СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ СЕНЋАНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ

ЗА ПЕРИОД ОД 01.09.2018. ДО 31.08.2022.

СЕНТА, јун 2018. године

Тачка	С А Д Р Ж А Ј	Стра-ница
	Акт о доношењу Школског програма	6
	Списак учесника у изради Школског програма	7
	Историјат школе	8
	Структура одељења	10
	Приоритети квалитета рада школе у периоду 2018-2022. године	11
1.	**ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА**	14
2.	**НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ СВИХ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА КОЈЕ ШКОЛА ОСТВАРУЈЕ И ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПРОГРАМ**	17
3.	**ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ, ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ И МОДУЛИ ПО ОБРАЗОВНИМ ПРОФИЛИМА И РАЗРЕДИМА**	18
4.	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА, НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА, ПРОГРАМА ДРУГИХ ОБЛИКА СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ**	26
4.1.	**Принципи, циљеви и исходи образовања и стандарди постигнућа**	25
4.2.	**Начин остваривања принципа, циљева и исхода образовања и стандарда постигнућа**	38
	Остваривањем стандарда квалитета рада установе	40
	Остваривањем стандарда компетенција наставника	46
	Вредновањем у складу са правилником о оцењивању ученика у средњој школи	50
	Применом иновативних облика и метода наставе и учења	59
	Применом метода активног учења и наставе (АУН)	72
	Применом педагошких (едукативних) радионица у настави	76
	Јачањем компетенција ученика за учење (учење да се учи)	85
	Јачањем мотивације ученика за учење	86
	Јачањем ПИСА компетенција ученика	87
4.3.	**Прописани планови и програми наставе и учења**	99
4.4.	**Начин и поступак остваривања прописаних планова и програма наставе и учења**	101
	Начин и поступак остваривања прописаних планова и програма наставе и учења по предметима	101
	Српски језик и књижевност	102

	Мађарски језик и књижевност	123
	Српски као нематерњи језик	129
	Први страни језик: енглески и немачки језик	136
	Други страни језик: енглески и немачки језик	150
	Латински језик	162
	Устав и права грађана	167
	Социологија	171
	Психологија	176
	Филозофија	181
	Историја	187
	Географија	197
	Биологија	207
	Математика	221
	Физика	240
	Хемија	268
	Рачунарство и информатика	284
	Музичка култура	309
	Ликовна култура	315
	Физичко васпитање	322
	Верска настава - православни катихизис	328
	Верска настава - католички вјеронаук	338
	Грађанско васпитање	344
	Међупредметне компетенције	349
4.5.	**Начин и поступак полагања матурског испита и опште матуре**	360
	Матурски испит	360
	Општа матура од школске 2020/2021. године	364
4.6.	**Ванредни ученици**	367
4.7.	**Начин и поступак остваривања програма других облика стручног образовања**	369
4.8.	**Врсте активности у образовно-васпитном раду**	370
	Облици образовно-васпитног рада	370
	Планирање наставе	371
	Организација и облици наставе	375
	Наставне методе	382
	Вредновање рада и напредовање ученика	385
5.	**ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ**	388
6.	**ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ РАЗВИЈАЈУ СПОСОБНОСТИ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА, КОМУНИКАЦИЈА, ТИМСКИ РАД, САМОИНИЦИЈАТИВА И ПОДСТИЦАЊЕ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ДУХА**	392
7.	**ФАКУЛТАТИВНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ, ЊИХОВИ ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ И АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈУ**	394
	Трећи страни језик – француски језик	395
	Језик другог народа са елементима националне културе – мађарски језик	407
	Традиционална култура	411
8.	**НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА И ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА МУЗИЧКОГ И БАЛЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА, ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ, УЧЕНИКА СА ИЗУЗЕТНИМ СПОСОБНОСТИМА И ДВОЈЕЗИЧНОГ ОБРАЗОВАЊА**	412

9.	**ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ**	430
10.	**ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ**	436
11.	**ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА**	452
12.	**ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**	463
13.	**ПРОГРАМИ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА И ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ**	469
14.	**ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА**	503
15.	**ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ**	508
16.	**ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ**	511
17.	**ПРОГРАМ ИЗЛЕТА И ЕКСКУРЗИЈА**	516
18.	**ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ**	523
19.	**СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИЛАГОЂАВАЊЕ И ПРУЖАЊЕ ДОДАТНЕ ПОДРШКЕ**	532
20.	**ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАНОВИ СВИХ УЧЕНИКА КОЈИ СЕ ОБРАЗУЈУ ПО ИНДИВИДУАЛНОМ ОБРАЗОВНОМ ПЛАНУ (ИОП)**	537
21.	**ДРУГИ ПРОГРАМИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ШКОЛУ**	538
	Основе програма васпитног рада у гимназији	538
	Програм рада одељењског старешине	544
	Програми друштвених активности ученика (Ђачки парламент и др.)	549
	Друштвено-користан рад	555
	Програм рада школске библиотеке	557
	Посебни програми за двојезичну популацију ученика	562
	Компензаторни програми за подршку учењу за ученике из осетљивих група	563
	Смернице за сарадњу са Општинским саветом родитеља	564
	Програм наставе физичког васпитања са ученицима са инвалидитетом	565
	Програм увођења приправника у посао	566
	Програм такмичења Сенћанске гимназије из хемије под називом „Вилмош Мариаш“	574
	Програм такмичења Сенћанске гимназије из биологије под називом „Геза Фабри“	575
	Програм концертних пројеката	576
	Мере унапређивања образовно-васпитног рада на основу анализе резултата ученика на матурском и завршном испиту	577
	Мере превенције осипања ученика	579
	Мере унапређивања образовно-васпитног рада на основу анализе резултата ученика на матурском и завршном испиту	580
	План стручног усавршавања наставника и стручних сарадника	582
22.	**О Б Р А С Ц И**	585
22.1.	**Начин и поступак остваривања прописаних програма наставе и учења по предметима, разредима, смеровима и наставним темама**	585
	Српски језик и књижевност	585
	Мађарски језик и књижевност	604
	Српски као нематерњи језик	639
	Први страни језик - енглески језик	651
	Први страни језик - немачки језик	681
	Други страни језик - енглески језик	700
	Други страни језик - немачки језик	706
	Латински језик	723
	Устав и права грађана	729

	Социологија	733
	Психологија	742
	Филозофија	749
	Историја	751
	Географија	795
	Биологија	807
	Математика	823
	Физика	864
	Хемија	896
	Рачунарство и информатика	925
	Музичка култура	946
	Ликовна култура	976
	Физичко васпитање	982
	Верска настава - православни катихизис	991
	Верска настава - католички вјеронаук	1002
	Грађанско васпитање	1006
	Трећи страни језик – француски језик	1014
	Језик другог народа са елементима националне културе – мађарски језик	1020
	Традиционална култура	1040
	Први и други страни језик (енглески и немачки) за 2, 3. и 4. разред по новом програму („Сл. гласник РС“, бр. 4/15)	1041
	Рачунарство и информатика за 1, 2. и 3. разред по новом програму („Сл. гласник РС“, бр. 11/16)	1093
	Верска настава по новом програму („Сл. гласник РС“, бр. 11/16)	1110
22.2.	**Програми допунске, додатне и припремне наставе по предметима**	1124
	Програми допунске наставе по предметима - Прилог бр. 1. (посебни фајл – 146 страна)	1124
	Програми додатне наставе по предметима - Прилог бр. 2. (посебни фајл – 171 страна)	1126
	Програми припремне наставе по предметима - Прилог бр. 3. (посебни фајл – 41 стр.)	1127
22.3.	**Програми рада секција по предметима**	1128
22.4.	**Планови рада школских тимова**	1136
23.	**ПРИЛОЗИ**	1144
	Програм наставе и учења за гимназије (општи део)	1144
	Опште педагошко-дидактичко упутство за остваривање садржаја програма у гимназији	1155
	Дидактичко-методичка организација наставе и учења	1167

СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА
Главни трг 12
24400 Сента
Телефон: 024/811-751
Телефакс: 024/812-151
e-mail: gimnazijasenta@gmail.com
Деловодни број: 010-144/2/1-2018
Датум: 21.06.2018.

На основу члана 61. став 2. Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 88/17 и 27/18), чланова 10. до 22. Закона о средњем образовању и васпитању („Сл. гласник РС“, бр. 55/13 и 101/17) и Правилника о националном оквиру образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 98/2017), Школски одбор Сенћанске гимназије је на седници одржаној дана 21.06.2018. донео

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ СЕНЋАНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ ЗА ПЕРИОД ОД 01.09.2018. ДО 31.08.2022. ГОДИНЕ

ПРЕДСЕДНИК ШКОЛСКОГ ОДБОРА

Др Илеш Фогараш Теодора

ДИРЕКТОР

Ева Ујхази

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ СЕНЋАНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ
ЗА ПЕРИОД ОД 01.09.2018. ДО 31.08.2022. ГОДИНЕ
заведен је у деловодни протокол
под бројем 010-144/2/1-2018 од 21.06.2018. године

Оверава секретар:

Сандра Јенеи

СПИСАК УЧЕСНИКА У ИЗРАДИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Координатор у изради Школског програма
Ева Ујхази, директор

Уредник Школског програма
Влатко Петровић

Чланови Тима за развој школског програма:

Петровић Влатко, председник
Јенеи Сандра
Борош Бела

Учесници у изради појединих делова школског програма:

Petrić M.
Avdalović S.
Golić M. M.
Rúzsa J.
Recskó E.
Juhász A.
Nagy A. Á.
Burány K.
Baráth R.
Šantić I.
Nagy Horti. O.
T. Gere Cs.
Both E.
Tóth G.
Bőviz K. R.
Heinrich O.
Penovác K.
Ramadanski M.
Sárosi G.
Grbin M.
Gašović J.
Pataki T.
Basa Gy.
Petrović V.
Čonić D.
Rózsa S. M.
Dondur M. I.
Boros B.
Berec A.
R. Sipos E.
Markovic I.
Kanyó L.
Máriás I.
Gyenge Cs.
Farkas I.
Nagy Sz.
Atlagić A.
Losonc K.
Bencsik A.
Lehocki G.
Grubor S.
Pintér A.
Gyólai Z.
Mandić M.

СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ СЕНЋАНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ ЗА ПЕРИОД ОД 01.09.2018. ДО 31.08.2022. ГОДИНЕ

ИСТОРИЈАТ ШКОЛЕ

Одлуком Мађарског краљевског министарства вера и просвете 12. априла 1876. дата је сагласност за отварање гимназије у Сенти. Овим је почело ново поглавље у историји нашег града али и тежак почетак, пун неизвесности за данас најстарију средњу школу у Сенти. Требало је пронаћи сигуран извор прихода за финансирање рада школе, њено опремање наставним средствима и књигама, као и одговорајуће наставничко особље, с обзиром да су први професори радили без сагласности Министарства. Ове потешкоће су успешно решене до 1879, што је потврдило и Министарство трајним одобравањем рада 1881. године.

Израстајући из Грађанске школе, гимназија је наследила целокупну њену имовину, од зграде до библиотеке, учила и фонд за награђивање ученика. Још 1883. градске власти доносе одлуку о подизању нове, једноспратне зграде која је изграђена 1885. године на месту где се и данас налази Сенћанска гимназија. Коначно, управљање гимназијом и њен правни положај коначно су уређени доношењем Статута 1886. године. Тако је прва деценија, обележена борбом за опстанак а онда и учвршћивање положаја гимназије успешно окончана, превасходно захваљујући пожртвованости и истрајности њеног првог директора Кути Јожефа.

Међутим, то је и даље била нижа гиманзија, а идеја о њеном уздизању у ранг потпуне гиманзије стара је колико и сама установа. Након неколико меморандума градске скупштине, Министарство просвете Краљевине Угарске дозвољава отварање виших разреда 1879, а први матуранти излазе из гиманзије 1901, на двадесетпетогодишњицу њеног оснивања. Успон ове школе најбоље се огледа у порасту броја ученика. Тако је прве, 1876/7. школске године наставу похађао 91, 1891/2. 149, а 1906/7. 234 ученика.

Ово, али и све већи ентузијазам градских власти крунисан је доградњом зграде 1908. Исте године гимназија је са планом своје нове зграде учествовала на Лондонској изложби, добивши високо признање и диплому са златном медаљом.

„Општинска виша гимназија Сенте са државном потпором“ – какав је био званични назив – спадала је у модерно опремљену школу по свим стандардима тог времена, располажући кабинетима, фискултурном салом, салом за цртање, ботаничком баштом, библиотеком и чак 13 редовних професора.

Избијањем Првог светског рата прекинут је не само успон већ и нормалан рад гимназије током више година. Њена зграда је преуређена у војну болницу, средства из гимназијских фондова су отишла за ратне зајмове, године рата узроковале су велике и никад у потпуности надокнађене штете на инвентару, библиотеци и збиркама.

Завршетком рата и присаједињењем ових крајева Србији и потом новоствореној јужнословенској држави почиње и нова епоха у животу Сенћанске гимназије. 9. новембра 1920. школа је подређена Министарству просвете Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца под именом „Државна гимназија у Сенти“, и од школске 1920/1. године отварају се оделења са наставом и на српском језику, и то од првог до петог разреда, тако да 1923/4. године достижу завршни, осми разред. Долази до новог таласа повећавања броја ученика, између осталог и услед дозволе девојкама да уписују гиманзију као редовне ученице, па их је школске 1921/2. године било већ 281. Долази и до побољшања наставничког кадра који је сачињавало 14 професора, 7 суплената – приправника и 4 учитеља.

Указом краља Александра Карађорђевића 24. августа 1929. гимназија је сведена на нижу, четворогодишњу. Градске власти су, уз подршку професора, ученика и становништва Сенте, упутиле меморандум да се обнови осмогодишња гиманзија, али овај, као и слични покушаји 30-тих година, нису уродили плодом. Упркос томе, средином 30-тих година прошлог века значајно су побољшане прилике у гимназији, пре свега захваљујући тадашњем директору Миливоју В. Кнежевићу: јављају се збирке попут минеролошко – геолошке или музејска збирка Стевана Сремца, основан је ботанички врт и купљен кино-пројектор. Акценат се све више ставља на сарадњу гимназије и породица ученика кроз рад удружења „Заједница дома и школе“.

Са избијањем Другог светског рата и окупацијом ситуација се драматично мења. Гимназија у Сенти обнавља рад већ маја 1941. године, али настава на српском језику је укинута, а српска оделења распуштена. Довољно је сетити се судбине 10 јеврејских ученика наше гимназије који су трагично завршили у Аушвицу 1944. године, па да се увиди да је гимназија била заточеник једног варварског времена.

Већ 9. октобра 1944, дан након ослобађања Сенте, Народноослободилачки одбор доноси одлуку о обнављању рада гимназије у Сенти, и то на оба језика. У то време наставу је држало 10 професора српске и 11 мађарске националности. Септембра 1945. године гимназија се враћа у своју зграду, и тада су 7. и 8. разред били мешовити због малог броја ученика, али већ наредне школске године отворено је свих осам разреда, са 13 оделења односно 496 ученика на српском, и 19 оделења то јест 932 ученика на мађарском језику. Због раста броја ђака, од 1948. јављају се две одвојене гимназије – „Стеван Сремац“ са наставом на српском, и „Бојаи Фаркаш“, која је наставу изводила на мађарском језику. Обе гимназије су имале засебну управу, школске одборе и наставничка већа. Издвајањем нижих оделења, од 1. до 4. разреда, ове две школе опет су сједињене у јединствену гимназију 1956. године. И поред идеолошког приступа образовању, нове власти су од самог почетка омогућиле несметано школовање на оба језика, тај највреднији део традиције и поноса Сенћанске гимназије.

Од 1963. године гимназија „Моша Пијаде“ ушла је у Заједницу средњих школа, а 1990. се поново јавља као самостална установа иступањем из Међуопштинског образовног центра „8. октобар“, да би наредне године била регистрована као Гимназија општег смера. Од 2008/9. школске године у гимназији постоји и друштвено-језички смер, при чему је уписано по једно оделење друштвено-језичког смера на оба језика, а у оквиру општег смера једно оделење на српском и два на мађарском наставном језику.

У школској 2017/2018. години школа има укупно 17 одељења, од чега 7 на српском и 10 на мађарском наставном језику.

За школску 2018/2019. годину Гимназији је одобрено отварање 4 одељења првог разреда, и то:

- на српском наставном језику 1 одељење (општег смера на српско-енглеском језику);
- на мађарском наставном језику 3 одељења (по једно одељење општег, друштвено-језичког и природно-математичког смера).

СТРУКТУРА ОДЕЉЕЊА

Школска 2017/2018. година

Одељење	Смер	Језик на коме се изводи настава
1/1	Општи	Српски-енглески
1/2	Општи	Српски
1/3	Друштвено-језички	Мађарски
1/4	Општи	Мађарски
2/1	Општи	Српски-енглески
2/2	Општи	Српски
2/3	Друштвено-језички	Мађарски
2/4	Општи	Мађарски
3/1	Општи	Српски
3/2	Природно-математички	Мађарски
3/3	Друштвено-језички	Мађарски
3/4	Општи	Мађарски
4/1	Друштвено-језички	Српски
4/2	Општи	Српски
4/3	Друштвено-језички	Мађарски
4/4	Општи	Мађарски
4/5	Општи	Мађарски

Школска 2018/2019. година

Одељење	Смер	Језик на коме се изводи настава
1/1	Општи	Српско-енглески
1/2	Друштвено-језички	Мађарски
1/3	Општи	Мађарски
1/4	Природно-математички	Мађарски
2/1	Општи	Српски-енглески
2/2	Општи	Српски
2/3	Друштвено-језички	Мађарски
2/4	Општи	Мађарски
3/1	Општи	Српски-енглески
3/2	Општи	Српски
3/3	Друштвено-језички	Мађарски
3/4	Општи	Мађарски
4/1	Општи	Српски
4/2	Природно-математички	Мађарски
4/3	Друштвено-језички	Мађарски
4/4	Општи	Мађарски

ПРИОРИТЕТИ КВАЛИТЕТА РАДА ШКОЛЕ У ПЕРИОДУ 2018-2022. ГОДИНЕ

Приоритети су утврђени на основу предлога Развојног плана школе за период 2018-2022, спољашњег вредновања и самовредновања школе. Након доношења новог Развојног плана пколе, приоритети ће, по потреби, бити кориговани путем допуне овог Школског програма.

Приоритети су:

УНАПРЕЂИВАЊЕ ПЛАНИРАЊА И САМОВРЕДНОВАЊА

Усаглашавање програма
1.2.3. Програми наставних предмета су међусобно садржајно усклађени у оквиру сваког разреда.
1.2.4. Програми наставних предмета су међусобно временски усклађени у оквиру сваког разреда.

Образовни стандарди
1.3.2. Годишњи планови наставних предмета садрже образовне стандарде.
1.3.3. У годишњим плановима наставних предмета предвиђена је провера остварености прописаних образовних стандарда или циљева учења наставног предмета наведених у наставном програму.
ИОП
1.4.3. У годишњем плану рада школе предвиђен је план израде ИОП-а на основу анализе напредовања ученика у учењу.
4.3.3. У школи се примењују индивидуализовани приступ/индивидуални образовни планови за све ученике из осетљивих група.
3.2.4. Ученици за које је сачињен ИОП остварују напредак у складу са циљевима постављеним у плану.

Факултативни програми
1.4.4. Факултативни програми и план ваннаставних активности сачињени су на основу интересовања ученика и постојећих ресурса.

Развојни план
6.1.2. Развојни план установе сачињен је на основу извештаја о резултатима самовредновања.
6.1.3. Развојни план установе сачињен је на основу извештаја о остварености стандарда образовних постигнућа.

Самовредновање
6.4.3. Директор предузима мере за унапређивање образовно-васпитног рада на основу резултата праћења и вредновања.
6.4.5. Тим за самовредновање континуирано остварује самовредновање рада школе у складу са прописима и потребама.

Стручно усавршавање
6.5.5. Директор планира лични професионални развој на основу самовредновања свог рада.
7.2.1. Запослени на основу резултата самовредновања унапређују професионално деловање.
Запослени на основу личне процене компетенција израђују свој годишњи план стручног усаврашава.

УНАПРЕЂИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

2.1. Наставник примењује одговарајућа дидактичко-методичка решења на часу.
2.1.1. Наставник јасно истиче циљеве учења.
2.1.2. Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.
2.1.3. Наставник истиче кључне појмове које ученици треба да науче.
2.1.4. Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.
2.1.5. Наставник поступно поставља све сложенија питања / задатке / захтеве.

2.2. Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.
2.2.1. Наставник учи ученике како да користе различите начине / приступе за решавање задатака / проблема.
2.2.2. Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.
2.2.3. Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.
2.2.4. Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.
2.2.5. Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.

2.3. Наставник прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика.
2.3.1. Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.
2.3.2. Наставник прилагођава темпо рада различитим потребама ученика.
2.3.3. Наставник прилагођава наставни материјал индивидуалним карактеристикама ученика.
2.3.4. Наставник посвећује време ученицима у складу са њиховим образовним и васпитним потребама.
2.3.5. Наставник примењује специфичне задатке / активности / материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.

2.4. Ученици стичу знања на часу.
2.4.1. Ученици су заинтересовани за рад на часу.
2.4.2. Ученици активно учествују у раду на часу.
2.4.3. Активности/радови ученика показују да су разумели предмет учења на часу.
2.4.4. Ученици користе доступне изворе знања.
2.4.5. Ученици користе повратну информацију да реше задатак / унапреде учење.
2.4.6. Ученици процењују тачност одговора/решења.
2.4.7. Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.

2.5. Наставник ефикасно управља процесом учења на часу.
2.5.1. Наставник ефикасно структурира и повезује делове часа.
2.5.2. Наставник ефикасно користи време на часу.

2.5.3. Наставник на конструктиван начин успоставља и одржава дисциплину у складу са договореним правилима.
2.5.4. Наставник функционално користи постојећа наставна средства.
2.5.5. Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).
2.5.6. Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.

2.6. Наставник користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења.
2.6.1. Наставник оцењује у складу са Правилником о оцењивању ученика.
2.6.2. Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.
2.6.3. Наставник похваљује напредак ученика.
2.6.4. Наставник даје потпуну и разумљиву повратну информацију ученицима о њиховом раду.
2.6.5. Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.

2.7. Наставник ствара подстицајну атмосферу за рад на часу.
2.7.1. Наставник показује поштовање према ученицима.
2.7.2. Наставник испољава емпатију према ученицима.
2.7.3. Наставник адекватно реагује на међусобно неуважавање ученика.
2.7.4. Наставник користи различите поступке за мотивисање ученика.
2.7.5. Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.

Вредновање у складу са новим Правилником о оцењивању ученика у средњој школи и усаглашавање критеријума оцењивања.
Јавна промоција ученика-такмичара и њихових успеха.
Јачање мотивације ученика за учење.
Подстицање унутрашње мотивације за учење.

ОСТАЛИ ПРИОРИТЕТИ

Ваннаставне активности
4.2.3. Укљученост ученика у ваннаставне активности је иста или већа него претходне године.

Уређење школског простора
5.4.4. У уређењу школског простора преовладавају ученички радови.

Сарадња наставника
5.5.1. У школи је организована сарадња руководећих, стручних и саветодавних тела.

Задужења запослених
6.2.4. Задужења запослених у школи равномерно су распоређена.

Укључивање волонтера
7.1.5. Школа у своје активности укључује волонтере.

1. ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Основе за израду школског програма

1. Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/17 и 27/18);
2. Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 55/13 и 101/17);
3. Правилник о наставном плану и програму за гимназију („Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и „Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13, 18/13, 5/14, 4/15, 18/15, 11/16, 13/16 и 10/17);
4. Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за средње школе („Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/03, 23/04, 9/05 и 11/16);
5. Правилник о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета („Службени гласник РС“, бр. 117/13);
6. Правилник о стандардима квалитета рада установе („Службени гласник РС”, бр. 7/11 и 52/11);
7. Правилник о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја („Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 5/11);
8. Правилник о оцењивању ученика у средњој школи („Службени гласник РС", бр. 82/15);
9. Правилник о националном оквиру образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 98/2017);
10. Развојии план школе;
11. Резултати самовредновања и спољашњег вредновања квалитета рада школе.

Школски програм

Школски програм доноси школски одбор, по правилу на период од четири године.
Школски програм израђује се у складу са Националним оквиром образовања и васпитања и садржи: 1) циљеве школског програма; 2) назив, врсту и трајање свих програма образовања и васпитања које школа остварује; 3) језик на коме се остварује програм; 4) начин остваривања школског програма; 5) начин прилагођавања школског програма према нивоу образовања и васпитања; 6) друга питања од значаја за школски програм.

Школа остварује школски програм.
Школским програмом ближе се одређује начин на који школа образује и васпитава ученике ради стицања знања, вештина и ставова неопходних за даље образовање и запошљавање, успоставља организациону структуру засновану на тимском раду и одговорности сваког запосленог за остваривање утврђених циљева, као и повезивање са послодавцима и удружењима послодаваца и преузимање свог дела одговорности за развој друштвене средине.

Школски програм обухвата све садржаје, процесе и активности усмерене на остваривање принципа, циљева и стандарда постигнућа, и задовољење општих и специфичних образовних интереса и потреба ученика, родитеља, односно другог законског заступника ученика и локалне самоуправе, а у складу са оптималним могућностима школе.
Школски програм се доноси на основу плана и програма наставе и учења, односно програма одређених облика стручног образовања, а узимајући у обзир развојни план школе, у складу са Законом и овим законом.
Национални савет националне мањине даје мишљење на школски и васпитни програм установа за које је утврђено да су од посебног значаја за националне мањине.
Школа, у складу са Законом, доноси школски програм, по правилу, на четири године и објављује га најкасније два месеца пре почетка школске године у којој ће почети његова примена.
Поједини делови школског програма иновирају се и надограђују у току његовог остваривања.
Школски програм омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно другог законског заступника ученика у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика.
Школски програм представља основу на којој сваки наставник и стручни сарадник планира, програмира и реализује свој рад.

Циљеви школског програма

Циљеви школског програма су остваривање циљева образовања и васпитања и то:
1) обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју детета, ученика и одраслог;
2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој детета, ученика и одраслог, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
3) шири обухват деце предшколским васпитањем и образовањем и свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, међупредметних компетенција и стручних компетенција у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада и развојем савремене науке и технологије;
10) развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
12) развијање позитивних људских вредности;
13) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

Садржина школског програма

Школски програм садржи:
1) циљеве школског програма;
2) назив, врсту и трајање свих програма образовања и васпитања које школа остварује и језик на коме се остварује програм;
3) обавезне предмете, изборне програме и модуле по образовним профилима и разредима;
4) начин остваривања принципа, циљева и исхода образовања и стандарда постигнућа, начин и поступак остваривања прописаних планова и програма наставе и учења, програма других облика стручног образовања и врсте активности у образовно-васпитном раду;
5) програм допунске, додатне и припремне наставе;
6) програме и активности којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација, тимски рад, самоиницијатива и подстицање предузетничког духа;
7) факултативне наставне предмете, њихове програмске садржаје и активности којима се остварују;
8) начине остваривања и прилагођавања програма музичког и балетског образовања и васпитања, образовања одраслих, ученика са изузетним способностима и двојезичног образовања;
9) програм културних активности школе;
10) програм слободних активности;
11) програм каријерног вођења и саветовања;
12) програм заштите животне средине;
13) програме заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програме превенције других облика ризичног понашања и програм заштите од дискриминације;
14) програм школског спорта;
15) програм сарадње са локалном самоуправом;
16) програм сарадње са породицом;
17) програм излета и екскурзија;
18) програм безбедности и здравља на раду;
18а) смернице за прилагођавање и пружање додатне подршке;
19) друге програме од значаја за школу.
Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма.

2. НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ СВИХ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА КОЈЕ ШКОЛА ОСТВАРУЈЕ И ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПРОГРАМ

Редни број	Назив програма (тип школе, подручје рада)	Врста програма (смер или тип гимназије)	Трајање програма	Језик на коме се остварује програм
1.	ГИМНАЗИЈА	ОПШТИ ТИП	Четири године	1. Српски 2. Мађарски 3. Двојезично: на српском и енглеском
2.	ГИМНАЗИЈА	ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР	Четири године	1. Српски 2. Мађарски
3.	ГИМНАЗИЈА	ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ СМЕР	Четири године	1. Српски 2. Мађарски

3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ, ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ И МОДУЛИ ПО ОБРАЗОВНИМ ПРОФИЛИМА И РАЗРЕДИМА

НАСТАВНИ ПЛАН - ГИМНАЗИЈА - ОПШТИ ТИП

Ред. број	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД					ДРУГИ РАЗРЕД					ТРЕЋИ РАЗРЕД				
		разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.
		недељно		годиш.			недељно		годиш.			недељно		годиш.		
		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В	
1.	а. Српски језик и књижевност	4		148			4		140			4		144		
	б. Мађарски језик и књижевност*	4		148			4		140			4		144		
2.	Српски као нематерњи језик*	2		74			2		70			2		72		
3.	Први страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		74			2		70			4		144		
4.	Други страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		74			2		70			2		72		
5.	Латински језик	2		74			2		70			-				
6.	Устав и права грађана	-					-					-				
7.	Социологија	-					-					-				
8.	Психологија	-					2		70			-				
9.	Филозофија	-					-					2		72		
10.	Историја	2		74			2		70			2		72		
11.	Географија	2		74			2		70			2		72		
12.	Биологија	2		74			2		70			2		72		
13.	Математика	4		148			4		140			4		144		
14.	Физика	2		74			2		70			3		108		
15.	Хемија	2		74			2		70			2		72		

16.	Рачунарство и информатика		2		74	-	-	-	-	60	-	1	-	36	30	-
17.	Музичка култура	1		37			1		35			-				
18.	Ликовна култура	1		37			1		35			-				
19.	Физичко васпитање	2		74			2		70			2		72		
	Укупно А:	29	1	1073	37	-	30	-	1050	60	-	30		1080	30	-
	Укупно А:	30		1110			30		1110			30		1110		

Напомена: *) За ученике који наставу слушају на једном од језика народности (Закон о средњој школи, члан 5).

Ред. број	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД					УКУПНО				
		разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.
		недељно		годиш.			недељно		годиш.		
		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В	
1.	а. Српски језик и књижевност	4		128			16		560		
	б. Мађарски језик и књижевност*	4		128			16		560		
2.	Српски као нематерњи језик*	2		64			8		280		
3.	Први страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	3		96			11		384		
4.	Други страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		64			8		280		
5.	Латински језик	-					4		144		
6.	Устав и права грађана	1		32			1		32		
7.	Социологија	2		64			2		64		
8.	Психологија	-					2		70		
9.	Филозофија	3		96			5		168		
10.	Историја	2		64			8		280		
11.	Географија	-					6		216		
12.	Биологија	2		64			8		280		
13.	Математика	4		128			16		560		
14.	Физика	2		64			9		316		
15.	Хемија	2		64			8		280		
16.	Рачунарство и информатика	1	-	32	30		3	1	105	157	
17.	Музичка култура	-					2		72		
18.	Ликовна култура	-					2		72		
19.	Физичко васпитање	2		64			8		280		
	Укупно А:	30		960	30		119	1	4163	157	
	Укупно А:	30		990			120		4320		

Напомена: *) За ученике који наставу слушају на једном од језика народности (Закон о средњој школи, члан 5).

НАСТАВНИ ПЛАН - ГИМНАЗИЈА - ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР

Ред. број	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД					ДРУГИ РАЗРЕД					ТРЕЋИ РАЗРЕД				
		разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.
		недељно		годиш.			недељно		годиш.			недељно		годиш.		
		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В	
1.	а. Српски језик и књижевност	4		148			4		140			5		180		
	б. Мађарски језик и књижевност*	4		148			4		140			5		180		
2.	Српски као нематерњи језик*	2		74			2		70			2		72		
3.	Први страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		74			3		105			5		180		
4.	Други страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		74			2		70			2		72		
5.	Латински језик	2		74			2		70			-				
6.	Устав и права грађана	-					-					-				
7.	Социологија	-					-					-				
8.	Психологија	-					2		70			-				
9.	Филозофија	-					-					2		72		
10.	Историја	2		74			2		70			3		108		
11.	Географија	2		74			2		70			2		72		
12.	Биологија	2		74			2		70			2		72		
13.	Математика	4		148			3		105			2		72		
14.	Физика	2		74			2		70			2		72		
15.	Хемија	2		74			2		70			-				
16.	Рачунарство и информатика		2		74	-	-	-	-	60	-	1	-	36	30	-
17.	Музичка култура	1		37			1		35			1		36		
18.	Ликовна култура	1		37			1		35			1		36		
19.	Физичко васпитање	2		74			2		70			2		72		
	Укупно А:	29	1		37	-	30		1050	60	-	30		1080	30	-
	Укупно А:	30		1110			30		1110			30		1110		

Напомена: *) За ученике који наставу слушају на једном од језика народности (Закон о средњој школи, члан 5)

Ред. број	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД					УКУПНО				
		разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.
		недељ.		годиш.			недељ.		годиш.		
		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В	
1.	а. Српски језик и књижевност	5		160			18		628		
	б. Мађарски језик и књижевност*	5		160			18		628		
2.	Српски као нематерњи језик*	2		64			8		280		
3.	Први страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	4		128			14		487		
4.	Други страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		64			8		280		
5.	Латински језик	-					4		144		
6.	Устав и права грађана	1		32			1		32		
7.	Социологија	3		96			3		96		
8.	Психологија	-					2		70		
9.	Филозофија	3		96			5		168		
10.	Историја	3		96			10		348		
11.	Географија	-					6		216		
12.	Биологија	-					6		216		
13.	Математика	2		64			11		389		
14.	Физика	2		64			8		280		
15.	Хемија	-					4		144		
16.	Рачунарство и информатика	1	-	32	30	-	3	1	105	157	-
17.	Музичка култура	1		32			4		140		
18.	Ликовна култура	1		32			4		140		
19.	Физичко васпитање	2		64			8		280		
	Укупно А:	30		960	30	-	119	1	4163	157	-
	Укупно А:	30		990			120		4320		

Напомена: *) За ученике који наставу слушају на једном од језика народности (Закон о средњој школи, члан 5)

НАСТАВНИ ПЛАН - ГИМНАЗИЈА - ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ СМЕР

Ред. број	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД					ДРУГИ РАЗРЕД					ТРЕЋИ РАЗРЕД				
		разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.
		недељно		годиш.			недељно		годиш.			недељно		годиш.		
		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В	
1.	а. Српски језик и књижевност	4		148			3		105			3		108		
	б. Мађарски језик и књижевност*	4		148			3		105			3		108		
2.	Српски као нематерњи језик*	2		74			2		70					72		
3.	Први страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		74			2		70			2		72		
4.	Други страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		74			2		70			2		72		
5.	Латински језик	2		74			-					-				
6.	Устав и права грађана	-					-					-				
7.	Социологија	-					-					-				
8.	Психологија	-					2		70			-				
9.	Филозофија	-					-					2		72		
10.	Историја	2		74			2		70			2		72		
11.	Географија	2		74			2		70			2		72		
12.	Биологија	2		74			2		70			3		108		
13.	Математика	4		148			5		175			5		180		
14.	Физика	2		74			3		105			3		108		
15.	Хемија	2		74			3		105			3		108		
16.	Рачунарство и информатика		2		74		-	-	-	60	-	1	-	36	30	-
17.	Музичка култура	1		37			1		35			-				
18.	Ликовна култура	1		37			1		35			-				
19.	Физичко васпитање	2		74			2		70			2		72		
	Укупно А:	29	1		37		30		1050	60	-	30		1080	30	-
	Укупно А:	30		1110			30		1110			30		1110		

Напомена: *) За ученике који наставу слушају на једном од језика народности (Закон о средњој школи, члан 5)

Ред. број	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД					УКУПНО				
		разр. час. наст.				нас. у блоку год.	разр. час. наст.				нас. у блоку год.
		недељно		годиш.			недељно		годиш.		
		Т	В	Т	В		Т	В	Т	В	
1.	а. Српски језик и књижевност	4		128			14		489		
	б. Мађарски језик и књижевност*	4		128			14		489		
2.	Српски као нематерњи језик*	2		64			8		280		
3.	Први страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		64			8		280		
4.	Други страни језик: а) Енглески језик б) Немачки језик	2		64			8		280		
5.	Латински језик	-					2		74		
6.	Устав и права грађана	1		32			1		32		
7.	Социологија	2		64			2		64		
8.	Психологија	-					2		70		
9.	Филозофија	2		64			4		136		
10.	Историја	-					6		216		
11.	Географија	-					6		216		
12.	Биологија	3		96			10		348		
13.	Математика	4		128			18		631		
14.	Физика	5		160			13		447		
15.	Хемија	2		64			10		351		
16.	Рачунарство и информатика	1	-	32	30		3	1	105	157	-
17.	Музичка култура	-					2		72		
18.	Ликовна култура	-					2		72		
19.	Физичко васпитање	2		64			8		280		
	Укупно А:	30		960	30		119	1	4163	157	-
	Укупно А:	30		990			120		4320		

Напомена: *) За ученике који наставу слушају на једном од језика народности (Закон о средњој школи, члан 5)

Iа ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ		ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД		УКУПНО	
		нед.	годишње	нед.	годишње	нед.	годишње	нед.	годишње	нед.	годишње
1.	Верска настава: а) Православни катихизис б) Католички вјеронаук	1	37	1	35	1	36	1	32	4	140
2.	Грађанско васпитање	1	37	1	35	1	36	1	32	4	140

Ученик је обавезан да приликом уписа у први и сваки наредни разред школе изабере један од два изборна предмета.
Ученик обавезно бира са листе изборних програма верску наставу или грађанско васпитање.

		I разред		II разред		III разред		IV разред		Укупно	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
II ФАКУЛТАТИВНИ ПРЕДМЕТИ											
1.	Трећи страни језик – Француски језик	2	74	2	70	2	72	2	64	8	280
2.	Језик другог народа са елементима националне културе – Мађарски језик	2	74	2	70	2	72	2	64	8	280
3.	Традиционална култура	1	37							1	37

III ОСТАЛИ ОБАВЕЗНИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД	ДРУГИ РАЗРЕД	ТРЕЋИ РАЗРЕД	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	УКУПНО
	годишње	годишње	годишње	годишње	годишње
Час одељенског старешине/заједнице	74 часа	70 часова	72 часа	64 часа	280 часова
Додатни рад	до 30 часова	до 30 часова	до 30 часова	до 30 часова	до 120 часова
Допунски рад	до 30 часова	до 30 часова	до 30 часова	до 30 часова	до 120 часова
Припремни и друштвено-корисни рад*	до 30 часова	до 30 часова	до 30 часова	до 30 часова	до 120 часова

Напомена: *) Ако се у току године укаже потреба за њим.

IV ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ		ПРВИ РАЗРЕД	ДРУГИ РАЗРЕД	ТРЕЋИ РАЗРЕД	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	УКУПНО
		годишње	годишње	годишње	годишње	годишње
1.	Екскурзије	до 3 дана	до 3 дана	до 3 дана	до 3 дана	
2.	Стваралачке и слободне активности ученика	30-60 час.	30-60 час.	30-60 час.	30-60 час.	120-240 час.
3.	Хор	2 часа нед	2 часа нед.	2 часа нед	2 часа нед	280 час.
4.	Културна и јавна делатност школе	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана	

ОСТВАРИВАЊЕ ПЛАНА И ПРОГРАМА

Распоред радних недеља у току наставне године

Разред	Разредно-часовна настава	Настава вежби Рачунарство и информатика	Обавезне и факултативне ваннаставне актив.	Укупно радних недеља	Остали радни дани
I	37 недеља	-	2 недеље	39	
II	35 недеља	2 недеље	2 недеље	39	
III	36 недеља	1 недеља	2 недеље	39	
IV	32 недеље	1 недеља	2 недеље	35	4 недеље матура

4. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА, НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА, ПРОГРАМА ДРУГИХ ОБЛИКА СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

4.1. ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

Принципи, циљеви и исходи образовања и стандарди постигнућа утврђени су следећим прописима:
1. Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/17 и 27/18);
2. Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 55/13 и 101/17);
3. Правилник о наставном плану и програму за гимназију („Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и „Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13, 18/13, 5/14, 4/15, 18/15, 11/16, 13/16 и 10/17);
4. Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за средње школе („Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/03, 23/04, 9/05 и 11/16);
5. Правилник о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета („Службени гласник РС“, бр. 117/13).

Општи принципи, циљеви и исходи образовања и васпитања

Принципи, циљеви и исходи образовања су међусобно условљени и повезани. Они проистичу једни из других и самим тим морају се посматрати у међусобном односу. Циљеви и исходи су у складу са принципима, а остваривањем исхода се постижу постављени циљеви.

Принципи на којима се заснива образовање и васпитање представљају нормативни и вредносни оквир унутар којег се регулишу сви елементи тог процеса. Они представљају начела која су обавезујућа за све који учествују у систему образовања и васпитања у Републици Србији и то не само у његовом структурирању, већ и у функционисању и управљању и односе се на све ученике. Принципи су израз општедруштвених тежњи и одсликавају правац развоја и то не само образовања већ и целокупног друштва.

Систем образовања и васпитања мора да обезбеди за сву децу и ученике: једнакост и доступност остваривања права на образовање и васпитање; разноврсне облике учења, наставе и оцењивања;

поштовање људских права и права сваког детета и ученика; висок квалитет образовања и васпитања за све; целоживотно учење; образовање и васпитање засновано на компетенцијама; компетентност и професионалну етику која подразумева високу стручност наставника, васпитача и стручних сарадника; хоризонталну и вертикална проходност у образовном систему; демократичност.

У остваривању принципа, посебна пажња посвећује се: континуираној сарадњи са породицом; подршци преласка детета, односно ученика на следећи ниво образовања и васпитања; идентификацији, праћењу и стимулисању ученика са изузетним способностима (талентовани и даровити); могућности да деца и ученици са сметњама у развоју, инвалидитетом и из других осетљивих група, без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ свим нивоима образовања и васпитања; смањењу стопе напуштања система образовања и васпитања; каријерном вођењу и саветовању ученика; остваривању права на образовање и укључивање у систем образовања и васпитања на различитим узрастима и нивоима; сарадњи са ученицима, ради успешног остваривања постављених циљева образовања и васпитања.

Циљеви се односе на очекиване резултате образовања и васпитања и показатељи су основних вредности. Они су основ за планирање и конципирање образовних и васпитних процеса, као и за дефинисање исхода.

Општи циљеви образовања и васпитања су: обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју детета и ученика; обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења; развијање ненасилног понашања; развијање и практиковање здравих животних стилова; развијање свести о значају одрживог развоја и очувања животне средине; континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања; развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења; пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички
развој сваког ученика; развијање кључних компетенција за целоживотно учење, међупредметних компетенција и стручних компетенција у складу са захтевима занимања и потребама тржишта рада; развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад и способности самовредновања; оспособљавање за доношење ваљаних одлука; развијање позитивних људских вредности; развијање осећања солидарности и разумевања; поштовање права детета, људских права и грађанских слобода; поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности; развијање личног и националног идентитета; развијање свести и осећања припадности Републици Србији; поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина; развијање интеркултуралности; повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

Исходи се односе на конкретне ефекте образовања који су мерљиви и омогућавају систематско праћење и вредновање. Кроз исходе конкретизују се циљеви за чију реализацију су одговорни школа и наставници. Исходи одређују која знања, умења, ставове и вредности ученик треба да стекне, развије по окончању неког нивоа и врсте образовања водећи рачуна и о конкретним условима у којима се оно одвија.

Општи исходи образовања и васпитања представљају способност ученика да: изрази и тумачи идеје, мисли, осећања, чињенице и ставове у усменој и писаној форми; прикупља, анализира и критички процењује информације; користи српски језик, односно језик националне мањине и страни језик; користи научна и технолошка знања; ради ефикасно са другима као члан тима; зна како да учи; уме да разликује чињенице од интерпретација; примењује математичко мишљење у циљу решавања проблема у свакодневном животу; користи дигиталне технологије; одговорно и ефикасно управља својим активностима; конструктивно учествује у свим облицима друштвеног живота; поштује људска права и

слободе; прихвата промене, преузима одговорност и има предузетнички приступ; има свест о сопственој култури и разноликости култура.

Остваривање исхода обезбеђује се укупним образовно-васпитним процесом на свим нивоима образовања и васпитања, кроз све облике, начине и садржаје рада.

Општи принципи система образовања и васпитања

Систем образовања и васпитања мора да обезбеди за сву децу, ученике и одрасле:
1) једнакост и доступност остваривања права на образовање и васпитање заснованом на социјалној правди и принципу једнаких шанси без дискриминације;
2) усмереност образовања и васпитања на дете и ученика кроз разноврсне облике учења, наставе и оцењивања којима се излази у сусрет различитим потребама детета и ученика, развија мотивација за учење и подиже квалитет постигнућа;
3) поштовање људских права и права сваког детета, ученика и одраслог и уважавање људског достојанства; образовање и васпитање у демократски уређеној и социјално одговорној установи у којој се негују отвореност, сарадња, толеранција, свест о културној и цивилизацијској повезаности у свету, посвећеност основним моралним вредностима, вредностима правде, истине, солидарности, слободе, поштења и одговорности и у којој је осигурано пуно поштовање права детета, ученика и одраслог;
4) висок квалитет образовања и васпитања за све; квалитетно и уравнотежено образовање и васпитање, засновано на тековинама и достигнућима савремене науке, примена достигнућа научних дисциплина важних за процес образовања и васпитања и прилагођених узрасним и личним образовним потребама сваког детета, ученика и одраслог;
5) целоживотно учење, које укључује све облике учења и значи учествовање у различитим облицима образовних активности током живота, са циљем сталног унапређивања потребних личних, грађанских, друштвених и радних компетенција;
6) образовање и васпитање засновано на компетенцијама у складу са стратешким и функционалним оквиром за планирање и остваривање процеса образовања и васпитања, чиме се стварају услови и пружа подршка за развој свих компетенција;
7) професионалну етику и компетентност која подразумева високу стручност наставника, васпитача, стручних сарадника, директора и секретара, стални професионални развој и висок ниво професионалне одговорности и етичности;
8) хоризонталну и вертикалну проходност којом се осигурава могућност да ученици и одрасли током образовања промене врсту образовања (хоризонтална проходност) и могућност даљег образовања и стицања вишег нивоа образовања (вертикална проходност);
9) демократичност кроз укљученост свих учесника у систему образовања и васпитања у стварању и спровођењу образовних политика, поштујући потребе и права уз обавезе и одговорности;
10) аутономија установе кроз планирање и остваривање одговарајућих активности, програма и пројеката у циљу унапређивања квалитета образовања и васпитања поштујући специфичности установе и локалне средине.

У остваривању принципа, посебна пажња посвећује се:
1) сарадњи са породицом, укључивањем родитеља односно другог законског заступника ученика, ради успешног остваривања постављених циљева образовања и васпитања, локалном заједницом и широм друштвеном средином;
2) подршци преласка детета, односно ученика у следећи ниво образовања и васпитања и остваривању континуитета у образовању и васпитању;

3) идентификацији, праћењу и подстицању ученика и одраслих са изузетним способностима (талентовани и даровити) уз обезбеђивање услова да, без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ одговарајућим нивоима образовања и васпитања и установама;
4) могућности да деца, ученици и одрасли са сметњама у развоју, инвалидитетом и из осетљивих група, без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ свим нивоима образовања и васпитања у установама, а лица смештена у установе социјалне заштите, деца, ученици и одрасли са здравственим проблемима остварују право на образовање за време смештаја у установи и током болничког и кућног лечења;
5) смањењу стопе напуштања система образовања и васпитања, посебно лица из социјално угрожених категорија становништва и неразвијених подручја, лица са сметњама у развоју и инвалидитетом и других лица са специфичним тешкоћама у учењу и подршци њиховом поновном укључењу у систем, у складу са принципима инклузивног и интеркултуралног образовања и васпитања;
6) каријерном вођењу и саветовању запослених, ученика и одраслих усмереном ка личном развоју појединца и напредовању у образовном и професионалном смислу;
7) остваривању права на образовање и укључивањем у систем образовања и васпитања на различитим узрастима и нивоима, без угрожавања других права детета и других људских права;
8) сарадњи са ученицима, ради успешног остваривања постављених циљева образовања и васпитања, као и остваривања одговарајућих активности, програма и пројеката у циљу унапређивања квалитета образовања и васпитања.

Основни циљеви образовања и васпитања

Основни циљеви образовања и васпитања су:
1) обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју детета, ученика и одраслог;
2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој детета, ученика и одраслог, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
3) шири обухват деце предшколским васпитањем и образовањем и свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, међупредметних компетенција и стручних компетенција у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада и развојем савремене науке и технологије;
10) развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
12) развијање позитивних људских вредности;
13) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;

14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

Циљеви и општи исходи средњег образовања и васпитања

Средње образовање и васпитање остварује се у складу са циљевима који су дефинисани законом којим се уређују основе система образовања и васпитања, а нарочито:
- развој кључних компетенција неопходних за даље образовање и активну улогу грађанина за живот у савременом друштву;
- развој стручних компетенција неопходних за успешно запошљавање;
- оспособљавање за самостално доношење одлука о избору занимања и даљег образовања;
- свест о важности здравља и безбедности, укључујући и безбедност и здравље на раду;
- оспособљавање за решавање проблема, комуникацију и тимски рад;
- поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавања различитости;
- развој мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, самоиницијативе, способност самовредновања и изражавања сопственог мишљења.

Средње образовање и васпитање обезбеђује услове да ученици и одрасли постигну опште исходе образовања и васпитања у складу са Законом.

Мисија општег средњег образовања и васпитања јесте да развије кључне компетенције, стваралачке и сазнајне потенцијале ученика, позитиван однос према раду, знању и учењу и оспособи их за самосталан рад и целоживотно учење, односно да квалитетно образује и у васпитном смислу формира и усмери онај део младе популације која ће свој културни, научни и интелектуални развој наставити на академским студијама.

Циљеви образовања и васпитања у гимназији

Циљ образовања и васпитања у гимназији је да се путем стицања функционалних знања, овладавања вештинама, формирања ставова и вредности, у оквиру предвиђених наставних предмета, обезбеди:
- пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој ученика у складу са њиховим способностима, потребама, интересовањима;
- унапређење језичке, математичке, научне, уметничке, културне, техничке, информатичке писмености, што је неопходно за наставак образовања и професионални развој;
- подршка развоју међупредметних компетенција.

Међупредметне компетенције обезбеђују ученицима успешно сналажење у свакодневном животу и раду. Оне су резултат великог броја активности које се остварују у свим наставним предметима и током целокупног гимназијског школовања. За њихов развој важни су не само садржаји већ и методе са којима се они проучавају и у њима треба да доминирају истраживачке и интерактивне методе, рефлексија, критичко мишљење, кооперативно учење и друге методе које јачају партиципацију ученика у образовно-васпитном процесу.

Исходи образовања и васпитања

Исходи образовања и васпитања су јасни искази о томе шта се од ученика очекује да зна, разуме и да је способан да покаже, односно уради након завршеног одговарајућег нивоа образовања и васпитања.

Исходи образовања и васпитања су основа за планирање, праћење и вредновање образовања и васпитања.

Исходи образовања и васпитања представљају способност ученика да:
1) изрази и тумачи идеје, мисли, осећања, чињенице и ставове у усменој и писаној форми;
2) прикупља, анализира, организује и критички процењује информације;
3) користи српски језик, односно језик нациналне мањине и страни језик у зависности од културног наслеђа и средине, потреба и интересовања;
4) ефикасно и критички користи научна и технолошка знања, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини;
5) ради ефикасно са другима као члан тима, групе, организације и заједнице;
6) зна како да учи;
7) уме да разликује чињенице од интерпретација;
8) примењује математичко мишљење и знање у циљу решавања низа проблема у свакодневним ситуацијама;
9) поуздано, критички и одговорно према себи и другима користи дигиталне технологије;
10) одговорно и ефикасно управља собом и својим активностима;
11) ефикасно и конструктивно учествује у свим облицима радног и друштвеног живота, поштује људска права и слободе, комуницира асертивно и ненасилно посебно у растућој разноликости друштава и решавању сукоба;
12) покреће и спремно прихвата промене, преузима одговорност и има предузетнички приступ и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха;
13) остварује идеје, планира и управља пројектима ради постизања циљева који доприносе личној афирмацији и развоју, друштвеној или привредној активности;
14) схвата свет као целину повезаних система и приликом решавања конкретних проблема разуме да нису изоловани;
15) има свест о сопственој култури и разноликости култура, уважава значај креативног изражавања идеја, искустава и осећања путем различитих медија, укључујући музику, књижевност, извођачке и визуелне уметности.

Остваривање исхода образовања и васпитања обезбеђује се укупним образовно-васпитним процесом на свим нивоима образовања и васпитања, кроз све облике, начине и садржаје рада.

Стандарди образовања и васпитања

Стандарди образовања и васпитања представљају скуп норми на основу којих се врши процена квалитета у систему образовања и васпитања. Они су резултат процеса у току кога долази до

усаглашавања између ефеката које је образовно-васпитни систем остварио и оних које треба да постигне у наредном периоду. Стандарди одговарају на нека стратешки важна питања с којима се образовно-васпитни систем у Републици Србији увек изнова суочава: какве ефекте постижемо у образовању и где можемо и морамо постићи боље ефекте са капацитетима којима располажемо. Овај баланс између онога "где смо" и "где желимо да будемо" веома је важан аспект стандарда и битно их разликује од онога што је исказано кроз циљеве образовања.

Основна карактеристика стандарда је њихова мерљивост, заснованост на емпиријским подацима, а степен њихове остварености може се проверавати. На основу тих провера и пратећих анализа, у интервалима од неколико година, могуће је проценити квалитет образовног система и даље развијати стандарде. Успостављање и унапређивање стандарда је континуиран процес, повезан са променама захтева које друштво поставља пред образовање.

Стандарди образовања и васпитања представљају скуп норми на основу којих се врши процена квалитета у систему образовања и васпитања, и то:
1) стандарди постигнућа ученика;
2) стандарди квалитета рада установе;
3) стандарди квалитета уџбеника;
4) стандарди компетенција наставника, васпитача и стручних сарадника;
5) стандарди компетенција директора.

Стандарди постигнућа ученика су искази о темељним знањима, вештинама и умењима које сви ученици треба да стекну до одређеног нивоа у образовању. Стандарди артикулишу најважније захтеве школског учења и наставе и исказују их као исходе видљиве у мишљењу, расуђивању и понашању ученика. Преко стандарда се образовни циљеви преводе на много конкретнији језик који описује постигнућа ученика, стечена знања, вештине и умења. Формулације стандарда су конкретне, оперативне и дате у исказима шта ученик зна, може и уме и могуће их је проверити тестирањем или посматрањем.

Стандарди компетенција наставника одређују се у односу на циљеве и исходе учења и треба да обезбеде критеријуме за поучавање које ће се сматрати професионалним и успешним.

Стандарди компетенција директора утврђују оне критеријуме којима се обезбеђује успешно управљање, организовање, руковођење, извршавање и контролисање рада установа. Они описују кључне активности за које директор мора бити оспособљен како би успешно руководио установом и обезбедио остваривање њених циљева. Сврха стандарда је осигурање и унапређивање квалитета рада, чиме се доприноси остваривању општих исхода образовања и васпитања дефинисаних законом.

Стандарди квалитета рада установе остварују се у процесу спровођења самовредновања и спољашњег вредновања школа и предшколских установа. Њихова сврха је да обезбеде и унапреде услове за развој образовања, осигурају и унапреде квалитет програма образовања, свих облика образовно-васпитног рада и услова у којима се образовање остварује

Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета за међупредметне компетенције и наставне предмете: српски језик и књижевност, страни језик, математика, физика, хемија, биологија, географија и историја, утврђени су Правилником о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета („Службени гласник РС“, бр. 117/13). За остале наставне предмете, уместо стандарда постигнућа, наставници примењују циљеве и задатаке из Наставног плана и програма за гимназије.

Компетенције

Образовање је у савременом свету оријентисано на постизање компетенција. Увођење појма компетенције у образовне политике везује се за крај прошлог века и за документ Европски референтни оквир компетенција.

Карактеристике кључних компетенција: релевантне су за све појединце; трансверзалне су јер оспособљавају за успешно укључивање у све сфере личног, професионалног и друштвеног живота; одговарају и економској и друштвеној сврси (од бољег здравља, родитељства, до друштвеног активизма); промовишу заједничке вредности, имплицирају способност суочавања са променама, учење из искуства и деловање са критичким ставом.

У том смислу и Закон о основама система образовања и васпитања наводи да кључне компетенције представљају скуп интегрисаних знања, вештина и ставова који су потребни сваком појединцу за лично испуњење и развој, укључивање у друштвени живот и запошљавање.

Кључне компетенције за целоживотно учење су: комуникација на матерњем језику; комуникација на страном језику; математичке, научне и технолошке компетенције; дигитална компетенција; учење учења; друштвене и грађанске компетенције; осећај за иницијативу и предузетништво; културолошка освешћеност и изражавање.

Прве три кључне компетенције могу се повезати са традиционалним наставним предметима, а осталих пет су међупредметне. Оне се развијају кроз наставу свих предмета, примењиве су у различитим ситуацијама и контекстима при решавању различитих проблема и задатака и неопходне свим ученицима за лично остварење и развој, укључивање у друштвене токове и запошљавање и чине основу за целоживотно учење.

Опште међупредметне компетенције

Циљ оријентације ка општим међупредметним компетенцијама и кључним компетенцијама је динамичније и ангажованије комбиновање знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену.

Опште међупредметне компетенције заснивају се на кључним компетенцијама, развијају се кроз наставу свих предмета, примењиве су у различитим ситуацијама и контекстима при решавању различитих проблема и задатака, неопходне су свим ученицима за лично остварење и развој, као и укључивање у друштвене токове и запошљавање и чине основу за целоживотно учење.

Опште међупредметне компетенције за крај средњег образовања и васпитања у Републици Србији, су:
1) компетенција за целоживотно учење;
2) комуникација;
3) рад са подацима и информацијама;
4) дигитална компетенција;
5) решавање проблема;
6) сарадња;
7) одговорно учешће у демократском друштву;
8) одговоран однос према здрављу;
9) одговоран однос према околини;

10) естетичка компетенција;
11) предузимљивост и предузетничка компетенција.

Карактеристике и елементи квалитета образовања и васпитања

Квалитет образовно-васпитног система процењује се преко тога колико он обезбеђује добробити појединцу и друштву. У најширем смислу, добробит за појединца је успешно функционисање које се сагледава кроз три димензије: персоналну (бити добро и функционисати успешно), делатну (умети и хтети) и социјалну (припадати, учествовати). Добробит друштва се мери преко економских показатеља као што су: бруто национални доходак, степен упослености, стандард живота, конкурентност, ниво техничке развијености и др. Све димензије су међусобно повезане и узајамно условљене.

Да би се обезбедио квалитет образовања, потребно је да систем поседује неколико основних карактеристика:
1) отвореност - усмереност на препознавање, праћење и одговарање на потребе појединца и друштва;
2) правичност - могућност избора у складу са способностима и интересовањима а не на основу материјалног статуса, припадања/неприпадања некој групи, стереотипа, очекивања средине, притисака, дискриминације;
3) мерљивост и проверљивост - систематско и објективно прикупљање квантитативних и квалитативних података и њихова интерпретација у односу на стандарде, исходе, циљеве;
4) ефикасност и ефективност - однос уложеног и добијеног ефекта;
5) регулисаност - дефинисаност структуре, функција и веза међу елементима система.
Закон о основама система образовања и васпитања као елементе квалитета образовања одређује: циљеве, програме, стандарде, компетенције ученика, обухват и бригу о осетљивим категоријама деце и ученика, окружење за учење, компетенције запослених, сарадњу са родитељима, односно другим законским заступницима ученика и широм заједницом, независно вредновање и самовредновање, управљање, материјалне и финансијске ресурсе.

Од наведених елемената домен Оквира су компетенције, стандарди, окружење за учење (приступ настави оријентисаној на учење) и вредновање.

Приступ васпитању, учењу и подучавању

У концепту где се учење одређује као целоживотни процес изградње компетенција, настава и наставници добијају другачију функцију. Учење се организује као: учење ради стицања знања, учење како се делује, учење да се живи заједно и учење за цео живот. Основно полазиште савременог приступа учењу је да је то процес активне конструкције знања у одређеном контексту. Оно се одвија кроз интеракцију са конкретном физичком средином и социјалним окружењем, путем развијања односа размене и сарадње.

Учење и подучавање почивају на:
- разноврсним (истраживачким, пројектним, партиципативним, кооперативним) методама које обезбеђују искуство у различитим активностима учења ученика; подстицању мотивације и самосталности у учењу и учења од других и са другима;
- ослањању на сопствене снаге ученика, развоју самопоштовања и осећања компетентности;
- успостављању веза између животног искуства деце и ученика са активностима и садржајима учења у установи (На тај начин олакшава се развој нових знања, разумевање циља и смисла учења и развија мотивација. Корист од учења и вредност наученог, обезбеђује се применом у новим и различитим ситуацијама учења у установи и свакодневном животу);

- уважавању индивидуалних карактеристика, образовних потреба, могућности, интересовања и различитих услова и околности у којима се ученици развијају и образују (Поштовање особености сваког ученика на сваком нивоу образовања огледа се у обезбеђивању приступа/учешћа у активностима учења које омогућавају развоја и напредовање у остваривању исхода учења сопственим темпом.);
- неговању и подстицању критичког мишљења, креативности и иницијативе како би се ученицима омогућило да нађу најпогодније начине поступања у различитим областима свакодневног живота и живота у установи;
- постављању очекивања у зони наредног развитка пред сваког ученика; организовању активности и избору садржаја и материјала који побуђују радозналост (На тај начин потребно је обезбеђивати мотивишућа искуства, важна за подстицање интересовања и развој трајног позитивног односа и задовољства у учењу);
- подстицању солидарности, толеранције, етике бриге, поштовању других и одговорности за сопствено понашање ради формирања личног система вредности као темеља позитивних односа са другима, здраве породице и друштва у целини.

Подршка настави оријентисаној на учење подразумева стварање окружења које обезбеђује сваком ученику да оствари своје пуне потенцијале. Окружење се посматра у ширем смислу као: физичко окружење (простор, опрема, број ученика), емоционално окружење (осећања и потребе ученика и наставника), социјално окружење (међусобни однос ученика и однос између ученика и наставника, као и односи између наставника и родитеља) и сазнајно
окружење, које је у највећој мери одређено очекивањима у погледу ученичких постигнућа и разликама међу ученицима у погледу њихових почетних знања и вештина. Окружење за учење, које је у највећој мери повезано са етосом установе, препознаје се по квалитету:
1) сарадње - постоји сталан проток информација између свих учесника образовног процеса, подржавају се заједничке активности и конструктивне дискусије, уз међусобно поштовање и уважавање;
2) припадности - постоји осећај припадности школи/одељењу/групи, осећај да се ту добија емоционална подршку и деца/ученици себе виде као вредног члана заједнице;
3) ефикасности - постоји свест о повезаности уложеног напора и времена и постигнутих ефеката; нема очекивања да се ствари мењају и постижу ефекти без личног ангажмана;
4) усмерености на циљеве - окружење је сврсисходно, окренуто је ка постизању циљева, исхода, компетенција; нема несврсисходних активности.

Унапређивање сарадње, осећаја припадности, ефикасности и усмерености на циљеве није у надлежности једне особе. То је заједничка активност запослених у установи и деце/ученика којом се развија таква клима у установи у којој се сви добро осећају.

У концепту наставе оријентисане на учење траже се нове компетенције наставника и проширује се њихова одговорност. Подучавање је комплексан задатак који подразумева интеракцију са много ученика у великом броју различитих ситуација. Овладаност предметним садржајем није довољна за успешно вођење наставе. Ученичко постигнуће директно је повезано са компетенцијама наставника и то на више различитих нивоа.

Очекује се да васпитач/наставник подстиче свако дете/ученика да се активније укључује у сопствени процес учења. Тиме кључна компетенција васпитача/наставника постаје стварање стимулативног окружења за учење, подстицање мотивације ученика и помагање ученицима да управљају сопственим учењем, као и да развијају вештине решавања проблема.

На нивоу групе/одељења долази до изражаја васпитачка/наставникова компетенција да управља групом у којој постоје различите потребе, способности, интересовања, а често и различито културно и

религијско наслеђе. Од васпитача/наставника се очекује да ради на такав начин да обезбеђује интеграцију групе користећи разлике као предности.

На нивоу установе од васпитача/наставника се очекује да самоевалуира свој целокупни рад, као и да на основу резултата различитих врста екстерног вредновања унапређује своје професионалне компетенције. Подразумева се вештина функционалног коришћења информационих и комуникационих технологија као и вештина доношења одлука.

Вредновање васпитања и образовања

Постизање и одржавање квалитета васпитања и образовања тесно је повезано са механизмима праћења и вредновања ефеката у смислу остваривања постављених циљева и очекиваних општих исхода.

Вредновање тиме постаје саставни део образовно-васпитног процеса који је повезан са применом усвојених стандарда. Оно се остварује континуирано, на свим нивоима и врстама доуниверзитетског образовања и на начине који одговарају сегменту образовања који се прати.
Вредновање система - како је једнакост у праву на образовање једна од базичних вредности образовног и васпитног система, вредновање је усмерено на процену да ли је сваком детету и младој особи осигурано окружење и пружена подршка која у највећој могућој мери доприноси њиховој укључености и добробити. Вредновање на овом нивоу се остварује на основу индикатора за праћење стања у образовно-васпином систему (обухват деце/ученика, број ученика који напуштају систем, број ученика уписаних у средњу школу, праћење инклузивног образовања и др.).

Вредновање установе - остварује се системом самовредновања и спољашњег вредновања применом Стандарда квалитета рада установе у релевантним областима: школски програм и годишњи план рада, настава и учење, образовна постигнућа ученика, подршка ученицима, етос, организација рада школе и руковођење, ресурси (наведено се односи на школу, а аналогно постоји и за предшколску установу). Квалитет сваке области процењује се у односу на оствареност стандарда.
Вредновање запослених - основ за вредновање рада наставника представљају Стандарди компетенција за професију наставника и њихов професионални развој који проверавају следеће области: компетенције за наставну област, предмет и методику наставе; за поучавање учење; за комуникацију и сарадњу.

Стандарди су основ и за самопроцену и личну оријентацију наставника у оквиру планирања сопственог професионалног развоја и креирање плана стручног усавршавања на нивоу образовно-васпитних установа.

Стандарди компетенција за професију директора односе се на следеће области: руковођење процесом васпитања и учења детета; руковођење васпитно-образовним процесом у школи; праћење и унапређивање рада запослених; развој сарадње са родитељима / другим законским заступницима ученика, органом управљања, репрезентативним синдикатом и широм заједницом; финансијско и административно управљање радом установе; обезбеђење законитости рада установе.

Вредновање постигнућа ученика - односи се на континуирано вредновање усмерено на учење и развој ученика у непосредном контакту у конкретној школској ситуацији и који води ка оцењивању. У фокусу овог вредновања је ученик који тиме добија правовремене повратне информације о свом напретку, али истовремено то је драгоцени извор информација за наставника и подлога за планирање даљег рада и стварање бољег окружења за учење. За вредновање рада, напредовања и постигнућа ученика примењује се Правилник о оцењивању који дефинише различите видове оцењивања и њихову функцију. Систем

националних испита који су обавезни за све ученике обезбеђује податке о постигнућу ученика на нивоу система, односно популације или узорка.

Основ за вредновање постигнућа ученика су стандарди постигнућа ученика и компетенције различитог нивоа, од кључних до специфичних предметних. Важно је да се вредновање на свим нивоима одвија на транспарентан и праведан начин, да је адекватно документовано и да се доживљава као средство за унапређивања квалитета образовања.

4.2. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА

Принципи, циљеви и исходи образовања и стандарди постигнућа остварују се укупним образовно-васпитним процесом у школи, кроз све облике, начине и садржаје рада, а нарочито:
1. Остваривањем прописаних наставних планова и програма;
2. Остваривањем стандарда квалитета рада установе;
3. Остваривањем стандарда компетенција наставника;
4. Вредновањем у складу са правилником о оцењивању ученика у средњој школи;
5. Применом иновативних облика и метода наставе и учења;
6. Применом метода активног учења и наставе (АУН);
7. Применом педагошких (едукативних) радионица у настави;
8. Јачањем компетенција ученика за учење (учење да се учи);
9. Јачањем мотивације ученика за учење;
10. Јачањем ПИСА компетенција ученика;
11. Уградњом стандарда постигнућа ученика за наставне предмете српски језик и књижевност, страни језик, математика, физика, хемија, биологија, географија, историја и међупредметне компетенције у годишњи план школе и планове рада наставника (глобалне, месечне и припреме за час), разрадом станадарда по смеровима, разредима, темама и наставним јединицама и применом истих у настави и оцењивању.
12. Вредновањем остварености исхода и стандарда постигнућа кроз праћење остварености исхода и тестове знања.

Примена стандарда постигнућа у свакодневном наставном раду

Стандард је узор, образац, мерило за поређење у процењивању успешности извођења или вредновању квалитета. Образовни стандарди представљају суштинска знања и вештине која ученици треба да поседују на крају одређеног циклуса образовања.
Стандарди треба да обезбеде да сви ученици добију иста или слична знања и једнаке шансе свих да добију квалитетно знање, као и већу праведност у смислу да пружају могућност да сви буду вредновани на исти начин тј. помоћу исте мере. На нивоу школе они говоре наставнику шта треба да се деси тј. који исход учења треба ученик да оствари на крају једног циклуса.

Како су стандарди „мера“ резултата процеса учења и наставе, они служе наставнику да са њима упореди постигнуће сваког ученика. С друге стране, они такође показују наставнику шта и како треба да ради са ученицима да би они постигли резултате учења описане у стандардима. Када наставник приликом планирања рада прочита шта је то што сви ученици треба да знају, могу и умеју када заврше школу или

један разред он у складу с тим бира садржаје из програма којима ће посветити више времена и које ће ученици више увежбавати. Такође, прецизан опис онога што ученици треба да постигну помоћи ће наставницима да изаберу одговарајуће облике рада, методе и средства које ће користити у настави како би омогућили ученицима да достигну стандарде.

Приликом годишњег планирања наставног рада неопходно је извршити анализу стандарда на чијем достизању се може радити у одређеном разреду. При томе не треба губити из вида да су они дефинисани за крај једног образовног циклуса, и да иако се код неких стандарда јасно препознаје да „припадају“ једном разреду тј. да је на њиховом достизању најповољније радити у неком одређеном разреду, неопходно је да се њима руководимо током трајања целог циклуса тј. да им се повремено „враћамо“ у раду и у оним разредима у којима није видљива веза између тих стандарда и наставног програма. Ради лакшег рада пожељно је обележити у годишњем и месечном плану рада наставника стандард или више њих на које се односе одређени делови наставног програма тј. одређене теме или чак и наставне јединице.

Бележење стандарда у овим плановима није једнообразно, сваки наставник ће везу стандарда и програма у годишњим и месечним плановима обележити на начин који је најпримеренији природи одређеног наставног предмета. Стандарди су управо и означени одговарајућим словима и бројевима да би њихово коришћење, па и бележење, било лакше.

У оквиру годишњег планирања на листи стандарда могу се обележити стандарди чијем ће остваривању посветити посебну пажњу у одређеном разреду; наставник може да дода одређене напомене у вези са остваривањем ових стандарда. Може се писати и шифра стандарда ако постоји директна веза са неком темом или облашћу у појединoм предмету. Ако се неки стандарди односе на више тема/области у неком предмету, може се уопштити ова веза и бележити на једном месту. У годишњем плану рада наставници могу и на неки други начин да опишу или представе стандарде које ће посебно остваривати у одређеном разреду. У месечном плану, у зависности од специфичности сваког предмета, наставници бележе стандарде којима ће се највише бавити у том месецу.

Важнија питања од начина бележења стандарда у плановима су питања које сваки наставник треба себи да постави:
Ако је стандардом описано шта моји ученици треба да знају, умеју и могу на крају одређеног периода учења, шта је то што ја треба да урадим како бих им то омогућио?
Коју везу између циљева, задатака и садржаја програма уочавам?
Које наставне активности (наставника и ученика), облике и методе рада треба да применим, какве захтеве да поставим ученицима да би они остварили постигнућа описана у стандардима?
Колико времена треба да посветим појединим деловима наставног програма и када треба да се бавим појединим деловима наставног програма како бих био сигуран да ће ученици оставарити жељена постигнућа?
Имајући на уму чињеницу да један стандард могу да повежем са различитим садржајима, које све програмске садржаје могу да повежем са одређеним стандардима, чак и у различитим разредима?
Које садржаје могу да повежем са већим бројем различитих стандарда и обрнуто?
Који су то стандарди који се „провлаче“ кроз све раздреде и којима треба да посветим пажњу сваке године?
Како да направим најоптималнији распоред рада у току године узимајући у обзир стандарде које ученици треба да достигну на крају школовања?
Одговори на ова питања омогући ће наставницима да квалитетно испланирају свој рад и у складу с тим пронађу најадекватнији начин да укључе стандарде у своје годишње и месечне планове и дневне припреме.

С обзиром на то да се школски програм доноси на период од четири године, а увођење образовних стандарда у праксу је значајна новина у раду школе, препорука је да се у анексу школског програма опише начин остваривања стандарда постигнућа на нивоу школе, а за сваки предмет посебно у годишњим и месечним плановима рада наставника. Садржај анекса тј. описа начина остваривања стандарда може бити различит. Ту може бити описана веза стандарда и програма по разредима (како да се организује анализа стандарда и програма, уочавање сличности и разлика, намера да се планира на основу уочених сличности и разлика и очекиваних резултата у одређеном разреду). Могу се описати и промене које увођење стандарда доноси у односу на методе, облике рада, средства, услове, временску динамику, сарадњу у већима, припрема и коришћење иницијалног теста заснованог на стандардима, анализа резултата завршног испита на нивоу школе и сл.

Образовни стандарди су „алат“ који, пре свега, треба да помогне наставницима у праћењу и вредновању успеха ученика, а потом и да пруже податке постигнућима ученика на системском нивоу.

Као што су стандарди смерница наставницима за планирање наставе, тако су и смерница за оцењивање ученика. Не постоји директна веза између одређеног нивоа описа стандарда и одређене оцене. Школско оцењивање је веома комплексан процес јер укључује и оцењивање других аспеката рада, контекста у коме се врши оцењивање, мотивацију и лични развој ученика и не може и не сме да се сведе само на процену достигнутих стандарда.

Нивои описани у стандардима служе наставнику као оријентир ка квалитету постигнућа које треба да остваре сви ученици, а које само неки. Стандарди помажу да се индивидуализује наставни рад, бар на три нивоа, а то значи да се садржаји и захтеви прилагоде ученицима. При томе је важно водити рачуна да се не ограничи могући напредак сваког ученика тако што ћемо му постављати захтеве само са једног нивоа, већ, напротив, мотивишући га да достигне напредни ниво. Нивои су корисни наставнику да добро одмери захтеве за проверу постигнућа ученика јер га подсећају на то која су суштинска, најбитнија знања, умења и вештине ученика и омогућавају му да постави захтеве тако да сваки ученик може да оствари успех.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ОСТВАРИВАЊЕМ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА РАДА УСТАНОВЕ

Остваривање стандарда квалитета рада установе у складу са Правилником о стандардима квалитета рада установе („Службени гласник РС”, бр. 7/11 и 52/11), и то:

1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ И ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА

1.1. Школски програм и годишњи план рада школе сачињени су у складу са прописима.

1.1.1. Школски програм садржи све законом предвиђене елементе.
1.1.2. Школски програм је сачињен на основу наставног плана и програма.
1.1.3. Годишњи план рада школе сачињен је на основу школског програма.
1.1.4. Глобални/годишњи планови наставних предмета саставни су део годишњег плана рада школе.
1.1.5. Годишњи план рада школе садржи посебне програме васпитног рада.

1.2. Елементи школског програма и годишњег плана рада школе међусобно су усклађени.

1.2.1. У годишњи план рада школе уграђен је акциони план школског развојног плана за текућу годину.
1.2.2. У годишњем плану рада школе оперативно су разрађени структурни елементи школског програма.
1.2.3. Програми наставних предмета су међусобно садржајно усклађени у оквиру сваког разреда.

1.2.4. Програми наставних предмета су међусобно временски усклађени у оквиру сваког разреда.

1.3. Годишњи план рада школе омогућава остварење циљева и стандарда образовања и васпитања.

1.3.1. У годишњим плановима наставних предмета наведени су циљеви учења по разредима.

1.3.2. Годишњи планови наставних предмета садрже образовне стандарде.

1.3.3. У годишњим плановима наставних предмета предвиђена је провера остварености прописаних образовних стандарда или циљева учења наставног предмета наведених у наставном програму.

1.3.4. У оперативним/месечним плановима наставника наведено је којим садржајима ће се остварити циљеви учења предмета у датом разреду.

1.4. Школски програм и годишњи план рада школе усмерени су на задовољење различитих потреба ученика.

1.4.1. Годишњи план рада школе садржи листу изборних предмета која је сачињена на основу постојећих ресурса.

1.4.2. Наставници су прилагодили годишњи план рада школе специфичностима одељења.

1.4.3. У годишњем плану рада школе предвиђен је план израде ИОП-а на основу анализе напредовања ученика у учењу.

1.4.4. Факултативни програми и план ваннаставних активности сачињени су на основу интересовања ученика и постојећих ресурса.

1.4.5. У годишњем плану рада школе наведене су одговорности, динамика и начин реализације Програма заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

1.4.6. Школски програм садржи посебне програме за двојезичну популацију ученика.

2. НАСТАВА И УЧЕЊЕ

2.1. Наставник примењује одговарајућа дидактичко-методичка решења на часу.

2.1.1. Наставник јасно истиче циљеве учења.

2.1.2. Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.

2.1.3. Наставник истиче кључне појмове које ученици треба да науче.

2.1.4. Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.

2.1.5. Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.

2.2. Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.

2.2.1. Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.

2.2.2. Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.

2.2.3. Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.

2.2.4. Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.

2.2.5. Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.

2.3. Наставник прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика.

2.3.1. Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.

2.3.2. Наставник прилагођава темпо рада различитим потребама ученика.

2.3.3.Наставник прилагођава наставни материјал индивидуалним карактеристикама ученика.

2.3.4. Наставник посвећује време ученицима у складу са њиховим образовним и васпитним потребама.

2.3.5. Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.

2.4. Ученици стичу знања на часу.

2.4.1. Ученици су заинтересовани за рад на часу.

2.4.2. Ученици активно учествују у раду на часу.

2.4.3. Активности/радови ученика показују да су разумели предмет учења на часу.

2.4.4. Ученици користе доступне изворе знања.

2.4.5. Ученици користе повратну информацију да реше задатак/унапреде учење.

2.4.6. Ученици процењују тачност одговора/решења.
2.4.7. Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.
2.5. Наставник ефикасно управља процесом учења на часу.
2.5.1. Наставник ефикасно структурира и повезује делове часа.
2.5.2. Наставник ефикасно користи време на часу.
2.5.3. Наставник на конструктиван начин успоставља и одржава дисциплину у складу са договореним правилима.
2.5.4. Наставник функционално користи постојећа наставна средства.
2.5.5. Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).
2.5.6. Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.
2.6. Наставник користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења.
2.6.1. Наставник оцењује у складу са Правилником о оцењивању ученика.
2.6.2. Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.
2.6.3. Наставник похваљује напредак ученика.
2.6.4. Наставник даје потпуну и разумљиву повратну информацију ученицима о њиховом раду.
2.6.5. Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.
2.7. Наставник ствара подстицајну атмосферу за рад на часу.
2.7.1. Наставник показује поштовање према ученицима.
2.7.2. Наставник испољава емпатију према ученицима.
2.7.3. Наставник адекватно реагује на међусобно неуважавање ученика.
2.7.4. Наставник користи различите поступке за мотивисање ученика.
2.7.5. Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.

3. ОБРАЗОВНА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
3.1. Успех ученика показује да су остварени образовни стандарди.
3.1.1. Резултати на завршном испиту/матури показују да је остварен основни ниво образовних стандарда.
3.1.2. Резултати на завршном испиту/матури показују да је остварен средњи ниво образовних стандарда.
3.1.3. Резултати на завршном испиту/матури показују да је остварен напредни ниво образовних стандарда.
3.1.4. Ученици којима је потребна додатна подршка у образовању остварују постигнућа у складу са индивидуалним циљевима учења/прилагођеним образовним стандардима.
3.1.5. Школске оцене су у складу са резултатима на завршном/матурском/националном испиту.
3.1.6. Резултати ученика на завршном/матурском/националном испиту показују да је школа остварила резултате на нивоу просека Републике.
3.2. Школа континуирано доприноси већој успешности ученика.
3.2.1. Школа примењује поступке којима прати успешност ученика.
3.2.2. Број ученика који су напустили школовање је исти или мањи у односу на прошлу школску годину.
3.2.3. Ученици који похађају допунску наставу показују напредак у учењу.
3.2.4. Ученици за које је сачињен ИОП остварују напредак у складу са циљевима постављеним у плану.
3.2.5. Ученици који су укључени у додатни рад остварују напредак у складу са постављеним циљевима.
3.2.6. Просечни резултати ученика на завршним испитима бољи су у односу на претходну школску годину.

4. ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА
4.1. У школи функционише систем пружања подршке ученицима.
4.1.1. Ученици су обавештени о врстама подршке у учењу које пружа школа.

4.1.2. На основу анализе успеха предузимају се мере подршке ученицима.
4.1.3. У пружању подршке ученицима школа остварује комуникацију са породицом.
4.1.4. У школи функционишу тимови за подршку ученицима у прилагођавању школском животу.
4.1.5. Школа сарађује са релевантним институцијама у пружању подршке ученицима.

4.2. У школи се подстиче лични, професионални и социјални развој ученика.

4.2.1. Понуда ваннаставних активности у школи је у функцији задовољавања различитих потреба и интересовања ученика, у складу са ресурсима школе.
4.2.2. У школи се организују програми/активности за развијање социјалних вештина (конструктивно решавање проблема, ненасилна комуникација...).
4.2.3. Укљученост ученика у ваннаставне активности је иста или већа него претходне године.
4.2.4. У школи се промовишу здрави стилови живота.
4.2.5. У школи се промовишу заштита човекове околине и одрживи развој.
4.2.6. Кроз наставни рад подстиче се професионални развој ученика.

4.3. У школи функционише систем подршке деци из осетљивих група.

4.3.1. Школа предузима активности за упис у школу ученика из осетљивих група.
4.3.2. Школа предузима мере за редовно похађање наставе ученика из осетљивих група.
4.3.3. У школи се примењују индивидуализовани приступ/индивидуални образовни планови за све ученике из осетљивих група.
4.3.4. У школи се организују компензаторни програми/активности за подршку учењу за ученике из осетљивих група.
4.3.5. Школа сарађује са релевантним институцијама и појединцима у подршци осетљивим групама.

5. ЕТОС

5.1. Регулисани су међуљудски односи у школи.

5.1.1. У школи постоји доследно поштовање норми којима је регулисано понашање и одговорност свих.
5.1.2. У личним обраћањима свих у школи видљиво је међусобно уважавање.
5.1.3. За дискриминаторско понашање у школи предвиђене су мере и санкције.
5.1.4. За новопридошле ученике и наставнике примењују се разрађени поступци прилагођавања на нову школску средину.

5.2. Резултати ученика и наставника се подржавају и промовишу.

5.2.1. Резултати ученика и наставника јавно се истичу и промовишу.
5.2.2. Ученици и наставници међусобно изражавају висока очекивања у погледу резултата рада.
5.2.3. У школи се примењује интерни систем награђивања ученика и наставника за постигнуте резултате.
5.2.4. У школи се организују различите школске активности за ученике у којима свако може имати прилику да постигне резултат/успех.
5.2.5. Резултати ученика са сметњама у развоју се посебно промовишу.

5.3. Школа је безбедна средина за све.

5.3.1. У школи је видљиво и јасно изражен негативан став према насиљу.
5.3.2. У школи функционише мрежа за решавање проблема насиља.
5.3.3. У школи се организују превентивне активности које доприносе безбедности у школској заједници.
5.3.4. У школи се прате и анализирају сви случајеви насилног понашања.
5.3.5. Када се у школи догоди насиље, примењују се мере интервенције у случајевима насиља у складу са Протоколом о заштити деце/ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама.

5.4. Школски амбијент је пријатан за све.

5.4.1. Улазни простор школе уређен је тако да показује добродошлицу.
5.4.2. Школски простор је прилагођен потребама деце са сметњама у развоју.

5.4.3. У школи се, ради обезбеђивања права на приватност, користи посебан простор за индивидуалне разговоре наставника са ученицима и родитељима.
5.4.4. У уређењу школског простора преовладавају ученички радови.
5.5. У школи је развијена сарадња на свим нивоима.
5.5.1. У школи је организована сарадња руководећих, стручних и саветодавних тела.
5.5.2. Ученички парламент у школи добија подршку за свој рад.
5.5.3. Наставно особље благовремено разматра и прихвата иницијативе ученика.
5.5.4. Школа развија и негује различите облике активног учешћа родитеља у животу школе.
5.5.5. Ученици и наставници организују заједничке активности чији је циљ јачање осећања припадности школи.
5.5.6. Школа сарађује са актерима у заједници.
5.5.7. У школи функционише систем редовног информисања родитеља о активностима и делатностима школе.

6. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ШКОЛЕ И РУКОВОЂЕЊЕ
6.1. Планирање и програмирање у школи међусобно су усклађени.
6.1.1. Сви обавезни документи донети су у процедури која је прописана Законом.
6.1.2. Развојни план установе сачињен је на основу извештаја о резултатима самовредновања.
6.1.3. Развојни план установе сачињен је на основу извештаја о остварености стандарда образовних постигнућа.
6.1.4. У школи постоји план за обезбеђивање и коришћење финансијских средстава.
6.2. Директор ефективно и ефикасно организује рад школе.
6.2.1. Директор организује несметано одвијање рада у школи.
6.2.2. Постоји јасна организациона структура са дефинисаним процедурама и носиоцима одговорности.
6.2.3. Директор поставља јасне захтеве запосленима у вези са задатком/очекиваном променом у раду.
6.2.4. Задужења запослених у школи равномерно су распоређена.
6.2.5. Формирана су стручна тела и тимови у складу са компетенцијама запослених.
6.2.6. Развијен је систем информисања о свим важним питањима из живота и рада школе.
6.3. Руковођење директора је у функцији унапређивања рада школе.
6.3.1. Директор ефикасно и ефективно руководи радом наставничког већа.
6.3.2. Директор учествује у раду стучних тимова.
6.3.3. Директор укључује запослене у процес доношења одлука.
6.3.4. Директор благовремено предузима одговарајуће мере за решавање свакодневних проблема ученика, у складу са могућностима школе.
6.3.5. У процесу доношења одлука, директор уважава предлоге савета родитеља који унапређују рад школе.
6.3.6. Директор користи различите механизме за мотивисање запослених.
6.4. У школи функционише систем за праћење и вредновање квалитета рада.
6.4.1. Директор остварује инструктивни увид и надзор у образовно-васпитни рад у складу са планом рада и потребама школе.
6.4.2. Стручни органи и тела у школи систематски прате и анализирају успех и владање ученика.
6.4.3. Директор предузима мере за унапређивање образовно-васпитног рада на основу резултата праћења и вредновања.
6.4.4. Стручни сарадници остварују педагошко-инструктивни рад у школи у складу са планом рада и потребама школе.
6.4.5. Тим за самовредновање континуирано остварује самовредновање рада школе у складу са прописима и потребама.
6.4.6. У школи се користе подаци из ЈИСП-а за унапређење рада школа.***
6.5. Лидерско деловање директора омогућава развој школе.

6.5.1. Директор својом посвећеношћу послу и понашањем даје пример другима.
6.5.2. Директор показује отвореност за промене и иницира иновације.
6.5.3. Директор показује поверење у запослене и њихове могућности.
6.5.4. Директор подстиче целоживотно учење свих у школи.
6.5.5. Директор планира лични професионални развој на основу самовредновања свог рада.
6.5.6. Директор развија сарадњу са другим установама, организацијама и локалном заједницом.
6.5.7. Директор подстиче развој школе преговарањем и придобијањем других за остваривање заједничких циљева.

7. РЕСУРСИ

7.1. У школи су обезбеђени потребни људски ресурси.

7.1.1. У школи је запослен потребан број наставника и стручних сарадника у односу на број ученика.
7.1.2. Наставно особље има прописане квалификације.
7.1.3. Број ненаставног особља у складу је са прописима.
7.1.4. Квалификације ненаставног особља су одговарајуће.
7.1.5. Школа у своје активности укључује волонтере.

7.2. Људски ресурси су у функцији квалитета рада школе.

7.2.1. Запослени на основу резултата самовредновања унапређују професионално деловање.
7.22. Запослени се стручно усавршавају у складу са годишњим планом стручног усавршавања и могућностима школе.
7.2.3. Наставници и стручне службе у оквиру стручних органа сарађују у складу са потребама за унапређивањем наставе и учења.
7.2.4. Приправници се уводе у посао у складу са програмом увођења приправника у посао.
7.2.5. Запослени примењују новостечена знања из области у којима су се усавршавали.

7.3. У школи су обезбеђени/постоје материјално-технички ресурси (простор, опрема и наставна средства).

7.3.1. Школа је физички безбедно место.
7.3.2. Школски простор задовољава здравствено-хигијенске услове.
7.3.3. У школи постоји простор за рад у складу са нормативом.
7.3.4. Школски простор је опремљен у складу са прописима.
7.3.5. Школа је опремљена потребним наставним средствима за реализацију квалитетне наставе.

7.4. Материјално-технички ресурси користе се функционално.

7.4.1. Простор се користи према плану коришћења школског простора.
7.4.2. Наставна средства се користе према плану коришћења.
7.4.3. Наставна средства се користе у циљу постизања квалитета наставе.
7.4.4. Материјално-технички ресурси ван школе користе се у функцији остварења циљева наставе и учења.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ОСТВАРИВАЊЕМ СТАНДАРДА КОМПЕТЕНЦИЈА НАСТАВНИКА

Остваривање стандарда компетенција наставника у складу са Правилником о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 5/11), према следећем:

Наставничке компетенције су капацитет појединца који се исказује у вршењу сложених активности у образовно-васпитном раду. Компентенције представљају скуп потребних знања, вештина и вредносних ставова наставника. Централну улогу у унапређивању образовања и васпитања имају наставници јер они непосредно утичу на учење и развој ученика.
Наставничке компетенције одређују се у односу на циљеве и исходе учења и треба да обезбеде професионалне стандарде о томе какво се поучавање сматра успешним.
Односе се на компетенције за:
- Наставну област, предмет и методику наставе;
- Поучавање и учење;
- Подршку развоју личности ученика;
- Комуникацију и сарадњу.

Законом о основама система образовања и васпитања прописане су мере за унапређивање квалитета наставе и постављени су циљеви и општи исходи у складу са визијом образовања и васпитања као основе "друштва заснованог на знању". У дефинисаним циљевима и исходима образовања и васпитања ученика нагласак је стављен на опште компетенције и развој специфичних знања и вештина за живот у савременом друштву. Стога је улога наставника вишеструка, јер треба да:
- Развија кључне компетенције код ученика које их оспособљавају за живот и рад и на тај начин им пружа основу за даље учење;
- Пружа додатну подршку ученицима из осетљивих друштвених група, талентованим ученицима и ученицима са тешкоћама у развоју, да остваре образовне и васпитне потенцијале у складу са сопственим могућностима.
Да би допринео ефикасности и једнаким правима и доступности школовања свих ученика, наставник треба да има и компетенције које се односе на превенцију насиља у школама, мотивацију ученика за учење, изградњу толеранције, спречавање дискриминације и друго.
Овај документ, који представља смернице запосленим и институцијама, треба да буде ослонац за:
- Самопроцену и личну оријентацију наставника у оквиру планирања сопственог професионалног развоја;
- Креирање плана стручног усавршавања на нивоу образовно-васпитних установа;
- Унапређивање праксе професионалног развоја наставника од иницијалног образовања, увођења у посао, лиценцирања, стручног усавршавања, напредовања у звања, праћења и вредновања рада наставника, као и дефинисања националних приоритета.

Наставник треба да:
- Познаје систем образовања и васпитања, принципе и циљеве, исходе и стандарде образовања и васпитања;
- Познаје и примењује законску регулативу у образовању и васпитању, стратешка документа и релевантна међународна документа;
- Разуме социјални контекст образовања и школе и активно доприноси мултикултуралном и инклузивном приступу образовању;

- Доприноси одрживом развоју и подстиче здраве стилове живота;
- Изражава се усмено и писмено у складу са правилима српског језика и језика на којем изводи наставу, ради на богаћењу своје језичке културе и језичке културе ученика;
- Примењује информационо-комуникационе технологије;
- Усклађује своју праксу са иновацијама у образовању и васпитању;
- Своју професионалну делатност анализира, процењује, мења и усавршава, користећи и информације које добија самовредновањем и екстерним вредновањем;
- Поштује универзалне људске и националне вредности и подстиче ученике да их усвоје, подржавајући међусобно разумевање и поштовање, толеранцију, уважавање различитости, сарадњу и дружење;
- Личним примером делује на формирање система вредности и развој позитивних особина ученика;
- Разуме значај целоживотног учења, континуирано се професионално усавршава, иновира и унапређује свој рад;
- Служи се бар једним страним језиком.

1. КОМПЕНТЕНЦИЈЕ ЗА НАСТАВНУ ОБЛАСТ, ПРЕДМЕТ И МЕТОДИКУ НАСТАВЕ

Знања

- Зна научну дисциплину којој припада предмет који предаје и њене везе са другим научним дисциплинама;
- Познаје одговарајућу област и зна наставни план и програм предмета који реализује, као и његову корелацију са другим областима, односно предметима;
- Познаје опште принципе, циљеве и исходе образовања и васпитања, као и опште и посебне стандарде постигнућа ученика и њихову међусобну повезаност;
- Разуме социјалну релевантност садржаја предмета;
- Поседује дидактичко-методичка знања неопходна за предмет који предаје;
- Познаје технологије које прате научну дисциплину и предмет који предаје;
- Познаје страни језик у функцији предмета који предаје.

Планирање

- Програм рада припрема тако да уважава: стандардне постигнућа, наставни план и програм и индивидуалне разлике ученика, водећи рачуна о садржајној и временској усклађености;
- Планира и програмира рад, водећи рачуна да садржај учини доступним ученицима (пријемчив, разумљив, интересантан);
- Планира примену различитих метода, техника и облика рада и доступних наставних средстава ради ефикасности и ефективности наставног процеса;
- Планира и програмира садржаје наставе водећи рачуна о корелацији, како хоризонталној, тако и вертикалној;
- Планира информисање о новим трендовима и примену одговарајућих и доступних технологија у образовању;
- Планира проверу остварености прописаних образовних стандарда и циљева учења наставног предмета.

Реализација

- Остварује функционалне, образовне и васпитне циљеве у складу са општим принципима, циљевима и исходима образовања, наставним планом и програмом предмета који предаје, прилагођавајући их индивидуалним карактеристикама и могућностима ученика;
- Систематски уводи ученике у научну дисциплину;
- Повезује наставне садржаје са претходним знањима и искуствима ученика и њиховим садашњим и будућим потребама, са примерима из свакодневног живота, са садржајима из других области, са актуелним достигнућима/научним новинама;
- Повезује и организује наставне садржаје једног или више предмета у тематске целине;

- Примењује разноврсне методичке поступке у складу са циљевима, исходима и стандардима постигнућа, садржајима наставног предмета, узрасним карактеристикама и индивидуалним могућностима и потребама ученика;
- Примењује одговарајуће и доступне технологије у образовању.

Вредновање/евалуација

- Континуирано прати и вреднује остварену хоризонталну и вертикалну повезаност садржаја;
- Континуирано прати и вреднује ученичка постигнућа користећи различите начине вредновања у складу са специфичностима предмета који предаје;
- Прати и вреднује интересовања ученика у оквиру предмета који предаје;
- Планира и предузима мере подршке ученицима на основу анализе остварености образовних стандарда постигнућа.

Усавршавање

- Континуирано се стручно усавршава у области научне дисциплине којој предмет припада, методике наставе и образовне технологије;
- Унапређује квалитет свог рада примењујући новостечена знања из области у којима се усавршавао;
- Планира стручно усавршавање на основу резултата самовредновања и спољашњег вредновања рада и потреба школе у којој ради.

2. КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА ПОУЧАВАЊЕ И УЧЕЊЕ

Знања

- Поседује знања о когнитивном развоју ученика (когнитивним ступњевима и зони наредног развоја);
- Поседује знања о природи учења, различитим стиловима учења и стратегијама учења;
- Поседује знања о природи мишљења и формирању научних појмова.

Планирање

- Планира активности полазећи од знања и искустава којима ученици располажу, индивидуалних карактеристика и потреба ученика, постављених циљева, исхода, садржаја и карактеристика контекста у којем ради;
- Планира активности којима се развијају научни појмови код ученика;
- Планира подстицање критичког, аналитичког и дивергентног мишљења;
- Планира различите начине праћења и вредновања рада и напредовања ученика.

Реализација

- Примењује различите облике рада и активности у складу са знањима и искуствима којима ученици располажу, индивидуалним карактеристикама и потребама ученика, постављеним циљевима, исходима, садржајима и карактеристикама контекста у којем ради;
- Подстиче и подржава различите стилове учења ученика и помаже развој стратегије. Учења;
- Континуирано подстиче развој и примену различитих мисаоних вештина (идентификовање проблема, решавање проблема, доношење одлука) и облика мишљења (критичко, аналитичко и дивергентно);
- Подржава ученике да слободно износе своје идеје, постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења;
- Даје упутства јасна свим ученицима и упућује на трансфер знања;
- Прати и вреднује постигнућа ученика, примењујући, објективно, јавно, континуирано и подстицајно оцењивање, дајући потпуну и разумљиву повратну информацију ученицима о њиховом раду.

Вредновање/евалуација

- Прати и процењује различите аспекте учења и напредовања, користећи различите технике евалуирања;
- Прати и вреднује ефикасност сопствених метода на основу ученичких постигнућа;
- Прати и вреднује постигнућа ученика у складу са индивидуалним способностима ученика, примењујући утврђене критеријуме оцењивања;
- Прати и вреднује примену инструмената за праћење и анализирање рада у односу на напредовање ученика;

- Континуирано прати и вреднује ученичка постигнућа користећи поступке вредновања који су у функцији даљег учења;
- Процењује потребе ученика за додатном подршком у учењу.

Усавршавање

- Континуирано унапређује сопствену педагошку праксу на основу анализе ученичких постигнућа;
- Унапређује свој рад, користећи знања стечена усавршавањем у области когнитивне, педагошке психологије и савремене дидактике и методика.

3. КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА ПОДРШКУ РАЗВОЈУ ЛИЧНОСТИ УЧЕНИКА

Знања

- Зна и разуме физичке, емоционалне, социјалне и културне разлике међу ученицима;
- Познаје и разуме психички, емоционални и социјални развој ученика;
- Поседују знања о начинима подршке ученицима из осетљивих друштвених група;
- Познаје различите врсте мотивације и начине мотивисања ученика;
- Уме да препозна, мобилише и подстиче развој капацитета свих ученика уз уважавање индивидуалности.

Планирање

- Планира различите активности којима ангажује све ученике, уважавајући њихове индивидуалне разлике у социјалном и емоционалном развоју;
- Планира и усклађује свој рад са психофизичким и развојним карактеристикама ученика, прихватајући ученика као личност у развоју;
- Планира начине и поступке подстицања самопоуздања и самопоштовања код ученика:
- Планира интеракцију свих учесника у образовно-васпитном раду, засновану на поштовању различитости и уважавању потреба;
- Планира различите активности којима подстиче креативност и иницијативу ученика.

Реализација

- Ангажује ученике у различитим активностима, уважавајући њихове индивидуалне разлике и законитости психичког развоја;
- Примењује конструктивне поступке при решавању развојних проблема, као и у ситуацијама кризе и конфликата;
- Обезбеђује могућности и окружење за активности, интересовања и потребе ученика уважавајући њихове ставове и мишљења;
- Подстиче самопоуздање, самопоштовање и подиже ниво аспирација свих ученика;
- Користи различите поступке за мотивисање ученика.

Вредновање/евалуација

- Користи различите стратегије праћења развоја различитих аспеката личности ученика (сарадња са другим ученицима, решавање конфликата, реаговање на неуспех);
- Евалуира сопствени рад анализирајући и пратећи мотивацију, задовољство, активност ученика на часу, њихову самосталност и истрајност у раду.

Усавршавање

- Планира стручно усавршавање на основу анализе квалитета односа у одељењу, мотивације ученика за учење и карактеристика личности ученика;
- Проширује своја знања у области психофизичког, социјалног развоја деце и мотивације;
- Активно ради на побољшању свог односа са ученицима;
- Развија педагошке вештине за руковођење одељењем.

4. КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КОМУНИКАЦИЈУ И САРАДЊУ

Знања

- Разуме важност сарадње са родитељима/другим законским заступницима ученика и другим партнерима у образовно-васпитном раду;
- Поседује информације о доступним ресурсима који могу подржати образовно-васпитни рад (школским, породичним, у локалној и широј заједници);
- Познаје облике и садржаје сарадње са различитим партнерима;
- Поседује знања о техникама успешне комуникације.

Планирање

- Планира систематску сарадњу са родитељима, другим законским заступницима ученика и другим партнерима у образовно-васпитном раду на основу анализе мреже могућих партнера и доступне ресурсе;
- Планира различите облике мотивисања за сарадњу;
- Осмишљава ситуације и активности у којима се пружа могућност за примену комуникацијских вештина.

Реализација

- Сарађује са партнерима, подстиче размену мишљења и гради атмосферу међусобног поверења у заједничком раду у интересу ученика;
- Активно и конструктивно учествује у животу школе;
- Информише и консултује родитеље/друге законске заступнике ученика и охрабрује их да буду активно укључени у рад школе;
- Разматра и уважава иницијативе партнера које се односе на унапређивање рада школе;
- Кроз сарадњу подстиче развој социјалних компетенција;
- Активно учествује у раду тимова.

Вредновање/евалуација

- Анализира и процењује сопствене капацитете за сарадњу;
- Вреднује сарадњу са партнерима на основу анализе постигнутих ефеката;
- Континуирано извештава партнере о постигнутим ефектима сарадње.

Усавршавање

- Планира стручно усавршавање на основу анализе успешности сарадње са свим партнерима;
- Усавршава се у области сарадње и комуникацијских вештина;
- Обучава се за тимски рад;
- Активно ради на побољшању свог односа са свим партнерима у образовно-васпитном раду.

Партнери у образовно васпитном раду су: ученици, родитељи/други законски заступници ученика, колеге, локална и шира заједница од значаја за образовно васпитни рад.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ВРЕДНОВАЊЕМ У СКЛАДУ СА ПРАВИЛНИКОМ О ОЦЕЊИВАЊУ УЧЕНИКА У СРЕДЊОЈ ШКОЛИ

Оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика у средњој школи („Службени гласник РС", бр. 82/15), на следећи начин:

Сврха и принципи оцењивања

Основна сврха оцењивања је да унапређује квалитет процеса учења.

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се стално прати остваривање прописаних циљева, исхода, стандарда постигнућа ученика и стандарда квалификација, као и напредовања ученика у развијању компетенција у току савладавања школског програма.
Оцењивање је континуирана педагошка активност којом се код ученика развија активан однос према учењу, подстиче мотивација за учење, развијају радне навике, а ученик се оспособљава за објективну процену сопствених постигнућа и постигнућа других ученика, при чему развија одређени систем вредности.
Оцењивањем се обезбеђује поштовање општих принципа система образовања и васпитања утврђених законом којим се уређују основе система образовања и васпитања (у даљем тексту: Закон).
Како би се омогућила ефикасност учења, наставник се руководи следећим принципима при оцењивању:
1) поузданост: означава усаглашеност оцене са утврђеним, јавним и прецизним критеријумима оцењивања;
2) ваљаност: оцена исказује ефекте учења (оствареност исхода, ангажовање и напредовање ученика);
3) разноврсност начина оцењивања: избор одговарајућих и примена различитих метода и техника оцењивања како би се осигурала ваљаност, поузданост и објективност оцена;
4) редовност и благовременост оцењивања, обезбеђује континуитет у информисању ученика о њиховој ефикасности у процесу учења и ефекат оцене на даљи процес учења;
5) оцењивање без дискриминације и издвајања по било ком основу;
6) уважавање индивидуалних разлика, образовних потреба, узраста, претходних постигнућа ученика.
Применом принципа из ст. 4. и 5. овог правилника, наставник обезбеђује да оцена буде објективан показатељ постигнућа ученика.

Предмет и врсте оцењивања
Ученик се оцењује из предмета и владања, у складу са законом и овим правилником.
Оцена је описна и бројчана.
Праћење развоја и напредовања ученика у достизању исхода и стандарда постигнућа, као и напредовање у развијању компетенција у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем.
Формативно оцењивање, у смислу овог правилника, јесте редовно и планско прикупљање релевантних података о напредовању ученика, постизању прописаних исхода и циљева и постигнутом степену развоја компетенција ученика. Саставни је део процеса наставе и учења и садржи повратну информацију наставнику за даље креирање процеса учења и препоруке ученику за даље напредовање и евидентира се у педагошкој документацији наставника.
На основу података прикупљених формативним оцењивањем могу се извести оцене које се уносе у књигу евиденције о образовно-васпитном раду (у даљем тексту: дневник рада), у складу са критеријумима прописаним овим правилником.
Под подацима, у смислу овог правилника, подразумевају се подаци о знањима, вештинама, ангажовању, самосталности и одговорности према раду, а у складу са школским програмом.
Сумативно оцењивање, у смислу овог правилника, јесте вредновање постигнућа ученика на крају програмске целине, модула или за класификациони период из предмета и владања. Оцене добијене сумативним оцењивањем су, по правилу, бројчане и уносе се у дневник рада, а могу бити унете и у педагошку документацију.
Формативно и сумативно оцењивање део су јединственог процеса оцењивања заснованог на унапред утврђеним критеријумима.

Оцена
Оцена представља објективну и поуздану меру остварености прописаних циљева, исхода учења, стандарда постигнућа и развијених компетенција, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.
Оцена је јавна и саопштава се ученику одмах по спроведеном поступку оцењивања, са образложењем.

Оценом се изражава:
1) оствареност циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа, достизање исхода и степена развијености компетенција у току савладавања програма предмета;
2) ангажовање ученика у настави;
3) напредовање у односу на претходни период;
4) препорука за даље напредовање ученика.
Оствареност циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа, достизање исхода и развијање компетенција у току савладавања програма предмета процењује се на основу: овладаности појмовном структуром и терминологијом; разумевања, примене и вредновања научених поступака и процедура и решавања проблема; рада са подацима и информацијама; интерпретирања, закључивања и доношења одлука; вештина комуникације и изражавања у различитим формама; овладаности моторичким вештинама; извођења радних задатака.
Ангажовање ученика обухвата: активно учествовање у настави, одговоран однос према постављеним задацима, сарадњу са другима и показано интересовање и спремност за учење и напредовање.
Напредовање у односу на претходни период исказује се оценом, чиме се уважава остварена разлика у достизању критеријума постигнућа.
Препорука за даље напредовање ученика јасно указује ученику на то шта треба да побољша у наредном периоду и саставни је део повратне информације уз оцену.
Бројчане оцене су: одличан (5), врло добар (4), добар (3), довољан (2) и недовољан (1).
Ученику се не може умањити оцена из предмета због односа ученика према ваннаставним активностима или непримереног понашања у школи.

Критеријуми бројчаног оцењивања

Критеријум је објективна мера на основу које се процењује успешност ученика у остваривању образовних исхода и развијању компетенција. Критеријуми су дефинисани тако да укључују и елементе општих и међупредметних компетенција и усаглашавају се са исходима предмета и модула.

Оцену одличан (5) добија ученик који је у стању да:
1) примењује знања, укључујући и методолошка, у сложеним и непознатим ситуацијама; самостално и на креативан начин објашњава и критички разматра сложене садржинске целине и информације; процењује вредност теорија, идеја и ставова;
2) бира, повезује и вреднује различите врсте и изворе података;
3) формулише претпоставке, проверава их и аргументује решења, ставове и одлуке;
4) решава проблеме који имају и више решења, вреднује и образлаже решења и примењене поступке;
5) изражава се на различите начине (усмено, писано, графички, практично, ликовно и др.), укључујући и коришћење информационих технологија и прилагођава комуникацију и начин презентације различитим контекстима;
6) влада моторичким вештинама које захтевају сложеније склопове покрета, брзину и висок степен координације; влада моторичким вештинама тако што комбинује, реорганизује склопове покрета и прилагођава их специфичним захтевима и ситуацијама тако да дела ефикасно;
7) самостално извршава сложене радне задатке поштујући стандардизовану процедуру, захтеве безбедности и очувања околине, показује иницијативу и прилагођава извођење, начин рада и средства новим ситуацијама;
8) доприноси групном раду продукцијом идеја, иницира и организује поделу улога и задатака; уважава мишљења других чланова групе и помаже им у реализацији њихових задатака, посебно у ситуацији „застоја” у групном раду; фокусиран је на заједнички циљ групног рада и преузима одговорност за реализацију продуката у задатом временском оквиру;

9) утврђује приоритете и ризике и на основу тога планира и организује краткорочне и дугорочне активности и одређује потребно време и ресурсе;
10) континуирано показује заинтересованост и одговорност према сопственом процесу учења, уважава препоруке за напредовање и реализује их.

Оцену врло добар (4) добија ученик који је у стању да:
1) логички организује и самостално тумачи сложене садржинске целине и информације;
2) повезује садржаје и концепте из различитих области са ситуацијама из живота;
3) пореди и разврстава различите врсте података према више критеријума истовремено;
4) заузима ставове на основу сопствених тумачења и аргумената;
5) уме да анализира проблем, изврши избор одговарајуће процедуре и поступака у решавању нових проблемских ситауција;
6) изражава се на различите начине (усмено, писано, графички, практично, ликовно и др.), укључујући и коришћење информационих технологија и прилагођава комуникацију задатим контекстима;
7) влада моторичким вештинама које захтевају сложеније склопове покрета, брзину и висок степен координације;
8) самостално извршава сложене радне задатке према стандардизованој процедури, бира прибор и алате у складу са задатком и захтевима безбедности и очувања здравља и околине;
9) планира динамику рада, организује активности у групи, реализује сопствене задатке имајући на уму планиране заједничке продукте групног рада;
10) планира и организује краткорочне и дугорочне активности, утврђује приоритете и одређује потребно време и ресурсе;
11) континуирано показује заинтересованост за сопствени процес учења, уважава препоруке за напредовање и углавном их реализује.

Оцену добар (3) добија ученик који је у стању да:
1) разуме и самостално објашњава основне појмове и везе између њих;
2) разврстава различите врсте података у основне категорије према задатом критеријуму;
3) уме да формулише своје ставове, процене и одлуке и објасни начин како је дошао до њих;
4) бира и примењује одговарајуће поступке и процедуре у решавању проблемских ситуација у познатом контексту;
5) уме јасно да искаже одређени садржај у складу са захтевом и на одговарајући начин (усмено, писмено, графички, практично, ликовно и др.), укључујући коришћење информационих технологија;
6) изводи основне моторичке вештинама угледајући се на модел (уз демонстрацију);
7) самостално извршава рутинске радне задатке према стандардизованој процедури, користећи прибор и алате у складу са захтевима безбедности и очувања здравља и околине;
8) извршава додељене задатке у складу с циљевима, очекиваним продуктима и планираном динамиком рада у групи; уважава чланове тима и различитост идеја;
9) планира и организује краткорочне активности и одређује потребно време и ресурсе;
10) показује заинтересованост за сопствени процес учења, уважава препоруке за напредовање и делимично их реализује.

Оцену довољан (2) добија ученик који је у стању да:
1) познаје и разуме кључне појмове и информације и повезује их на основу задатог критеријума;
2) усвојио је одговарајућу терминологију;
3) закључује директно на основу поређења и аналогије са конкретним примером;
4) способан је да се определи и искаже став;
5) примењује одговарајуће поступке и процедуре у решавању једноставних проблемских ситуација у познатом контексту;

6) уме јасно да искаже појединости у оквиру одређеног садржаја, држећи се основног захтева и на одговарајући начин (усмено, писмено, графички, практично, ликовно и др.), укључујући и коришћење информационих технологија;
7) влада основним моторичким вештинама и реализује их уз подршку;
8) уз инструкције извршава рутинске радне задатке према стандардизованој процедури, користећи прибор и алате у складу са захтевима безбедности и очувања здравља и околине;
9) извршава додељене задатке искључиво на захтев и уз подршку осталих чланова групе; уважава чланове тима и различитост идеја;
10) планира и организује краткорочне активности на основу задатих услова и ресурса;
11) повремено показује заинтересованост за сопствени процес учења, а препоруке за напредовање реализује уз стално праћење.

Оцену недовољан (1) добија ученик који не испуњава критеријуме за оцену довољан (2) и не показује заинтересованост за сопствени процес учења, нити напредак.
Ученик се из изборних предмета прописаних Законом, односно предмета верска настава и грађанско васпитање, оцењује описно на основу остварености циљева, исхода, постигнућа и ангажовања.

Уважавање индивидуалних разлика приликом оцењивања
Оцењивање се обавља уз уважавање ученикових способности, степена спретности и умешности.
Ученик са изузетним способностима, који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обогаћен начин применом индивидуалног образовног плана, оцењује се на основу остварености циљева и прописаних стандарда постигнућа, као и на основу ангажовања.
Ученик који има тешкоће у учењу услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога и коме је потребна додатна подршка у образовању и васпитању, оцењује се на основу остварености циљева и стандарда постигнућа према плану индивидуализације или у току савладавања индивидуалног образовног плана.
Ученик који стиче образовање и васпитање уз прилагођавање начина рада, оцењује се на основу свог ангажовања и степена остварености циљева и прописаних стандарда постигнућа, на начин који узима у обзир његове језичке, моторичке и чулне могућности, као и друге специфичне тешкоће.
Ученик који стиче образовање и васпитање уз прилагођавање и измену садржаја и исхода образовно-васпитног рада, оцењује се на основу свог ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода образовно-васпитног рада.
Ученику који стиче образовање и васпитање по индивидуалном образовном плану, а не испуњава захтеве по прилагођеним циљевима и исходима образовно-васпитног рада, ревидира се индивидуални образовни план.

Начин и поступак оцењивања
Ради планирања рада и даљег праћења напредовања ученика, наставник на почетку школске године процењује степен развијености компетенција ученика у оквиру одређене
области, предмета, модула или теме од значаја за наставу у тој школској години (у даљем тексту: иницијално процењивање).
Припрему за реализацију иницијалног процењивања наставник спроводи у сарадњи са наставницима истог предмета.
Резултат иницијалног процењивања не оцењује се бројчано, али се ученику даје повратна информација о постигнућима.
Резултати иницијалног процењивања користе се и као податак за даље унапређивање рада школе у области наставе и учења.
Оцењивање се остварује применом различитих метода и техника, које наставник бира у складу с критеријумима оцењивања и прилагођава потребама и развојним специфичностима ученика.

Постигнућа ученика оцењују се и на основу активности и резултата рада, као што су:
1) излагање и представљање (уметнички наступи, спортске активности, изложбе радова, резултати истраживања, извештаји, учешће у дебати и дискусији, дизајнерска решења, практични радови, учешће на такмичењима и смотрама и др.);
2) продукти рада (модели, макете, постери, графички радови, цртежи, есеји, домаћи задаци, презентације и др.);
3) учешће и ангажовање у различитим облицима групног рада и на пројектима, укључујући и интердисциплинарне пројекте;
4) учешће у активностима самовредновања и вршњачког вредновања;
5) збирка одабраних ученикових радова – портфолио и др.
Критеријуми оцењивања морају бити усклађени на нивоу стручног већа у оквиру истог и/или сродних предмета и усвојени на педагошком колегијуму. Оцењивање из истог предмета у једној школи изводи се на основу истих или упоредивих критеријума и инструмената оцењивања.
Распоред писмених провера дужих од 15 минута уписује се у дневник рада и објављује се за свако одељење на огласној табли школе, односно на званичној интернет страни школе четири пута у току школске године према годишњем плану рада школе. Распоредом може да се планира највише једна провера у дану, односно највише три провере током недеље. Распоред и промене распореда утврђује одељењско веће на препоруку педагошког колегијума.
Наставник је дужан да обавести ученике о наставним садржајима који ће се проверавати према распореду из става 1. овог члана, најкасније пет дана пре провере.
Провера и праћење постигнућа ученика обавља се на сваком часу.
Ученик у току часа може да буде само једанпут оцењен након провере постигнућа.
Оцена добијена после писмене провере постигнућа уписује се у дневник рада у року од осам дана од дана провере.
Ако после писмене провере постигнућа више од половине ученика једног одељења добије недовољну оцену, писмена провера се понавља за ученика који је добио недовољну оцену и за ученика који није задовољан оценом.
Провера из става 4. овог члана понавља се једанпут и може да буде организована на часу допунске наставе.
Пре организовања поновљене провере, наставник је дужан да одржи допунску наставу, односно да организује допунски рад.
Ученик и родитељ има право на образложење оцене, као и право увида у рад ученика (писмене радове, контролне задатке, тестове знања, производе практичног рада, презентације и др.) на основу кога је оцена дата.
Наставничко, одељењско и стручна већа планирају, прате и анализирају оцењивање и предлажу мере за унапређивање квалитета оцењивања и постигнућа ученика. У оквиру мера за унапређивање квалитета оцењивања и постигнућа ученика утврђује се план организовања допунске наставе са ученицима који имају тешкоће у савладавању програма из појединих предмета.

Закључна оцена из предмета
Закључну оцену из предмета утврђује одељењско веће на предлог предметног наставника.
Закључна оцена је бројчана и утврђује се на основу свих оцена од почетка школске године и сагледавања развоја, напредовања и ангажовања ученика и прикупљених података у педагошкој документацији наставника.
Закључна оцена из изборног предмета верска настава је: истиче се, добар и задовољава.
Закључна оцена из изборног предмета грађанско васпитање је: веома успешан и успешан.
Ученик музичке или балетске школе који је на крају другог полугодишта оцењен позитивном оценом из главног предмета, полаже годишњи испит. На годишњем испиту из главног предмета комисија утврђује

оцену на основу показаног знања и вештина на испиту и сагледавања развоја, напредовања и ангажовања ученика током године.
Ученик музичке или балетске школе полаже годишњи испит и из предмета утврђеног наставним планом и програмом.
Ученику који има мање од три оцене у току полугодишта не може се утврдити закључна оцена.
Изузетно, ако је недељни фонд часова предмета један час, ученику се може утврдити закључна оцена ако је оцењен најмање два пута у полугодишту.
Предметни наставник који није утврдио прописан број оцена у току полугодишта обавезан је да ученику који редовно похађа наставу, а нема прописани број оцена, спроведе оцењивање на редовном часу или часу допунске наставе у току трајања полугодишта (у току последње недеље наставе) уз присуство одељењског старешине, члана стручног већа, стручног сарадника (педагога или психолога) или групе ученика.
Ако предметни наставник, из било којих разлога, није у могућности да организује час из става 7. овог члана, школа је дужна да обезбеди одговарајућу стручну замену.
Одељењски старешина је у обавези да сарађује са предметним наставницима у праћењу развоја и напредовања ученика, прати оцењивање и подстиче наставнике да редовно оцењују ученике.
У околностима када два или више наставника предлажу јединствену оцену:
1) предлог закључне оцене из предмета одређује се на основу усаглашавања мишљења два или више наставника у односу на утврђене критеријуме;
2) не може се предложити позитивна оцена уколико наставник једног дела предмета предлаже недовољну оцену.
Закључна оцена за успех из предмета може изузетно да буде и највећа појединачна оцена уписана у дневник, добијена било којом техником провере постигнућа.
Закључна оцена за успех из предмета не може да буде мања од:
1) одличан (5), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена најмање 4,50;
2) врло добар (4), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 3,50 до 4,49;
3) добар (3), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 2,50 до 3,49;
4) довољан (2), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 1,50 до 2,49.
Закључна оцена за успех из предмета је недовољан (1), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена мања од 1,50.
Одељењско веће може да промени предлог закључне оцене предметног наставника искључиво уз образложење према критеријумима утврђеним овим Правилником.
Одељењско веће утврђује нову оцену гласањем.
Утврђена оцена из става 15. овог члана евидентира се у напомени, а у записнику одељењског већа шире се образлаже.
Закључна оцена утврђена на одељењском већу уписује се у дневник рада у предвиђену рубрику.
Закључна оцена из самосталног модула утврђује се на крају другог полугодишта.
Уколико ученик има недовољну закључну оцену из самосталног модула на крају првог полугодишта наставник је дужан да организује допунску наставу за припрему ученика и спроведе оцењивање у вези са поправљањем оцене уз присуство одељењског старешине или стручног сарадника или на часу допунске наставе у току трајања полугодишта.

Оцењивање владања ученика

Владање ученика оцењује се описно у току полугодишта а бројчано на крају првог и другог полугодишта.
Оцена из владања ученика у току полугодишта изражава се описом учениковог односа према школским обавезама и сопственим правима и обавезама, другим ученицима, запосленима у школи, другим организацијама у којима се остварује образовно-васпитни рад, школској имовини, имовини других и заштити и очувању животне средине, као изреченој васпитној или васпитно-дисциплинској мери.

Описна оцена из става 1. овог члана садржи предлог мера и активности које школа планира и предузима ради промене понашања ученика, као и начин укључивања одговарајућих установа, организација и појединаца и динамику праћења понашања ученика.
Описна оцена из ст. 2. и 3. овог члана евидентира се у педагошкој документацији наставника, односно одељенског старешине.
Оцена из владања на крају првог и другог полугодишта јесте бројчана, и то: примерно (5), врло добро (4), добро (3), довољно (2) и незадовољавајуће (1), и свака од наведених оцена утиче на општи успех ученика.
Владање ванредног ученика не оцењује се.
На оцену из владања не утичу оцене из предмета.
Школа је у обавези да континуирано прати, анализира, благовремено предузима мере у циљу развијања одговорног понашања ученика и свих учесника у образовно-васпитном процесу.

Закључна оцена из владања
Закључну оцену из владања утврђује одељењско веће на предлог одељењског старешине на крају првог и другог полугодишта на основу сагледавања личности и понашања ученика у целини, процењивањем његовог укупног понашања и извршавања обавеза прописаних законом и изречених васпитних или васпитно-дисциплинских мера, предузетих активности и њихових ефеката, а нарочито на основу његовог односа према:
1) школским обавезама и сопственим правима и обавезама;
2) другим ученицима;
3) запосленима у школи и другим организацијама у којима се остварују поједини облици образовно-васпитног рада;
4) имовини школе, имовини других лица или организацијама у којима се остварују настава или поједини облици образовно-васпитног рада
5) заштити и очувању животне средине.
Оцена из владања поправља се на предлог одељењског старешине најкасније на крају првог или другог полугодишта када ученик показује позитивне промене у свом понашању и прихвата одговорност за своје поступке након указивања на непримерено понашање или кроз појачани васпитни рад, након изречене васпитне, односно васпитно-дисциплинске мере.
Оценом примерно (5) оцењује се владање ученика који редовно похађа наставу и друге облике рада у које је укључен, поштује договорена, односно прописана правила понашања и мере безбедности, негује атмосферу другарства и конструктивног решавања конфликата у одељењу; своје ставове брани аргументовано водећи рачуна о осећањима других и усвојеним правилима понашања, поштује школску имовину и имовину других, има активан однос према очувању и заштити животне средине.
Закључна оцена из владања смањује се за лакше повреде прописане општим актом установе и повреде прописане правилником којим се уређује протокол поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (у даљем тексту: правилник о протоколу поступања):
1) оценом врло добро (4) оцењује се владање ученика који се понаша на начин описан на првом нивоу у складу са правилником о протоколу поступања, ако након изречене васпитне мере и предузетих активности појачаног васпитног рада није дошло до позитивне промене у понашању ученика;
2) оценом добро (3) оцењује се владање ученика који се понаша на начин описан на другом нивоу у складу са правилником о протоколу поступања, ако након изречене васпитне мере и предузетих активности појачаног васпитног рада није дошло до позитивне промене у понашању ученика.
Закључна оцена из владања смањује се за теже повреде обавеза ученика прописане Законом, за насилно и дискриминаторно понашање из правилника о протоколу поступања, и то:
1) оценом довољно (2) оцењује се владање ученика који понови понашање на начин описан на другом нивоу у складу са правилником о протоколу поступања, ако након изречене васпитне или васпитно-дисциплинске мере и предузетих активности појачаног васпитног рада није дошло до позитивне промене

у понашању ученика; 2) оценом незадовољавајуће (1) оцењује се владање ученика који се понаша на начин описан на трећем нивоу у складу са правилником о протоколу поступања, ако након изречене васпитне или васпитно-дисциплинске мере и предузетих активности појачаног васпитног рада који је у интензитету примерен потребама ученика није дошло до позитивне промене у понашању ученика.
Ученику који неоправдано изостаје са наставе смањује се оцена из владања на крају првог или другог полугодишта уколико након благовремено предузетих мера и активности појачаног васпитног рада и обавештавања родитеља, односно других законских заступника ученика, није дошло до позитивне промене у понашању ученика, и то:
1) врло добро (4) добија ученик који је неоправдано изостајао са наставе од 5 до 8 часова;
2) добро (3) добија ученик који је неоправдано изостајао са наставе од 9 до 16 часова;
3) довољно (2) добија ученик који је неоправдано изостајао са наставе од 17 до 25 часова;
4) незадовољавајуће (1) добија ученик који је неоправдано изостајао са наставе 26 и више часова.

Оцењивање на испиту
Оцена на испиту утврђује се на основу остварености прописаних циљева, исхода, стандарда постигнућа ученика и стандарда квалификација већином гласова укупног броја чланова комисије, у складу са Законом. Оцена комисије је коначна.
Ученик може дневно да полаже испит само из једног предмета.

Општи успех ученика
Општи успех ученика утврђује се у складу са Законом.
Општи успех не утврђује се ученику који има недовољну оцену из предмета или је неоцењен из предмета до окончања поступка оцењивања.
Описна оцена из предмета не утиче на општи успех ученика.
Општи успех не утврђује се ни у случају када је ученик неоцењен из предмета који се оцењује описном оценом.

Обавештавање о оцењивању
На почетку школске године наставник је дужан да на примерен начин обавести ученика о прописаним циљевима, стандардима постигнућа и исходима учења.
На почетку школске године ученици, родитељи, односно други законски заступници ученика се обавештавају о критеријумима, начину, поступку, динамици, распореду оцењивања и доприносу појединачних оцена закључној оцени.
Одељењски старешина је обавезан да благовремено, а најмање четири пута у току школске године, на примерен начин обавештава родитеље о постигнућима ученика, напредовању, мотивацији за учење и напредовање, владању и другим питањима од значаја за образовање и васпитање.

Евиденција о успеху ученика
Наставник у поступку оцењивања прикупља и бележи податке о постигнућима ученика, процесу учења, напредовању и развоју ученика током године у дневнику рада и својој педагошкој документацији у складу са Законом и овим правилником.
Под педагошком документацијом, у смислу овог правилника, сматра се писана или електронска документација наставника која садржи: личне податке о ученику и његовим индивидуалним својствима која су од значаја за постигнућа, податке о провери постигнућа,
ангажовању ученика и напредовању, датим препорукама, понашању ученика и друге податке од значаја за рад са учеником и његово напредовање.
Подаци унети у педагошку документацију могу бити коришћени за потребе информисања родитеља, приликом одлучивања по приговору или жалби на оцену и у процесу самовредновања и екстерног вредновања квалитета рада установе.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ПРИМЕНОМ ИНОВАТИВНИХ ОБЛИКА И МЕТОДА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Организација и облици наставе

Организација наставе у оквиру једног наставног предмета одређена је циљевима, оперативним задацима, специфичном садржином програма, расположивом наставном технологијом и опредељењем за одређену педагошку стратегију као и самим субјективним условима и могућностима наставника и ученика. По новом програму настава се изводи у условима осавремењеног предметно-разредно-часовног система са низом диференцираних облика наставе (обавезно, факултативне) и осталих васпитно-образовних активности (допунски рад, додатни рад, слободне активности и др.).

Савремене дидактичке теорије, теорије учења, развијена образовна технологија и наставна пракса омогућавају да се у постојећу организациону основу уносе и флексибилнији облици наставе и учења који омогућују разноврсну структуру ученичких активности у циљу њиховог продуктивног (интелектуалног, креативног и практичког) ангажовања у условима остварене диференцијације и индивидуализације наставе, сједињавања индивидуализованог и заједничког рада и напредовања ученика.

У циљу остварења укупних задатака и унапређивања квалитета па самим тим и ефеката наставе, наставник(ци) је у могућности да изграђује стратегију наставе комбинујући и примењујући, како у литератури и пракси већ устаљене познате облике организације наставе на часу - фронтални, групни и индивидуални рад, тако и осавремењене облике организације наставе и учења као што су: диференцирана настава, индивидуализована настава, тимска настава, рад у паровима и други уз адекватан избор начина (система) учења: предавачког, програмиран, проблемског, учења путем открића и других.

Сваки наставник у оквиру постојећих услова за наставу предмета који предаје и у сарадњи са члановима радних тимова мора да трага за таквом стратегијом наставе и учења које ће бити оптимална за различите категорије ученика (према њиховим индивидуалним разликама). При том је годишња припрема наставника одлучујућа. Већ у тој почетној етапи рада он се опредељује шта ће нпр. обрадити путем предавања и фронталним радом са ученицима што индивидуализованом наставом, што диференцираном наставом по нивоима, шта проблемском наставом (индивидуално и у групи) и сл.
Таквим приступом организације наставе са диференцираним индивидуалним и заједничким активностима наставник ће превазићи слабости предавачко-испитивачке наставе, кампањског учења, нездравог такмичења и индивидуализма и омогућити рационално осамостаљивање ученика у мишљењу и раду.

1. Индивидуални облик рада са ученицима, представља појединачни рад ученика, уз одговарајућу помоћ наставника, било да ради на посебном задатку или на задатку који је део општег задатка за разред. Атмосфера индивидуалног рада обезбеђује максималне услове за развој радних и организационих способности ученика, развија самосталност у раду и учењу и има велику мотивационо-активизациону моћ. Примена овог облика наставног рада захтева извесну систематичност, поступност и одговарајућу припрему ученика и наставника. Индивидуални рад може бити усмерен или вођен и слободан, скоро потпуно самосталан рад ученика на часу. У овом облику наставног рада најчешће се примењују лабораторијске и експерименталне методе, методе рада на тексту и на графичким радовима као и комбинација метода показивања и објашњавања, када ученици једни другима или наставнику показују и објашњавају одговарајуће радне операције или послове. Што се више узимају у обзир карактеристике ученика као појединца (претходна знања, склоности и способности, нивои мотивације и друге особине личности) у обликовању задатака на чијем извршењу треба да се ангажује то овај облик рада у већој мери, добија карактеристике индивидуализованог педагошког поступка.

2. Групни облик наставног рада је рад са мањим бројем ученика где се наставно градиво обрађује са прецизно подељеним радним задацима и обавезама а резултати рада дискутују у одељењу. Примена овог облика рада има социолошко, психолошко, педагошко и дидактичко оправдање.
Групни рад повећава број непосредно ангажованих и активних ученика у истом моменту, омогућује да ученици заједничким радом стичу знања, вештине и навике. Овакав рад подстиче, усмерава радне облике комуникације, размене и сарадње међу ученицима и између ученика и наставника. Групни рад нужно захтева заједничко планирање, поделу рада, повезивање резултата појединаца у резултате групе и често резултате групе у резултате одељенског колектива. Исходи таквог рада су мера заједничке успешности свих чланова. Све те карактеристике доприносе да наставни процес постаје значајан фактор социјализације ученика.
Добро организовану и припремљену групу треба да карактеришу следећа обележја: адекватан састав чланова у односу на циљ; договорена комуникација између чланова, са наставником и другим радним групама.

Задаци за групни рад могу бити: 1. истоврсни за сваку групу, 2. диференцирани према садржају када свака група решава друге задатке, 3. диференцирана према интересовању ученика и 4. диференцирани према нивоу знања и способности ученика.
Рад у групи се обавља по следећем редоследу: припремна фаза (постављање циља и задатака, подела рада, подела ученика у групе) оперативна фаза (реализација задатака, трагање за информацијама, размена искуства и активности међу члановима) и верификативна фаза (извештавање, дискусија, усвајање закључака, вредновање). Групни рад треба примењивати у корелацији са осталим облицима рада и примењивати га тада када је он оправдан, односно рационалан у односу на циљ, задатке и одређене наставне садржаје.

3. Диференцирана настава. Са становишта друштвене обавезе школе да омогући оптимални свестрани развој и оспособљавање за рад сваком појединцу у настави се морају уважавати индивидуалне, одлике по способностима, мотивацији, интересовањима, темпу учења, раније стеченом искуству и знању, као и друштвено-културним вредностима средине у којој се ученик развијао. Са дидактичког аспекта ово се може постићи различитим мерама диференцијације наставе као и индивидуализацијом процеса учења. Поред тога што је новим плановима и програмима извршена спољашња диференцијација наставе и осталих облика васпитно-образовних активности, наставника мора да интересује и унутрашња диференцијација наставе у једном одељењу (или 2-3 паралелних) која подразумева структурирање процеса учења за различите категорије ученика.
За схватање облика спољашње и унутрашње диференцијације наставе неопходно је рећи да диференцирање не значи само организационе мере груписања ученика јер се под тим подразумевају и диференцирани циљеви, садржаји, методе и средства наставе.

Диференцирање има значај како за индивидуализацију у когнитивном развоју личности, тако и за социјални развој ученика. У пракси се разликује:
1) Спољашње диференцирање наставе које подразумева организацију у којој се ученици из разредне заједнице распоређују у нове хомогене групе бар по једном критеријуму, најчешће према способностима и успеху или, према интересовањима (течајеви, или флексибилнији повремени облици диференцирања за обраду неке наставне целине при чему наставници раде тимски).
2) Унутрашње диференцирање је самосталан облик наставне организације унутар одељенске заједнице једног разреда. Унутрашњим диференцирањем, које може бити примењено у разним наставним ситуацијама у одељењу, циљеви, садржаји, методе итд. прилагођавају се способностима ученика. Поступци унутрашњег диференцирања наставе могу бити: социјално диференцирање (групе различите по врсти и обиму), методско и медијално диференцирање (избор поступака, средстава и извора знања, зависно од темпа и стила учења); и тематско диференцирање (прилагођавање садржаја могућностима ученика).

Приликом опредељивања за унутрашњу диференцијацију наставе на наставном часу или у оквиру више часова који обухватају тематску целину наставник мора имати у виду обавезу да обезбеди време потребно да сви ученици усвоје заједничка фундаментална знања и вештине неопходне за даље напредовање, односно примену у занимању; да поред тога ученици који брже напредују и обдарени ученици шире и продубљеније проучавају поједине предмете или области које их интересују; да истовремено, ученицима који теже напредују (избором метода, извора знања, посебном припремом задатака) омогући да усвоје минимум знања и вештина потребних за рад.

4. Индивидуализована настава. Ученици се у једном одељењу разликују по својим општим и специјалним способностима, по надарености, интересовањима, мотивима, особинама личности, па у вези с тим и у начинима, стилу и брзини учења. Због тога се критикује традиционална настава која се обраћа просеку у одељењу а захтева се прилагођавање савремене наставе могућностима и потребама сваког ученика. Индивидуализовати наставу значи: 1. узимати у обзир укупне особине ученика и разлике међу њима; 2. варирати методе, средства и поступке према тим разликама; 3. омогућити им да напредују према властитом темпу учења. Индивидуализацијом се подстичу властите активности ученика у процесу учења па се тако остварује задатак да се ученик научи учењу, да се развија његова унутрашња мотивација, да се постепено откривају - ослобађају његове укупне потенцијалне способности, да наиме он сам открива, увиђа своје способности у разним подручјима рада.
Наставник треба да опажа и да схвати разлику између индивидуалног рада и индивидуализоване наставе. Под индивидуалном наставом се подразумева самостално решавање задатка под руководством наставника али без размене информације међу ученицима. Наставник прати ток, темпо и резултате рада и може да мења, преусмерава своју помоћ у циљу оспособљавања ученика за самосталан рад. У

индивидуалном раду сви ученици решавају исте задатке, а њихов рад и решења су део заједничког задатка целог одељенског колектива.

У индивидуализованој настави рад је прилагођен појединцу према његовим способностима и особинама али тако да одговара потребама, жељама и начину мишљења појединаца који у индивидуалном раду учествују. То подразумева обликовање садржаја диференцираних задатака, примену специфичних метода и средстава, извора знања да би се ученицима омогућило развијање сопствених снага и оригиналности уз уважавање њиховог ритма рада, стила рада, афективних реакција и других чинилаца као што су преморeност и сл.
Позитивне стране индивидуализоване наставе су у њеној прилагодљивости на све предмете, на разне узрасте; што може да се примени на разним степенима савладаности наставе; што (више од осталих облика) доприноси развијању позитивних ставова према учењу; развија иницијативу, унутрашњу мотивацију и др. Осим тога позитивне стране су и у томе што наставник помаже ученику да упозна своје могућности и учествује у саморазвоју.
У индивидуализованој настави наставник потпуније контролише услове рада па према томе долази и до бољих општих ефеката; има више времена да сагледа шта се и како учи, више управља напредовањем ученика, пружа помоћ у превазилажењу тешкоћа; има веће могућности да варира садржину, методе и изворе учења према њиховој ефикасности, има могућности да предвиди исходе индивидуализоване наставе.

Поједини ефекти индивидуализације остварују се разним начинима организовања наставе, нпр. индивидуализованим радом ученика на диференцираним задацима (са или без наставних листића); групним радом са унутрашњом диференцијацијом задатака; самосталним радом на програмираном и полупрограмираном материјалу; учењем путем открића и решавањем проблема.
Индивидуализација наставе је само један од облика организовања наставе и учења и не треба да води интелектуалној, емоционалној и моралној изолованости јединке. Стога се индивидуализација наставе повезује са разним облицима наставе који обезбеђују учење у условима социјалне комуникације и кооперације.

5. Тимска настава (назива се и систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама) је облик организације наставе у којој два или више наставника и њихови сарадници координирају рад на реализацији програма једне веће по узрасту (образовном нивоу) уједначене групе (нпр. више одељења истог разреда), радећи на оним деловима програма или активност за које су стручно највише заинтересовани и оспособљени. Тим заједнички реализује поједине програме или теме: планира, изводи и вреднује активности ученика, организује наставу и припрема садржаје, задатке и сл. који одговарају њиховим потребама и могућностима и на тај начин настоји да рационализује рад и учини га ефикаснијим.

Поред групног организовања ученика и наставника тимску наставу карактерише флексибилно распоређивање наставних садржаја и коришћење времена као и интензиван стручни приступ обради садржаја уз употребу савремених наставних средстава.
Тимска настава се одвија. а) у великим групама, (више одељења једног разреда) у којима доминира наставник стручњак из тима или доведен изван школе. Велике групе су погодне за предавање, излагање новог градива, увођење у веће целине, тумачења, систематизацију, закључна разматрања, приказивање филмова, подношење извештаја о истраживањима и сл.; б) у средњим и малим групама које се формирају после увођења ученика у рад у виду хетерогених група (30 до 35 ученика). У тим групама се остварује рад на материјалу, вежбање и утврђивање, да би се после проверавања ученици делили у хомогене групе, где број ученика варира све до малих група у којима се рад диференцира према ученицима који су више напредовали, према онима који заостају, док трећи продужавају са учењем на

истом материјалу; ц) тимска настава, се када је то неизбежно диференцира све до самосталног и индивидуализованог рада ученика. На овај начин могу се реализовати цели разредни програми, изборни програми и слично као и поједини делови програма, теме унутар једног разреда, односно одељења.

Наставници чланови тима одговорни су за квалитет наставе једног или више предмета, заједнички расправљају о садржају, методама наставе и избору средстава и вежбања у малим групама, о распоређивању ученика у групе и др. Подела рада је прецизирана, кооперација се мора остварити да би се дошло до резултата те у плановима нема неоправданих одступања.
Тимска настава захтева добру опремљеност школе (апаратима, материјалима за групно и индивидуално учење, програмираним материјалима, библиотеком, лабораторијама, филмовима, збиркама и др.).

За примену тимске наставе у нашим условима организације наставе стручњаци препоручују да се стручни активи наставника почетком године определе за тимски рад на обради комплексних, сложених, интердисциплинарних тема да би омогућили ученицима што боље схватање појава и њихову узрочно-последичну повезаност и међузависност. Актив разматра ко о појединим аспектима теме може најстручније да излаже свим ученицима, опредељује се за АВ средства (филмове, магнетофонске снимке, пројекције и слично, што одговара раду са великом групом); договара се о раду у одељењу у малим групама; предвиђа које додатне активности (експерименте и слично) ће остварити у додатном раду, а шта у слободним активностима.

Тимски рад је незаобилазан у остваривању програма стручних предмета или области у средњој школи. Наставни тим чини четири до пет, а најмање три стручњака: наставник технологије, сарадник практичне наставе и инструктор у предузећу. Њихова међусобна сарадња и координиран рад услов је целовитог професионалног формирања ученика и развијања његовог позитивног односа према позиву.
Програмирана настава настаје из тежње за рационализацијом процеса учења, односно из потребе да се процес учења учини што активнијим, да се контролише и да се унапред могу предвидети његови ефекти. То је довело до програмирања наставних садржаја путем врло кратких корака.

6. Програмирана настава и програмирано учење полази од претпоставке да процес учења има три битне фазе: 1. контакт ученика са чињеницама односно информацијама које треба усвојити (у класичној настави то је када наставник предаје, изводи вежбе, ученик учи из уџбеника, приручника, литературе, слуша радио, снимљена предавања, плоче, гледа филмове); 2. властита активност ученика на градиву које треба усвојити, научити (на том градиву ученик треба да ради, да га употребљава у различитим варијантама примене); 3. повратна информација о успешности или неуспешности ученикових рада на градиву.
У традиционалној, предавачкој настави битна је прва етапа. Програм се сматра реализованим ако је наставник са ученицима "прешао градиво". Изостаје ученикова самостална активност на градиву (или се овај најбитнији део пребацује за домаћи рад где ученик ради без наставникове помоћи и усмеравања), а повратну информацију која у психолошком смислу представља, поткрепљење (позитивно или негативно зависно од одговора) ученик добија тек приликом врло ретких одговора за оцену. У међувремену наставник, који тако ради не зна како тече учеников мисаони развој.

Програмирана настава изводи се уз помоћ програмираног материјала (софтwape) који може бити израђен за цело градиво јадног предмета у виду програмираног уџбеника, могу бити програмиране само поједине теме, или наставне јединице, а програмирани материјали могу бити уграђени у машине за учење (настава путем компјутера). Учење из програмираних текстова може бити праћено и радом на другим изворима знања (магнетоскопски снимци, практичне операције, радио и ТВ емисије, и др.).
Програмирање је активност која захтева врло стручно структуирање садржаја по кратким корацима - чланцима и секвенцама - који обезбеђују логички редослед и поступност у учењу на најлакши и најбржи

начин. При том је у сваком чланку или за више чланака истовремено обезбеђен целовит процес учења: 1. припрема, 2. обрада новог (информисање), понављање и вежбање и 3. проверавање, односно повратна информација.

Сваки рад па и програмирано учење подразумева припрему ученика коју може да изврши наставник (тумачи како се ради на програмираним материјалима) или се упутство даје уз програмирани материјал. Уколико школа има машине за учење ученици се уводе у технику учења помоћу машина коју релативно лако савлађују.
После тога ученик прелази на рад на чланцима. Чланак садржи мању честицу наставног садржаја - информацију коју ученик може самосталним радом да усвоји. Информација може бити и индиректна и упутити ученика на неки други извор знања. Ученик мора информацију добро разумети и понављати је ради запамћивања или обављати неке операције на које ова информација упућује. Усвајање, запамћивање информација је услов за решавање задатака који могу бити једноставнији да се односе на сваки битни део информације и сложенији када обухвата више информација из претходних чланака односно постепено води до општих појмова.

За наставнике је прихватљивије да се сами полазећи од захтева програмираног учења, оспособљавају за полупрограмирање или делимично програмирање и да за то оспособљавају и ученика. Битно је да се у наставу уноси што више самосталног рада, активности, двосмерне комуникације и да ученици добијају чешћу повратну информацију.
У свакодневној пракси могућа су два приступа полупрограмираног учења: 1. наставник по краћим деоницама излаже градиво, води разговор са ученицима из којег следе закључци, или пројектује информације путем графофолије, магнето траке, елемент филма и слично, затим за сваки део варира питања за вежбање и на крају у целини проверава резултате петминутним тестом (пребројавањем тачних одговора, дизањем руке) или још рационалније - проверава резултате путем респондера којих већ има у свакој школи; 2. други облик полупрограмираног учења је самосталан рад ученика са уџбеником. То су радни уџбеници који пре свега имају прегледно структуиран основни текст за графичким истицањем битног, затим вежбе, дискусиона питања, табеларне прегледе и друго а по неки и краћи испити знања након од обрађене теме. Правилно решење задатака даје се или у уџбенику или их саопштава наставник. На основу рада са таквим уџбеником ученик се уводи у поступке рада на сваком другом тексту, издвајања и запамћивања чињеница, уочавања проблема, мисаоног повезивања чињеница и генерализације, односно у самопрограмирање.

7. Проблемска настава као вид активног учења подразумева организацију наставе која се заснива на структуирању градива, на начин комуникације ученика и наставника и уважавању претходних знања и искуства ученика.
Проблемски организована настава одвија се кроз следеће фазе:
- постављање проблема где наставник ученицима излаже задатак у проблемском облику и упућује их да уоче проблем. Ученици потом из раније стечених знања траже она која им могу помоћи у решавању постављеног проблема, односно задатка. Да би извршили селекцију знања разговарају са наставником који им даје одговарајуће смернице у тражењу решења;
- у другој фази рада ученици одабирају могуће начине решавања и уз помоћ наставниковог вођења проверавају њихову истинитост. У случају неуспеха траже се и проверавају нови начини. У току постављања и проверавања истинитости хипотезе наставник, посебно у ситуацији погрешног рада, ученицима поставља додатна, пре свега подстицајна, питања чији је задатак да ученике усмери ка решењу. Често наставник води ученике до решења тако да централни проблем рашчлани на низ мањих чији поступни след решења доводи до главног решења;
- провера утврђеног решења у пракси је завршна фаза рада. Процес учења се завршава доношењем коначног суда.

Овакав облик организације наставе доприноси (види део о активизацији ученика стр. 24) мотивацији ученика, повећава њихову активност чиме се постиже и већи ефекат у остваривању васпитно-образовних задатака наставе а пре свега: развијање унутрашње мотивације код ученика (мотив радозналости, постигнућа, самоактуализације и др.), активирање мисаоних процеса (анализе, синтезе, апстракције, генерализације и сл.) као и развој креативних компоненти мишљења (флуентност, оригиналност, флексибилност, осетљивост за проблеме и др.). На овај начин сам наставни процес постаје привлачнији и интересантнији а ученици се оспособљавају за самостални рад.
Успех коришћења проблемске наставе зависи од узраста, мотивисаности претходних знања и искуства ученика али и од припремљености и мотивисаности наставника. Припрема наставника обухвата: избор и планирање наставних тема односно наставних јединица за примену проблемске наставе, избор проблема и припрема вођења ученика за њихово решавање, утврђивање начина мотивације ученика, припрема дидактичког материјала и наставних средстава.

8. Учење путем открића је у ствари врста учења путем истраживања са посебним начином вођења ученика да релативно самостално открију нове принципе, правила и законе, да структурирају чињенице које уче и да упознају методе решавања различитих проблема.
Ова врста рада ефикасна је у случајевима откривања нових принципа и појмова, при организовању чињеница у структуре односно када је могуће секвенцијално обрађивати одређене садржаје. Реч је о малим открићима, за разлику од концептуалних инвенција, које нису предмет учења путем открића у настави.
Процес откривања је резултат индуктивног и дедуктивног мишљења, при чему су наставникове инструкције основни инструменат усмеравања активности ученика. Реч је о релативно самосталном упознавању од стране ученика са новим чињеницама и генерализацијама које му раније ни на један начин нису саопштене. У процесу примене ове врсте учења доминирају трагалачке и хеуристичке активности ученика при усвајању општих правила учења, метода решавања проблема и постепено улажење у процес сазнавања.
Настава у чијој је основи учење путем открића утиче на: развијање интелектуалних способности ученика, развијање унутрашње мотивације и истраживачког стила код ученика, непрекидно буди радозналост, условљава бољу ретенцију и трансфер стечених знања, активира ученике и непосредно развија њихову способност за решавање проблема, стицање нових информација и др.

Приликом припремања градива и ученика за учење путем открића наставник има у виду да правилно одабране инструкције треба да подстичу развој индивидуалних диспозиција ученика, да усмеравају активност на структурирању знања на специфичан начин, доприносе да се материјал проучава у секвенцама и обезбеђују повратне информације ученика у процесу трагалачких активности. При креирању секвенци за проучавање предност треба давати оним садржајима који чине окосницу појмова структуре датог предмета, посебно доприносе разумевању основних поставки, начела и принципа. смањују или неутралишу (пригушивачи буке, апсорбери звука, звучни филтери и др.).

9. Пројектна настава – учење путем пројеката: групни и индивидуални рад.
- Традиционална настава цепа слику света на фрагменте – науке.
- Пројект метод даје целовит увид у стварност.
- Ученици раде на садржајима које су одабрали према властитим интересовањима.
- Наставник руководи, саветује, али не учествује у раду.

Пројекат:
- Градиво груписано око проблема или наставних предмета.
- Мануелни, спортски, уметнички, истраживачки, ситуације у животу, изучавање литературе, израчунавање.

- Пример: израда макете цркве.
- Трајање пројекта: неколико сати до неколико недеља.

Фазе пројекта:
- Избор проблема.
- Израда плана рада.
- Реализација пројекта.
- Оцена вредности укупног рада.
- Наставникова оцена урађеног.

Наставне методе

Наставници примењују одређене поступке (методе) у свим етапама наставног процеса од увођења до евалуације у циљу стицања знања, развијања способности, овладавања практичним радњама, развијања мотивације за рад, стицања одређених личних особина. Избором и комбинацијом метода обезбеђује се најекономичнији пут остваривања постављених васпитно-образовних циљева.
Функција наставних метода је у остваривању сазнајних али и васпитних циљева наставе. Стога унутрашњу основу наставних метода чине логичке операције индукције, дедукције, анализе, синтезе, уопштавања, генерализације, чиме се обезбеђује дијалектичка повезаност чулног искуства, мишљења и праксе. Наставне методе се непосредно ослањају на психолошке законитости учења. Оне мотивишу, обезбеђују позитивни доживљај вредности учења, а у корелацији са одређеним садржајима и средствима ангажују ученикове позитивне емоције и стваралачке способности. Сваком наставном методом постижу се неки задаци, и у одређеним наставним ситуацијама свака метода постиже свој оптимум онда када највише одговара природи градива. Стога наставник треба да познаје све методе и да се у складу са расположивим условима и могућностима (видети: Планирање и припремање за наставу) определи за оне које ће ученика оптимално ангажовати у продуктивним активностима.
Наставним методама практично се решавају проблеми поступања у наставном раду, али оне нису шаблони и немогућа је њихова шематска примена.
Методе које наставнику стоје на располагању у комбинацији са радним облицима активног учешћа ученика у самосталном раду на разним изворима знања и у међусобној сарадњи. Примењене у индуктивно-дедуктивном и аналитичко-синтетичком мисаоном вођењу и оспособљавању ученика за практичан, теоријски и истраживачки рад, помоћи ће наставнику да се ослободи предавачко-испитивачко (рецептивне) наставе.
Узимајући од сваке методе оно о чему је њена предност уместо редуковане активности слушања, читања, појавиће се богатство ученичких активности као претпоставка развоја његове личности.

1. Вербалне методе или методе живе речи су: метода излагања (или монолошка) и метода разговора или дијалошка. Жива реч је значајан извор знања о природи, друштву, човеку и пратилац је свих других наставних метода. Она је услов педагошке комуникације која има информативну вредност и заједно са својом емоционалном компонентом остварује одређен васпитни утицај на ученика. Жива реч развија говор који је облик и израз мисли. Свака реч је већ симбол, она уопштава. Развој говора утиче на развој апстрактног мишљења. Говором се изражавају и осећања, доживљаји, препознају уметнички изрази речи, али и уметничком речју наставника, у позоришту, на радију, филму - побуђују се осећања ученика у складу са хуманим порукама уметничког дела.
Метода усменог излагања састоји се у систематском вербалном излагању делова градива које може да оствари наставник или ученик. Позитивне стране ове методе су систематичност, економичност, могућност истицања битног у излагању, могућност утицања на осећања, могућност прилагођавања стила и сложености излагања претходним знањима ученика. Недостаци ове методе су у томе што су ученици мање активни, немогуће је пратити да ли ученици схватају излагање, изношење готових обликованих чињеница и генерализацију ставља у рецептивни однос.

Облици ове методе су: приповедање које се најчешће примењује у настави језика и хуманистичких предмета; описивање примењује се у циљу вербалног сликања својстава предмета, објеката, појава при чему научно описивање мора бити објективно, свестрано, тачно, детаљно, док уметничко описивање захтева познавање језичко-стилских средстава и субјективног доживљавања; образлагање се појављује када је у вези са неком констатацијом дошло до нејасноћа о узроцима појава, о узрочно-последичној повезаности појава, када је потребно аргументовати доказ, образложити правило примерима; објашњавање је најсложенији облик излагања и односи се на објашњавање правила, принципа, метода, закона, теорију, аксиоме, системе, симболе, социо-културне вредности и др. Наставник приликом објашњавања тих апстракција примењује сложене мисаоне операције описивање, издвајање, упоређивање, уопштавање и истовремено изазива исте мисаоне функције ученика, што доводи до схватања апстрактних појмова. Рационалном схватању објашњавања помаже примена осталих наставних метода (дијалошка) као и наставна средства. Мисаона активност наставника је модел мисаоне активности ученика.
Излагање може да оствари наставник, ученик, неки други учесник у настави (нпр. стручњак из удруженог рада, познати уметник и др.), може такође да се користи репродукција говора уз помоћ плоча, магнетофона, радија, телевизије итд.

Метода разговора (или дијалошка метода) се састоји у обради градива (понављању, проверавању) путем питања и одговора и дискусије. Овом методом ученици се успешније активирају, подстичу се на увиђање односа међу појавама, закључивање и уопштавање што доприноси критичности, самосталности и самопоуздању. Знања ученици лакше схватају и трајније памте. Комуникација са наставником и међу ученицима сједињује индивидуални и колективни рад. Кроз разговор наставника најбоље упознаје особине и когнитивни стил ученика (начин мишљења и закључивања ученика).
Методом разговора градиво се не излаже систематично као причањем. Уколико наставник није спреман да води ток дијалога ученици могу да скрену правац дискусије те се обради мање чињеница. Дијалогом се не могу тако успешно обрадити садржаји који треба да обезбеде емоционални доживљај.

Квалитет разговора зависи од квалитета наставниковог питања. У пракси доминирају једнозначајна и допунска питања која као одговор траже репродукцију знања. Продуктивни дијалог обухвата питање и импулсе као што су: Ко? Како? Зашто? Опиши! Упореди! Анализирај! Образложи! Докажи да је ...! Претпостави да је ... и сл. Продуктивни облици разговора су: хеуристички разговор у којем наставник поступно уз помоћ питања води ученике од појединости, до откривања општег због чега је за овај разговор потребно искуство и предзнање ученика (читање, посматрање радних процеса и др.); слободан разговор (где питање постављају и наставник и ученици о слободној теми, о теми која ће се обрађивати, као и на завршетку обраде неке теме да би се објасниле неке дилеме, поткрепиле доказом неке констатације па и проверили усвојени ставови и уверења) и дискусија - полемика, дебата, расправа (у којој ученици међусобно и наставник и ученик) супростављају мишљења износе и побијају аргументе осветљавају проблеме са новог становишта. Услови за коришћење овог облика разговора (дискусија) су познавање теме, интересовање, способност излагања, надограђивања мисли на излагање претходника, као и позитивна својства личности - толеранција и међусобно уважавање ставова учесника у дискусији. У коришћењу дијалошке методе битно је да ученик буде ослобођен да поставља питања, да наставник кроз разговор добија повратну информацију о томе да ли су ученици схватили постављене проблеме, идеје и слично.

2. Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. Примена ових метода подразумева рад ученика-наставника на разним изворима знања као и на многе мисаоне и практичне активности. Савремена школа уводи ученике у употребу уџбеника приручника, лексикона, библиографија, штампе, енциклопедија, монографија; затим визуелног материјала слика, цртежа, схема, дијаграма и

многобројних симбола савремене визуелне комуникације. Како је један од циљева образовања оспособљавања за самообразовање, ученика у процесу наставе ваља научити не само да читају лепу књижевност већ да раде на информативном и научном тексту да би га разумели, његове информације уградили у свој систем знања и искуство у циљу примене у пракси. Стога ученике (путем индивидуалног рада, групног рада, учења путем решавања проблема, полупрограмирању и сл.) учимо да упознају садржај, информативне елементе текста и њихов однос да издвајају важне делове (податке, појмове) да упоређују, да структурирају садржај у јасан преглед, да оцењују вредност прочитаног и друго. Осим тога битно је да ученик о тексту расправља са другима (што може да организује наставник), да посматра појаве у животу о којима је читао и да коначно остварује одлуке о примени схваћених информација у практичном раду или понашању.

Графички и писмени радови управо омогућавају илустровање а тиме и продубљивање и трајније запамћивање текстовног градива, као и боље схватање узрочно-последичних и квантитативних и квалитативних односа. Интегралном применом ове методе ученици се оспособљавају за израду скица, планова, реферата и самосталних писаних, графичких и других радова.
Писмени и графички радови прате наставни процес и на њима практично у току наставе раде и ученици и наставници.

3. Метода показивања састоји се у систематизацији учениковог чулног искуства и давању нових знања путем показивања објеката, предмета, и појава и процеса у природи и друштву и учениковог вођеног усмераваног опажања и посматрања. У циљу формирања дијалектичко-материјалистичког погледа на свет ова метода заснована на принципу очигледности, примени савремене наставе технологије и повезивања школе са животом, организацијама у производњи и др. чини полазну основу у стицању многих стручних и других знања. Ова метода се такође примењује ради показивања радних активности и операција.
Метода показивања доприноси стицању знања на најбржи начин - непосредним и посредним опажањем, развија способност систематског посматрања, уводи ученике у праћење појава и процеса, развија способност прецизног изражавања о опаженом и извештавања, доприноси трајности знања, а код учења радњи остварује се повезаност живе речи (инструкције - коментар) уз допуну радом на тексту и опажања и практичне активности, при чему се ангажује више сензорних и менталних функција.
Но, апстрактни појмови, идеје, унутрашње структуре предмета и појава не могу се непосредно опажати те њиховом објашњавању доприноси посредна очигледност, формирање представа и појмова на основу ученикових искуства и уз помоћ: уместо изазиваних процеса и контролисаних услова тј. (експеримената), показивањем динамичких модела, статичких модела, затим слика (дијаслике, дијапозитив, филмови, фотографије и друго), нарочито цртежа, скица, дијаграма и схема. Путем савремених медија ученици треба да буду вођени ка савладавању све апстрактнијих симбола визуелне комуникације укључујући и информатичку писменост.

Приликом показивања активности наставник показује радњу у целини, лаганим темпом и образлаже њену структуру затим је понавља још неколико пута бржим темпом. За време показивања описује се премет рада, средства рада, ток рада са редоследом употребе средстава и практичних операција (Види део о учењу моторних вештина).
Ученицима се показују и активности изражавања (говором, линијом, звуком, покретом, мимиком), а такође и интелектуалне активности. Иако се интелектуалне активности ученика могу пратити посредно, наставник користи све наставне ситуације у којима анализира (проблем, задатке, уметничко дело, систем), доводи у међусобни однос податке, упоређује, објашњава трансформације, при чему указује ученицима на моделе мишљења и мисаоних операција и труди се да прати ток њиховог мишљења.

Адекватан избор и употреба наставних средстава, правилно показивање и извођење посматрања и показиваних активности од стране ученика добар су узор за самостални рад ученика и, што је крајњи циљ васпитања и образовања, за стицање радних способности ученика.

4. Метода практичних радова је шири појам од методе лабораторијског и експерименталног рада. Овај назив је прихватљив стога што се њиме обухвата потреба да се у сваком предмету (као нпр. географија, историја и др.) организује практични рад када је то неопходно, да се њиме обухвати практични рад у лабораторији, радионици у школи и предузећу.
Практични рад се организује: а) у предметима где је директно одређен програмом и б) у предметима где није одређен програмом али из природе наставне јединице произилази да би учење било најбрже ако би се остварило практичним радом.
Метода практичних радова се најчешће примењује у предметима где се особине и структуре супстанци и материјала, обликује и трансформише материјал или организује делатност. Ученици у практичном раду упознају низ радњи, које им омогућавају да схватају примену ручног оруђа, машина радилица, алатљика, употребу енергије и аутоматске регулације. За извођење практичне радње која се састоји из радних операција ученик треба да познаје: а) особине материја на коју делује или предмет (пројекат) рада; б) потребна средства (алат, оруђа) и њихову функцију и употребу; в) структуру практичне радње (с обзиром на број и редослед практичних операција и др.) основне карактеристике процеса учења моторних радњи.

Савлађивање моторних радњи и стицање вештина пролази одређене фазе (види део о учењу моторних вештина): почетно, основно и завршно вежбање. За поједине ученике понекад је потребно организовати допунско и колективно вежбање.
Примена методе практичних радова захтева материјалну опремљеност школе (према нормативима) и сналажљивост наставника да нађе место рада и ван школе када за то постоје услови и потреба чак и када то програмом није одређено.
Циљ практичног рада је што непосредније осамостаљивање ученика и стога се изводи у комбинацији различитих облика рада - колективно, групно у паровима и индивидуално до оспособљавања ученика за самостално планирање, реализацију и верификацију. Практични рад активира ученика у потпуности јер обухвата посматрање, мишљење и праксу, интензивније делује на формирање позитивног односа према раду, на мотивацију, интересовања и вредновање рада. У јединству са методама објашњавања, показивања, метода практичних радова има битну улогу у одређивању најрационалнијих путева професионалног формирања личности ученика. Поједностављена примена и свођење ове методе на физички рад ученика у неким предметима може довести до дуализма у развоју моралних вредности личности, до запостављања потребе једнако моралног вредновања сваке врсте друштвено потребног и корисног рада.

Наставна средства

Наставна средства су органски везана за савремено конципиране наставне програме, савремено конципирање наставе и у функцији су оптималне реализације васпитно-образовних задатака.
Из оваквог места и улоге наставних средстава произилазе већ широко прихваћени захтеви да се превазиђу једностраности у васпитно-образовној пракси као што су схватања да су наставна средства пуки извори за стицање нових знања, необавезан додатак наставниковом излагању, очигледна средства за јачање чулне компоненте сазнајног процеса и сл.
Нови приступи у њиховом избору и коришћењу у први план стављају:
- програмирање педагошке стратегије, активности ученика и наставника у свим етапама васпитно-образовног процеса њиховим посредством,

- постепено осамостаљивање ученика у процесу стицања нових знања и њихове практичне примене при чему је рад са различитим изворима знања основа за подстицања перцептивних, практичних и мисаоних активности ученика, без којих нема усвајања нових знања, формирања ставова и уверења,
- омогућавање ширег увођења диференцираних облика рада и савремених дидактичких система наставе и учења,
- ревалоризовање у већем степену методе стицања знања непосредним искуством ученика као и перманентног стицања секундарних информација путем савремених медија и материјала као најзначајнијег вида обогаћивања непосредног искуства ученика и
- оспособљавање ученика за селективни приступ информацијама и самообразовању.

Школа меморисања, са доминацијом вербалне предавачке наставе треба да уступи место - захваљујући великим делом и коришћењу савремених медија и материјала - школи култивисања ученикових мисаоних и вољних снага, стварајући многобројне стимулативне ситуације наставе и учења у оквиру школе, друштвене и радне средине и код куће у чему коришћење различитих извора знања игра одлучујућу улогу.
С обзиром на интензивну индустријску продукцију аудиовизуелних и других електронских медија и материјала последњих деценија, ваља нагласити да и најсавременији медији и материјали могу бити у служби превазиђене рецептивне наставе ако се не примењују по концепту савремене васпитно-образовне технологије са активном улогом ученика у њиховом избору и коришћењу.

Наставна средства (штампана, аудитивна, визуелна, аудиовизуелна, па ни она најсавременија за делимичну аутоматизацију наставног процеса) не могу изоловано обезбедити реализацију циљева и задатака наставне теме ако нису интегрални део шире групе наставних средстава (програмских захтева, уџбеника, средстава за лабораторијске експерименте, предмети и објекти непосредне стварности) укључујући и наставника као најважније "наставно средство" - најзначајнији чинилац наставе.
У поступном савладавању апстрактних појмова (од непосредне стварности до вербалних и апстрактних симбола) у педагошком искуству посебну улогу по својој животности имају аудиовизуелна искуства ученика стечена путем савремених медија и материјала налазећи се на средини између објеката непосредне стварности и апстрактних визуелних и вербалних симбола. Без ових искустава која данас чине незаобилазно окружење наших ученика, немогуће је данас пуније изразити савремени свет, актуелизовати догађаје у њему и снажније га доживети.
Међутим, наставник остаје мера свих педагошких преображаја, програматор и процењивач вредности СОФТWEP-а, аниматор и организатор васпитно-образовног процеса и напоредни носилац васпитних задатака.

Постоје више класификација наставних средстава, а овде је дата јадна од њих.

1. Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).

2. Текстуално наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови из различитих области људског стваралаштва).

3. Визуелна наставна средства (сва она средства која се у току наставног процеса примају - опажају чулом вида: - предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи итд.).

4. Аудитивна наставна средства (сва она средства која примамо помоћу чула слуха изузев говора и то: разни шумови у природи и акцетичне појаве, музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти, репродуковани - вештачки и природни ефекти итд.).

5. Аудиовизуелна наставна средства постављају синтезу елемената аудитивних и визуелних средстава, као на примери - дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, видео касете и др.
У оквиру ове групе посебно би истакли савремене електронске уређаје који омогућују целовитију индиректну комуникацију, управљање па и делимично регулацију васпитно-образовног процеса (школска телевизија, наставни филм, настава уз помоћ компјутера и сл.). Ова средства нису само необавезни додатак наставниковом предавању већ, у срединама где има услова и искуства у њиховој примени, преузимају, у већој или мањој мери, функцију наставника. Ово тим пре што у пирамиди педагошког искуства, од непосредне стварности до вербалних симбола, аудиовизуелни извори информација су на средини по степену апстрактности и животне блискости ученицима. Без њих данас, тешко да се може свет потпуније актуелизовати и доживети. Отуда је њихово шире коришћење педагошки неопходно и целисходно.

6. Мануелна наставна средства чине посебну групу средстава. Она служе за извођење разноврсних радних операција, захвата или ради као на пример: - разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети, материјали и др.

7. Експериментална и демонстрациона наставна средства. Овде спадају сва средства која обезбеђују извођење експеримената и демонстрација. У репрезентовању одређених садржаја наставних предмета, ова средства су уско повезана са мануелним наставним средствима, с тим што се примењују у посебним околностима и поступцима, са посебним циљем и задацима. Примењују се у неким општеобразовним, а нарочито у стручним наставним предметима.

8. Помоћно-техничка наставна средства омогућавају успешну примену осталих, главних наставних средстава. Разноврсна су и многобројна као на пример: разноврсне табле, столице, апликатори, апарати, показивачи и др.
Наставна средства (од класичних преко аудиовизуелних до најсавременијих електронских медија и материјала, укључујући и коришћење микрокомпјутера), стављена у службу све пунијег изграђивања субјекатске позиције ученика, могу веома значајно да допринесу остваривању циљева и задатака средње школе. Савремени медији, истовремено ослобађају време наставнику да се више бави питањима васпитања и развоја личности ученика.

9. Нормативима простора, опреме и наставних средстава које је донео просветни савет, предвиђена су потребна средства за остваривање програма свих наставних предмета и осталих васпитно-образовних активности ученика у школи. Ови нормативи су помоћни инструмент наставнику и стручном сараднику у планирању допуне и иновирања опреме кабинета, специјализоване учионице, радионице, лабораторије и специјализованог простора а према концепцији наставе на коју наставника обавезује нови програм наставног предмета, планираном унапређивању (мењању) педагошке стратегије и материјалним могућностима школе. Отуда је норматив наставнику основни приручник при програмирању рада (годишњем а посебно оперативном и непосредној припреми за час). Ма како добро био опремљен специјализовани простор, наставна средства неће остварити своју интегративну улогу у стицању знања и професионалном формирању и васпитавању ученика уколико наставник не оствари њихово структуирање и приправност за функционисање у складу са планираном организацијом и облицима наставе и учења - са планираним подизањем квалитета наставе.
Отуда је норматив наставнику основни приручник при програмирању рада (годишњем а посебно оперативном и неспоредној припреми за час).
Сва наставна средства која наставник жели да примени или употреби на часу, морају бити технички исправна а њихова примена потпуно безбедна у односу на наставнике и ученике.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ПРИМЕНОМ МЕТОДА АКТИВНОГ УЧЕЊА И НАСТАВЕ (АУН)

Проф. др Иван Ивић, Др Ана Пешикан, Слободанка Антић
Активно учење, приручник за примену метода активног учења и наставе (АУН)
Институт за психологију, Београд 2001.

Разлика између традиционалне и активне наставе

Уместо само стицања знања
• Подстицање развоја и богаћење искуства детета.
Уместо фиксних програма
• Флексибилни.
Уместо предавања
• Активне методе.
Уместо спољашње мотивације за учење
• Унутрашња мотивација ученика.
Уместо класичних оцена
• Без оцена, индивидуализовано праћење развоја детета.
Уместо наставника - предавача
• Организатор, партнер, мотиватор.
Уместо одсуства партиципације ученика
• Учешће ученика у доношењу одлука о школском учењу.

Активна школа у изворном значењу је школа која је више центрирана, усмерена на дете, које се третира као целовита личност, а не само као ученик, тј. разни аспекти његове личности су ангажовани у наставном процесу. Основне карактеристике активне, "нове" школе су: не мора постојати целовит унапред фиксиран план и програм него више нека врста оријентационих планова и програма, или један обавезни део програма (образовни стандард) и део који је флексибилан и варира зависно од конкретних услова наставе; полази се од интересовања деце и учење се надовезује на та интересовања; свако учење се повезује са претходним знањем и личним животним искуством детета; мотивација за учење је лична (унутрашња); доминантне су методе активне наставе/учења - практичне, радне, мануелне активности, експресивне активности (као што су цртање или литерарни састави), лабораторијске вежбе, социјалне активности, теренски рад, посматрање природних појава итд. Циљ активне школе јесте развој личности и индивидуалности сваког детета, а не само усвајање неког школског програма. Оцењује се задовољство деце предузетим активностима, напредак детета у поређењу са почетним његовим стањем, мотивисаност и заинтересованост за рад и активности, развој личности.

Методе активног учења и наставе (подвучено):

А) Смислено наспрам механичког учења
А1) Механичко учење (учење напамет)
А1 а) Напамет, не може се осмислити
А1 б) Напамет, али смислено градиво

А1 ц) “Бубање” (учење напамет потенцијално смисленог градива)
А2) Смислено вербално рецептивно учење
Б) Практично наспрам вербалног учења
Б1) Практично механичко учење
Б2) Практично смисаоно учење
Б3) Учење целовитих активности
Ц) Рецептивно наспрам учења путем открића
Ц1) Решавање проблема
Ц2) Учење путем открића у ужем смислу
Д) Конвергентно наспрам дивергентног учења
Д1) Дивергентно (стваралачко) учење
Е) Трансмисивно наспрам интерактивног учења
Е1) Трансмисивно учење
Е2) Интерактивно (кооперативно) учење
Е2 а) Кооперативно наставник - ученик
Е2 б) Кооперативно у групама ученика
Е2 ц) Тимска настава
Е2 д) Учење по моделу
Ф) Облици учења с обзиром на степен и врсту помагала која се користе
Ф1) Лабораторијска и кабинетска настава
Ф2) Учење уз ослањање на школску библиотеку, медијатеку
Ф3) Облици наставе који користе локалне образовне потенцијале
Ф4) Учење уз помоћ рачунара

Поступци активирања ученика у настави

I. Дијагноза почетног стања: утврђивање дечијих предзнања
1. Утврђивање претходних знања и искустава која су потребна као основа за стицање нових:
2. Утврђивање дечјих предзнања прилика је да се, понове и утврде чињенице, појмови и терминологија коју деца већ поседују.
3. Повезивање постојећих знања и искустава са новим градивом:
II. Начин презентовања новог градива
1. Проблемско излагање градива.
2. Коричћење питања и задатака у излагању градива.
3. Излагање градива на што више различитих начина
4. Показивати како су настајала знања.
5. Повезивање градива - корелација.
6. Поступно изграђивање знања.
7. Објашњавање нових речи.
8. Подстицање маште.
9. Коричћење хумора
III. Начин утврђивања градива и проверавања ученичких знања
1. Често понављање наученога.
2. Примена наученога.
3. Анализа погрешних одговора.
4. Детаљно познавање резултата учења.
5. Играње улога.
6. Слободно бирање активности.
7. Повећавање практичне компетенције

8. Повећавање компетенције ученика за самоучење.

Идеје за извођење активне наставе и учења

1. Урбанистичка и ликовна решења града будућности
2. Самостално долажење до појма реченице
3. Самостална примена математичких формула
4. Упоређење два појма по семантичким цртама
5. Идеја за теме, појаве, појмове које имају више тумачења
6. Израда логичке схеме организације појмова
7. Логика природних закона
8. Графички приказ осе историјског времена
9. Реципрочно учење
10. Слагалица знања
11. Мозгалице (браинсторминг)
12. Постављање питања
13. За и против (про ет контра)
14. Суђење историјској личности
15. Логика историјског следа
16. Улога критичара ТВ емисије
17. Израда пропагандног плаката и постера
18. Вођена израда заједничког текста
19. Писање сценарија
20. Драматизација прозних и поетских текстова
21. “Тужан сам - који литерарни текстови на најбољи начин исказују моја осећања”
22. Шта би твој лик урадио
23. Детективска прича
24. Анализа уџбеничког текста
25. Прављење дела уџбеника
26. “Не љути се човече”
27. Истраживање у библиотеци/медијатеци
28. Претраживање база података
29. Лична датотека
30. Прес-клипинг
31. Гост на часу
32. Лабораторијски експеримент
33. Природњачки центар
34. Ботаничка експедиција
35. Израда туристичког локалног водича
36. Истраживање у завичајном музеју
37. Прављење речника локалног дијалекта
38. Амбијентална едукативна радионица
39. Пројекатска настава као вид активног учења
40. Едукативна радионица као облик активног учења и наставе.

Разлике између писане припреме за час и сценарија за активно учење и наставу (АУН)

Класична писана припрема за час	АУН сценарио
1. Планира се извођење једног часа од 45 минута.	Планира се извођење једног часа, али и целине мање (део часа) или веће од једног часа (двочас, блок часова, циклус већег броја часова итд.).
2. У њој се спецификује шта ради наставник, како ће извести час.	Акценат је на томе шта раде ученици, спецификују се наставне ситуације (које би требало да изазову различите активности релевантне за дати садржај и предмет) и активности ученика (које ће бити изазване у тој ситуацији).
3. Спецификује се садржај (шта се ради, распоред градива и временска артикулација уз навођење наставних метода и дидактичних средстава која ће се користити).	Доминира како ће се изазвати одређене активности ученика и које активности ће бити изазване, педагошка интеракција међу ученицима и између наставника и ученика. А то значи да је нагласак на методама наставе кроз учења и то специфичне за предмет (градиво).
4. Тежиште је на извођењу - реализацији часа.	Тежиште је на припреми пре часа, дизајнирању наставне замисли која ће на најбољи начин реализовати одређене циљеве (и временски припрема узима више времена од самог извођења часа - од долажења идеје, па до креирања наставне ситуације).
5. Писана припрема има скоро униформну структуру: увод, ток, закључак (па отуд прети опасност шаблонизације, механичког преписивања припрема за наставу, својих и туђих).	Не може да има фиксну, униформну структуру (то не значи да не треба да има неке основне податке о наставном садржају, циљевима, узрасту, итд.) већ врло раазличите структуре сценарија зависно од ауторове идеје. Ова карактеристика проистиче из чињенице да се исто градиво може учити на више различитих начина.
6. Доминира предавачка улога наставника и, делом, организаторска.	Доминирају: организаторска (режисерска, дизајнерска), мотивациона улога наставника, улога наставника као партнера у педагошкој интеракцији.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ПРИМЕНОМ ПЕДАГОШКИХ (ЕДУКАТИВНИХ) РАДИОНИЦА У НАСТАВИ

Радионица

Радионица није појам, а ни речновијег порекла. Раније се под овом речју подразумевало место на коме је настајало нешто материјално, тј. процес у коме се стварао неки конкретан, материјалан производ. Тако смо имали радионицу за израду обуће, радионицу за производњу одеће, делова за машине и др. Значење ове речи је касније проширено, тако да сте често могли да чујете да је из радионице музичке куће изашао управо завршен, свеж пројекат.
У нашем случају под радионицом подразумевамо специфичан метод рада, код кога нагласак стављамо на процес и начин рада.
Са радом у радионицама код нас се започело релативно давно, али је све до средине деведесетих година са овим начином рада био упознат релативно мали проценат наших школа. Тада је заиста овај појам био непознаница и мистерија за многе, али су већсредином деведесетих почеле да се објављују публикације и приручници који су се на интересантан и стручан начин бавили радионицама и начином рада у њима.
Данас можемо да се похвалимо да је радионица ушла у више од 80 одсто школа, додуше код многих још увек на мала врата. Радионице путем којих се учесници упознају са неким новим садржајем нејчешће се користе или у слободно време ученика и наставника или на часу разредног старешине, али у свакодневној настави још увек се немали број наставника одлучује за традиционални начин рада. Разлог за то лежи у чињеници да је недовољан број наставника прошао обуку на којој би се упознао са овим начином рада, тако да постоји незнање о могућности његове примене у свакодневном школском животу.
Такође, неки наставници се боје да ће применом овог метода изгубити свој ауторитет и да их ученици неће више поштовати. Такво размишљање такође извире из непознавања самог метода рада.
Поједини наставници су и заинтересовани да раде на овај начин, али се јавља проблем да не знају како да садржај свог предмета ставе у овај контекст, јер је предавање ипак устаљен, а по некима, и лакши начин рада.
Битно је да постанемо свесни да радионица не представља супротност предавачком, односно традиционалном начину рада. То значи да особа не мора да бира да ли ће да користи само један од ових метода.
Радионица по својој суштини јесте различита од предавања, али се ови методи међусобно допуњују. Некада је добро да се користи један, некада други начин рада, а некада они могу и да се комбинују.

Циљ сваке радионице је да се учесници усмеравају ка неком заједничком раду, било то стицање знања и вештина или израда неких конкретних производа – плаката, цртежа и сл., уз присуство водитеља који усмерава њихов рад.
Радионице имају јасно дефинисана правила која објашњавају како се у њима ради, имају своје облике и технике рада и начине провере њихове успешности, алли оно што је заједничко за сваку радионицу јесте да она подразумева лично и активно залагање сваког учесника, разноврсност комуникације, поштовање различитости, развој толеранције и међусобног прихватања, размену личног искуства и развој позитивног ауторитета.
Када се прође обука из радионичарског рада и када се схвате њене основне карактеристике, она постаје део свакодневног размишљања и веома лако се примењује у раду. Тада понекад постаје тешко радити на основу старих модела, који се код нас још увек одликују крутим и нетолерантним односом између актера у процесу образовања, јер се целокупно схватање односа између ученика и наставника мења и долази до ‘’здравог’’ прихватања и поштовања оне друге личности.

Дефиниција радионице

Радионичарски поступак је у последњих 10 година постао изузетно популарна метода рада која се до сада најчешће примењивала у раду са основношколском и средњошколском омладином, као и са професионалцима који раде са децом.
Речрадионица по правилу је асоцијација за неку производну активност којој је циљ стварање конкретног, материјалног продукта. Такође, познате су нам и уметничке радионице у којима се људи окупљају да би научили нешто од неког уметника. У нашем контексту радионица подразумева рад учесника на неким заједничким задацима. И овде постоје водитељи који усмеравају њихов рад, као што постоје и производи тог рада. У овом случају то су или нека знања и вештине стечене током радионице, или неки сасвим конкретни производи као што су плакати, цртежи, схеме, листе, закључци, итд. Суштина радионице је у њеном процесу као и у начину рада.

Радионица се различито дефинише и организује код различитих аутора и управо зато је изузетно тешко навести једну њену дефиницију. Међутим, већина аутора се слаже да постоје неке основне одлике радионица које је самим тим могу и дефинисати. Те одлике су:
Лични ангажман;
Рад у малим групама;
Активно учешче свих;
Разноврсност комуникационих образаца (рад у пару, социјалне игре, вођене фантазије, дискусија, инсценације, браинсторминг, ...);
Атмосфера подршке од стране групе и водитеља;
Давање права на различитост и поштовање потреба, емоција и начина функционисања сваког учесника;
Рад на заједничкој теми;
Надовезивање на лична искуства учесника (искуствено учење).
Радионица представља разне облике дискусионих група, акција или састанака чија је основна компонента самоподржавајући, тј. самоафирмирајући начин рада.

Врсте радионица

Радионице се међусобно разликују по свом садржају, циљу и узрасту коме су намењене и сходно томе могу се и класификовати. Најчешће и најјасније груписање радионица врши се у односу на њихову сврху, односно циљ. Као и свака класификација, и ова коју ћемо вам представити, само је оквирна, али верујемо да одражава суштину и на најбољи могући начин уводи нас у предмет нашег рада.

Разликујемо две основне групе радионица:
1.Креативне радионице – чији је основни циљ подстицање и развијање стваралачког мишљења и изражавања (подстицање вишеструког, слободног и лично обојеног трагања за решењем). То су, на пример, драмске, песничке, ликовне и друге радионице.
2.Едукативне радионице – чији је основни циљ стицање сазнања у широком смислу речи. У оквиру ове групе разликујемо:
а. превентивне / "ментално – хигијенске радионице" – које су "психолошке" у правом смислу речи, усмерене на развој личности, идентитета, и сл., а циљ им је примарна превенција. Спадају у групу едукативних радионица зато што им је циљ и стицање неких знања и увида (сазнања о себи, другима и сл.);
б. когнитивне радионице – којима је циљ стицање конкретних знања и вештина, а такође и подстицање неких когнитивних процеса (планирања, стратегије учења, расуђивања и сл.);
ц. радионице за конструктивно разрешавање конфликата – којима је циљ развијање социјалних вештина неопходних за констуктивно решавање конфликата. Оне обједињују и едукативне радионице у ужем смислу (учење конкретних комуникацијских вештина) и ментално – хигијенске радионице (разумевање властитих потреба, развој самосвести и самоафирмације, личне одговорности и др.).

Без обзира на то колико и како се радионице међусобно разликују, оне ипак имају и неке своје заједничке карактеристике (принципе, структуру, облике рада) које ћемо у даљем тексту укратко представити и то у светлу едукативних радионица, што је и ужи предмет нашег интересовања.
Препоручљив број учесника једне радионице креће се између 15 и 25.
Радионица, као облик рада, може да се примењује на свим узрастима, при чему се обим тема, динамика и организација активности прилагођава узрасним разликама.

Радионица као облика учења

С обзиром на то да је циљ едукативне радионице стицање некод сазнања, јасно је да се ту говори заправо о учењу. У зависности од конкретног циља, односно сценарија, у радионицама могу да се комбинују различити облици учења.
Заједно са активним методом (који подразумева менталну и моторичку активност учесника током рада), у радионицама се примењује и метод искуственог учења.
Када говоримо о тој врсти учења, не мислимо само на успостављање веза између узрока и последица, већи на уобличавање личног доживљаја (искуства) у светлу неког новог садржаја. То уобличавање личног искуства се врши кроз размену с другим учесницима и водитељем групе, тако да говоримо и о кооперативном учењу.
У радионицама се сусрећемо и са учењем по моделу, јер су учесници у прилици да посматрају остале учеснике, као и водитеље радионица, у различитим ситуацијама и улогама, и на такав начин се ствара добра претпоставка за кориговањем и обликовањем властитог понашања.
Радионичарске активности најчешће представљају и решавање неког проблема (без обзира да ли је он когнитивни, емоционални или социјални), при чему се комбинује конвергентно (учење жељеног решења) и дивергентно учење (подстицање на трагање за различитим путевима – начинима доласка до решења).
Једна радионица, коју чини неколико активности, обично траје 1 и по до 2 сата.

Основни принцип радионичарског поступка

Радионицом, по правилу, руководе два водитеља у исто време, који међусобно деле улоге.
Свака радионица има врло јасно и унапред дефинисан план – сценарио, од чијег квалитета, у великој мери, зависи и њен успех.

Суштину сценарија чине структуриране активности које настају као резултат конкретног захтева који уводи водитељ радионице, а обједињене су око једне теме. Једну структурирану активност, најчешће обликује више конкретних захтева који се међусобно обједињују.
На пример, након краћег уводног излагања које отвара тему, учесницима се упућује захтев: "Сада се поделите у мање групе од по троје". Када су се учесници поделили у групе, водитељ даје свакој групи унапред припремљен текст и упућује захтев: "Прочитајте пажљиво текст, размислите и продискутујте што више решења којима бисте могли решити ту ситуацију". Учесницима се саопштава време које је предвиђено за то, а по истеку времена, следи нови захтев: "Изаберите једно решење које је, по вашем мишљењу, најбоље и представник групе кога изаберете, представиће га осталим учесницима". Након предвиђеног времена, следи размена и дискусија.
Мање или више тако (или слично) структурираних активности чине сценарио једне радионице.
Сценарио преко конкретних захтева усмерава лични ангажман учесника.
Добар сценарио подстиче кооперацију, а не такмичење и дискриминацију.

Свака радионица пролази и кроз неколико основних фаза:

1. Изазивање личног доживљаја – што у контексту когнитивних радионица значи проживљавање новог садржаја кроз властито искуство. На пример: "Покушајте да се сетите што више ситуација када је вама лично било важно да ваше мишљење буде саслушано". Дакле, захтевом непосредно изазивамо доживљај који уобличавамо. Ово уобличавање чини другу фазу сценарија;
2.Уобличавање личног доживљаја - које се најчешће конкретизује кроз речи, при чему можемо користити и неке друге симболичке форме (цртеж, покрет, и др.);
3. Размена – следи након уобличавања и има функцију обогаћивања властитог искуства, а може да се одвија у пару, у мањој групи или у кругу (целој групи). На пример: "Изнесите то међусобно члановима своје групе";
После сваке активности морају се обезбедити услови за размену. Уколико смо потрошили више времена него што смо планирали, увек је боље определити се за разговор – размену о ономе што је био предмет активности, него за нову активност.
4. Обрада – је последња фаза у којој се размењен и обогаћен доживљај претвара у сазнање. Улога водитеља је овде нарочито значајна јер он сажима, уопштава и смислено повезује све што се добило током рада и "враћа" то учесницима (уз отворен простор за њихов коментар).

Неке конкретне напомене за ток радионице

- Никада не причајте о времену јер ће тада учесници почети да размишљају о времену а не о садржају који им се презентује и о задатку који решавају.
- Када радите са групом немојте седети. Покушајте да се што чешће крећете.
- Мењајте јачину гласа и правите паузе. На овај начин моћи ћете да истакнете битне делове ваше презентације, а и учесници ће лакше да вас прате.
- Гестикулишите да бисте нагласили поједине ствари током радионице.
- Покушајте да користите што више примера који ће вашу презентацију учинити живљом и занимљивијом. Учесници ће често поједине делове ваше презентације везивати за примере које сте им дали и на тај начин лакше памтити презентовани садржај.
- Памтите имена учесника и увек их ословљавајте њиховим именом. Најбоље је да за почетак учесници испишу своја имена и носе их са собом. Такође, можете као уводне активности, пре сваке радионице, користити неке од игара које ће вама и учесницима помоћи да упамтите имена.
- Смех значи да учесници слушају. Користите што више активности загрејавања. Ово ће показати учесницима да желите да створите релаксирану атмосферу а да ће сам наставак радионице имати забаван и интересантан ток.

• Гледајте у учеснике када им говорите. Не пишите на табли или хамеру док причате.
• Радећи у пару са другим водитељем, не трошите пуно времена објашњавајући ко ће говорити о чему – ко ће шта радити.

Радионичарске технике и облици рада

Сценаријом радионице треба увек прецизно назначити који су облици групног рада, тј. техника, предвиђени. У радоницама се користе разни облици групног рада, који у различитој мери ангажују учеснике радионица.
Најчешће примењивани облици радау радионици су:
Размена у целој групи,основни је облик рада којим почиње и завршава се свака радионица. Без обзира који од облика размене у целој гупи се примењује, по правилу водитељ на крају сумира разговор.
Најчешће се практикују следећи облици:
а. разговор у круг – структурирана размена у којој учесници говоре по реду седења;
б. групна дискусија – мање стуктурирана размена у којој је врло важно обезбедити да што већи број учесника буде укључен, да се међусобно слушају и да се не скреће са основне теме;
ц. мозгалица (браинсторминг) – најкреативнији облик размене у којој учесници слободно асоцирају на задату тему. Водитељ подстиче на изношење што више идеја које бележи на пано или таблу, без селекције и вредновања. Ово је динамична и често бучна техника која по правилу, како предвиђено време одмиче, резултира све оригиналнијим и новим садржајима. Последња фаза је организација и обрада онога што је продуковано.
1. Најбоље је користити "отворена" питања (Како? Зашто?) која развијају комуникацију,
2. Увек треба бити свестан своје реакције на мишљења учесника и обезбедити да сва различита искуства буду једнако прихваћена ("У реду", "Добро"),
3. Потребно је подстицати нове идеје и другачија мишљења ("Има ли неко другачије мишљење?", "Да ли неко жели још нешто да дода?").
Симултана индивидуална активност– након конкретног захтева, који може бити усмерен на унутрашње ангажовање (присећање, размишљање о нечему и сл.), или на видљиво понашање (покрет или стварање неког продукта, нпр. цртеж), сви учесници су ангажовани, али свако за себе.
Савет: Охрабрити пасивне и незаинтересоване учеснике, истаћи да у радионици нема вредновања тачних и погрешних решења.

Рад у паровима или малим групама– најчешћи начин којим се организује размена у радионици. Некада је пожељно, а некада није, да се чланови мале групе међусобно добро познају, што ће зависити од садржаја саме активности.
Савет
Водити рачуна да групе у току рада не ометају једна другу, најоптималнији рад се обезбеђује када мала група има 3 – 5 чланова.
Поред горе наведених облика активности, тј. начина организовања рада у групи, радоницу одликују и посебне технике. Ове технике служе томе да се испровоцирају дубљи – лични доживљаји учесника, као и да се ови доживљаји организују у конкретније целине.

У радионичарске технике спадају:

Вођена фантазија– техника у којој учесници, у атмосфери опуштености, а кроз усмеравања које даје сам водитељ, наводе машту на искуство које је потребно за даљу елаборацију нових садржаја у радионици.
Вајање– радионичарска техника у којој учесници треба да изразе своја осећања или своје виђење задатог проблема тако што ће свог пара поставити у одговарајући положај који изражава његову-њену идеју.

Ово је техника у којој је нагласак на односу који постоји између »глине« (особа коју обликују) и »вајара« (особа која обликује) јер је акценат на томе која осећања »глина« има у положају у којем се налази, шта је то што јој смета и што би променила у свом положају, и да ли су изражена осећања адекватна онима које је »вајар« желео да изрази обликујући свога пара тј. »глину«, и др.
Акваријум– теника у којој се на средини круга – тако да сви учесници могу да виде, одиграва одређена сцена која говори о искуству или доживљају актера који су на »сцени«. Она представља прелазни облик рада између малих група и целе групе.
Играње улога– техника која омогућава сагледавање ситуације из друге перспективе. Учесници "одигравају" различите улоге и ситуације и на такав начин усвајају нове вештине.
Савет
Ситуације које су предмет одигравања треба да буду реалне и смислене за учеснике, јер је њихов ефекат тада бољи.

Игре – могу се користити независно од самог програма радионица, што се нарочито односи на завршне игре. Њима се заокружује динамика групе и не морају тематски бити везане за циљ радионице. Уводне игре "отварају" садржај радионице, односно уводе у доживљај који је предмет радионице.
Циљ игара је многострук. Оне могу да утичу на појачавање повезаности и сарадње међу члановима групе. Неке игре имају једноставан задатак да опусте и развеселе учеснике, а неке игре служе као уводне активности у тему која ће се током радионице обрађивати.
Општа подела игара је на уводне, завршне и самосталне игре.
Уводне игре могу да се поделе на:
• игре представљања и упознавања – основни задатак ових игара је да се учесницима пружи прилика да о другима сазнају нешто више на занимљив начин;
• игре загревања и опуштања – основни задатак им је да уведу учеснике у опуштено, релаксирано стање у коме ће бити "отворенији" за садржаје које им радионичар нуди. Најчешће служе за "загревање", тј. увођење учесника у тему радионице.
• игре за поделе учесника у парове и мале групе – овим играма се учесници на занимљив и забаван начин деле у парове и мале групе, тако да се на тај начин избегава да стално исти учесници раде заједно. Будући да ове игре често и служе за активирање и размрдавање учесника, препоручују се нарочито после дужих вербалних активности.
Завршне игре могу да се поделе на:
• игре опуштања – основна функција ових игара јесте да се учесници опусте, развеселе и на тај начин напусте радионицу у добром расположењу.
• игре "затварања радионице" – ове игре имају функцију резимирања теме радионице и сређивање утисака о радионици.
• игре евалуације – циљ ових игара је да водитељу дају информацију о томе како су се учесницима допале поједине активности у радионици и како их процењују.
Самосталне игре:
То су игре које по потреби могу да буду и уводне и завршне игре, као и да служе као оквир за главну активност у радионици.

Савет
Приликом избора игара водити рачуна о узрасту учесника; и ако то није предвиђено сценаријем, неку од игара можемо да уведемо када оценимо да је опала концентрација и заинтересованост учесника. У таквим ситуацијама, игре "буде" и подижу расположење.

Радионичарска правила

У сваком групном раду нужна су правила јер обезбеђују стабилност и »лакши« рад групе.
Карактеристика радионичарских правила је да она нису непромењива, али исто тако да и, када се у договору с члановима групе уведу, морају бити поштована.
Правила се уводе на почетку рада групе и она постају правила свих чланова.
Водитељи и учесници се на њих позивају увек када се прекрше.
Правила понашања у радионици, као што смо већрекли, доносе сви чланови групе и она важе у свим ситуацијама. Правила се увек постављају на видном месту тако да сви могу да буду упознати са њима, а морају да буду формулисана на начин који описује јасна, пожељна понашања, а не непожељна понашања.
Правила су дефинисана на начин који омогућава учесницима да се придржавају тих правила и да су очекивана понашања изводљива. Такође, јасно треба назначити и које су последице уколико се неко од чланова групе не придржава дефинисаних правила.
Осим основних правила, с којима водитељ упознаје учеснике, могу се увести и додатна правила, у зависности од циљева и садржаја сваке конкретне радионице.

Основна правила радионичарског рада су:
1. Правило круга – сви учесници, укључујући и водитеља, седе у кругу, зато што на тај начин свако има једнаку могућност да се изрази, нико у групи не доминира, сви могу да чују и виде једни друге.
2. Правило »даље« – размена иде у круг, а уколико неко неће да учествује у некој активности има право да каже »даље«.
3. Правило слушања – од учесника се очекује да пажљиво слушају једни друге.
4. Правило дискреције – оно што је саопштено у кругу, треба и да остане у том кругу.
5.Правило учествовања – у радионици нема посматрача, сви присутни учествују.
6. Правило поштовања договореног времена – важно је да се поштује договорено време за радионицу, што значи да се долази на време и да нема одласка, или доласка, усред радионице.
7. Правило »не седи на својим потребама« - уколико неко од учесника има потребу да из неког разлога напусти радионицу, треба то и да уради, а не да се суздржава.
8. Посебна правила – доносе се на основу договора између водитеља радионице и учесника и односе се на различите аспекте понашања током рада (пушење током радионице, распоред пауза, начин међусобног ословљавања, искључивање мобилних телефона током трајања радионице, итд.).

Ауторитет водитеља радионице

Битна карактеристика по којој се разликује свака радионица од другог начина рада (предавачки и сл.) јесте управо ауторитет радионичара, као и знање на којем се овај ауторитет заснива. Ово значи да уместо кажњавајућег ауторитета, водитељ радионица развија подржавајући ауторитет чија је основна карактеристика знање које радионичар поседује у односу на тему и у односу на саму групу.
Основно питање које водитељ радионице поставља јесте: »Шта је то што желим да учесници радионице науче и на који начин то да постигнем?«.
Основна дирекција при оваквом начину рада јесте да водитељ радионице контролише услове и околину у којој се рад одвија, а не саме учеснике, како то обично бива.
Такође, радионичар се руководи поштовањем, а не страхом од ауторитета, а код учесника развија самодисциплину и одговорност наспрам послушности, као спољне мотивације учесника.
Циљ водитеља радионице је да постигне не да учесник ради шта хоће,већ да хоће оно што ради.
Битна карактеристика сваке радионице јесте и то што у њој нема кажњавања учесника од стране водитеља и што сам радионичар у сваком тренутку тражи алтернативе кажњавању. Наравно, ово понекад може да буде изузетно тешко, поготово ако у групи имамо учесника или учеснике који

константно »минирају« наш рад. Ово »минирање« може да се огледа у томе да су учесници немирни током трајања радионице, да изазивају сукобе не само са водитељем него и са остатком групе, да су пасивни и да не желе да учествују у раду групе и сл.

Да би се овакве ситуације избегле и да би се развио позитиван ауторитет, најбоље је да се водитељ групе придржава неколико основних правила:
• Развијајте своје самопоуздање. Оно ће вам помоћи да будете у контакту са другима, али и са собом;
• Сујета је нешто што је супротно развоју «здравог» ауторитета;
• Увек јасно информишите учеснике о томе шта је циљ вашег рада и шта желите «сада и овде» да радите заједно с њима;
• Искажите јасно своја очекивања у односу на рад групе, као и сваког појединца у групи;
• Ослушните која су очекивања и жеље које чланови ваше групе имају на вас као и на ваш рад;
• Понудите алтернативе оним члановима групе који не желе да учествују у раду који се »сада« одвија. Прихватите и правило »даље« и покушајте да видите шта се налази иза тог правила.

Уколико вам се деси да имате проблем с одржавањем ауторитета у групи, битно је да у том случају водите рачуна о следећим стварима:
• Не нападајте учесника који омета ваш рад, већпоново, јасно изразите ваша осећања и захтеве у односу на њега;
• Будите у контакту са вашим осећањима и потребама. Шта је то што мислите да угрожава ваш ауторитет?;
• Јасно изразите шта је то што вам смета. Не нападајте личност већговорите о конкретном понашању, поступку или догађају;
• Будите доследни и јасни у изражавању својих захтева;
• Позовите се на правила рада у радионици које сте донели заједно са групом.
При томе водите рачуна да мере које предузимате (у сарадњи са групом) буду логична последица конкретног понашања, примењива и временски усаглашена. Уколико група има потребу, дозволите им да се они изразе о томе шта осећају и шта им смета у понашању конкретне особе, као и начина на који би они желели да се понашање промени. На тај начин чланови групе постају равноправни судеоници који деле одговорност с вама.

Вештине вођења радионице

У вештине вођења радионице спадају сва умећа која омогућују добру атмосферу, прихватање и уважавање свих учесника и слободу да се сви изразе на начин који им одговара. Будући да је основни циљ радионице да се учесници подстакну да се лично ангажују у учењу новог, на занимљив, и често, игровни начин, овај циљ се може остварити једино у опуштеној атмосфери прихватања и уважавања. Задатак водитеља радионице је да омогући атмосферу у којој ће учесници учити једни од других, размењивати искуства и у којој ће се осећати пријатно.
Ово није нимало лак задатак и многи водитељи радионица због тога имају превелика очекивања од себе, што често доводи до лоших осећања у ситуацијама када се та очекивања не испуне у потпуности. Да се то не би дешавало, важно је да водитељи радионица (садашњи и будући) прво преиспитају неке своје претпоставке о томе шта је добар радионичар.

Пажљиво прочитајте понуђене исказе и заокружите тачан одговор
1.Добар радионичар је увек добро расположен. Увек је смирен, не губи прибраност, никада не показује снажна осећања.
ДА НЕ

2.Добар радионичар има увек контролу над свим што се дешава у радионици, ствари му никада не измичу контроли.
ДА НЕ
3.Добар радионичар може да прикрије своја права осећања и он то и чини.
ДА НЕ
4.Добар радионичар на исти начин прихвата све учеснике радионице. Он никада нема своје љубимце.
ДА НЕ
5.Добар радионичар увек препозна различите потребе својих учесника и нађе начин да адекватно реагује на њих.
ДА НЕ
6.Добар радионичар негује такву атмосферу у којој никада не долази до сукоба међу учесницима.
ДА НЕ
7.Добар радионичар увек има све одговоре, о теми радионице увек зна више од учесника.
ДА НЕ
8.Добар радионичар је доследан, он се никада не мења, није површан, не прави грешке.
ДА НЕ
9.Добар радионичар увек зна како да анимира своју групу. Када група није активна, значи да се радионичар добро не сналази.
ДА НЕ
10.За исход радионице одговоран је искључиво радионичар.
ДА НЕ

Уколико сте на већину ових питања одговорили са ДА, значи да сте највероватније подлегли митовима о идеалном водитељу радионице, широко распростарањеним нарочито међу почетницима. Ти митови описују радионичара као надбиће, које све зна, увек адекватно реагује у свим ситуацијама, држи ствари под контролом и при том не показује ни најмање знаке напора и умора, увек подједнако ужива у радионицама, не плаши се реакција учесника, једном речју, савршен је. Уколико подлегнете утицају тих митова имаћете превелика очекивања и од себе и од групе и десиће вам се да сву одговорност за ток и исход радионице припишете себи, што је веома тежак терет. Запамтите: и радионичари су људска бића, грешке су дозвољене, чак и пожељне пошто нам служе да из њих учимо и да се усавршавамо. Одговорност за ток и исход радионице поделите са учесницима: ви сте ту да дате све од себе да радионица протекне опуштено и у пријатној атмосфери и да обезбедите најбоље могуће услове за учење, али не зависи баш свеи увекискључиво од вас. Што више енергије усмеравате да бисте контролисали ствари око вас, то вам мање енергије остаје да се посветите учесницима, заједничком процесу размене и учења и уживања у свему томе.
Практично искуство и рад, учење на туђим, али и нашим грешкама, као и непрекидна усмереност на групу и на нас саме, омогућиће нам да се развијамо као «добри» радионичари.

Савети за водитеље радионице

- Водитељ ствара атмосферу поверења и прихватања, без процењивања и критике.
- Неауторитарност: сви присутни равноправно учествују. То значи да и водитељи учествују и саопштавају своја лична искуства.
- У радионицарском раду нагласак је на процесукојим се долази до решења, а не само и једино на исходу. Водитељ не врши притисак, не нуди унапред готова решења, вец помаже учесницима и усмерава их у њиховом самосталном трагању за могућим решењима.
- Чак и кад постоје тачна и погрешна решења (а у неким радионицама које се тичу личног искуства, таква решења и не постоје), водитељ их ни на који нацин не кажњава, нити награђује. Свако решење, па

макар и погрешно, користи се као нова ситуација за учење, тј. као пример који је значајан јер може да подстакне даљу размену у групи.
• Водитељ негује позитиван приступ и охрабрујесваког учесника да изнесе своја искуства и размишљања и да на тај начин учествује у раду групе.
• Водитељ поштује отпоручесника, уколико неко не жели да учествује у некој активности, не мора.
• Да би могао да пружи праве подстицаје сваком учеснику, водитељ треба да уме да слуша са посебном пажњом и отворенoшцуи буде отворен да прима и уважава оно што му учесници саопштавају.
• Водитељ води рачуна о речникукоји користи када ради с групом. Оно што је њему јасно не мора увек да буде јасно и учесницима. Зато водитељ користи једноставне речи и увек проверава да ли су учесници разумели.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ЈАЧАЊЕМ КОМПЕТЕНЦИЈА УЧЕНИКА ЗА УЧЕЊЕ (УЧЕЊЕ ДА СЕ УЧИ)

Учење учења:
1) зашто учити; учити или се играти;
2) одређивање циља учења; интересовање; уређење радног места;
3) лична психо-физичка припрема;
4) план рада: шта учити сада, а шта касније; одмори;
5) израда плана рада на задатку: преглед лекције, одређивање целина, обнављање градива.

Читање:
1) вештине читања; прво, друго и треће читање;
2) вођење белешки: питања, тезе, наслови, најважније чињенице, кључне речи, бележница;
3) учење учења путем интеракције.

Начини и технике памћења:
1) асоцијативна техника памћења; ланчани и везни метод памћења;
2) памћење осмишљавањем и разумевањем;
3) просторно памћење; памћење уз поједностављивање;
4) учење математике: математички задатак у песми, препознавање задатка у тексту, именовање бројева.

Резултати учења:
1) пораст способности; оцене; задовољство собом;
2) мерење резултата учења: време проведено на задатку, провера запамћеног, бодовање резултата; заборављање;
3) припрема и полагање испита; вештине писања.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ЈАЧАЊЕМ МОТИВАЦИЈЕ УЧЕНИКА ЗА УЧЕЊЕ

Унутрашња мотивација:
Искористити потребе ученика које се остварују учењем и радом:
Несклад: уклањање несклада између предзнања и нових информација.
Будност: мозак стално има потребу за сазнањем, учењем.
Постигнуће: потреба за постигнућем или успехом.
Истраживање: потреба за истраживањем због нагона радозналости.
Компетенција: потреба за компетенцијом (способност) и самоостварењем.
Узрочност: потреба човека да буде узрочник догађаја.
Флоу-доживљај: узбуђење и задовољство радом и учењем као у игри, спорту и уметности.
Литература о унутрашњој мотивацији може се наћи на интернету.

Спољни извори мотивације:
1) материјална награда, школска оцена, похвала, признање, плаекта, пехар, диплома;
2) екскурзија, летовање, излет;
3) графикон школског успеха, школска изложба, лист и приредба;
4) мотивација и морал: друштвене промене, хумани морал, вредности; морал и понашање.

Мотивација у циљно-вођеном учењу:
1) однос мотивације и когнитивног стила; меморијске структуре;
2) утицај емоционалне климе на мотивацију; стварање емоционалне климе;
3) алтруизам, емпатија и мотивација; едукација за емпатију;
4) мотивација у циљно-вођеном случају: извођење циљева учења, активно циљно учење;
5) мотивација путем активне наставе, објашњавања и учења на основу грешке.

Предрасуде и снага хумора:
1) ученикове предрасуде о учењу; имплицитне теорије о учењу;
2) учење учења и интуитивна основа учења и мотивације;
3) мотивациона снага хумора: легални и илегални хумор; дидактичка употреба хумора у настави;
4) аспирације родитеља и успех ученика; родитељска инструкција.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА ЈАЧАЊЕМ ПИСА КОМПЕТЕНЦИЈА УЧЕНИКА

Драгица Павловић-Бабић, Александар Бауцал
Подржи ме, инспириши ме, ПИСА 2012 у Србији, први резултати
Институт за психологију Филозофског факултета у Београду, Београд, 2013.

Увод

Међународни програм процене ученичких постигнућа ПИСА (Программе фор Интернатионал Студент Ассессмент) реализује се у организацији ОЕЦД-а од 1997. године. Основни циљ је процена и праћење степена у ком су ученици који се налазе на крају периода општег образовања овладали компетенцијама важним за наставак школовања и пуно учешће у друштвеним токовима. Централни концепт јесте писменост која се испитује у три различита домена: математици, читању и природним наукама папир-оловка тестовима, док је компетентност у области решавања проблема испитивана компјутерским тестовима. Основни циљ јесте процена квалитета и праведности образовног система, а налази су значајни за информисање образовних политика. На основу налаза могу да се прате ефекти промена које су уведене у систем, као и да се планирају мере које служе унапређивању квалитета и праведности образовања.
У овом циклусу, централна област је математика и овој области припада највећи број задатака. Постигнућа се саопштавају на скали која је у свим областима постигнућа стандардизована тако да је аритметичка средина 500, а стандардна девијација 100. Овакво решење омогућава поређење резултата из циклуса у циклус, као и између различитих образовних система. Скале постигнућа су подељене на 6 нивоа према растућој комплексности захтева. Нивои су описани језиком компетенција, односно говоре који когнитивни процеси омогу-ћавају ученику да реши задатак с одређеног нивоа.
У истраживачком циклусу ПИСА 2012 учествовало је 34 ОЕЦД земаља и 31 партнерска земља, односно тестове је решавало 510 000 ученика који су представљали 28 милиона петнаестогодишњака. У Србији је у тестирању папир оловка тестовима учествовало око 5 000 ученика, а у компјутерском тестирању нешто мање од 2 500 ученика из 200 школа.
На скали математичке писмености 2012. године ученици у Србији су у просеку постигли 449 поена. У односу на 2009. годину, то је нешто бољи резултат – напредак износи 7 поена. Међутим, ова разлика није статистички значајна што имплицира да је просечно постигнуће ученика 2012. године на истом нивоу као оно које је остварено 2009. године. Соро 40% ученика није достигло ниво функционалне писмености, што је на истом нивоу као 2009. године. У односу на ОЕЦД земље математичка компетенција ученика из Србије је нижа за око 45 поена што одговара ефекту једне године школовања у земљама ОЕЦД-а.

На скали читалачке писмености ученици у Србији су у просеку постигли 446 поена. У односу на 2009. годину, постигнуће је више за 4 поена. С обзиром на то да та разлика није статистички значајна може се рећи да је ниво развијености читалачке компетенције у просеку остао на истом ниво на којем је био 2009. године. Проценат ученика који су достигли ниво функционалне писмености у 2009. години је 67% што је на истом нивоу као и 2009. године.
У односу на ОЕЦД земље читалачка писменост ученика из Србије је нижа за око 50 поена што је једнако ефекту од нешто више од једне године школовања у земљама ОЕЦД-а.
На ПИСА скали научне писмености ученици у Србији су 2012. године у просеку постигли 445 поена. У односу на 2009. годину, научна компетенција ученика је виша за око 2 поена што није статистички значајно. То сугерише да је просечно постигнуће ученика из Србије у домену науке остало на истом нивоу као у 2009. години. Око 35% ученика није успело да достигне ниво функционалне писмености у домену наука што одговара резултату из 2009. године. У односу на ОЕЦД земље, научна компетенција ученика из Србије је нижа за око 60 поена што одговара ефекту од 1,5 године школовања у земљама ОЕЦД-а.
Просечно постигнуће на скали решавања проблема износило је 473 поена. Око 28% ученика није успело да достигне ниво функционалне писмености у овом домену. У односу на ОЕЦД земље, компетенција за решавање проблема ученика из Србије је нижа за око 27 поена што одговара ефекту од нешто више од пола године школовања у земљама ОЕЦД-а.
У Србији просечно постигнуће дечака на скали математичке писмености је за 9 поена више од просечногпостигнућа девојчица. Иако се Србија налази у групи бројних земаља у којима образовни систем у већој мери подржава дечаке у развоју математичке компетенције, разлика у корист дечака спада у мање разлике. Дечаци су успешнији од девојчица и у погледу компетенције решавања проблема. Разлика износи око 15 поена и статистички је значајна. На скали читалачке писмености постигнуће девојчица је за 46 поена више него просечно постигнуће дечака. Ова разлика је нешто виша од просечне разлике која је забележена у ОЕЦД земљама (38 поена). Другим речима, образовни систем у Србији у нешто већој мери фаворизује девојчице него што је то типично случај у ОЕЦД земљама. У погледу научне писмености, постигнућа девојчица и дечака су на истом нивоу.
У Србији социо-економски статус ученика објаш-њава око 12% варијансе на скали математичке компетенције. То је на сличном нивоу као што је случај у ОЕЦД земљама што значи да је ситуација у погледу праведности образовања у Србији слична оној која постоји у другим ОЕЦД земљама.

Шта значи бити писмен у XXI веку?

Сведоци смо да се у пар последњих деценија природа школског учења значајно мења. То није изненађење, већ природна и очекивана последица промена у друштву (глобализација, социјалне миграције, промењена природа професија…) и развоја технологија. Основни смисао образовања више није описмењавање у класичном значењу те речи, као што више ни основно средство интелектуалног рада није оловка, већ компјутер. Такође, смисао образовања више није у обезбеђивању информација, јер су оне лако доступне. Фокус је померен на ефикасне начине рада са информацијама – како их селектовати и организовати, како проценити њихову релевантност и поузданост, како их повезати и применити на функционалан и конструктиван начин… Другим речима, под писменошћу сеподразумева овладаност стратегијама рада с информацијама репрезентованим у различитим формама и у различитим изворима. Школа мора да се прилагођава промењеним захтевима, и пред њом је велика одговорност да подржи позитиван однос ученика према учењу, да им помогне да развију ефикасне стратегије учења и рада с подацима, да ојача њихова интересовања и позитивне ставове према садржајима школских предмета и да креира атмосферу у којој је све то могуће. Један од циљева ПИСА пројекта је да информише образовни систем у којој мери је, у овом тренутку, усклађен с овим и оваквим захтевима.

МАТЕМАТИЧКА ПИСМЕНОСТ

Једна од испитиваних, и у овом циклусу централна, област постигнућа је математичка писменост. Готово да и не треба објашњавати зашто математика. Она је, у пуном смислу речи интернационални предмет. Ову дисциплину одликују јединствени корени, везани за Еуклидову теорију бројева и геометрију, као и јединствени симболички језик. Развој примењене математике, технологије и науке, које од математике у доброј мери позајмљују симболички језик и когнитивни „алат“, у новије време дао је нову димензију и нагласио значај математике у образовању појединца. Једном речју, изгледа да је лако постићи интернационалну сагласност око релевантности математике као незаобилазне области постигнућа у једном међународном евалуативном истраживању.Разумевање математике централно је за спремност младих за живот у модерном друштву. Схватање и решавање великог броја проблема и ситуација с којима се људи сусрећу у свакодневном животу и у професионалном контексту захтева одређен ниво познавања математике, математичког резоновања и коришћење математичких „алата”. Зато је важно имати представу у којој мери школа припрема младе људе за примену математике у разумевању и решавању значајних проблема. Резултати процене на узрасту од 15 година представљају рани индикатор тога како млади могу одговарати на различите ситуације с којима ће се сусрести у каснијем животу, а које укључују математику. Смислено је поставити питање „Шта је важно да грађани знају и шта треба да буду способни да ураде у ситуацијама које укључују математику?” Конкретно, која математичка компетенција је потребна петнаестогодишњаку који излази из школе или се спрема за даљу академску каријеру? Као и у општем одређењу писмености, и овде важи правило да математичка писменост није синоним за минимални ниво знања и вештина. Напротив, овај појам се односи на капацитет особа да математички резонују и користе математичке концепте, процедуре, чињенице и „алате” како би описали, објаснили и предвидели феномене.
У опису конструкта математичке писмености којим се користи ПИСА 2012 нарочито је наглашена потребу за развојем ученичких капацитета за коришћење математике у контексту, а за то су важна богата искуства с часова математике. Такође, математич-ка писменост није карактеристика коју неко има или нема, већ је димензија на којој се појединци могу распоредити. При томе је важно имати на уму да се математичка писменост стиче, подстиче и развија адекватним радом, пре свега у школи, па је, последично, напредак на овој димензији могућ.

За потребе истраживачког циклуса ПИСА 2012 математичка писменост је дефинисана на следећи начин: Математичка писменост је капацитет појединца да формулише, примени и интерпретира математику у различитим контекстима. Она подразумева математичко резоновање и коришћење математичких концепата, процедура, чињеница и „алата” како би се одређен феномен описао, објаснио и предвидео. Она помаже особама да препознају улогу математике у свету и да доносе добро засноване судове и одлуке које су потребне конструктивним, заинтересованим и рефлексивним грађанима.

Модел математичке писмености

Предложена дефиниција фокусира се на активно ангажовање у математици с намером да обухвати математичко резоновање и коришћење математичких концепата, процедура, чињеница и „алата” у описивању, објашњавању и предвиђању феномена. Конкретно, глаголи „формулисати”, „применити” и „интерпретирати” указују на три процеса у којима се ученици укључују када активно решавају проблем. Формулисањематематике укључује идентификовање прилика да се она примени и користи - увиђајући да математика може да се примени како би се разумео и решио одређен проблем или изазов. То подразумева да је ученик способан да дату ситуацију трансформише тако да она буде подложна математичком третману, пружајући математичку структуру и репрезентације, идентификујући варијабле и постављајући једноставне претпоставке како би решио проблем. Применаматематике подразумева употребу математичког резоновања и математич-ких концепата, процедура, чињеница и „алата” како

би се дошло до математичког решења. Оно укључује извођење рачуна, манипулисање алгебарским изразима и једначинама или другим математичким моделима, анализирање информације на математич-ки начин из дијаграма, графика, развијање математичких описа и објашњења и коришћење математич-ке „алате” како би се решио проблем. Интерпретирањематематике укључује рефлексију над математич-ким решењима или резултатима и интерпретирање истих у контексту проблема или изазова. Оно укључује евалуацију математичких решења или разлога у односу на контекст проблема и одлучивање да ли су резултати смислени. Слика 2 приказује преглед најважнијих конструката овог модела и указује на њихову међусобну повезаност.

Важан аспект математичке писмености јесте решавање проблема који су у одређеном контексту, што приказује спољашњи део слике 2. Избор одговарајуће математичке стратегије и репрезентација често зависи од ситуације у ком се проблем јавља. За потребе истраживања ПИСА 2012 дефинисане су четири категорије ситуације/контекста. Те ситуације могу бити личне природе и укључивати проблеме или изазове с којима се особа, породица или вршњаци особе могу сусрети.
Проблем се такође може налазити и у јавној (у фокусу је заједница, било да је локална, национална или глобална), професионалној (која се концентрише око света посла), или научној ситуацији (која је у вези с применом математике у природном и техноло-шком свету). Проблем се такође описује природом математичког феномена који стоји у основи задатка/изазова. Четири категорије математичког садр-жаја представљају шире класе феномена којима се математика бави, то су бројеви и мере, неизвесност, трансформације и релације и простор и облик. У овом циклусу, свака од ових категорија садржаја испитивана је довољно великим бројем задатака како би се омогућило да се формирају субскале и да се постигнућа саопште за сваку од ових категорија.

Визуелни приказ циклуса математичког моделовања представља идеализовану и поједностављену верзију фаза кроз које пролази особа када решава задатак из домена математичке писмености. Овај модел показује идеализовану серију фаза и почиње „проблемом у контексту“. Особа која решава проблем покушава да идентификује релевантно математичко знање у проблему и формулишеситуацију математички према идентификованим концептима и везама поједностављујући претпоставке. Особа затим трансформише „проблем у контексту“ у „математички проблем“ који је подложан математич-ком начину решавања. Стрелица показује на карактеристике „посла“ који особа која решава проблем обавља примењујућиматематичке концепте, процедуре, чињенице и „алате” како би дошла до „математичких резултата“. Ова фаза обично укључује математичко резоновање, манипулацију, трансформацију и рачунање. Након тога, „математичке резултате“ треба интерпретирати у терминима почетног проблема („резултати у контексту“). То подразумева да особа која решава проблем интерпретира, примењује и евалуира математичке исходе и њихову оправданост у контексту проблема из реалног живота. Ови процеси формулисања, примене и интерпретацијематематике кључне су компоненте математичког моделовања и такође кључне компоненте дефиниције математичке писмености.
Ова три процеса користе фундаменталне математичке способности, које за узврат користе детаљно математичко знање особе која решава проблем о различитим темама. Међутим, често није неопходно да се укључе у сваки корак овог циклуса. У стварности они који решавају проблем такође могу осцилирати међу процесима, враћајући се да поново промисле претходне одлуке и претпоставке.

Научити ученике да решавају следеће задатке:
Тешки задаци – размишљање (ниво 5 и 6)
Задаци средње тежине – повезивање (ниво 3 и 4)

Ниво	Карактеристике захтева
6	На овом нивоу ученици могу да концептуализују, уопштавају и користе податке засноване на сопственом испитивању и моделовању сложених проблемских ситуација. Могу да повезују информације из различитих извора и начина репрезентовања, као и да праве флексибилне преводе из једне форме у другу. Способни су за напредно математичко мишљење и резоновање. Могу да примене увиде и разумевања до којих су дошли и да их комбинују са симболичким и формалним математичким операцијама и односима да би развили приступе и стратегије за решавање нових проблемских ситуација. Могу да формулишу и да са високом прецизношћу дискутују о поступцима које су применили, да критички разматрају налазе, интерпретације, аргументе, укључујући и разматрање њихове подобности за решавање комплексних проблемских ситуација.
5	На петом нивоу ученици могу да развију и примене моделе за рад у сложеним ситуацијама, уочавајући ограничења и формулишући претпоставке. Умеју да одаберу, упореде и вреднују различите стратегије решавања проблема. Могу да развијају стратегије рада, користећи добро развијене способности резоновања, одговарајуће репрезентације, симболичке и формалне дескрипције, као и увиде у вези са ситуацијом. Разматрају сопствене поступке, формулишу и образлажу интерпретације до којих су дошли.
4	На четвртом нивоу ученици успешно примењују експлицитне моделе у сложеним конкретним ситуацијама које могу да садрже извесна ограничења или да захтевају формулисање претпоставки. Могу да врше избор и повезују податке дате на различлите начине, укључујући и симболичке репрезентације, и директно их повезујући са различитим аспектима ситуација из реалног живота. Имају добро развијене вештине, флексибилни су у промишљању, и то успешно користе. Могу да изграде сопствено објашњење, да га формулишу и образложе користећи сопствене интерпретације, аргументе и активности.
3	На трећем нивоу ученици могу да примене јасно описане процедуре, укључујући и оне које подразумевају неколико корака у процесу доношења одлука. Могу да изаберу и примене једноставне стратегије решавања проблема. Могу да интерпретирају податке које добијају из различитих извора и који су представљени на различите начине, као и да закључују директно на основу њих. Могу да извештавају о резултатима, својим интерпретацијама и начинима закључивања.

РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

За образовни систем у Србији с пројектом ПИСА 2012 стигао је и један нови изазов: организовање компјутерског тестирања за око 2500 ученика у нешто више од 180 школа. Компјутерски тестови знања су очигледан наредни корак у развоју тестова, и наставе уопште. Ипак, до сада је у Србији, на нивоу система у целини, било само спорадичних искустава овог типа. Као и у претходним истраживачким циклусима, када смо уводили папир – оловка тестове с другачијом концептуализацијом знања, и сада се постављало питање да ли ће нове околности тестирања на које би се требало адаптирати у самој тест ситуацији, умањити постигнућа ученика.
С новим начином тестаирања стигла је и нова област тестирања: компетенција решавања проблема. Савремена литературе у областима које се баве образовањем већ дуже време промовише решавање

проблема као облик мишљења вишег реда које се развија и подстиче у условима школе, а има високи трансферни значај за све области функционисања појединца. Такође, у бројним образовним системима компетенција решавања проблема подржана је експлицитним образовним политикама, најчешће у оквиру шире категорије компетенција за целоживотно учење. Компетентност у решавању проблема представља основу за будуће учење, ефикасно учешће у друштву, професионални и лични развој, пошто се од грађана у актуелним животним условима очекује да су способни да примене научено у новим ситуацијама, да могу да анализирају комплексне проблемске ситуације, доносе заснована решења и предвиђају услове који су неопходни за реализацију решења. Другим речима, на основу развијености ове компетенције можемо да стекнемо слику о оспособљености људи да примене когнитивне стратегије при сусрету с изазовима у животу (Лесх & Зawojewски, 2007). Стога је очекивано што је у истраживачком циклусу ПИСА 2012 као један од домена поново уврштено и решавање проблема, као и то што су тестови компјутерски чиме је омогућена интеракција ученика са садржајем.

Тестови су дизајнирани тако да су домен специфична знања сведена на минимум, а у центру су когнитивни процеси који су у основи решавања било које проблемске ситуације. Овакав дизајн тестова покреће питање одговорности, па и везе формалног образовања с постигнућима на овим тестовима. Ако није реч о предметним садржајима, ако тестови више личе на компјутерске игрице него на школске захтеве и налоге, како можемо да постигнуће делегирамо школи и образовању? Одговор је у напредним наставним методама. Рад на садржајима, ма који конкретни садржаји били у питању, који подразумева рад с различитим изворима и интеграцију података, извођење и анализу импликација, постављање хипотезе и њихово тестирање у односу на задате услове… само се неке од когнитивних активности чије је заједничко име компетенција решавања проблема.

Најбољи амбијент за практиковање и култивисање ових и сличних когнитивних активности је школа. Учење засновано на проблему, учење истраживањем и индивидуални и групни пројекти могу се користити за подстицање дубљег разумевања и припрему ученика за примену стеченог знања у новим ситуацијама. Квалитетна настава потпомаже саморегулисано учење, метакогницију и развија когнитивне процесе на којима се решавање проблема базира. Ова компетенција ученицима омогућава да ефикасно резонују у непознатим ситуацијама и да до знања стижу опсервацијом, истраживањем и интеракцијом с непознатим системима. Циљ компјутерски засноване процене решавања проблема у истраживачком циклусу ПИСА 2012 јесте испитати како су ученици припремљени да се сусретну с изазовима и захтевима у професионалном и свакодневном животу које у овом тренутку не можемо тачно да предвидимо.

Пре него што објаснимо шта компетенција за решавање проблема подразумева, потребно је дефинисати проблем. Проблем се јавља када особа има циљ, али не зна како да га оствари. У складу с тим: Компетенција решавања проблема јесте капацитет појединца да ангажује когнитивне процесе како би разумео и решио проблемску ситуацију где метод решења није одмах очигледан. Она подразумева спремност појединца да се укључи у такву ситуацију како би развио своје потенцијале конструктивног и рефлексивног грађанина.

Процена компетентности у решавању проблема у истраживачком циклусу ПИСА 2012 не подразумева репродукцију специфичних, предметних знања.

Напротив, фокус је на когнитивним вештинама које су неопходне за решавање непознатих проблема с којима се особа сусреће у животу, а који се не налазе у оквиру стандардних курикулума. Ова компетенција подразумева способност стицања и коришћења новог знања или коришћења старог знања на нов начин како би се решили нови проблеми.

Креативно (дивергентно) и критичко мишљење су важне компоненте компетенције решавања проблема. Креативно мишљење представља когнитивну активност која резултује проналажењем решења за нове проблеме. Начин проналаска пута до решења не би требало да одмах буде јасно ученику, односно подразумева се постојање препрека различитих врста (нпр. проблеми за које раније научено решење није примењиво): ученик мора активно да истражује и да разуме проблем и да пронађе нову стратегију или да примени стратегију коју је научио у другом контексту како би решио проблем.

Основне карактеристике домена

Најзначајнији елементи овог домена у истраживачком циклусу ПИСА 2012 су:
• Контекст проблема: да ли укључује технолошке уређаје или не, да ли је природа проблема лична или јавна
• Природа проблемске ситуације: да ли је интерактивна или статична
• Процеси решавања проблема: когнитивни процеси укључени у решавање проблема.

Контекст проблема

Две димензије проблемске ситуације су идентификоване преко којих се постиже да у задацима буду заступљене различите ситуације које су аутентичне и интересантне петнаестогодишњацима: поставка проблема (технолошки или не) и фокус (лични или јавни).

Природа проблемске ситуације

Начин на који је проблем приказан значајно утиче на то како ће бити решен. Од кључне важности је да ли је информација о проблему комплетно дата ученику - такве проблемске ситуације називају се статичним. Ситуације могу бити и интерактивне, што значи да истраживање ситуације открива додатне релевантне информације. Поред интерактивних проблемских ситуација компјутерски заснована процена решавања проблема пружа низ аутентичних, реалних животних сценарија која не би била могућа при папироловка тестирању.

Процеси решавања проблема

Процеси укључени у решавање проблема у ПИСА 2012 тестирању су:
• истраживање и разумевање
• репрезентовање и формулисање
• планирање и реализација плана
• праћење и рефлексија
Циљ истраживања и разумевања је изградити менталне репрезентације сваког дела информације представљене у проблему. То значи истраживати проблемску ситуацију посматрајући је, улазећи у интеракцију с њом, тражећи информације и откривајући ограничења и препреке; и разумети дате и откривене информације, показујући разумевање релевантних концепата.
Сврха репрезентовања и формулисањајесте изградити кохерентну менталну репрезентацију проблемске ситуације. За то је потребно изабрати важну информацију, организовану и интегрисану с релевантним претходним знањем. То може укључивати представљање проблема табеларним, графичким, симболичким или вербалним репрезентацијама и реформулисање у некој другој репрезентацији; формулисање хипотеза идентификовањем релевантних фактора у проблему и њихових међуодноса, организовањем и критичком евалуацијом информација.
Планирање и реализација планаукључују планирање које подразумева постављање циља, разјашњавање општег циља, и постављање међуциљева уколико је потребно; дефинисање плана или стратегије како би се дошло до циља, укључујући потребне кораке; и извршавање плана.
Праћење и рефлексијаподразумевању праћење напретка према циљу у свакој фази укључујући проверу средишњих и коначних резултата, откривање неочекиваних догађаја и предузимање помоћних акција када је потребно; промишљање решења из различитих перспектива, укључујући критичку евалуацију претпоставки и алтернативних решења, као и идентификовање потребе за додатним информацијама или разјашњењима; праћење напретка.

Начин саопштавања постигнућа

Као и у осталим доменима ПИСА истраживања, резултати процене решавања проблема приказани су на скали чија је аритметичка средина 500, а стандардна девијација 100.
Следеће способности карактеришу ученике с високом способношћу у оквиру овог домена:
• Способност да планирају и извршавају решења која укључују смишљање одређеног броја корака и да поштују различита ограничења, да примењују комплексне когнитивне вештине и прате напредак ка циљу кроз процес решења, мењајући планове када је потребно.
• Способност да разумеју и повежу различите делове информације када им се приказују преко непознатих репрезентација.
• Способност да систематски и с намером уђу у интеракцију с проблемом како би открили информације које нису дате. Од ученика који још нису достигли основни ниво способности очекује се да покажу бар следеће карактеристике:
• Способност да планирају и извршавају решења која укључују мали број корака.
• Способност да реше проблеме који укључују једну или две варијабли, без ограничења или с једним ограничењем.
• Способност да формулишу једноставна правила и открију информације које нису дате када истражују на несистематски начин.

ЧИТАЛАЧКА ПИСМЕНОСТ

Одређење читалачке писмености у ПИСА истраживању подразумева активну, сврховиту и функционалну употребу читања у различитим ситуацијама и за различите сврхе. Читалачка писменост не представља основу само за постигнуће у другим предметима, већ је и предуслов за учествовање у већини области у свакодневном животу. У оквиру ПИСА програма читалачка писменост се дефинише као: разумевање, коришћење и размишљање о писаним текстовима да би се постигли лични циљеви, развила знања и потенцијали и да би се партиципирало у друштву.
Као што можемо видети, ова дефиниција имплицира различите ситуације за које је читалачка писменост важна, па тако она може подразумевати проналажење, бирање, интерпретирање и евалуирање информација из различитих текстова који су у вези са школом, али и оних изван учионице. У ПИСА истраживању нагласак је стављен на интерактивну природу читања и на конструктивистичку, стваралачку природу процеса разумевања прочитаног. Особа која је читалачки писмена демонстрира различите когнитивне компетенције - основно декодирање, препознавање речи и граматике, познавање структуре текста и лингвистичких карактеристика.
Како би се осигурала широка покривеност домена, задаци за читалачку писменост засновани су и описани преко три главне карактеристике - ситуације, које се односе на низ разних сврха или контекста у којим се читање одвија; текст - различите форме и типови текстова који се појављују; аспект - односи се на менталне стратегије, приступе или намере које читалац користи у сусрету са текстом.
Овде ћемо посебну пажњу посветити аспектима који су груписани у три шире групе:

Приступ информацијама и проналажење информација.

Задаци за који је потребан овај процес јесу они где се тражи проналажење информације која је експлицитно дата у једном или више различитих извора, нешто сложенији задатак јесте проналажење информације истог или сличног значења. У ову групу спадају и задаци уочавање разлика између две сличне информације или класификација на основу одређеног критеријума. Тежина задатака који спадају у ову групу расте тако што се истовремено тражи више информација или коришћење структуралних карактеристика текста.

Повезивање и интерпретирање информација.

Сврха ових процеса јесте изграђивање смисла текста, при чему повезивање подразумева схватање односа између делова текста, а интерпретирање изграђивање смисла на основу информација које нису увек експлицитно дате. Задаци овог типа захтевају логич-ко разумевање и организацију информација, а од ученика се најчешће тражи да упореде/супротставе различите информације, извуку закључе, уоче и наведу аргументе или намеру аутора текста.

Промишљање и евалуација.

Ова група процеса потребна је за задатке у којима ученик пореди чињенице и ставове из текста с власититим или процењује њихову утемељеност, открива противречности и неконзистентности, анализира (контра)аргументе, акртикулише и аргументује сопствено гледиште и став користећи општа и специфична знања и способност апстрактног резоновања. У ову групу спадају и задаци у којима је потребно објективно и критички разматрати форму текста.

Научити ученике да решавају следеће задатке:
Тешки задаци – евалуација (ниво 5 и 6)
Задаци средње тежине – повезивање (ниво 3 и 4)

Ниво	Карактеристике захтева
6	Задаци на овом нивоу по правилу траже од читаоца да изводи сложене закључке поређења и контрастирања, која су истовремено и детаљна и прецизна. Очекује се да покажуда су у потпуности и до детаља разумели један или више текстова, као и да могу да интегришу информације из више текстова. У неким задацима од читаоца се очекује да се бави необичним идејама, када су истовремено уочљиво дате и несагласне информације, као и да изводи апстрактне категорије у интерпретацијама. У задацима промишљања и евалуације од читаоца се тражи да изводи претпоставке или критички разматра сложен текст који се бави релативно непознатим темама, узимајући у обзир вишеструке критеријуме или различите тачке гледишта, и примењујући софистицирано разумевање на основу контекста изван самог текста. Значајан услов за задатке проналажења информација на овом нивоу је прецизна анализа и обраћање пажње на детаљ који је у тексту неупадљив.
5	Задаци проналажења информација на овом нивоу траже од читаоца да пронађе и организује више информација, закључујући која је информација из текста релевантна. Задаци промишљања захтевају критичко разматрање или постављање хипотеза на основу специфичних знања. И задациинтерпретирања и задаци промишљања траже потпуно и детаљно разумевање текста чији садржај или форма нису уобичајени. У свим аспектима читалачке писмености, задаци на овом нивоу по правилу захтевају рад са концептима који су у супротности са очекивањима.
4	Задаци проналажења информација траже од читаоца да пронађе и организује више информација. Неки од задатака на овом нивоу захтевају интерпретирање значења језичких нијанси у једном делу текста, тако што се узима у обзир текст у целини. Други задаци интерпретације траже разумевање и примену појмова у релативно непознатом контексту.Узадацима промишљања на овом нивоу од читаоца се очекује да користи формално или свакодневно знање да би формулисали хипотезе или критички разматрали текст. Читаоци треба да покажу да су коректно разумели дуг и сложен текст чији садржај или форма не морају да буду уобичајени.
3	Задаци на овом нивоу траже од читаоца да дође до више делова информација, понекад

препознајући њихове међусобне односе и поштујући више услова истовремено. У интерпретативним задацима овог нивоа читалац повезује више делова текста да би могао да утврди која је основна идеја, да разуме односе или изведе значење речи или реченице. Када пореде, изводе разлике или разврставају у категорије, читаоци морају да воде рачуна о више карактеристика истовремено. Тражена информација често није уочљива у тексту. Текст понекад садржи доста несагласних информација или других препрека, као што је постојање идеја које нису у складу са очекивањима или које су исказане негацијама. Задаци промишљања на овом нивоу траже повезивање, поређење и објашњавање, или критичко разматрање неке карактеристике текста. Неки од задатака промишљања траже фино разумевање текста ослоњено на познато, свакодневно знање. Други задаци не захтевају разумевање текста до детаља, али траже од читаоца да закључује на основу знања која не спадају у свакодневна знања.

НАУЧНА ПИСМЕНОСТ

Образовни систем у Србији је природнонаучно подручје дефинисао кроз већи број независних научних дисциплина (нпр. физика, биологија, хемија, астрономија, физичка географија) које се појављују и као предмет у основној и средњој школи, али и као програми на високошколском нивоу образовања на којем се одвија иницијално образовање наставника.
У концепту научне писмености који је развијен у оквиру пројекта ПИСА, термин наука се односи на садржински интегрисану област за коју је каракатеристична и јединствена методологија. Слично као и у другим писменостима, и у одређењу научне писмености инсистира се на функционалним и трансферним аспектима знања:
Научна писменост подразумева поседовање научних знања и њихову примену при препознавању научних проблема, стицању нових знања, научном објашњавању појава и извођењу на чињеницама заснованих закључака о научно релевантним питањима; научна писменост подразумева и разумевање природе науке као облика људског сазнања и делатности; свест о начинима на који наука и технологија обликују живот у савременом друштву; спремност на ангажовање и давање личног доприноса у решавању научних питања, као и изграђивање личног става.
У складу с овом дефиницијом, задаци у тестовима дизајнирани су тако да процене вештине и знања ученика да утврди која су питања научно релевантна, да користи научно знање и податке из научних истраживања, да објашњава појаве и изводи закључке засноване на научним резултатима. Основни смисао је у разумевању света у коме живимо и доприноса у доношењу одлука које се тичу природе и човековог односа са њом.
Три основне компетенције које се процењују задацима су: идентификовање научно релевантних тема, научно објашњавање појава, и коришћење научних налаза и доказа.

Садржаји

У овој концепцији, научна знања обухватају две врсте знања: знања из појединих природнонаучних дисциплина и знања о науци као облику људске делатности. У првом случају, реч је о разумевању фундаменталних научних концепата и теорија, а у другом о разумевању природе науке и научног метода (ОЕЦД, 2007).

Знања из природних наука

Садржаји на којима се испитује научна писменост организовани су у четири велике категорије:
1. живи системи (структура и функције ћелије; човек – здравље, исхрана, нервни систем, дигестивни, кардиоваскуларни, респираторни, систем жлезда са унутрашњим учењем, болести, репродукција;

еволуција живих система, врсте популација, биодиверзитет, генетске промене; екосистеми; биосфера и питања одрживости),
2. неживи системи (струкура материје; својства материје; хемијске промене материје; кретање и сила; енергија и трансформисање енергије; узајамно дејство енергије и материје),
3. Земља и васиона (састав Земље, енергија унутар Земље, промене у планети Земљи; историја Земље као планете, нпр. фосили, порекло и еволуција; Земља у васиони, нпр. гравитација, соларни систем), и
4. технологије – улога и примене (улога и значај технологије; однос између науке и технологије; технолошка начела, нпр. оптимизација, размена, излагање ризику; најважнији принципи у примени технологија, нпр. мере, ограничења, иновације, проналасци).
Сви садржаји, обликовани у задатке, испитују се на три нивоа релевантности: лични план, друштвени план и општи или глобални план, који одређују на ком нивоу општости се разматрају одређена питања. На пример, ако је реч о природним ресурсима, питања која су значајна на личном плану су питања потрошње и уштеде енергије и коришћење различитих енергената; на нивоу друштвене заједнице отварају се питања квалитета живота, производње хране, снабдевања енергијом; а на глобалном нивоу значајно је управљање обновљивим и необновљивим изворима енергије или питања популацијског раста.

Знања о науци

Од ученика се очекује да разуме природу научно заснованих знања. За разлику од здраворазумских, ова знања стичу се путем методолошки коректно изведених научних истраживања.
У ПИСА програму разликују се две категорије знања о науци: знања о научном истраживању (извор, порекло; циљеви, нпр. добијање одговора на неко научно питање, објашњење неке појаве, решавање практичног проблема; експерименти – дизајн, контрола услова; врсте научних података; начини мерења, нпр. поузданост, могућност провере, варирање; карактеристике резултата научних истраживања, нпр. емпиријски, привремени, фалсификовани) и знања о научном објашњењу (типови научних објашњења; начини објашњавања; правила, нпр. логичка конзистентност научних објашњења, заснованост на доказима; исходи, нпр. продуковање нових знања, метода, нових технологија).

Научити ученике да решавају следеће задатке:
Тешки задаци – евалуација (ниво 5 и 6)
Задаци средње тежине – повезивање (ниво 3 и 4)

Ниво	Карактеристике захтева
6	На шестом нивоу, ученици доследно могу да препознају, дају објашњења и примењују научна и методолошка знања у широком распону сложених ситуација из живота. Они могу да повезују различите изворе података са објашњењима и да користе доказе из тих извора како би образложили одлуке. Недвосмислено и доследно показују више облике научног мишљења и резоновања и спремни су да користе сопствено разумевање научних проблема да би подржали решења недовољно познатих научних и технолошких ситуација. У стању су да користе научна знања и да развијају аргументе како би оправдали препоруке и одлуке које се односе на личне, друштвене или глобалне ситуације.
5	На петом нивоу ученици могу да препознају научне елементе у многим сложеним ситуацијама из живота, да примењују научне концепте и методолошка знања у тим ситуацијама, као и да пореде, издвајају и критички разматрају одговарајуће научне податке да би објаснили ситуације из живота. У стању су да користе добро развијене истраживачке способности, да коректно повезују знања и стичу критичке увиде. Објашњења заснивају на аргументима, а аргументе заснивају на критичкој анализи.

4 На четвртом нивоу, ученици успешно решавају ситуације и питања који се односе на експлицитне појаве и у којима се очекује да увиде значај науке и технологије. Врше избор и међусобно повезују објашњења из различитих научних или технолошких дисциплина и директно повезују ова објашњења са различитим аспектима свакодневних ситуација. На овом нивоу ученици процењују сопствене активности и саопштавају одлуке засноване на научним знањима и подацима.

3 На трећем нивоу ученици могу да препознају јасно описана научна питања у различим контекстима. Могу да изаберу одговарајуће чињенице и знања да би објаснили појаве, као и да примене једноставне моделе или истраживачке стратегије. На овом нивоу ученици могу да интерпретирају и користе научне концепте из различитих дисциплина и да их директно примењују. Могу да формулишу кратка тврђења користећи чињенице и да доносе одлуке засноване на научним знањима.

4.3. ПРОПИСАНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Прописани планови и програми наставе и учења утврђени су следећим прописима:
1. Правилник о наставном плану и програму за гимназију („Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и „Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13, 18/13, 5/14, 4/15, 18/15, 11/16, 13/16 и 10/17);
2. Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за средње школе („Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/03, 23/04, 9/05 и 11/16).

Планови и програми наставе и учења средњег образовања и васпитања

Плано и програм учења јесте основа за доношење школског програма у средњем образовању и васпитању.
План и програм наставе и учења доноси се у складу са утврђеним принципима, циљевима и стандардима постигнућа.
План и програм наставе обухвата изборне предмете по нивоима и врстама образовања од којих ученик обавезно бира један или више предмета према својим склоностима. Један од обавезних изборних предмета је верска настава или грађанско васпитање.
Ученик који се определио за један од два изборна предмета верску наставу или грађанско васпитање, изборни предмет може да мења до краја стицања средњег образовања и васпитања.

Планови наставе и учења средњег образовања и васпитања

Планови наставе и учења средњег образовања и васпитања садрже:
1) обавезне предмете по разредима у средњем образовању и васпитању;
2) изборне предмете по разредима у средњем образовању и васпитању;
3) облике образовно-васпитног рада (редовна, допунска и додатна настава и остали облици образовно-васпитног рада);
4) годишњи и недељни фонд часова по предметима и облицима образовно-васпитног рада.
План наставе и учења средњег образовања и васпитања може да садржи и модуле, самосталне или у оквиру предмета, са фондом часова.
Модул јесте скуп теоријских и практичних програмских садржаја и облика рада функционално и тематски повезаних у оквиру предмета или више предмета.

Програми наставе и учења средњег образовања и васпитања

Програм наставе и учења средњег образовања и васпитања доноси се у складу са утврђеним општим и посебним стандардима постигнућа и садржи:
1) циљеве образовања и васпитања по нивоима, циклусима, врстама образовања, односно образовним профилима, циљеве образовања и васпитања по предметима, модулима и разредима;
2) обавезне и препоручене садржаје обавезних и изборних предмета и модула којима се обезбеђује остваривање општих исхода и посебних стандарда постигнућа;
3) препоручене врсте активности и начина остваривања програма;
4) препоручени начин прилагођавања програма образовања одраслих, ученика са изузетним способностима, програма предмета од значаја за националну мањину и двојезичног образовања;
5) препоруке за припрему индивидуалног образовног плана за ученике којима је потребна додатна образовна подршка, који се са закашњењем укључују у образовни процес, који не познају језик на коме се остварује образовно-васпитни рад;
6) друга питања од значаја за остваривање наставних програма.

4.4. НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПО ПРЕДМЕТИМА

Прописани планови и програми наставе и учења се остварију, пре свега, кроз детаљно планирање, тј. израду глобалних и оперативних планова рада наставника који су у складу са Правилником о наставном плану и програму за гимназије. Глобални и оперативни планови чине саставни део Годишњег плана рада. У гимназији наставник врши: 1) глобално 2) оперативно планирање као и 3) непосредно припремање за извођење наставног рада - припрема за час као и друге облике васпитно-образовног рада који су тесно повезани са наставом нпр. - додатни рад, слободне активности и сл.
Глобално планирање (годишње) врши се пре почетка школске године и обухвата распоређивање наставних тема, број предвиђених часова по теми, распоређивање часова за обраду, утврђивање и систематизацију.
Оперативно планирање обухвата дидактичко-методску разраду наставних тема на наставне јединице а временски обухвата најмање један месец. Наставник ради на изради оперативног плана уз уважавање напред наведених елемената и поступка (корелација са истим предметом по разредима, сродним предметима, упознавање услова, предзнања ученика и сл.). Оперативни план садржи: време (месеце), редослед наставних јединица у оквиру теме и за сваку од њих назначен тип часа, облик рада, метод рада, наставна средства место рада (локација), примена иновативних поступака, сараднике у реализацији и напомену у коју се уноси све оно што је важно за саопштење о наставној јединици, одступање од плана итд.
Непосредна припрема наставника за рад подразумева израду писане припреме за сваки час, која представља дидактичко-методичко структурирање часа, а састоји се у спецификовању одговарајуће наставне технологије која највише одговара унутрашњој логичкој структури градива одређене наставне јединице.

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

ПРЕДМЕТ	**СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ОПШТЕГ ТИПА** **(4 часа недељно, 148 часова годишње)** А. КЊИЖЕВНОСТ (88 часова) I УВОД У ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА (30 часова) II КЊИЖЕВНОСТ СТАРОГ ВЕКА (10 часова) III СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНОСТ (12 часова) IV НАРОДНА (УСМЕНА) КЊИЖЕВНОСТ (12 часова) V ХУМАНИЗАМ И РЕНЕСАНСА (12 часова) VI БАРОК И КЛАСИЦИЗАМ (7 часова) VII ЛЕКТИРА (5 часова) VIII КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ Б. ЈЕЗИК (32 часа) I ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ III ЈЕЗИЧКИ СИСТЕМ И НАУКЕ КОЈЕ СЕ ЊИМЕ БАВЕ IV ФОНЕТИКА (СА ФОНОЛОГИЈОМ И МОРФОФОНОЛОГИЈОМ) V ПРАВОПИС В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20 часова) I УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ II ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ **II РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ОПШТЕГ ТИПА** **(4 часа недељно, 140 часова годишње)** А. КЊИЖЕВНОСТ (91) I. ПРОСВЕТИТЕЉСТВО (9) II. РОМАНТИЗАМ (45) III. РЕАЛИЗАМ (27) IV. ЛЕКТИРА (10) V. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ Б. ЈЕЗИК (30) I. КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК II. МОРФОЛОГИЈА (У УЖЕМ СМИСЛУ) III. ПРАВОПИС В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (27) I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ **III РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ОПШТЕГ ТИПА**

(4 часа недељно, 144 часа годишње)

А. КЊИЖЕВНОСТ (90)
I. МОДЕРНА (39)
II. МЕЂУРАТНА И РАТНА КЊИЖЕВНОСТ (38)
III. ЛЕКТИРА (13)
IV. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (34)
I. ТВОРБА РЕЧИ
II. ЛЕКСИКОЛОГИЈА (СА ЕЛЕМЕНТИМА ТЕРМИНОЛОГИЈЕ И ФРАЗЕОЛОГИЈЕ)
III. СИНТАКСА
IV. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

IV РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ОПШТЕГ ТИПА
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

А. КЊИЖЕВНОСТ (80)
I. ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА (26)
II. САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ (34)
III. ЛЕКТИРА (20)
IV. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (30)
I. СИНТАКСА
II. ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ
III. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (18)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

II РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКОГ СМЕРА
(4 часа недељно, 140 часова годишње)

А. КЊИЖЕВН0СТ (91)
I. ПРОСВЕТИТЕЉСТВО (9)
II. РОМАНТИЗАМ (45)
III. РЕАЛИЗАМ (27)
IV. ЛЕКТИРА (10)
V. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (30)
I. КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК
II. МОРФОЛОГИЈА (У УЖЕМ СМИСЛУ)
III. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (27)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

III РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКОГ СМЕРА
(5 часова недељно, 180 часова годишње)

А. КЊИЖЕВНОСТ (110)
I. МОДЕРНА (45)
II. МЕЂУРАТНА И РАТНА КЊИЖЕВНОСТ (45)

III. ЛЕКТИРА (20)
IV. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (35)
I. ТВОРБА РЕЧИ
II. ЛЕКСИКОЛОГИЈА (СА ЕЛЕМЕНТИМА ТЕРМИНОЛОГИЈЕ И ФРАЗЕОЛОГИЈЕ)
III. СИНТАКСА
IV. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (35)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

IV РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКОГ СМЕРА
(5 часова недељно, 160 часова годишње)

А. КЊИЖЕВНОСТ (95)
I. ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА (35)
II. САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ (40)
III. ЛЕКТИРА (20)
IV. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (35)
I. СИНТАКСА
II. ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ
III. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (30)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

II РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКОГ СМЕРА
(3 часа недељно, 105 часова годишње)

А. КЊИЖЕВНОСТ (75)
I. ПРОСВЕТИТЕЉСТВО (9)
II. РОМАНТИЗАМ (35)
III. РЕАЛИЗАМ (25)
IV. ЛЕКТИРА (6)
V. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (24)
I. КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК
II. МОРФОЛОГИЈА (У УЖЕМ СМИСЛУ)
III. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (12)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

III РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКОГ СМЕРА
(3 часа недељно, 108 часова годишње)

А. КЊИЖЕВНОСТ (69)
I. МОДЕРНА (29)
II. МЕЂУРАТНА И РАТНА КЊИЖЕВНОСТ (30)
III. ЛЕКТИРА (10)
IV. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (25)
I. ТВОРБА РЕЧИ

II. ЛЕКСИКОЛОГИЈА (СА ЕЛЕМЕНТИМА ТЕРМИНОЛОГИЈЕ И ФРАЗЕОЛОГИЈЕ)
III. СИНТАКСА
IV. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (19)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

IV РАЗРЕД - ГИМНАЗИЈА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКОГ СМЕРА
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

А. КЊИЖЕВНОСТ (80)
I. ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА (26)
II. САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ (34)
III. ЛЕКТИРА (20)
IV. КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ
Б. ЈЕЗИК (30)
I. СИНТАКСА
II. ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ
III. ПРАВОПИС
В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (18)
I. УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
II. ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Корелација са другим предметима

• Историја
• Географија
• Социологија
• Грађанско васпитање и Верска настава

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ

Циљ наставе српског језика и књижевности јесте проширивање и продубљивање знања о српском језику; унапређивање језичке и функционалне писмености; проширивање и продубљивање знања о српској и светској књижевности, развијање љубави према књизи и читању, оспособљавање за интерпретацију уметничких текстова; упознавање репрезентативних дела српске и опште књижевности, књижевних жанрова, књижевноисторијских појава и процеса у књижевности; проширивање и продубљивање књижевних знања и читалачких вештина; образовање и васпитање ученика као слободне, креативне и културне личности,

критичког ума и оплемењеног језика и укуса.

Задаци

Настава језика (знања о језику, способност служење језиком и васпитна улога наставе језика). Ученици треба да:

- овладају знањима о српском књижевном језику;
- стекну вештине и способности његовог коришћења у општењу са другима, у писменом и усменом изражавању, приликом учења, образовања и интелектуалног развоја;
- поштују матерњи језик, негују српски језик, традицију и културу српског народа, националних мањина, етничких заједница и других народа;
- унапређују културу језичког општења, у складу са поштовањем расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, са развијањем толеранције и уважавања различитости и са поштовањем и уважавањем других језика и других култура.

Настава књижевности (усвајање књижевних знања, развијање читалачких вештина и афирмисање васпитних вредности путем књижевности). Ученици треба да:

- упознају репрезентативна дела српске књижевне баштине и дела опште књижевности, њихове ауторе, поетске и естетске вредности;
- негују и развијају читалачке компетенције и интерпретацијске вештине посредством којих ће се упознавати са репрезентативним књижевним делима из историје српске и опште књижевности, читати их и тумачити у доживљајној и истраживачкој улози;
- развијају литерарне афинитете и постану читаоци рафинираног естетског укуса који ће умети да на истраживачки, стваралачки и активан начин читају књижевна дела свих жанрова, вреднују их, говоре о њима и поводом њих;
- усвоје хуманистичке ставове, уверења и систем вредности;
- оспособе се за поуздано морално просуђивање, опредељивање за добро и осуду насилништва и нечовештва, одбацивање свих видова агресивног и асоцијалног понашања и за развијање самосвести и личне одговорности;
- подстичу на саосећање са ближњима и одговорност према другом;
- развију врлине разборитости и равнотеже и мудрости.

Општи задаци. Ученици треба да:

- развијају и негују стваралачки и истраживачки дух у процесу учења и у примени стечених знања;
- развијају и негују методичност и методичка поступања приликом овладавања сложеним и обимним знањима;
- усаглашено са општим исходима учења, као и усклађено са узрастом и способностима, даље развијају знања, васпитне вредности и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу;
- развијају лични и национални идентитет и осећање припадности држави Србији;
- формирају вредносне ставове којима се чува национална и светска културна баштина;
- буду оспособљени за живот у мултикултуралном друштву.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Има знања из области српског језика и српске и светске књижевности. Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст, разуме и критички промишља оно што прочита, има развијен речник. Чита, доживљава и тумачи књижевно дело; користи читање да боље разуме себе, друге и свет око себе; прочитао је најважнија књижевна дела из националне и светске културне баштине. Има навику и потребу да развија говорну и читалачку културу, како ради сопственог усавршавања тако и ради очувања и богаћења националне културе.

Основни ниво

Говори јасно и течно, поштујући књижевнојезичку норму; има културу слушања туђег излагања. Саставља једноставнији говорени или писани текст који је логичан, добро структуриран и стилски складан; користи оба писма (дајући предност ћирилици), влада основним писаним жанровима потребним за школовање и учешће у друштвеном животу. У различите сврхе чита књижевне и неуметничке текстове средње тежине, разуме књижевни и неуметнички текст средње сложености и критички промишља једноставнији књижевни и неуметнички текст.

Има основна знања о језику уопште; разликује књижевни српски језик од дијалекта и има потребу да учи, чува и негује књижевни језик. Има основна знања о гласовима, речима и реченицама српског језика и зна да примени одређена граматичка правила у говору и писању. Има развијен речник, у складу са средњим нивоом образовања, а речи употребљава у складу са приликом.

Познаје ауторе дела из обавезног школског програма и локализује их у контекст стваралачког опуса и у књижевноисторијски контекст. Наводи основне књижевноисторијске и поетичке одлике стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности и повезује их са делима и писцима из обавезне лектире школског програма. Уочава и примерима аргументује основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела из обавезне школске лектире. Формира читалачке навике и знања схватајући значај читања за сопствени духовни развој.

Средњи ниво

Говори пред аудиторијумом о темама из области језика, књижевности и културе; саставља сложенији говорени или писани текст, прецизно износећи идеје; у различите сврхе чита теже књижевне и неуметничке текстове и има изграђен читалачки укус својствен образованом човеку; разуме и критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст.

Има шира знања о језику уопште и основна знања о језицима у свету. Зна основне особине дијалеката српског језика и смешта развој књижевног језика код Срба у друштвени, историјски и културни контекст. Има шира знања о гласовима, речима и реченицама српског језика и та знања уме да примени у говору и писању. Има богат речник и види језик као низ могућности које му служе да се прецизно изрази.

Тумачи кључне чиниоце структуре књижевног текста као и његове тематске, идејне, поетичке, стилске, језичке, композиционе и жанровске особине. Познаје књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Самостално уочава и анализира проблеме у књижевном делу и уме да аргументује своје ставове на основу

примарног текста. Користи препоручену и ширу, секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.

Напредни ниво

Дискутује о сложеним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом; има развијене говорничке вештине; пише стручни текст на теме из језика и књижевности; продубљено критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст, укључујући и ауторове стилске поступке; изграђује свест о себи као читаоцу.

Има детаљнија знања о језику уопште, као и о граматици српског језика.

Има основна знања о речницима и структури речничког чланка.

Критички чита, тумачи и вреднује сложенија књижевна дела из обавезног школског програма, као и додатна (изборна). Користи више метода, гледишта и компаративни приступ у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове, анализирајући и поредећи њихове поетичке, естетске, структурне и лингвистичке одлике, укључујући и сложеније стилске поступке. Шири читалачка знања и примењује стратегије читања које су усаглашене са типом књижевног дела и са читалачким циљевима (доживљај, истраживање, стваралаштво).

Специфична предметна компетенција: ЈЕЗИК

Основни ниво

Има основна знања о томе шта је језик уопште и које функције има; поштује свој језик и поштује друге језике. Зна основне податке о дијалектима српског језика и о дијалекатској основи књижевног језика; подједнако цени екавски и ијекавски изговор као равноправне изговоре српског књижевног језика; има основна знања о развоју књижевног језика, писма и правописа код Срба. Има основна знања о гласовима српског језика; познаје врсте и подврсте речи, примењује језичку норму у вези са облицима речи и у вези са њиховим грађењем; правилно склапа реченицу и уме да анализира реченице грађене по основним моделима. Има основна знања о значењу речи; познаје најважније речнике српског језика и уме да се њима користи. Уме да износи властите ставове говорећи јасно и течно, поштујући књижевнојезичку норму и правила учтивости; има културу слушања туђег излагања. Овладао је складним писањем једноставнијих форми и основних жанрова (писмо, биографија, молба, жалба, захтев, ПП презентација и сл.), користећи компетентно оба писма, дајући предност ћирилици и примењујући основна правила језичке норме. На крају школовања саставља матурски рад поштујући правила израде стручног рада.

Средњи ниво

Има шира знања о језику уопште и основна знања о језицима у свету, њиховој међусобној сродности и типовима. Зна основне особине дијалеката српског језика и основна правила екавског и ијекавског изговора. Има шира знања о гласовима српског језика; зна правила о наглашавању речи и разликује књижевни од некњижевног акцента; има шира знања о врстама и подврстама речи, њиховим облицима и начинима њиховог грађења; познаје врсте реченица и анализира реченице грађене по различитим моделима. Има богат речник и уме да употреби одговарајућу реч у складу са приликом; усмерен је ка богаћењу сопственог речника. Изражајно чита и негује сопствени говор. Саставља сложеније писане текстове о различитим темама

поштујући језичку норму. Користи стручну литературу и пише складно извештај и реферат.

Напредни ниво

Има детаљнија знања о језику уопште и детаљнија знања о граматици српског језика (акцентима, саставу речи, значењу падежа и глаголских облика, структури реченице); познаје структуру речничког чланка. Говори о одабраним темама као вешт говорник; пажљиво слуша и процењује вербалну и невербалну реакцију свог саговорника и томе прилагођава свој говор. Складно пише есеј, стручни текст и новински чланак доследно примењујући књижевнојезичку норму.

Специфична предметна компетенција: КЊИЖЕВНОСТ

Основни ниво

Редовно чита књижевна дела из обавезног школског програма, зна значајне представнике и дела из светске и српске књижевности. Укратко описује своја осећања и доживљај књижевног или другог уметничког дела. Уочава и наводи основне поетичке, естетске и структурне особине књижевног и неуметничког текста погодног за обраду градива из језика и књижевности; уме да их именује и илуструје. Разуме књижевни и неуметнички текст: препознаје њихову сврху, издваја главне идеје текста; прати развој одређене идеје у тексту; наводи примере из текста и цитира део/делове да би анализирао текст или поткрепио сопствену аргументацију; резимира и парафразира делове текста и текст у целини. Издвојене проблеме анализира у основним слојевима значења. Основне књижевне термине доводи у функционалну везу са примерима из књижевног текста. Разуме зашто је читање важно за формирање и унапређивање своје личности, богаћење лексичког фонда. Развија своје читалачке способности. Разуме значај књижевности за формирање језичког, литерарног, културног и националног идентитета. Схвата значај очувања књижевне баштине и књижевне културе.

Средњи ниво

Тумачи књижевна дела из обавезног школског програма и поседује основна знања о књижевноисторијском и поетичком контексту који та дела одређује. Самостално уочава и анализира значењске и стилске аспекте књижевног дела и уме да аргументује своје ставове на основу примарног текста. Разуме и описује функцију језика у стваралачком процесу. У тумачењу књижевног дела примењује адекватне методе и гледишта усклађена са методологијом науке о књижевности. Познаје књижевнонаучне, естетске и лингвистичке чињенице и уважава их приликом обраде појединачних дела, стилских епоха и праваца у развоју српске и светске књижевности. На истраживачки и стваралачки начин стиче знања и читалачке вештине, који су у функцији проучавања различитих књижевних дела и жанрова и развијања литерарног, језичког, културног и националног идентитета. Има изграђене читалачке навике и читалачки укус својствен културном и образованом човеку. Примењује сложене стратегије читања. Мења аналитичке приступе за које оцени да нису сврсисходни. Процењује колико одређене структурне, језичке, стилске и значењске одлике текста утичу на његово разумевање.

Напредни ниво

Анализира поетичке, естетске и структурне одлике књижевног текста. Поуздано позиционира књижевни текст у књижевнотеоријски и књижевноисторијски контекст. Примењује одговарајуће поступке тумачења

адекватне књижевном делу и њима сагласну терминологију. Користи више метода и гледишта и компаративни приступ да употпуни своје разумевање и критички суд о књижевном делу. Самостално уочава и тумачи проблеме у књижевном делу и своје ставове уме да аргументује на основу примарног текста и литерарно-филолошког контекста. Критички повезује примарни текст са самостално изабраном секундарном литературом. Самостално одабира дела за читање према одређеном критеријуму, даје предлоге за читање и образлаже их. Познаје и примењује начине/стратегије читања усаглашене са типом текста (књижевним и неуметничким) и са жанром књижевног дела. Разуме улогу читања у сопственом развоју, али и у развоју друштва. Има развијену, критичку свест о својим читалачким способностима.

Општи стандарди постигнућа - образовни стандарди за крај општег средњег образовања за предмет Српски језик и књижевност садрже стандарде постигнућа за области: Језик, Књижевност и Језичка култура. У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

1. Област ЈЕЗИК

2.СЈК.1.1.1. Има основна знања о језику уопште (шта је језик, које функције има); поштује свој језик и поштује друге језике; препознаје стереотипне ставове према језику. Разуме појам текста; разликује делове текста (увод, главни део, завршетак); препознаје врсте текстова (облике дискурса); има основна знања из социолингвистике: познаје појмове једнојезичности и вишејезичности (и зна одговарајуће језичке прилике у Србији); разуме појам језичке варијативности и препознаје основне варијетете.

2.СЈК.1.1.2. Разликује књижевни (стандардни) језик од дијалекта; зна основне податке о дијалектима српског језика; има правилан став према свом дијалекту и другим дијалектима српског језика и према оба изговора српског књижевног језика (поштује свој и друге дијалекте српског језика и има потребу да чува свој дијалекат; подједнако цени оба изговора српског књижевног језика - екавски и (и)јекавски); има потребу да учи, чува и негује књижевни језик; познаје најважније граматике и нормативне приручнике и уме да се њима користи; зна основне податке о месту српског језика међу другим индоевропским и словенским језицима; има основна знања о развоју књижевног језика, писма и правописа код Срба.

2.СЈК.1.1.3. Разликује правилан од неправилног изговора гласа; зна основну поделу гласова; има основна знања у вези са слогом и примењује их у растављању речи на крају реда; зна основна правила акценатске норме и уочава евентуалне разлике између свог и књижевног акцента.

2.СЈК.1.1.4. Познаје врсте и подврсте речи; примењује норму у вези с облицима речи у фреквентним случајевима (укључујући и гласовне промене у вези с облицима речи); издваја делове речи у вези с облицима речи (граматичка основа и наставак за облик) у једноставнијим случајевима; издваја делове речи у вези с грађењем речи (префикс, творбена основа, суфикс) у једноставнијим случајевима; препознаје основне начине грађења речи; примењује норму у вези с грађењем речи (укључујући и гласовне промене у вези с грађењем речи); примењује постојеће моделе при грађењу нових речи.

2.СЈК.1.1.5. Правилно склапа реченицу; разликује синтаксичке јединице; разликује активне и пасивне реченице; уме да анализира једноставније реченице грађене по основним моделима и проширене прилошким одредбама.
2.СЈК.1.1.6. Има лексички фонд који је у складу са средњим нивоом образовања; прави разлику између формалне и неформалне лексике и употребљава их у складу са приликом; има основна знања о значењу речи; познаје основне лексичке односе (синонимију, антонимију, хомонимију); познаје метафору као лексички механизам; нема одбојност према речима страног порекла, али их не прихвата некритички и аутоматски; познаје појам термина и фразеологизма; познаје најважније речнике српског језика и уме да се њима користи.

2. Област КЊИЖЕВНОСТ

2.СЈК.1.2.1. Познаје ауторе дела из обавезног школског програма и локализује их у контекст стваралачког опуса и књижевноисторијски контекст.
2.СЈК.1.2.2. Познаје књижевнотеоријску терминологију и доводи је у функционалну везу са примерима из књижевних1 и неуметничких2 текстова предвиђених програмом.
2.СЈК.1.2.3. У тумачењу књижевноуметничких и књижевнонаучних дела разликује методе унутрашњег и спољашњег приступа.
2.СЈК.1.2.4. Уочава и примерима аргументује основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела из обавезне школске лектире.
2.СЈК.1.2.5. Уочава основне особине књижевности као дискурса и разликује га у односу на остале друштвене дискурсе.
2.СЈК.1.2.6. Наводи основне књижевноисторијске и поетичке одлике стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности и повезује их са делима и писцима из обавезне лектире школског програма.
2.СЈК.1.2.7. Анализира издвојене проблеме у књижевном делу и уме да их аргументује примарним текстом.
2.СЈК.1.2.8. Користи препоручену секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску) и доводи је у везу са књижевним текстовима предвиђеним програмом.
2.СЈК.1.2.9. На основу дела српске и светске књижевности формира читалачке навике и знања; схвата улогу читања у тумачењу књижевног дела и у изграђивању језичког, литерарног, културног и националног идентитета.

---

1 Књижевни текстови обухватају књижевноуметничке и књижевнонаучне текстове.
2 Под неуметничким текстовима подразумевају се текстови из науке о језику и науке о књижевности, научнопопуларни текстови из ових области и, по потреби, текстови из медија и других извора погодни за обраду градива из предмета Српски језик и књижевност.

3. Област ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

2.СЈК.1.3.1. Говори разговетно, поштујући ортоепска правила књижевног језика; примењује књижевнојезичку акцентуацију или упоређује свој акценат са књижевним и труди се да је с њим усклади; течно и разговетно

чита наглас књижевне и неуметничке текстове; изражајно чита и казује лакше књижевноуметничке текстове; у званичним ситуацијама говори о једноставнијим темама из области језика, књижевности и културе користећи се коректним језичким изразом (тј. говори течно, без замуцкивања, поштапалица, превеликих пауза и лажних почетака, осмишљавајући реченицу унапред) и одговарајућом основном терминологијом науке о језику и науке о књижевности, прилагођавајући приликама, ситуацији, саговорнику и теми вербална и невербална језичка средства (држање, мимику, гестикулацију); говори уз презентацију; има културу слушања туђег излагања; у стању је да с пажњом и разумевањем слуша излагање средње тежине (нпр. предавање) с темом из језика, књижевности и културе; приликом слушања неког излагања уме да хвата белешке.
2.СЈК.1.3.2. Говорећи и пишући о некој теми (из језика, књижевности или слободна тема), јасно структурира казивање и повезује његове делове на одговарајући начин; разликује битно од небитног и држи се основне теме; саставља једноставнији говорени и писани текст користећи се описом, приповедањем и излагањем (експозицијом); уме укратко да опише своја осећања и доживљај књижевног или другог уметничког дела; сажето препричава једноставнији књижевноуметнички текст и издваја његове важне или занимљиве делове; резимира једноставнији књижевни и неуметнички текст.
2.СЈК.1.3.3. У расправи или размени мишљења на теме из књижевности, језика и културе уме у кратким цртама да изнесе и образложи идеју или став за који се залаже, говори одмерено, ослања се на аргументе, у стању је да чује туђе мишљење и да га узме у обзир приликом своје аргументације; пише једноставнији аргументативни текст на теме из књижевности, језика и културе.
2.СЈК.1.3.4. Користи оба писма, дајући предност ћирилици; примењује основна правописна правила у фреквентним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа; у писању издваја делове текста, даје наслове и поднаслове, уме да цитира и парафразира; саставља матурски рад поштујући правила израде стручног рада (употребљава фусноте и саставља садржај и библиографију); саставља писмо - приватно и службено, биографију (CV), молбу, жалбу, захтев, оглас; зна да попуни различите формуларе и обрасце.
2.СЈК.1.3.5. Има способност и навику да у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...) чита текстове средње тежине (књижевноуметничке текстове, стручне и научнопопуларне текстове из области науке о језику и књижевности, текстове из медија3); примењује предложене стратегије читања.
2.СЈК.1.3.6. Разуме књижевни и неуметнички текст средње сложености: препознаје њихову сврху, проналази експлицитне и имплицитне информације, издваја главне идеје текста; прати развој одређене идеје у тексту; пореди основне информације и идеје из двају или више текстова.
2.СЈК.1.3.7. Критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености: разликује објективну/веродостојну чињеницу од ауторове интерпретације; процењује (и то образлаже) да ли аутор неуметничког текста износи све потребне информације и да ли даје довољне и веродостојне доказе за то што тврди; процењује да ли је аутор текста

неутралан или ангажован односно пристрастан, и образлаже своју процену; препознаје говор мржње, дискриминације, бирократски језик, и има изграђен негативан став према њима; уме у једноставним примерима да понуди алтернативу бирократском језику.
2.СЈК.1.3.8. Препознаје структуру, различите елементе, стилске одлике (експресивност, сликовитост, метафоричност) књижевног и неуметничког текста; препознаје конотативно значење речи у датом контексту и разуме сврху конотативног значења у књижевном и неуметничком тексту; одређује значење непознате речи на основу контекста и творбеног модела; разуме значај читања за богаћење лексичког фонда.
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.

3 Текстови који су погодни за обраду градива из језика и књижевности.

1**. Област ЈЕЗИК**

2.СЈК.2.1.1. Има шира знања о језику уопште (која су битна својства језика); препознаје јединице и појаве које припадају различитим језичким нивоима/подсистемима; има основна знања о писму уопште; има основна знања о правопису уопште (етимолошки - фонолошки правопис; граматичка - логичка интерпункција; графема - слово); има основна знања о језицима у свету (језичка сродност, језички типови, језичке универзалије). Разуме основне принципе вођења дијалога; разуме појам говорног чина; разуме појам деиксе. Познаје одлике варијетета српског језика насталих на основу медијума и оних који су условљени социјално и функционално.
2.СЈК.2.1.2. Зна основне особине дијалеката српског језика; зна основна правила екавског и (и)јекавског изговора; у једноставнијим случајевима пребацује (и)јекавску реч у екавски лик и обрнуто. Смешта развој књижевног језика код Срба у друштвени, историјски и културни контекст.
2.СЈК.2.1.3. Познаје говорне органе и начин на који се гласови производе; зна да дели гласове по свим критеријумима; разуме појам фонеме; зна сва правила акценатске норме и уме да прочита правилно акцентовану реч; зна механизме фонолошки условљених гласовних промена (једначења сугласника по звучности и по месту творбе, сажимање и асимилацију вокала и губљење сугласника).
2.СЈК.2.1.4. Има шира знања о врстама и подврстама речи; уме да одреди облик променљиве речи и да употреби реч у задатом облику; познаје појам морфеме; дели реч на творбене морфеме у једноставнијим случајевима и именује те морфеме; познаје основне начине грађења речи; примењује норму у вези с облицима речи у мање фреквентним случајевима.
2.СЈК.2.1.5. Користи се свим синтаксичким могућностима српског језика; разликује безличне и личне реченице; анализира реченице грађене по различитим моделима; има шира знања о синтагми; препознаје основне врсте зависних предикатских реченица (типични случајеви); зна основно о напоредним односима, конгруенцији и негацији; разликује врсте независних предикатских реченица; разуме појам елипсе; има основна знања о употреби падежа и глаголских облика.
2СЈК.2.1.6. Има богат и уразноличен лексички фонд (укључујући и интелектуалну и интернационалну лексику и познавање најфреквентнијих интернационалних префикса и суфикса). Тај фонд употребљава у складу с

приликом; види језик као низ могућности које му служе да изрази индивидуално искуство и усмерен је ка богаћењу сопственог речника; познаје хиперонимију/хипонимију, паронимију; разликује лексичке слојеве; познаје метонимију као лексички механизам.

2. Област КЊИЖЕВНОСТ

2.СЈК.2.2.1. Интерпретира књижевни текст увидом у његове интеграционе чиниоце (доживљајни контекст, тематско-мотивски слој, композиција, ликови, форме приповедања, идејни слој, језичко-стилски аспекти...).

2.СЈК.2.2.2. Познаје књижевнотеоријску терминологију и књижевнотеоријска знања адекватно примењује у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.

2.СЈК.2.2.3. Разликује методе унутрашњег и спољашњег приступа у интерпретацији књижевноуметничког и књижевнонаучног дела и адекватно их примењује приликом разумевања и тумачења ових врста дела.

2.СЈК.2.2.4. Уочава и образлаже поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевноуметничких и књижевнонаучних дела у оквиру школске лектире; процењује да ли је сложенији књижевнонаучни текст (аутобиографија, биографија, мемоари, дневник, писмо, путопис...) добро структуриран и кохерентан, да ли су идеје изложене јасно и прецизно; уочава стилске поступке у књижевноуметничком и књижевнонаучном тексту; процењује колико одређене одлике текста утичу на његово разумевање и доприносе тумачењу значења текста.

2.СЈК.2.2.5. Образлаже основне елементе књижевности као дискурса у односу на остале друштвене дискурсе (нпр. присуство/одсуство приповедача, приповедни фокус, статус историјског и фиктивног итд.).

2.СЈК.2.2.6. Приликом тумачења књижевноуметничких и књижевнонаучних дела из школског програма примењује знања о основним књижевноисторијским и поетичким одликама стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности.

2СЈК.2.2.7. Самостално уочава и анализира проблеме у књижевном делу и уме да аргументује своје ставове на основу примарног текста.

2.СЈК.2.2.8. Активно користи препоручену и ширу, секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску) у тумачењу књижевноуметничких и књижевнонаучних дела предвиђених програмом.

2.СЈК.2.2.9. На основу дела српске и светске књижевности развија читалачке вештине, способности и знања од значаја за тумачење и вредновање различитих књижевноуметничких и књижевнонаучних дела и за развијање језичког, литерарног, културног и националног идентитета; има изграђен читалачки укус својствен културном и образованом човеку.

3. Област ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

2.СЈК.2.3.1. Говори у званичним ситуацијама, јавно и пред већим аудиторијумом о темама из области језика, књижевности и културе, користећи се књижевним језиком и одговарајућом терминологијом; учествује у јавним разговорима са више учесника; процењује слушаоца односно аудиторијум и обликује свој говор према његовим потребама и могућностима; има потребу и навику да развија сопствену говорну културу; с пажњом и разумевањем слуша теже излагање (нпр. предавање) с темом из језика, књижевности и културе; слуша критички, процењујући говорникову аргументацију и објективност.

2.СЈК.2.3.2. Саставља сложенији говорени и писани текст (из језика, књижевности или слободна тема) користећи се описом, приповедањем и излагањем (експозицијом); у говореној или писаној расправи прецизно износи своје идеје и образлаже свој став; труди се да говори и пише занимљиво, правећи прикладне дигресије и бирајући занимљиве детаље и одговарајуће примере; уочава поенту и излаже је на прикладан начин; прецизно износи свој доживљај и утиске поводом књижевног или другог уметничког дела; сажето препричава сложенији књижевни текст и резимира сложенији књижевни и неуметнички текст на теме непосредно везане за градиво; пише извештај и реферат; примењује правописну норму у случајевима предвиђеним програмом.
2.СЈК.2.3.3. Има способност и навику да у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...) чита теже текстове (књижевноуметничке текстове, стручне и научнопопуларне текстове из области науке о језику и књижевности, текстове из медија); има изграђен читалачки укус својствен културном и образованом човеку; примењује сложене стратегије читања; бира стратегију читања која одговара сврси читања.
2.СЈК.2.3.4. Разуме сложенији књижевни и неуметнички текст: препознаје његову сврху; проналази експлицитне и имплицитне информације; издваја информације према задатом критеријуму; издваја главне идеје; прати развој одређене идеје; пореди информације и идеје из двају или више текстова да би разумео одговарајући значењски или стилски аспект према задатом критеријуму; анализира и тумачи оне системе мотивације који се у књижевном делу јављају при обликовању (карактеризацији) ликова и изградњи догађаја (због бољег и потпунијег разумевања значења књижевног дела); тумачи (на нивоу разумевања) текстове ослањајући се на други текст/текстове.
2.СЈК.2.3.5. Критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст: раздваја објективну чињеницу од ауторове интерпретације; процењује да ли је аутор текста неутралан или ангажован односно пристрастан, и образлаже своју процену; разликује експлицитне и имплицитне ауторове ставове; аргументовано вреднује да ли аутор сложенијег експозиторног или аргументативног текста погодног за обраду градива из језика и књижевности износи све потребне информације и да ли даје довољне и веродостојне доказе за то што тврди.
2.СЈК.2.3.6. Процењује да ли је сложенији неуметнички текст погодан за обраду градива из језика и књижевности добро структуриран и кохерентан, да ли су идеје изложене јасно и прецизно; уочава стилске поступке у овим текстовима; процењује колико одређене одлике текста утичу на његово разумевање.
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.

1. Област ЈЕЗИК

2.СЈК.3.1.1. Разуме да постоји тесна веза између језика и мишљења; јасан му је појам категоризације; познаје конверзационе максиме (квалитета, квантитета, релевантности и начина); разуме појам информативне актуализације реченице и зна како се она постиже; јасан му је појам текстуалне кохезије.

2.СЈК.3.1.2. При подели речи на слогове позива се на правила; акцентује једноставније примере.
2.СЈК.3.1.3. Има детаљнија знања о морфологији у ужем смислу и творби речи у српском језику (дели реч на творбене морфеме у сложенијим случајевима и именује те морфеме).
2.СЈК.3.1.4. Има детаљнија знања о употреби падежа и глаголских облика; уме да анализира компликованије реченице грађене по различитим моделима; познаје специјалне независне реченице; познаје различита решења у вези с конгруенцијом.
2.СЈК.3.1.5. Има основна знања о речницима и структури речничког чланка.

2. Област КЊИЖЕВНОСТ

2.СЈК.3.2.1. Чита, доживљава и самостално тумачи књижевноуметничка и књижевнонаучна дела из обавезног школског програма, као и додатне (изборне) и факултативне књижевноуметничке и књижевнонаучне текстове; током интерпретације поуздано користи стечена знања о стваралачком опусу аутора и књижевноисторијском контексту.
2.СЈК.3.2.2. Влада књижевнотеоријском терминологијом и теоријска знања адекватно примењује у тумачењу књижевноуметничких и књижевнонаучних дела која су предвиђена школским програмом и других дела ове врсте различитих жанрова, изван школског програма.
2.СЈК.3.2.3. У процесу тумачења књижевноуметничког и књижевнонаучног дела, одабира, примењује и комбинује адекватне методе унутрашњег и спољашњег приступа.
2.СЈК.3.2.4. Уочава и тумачи поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевноуметничких и књижевнонаучних текстова у оквиру школске лектире и изван школског програма; процењује и пореди стилске поступке у наведеним врстама текстова.
2.СЈК.3.2.5. Разуме основне елементе књижевности као дискурса (пореди нпр. присуство/одсуство приповедача, приповедни фокус, статус историјског и фиктивног итд.) у односу на остале друштвене дискурсе и та сазнања употребљава у тумачењу књижевних дела.
2.СЈК.3.2.6. Приликом тумачења и вредновања књижевноуметничких и књижевнонаучних дела примењује и упоређује књижевноисторијске и поетичке одлике стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности.
2.СЈК.3.2.7. Самостално уочава и тумачи проблеме и идеје у књижевном делу и своје ставове уме да аргументује на основу примарног текста и литерарно-филолошког контекста.
2.СЈК.3.2.8. У тумачењу књижевног дела критички користи препоручену и самостално изабрану секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску).
2.СЈК.3.2.9. На основу дела српске и светске књижевности (у обавезном и сопственом избору) и секундарне литературе шири читалачка знања, примењује стратегије читања које су усаглашене са типом књижевног дела и са читалачким циљевима (доживљај, истраживање, стваралаштво); развија језички, литерарни, културни и национални идентитет.

3. Област ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

2.СЈК.3.3.1. Дискутује о сложеним темама из језика, књижевности и културе; дискутује о смислу и вредностима књижевних текстова и о сврси и

вредностима неуметничких текстова користећи стручну терминологију.
2.СЈК.3.3.2. Излаже (у званичним ситуацијама, јавно и пред већим аудиторијумом) и пише о темама из области језика, књижевности и културе; има развијене говорничке (ораторске) вештине; претпоставља различите ставове аудиторијума и у складу с тим проблематизује поједине садржаје; препознаје и анализира вербалну и невербалну реакцију саговорника односно аудиторијума и томе прилагођава свој говор; слушајући говорника, процењује садржину и форму његовог говора и начин говорења.
2.СЈК.3.3.3. Композиционо и логички складно пише стручни текст на теме из књижевности и језика, као и новински чланак.
2.СЈК.3.3.4. Организује, класификује, уопштава и на сличан начин обрађује информације из књижевних и неуметничких текстова на основу задатог и/или самостално постављеног критеријума.
2.СЈК.3.3.5. Продубљено критички промишља сложенији текст: процењује колико сложенији експозиторни текст успешно преноси информације публици којој је намењен, уочавајући које информације недостају; издваја доказну грађу на којој аутор аргументативног текста заснива своје ставове и одређује средства којима их износи; запажа ауторове грешке у закључивању и сл.
2.СЈК.3.3.6. Процењује стилске поступке у књижевном и неуметничком тексту; пореди стилске поступке у два сложена текста (или више њих); тумачи њихову улогу у остваривању естетских и значењских одлика наведених врста текстова.
2.СЈК.3.3.7. Изграђује свест о себи као читаоцу - развија читалачку ауторефлексију (разуме улогу читања у сопственом развоју; има развијену, критичку свест о својим читалачким способностима...).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

УВОДНА ОБЈАШЊЕЊА

Програм српског језика и књижевности намењен је четворогодишњем образовању и васпитању у гимназијама оба типа: гимназији општег типа и гимназији са два смера: друштвено-језички и природно-математички.
Обавезни годишњи фонд часова овог предмета утврђен је планом образовно-васпитног рада за обе гимназије: гимназија општег типа: I - 148 годишње; II - 140 годишње; III - 144 годишње; IV - 128 годишње; гимназија са два смера: друштвено-језички: I - 148 годишње; II - 140 годишње; III - 180 годишње; IV - 160 годишње, природно-математички: I - 148 годишње; II - 105 годишње; III - 108 годишње; IV - 128 годишње.
Програм садржи: циљ и задатке, садржај (по разредима) у оквиру трију програмско-тематских подручја (књижевност, језик и култура изражавања).
Зависно од разреда и садржаја, годишњи фонд часова наставе овог предмета распоређен је тако да је за подручје књижевност предвиђено око 60 одсто, а за друга два, језик и култура изражавања, око 40 одсто часова. За свако подручје исказан је укупан број часова. У оквиру тог фонда планирани садржаји се обрађују на 70 одсто часова а осталих 30 одсто часова предвиђено је за понављање, утврђивање, вежбање и систематизовање садржаја програма.
Сви садржаји распоређени су по разредима, подручјима, областима и

темама уз примену начела поступности, корелације, интеграције и примерености узрасту.
Садржаји књижевности конкретизовани су по разредима, сегментима, а обухватају књижевнотеоријско и књижевноисторијско проучавање књижевноуметничких дела приказаних у жанровском редоследу.
Подручје језик обухвата изучавање језика као система а уграђени су и елементи опште лингвистике и правописа.
Подручје култура изражавања обухвата облике, врсте и захтеве у области усменог и писменог изражавања (по разредима). У овој области планиране су говорне и писмене вежбе, домаћи задаци и писмени задаци (годишње), које треба радити, наизменично, ћирилицом и латиницом.
Ради што успешније реализације многих садржаја и испуњења захтева неопходна је и стална сарадња наставника српског језика и књижевности с наставницима других предмета, стручним сарадницима (школским библиотекаром - медијатекаром, педагогом, психологом) и органима (стручним већима), родитељима ученика, локалном заједницом и просветнопедагошким службама и другим стручним институцијама; такође је корисна сарадња наставника са одређеним институцијама (народном библиотеком, домом културе, биоскопом, медијима).
Квалитет и трајност знања, умења, вештина и ставова ученика умногоме зависе од принципа, облика, метода и средстава који се користе у образовно-васпитном процесу. Због тога савремена настава српског језика и књижевности претпоставља остваривање битних задатака и садржаја програма уз појачану мисаону активност ученика (субјеката у настави), поштовања и уважавања дидактичких принципа (посебно: свесне активности ученика, научности, примерености, поступности, систематичности и очигледности), као и адекватну примену оних наставних облика, метода, поступака и средстава чију су вредност утврдиле и потврдиле савремена пракса и методика наставе српског језика и књижевности (пре свега: разни видови организације рада и коришћење комуникативних, логичких и стручних (специјалних) метода примерених садржајима обраде и могућностима ученика). Избор одређених наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је, пре свега, наставним садржајима и циљевима (образовним, васпитним и функционалним), које треба остварити на једном часу српског језика и књижевности.
Редовна настава српског језика и књижевности изводи се у специјализованим учионицама и кабинетима за овај предмет, који треба да буду опремљени у складу са нормативима за гимназије. Делимично, она се организује и у другим школским просторијама (библиотеци - медијатеци, читаоници, аудиовизуелној сали и сл.).
У настави српског језика и књижевности користе се уџбеници и приручници (које је одобрио Национални просветни савет Републике Србије) и библиотечко-информацијска и информатичка грађа, значајна за остваривање задатака и садржаја програма овог предмета, односно за систематско оспособљавање ученика за самостално коришћење разних извора сазнања у настави и ван ње.

А. КЊИЖЕВНОСТ

Ово програмско-тематско подручје обухвата најзначајнија дела из српске и светске књижевности, која су распоређена у књижевноисторијском

континуитету од старог века до данас. Од историјског континуитета одступа се само у поглављу увод у проучавање књижевног дела у И разреду и проучавање књижевног дела у ИВ разреду.

Програм И разреда почиње уводом у проучавање књижевног дела (књижевнотеоријски приступ) како би се избегло нагло прелажење са тематског проучавања, карактеристичног за наставу овог предмета у основној школи, на проучавање историје књижевности, тј. изучавање књижевноуметничких дела у историјском контексту, како је конципирано у овом програму за гимназију. Поред тога, преимућство оваквог приступа је и то што ће наставник стећи увид у књижевнотеоријска знања која су ученици понели из основне школе. Та знања ће се систематизовати, проширити и продубити, чиме ће се остварити бољи пут за сложенији и студиознији приступ књижевним делима какав захтева програм књижевности за гимназију.

Наставник српског језика и књижевности у гимназији треба да пође од претпоставке да је ученик у основној школи стекао основна знања из:

- теорије књижевности: тема, мотив, фабула, лик, карактер; структура прозног књижевног дела; књижевни родови и врсте, основна језичкостилска изражајна средства; усмена и писана књижевност; структура лирске песме: стих, строфа, рима, ритам; структура драмског дела: дијалог, монолог, драмска врста, драма и позориште, филм, радио-драма, телевизијска драма;
- основа сценске и филмске културе: слика, реч, звук, филмска музика, ситуација, радња, јунаци филма, елементи филмског израза, филмске врсте, од синопсиса до сценарија; филм, телевизија, књижевност (сличност и разлике).

Ова знања омогућавају ученику да програм предвиђен за гимназије проширују и продубљују и да активно учествује у проучавању књижевног дела.

Проучавању књижевног дела дато је, такође, посебно место у IV разреду гимназије, када су ученици зрелији и способнији за упознавање са методологијом науке о књижевности.

Интерпретативно-аналитички методички систем је доминантан вид наставе књижевности у гимназији и њега треба доследно примењивати приликом упознавања ученика са изабраним књижевним делима која су предвиђена програмом. Не би требало очекивати да се сва програмом предвиђена дела обрађују на нивоу интерпретације као најпотпунијег аналитичко-синтетичког приступа књижевном делу. Наставник треба да процени на којим ће делима применити интерпретацију, а на којим осврт, односно приказ.

Овакав програм књижевности повремено захтева и примену експликативног методичког система када се мора чути наставникова реч, и то, најчешће, излагање садржаја о епохама, као и у свим другим ситуацијама у којима наставник не може рачунати на ученикова предзнања (на пример: основне информације о почецима писмености и књижевности). Наставник књижевности не сме заборавити да је његов говор модел правилног, чистог и богатог језика каквом треба да теже његови ученици.

Б. ЈЕЗИК

Програм наставе језика у гимназији конципиран је тако да омогући ученицима стицање знања о језику као друштвеној појави и језику као

систему знакова. Циљ је да ученици, поред знања о свом матерњем језику, стекну и општелингвистичка, односно социолингвистичка знања неопходна образованом човеку. Ова општа знања из лингвистике су функционално повезана са наставом матерњег језика. Главни део тих садржаја обрађује се у сегменту општи појмови о језику (на почетку програма за први и на крају програма за четврти разред), као у уводном делу сегмента књижевни (стандардни) језик (у првом разреду) и сегменту језички систем и науке које се њиме баве. Инсистирање на једном теоријски и методолошки вишем нивоу изучавања језичких појава даје нови квалитет настави која обухвата и знања с којима су се ученици сретали у основној школи. Ова општа знања, поред своје општеобразовне вредности и значаја за олакшавање и побољшавање наставе српског језика, треба да послуже и лакшем савлађивању градива из страних језика.

Део програма књижевни језик (први и други разред) вишеструко је значајан. Његовом реализацијом ученици треба да добију знања и изграде одговарајуће ставове о српском књижевном језику, језичкој политици и толеранцији у Србији и о значају књижевнојезичке норме и језичке културе. Овај део програма укључује и садржаје о развоју књижевних језика на српском језичком подручју и посебно о постанку и развоју модерног српског књижевног језика, што је значајно и за наставу књижевности.

У сегменту програма о организацији и функционисању језичког система не обрађују се само чисто граматички аспекти језичког система већ се обухватају и функционални аспекти. Зато су, између осталог, у синтаксу унети и елементи лингвистике текста и прагматике. Посебан је значај дат лексикологији (која се надовезује на део о творби речи), и то не само да би ученици стекли више знања о речничком благу свога језика него и да би развили правилан однос према разним појавама у лексици.

При обради свих садржаја програма треба се надовезивати на знања која су ученици стекли током претходног школовања. Међутим, то не треба да буде просто обнављање и утврђивање раније стечених знања него стицање целовите слике о матерњем језику и један квалитативно виши приступ проучавању језичке организације и законитости језика.

Веома је важно да се настава језика не схвати као циљ сама себи, него да се повеже са осталим деловима овог наставног предмета.

Наиме, ова настава даје лингвистичка знања која ће бити подлога за тумачење језика и стила у оквиру проучавања књижевних дела, с тим што ова дела пружају и одговарајући материјал за уочавање естетске функције језика. С друге стране, настава језика се мора повезати и са наставом културе изражавања. Тиме ће лингвистичка знања (о акценатском систему, творби речи, лексикологији, синтакси итд.), као и проучавање правописа, допринети да ученици боље и потпуније усвоје књижевнојезичку норму и да побољшају своје изражајне способности.

В. КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА

Вежбе у усменом изражавању треба да дају одређени степен правилне артикулације, дикције, интонације, ритма и темпа у читању и казивању лирског, епског и драмског текста. Оне се, по правилу, реализују у току обраде књижевног текста на тај начин што ће наставник, директно, својим читањем и говорењем, или уз помоћ звучних записа извођења књижевноуметничких текстова, анализирати одговарајуће елементе

правилног усменог изражавања како би их ученици уочили. Стечена сазнања трансформишу се у вештине и умења интерпретирањем књижевних текстова односно ученици настоје да сами достигну одговарајући степен вештине и умења ове врсте. Стечене способности се даље увежбавају различитим облицима усменог изражавања (извештавање, дискусија, реферисање и др.). Већина предвиђених облика ове наставе непосредно се укључује у наставу књижевности или припреме за израду писмених састава. У првом разреду (делимично и у другом) веома је упутно да наставник ученицима демонстрира методологију израде писменог састава. У том смислу корисно је комбиновати индукцију и дедукцију. На одабраном узорку (дискусија, извештај и др.) треба анализирати његову композицију, функцију одељка и остале елементе (примереност стила и сл.). Затим се ученицима може дати задатак да припреме грађу о једној теми, али да прикупљену грађу не обликују већ да се то уради на часу. Вежба у методологији израде писменог састава на основу прикупљене грађе требало би да буде демонстрација целокупног поступка израде писменог састава: од анализе теме, одређивања њеног тежишта, селекције прикупљене грађе, распореда појединости с гледишта добре композиције, до обликовања грађе и рада на усавршавању текста.

Рационализација наставе постиже се на тај начин што ће узорак примереног текста бити у вези с књижевним делом из програма за одређени разред.

И диференцирање функционалних стилова ваља обављати на узорцима које је наставник одабрао. Да би ученик био оспособљен да свој језик и начин изражавања подеси врсти писменог састава (излагања), треба да напише конкретан састав (припреми излагање). Вежбе ове врсте треба понављати све док сваки ученик не буде оспособљен да се служи одређеним облицима изражавања. Да би се постигао већи наставни учинак, корисно је наћи неопходну психолошку мотивацију. Због тога ученике треба обавестити не само о коначном циљу који се жели постићи одређеним системом вежбања него и о сврсисходности појединих парцијалних вежбања која чине интегралну целину. Тако, на пример, ако су ученици обавештени да ће следећи писмени задатак бити у форми расправе или приказа, онда и конкретне вежбе треба да буду подређене том циљу. Наставник ће на одабраном моделу конкретног облика изражавања показати његове битне карактеристике, подразумевајући ту и примереност језика и стила. После тога ученици у форми домаћег задатка треба да покушају да самостално напишу састав одређене врсте. Читањем и коментарисањем домаћих задатака ученици се даље оспособљавају у писменом изражавању и овладавању одређеним врстама састава. Кад је наставник стекао утисак да су сви ученици релативно овладали одређеном врстом писменог изражавања, утврђује час израде школског писменог задатка. Резултати таквог поступка показују се у школском писменом задатку, па се на основу њих планира даљи рад на усавршавању културе изражавања ученика. Ако више ученика не постигне одређени успех, цео се процес понавља (препоручује се организовање већег броја краћих вежби с прецизно одређеним циљевима).

Током наставне године ученицима треба дати писмене задатке (у складу са облицима и врстама наведеним у програму културе изражавања). По правилу, наставник је обавезан да прегледа и анализира задатке свих

ученика. Одабрани задаци (не само најуспешнији) читају се и коментаришу на часу (делу часа). Поред писмених, у складу са захтевима програма, наставник даје ученицима и друге врсте конкретних домаћих задатака (усмених, практичних - примерених могућностима ученика и њиховој оптерећености разним обавезама).

Израда школског писменог задатка, по правилу, траје један час. Изузетно, кад то поједини облици писменог изражавања изискују, израда задатака може трајати и дуже од једног часа.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:

• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:

• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

ПРЕДМЕТ	**МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**1. разред - оба типа гиманзије** **(4 часа недељно, 140 часова годишње)** ГРАМАТИКА (31) ЈЕЗИК КЊИЖЕВНОСТ (75 часова) 1. Увод у проучавање књижевног дела (30 часова) 2. Књижевност старог века (8 часова) 3. Књижевност средњег века (8 часова) 4. Ренесанса (8 часова) 5. Барок 6. Узајамне мађарско-јужнословенске књижевне везе 7. Народна књижевност КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА Усмено изражавање Писмено изражавање **2. разред - општи тип гимназије** **(4 часа недељно, 148 часова годишње)** ГРАМАТИКА (34) Врсте речи Творба речи Графо-фонетска представа и значење Стилистика Правопис КЊИЖЕВНОСТ (84) 1. Класицизам и просвећеност 2. Књижевност мађарске просвећености (око 10 часова) 3. Романтизам (око 30 часова) 4. Реализам 5. Мађарска и јужнословенска књижевност у другој половини 19. века (око 20 часова) 6. Мађарско-јужнословенске књижевне везе КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (30) Усмено изражавање Писмено изражавање **3. разред - општи тип гимназије**

(4 часа недељно, 144 часова годишње)

ГРАМАТИКА (32)
Делови реченице
Правопис
Стилистика
Разумевање и анализа текста
КЊИЖЕВНОСТ (82)
1. Велика епоха модернизма
2. Модерна и књижевност између два рата
3. Мађарско-јужнословенске књижевне везе
4. Мађарска књижевност у Југославији
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (30)
Усмено изражавање
Писмено изражавање

4. разред - општи тип гимназије
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

ГРАМАТИКА (35)
Сложена реченица
Правопис
Анализа текстова
Историја језика
Свет савремене лингвистике
КЊИЖЕВНОСТ (73)
Методологија проучавања књижевних дела
Проучавање књижевних дела
Савремена књижевност
Мађарско-јужнословенске књижевне везе
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)
Усмено изражавање
Писмено изражавање

2. разред - друштвено-језички смер
(4 часа недељно, 148 часова годишње)

ГРАМАТИКА (30)
Врсте речи
Творба речи
Графо-фонетска представа и значење
Стилистика
Правопис
КЊИЖЕВНОСТ (88)
1. Класицизам и просвећеност
2. Књижевност мађарске просвећености (око 10 часова)
3. Романтизам (око 30 часова)
4. Реализам
5. Мађарска и јужнословенска књижевност у другој половини 19. века (око 20 часова)
6. Мађарско-јужнословенске књижевне везе
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (30)
Усмено изражавање
Писмено изражавање

3. разред - друштвено-језички смер
(5 часова недељно, 180 часова годишње)

ГРАМАТИКА (50 часова)
Делови реченице
Правопис
Стилистика
Карактеристике уметничког говора
КЊИЖЕВНОСТ (10 часова)
1. Велика епоха модернизма
2. Модерна и књижевност између два рата (35)
3. Мађарско-јужнословенске књижевне везе (6)
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)
Усмено изражавање
Писмено изражавање

4. разред - друштвено-језички смер
(5 часова недељно, 160 часова годишње)

ГРАМАТИКА (40)
Сложене реченице
Правопис
Анализа текстова
Историја језика
Свет савремене лингвистике
КЊИЖЕВНОСТ (100)
1. Методологија проучавања књижевних дела (30)
2. Модерна књижевност
3. Савремена књижевност (60)
4. Мађарско-јужнословенске књижевне везе
5. Књижевност југословенских Мађара после рата.
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)
Усмено изражавање
Писмено изражавање (општење)

2. разред - природно-математички смер
(3 часа недељно, 111 часова годишње)

ГРАМАТИКА (25)
Врсте речи
Грађење речи
Графо-фонетска представа и значење
Стилистика
Правопис
КЊИЖЕВНОСТ (66)
1. Класицизам и просвећеност
2. Књижевност мађарске просвећености
3. Романтизам (око 30 часова)
4. Реализам
5. Мађарска и јужнословенска књижевност у другој половини 19. века
6. Мађарско-јужнословенске књижевне везе
7. Појмови
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)
Усмено изражавање

Писмено изражавање

3. разред - природно-математички смер
(3 часа недељно, 108 часова годишње)

ГРАМАТИКА (30)
Делови реченице
Правопис
Стилистика
Средства музикалности
КЊИЖЕВНОСТ (58)
1. Велика епоха модернизма
2. Модерна и књижевност између два рата
3. Мађарско-јужнословенске књижевне везе
4. Мађарска књижевност у Југославији
5. Паралелно са предложеним делима обрадити и поетичке појмове.
6. Лектира
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)
Усмено изражавање
Писмено изражавање

4. разред - природно-математички смер
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

ГРАМАТИКА (30)
Сложена реченица
Правопис
Проучавање текста
Историја језика
КЊИЖЕВНОСТ (78)
Модерна књижевност
Савремена књижевност
Књижевност југословенских Мађара после рата.
Лектира
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)
Усмено изражавање
Писмено општење

Корелација са другим предметима

• Историја
• Географија
• Социологија
• Грађанско васпитање и Верска настава

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;

• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљеви и задаци

Настава мађарског језика и књижевности има следеће циљеве и задатке:
- уводи ученике у проучавање језика као система;
- упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима;
- тумачи језичке појаве на основу историје језика;
- развија изражајне способности ученика;
- оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси;
- васпитава у духу језичке толеранције према језицима других;
- упознаје ученике са књижевним вредностима;
- развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине;
- усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике;
- упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела;
- обезбеђује знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова;
- оспособљава ученике да се служе стручном литературом и другим изворима сазнања;
- подстиче ученике на лично мишљење и оригинална гледишта;
- изграђује научни поглед на свет;
- развија културу усменог и писменог изражавања;
- подстиче ученике на усавршавање говорења, писања и читања, као и на неговање културе дијалога;
- оспособљава ученике да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим стиловима у различитим говорним ситуацијама;
- оспособљава ученике да доживљавају естетско и да подстиче потребу за тим, да поштују језичке и културне традиције, васпитава интелектуално здраву, радно способну генерацију, која је способна за развијање материјалних добара, вредновање тековина цивилизације и има васпитну улогу у продубљивању осећаја да је потребан општи хуманистички напредак.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Начин остваривања програма је идентичан по садржају као за српски језик и књижевност (матерњи језик).

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.

• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

ПРЕДМЕТ	**СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** ТЕМАТИКА РАД НА ТЕКСТУ (10-12 текстова у току школске године) ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ЈЕЗИК Фонетика Морфологија Правопис **II разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** ТЕМАТИКА Школа: Из живота младих: Културни живот: Друштвени и привредни живот: Комуникативне функције: РАД НА ТЕКСТУ (10-12 текстова у току школске године) ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ЈЕЗИК Синтакса Правопис **III разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 72 часа годишње)** ТЕМАТИКА Школа: Из живота младих: Културни живот: Друштвени и привредни живот: РАД НА ТЕКСТУ (10-12 текстова у току школске године) ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ЈЕЗИК

Фонетика
Грађење речи
Синтакса
Лексикологија
Језици у контакту

IV разред - оба типа гимназије
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
ТЕМАТИКА
Школа:
Из живота младих:
Културни живот:
Друштвени и привредни живот:
РАД НА ТЕКСТУ
(10-12 текстова у току школске године)
ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ЈЕЗИК
Синтакса
Лексикологија
Језици у контакту

Корелација са другим предметима

• Матерњи језик и књижевност
• Историја
• Географија
• Социологија
• Грађанско васпитање и Верска настава

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе српског као нематерњег језика јесте да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике; стекну вештине, умења и способности његовог коришћења у општењу са другима, у писменом и усменом изражавању, приликом учења, образовања; да упознају елементе културе народа који говоре српским језиком и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота.
Задаци наставе српског као нематерњег језика су да ученици:
- овладају стандардним језиком у оквиру 1600/2000 нових речи и израза;
- даље развијају способности за разумевање усменог излагања;

- се оспособљавају за самостално усмено изражавање у складу са граматичким правилима стандардног српског језика;
- се оспособљавају за разумевање текстова различитог жанра писаних језиком и стилом на вишем нивоу у односу на претходни ступањ;
- се оспособљавају за коректно (правилно) писмено изражавање;
- се упознају са делима писаним на српском језику из савремене књижевности, као и са делима из ранијих епоха језички приступачним ученицима;
- развијају интересовања за даље учење овог језика;
- стичу способности и навике за самостално коришћење речника и језичких приручника;
- развијају знања и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу;
- развијају и негују методичност приликом овладавања знањима;
- развијају способности вербалног комуницирања на српском језику, као и невербалног комуницирања, са циљем оспособљавања за тимски рад;
- се оспособљавају за употребу савремених комуникационих технологија на српском језику;
- се оспособљавају за праћење и разумевање медија (радио, телевизија, филм) на српском језику;
- формирају вредносне ставове којима се чува национална и светска културна баштина, као и хуманистичке ставова, уверења и систем вредности;
- се оспособљавају за живот у мултикултуралном друштву;
- развијају поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавају различитости;
- развијају културу језичког општења, ставове поштовања и уважавања других језика и других култура.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Активно владање српским језиком изузетно је значајно за остваривање циљева образовања и васпитања, односно за постизање његових општих исхода. У том смислу, у целокупном процесу образовања и васпитања ученика чији матерњи језик није српски, посебну улогу има настава српског као нематерњег језика. Од успешности ове наставе у великој мери зависи способност ученика да се укључе у ширу друштвену заједницу, њихова ефикасна комуникација с говорним представницима већинског језика, мотивација за учење и могућност даљег школовања, стручног усавршавања, запошљавања, као и формирање става према већинском народу и другим народима и њиховим културним особеностима. У настави српског као нематерњег језика тежи се постизању адитивне двојезичности, која непосредно доприноси развоју и поштовању језичке и културне равноправности, толеранције и уважавању различитости.

Наставни програм српског као нематерњег језика за средњу школу представља продужетак програма основне школе и обезбеђује континуитет наставе овог предмета. Стога је неопходно да се наставник упозна са

садржајем програма предмета српски као нематерњи језик за основну школу.

Концепција програма српског као нематерњег језика заснива се на синтези релевантних научних сазнања из лингвистике, психолингвистике, социолингвистике, теорије комуникације и других научних дисциплина које су у вези са учењем језика. За успешну примену овог програма неопходно је да наставник буде упознат са савременим приступима и достигнућима и методике наставе страног језика и методике наставе матерњег језика.

С обзиром на то да је основни циљ наставе овога предмета продуктивно овладавање српским језиком и оспособљавање ученика за комуникацију у свакодневним ситуацијама, организација ове наставе треба да се, првенствено, базира на принципима комуникативног приступа у усвајању и учењу језика. С тим у складу, приоритет има практична употреба језика и овладавање функционалним знањима.

Програм за српски као нематерњи језик распоређен је у четири основне области: тематика, рад на тексту, говорно и писмено изражавање и језик. Оне се међусобно допуњују и прожимају. Предвиђене тематске области, дате у одељку тематика, реализују се и приликом обраде текстова из лектире, на часовима говорног и писменог изражавања, а могу бити укључене и на часовима језика. Оптимално је да се укупан фонд часова равномерно распореди на часове рада на тексту (20 - 22), говорног и писменог изражавања (20 - 22), језика (20 - 22), понављања, систематизације и провере знања (око 10 часова).

У настави је потребно адекватну пажњу посветити развијању сва четири основна вида језичке делатности: разумевању говора, говорењу, читању и писању. Усмене делатности (разумевање говора и говорење), као примарне и присутне у сваком акту језичке делатности, треба да претходе писменим делатностима (читању и писању) и треба им посветити више времена. Међу комплексним језичким делатностима највећи акценат ставља се на оспособљавање за дијалог, односно интеракцију у којој се смењују иницирање и реакција у оквиру комуникативног чина.

Наставу језика (граматике) треба организовати као средство учења употребе језика, без нефункционалног учења граматичких правила и парадигми. Граматичке елементе треба презентовати и увежбавати у контексту, у реалним говорним ситуацијама. Да би се постигла очекивана језичка компетенција, неопходно је организовати различите типове језичких вежби усмерених на стварање навика правилне употребе граматичких категорија. Категоријама које ученици немају у свом матерњем језику, или које представљају разлику у односу на ситуацију у њиховом језику, треба посветити више вежби и више времена. Ученике треба подстицати и на уочавање сличности и разлика српског и матерњег језика, али и ширих, културолошких карактеристика, које се одражавају и у језику.

Штиво у настави српског као нематерњег језика има вишеструку функцију. Оно даје основу за разговор о разноврсним темама кроз који се увежбава ново језичко градиво и нова лексика, чиме се култура изражавања ученика подиже на виши ниво. Текстови су основ и за упознавање културе народа који говоре овим језиком. Наставник има могућност да прави избор у складу са потребама, могућностима и интересовањима ученика. Одабрани текстови треба да обухвате целокупну тематику предвиђену програмом.

Поред аутентичних књижевних текстова, у настави треба да буду заступљени и текстови других функционалних стилова (разговорни, научнопопуларни, новинарски, административни...) да би ученици стекли способност разликовања и адекватне примене одговарајућих форми изражавања. За потребе обраде садржаја из граматике треба предвидети и текстове чија је основна сврха илустровање појединачних делова језичког система. Ти текстови могу бити конструисани или аутентични и морају бити засићени језичком појавом која се увежбава или изучава.

У сваком сегменту наставе треба тежити томе да ученици буду активни и мотивисани за рад. Овоме доприноси правилан одабир метода и методских поступака, усклађених с наставним садржајем, темом, узрастом, интересовањима и предзнањем ученика. Ученике треба стављати у ситуацију да питају, закључују, откривају, анализирају, систематизују, односно треба их подстицати на самосталност у стицању знања и вештина. Улога наставника у наставном процесу и даље је веома битна, али је она у већој мери усмерена на припрему, организацију наставног процеса и координирање рада ученика. Припремајући се за час наставник осмишљава приступ градиву, одабира и конструише вежбе у складу са циљем и задацима часа, опредељује се за примену одговарајућих наставних средстава, припрема дидактички материјал. Расположиво време распоређује економично и рационално, водећи рачуна о томе да теоријску страну обраде градива сведе на меру која обезбеђује његову практичну примену. Већи део времена треба одвојити за увежбавање предвиђених садржаја путем разноврсних граматичких, лексичких и комуникативних вежби, а потребно је, периодично, организовати и посебне часове обнављања и систематизације градива.

Ниво знања ученика из основне школе, у погледу овладаности српским језиком, веома је различит. Зато настава српског као нематерњег језика не може бити једнообразна и у њој се морају уважавати различите могућности и потребе ученика различитих средина и различитих матерњих језика. Она мора обезбедити индивидуално напредовање ученика у савладавању језичких и комуникативних вештина, што подразумева достизање различитих нивоа исхода зависно од конкретних могућности. Ово се постиже диференцијацијом и инидивидуализацијом наставе путем различитих облика рада, као што су индивидуални, групни, и рад у паровима. Овакав приступ подразумева да се различитим ученицима могу задавати различита задужења и задаци.

Домаћи задаци у настави овог предмета имају значајну улогу јер омогућавају ученицима више контакта са српским језиком, што је нарочито важно у хомогеним срединама где српски језик није присутан у свакодневном животу. Циљ домаћих задатака најчешће је увежбавање и утврђивање градива обрађеног на часу, погодни су за писмено вежбање усмено обрађеног садржаја, али повремено треба задати и задатак који ће бити припрема за обраду новог градива. Могуће је, и препоручљиво, да се индивидуализација и диференцијација остварује и задавањем различитих домаћих задатака различитим ученицима.

Наставу нематерњег језика треба повезати са наставом језика ученика, али и са свим другим предметима. Успостављање корелације међу предметима и коришћење искустава и знања која су ученици стекли на матерњем језику

доприносе економичности и ефикасности ове наставе. Ученике треба систематски навикавати и на самостално долажење до информација, коришћење граматичких приручника, речника и других извора.
Редовно праћење и вредновање напредовања ученика омогућава увид у степен усвојености градива и скреће пажњу на евентуалне проблеме и празнине у знању. На основу тих сазнања наставник усмерава даљи рад и планира наставу. Облици проверавања и оцењивања ученичких постигнућа зависе од природе градива на које је усмерено. С обзиром на комуникативну усмереност наставе овог предмета, проверавање и оцењивање знања, умења и навика не сме да се сведе на тестове и писмене задатке. Акценат мора бити стављен на говорну делатност при чему се не смеју занемарити ни рецептивне делатности (разумевање говора и разумевање прочитаног текста). Ученике треба оспособљавати и за објективно вредновање сопственог рада и рада других ученика. Оцена треба да буде одраз стечених знања, способности и формираних навика, али и активности и залагања ученика. Објективно и реално оцењивање има значајну васпитну и подстицајну улогу и доприноси остваривању како циљева наставе овог предмета, тако и општих циљева образовања и васпитања.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:

• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:

• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).

• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК:

А) ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Б) НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

ПРЕДМЕТ	**ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК:** **А) ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК** **Б) НЕМАЧКИ ЈЕЗИК**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК - ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК** **1. разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** I. РЕЧЕНИЦА II. ИМЕНИЧКА ГРУПА 1. Члан 2. Именице 3. Заменички облици 4. Придеви 5. Бројеви 6. Квантификатори III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА 1. Глаголи 2. Прилози IV. ТВОРБА РЕЧИ V. ОРТОГРАФИЈА VI. ЛЕКСИКОЛОГИЈА VII. ЛЕКСИКОГРАФИЈА **II разред - гимназија општег типа** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** I. РЕЧЕНИЦА II. ИМЕНИЧКА ГРУПА III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА IV. ТВОРБА РЕЧИ V. ФОНОЛОГИЈА VI. ЛЕКСИКОЛОГИЈА VII. ЛЕКСИКОЛОГИЈА VIII. ЛЕКСИКОГРАФИЈА **III разред - гимназија општег типа** **(4 часа недељно, 144 часа годишње)**

I. РЕЧЕНИЦА
II. ИМЕНИЧКА ГРУПА
III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
IV. ТВОРБА РЕЧИ
V. ФОНОЛОГИЈА
VI. ЛЕКСИКОЛОГИЈА
VII. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

IV разред - гимназија општег типа
(3 часа недељно, 96 часова годи

I. РЕЧЕНИЦА
II. ИМЕНИЧКА ГРУПА
III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
IV. ТВОРБА РЕЧИ
V. ЛЕКСИКОЛОГИЈА
VI. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

II разред - гимназија друштвено-језичког смера
(3 часа недељно, 105 часова годишње)

I. РЕЧЕНИЦА
II. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
КЊИЖЕВНОСТ

III разред - гимназија друштвено-језичког смера
(5 часова недељно, 180 часова годишње)

I. ИМЕНИЧКА ГРУПА
II. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
КЊИЖЕВНОСТ

IV разред - гимназија друштвено-језичког смера
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

I. РЕЧЕНИЦА
II. ИМЕНИЧКА ГРУПА
III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
КЊИЖЕВНОСТ

II разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Примењује се програм за гимназију општег типа.

III разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

I. РЕЧЕНИЦА
II. ИМЕНИЧКА ГРУПА
III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
IV. ТВОРБА РЕЧИ
V. ФОНОЛОГИЈА
VI. ЛЕКСИКОЛОГИЈА
VII. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

IV разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

I. РЕЧЕНИЦА
II. ИМЕНИЧКА ГРУПА
III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
IV. ТВОРБА РЕЧИ

V. ЛЕКСИКОЛОГИЈА
VI. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

1. разред - оба типа гимназије

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Постављање питања и давање одговора
Казивања радњи и стања у садашњости, прошлости и будућности
Казивање заповести
Одредбе квалитета и квантитета
Систематизација категорија којих у матерњем језику нема или су битно различите
Члан
Оријентација у времену и простору
Казивање претпоставки, узрока, намере
Творба речи
Изговор
Ортографија
Лексикографија

II разред - гимназија општег типа

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Негација
Проширење листе одричних речи
Казивање радње и стања у садашњости, прошлости и будућности
Одредбе квантитета
Систематизација категорија којих у матерњем језику нема или се битно разликују
Инфинитивне конструкције
Казивање претпоставки, начина, жеље, поређења
Кондиционалне реченице
Потенцијалне
Намерне реченице
Везници: damit, daß
Начинске реченице
Поредбене/компаративне реченице (рецептивно)
Везници: wie, als, als ob
Творба речи
Заменички прилози - грађење и употреба
Грађење сложеница
ЛЕКСИКОГРАФИЈА

III разред - гимназија општег типа

(4 часа недељно, 144 часа годишње)

Одредбе квалитета и квантитета
Неуправни говор
Инфинитивне конструкције
Изражавање модалитета
Пасив радње и пасив стања
Модални глаголи + инфинитив презента пасива
ЛЕКСИКОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОГРАФИЈА

IV разред - гимназија општег типа
(3 часа недељно, 96 часова годишње)

Партицип I и II
Партицип I са zu (герундив)
Инфинитив
Номиналне групе речи са глаголском именицом као језгром
Ред речи у реченици са тежиштем на положају глагола - систематизација
ЛЕКСИКОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОГРАФИЈА

II разред - гимназија друштвено-језичког смера
(3 часа недељно, 105 часова годишње)

СИНТАКСА
КАЗИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ
КЊИЖЕВНОСТ

III разред - гимназија друштвено-језичког смера
(5 часова недељно, 180 часова годишње)

Одредбе квалитета и квантитета
Неуправни говор
Инфинитивне конструкције
Изражавање модалитета
Пасив радње и пасив стања
Модални глаголи + Инфинитив презента пасива
Номиналне фразе са именицом као језгром и зависним елементима.
Заменичке фразе са заменицом као језгром
ЛЕКСИКОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОГРАФИЈА
Књижевност

IV разред - гимназија друштвено-језичког смера
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

Примењује се програм за гимназију општег смера уз следеће додатне садржаје:
Синтакса
Систематизовање валентности глагола;
Систематизовање реченичних модела;
Валентност најфреквентнијих именица и придева уз указивање на разлике у матерњем
језику.
Књижевност

II разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Примењује се програм за гимназију општег смера.

III разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Одредбе квалитета и квантитета
Неуправни говор
Инфинитивне конструкције
Изражавање модалитета
Пасив радње и пасив стања (рецептивно)
ЛЕКСИКОЛОГИЈА

ЛЕКСИКОГРАФИЈА

IV разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

Партицип I и II у:
а) атрибутивној употреби
б) адвербијалној употреби
ц) предикативној употреби
д) партиципи као део номиналне групе речи са редоследом елемената (рецептивно)
Инфинитив
Ред речи у реченици са тежиштем на положају глагола - систематизација
ЛЕКСИКОГРАФИЈА

Корелација са другим предметима

• Матерњи језик
• Други страни језици

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе страног језика је овладавање комуникативним вештинама и развијање способности и метода учења страног језика; развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова; развијање општих и специфичних стратегија учења и критичког мишљења; развијање способности за самостално, аутономно учење, тражење, селекцију и синтезу информација до којих долази кроз самосталан рад и претраживање изворника различитог типа (писани и електронски извори, самостална истраживања на терену, интервјуи, итд.); стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији; стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

Задаци наставе страног језика су да ученици:
- буду оспособљени да у школској и ван школској свакодневници могу писмено и усмено да остваре своје намере, диференцирано и сходно ситуацији;
- продубљују и проширују комуникативне способности и постављају основе за то да страни језик користе и после завршетка свог образовања, функционално, за студије, у будућем послу или даљем образовању;
- стекну увид у језичку стварност и буду оспособљени да уоче контрасте и

врше поређења у односу на сопствену стварност;
- упознају текстове из књижевности одређеног језика који су погодни за тумачење на страном језику и који омогућавају интерактивне процесе;
- буду оспособљени да се у усменој и писаној комуникацији компетентно и самосвесно споразумевају са људима из других земаља, усвајају норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који уче, као и да наставе, у оквиру формалног образовања и самостално, учење другог и трећег страног језика;
- изграђују и унапређују индивидуалне афинитете према вишејезичности;
- у оквиру или изван школе активно се нађу у ситуацијама са људима који говоре други језик и који су из друге културе;
- до краја четвртог разреда гимназије савладају први страни језик до нивоа Б1, односно Б1+ уколико се ради о општем типу гимназије или друштвено-језичком смеру, а нарочито енглеском језику, а други страни језик до нивоа А2+, односно Б1 уколико се ради о страном језику који ученици настављају да уче у средњој школи пошто су га већ учили у основној школи.

Напомена:
Истичемо да ће степен постигнућа по језичким вештинама варирати, односно да ће рецептивне вештине (разумевање говора и читање) бити на предвиђеном нивоу, док се за продуктивне вештине (говор, интеракција, медијација и писање) може очекивати да буду за један ниво ниже (на пример, Б1+ рецептивно, Б1 продуктивно; Б2 рецептивно, Б1+ продуктивно; А2+ рецептивно, А2 продуктивно, итд.)

Комуникативне функције:
1. Представљање себе и других
2. Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)
3. Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.
4. Давање једноставних упутстава и команди
5. Изражавање молби и захвалности
6. Изражавање извињења
7. Изражавање потврде и негирање
8. Изражавање допадања и недопадања
9. Изражавање физичких сензација и потреба
10. Исказивање просторних и временских односа
11. Давање и тражење информација и обавештења
12. Описивање и упоређивање лица и предмета
13. Изрицање забране и реаговање на забрану
14. Изражавање припадања и поседовања
15. Скретање пажње
16. Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања
17. Тражење и давање дозволе
18. Исказивање честитки
19. Исказивање препоруке
20. Изражавање хитности и обавезности
21. Исказивање сумње и несигурности

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на

страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама. Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто.
Владање страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду.
Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.

Основни ниво

Ученик користи страни језик у мери која му помаже да разуме садржај усмене поруке и кратке једноставне информације у вези са личним интересовањем и познатим областима и активностима. Учествује у уобичајеном, свакодневном разговору, чита и проналази жељену информацију у текстовима са темом од непосредног личног интереса. Пише о различитим аспектима из непосредног окружења и ради сопствених потреба.

Средњи ниво

Ученик користи страни језик да разуме суштину текста или да учествује у разговору или дискусији (нпр. школа, забава, спорт); сналази се у не/предвидивим ситуацијама када му је неопходно да користи страни језик и/или да у кратком усменом излагању оствари свој интерес. Пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања.

Напредни ниво

Ученик користи страни језик да активно учествује у усменој комуникацији; да прати дужа и сложенија излагања или дискусије о конкретним или апстрактним темама из познатих општих или стручних тематских области, као и да објашњава своје ставове и/или образлаже различите предлоге. Чита и пише текстове о широком спектру тема у складу са општим и властитим интересовањима.

Специфична предметна компетенција: РЕЦЕПЦИЈА (слушање и читање)

Основни ниво

Ученик разуме уобичајене изразе и схвата општи смисао свакодневне комуникације изговорене споро и разговетно. Користећи основно лингвистичко знање, чита краће текстове написане стандардним језиком, разноврсног садржаја из свакодневног живота и/или блиских области или струке, у којима преовлађују фреквентне речи и изрази.

Средњи ниво

Ученик разуме основне елементе разговетног говора у свакодневним ситуацијама и једноставна излагања и презентације из блиских области изговорене стандардним језиком и релативно споро. У тексту, из домена личног интересовања и делатности, у коме преовлађују сложене језичке структуре, ученик разуме општи смисао и допунске информације, користећи различите технике/врсте читања.

Напредни ниво

Ученик разуме суштину и детаље опширнијих излагања или разговора у којима се користи стандардни језик, мења ритам, стил и тон разговора, а у

вези са садржајима из ширег интересовања ученика. Ученик разуме дуже текстове различитог садржаја (нпр. адаптирана или оригинална прозна књижевна дела, актуелни новински чланци и извештаји); брзину и технику читања подешава према тексту који чита.

Специфична предметна компетенција: ПРОДУКЦИЈА (говор и писање)

Основни ниво

Ученик у свакодневним ситуацијама пише или даје усмена упутства, писмено или усмено размењује информације о уобичајеним општим и блиским темама. Користећи једноставне изразе, фразе и језичке структуре, пише кратке забелешке, поруке и писма, и/или према моделу пише једноставне текстове нпр. описе особа и догађаја из познатих области.

Средњи ниво

Ученик без припреме започиње и води разговор, износи усмено или писмено мишљење о темама из домена личног интересовања, образовања, културе и сл. Користећи разноврсне језичке структуре, шири фонд речи и израза, ученик усмено или писмено извештава, излаже и/или према упутству пише компактни текст поштујући правописну норму и основна правила организације текста.

Напредни ниво

Ученик са сигурношћу, течно и спонтано, учествује у усменој или писменој комуникацији, говори, извештава, преводи и/или самостално пише текстове о темама и садржајима из ширег круга интересовања; користећи информације и аргументе из различитих извора, износи ставове и преноси мишљење, размењује, проверава и потврђује информације. Ученик према потреби води формалну или неформалну преписку, доследно примењујући правописну норму, језичка правила и правила организације текста.

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на основном нивоу у свакој области.

1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ

2. СТ.1.1.1. Разуме краће поруке, обавештења и упутства која се саопштавају разговетно и полако.

2. СТ.1.1.2. Схвата смисао краће спонтане интеракције између двоје или више са/говорника у личном, образовном и јавном контексту.

2. СТ.1.1.3. Схвата општи смисао информације или краћих монолошких излагања у образовном и јавном контексту.

2. СТ.1.1.4. Схвата смисао прилагођеног аудио и видео записа у вези с темама из свакодневног живота (стандардни говор, разговетни изговор и спор ритам излагања).

2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ

2.СТ.1.2.1. Разуме општи смисао једноставних краћих текстова у вези с блиским темама, у којима преовлађују фреквентне речи и интернационализми.

2.СТ.1.2.2. Проналази потребне информације у једноставним текстовима (нпр. огласи, брошуре, обавештења, кратке новинске вести).

2.СТ.1.2.3. Разуме једноставне личне поруке и писма.

2.СТ.1.2.4. Уочава потребне детаље у текстовима из свакодневног живота (натписи на јавним местима, упутства о руковању, етикете на производима, јеловник и сл.).

2.СТ.1.2.5. Разуме кратке адаптиране одломке књижевних дела, и друге поједностављене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.

3. Област језичке вештине - ГОВОР

2.СТ.1.3.1. Уме да оствари друштвени контакт (нпр. поздрављање, представљање, захваљивање).

2.СТ.1.3.2. Изражава слагање/неслагање, предлаже, прихвата или упућује понуду или позив.

2.СТ.1.3.3. Тражи и даје једноставне информације, у приватном, јавном и образовном контексту.

2.СТ.1.3.4. Описује блиско окружење (особе, предмете, места, активности, догађаје).

2.СТ.1.3.5. Излаже већ припремљену кратку презентацију о блиским темама.

2.СТ.1.3.6. Преноси или интерпретира кратке поруке, изјаве, упутства или питања.

2.СТ.1.3.7. Излаже једноставне, блиске садржаје у вези са културом и традицијом свог и других народа.

4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ

2.СТ.1.4.1. Пише кратке белешке и једноставне поруке (нпр. изражава захвалност, извињење, упозорење).

2.СТ.1.4.2. Пише приватно писмо о аспектима из свакодневног живота (нпр. описује људе, догађаје, места, осећања).

2.СТ.1.4.3. Попуњава образац/упитник, наводећи личне податке, образовање, интересовања и сл.

2.СТ.1.4.4. Пише једноставне текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикона, детаљних упутстава.

2.СТ.1.4.5. Преводи или интерпретира информације из једноставних порука, бележака или образаца.

5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ

2.СТ.1.5.1. Користи задовољавајући број фреквентних речи и израза које му омогућавају изражавање основних комуникативних функција у свакодневним ситуацијама.

2.СТ.1.5.2. Саставља кратке, разумљиве реченице користећи једноставне језичке структуре.

2.СТ.1.5.3. Има углавном јасан и разумљив изговор.

2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору.

2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму.

2.СТ.1.5.6. Користи неутралан језички регистар.

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на средњем нивоу у свакој области.

1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ

2.СТ.2.1.1. Разуме суштину и битне појединости порука, упутстава и обавештења о темама из свакодневног живота и делатности.

2.СТ.2.1.2. Разуме суштину и битне појединости разговора или расправе између двоје или више са/говорника у приватном, образовном и јавном контексту.

2.СТ.2.1.3. Разуме суштину и битне појединости монолошког излагања у

образовном и јавном контексту уколико је излагање јасно и добро структурирано.
2.СТ.2.1.4. Разуме суштину аутентичног тонског записа (аудио и видео запис) о познатим темама, представљених јасно и стандардним језиком.

2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ

2.СТ.2.2.1. Разуме општи смисао и релевантне информације у текстовима о блиским темама из образовног и јавног контекста.
2.СТ.2.2.2. Открива значење непознатих речи на основу контекста који му је близак.
2.СТ.2.2.3. Разуме описе догађаја, осећања и жеља у личној преписци.
2.СТ.2.2.4. Проналази потребне информације у уобичајеним писаним документима (нпр. пословна преписка, проспекти, формулари).
2.СТ.2.2.5. Проналази специфичне појединости у дужем тексту са претежно сложеним структурама, у коме се износе мишљења, аргументи и критике (нпр. новински чланци и стручни текстови).
2.СТ.2.2.6. Разуме адаптиране књижевне текстове и прилагођене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.

3. Област језичке вештине - ГОВОР

2.СТ.2.3.1. Започиње, води и завршава једноставан разговор и укључује се у дискусију на теме како од личног интереса, тако и оне о свакодневном животу.
2.СТ.2.3.2. Износи лични став, уверења, очекивања, искуства, планове као и коментаре о мишљењима других учесника у разговору.
2.СТ.2.3.3. Размењује, проверава, потврђује информације о познатим темама у формалним ситуацијама (нпр. у установама и на јавним местима).
2.СТ.2.3.4. Описује или препричава стварне или измишљене догађаје, осећања, искуства.
2.СТ.2.3.5. Излаже већ припремљену презентацију о темама из свог окружења или струке.
2.СТ.2.3.6. Извештава о догађају, разговору или садржају нпр. књиге, филма и сл.
2.СТ.2.3.7. Излаже садржаје и износи своје мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.

4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ

2.СТ.2.4.1. Пише белешке или одговара на поруке, истичући битне детаље.
2.СТ.2.4.2. У приватној преписци, тражи или преноси информације, износи лични став и аргументе.
2.СТ.2.4.3. Пише, према упутству, дескриптивне и наративне текстове о разноврсним темама из области личних интересовања и искустава.
2.СТ.2.4.4. Пише кратке, једноставне есеје о различитим темама из личног искуства, приватног, образовног и јавног контекста.
2.СТ.2.4.5. Пише извештај или прослеђује вести (преводи, интерпретира, резимира, сажима) у вези са кратким и/или једноставним текстом из познатих области који чита или слуша.

5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ

2.СТ.2.5.1. Користи речи и изразе који му омогућавају успешну комуникацију у предвидивим/свакодневним ситуацијама, актуелним догађајима и сл.

2.СТ.2.5.2. Правилно разуме и користи већи број сложенијих језичких структура.
2.СТ.2.5.3. Има сасвим разумљив изговор.
2.СТ.2.5.4. Пише прегледан и разумљив текст у коме су правопис, интерпункција и организација углавном добри.
2.СТ.2.5.5. Препознаје формални и неформални регистар; познаје правила понашања и разлике у култури, обичајима и веровањима своје земље и земље чији језик учи.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на напредном нивоу у свакој области.

1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ

2.СТ.3.1.1. Разуме појединости значајне за разговор или расправу са сложеном аргументацијом у којој се износе лични ставови једног или више са/говорника, у приватном, образовном, јавном и професионалном контексту.
2.СТ.3.1.2. Разуме презентацију или предавање са сложеном аргументацијом уз помоћ пропратног материјала.
2.СТ.3.1.3. Разуме аутентични аудио и видео запис у коме се износе ставови на теме из друштвеног или професионалног живота.

2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ

2.СТ.3.2.1. Препознаје тему и схвата садржај разноврсних текстова, примењујући одговарајуће технике/врсте читања.
2.СТ.3.2.2. Из различитих писаних извора, уз одговарајућу технику читања, долази до потребних информација из области личног интересовања.
2.СТ.3.2.3. Разуме формалну кореспонденцију у вези са струком или личним интересовањима.
2.СТ.3.2.4. Разуме општи смисао и појединости у стручним текстовима на основу сопственог предзнања (нпр. специјализовани чланци, приручници, сложена упутства).
2.СТ.3.2.5. Разуме садржај извештаја и/или чланка о конкретним или апстрактним темама у коме аутор износи нарочите ставове и гледишта.
2.СТ.3.2.6. Разуме одломке оригиналних књижевних дела и текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.

3. Област језичке вештине - ГОВОР

2.СТ.3.3.1. Активно учествује у формалним и неформалним разговорима/дискусијама о општим и стручним темама, с једним или више саговорника.
2.СТ.3.3.2. Размењује ставове и мишљења уз изношење детаљних објашњења, аргумената и коментара.
2.СТ.3.3.3. Методично и јасно излаже о разноврсним темама; објашњава своје становиште износећи предности и недостатке различитих тачака гледишта и одговара на питања слушалаца.
2.СТ.3.3.4. Извештава о информацијама из нпр. новинског чланка, документарног програма, дискусија, излагања и вести (препричава, резимира, преводи).
2.СТ.3.3.5. Упоређује ставове и монолошки изражава мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.

4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ

2.СТ.3.4.1. Пише неформална писма у којима изражава властиту емотивну реакцију, наглашавајући детаље неког догађаја или искуства и коментаришући туђе ставове.
2.СТ.3.4.2. Пише пословна и друга формална писма различитог садржаја за личне потребе и потребе струке.
2.СТ.3.4.3. Пише дескриптивни или наративни текст о стварним или измишљеним догађајима.
2.СТ.3.4.4. Пише есеје, користећи информације из различитих извора и нуди аргументована решења у вези с одређеним питањима; јасно и детаљно исказује став, осећање, мишљење или реакцију.
2.СТ.3.4.5. Пише извештај/преводи садржаје и информације из дужих и сложенијих текстова из различитих области које чита или слуша (нпр. препричава, описује, систематизује и сл.).

5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ

2.СТ.3.5.1. Разуме и користи разноврстан репертоар речи, израза и идиома, који му омогућавају да се изражава јасно, течно, прецизно и детаљно.
2.СТ.3.5.2. Разуме целокупни репертоар граматичких структура и активно користи све уобичајене граматичке структуре.
2.СТ.3.5.3. Има јасан и природан изговор и интонацију.
2.СТ.3.5.4. Пише јасне, прегледне и разумљиве текстове, доследно примењујући језичка правила, правила организације текста и правописну норму.
2.СТ.3.5.5. Познаје и адекватно користи формални и неформални језички регистар.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Програм првог страног језика намењен је четворогодишњем образовању и васпитању у гимназијама оба типа и чини заокружену целину са програмом страних језика за основну школу, обезбеђујући тако континуитет учења страног језика започетог у основној школи.
Структуру програма чине:
а) захтеви и садржаји који су заједнички за оба типа гимназије;
б) захтеви и садржаји који су диференцирани према разликама у фонду часова и укупној оријентацији датог типа гимназије;
- школски писмени задаци (за сваки разред посебно, са разликама у II, III и IV разреду);
- лектира - за сваки разред посебно (са разликама у II, III и IV разреду);
- језичка грађа (за сваки језик и сваки разред посебно, са разликама од II разреда);
- књижевност (за сваки језик и сваки разред посебно, у II, III и IV разреду гимназије друштвено-језичког смера).

Облици наставе

Комуникативна настава страних језика се реализује тако што се примењују различити облици рада као нпр. рад у групама и паровима, рад у пленуму или појединачни уз примену додатних средстава у настави (аудио-визуелних материјала, информационо-технолошких извора, игара, аутентичног материјала, итд.), као и уз примену принципа наставе по задацима (task-based language teaching; enseñanza por tareas,

handlungsorientierter FSU...)

Препоруке за реализацију наставе

У наставном процесу неопходно је ускладити улоге наставника, ученика и наставних средстава. Наставник мора да добро одреди колико времена на часу може да буде потрошено на фронтална излагања и објашњења, фронталне активности као што су питања и одговори (разликујући при том референцијална, демонстративна и тест питања) као и на остале облике рада.

Наставници треба да схвате да су њихови поступци којима одражавају своје ставове и способности најважнији део окружења за учење и усвајање језика. Стога је неопходно да наставник прида значај :

- вештинама подучавања;
- вештинама организовања рада у учионици;
- способностима да спроводи истраживања праксе и да размишља о свом искуству;
- стиловима подучавања;
- разумевању тестирања, оцењивања и евалуације и способностима за њихово спровођење;
- знањима и способностима да предаје социокултурне садржаје;
- интекултурним ставовима и вештинама;
- знањима о естетској вредности књижевности и способностима да развије такво разумевање код ученика;
- способностима за индивидуализацију рада у одељењу у којем наставу похађају типови ученика с различитим способностима за учење.

Ови релевантни квалитети и способности се најбоље развијају када наставник:

- надгледа, прати рад и одржава ред у учионици
- стоји на располагању ученицима и пружа им индивидуалне савете
- преузме улогу супервизора и фацилитатора уважавајући примедбе у вези са њиховим учењем, реагујући на њих и координирајући њихове активности.

Стога се у настави страних језика препоручују следеће активности којима се гарантује најефикаснија реализација наставног програма, и то су:

- слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом који чита наставник или који ученици чују са звучних записа;
- рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације, итд.);
- мануалне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу или родитеље и сл.);
- дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
- обимнији пројекти који се раде у учионици и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
- усклађивање Програмом предвиђене граматичке грађе са датим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације;

- евалуација (формативна која се спроводи током године и служи усмеравању даљег тока наставе процес наставе и сумативна на крају године која указује на остварење циљева и задатака) и самоевалуација (језички портфолијо) ученичких постигнућа.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ** **• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.**
Облици наставе	**Што више примењивати следеће облике наставе:** • Индивидуални облик рада са ученицима. • Групни облик наставног рада и рад у паровима. • Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК:

А) ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Б) НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

ПРЕДМЕТ	**ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК:** **А) ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК** **Б) НЕМАЧКИ ЈЕЗИК**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК – ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК** **1. разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** И РЕЧЕНИЦА 1. Проста реченица: потврдна, упитна, одрична. ИИ ИМЕНИЧКА ГРУПА 1. Члан 2. Именице 3. Заменички облици 4. Придеви 5. Бројеви 6. Квантификатори ИИИ ГЛАГОЛСКА ГРУПА 1. Глаголи 2. Прилози 3. Предлози ИВ ТВОРБА РЕЧИ В ЛЕКСИКОЛОГИЈА ВИ ЛЕКСИКОГРАФИЈА **II разред - оба типа гиманзије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** I. РЕЧЕНИЦА II. ИМЕНИЧКА ГРУПА III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА IV. ТВОРБА РЕЧИ V. ЛЕКСИКОЛОГИЈА VI. ЛЕКСИКОГРАФИЈА **III разред - оба типа гиманзије** **(2 часа недељно, 72 часа годишње)** I. РЕЧЕНИЦА

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА
III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
IV. ТВОРБА РЕЧИ
V. ЛЕКСИКОЛОГИЈА
VI. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

IV разред - оба типа гиманзије
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

I. РЕЧЕНИЦА
II. ИМЕНИЧКА ГРУПА
III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА
IV. ТВОРБА РЕЧИ
V. ЛЕКСИКОЛОГИЈА
VI. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

1. разред - оба типа гиманзије
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Проста, проширена и независно сложена реченица
Постављање питања и давање позитивних и негативних одговора
Изражавање садашњости, прошлости и будућности
Изражавање заповести
Изражавање жеље, молбе
Изражавање квалитета и квантитета
Изражавање временских, просторних и начинских односа
Именице
Члан
Заменице
Придеви
Предлози
Глаголи
Везници.
Фонетика и ортографија
Лексикографија

II разред - оба типа гиманзије
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ПАСИВНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ
НЕУПРАВНИ ГОВОР
ИНФИНИТИВ СА "ZU" УЗ НЕКЕ ГЛАГОЛЕ И ИЗРАЗЕ
ЗАВИСНОСЛОЖЕНЕ РЕЧЕНИЦЕ (ПОЛОЖАЈ ГЛАГОЛА)
ЧЛАН
ЗАМЕНИЦЕ
ПРИДЕВИ
РЕДНИ БРОЈЕВИ
ГЛАГОЛИ
ЛЕКСИКОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОГРАФИЈА

III разред - оба типа гиманзије
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

СИНТАКСА
ЗАВИСНОСЛОЖЕНЕ РЕЧЕНИЦЕ

МОРФОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОГРАФИЈА

IV разред - оба типа гиманзије
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

СИНТАКСА
ЗАВИСНОСЛОЖЕНЕ РЕЧЕНИЦЕ
ЗАМЕНИЧКЕ ФРАЗЕ
МОДАЛНИ ГЛАГОЛИ
ПАРТИЦИП ПРЕЗЕНТА И ПЕРФЕКТА (атрибутивна и предикативна употреба)
МОРФОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОЛОГИЈА
ЛЕКСИКОГРАФИЈА

Корелација са другим предметима

• Матерњи језик
• Други страни језици

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе страног језика је овладавање комуникативним вештинама и развијање способности и метода учења страног језика; развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова; развијање општих и специфичних стратегија учења и критичког мишљења; развијање способности за самостално, аутономно учење, тражење, селекцију и синтезу информација до којих долази кроз самосталан рад и претраживање изворника различитог типа (писани и електронски извори, самостална истраживања на терену, интервјуи, итд.); стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији; стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика.

Задаци наставе страног језика су да ученици:
- буду оспособљени да у школској и ван школској свакодневници могу писмено и усмено да остваре своје намере, диференцирано и сходно ситуацији;
- продубљују и проширују комуникативне способности и постављају основе за то да страни језик користе и после завршетка свог образовања,

функционално, за студије, у будућем послу или даљем образовању;
- стекну увид у језичку стварност и буду оспособљени да уоче контрасте и врше поређења у односу на сопствену стварност;
- упознају текстове из књижевности одређеног језика који су погодни за тумачење на страном језику и који омогућавају интерактивне процесе;
- буду оспособљени да се у усменој и писаној комуникацији компетентно и самосвесно споразумевају са људима из других земаља, усвајају норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који уче, као и да наставе, у оквиру формалног образовања и самостално, учење и трећег страног језика;
- изграђују и унапређују индивидуалне афинитете према вишејезичности;
- до краја четвртог разреда гимназије савладају први страни језик до нивоа Б1, односно Б1+ уколико се ради о општем типу гимназије или друштвено-језичком смеру, а нарочито енглеском језику, а други страни језик до нивоа А2+, односно Б1 уколико се ради о страном језику који ученици настављају да уче у средњој школи пошто су га већ учили у основној школи.

Напомена:
Истичемо да ће степен постигнућа по језичким вештинама варирати, односно да ће рецептивне вештине (разумевање говора и читање) бити на предвиђеном нивоу, док се за продуктивне вештине (говор, интеракција, медијација и писање) може очекивати да буду за један ниво ниже (на пример, Б1+ рецептивно, Б1 продуктивно; Б2 рецептивно, Б1+ продуктивно; А2+ рецептивно, А2 продуктивно, итд.)

Комуникативне функције:

1. Представљање себе и других
2. Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)
3. Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.
4. Давање једноставних упутстава и команди
5. Изражавање молби и захвалности
6. Изражавање извињења
7. Изражавање потврде и негирање
8. Изражавање допадања и недопадања
9. Изражавање физичких сензација и потреба
10. Исказивање просторних и временских односа
11. Давање и тражење информација и обавештења
12. Описивање и упоређивање лица и предмета
13. Изрицање забране и реаговање на забрану
14. Изражавање припадања и поседовања
15. Скретање пажње
16. Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања
17. Тражење и давање дозволе
18. Исказивање честитки
19. Исказивање препоруке
20. Изражавање хитности и обавезности
21. Исказивање сумње и несигурности

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на

страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама. Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто.
Владање страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду.
Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.
Основни ниво
Ученик користи страни језик у мери која му помаже да разуме садржај усмене поруке и кратке једноставне информације у вези са личним интересовањем и познатим областима и активностима. Учествује у уобичајеном, свакодневном разговору, чита и проналази жељену информацију у текстовима са темом од непосредног личног интереса. Пише о различитим аспектима из непосредног окружења и ради сопствених потреба.
Средњи ниво
Ученик користи страни језик да разуме суштину текста или да учествује у разговору или дискусији (нпр. школа, забава, спорт); сналази се у не/предвидивим ситуацијама када му је неопходно да користи страни језик и/или да у кратком усменом излагању оствари свој интерес. Пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања.
Напредни ниво
Ученик користи страни језик да активно учествује у усменој комуникацији; да прати дужа и сложенија излагања или дискусије о конкретним или апстрактним темама из познатих општих или стручних тематских области, као и да објашњава своје ставове и/или образлаже различите предлоге. Чита и пише текстове о широком спектру тема у складу са општим и властитим интересовањима.

Специфична предметна компетенција: РЕЦЕПЦИЈА (слушање и читање)

Основни ниво
Ученик разуме уобичајене изразе и схвата општи смисао свакодневне комуникације изговорене споро и разговетно. Користећи основно лингвистичко знање, чита краће текстове написане стандардним језиком, разноврсног садржаја из свакодневног живота и/или блиских области или струке, у којима преовлађују фреквентне речи и изрази.
Средњи ниво
Ученик разуме основне елементе разговетног говора у свакодневним ситуацијама и једноставна излагања и презентације из блиских области изговорене стандардним језиком и релативно споро. У тексту, из домена личног интересовања и делатности, у коме преовлађују сложене језичке структуре, ученик разуме општи смисао и допунске информације, користећи различите технике/врсте читања.
Напредни ниво
Ученик разуме суштину и детаље опширнијих излагања или разговора у којима се користи стандардни језик, мења ритам, стил и тон разговора, а у

вези са садржајима из ширег интересовања ученика. Ученик разуме дуже текстове различитог садржаја (нпр. адаптирана или оригинална прозна књижевна дела, актуелни новински чланци и извештаји); брзину и технику читања подешава према тексту који чита.

Специфична предметна компетенција: ПРОДУКЦИЈА (говор и писање)

Основни ниво

Ученик у свакодневним ситуацијама пише или даје усмена упутства, писмено или усмено размењује информације о уобичајеним општим и блиским темама. Користећи једноставне изразе, фразе и језичке структуре, пише кратке забелешке, поруке и писма, и/или према моделу пише једноставне текстове нпр. описе особа и догађаја из познатих области.

Средњи ниво

Ученик без припреме започиње и води разговор, износи усмено или писмено мишљење о темама из домена личног интересовања, образовања, културе и сл. Користећи разноврсне језичке структуре, шири фонд речи и израза, ученик усмено или писмено извештава, излаже и/или према упутству пише компактни текст поштујући правописну норму и основна правила организације текста.

Напредни ниво

Ученик са сигурношћу, течно и спонтано, учествује у усменој или писменој комуникацији, говори, извештава, преводи и/или самостално пише текстове о темама и садржајима из ширег круга интересовања; користећи информације и аргументе из различитих извора, износи ставове и преноси мишљење, размењује, проверава и потврђује информације. Ученик према потреби води формалну или неформалну преписку, доследно примењујући правописну норму, језичка правила и правила организације текста.

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на основном нивоу у свакој области.

1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ

2. СТ.1.1.1. Разуме краће поруке, обавештења и упутства која се саопштавају разговетно и полако.

2. СТ.1.1.2. Схвата смисао краће спонтане интеракције између двоје или више са/говорника у личном, образовном и јавном контексту.

2. СТ.1.1.3. Схвата општи смисао информације или краћих монолошких излагања у образовном и јавном контексту.

2. СТ.1.1.4. Схвата смисао прилагођеног аудио и видео записа у вези с темама из свакодневног живота (стандардни говор, разговетни изговор и спор ритам излагања).

2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ

2.СТ.1.2.1. Разуме општи смисао једноставних краћих текстова у вези с блиским темама, у којима преовлађују фреквентне речи и интернационализми.

2.СТ.1.2.2. Проналази потребне информације у једноставним текстовима (нпр. огласи, брошуре, обавештења, кратке новинске вести).

2.СТ.1.2.3. Разуме једноставне личне поруке и писма.

2.СТ.1.2.4. Уочава потребне детаље у текстовима из свакодневног живота (натписи на јавним местима, упутства о руковању, етикете на производима, јеловник и сл.).

2.СТ.1.2.5. Разуме кратке адаптиране одломке књижевних дела, и друге поједностављене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.
3. Област језичке вештине - ГОВОР
2.СТ.1.3.1. Уме да оствари друштвени контакт (нпр. поздрављање, представљање, захваљивање).
2.СТ.1.3.2. Изражава слагање/неслагање, предлаже, прихвата или упућује понуду или позив.
2.СТ.1.3.3. Тражи и даје једноставне информације, у приватном, јавном и образовном контексту.
2.СТ.1.3.4. Описује блиско окружење (особе, предмете, места, активности, догађаје).
2.СТ.1.3.5. Излаже већ припремљену кратку презентацију о блиским темама.
2.СТ.1.3.6. Преноси или интерпретира кратке поруке, изјаве, упутства или питања.
2.СТ.1.3.7. Излаже једноставне, блиске садржаје у вези са културом и традицијом свог и других народа.
4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ
2.СТ.1.4.1. Пише кратке белешке и једноставне поруке (нпр. изражава захвалност, извињење, упозорење).
2.СТ.1.4.2. Пише приватно писмо о аспектима из свакодневног живота (нпр. описује људе, догађаје, места, осећања).
2.СТ.1.4.3. Попуњава образац/упитник, наводећи личне податке, образовање, интересовања и сл.
2.СТ.1.4.4. Пише једноставне текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикона, детаљних упутстава.
2.СТ.1.4.5. Преводи или интерпретира информације из једноставних порука, бележака или образаца.
5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ
2.СТ.1.5.1. Користи задовољавајући број фреквентних речи и израза које му омогућавају изражавање основних комуникативних функција у свакодневним ситуацијама.
2.СТ.1.5.2. Саставља кратке, разумљиве реченице користећи једноставне језичке структуре.
2.СТ.1.5.3. Има углавном јасан и разумљив изговор.
2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору.
2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму.
2.СТ.1.5.6. Користи неутралан језички регистар.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на средњем нивоу у свакој области.
1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ
2.СТ.2.1.1. Разуме суштину и битне појединости порука, упутстава и обавештења о темама из свакодневног живота и делатности.
2.СТ.2.1.2. Разуме суштину и битне појединости разговора или расправе између двоје или више са/говорника у приватном, образовном и јавном контексту.
2.СТ.2.1.3. Разуме суштину и битне појединости монолошког излагања у

образовном и јавном контексту уколико је излагање јасно и добро структурирано.
2.СТ.2.1.4. Разуме суштину аутентичног тонског записа (аудио и видео запис) о познатим темама, представљених јасно и стандардним језиком.
2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ
2.СТ.2.2.1. Разуме општи смисао и релевантне информације у текстовима о блиским темама из образовног и јавног контекста.
2.СТ.2.2.2. Открива значење непознатих речи на основу контекста који му је близак.
2.СТ.2.2.3. Разуме описе догађаја, осећања и жеља у личној преписци.
2.СТ.2.2.4. Проналази потребне информације у уобичајеним писаним документима (нпр. пословна преписка, проспекти, формулари).
2.СТ.2.2.5. Проналази специфичне појединости у дужем тексту са претежно сложеним структурама, у коме се износе мишљења, аргументи и критике (нпр. новински чланци и стручни текстови).
2.СТ.2.2.6. Разуме адаптиране књижевне текстове и прилагођене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.
3. Област језичке вештине - ГОВОР
2.СТ.2.3.1. Започиње, води и завршава једноставан разговор и укључује се у дискусију на теме како од личног интереса, тако и оне о свакодневном животу.
2.СТ.2.3.2. Износи лични став, уверења, очекивања, искуства, планове као и коментаре о мишљењима других учесника у разговору.
2.СТ.2.3.3. Размењује, проверава, потврђује информације о познатим темама у формалним ситуацијама (нпр. у установама и на јавним местима).
2.СТ.2.3.4. Описује или препричава стварне или измишљене догађаје, осећања, искуства.
2.СТ.2.3.5. Излаже већ припремљену презентацију о темама из свог окружења или струке.
2.СТ.2.3.6. Извештава о догађају, разговору или садржају нпр. књиге, филма и сл.
2.СТ.2.3.7. Излаже садржаје и износи своје мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.
4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ
2.СТ.2.4.1. Пише белешке или одговара на поруке, истичући битне детаље.
2.СТ.2.4.2. У приватној преписци, тражи или преноси информације, износи лични став и аргументе.
2.СТ.2.4.3. Пише, према упутству, дескриптивне и наративне текстове о разноврсним темама из области личних интересовања и искустава.
2.СТ.2.4.4. Пише кратке, једноставне есеје о различитим темама из личног искуства, приватног, образовног и јавног контекста.
2.СТ.2.4.5. Пише извештај или прослеђује вести (преводи, интерпретира, резимира, сажима) у вези са кратким и/или једноставним текстом из познатих области који чита или слуша.
5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ
2.СТ.2.5.1. Користи речи и изразе који му омогућавају успешну комуникацију у предвидивим/свакодневним ситуацијама, актуелним догађајима и сл.

2.СТ.2.5.2. Правилно разуме и користи већи број сложенијих језичких структура.
2.СТ.2.5.3. Има сасвим разумљив изговор.
2.СТ.2.5.4. Пише прегледан и разумљив текст у коме су правопис, интерпункција и организација углавном добри.
2.СТ.2.5.5. Препознаје формални и неформални регистар; познаје правила понашања и разлике у култури, обичајима и веровањима своје земље и земље чији језик учи.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на напредном нивоу у свакој области.
1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ
2.СТ.3.1.1. Разуме појединости значајне за разговор или расправу са сложеном аргументацијом у којој се износе лични ставови једног или више са/говорника, у приватном, образовном, јавном и професионалном контексту.
2.СТ.3.1.2. Разуме презентацију или предавање са сложеном аргументацијом уз помоћ пропратног материјала.
2.СТ.3.1.3. Разуме аутентични аудио и видео запис у коме се износе ставови на теме из друштвеног или професионалног живота.
2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ
2.СТ.3.2.1. Препознаје тему и схвата садржај разноврсних текстова, примењујући одговарајуће технике/врсте читања.
2.СТ.3.2.2. Из различитих писаних извора, уз одговарајућу технику читања, долази до потребних информација из области личног интересовања.
2.СТ.3.2.3. Разуме формалну кореспонденцију у вези са струком или личним интересовањима.
2.СТ.3.2.4. Разуме општи смисао и појединости у стручним текстовима на основу сопственог предзнања (нпр. специјализовани чланци, приручници, сложена упутства).
2.СТ.3.2.5. Разуме садржај извештаја и/или чланка о конкретним или апстрактним темама у коме аутор износи нарочите ставове и гледишта.
2.СТ.3.2.6. Разуме одломке оригиналних књижевних дела и текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.
3. Област језичке вештине - ГОВОР
2.СТ.3.3.1. Активно учествује у формалним и неформалним разговорима/дискусијама о општим и стручним темама, с једним или више саговорника.
2.СТ.3.3.2. Размењује ставове и мишљења уз изношење детаљних објашњења, аргумената и коментара.
2.СТ.3.3.3. Методично и јасно излаже о разноврсним темама; објашњава своје становиште износећи предности и недостатке различитих тачака гледишта и одговара на питања слушалаца.
2.СТ.3.3.4. Извештава о информацијама из нпр. новинског чланка, документарног програма, дискусија, излагања и вести (препричава, резимира, преводи).
2.СТ.3.3.5. Упоређује ставове и монолошки изражава мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.
4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ

2.СТ.3.4.1. Пише неформална писма у којима изражава властиту емотивну реакцију, наглашавајући детаље неког догађаја или искуства и коментаришући туђе ставове.
2.СТ.3.4.2. Пише пословна и друга формална писма различитог садржаја за личне потребе и потребе струке.
2.СТ.3.4.3. Пише дескриптивни или наративни текст о стварним или измишљеним догађајима.
2.СТ.3.4.4. Пише есеје, користећи информације из различитих извора и нуди аргументована решења у вези с одређеним питањима; јасно и детаљно исказује став, осећање, мишљење или реакцију.
2.СТ.3.4.5. Пише извештај/преводи садржаје и информације из дужих и сложенијих текстова из различитих области које чита или слуша (нпр. препричава, описује, систематизује и сл.).
5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ
2.СТ.3.5.1. Разуме и користи разноврстан репертоар речи, израза и идиома, који му омогућавају да се изражава јасно, течно, прецизно и детаљно.
2.СТ.3.5.2. Разуме целокупни репертоар граматичких структура и активно користи све уобичајене граматичке структуре.
2.СТ.3.5.3. Има јасан и природан изговор и интонацију.
2.СТ.3.5.4. Пише јасне, прегледне и разумљиве текстове, доследно примењујући језичка правила, правила организације текста и правописну норму.
2.СТ.3.5.5. Познаје и адекватно користи формални и неформални језички регистар.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Програм другог страног језика намењен је четворогодишњем образовању и васпитању у гимназијама оба типа и то с једне стране чини заокружену целину са програмом страних језика за основну школу, обезбеђујући тако континуитет учења страног језика започетог у основној школи, или пак почетак учења другог страног језика који се ослања на искуства учења првог страног језика користећи позитиван трансфер.
Структуру програма чине:
а) захтеви и садржаји који су заједнички за оба типа гимназије;
б) захтеви и садржаји који су диференцирани према разликама у фонду часова и укупној оријентацији датог типа гимназије;
- школски писмени задаци (за сваки разред посебно, са разликама у II, III и IV разреду);
- лектира - за сваки разред посебно (са разликама у II, III и IV разреду);
- језичка грађа (за сваки језик и сваки разред посебно, са разликама од II разреда);
- књижевност (за сваки језик и сваки разред посебно, у II, III и IV разреду гимназије друштвено-језичког смера).

Облици наставе

Комуникативна настава страних језика се реализује тако што се примењују различити облици рада као нпр. рад у групама и паровима, рад у пленуму или појединачни уз примену додатних средстава у настави (аудио-визуелних материјала, информационо-технолошких извора, игара,

аутентичног материјала, итд.), као и уз примену принципа наставе по задацима (task-based language teaching; enseñanza por tareas, handlungsorientierter FSU...)

Препоруке за реализацију наставе

У наставном процесу неопходно је ускладити улоге наставника, ученика и наставних средстава. Наставник мора да добро одреди колико времена на часу може да буде потрошено на фронтална излагања и објашњења, фронталне активности као што су питања и одговори (разликујући при том референцијална, демонстративна и тест питања) као и на остале облике рада.

Наставници треба да схвате да су њихови поступци којима одражавају своје ставове и способности најважнији део окружења за учење и усвајање језика. Стога је неопходно да наставник прида значај:

- вештинама подучавања;
- вештинама организовања рада у учионици;
- способностима да спроводи истраживања праксе и да размишља о свом искуству;
- стиловима подучавања;
- разумевању тестирања, оцењивања и евалуације и способностима за њихово спровођење;
- знањима и способностима да предаје социокултурне садржаје;
- интекултурним ставовима и вештинама;
- знањима о естетској вредности књижевности и способностима да развије такво разумевање код ученика;
- способностима за индивидуализацију рада у одељењу у којем наставу похађају типови ученика с различитим способностима за учење.

Ови релевантни квалитети и способности се најбоље развијају када наставник:

- надгледа, прати рад и одржава ред у учионици
- стоји на располагању ученицима и пружа им индивидуалне савете
- преузме улогу супервизора и фацилитатора уважавајући примедбе у вези са њиховим учењем, реагујући на њих и координирајући њихове активности.

Стога се у настави страних језика препоручују следеће активности којима се гарантује најефикаснија реализација наставног програма, и то су:

- слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом који чита наставник или који ученици чују са звучних записа;
- рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације, итд.);
- мануалне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу или родитеље и сл.);
- дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
- обимнији пројекти који се раде у учионици и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
- усклађивање Програмом предвиђене граматичке грађе са датим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности

	разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације; - евалуација (формативна која се спроводи током године и служи наставнику да усмерава даљи ток наставног процеса и сумативна на крају године која указује на остварење циљева и задатака) и самоеваулација (језички портфолио) ученичких постигнућа.
ВРСТЕ АКТИВНОСТИ	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ** **• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.**
Облици наставе	**Што више примењивати следеће облике наставе:** • Индивидуални облик рада са ученицима. • Групни облик наставног рада и рад у паровима. • Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (штампани и посебно писани текстови).

ЛАТИНСКИ ЈЕЗИК

ПРЕДМЕТ	**ЛАТИНСКИ ЈЕЗИК**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА Именске речи Глаголи Непромењиве врсте речи **II разред - гимназија друштвено-језичког смера и гимназија општег типа** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА Глаголи Синтакса глаголских имена (конструкције) Синтакса реченица
Корелација са другим предметима	• Стручни предмети • Матерњи језик • Други страни језици
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**Циљ и задаци** Циљ наставе латинског језика је оспособљавање ученика да правилно читају и пишу речи, краће реченице и једноставне прилагођене текстове; овладавање и примена знања о језику; разумевање, превођење и интерпретација текста; препознавање утицаја латинског језика на

уобличење лексике и фразеологије у савременим језицима и уочавање значаја културног наслеђа античке културе.
Задаци наставе латинског језика су да ученици:
- тачно примењују правила изговора и наглашавања;
- тачно примењују правила ортографије;
- уоче специфичности изговора и правописа у латинском језику;
- самостално одређују врсте речи и разликују номиналне и вербалне категорије;
- правилно читају и одређују основне функције речи у синтагмама/реченицама;
- морфолошки анализирају реченицу;
- упоређују и повезују граматику матерњег и латинског, односно страног и латинског језика;
- самостално или уз помоћ наставника састављају кратке реченице, попуњавају текст или повезују делове текста;
- самостално користе двојезичне речнике;
- уз помоћ речника или наставника преводе једноставне реченице или кратак текст са латинског на матерњи језик и обратно;
- разумеју једноставан текст, самостално или уз помоћ наставника издвајају битно у реченици или тексту;
- исказују свој утисак о тексту, позивајући се на сам текст, и интерпретирају га својим речима (на српском) реферирајући на ситуације из окружења, као и на друга искуства и знања;
- усвајају одређени фонд речи и израза релевантан за будуће образовање и боље разумевање терминологије у свим доменима живота;
- препознају и разумеју на основу латинских речи и израза значење речи у матерњем и другим језицима;
- препознају повезаност прошлости и садашњости уочавајући сличности и разлике у културама;
- препознају тековине и значај античке цивилизације;
- цитирају и употребљавају једноставне изреке у конкретним ситуацијама.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Настава латинског језика у гимназији има одлике почетне наставе јер се ученици нису сусретали са овим језиком али се ослања на знања и компетенције стечене учењем матерњег и страних језика. За латински, који спада у групацију страних језика, иако није говорни језик, важе исти стандарди и правила Заједничког европског оквира за живе језике за одређене вештине. Иако се, наиме, овај предмет у гимназијама традиционалистички одређује као општеобразовни предмет, он, у складу са савременим потребама ученика и напретком науке о језику, почиње да губи својство универзалности, а све више добија значај као интегративни фактор, што се јасно може сагледати из циљева и задатака наставе овог предмета, која редовно реферира на матерњи и стране језике у смислу терминологије, пре свега научне, што је за образовање и најважније. Латинским се не говори, али је он, на свој начин, услов за комуникацију, наравно на вишем

нивоу него што је то свакодневни говор. Најзад, споредна корист учења сваког страног језика, па тако и латинског, састоји се у упознавању одређених сегмената културе, римске, с обзиром да је реч о латинском језику.

Препоруке за остваривање програма:

- На сваком часу треба да буде заступљен и фронтални и интерактивни начин рада; уколико је могуће, применити контекстуални приступ, сличан оном који је заступљен у учењу страних језика, тако да латински не буде модел универзитетске наставе у "смањеном" обиму.
- У настави језика меморисање се може примењивати ограничено временски на оне садржаје предмета који ће се често понављати. Ученицима треба скренути пажњу на метод учења: питање је не како научити латински него како применити оно што разумемо као латински језик - реч је о практичној употреби знања о језику стечених учењем латинског језика. Ученици треба да вежбају учење напамет: тридесетак латинских изрека или израза, евентуално одломак из прозног текста или песме или неколико епиграма (по избору ученика, в. технике).
- Треба настојати да опште и посебне теме (из уџбеника) буду наставна јединица, са граматиком, а не сама граматика коју "илуструју" реченице или текстови.
- Настава латинског подразумева да се језичка знања и компетенције усвајају и продубљују заједно са стицањем знања из културне историје. Ученик у том случају лакше и брже усваја граматичке структуре и лексику будући да се везују за одређене ситуације.
- У настави латинског језика више пажње треба посветити упознавању ученика са обележјима цивилизације (римске) него што се то чини при учењу других страних језика, нарочито оних који чине основу европске цивилизације. У циљу осавремењивања наставе користити ПоwерПоинт презентације и интернет.
- На почетку наставе латинског ученицима треба укратко и једноставним речима објаснити шта им се пружа овим предметом и шта се очекује од њих, која су њихова права и обавезе, који су захтеви и правила (оцењивања). Без јасних и структурисаних ограничења ученик не може сагледати сопствене могућности и способности. При том, право је ученика да напредује онако како њему одговара, да се залаже за оцену коју жели и да постиже резултате према способностима. Уз обавезу наставника да регуларно понавља (неопходна) објашњења постиже се прогресија која не мора значити напредовање према неким окошталим мерилима.

Настава латинског језика обухвата следеће теме које се обрађују:

- Класични (реконструисани) и традиционални изговор; акценат у српском и латинском језику; улога пенултиме при наглашавању вишесложних речи;
- Порекло свих латиничних и ћириличних писама од грчког алфабета;
- Служење речником и уџбеником. Глосар;
- Навођење латинских речи (усмено и писмено) у поређењу са српским и страним језицима;
- Врсте речи у српском и латинском: сличности и разлике;
- Номиналне и вербалне категорије; исто, слично и различито у српском и латинском;
- Именице: једнина и множина, мушки и женски род; природни и

граматички род; живи и неживи род; правило средњег род;
- Личне заменице - субјекат у српском и латинском језику;
- Присвојне заменице и присвојни придеви; упитне заменице и упитни придеви;
- Глаголи: лични и нелични облик и њихова функција;
- Неправилни глаголи;
- Синтакса глаголских имена и синтакса реченице.

Ради што ефикасније реализације програма и унапређења наставног процеса настава латинског језика мора да буде интерактивна и интересантна. У ту сврху препоручују се разне технике рада које су у великој мери сличне техникама које се примењују у настави страних језика нпр: погађање лица или предмета, игра по улогама, лингвистичка радионица (проналажење сродних речи), илустровање латинских пословица, заједничко прављење илустрованих материјала ("зидне" новине, на сајту школе или друштвеној мрежи, са занимљивим детаљима о знаменитим Римљанима), читање римске књижевности (у преводу), организовање маскенбала, облачење римске одеће (за то ће послужити чаршави) и прављење римских јела (Апицијев кувар).

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:

• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:

• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).

• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

УСТАВ И ПРАВА ГРАЂАНА

ПРЕДМЕТ	**УСТАВ И ПРАВА ГРАЂАНА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**IV разред - оба типа гимназије** **(1 час недељно, 32 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА 1. УСТАВ И ПРАВНА ДРЖАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2. ДЕМОКРАТИЈА И МЕХАНИЗМИ ВЛАСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 3. ГРАЂАНИН И ЊЕГОВА ПРАВА И СЛОБОДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 4. ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ И ТЕРИТОРИЈАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Корелација са другим предметима	• Историја • Социологија • Грађанско васпитање/Верска настава
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:**

• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе овог предмета је стицање елементарне политичке културе и знања о демократском уређењу, положају грађанина, његовом учешћу у вршењу власти и политичком животу уопште.

Задаци наставе предмета устав и права грађана су да ученици:

- проуче све релевантне појмове устава, закона, других правних феномена, политичких институција и уставних принципа који су обухваћени садржином предмета;
- упознају уставна права и уставом и законима предвиђене инструменте и могућности учешћа грађана у политичком процесу, тј. у вршењу власти и политичком животу уопште - почев од избора, гласања на референдуму итд;
- стекну општу представу о уређењу Републике Србије;
- усвоје вредности на којима се заснивају људска права и демократско друштво;
- развију спремност да делују у духу поштовања демократских вредности;
- разумеју сложеност живота у мултикултуралној заједници и потребу узајамног уважавања и поштовања различитости;
- узму учешће у животу заједнице, покрећу акције и преузимају одговорност за личне одлуке;
- унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација из различитих извора релевантних за живот у демократском друштву;
- унапреде способност исказивања сопственог става уз коришћење аргумената.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Полазиште у изради концепције садржаја наставног предмета Устав и права грађана заснива се на потреби да ученици схвате значај уставности као историјског, цивилизацијског достигнућа у процесу демократизације власти и ограничавања бирократске и апсолутистичке тенденције у развоју државе и у оквиру тога, да упознају уставно уређење Републике Србије.

У реализацији садржаја програма треба настојати да се код ученика развија критички однос према постојећем и способност препознавања правних цивилизацијских вредности, као и спремност за активно учествовање у политичком животу земље у којој живи.

Неопходно је успоставити добру корелацију са наставом историје, социологије и другим друштвеним наукама ради свестранијег сагледавања проблема и настојања да се непотребно не понавља, али и да стицање потребних појмова буде што потпуније са аспекта социолошког, онтолошког, гносеолошког уз коришћење свих могућности сазнања материјалне истине.

При излагању садржаја сваког поглавља треба поћи од теоријских анализа основних појмова, постојећих решења у пракси напредних демократских земаља садашњег стања и краћег историјског развоја у Републици Србији. Изучавање устава и правне државе у Републици Србији подразумева да ученици упознају настанак и значења уставности у напредним демократским земљама у свету, остваривање принципа уставности и законитости. Посебну пажњу треба посветити уставном судству у Републици Србији, судовима и јавном тужилаштву.

У оквиру друге тематске целине уводно излагање треба посветити утврђивању и сагледавању појма суверености народа и, у том контексту, месту, улози и праву грађана да учествују у остваривању народног суверенитета. Анализа облика непосредне демократије и избора (изборног механизма) управо треба да укажу на улогу грађана и начине остваривања народног суверенитета. Посебну пажњу треба посветити стварном демократском значењу вишестраначког система. На крају би требало објаснити положај и улогу највиших органа државне власти у Републици Србији (Народна скупштина, Влада, председник Републике).

Поред упознавања ученика са свим политичким, личним, економским и другим слободама и правима треба посебно објаснити начин на који се грађанин штити од власти и коме се при том обратити. При обради ових садржаја обавезно навести и неколико конкретних примера из праксе. Упоредном анализом међународних конвенција и декларација и позитивно-правно признатих слобода и права грађана одређене државе ученици могу и да самостално закључују о степену заштите људских слобода и права грађана одређене државе и других лица (странци, лица без држављанства, апатриди). Скренути пажњу и на мере које се предузимају према државама које не поштују људска права и слободе.

У изучавању традиције уставности у Републици Србији треба указати на карактеристична обележја развоја уставности у српској држави, доношење првих устава у Србији и њихов значај, као и на садашње стање. Упоредити са неким земљама света, посебно Европе. Треба објаснити основна обележја територијалне аутономије уопште и у Републици Србији. Најзад, треба посветити одређену пажњу појму локалне самоуправе и локалној самоуправи у Републици Србији.

С обзиром на природу овог предмета, садржај програма, циљ и задатке, рад наставника не сме да се своди на предавања "ex цатедра" већ наставу треба поставити проблемски, уз максимално активирање ученика, вођењем дијалога, постављањем питања, тражењем компарација коришћењем текстова из докумената, навођењем примера из живота. У настави се морају користити, поред текстова из докумената (уставне одредбе, поједине одредбе из конвенција и декларација), шеме, графикони, слајдови и одговарајући филмови. Потребно је избећи идеолошку индоктринацију ученика, не глорификовати нека постојећа решења, већ развијати критички и креативан однос ученика уз прихватање оних вредности које представљају врхунску цивилизацијску тековину.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

Облици наставе

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.

• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

СОЦИОЛОГИЈА

ПРЕДМЕТ	**СОЦИОЛОГИЈА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**IV разред** **гимназија општег типа и гимназија природно-математичког смера (2 часа недељно, 64 часа годишње)** **гимназија друштвено-језичког смера (3 часа недељно, 96 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I . СОЦИОЛОШКИ ПРИСТУП ДРУШТВУ II . ДРУШТВЕНА СТРУКТУРА И ДРУШТВЕНЕ ПРОМЕНЕ III. ОСНОВНЕ ОБЛАСТИ ДРУШТВЕНОГ ЖИВОТА IV. ПОЈАВЕ И ПРОБЛЕМИ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА
Корелација са другим предметима	• Историја • Географија • Грађанско васпитање/Верска настава
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**Циљ и задаци** Циљ предмета социологија јесте да ученици овладају основним социолошким појмовима, како би боље разумели савремено друштво и успешније остварили своју улогу и место у њему; да ученици стекну примењива и функционална знања о друштвеним појавама, структури, развоју и противуречностима савременог друштва, како би развили кључне компетенције потребне за живот и партиципацију у демократски уређеном мултикултуралном друштву.

Задаци наставе социологије су да ученици:
- овладају основним знањима о начину повезаности појединца, друштва и културе;
- унапреде способности заузимања критичког и ангажованог става према друштву и друштвеним институцијама;
- развију способности за улогу одговорног грађанина, за живот и партиципацију у демократски уређеном и хуманом друштву;
- усвоје вредности и формирају аутономни вредносни систем у складу са основним (универзалним) вредностима правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
- развију лични и национални идентитет у духу мултикултурализма, поштовања и очувања националне и светске културне баштине;
- унапреде и прошире општу културу;
- јачају осетљивост у односу на постојање друштвених неједнакости (економских, образовних, родних, класних, етничких, глобалних...);
- развију спремност за успостављање активног односа према решавању друштвених проблема;
- унапреде способност да самостално проналазе релевантне информације и да успоставе критички однос према њима;
- унапреде способност свих облика комуникације, дијалога и исказивања аргументованог става;
- унапреде способност квалитетне и ефикасне сарадње са другима (групног рада, тимског рада).

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Програм Социологије у гимназији подразумева да се његово пуно остварење реализује у корелацији са другим наставним предметима као што су грађанско васпитање, историја, филозофија, српски језик и књижевност, психологија, устав и права грађана, музичка култура, ликовна култура, као и укључивањем ученика у различите ваннаставне активности.

Садржај програма и начин његове реализације треба да обезбеде остварење постављених циљева и задатака предмета, који се не односе само на стицање знања, већ и на формирање ставова и овладавање вештинама значајним за сналажење у савременом друштву. Предвиђене садржаје треба презентовати кроз четири веће тематске области, које третирају различите теоријске и практичне аспекте социологије као научне дисциплине: социолошки приступ друштву; друштвена структура и друштвене промене; основни облици друштвеног живота (економски, културни, религијски и политички аспекти друштва); појаве и проблеми савременог друштва.

Важно је да ученици разумеју специфичност социолошког приступа друштву, да уоче сличности и разлике социолошких оријентација и ниво њихове примењивости. Наставницима се препоручује да са ученицима дискутују о специфичностима ових приступа, као и да користе примере конкретних социолошких истраживања. Ученицима треба омогућити да у оквиру школе организују интерно социолошко истраживање на неку од тема за коју су заинтересовани (нпр. ставови младих о квалитету нашег

образовног система; млади и слободно време; проблем алкохолизма или наркоманије код младих...).
Појмове попут вредности, норми, идентитета и социјализације сматрамо посебно важним јер они представљају неопходни појмовни апарат за разумевање основних облика друштвеног живота, што ће допринети формирању аутономног вредносног система у складу са основним вредностима правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности и допринети развоју личног и националног идентитета уз развијање мултикултурализма. Препоручује се наставницима да ове појмове проширују и стално користе у објашњењу друштвених појава, јер је потребно да ученици увиде да је свет културе омеђен управо људским потребама, нормама и вредностима, да оне посредују између човека и друштва, и на посебан начин обликују друштвене институције и човека као индивидуално и социјално биће.
Посебну пажњу треба посветити упоредној анализи различитих социолошких теорија класа, што је од кључног значаја за разумевање друштвене структуре и друштвених промена у савременом друштву. Наставнике упућујемо да ову тему допуне и подацима о раслојавању, односима и главним изворима моћи, елити и квазиелити унутар српског друштва.
Тема друштвених неједнакости је посебно важна, па је треба обрадити кроз низ разноврсних примера, који говоре о различитим облицима неједнакости (економских, образовних, родних, класних, етничких, глобалних...) у односу на њихове различите социјалне и историјске изворе и последице по појединца и друштво. Од наставника се очекује да са ученицима дискутује о узроцима, облицима и нивоима неједнакости у нашем друштву, као и начинима за њихово евентуално ублажавање или искорењивање.
Проблему друштвене промене и развоја треба приступити кроз стално присутно двојство човека и друштва, својства сталности и променљивости. Упознавање ученика са раним и савременим теоријским концептима о друштвеној промени и њеним покретачким механизмима и облицима треба комбиновати са ученичким радионицама, у оквиру којих ће ученици, на основу изнетих становишта, бити охрабрени да изнесу властито мишљење о врстама. квалитету и последицама друштвених промена у нашем друштву.
За ученике је посебно важно да разумеју властити положај унутар социјалне структуре, као и постојеће социјалне неједнакости, које утичу на степен њихове властите социјалне слободе, како би били у позицији да критички промисле и одговоре који је то пут ка друштву који даје подједнаке шансе свима, као и да увиде значај друштвених промена на личном и општем плану.
Наставници у свом раду, уз постојеће уџбенике, треба да користе и другу литературу релевантну за социологију (оригинална ауторска дела, бројна теоријска и емпиријска социолошка истраживања, стручне часописе, Статистички годишњак, али и - интернет, специјализоване сајтове, одговарајуће пробране филмове, аудио или видео записе, јер су то облици комуникације блиски младима, на којима се могу препознати и анализирати многи проблеми живота у савременом свету. Важно је да сами наставници користе различите изворе информација и да на њих упућују ученике, али и да оспособе ученике да самостално проналазе одговарајуће информације и

да успоставе критички однос према њима.
Природа садржаја овог предмета омогућава коришћење различитих облика рада и наставних метода, које ангажују ученике и повећавају њихову заинтересованост. Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе, уз усаглашавање садржаја са одговарајућим методичким активностима. Уз традиционални, фронтални облик, неопходно је применити и друге различите облике радионичарског рада (симултана индивидуална активност, рад у паровима или малим групама, групна дискусија, дебата...) Препоручује се примена бројних техника активног и кооперативног учења, искуственог учења, учења открићем, упознавање са техникама истраживачког рада као и пројектног рада. Коришћењем интерактивних метода у презентовању одређених тематских области и појмова ученике треба подстаћи да критички преиспитају властита, односно лична и социјална искуства и интерпретирају их у социолошком кључу - на начин који доприноси бољем разумевању актуелних социјалних процеса унутар српског и ширег глобалног друштвеног контекста. Ученике треба подстицати да проналазе информације, да их критички процењују, да постављају релевантна питања, да унапређују културу дијалога, да аргументовано заступају или оспоравају одређена становишта или сопствене ставове. Вредновање ученичког постигнућа треба да укључи, поред степена усвојеног знања, сваку од поменутих активности ученика, јер је то добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Потребно је да континуирану евалуацију и самоевалуацију примењују како наставници, тако и ученици. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању циљева, задатака и исхода предмета, као и напредак других ученика у групи, увек уз одговарајућу аргументацију.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:

• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:

• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ПСИХОЛОГИЈА

ПРЕДМЕТ	**ПСИХОЛОГИЈА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**II разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I УВОДНИ ДЕО Предмет, гране и методе психологије II. ОСНОВНЕ ПСИХИЧКЕ ПОЈАВЕ - ПСИХИЧКИ ПРОЦЕСИ ОСОБИНЕ И СТАЊА Осећаји и опажаји Учење и памћење Мишљење Интелектуалне способности Емоције Мотивација Ставови, интересовања и вредности III. ЛИЧНОСТ Структура личности Динамика личности Развој личности Теорије личности Измењена стања свести и поремећаји душевног живота и понашања IV. ОСОБА У СОЦИЈАЛНОЈ ИНТЕРАКЦИЈИ Комуникација Група Људи у маси
Корелација са другим предметима	• Социологија • Грађанско васпитање/Верска настава
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:**

• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе психологије је да допринесе формирању зреле, одговорне, социјализоване и асертивне особе као и подршка развоју компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој кроз стицање функционалних знања о основним карактеристикама психичког живота и понашања човека, формирање ставова и овладавање вештинама.

Задаци наставе психологије су да ученици:

- стекну основна знањима о психичким процесима, особинама, стањима и њиховом манифестовању у понашању;
- упознају органске основе и друштвене чиниоце психичког живота;
- разумеју психички живот особе као целину међусобно повезаних процеса, стања и особина;
- разумеју сопствену личност као део друштва и света око себе, увиде значај отворености за промене и лично ангажовање за сопствени развој и развој друштва;
- буду самосвеснији, реалистичнији и одговорнији према себи, другим људима и животној средини;
- ојачају самосвест и развију реалистичну слику о себи, одговорност према себи, другим људима, и животној средини;
- разумеју психолошке основе међуљудских односа, унапреде комуникацијске вештине, вештине конструктивног решавања конфликата, асертивног понашања и емпатије;
- упознају основне карактеристике и могућности превазилажења фрустрација и унутрашњих конфликата, као и потенцијалних развојних криза у адолесцентном узрасту;
- унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад и неговање социјалних и емоционалних односа;
- примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота;
- унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација релевантних за психички живот човека;
- унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасност и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота;
- унапреде способност аргументације сопствених ставова и критичког мишљења;
- негују интелектуалну радозналост, морално расуђивање и стваралачко мишљење;
- разумеју концепт менталног здравља и значај превенције, унапреде здраве животне стилове и примењују их свакодневном животу;
- развију ставове и вредности значајне за живот у савременом мултикултуралном и демократски уређеном друштву засноване на поштовању људских права, толеранцији, солидарности, уважавању различитости и родне равноправности.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Садржај овог програма чини репрезентативан, али и веома селективан узорак из области опште психологије са којим се ученици по први пут сусрећу у свом гимназијском школовању. Он је тако састављен да уз одговарајућу методологију рада са ученицима треба да обезбеди остварење широко постављеног циља предмета и дефинисаних бројних задатака који се односе, како на стицање функционалних знања и овладавање вештинама, тако и на формирање ставова и вредности. Ученици са тим задацима треба да буду упознати јер ће им то пружити јаснију слику о предмету као и начину на који се реализује.

Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које није наведен оптималан број часова за реализацију. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима психологије што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења, велики број примера и коришћење информација из различитих извора.

Многи психолошки појмови из програма се појављују у склопу различитих тема што омогућава њихово међусобно повезивање. На тај начин се њихово значење продубљује, а психички живот и понашање особе представља на холистички начин, као сложена интерактивна целина.

Квалитет наставе и остварење бројних задатака предмета се обезбеђује усаглашавањем садржаја са одговарајућим методичким активностима, сталном разменом информација, навођењем примера и указивањем на примену. Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из живота и искуства ученика.

У реализацији овог програма наставници пружају информације, осмишљавају, организују и усмеравају ученичке активности, креирају атмосферу у којој се настава одвија, дају повратну информацију, процењују напредовање ученика и оцењују их.

За подстицање ученичких активности изузетно су важна питања која им се постављају. Она би требало да буду унапред припремљена, са свешћу шта се њима жели постићи у односу на циљеве и задатке предмета, јасна, захтевна али не и сувише компликована, по тежини различита да би подстакла учешће већег броја ученика.

Питања добијају пун смисао уколико су праћена одговарајућом повратном информацијом од стране наставника али и других ученика. Повратна информација може бити ново питање, парафразирање, похвала, упућивање на нове изворе информација. Она доприноси остварењу многих задатака, подстицању самопоуздања ученика, њиховог учешћа у раду и мотивисању

за предмет.
Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању.
Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију.
Садржај психологије има природну везу са садржајима других предметима као што су српски језик, историја, биологија, грађанско васпитање. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су социологија, филозофија. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе психологије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).
Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ФИЛОЗОФИЈА

ПРЕДМЕТ	**ФИЛОЗОФИЈА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**III разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 72 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ПРВИ ДЕО 1. Предмет логике 2. Проблеми сазнања 3. Појам 4. Дефиниција и класификација 5. Суд 6. Закључак ДРУГИ ДЕО 1. Наука и знање 2. Теоријска припрема истраживања 3. Утврђивање научних чињеница 4. Научно објашњење 5. Логика као филозофска дисциплина (3) **IV разред - гимназија природно-математичког смера** **(2 часа недељно, 64 часа годишње)** **гимназија општег типа и гимназија друштвено-језичког смера** **(3 часа недељно, 96 часова годишње)** 1. ОДРЕЂЕЊЕ ФИЛОЗОФИЈЕ 2. АНТИЧКА ФИЛОЗОФИЈА 3. СРЕДЊОВЕКОВНА ФИЛОЗОФИЈА 4. ФИЛОЗОФИЈА НОВОГ ДОБА 5. САВРЕМЕНА ФИЛОЗОФИЈА
Корелација са другим предметима	• Историја • Социологија • Грађанско васпитање/Верска настава
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе овог предмета је да код ученика развије свест о потреби да активно обликују свој и одговорно учествују у јавном животу хумано и демократски оријентисаног друштва, оспособљавајући их да независно критички мисле и просуђују, формирају сопствени поглед на свет који је осетљив на културни контекст, и да се у својим делима и поступцима руководе вредностима истине, добра, правде и лепоте чији смисао и значај откривају у процесу овладавања знањима и вештинама својственим филозофски култивисаној мисли.

Задаци наставе филозофије су да ученици:

- овладају знањима о елементима и принципима ваљане мисли и активно их користе у структурисању властитог сазнања и алгоритамском решавању проблема;
- разумеју структуру сазнајних способности, сложени однос језика и мишљења у процесу сазнавања и развију осетљивост за типичне грешке у закључивању и доказивању присутне у свакодневној комуникацији;
- познају методолошку структуру научног и филозофског истраживања и оспособе се за примену критичко-рационалних метода у решавању практичних и теоријских проблема;
- доведу у везу властита мисаона искуства са карактеристичним филозофским проблемима и упознајући различита филозофска становишта стекну свест о сложености и креативној компоненти интелектуалног напора да се проникне у структуру стварности;
- разумеју значај историјског контекста и развојне димензије у настанку филозофских схватања, као и узајамно преплитање културних и интелектуалних традиција у настанку научних теорија и духовних творевина западне културе;
- овладају различитим мисаоним стратегијама и унапреде самостално и критичко суђење кроз анализу и интерпретацију филозофских текстова и реконструкцију филозофских аргумената;
- овладају анализом комплексних питања и идеја зарад формирања властитог погледа на проблеме савременог света;
- разликују сазнајне од вредносних судова и артикулишу властити вредносни систем у суочавању са етичким дилемама и изазовима друштва у коме живе;
- развију осетљивост за социјални и културни контекст, идентитет и разлике, овладају вештинама успешне комуникације, тимског рада и практикују технике за конструктивно решавање конфликата у свакодневном животу;
- преузимају одговорност за сопствене поступке, однос према природном и друштвеном окружењу, и да са успехом учествују у јавном животу друштва;
- унапреде способности за разложно (писмено и усмено) излагање мисаоних

садржаја и учешће у расправи на начин који доприноси развијању атмосфере отворености и узајамног уважавања;
- усвоје и практикују интелектуалне врлине, ставове и вредности: интелектуалну отвореност и радозналост, истинољубивост, уважавање сведочанства и аргумента, спремност на аутокритику, толеранцију према разликама у мишљењу и непристрасност у процени властитих и туђих становишта, поступака и постигнућа;
- усвоје целовит приступ образовању који се темељи на међузависности и трансферу знања из различитих области, усаврше методе и технике за поспешивање властитог учења, развијају интересовање за (теоријска) знања, умећа и вештине потребне за даље образовање, индивидуални и професионални развој, и припреме се да у процесу доживотног учења адекватно одговоре на неизвесности и промене у каријери и социјалном статусу.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Развијању (повезаности) знања, вештина, ставова и вредности код ученика погодује тематско и проблемско конципирање наставних садржаја које успоставља смисаоне везе између појмова, чињеница, процедура, као и сродних садржаја из различитих предмета, и циља на њихову примену у новим образовним контекстима. Настава филозофије (логике) има задатак да допринесе развоју општих кључних способности (посебно у области тзв. критичког мишљења), али и да, повратно, посредством оних које су стечене у другим областима (а то су пре свега језичка, читалачка, научна, уметничка писменост) унапреди општу перформансу ученика, подигне ниво њихове интелектуалне и духовне радозналости, оспособи их да феномене анализирају из перспективе различитих научних и уметничких дисциплина и да знања и ставова синтетизују у кохерентан поглед на свет.
Садржаји у оквиру наставних тема нису детаљно разрађени како би се наставницима оставила слобода да их конципирају на различите начине, при том консултујући и друге уџбенике и приручнике, као и материјал који је доступан преко интернета.
У реализацији програма за трећи разред, уместо пуке анализе истиносних функција помоћу таблица, пожељно је у корелацији са наставом математике продубити разумевање импликације, значаја и употребе логичког рачуна, а посебно технике свођења на апсурд (не само код доказивања таутологија, већ и правила силогистичких фигура) на коју се често ослањају и филозофски докази. Задатак не само овог дела програма је да пружи јасан логички оквир процедурама које ученици користе у настави природних наука и посебно математике (где је и у програму за трећи разред стављен акценат на аксиоматику, математичку индукцију, доказ из хипотезе итд.). Препоручује се да вежбања у дедукцији обухвате решавање занимљивих логичких проблема, а да се примени правила закључивања, уместо пукој теорији, посвети више пажње и томе прилагоди планирани фонд часова. Тако се практиковање непосредног закључивања и његово повезивање са посредним може изводити кроз редукцију модуса силогизма, на начин како

је то учињено у Уводу у логику и научни метод Коена и Нејгела, приручнику који уједно може да послужи и за излагање општих карактеристика научног и других врста (са)знања из уводне теме у методологији истраживања. Одређени епистемолошки садржаји (врсте сведочанства, евиденција, критичко-рационална основа за прихватање истине и различита схватања истине), иако концептуално припадају другој теми, смештени су у оквир методологије јер их је осмишљеније излагати у контексту увођења у структуру научног сазнања. Наставне јединице наведене у заградама (у методолошком делу) понуђене су као факултативне, уз могућност да их наставници замене онима које би биле ближе њиховом интересовању и интересовању ученика.

Илустровање формалнологичких и грешака у доказу, чије препознавање је важан практички циљ наставе, представља погодан пројектни задатак за ученике - они примере могу пронаћи на интернету, а нарочито критички ослушкујући медије и свакодневну комуникацију.

Упознавање са историјским развојем и поделом логике, са односом логике, филозофије и науке, а поготово њеним значајем, има више ефекта као увођење у наставу филозофије у наредном разреду него као увод у изучавање саме логике, када би ученике могла оптеретити велика количина података и нових појмова којима су у стању да овладају само привидно и на спољашњи начин. Ове партије су остављене за саму завршницу програма трећег разреда, пошто се њихово стварно разумевање може очекивати тек када се усвоје одређена знања из логике и опште методологије.

Срж наставе филозофије у четвртом разреду треба да чини обезбеђивање креативног, индивидуалног и флексибилног приступа проблемима филозофије у живој размени између наставника и ученика. Увођење у филозофију преко историје филозофије не може тећи линеарно и једнозначно, јер би робовало хронологији на уштрб тражења смисаоних веза у излагању и разумевању филозофске проблематике. Отуда су садржаји предвиђени програмом груписани у теме које одговарају проблемским целинама како би се концентрисано и свестрано истраживали.

Потребно је предвидети сразмерно већи број часова за савлађивање карактеристичних проблема античке филозофије, када се заправо одвија и постепено увођење ученика у филозофска питања, терминологију и начин мишљења. Однос филозофије према религији, науци и уметности умесније је обрађивати у конкретном епохалном контексту средњовековне односно нововековне филозофије, а не у уводним партијама.

Рачунајући са готово извесним тешкоћама које ученици могу имати у разумевању езотеричне проблематике и језика појединих праваца у савременој филозофији, препоручује се да њихово упознавање буде ствар избора и договора ученика и наставника, а да се као обавезни обраде само они концептуални склопови који су на дужи рок и карактеристично одредили мисаони оквир у коме филозофија кореспондира са изазовима наше епохе: 1) логички позитивизам и аналитичка филозофија преко релевантних представника, 2) волунтаризам (Ниче и Шопенхауер), 3) линија: феноменологија (Хусерл) - филозофија егзистенције (Кјеркегор, Јасперс, Хајдегер, Сартр) - филозофска херменеутика.

Растерећење програма од сувишне фактографије треба да се огледа и у селекцији садржаја које нуде уџбеници и оспособљавању ученика да их

читају пратећи проблемске везе. Овде су наставници позвани да користе текст - анализу и различите активне, партиципативне и кооперативне методе обучавања у вештини артикулисања филозофских проблема и начина њиховог решавања.

Наиме, остварењу циља и задатака образовања у филозофији може водити само настава у којој је нагласак на проблемском приступу, самосталним и тимским истраживачким задацима који оспособљавају ученике за изградњу властитих стратегија учења и критичко коришћење различитих извора и средстава информисања, у којој се лако и често покреће разговор или расправа, размењују увиди и интегришу свакодневна искуства, ученици подстичу да користе знања стечена и ван школе, уважавају индивидуалне разлике у начину учења и брзини напредовања, избором тема прате и развијају њихова интересовања и пружа помоћ у професионалној оријентацији.

Оцењују се нивои постигнућа у свим знањима, умењима, способностима и вештинама наведеним у циљевима и задацима изучавања предмета, разноврсним методама и инструментима, током свих часова, а не само оних намењених утврђивању или систематизацији, како би оцена уистину имала информативну, мотивациону и оријентациону улогу када је у питању напредовање ученика.

Вреднују се целовити писмени и усмени одговори на постављена питања, али и активност коју ученици испољавају на часу, пре свега спремност на сарадњу и интелектуалну размену у дискусији са другима, кућна припрема за најављену тему часа (нпр. упознавање са текстуалним материјалом, обрада понуђених асимилационих табела, састављање листе кључних појмова и сл.), допринос властитом усавршавању кроз додатно читање препоручене литературе, лично истраживање и прикупљање релевантног материјала, самостална или тимска припрема и презентовање пројектних задатака. Оцени доприносе и испољена спремност да се савладају кључни задаци предмета, исказано интелектуално интересовање за проблеме филозофије (логике), као и способност да се знања, вештине и ставови усвајају и развијају у интеграцији са њиховим овладавањем у другим наставним предметима. Поред редовне усмене размене, препоручује се укључивање писаних радова/есеја и тестова у систематизације градива са циљем да сви ученици (под једнаким околностима и у истом тренутку) демонстрирају познавање заокружених тематских целина, ниво способности да примене метазнања и научене технике филозофске/логичке анализе, евалуирају понуђени материјал, артикулишу одређену филозофску (или личну) позицију и самостално се (ефективно) изразе.

Више нивое постигнућа (прикупљање и обраду материјала, креативну презентацију и флуентно излагање) ученици показују у пројектним радовима које као појединци или у тиму припремају на изабрану тему. Покретање расправа (или учешће у њима) важан је део усавршавања логичких способности и развијања (артикулације и одбране) личних или колективних вредносних ставова, али и учења како да се толеришу туђи. Иако те компетенције нису циљно и систематски развијане током школовања, њихово укључивање у постигнућа која треба оцењивати свакако ће фокусирати пажњу наставника и ученика на овај кључни сегмент у трансферу филозофских знања на ваннаставне контексте. Сходно томе,

треба подстицати учениково суделовање у пригодним дискусијама, дебатама, разјашњењима, анализама текстуалних предложака, логичким обрадама кључних појмова и концепата, формулацији питања и проблема као задатака часа, или различитим формама презентације.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ**
	• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.
Облици наставе	**Што више примењивати следеће облике наставе:** • Индивидуални облик рада са ученицима. • Групни облик наставног рада и рад у паровима. • Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ИСТОРИЈА

ПРЕДМЕТ	**ИСТОРИЈА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - гимназија друштвено-језичког смера и гимназија општег типа** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I тема: УВОД У ИСТОРИЈУ II тема: ПРАИСТОРИЈСКА ЗАЈЕДНИЦА III тема: СТАРИ ВЕК Стари исток Стара Грчка Стари Рим IV тема: ПОЗНА АНТИКА И РАНИ СРЕДЊИ ВЕК **I разред - гимназија природно-математичког смера** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I тема: УВОД У ИСТОРИЈУ II тема: ПРАИСТОРИЈСКА ЗАЈЕДНИЦА III тема: СТАРИ ВЕК Стари исток Стара Грчка Стари Рим IV тема: ПОЗНА АНТИКА И РАНИ СРЕДЊИ ВЕК **II разред - гимназија друштвено-језичког смера и гимназија општег типа** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I тема: ЕВРОПА У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ II тема: НАСЕЉАВАЊЕ СЛОВЕНА НА БАЛКАН И СТВАРАЊЕ ПРВИХ СРПСКИХ ДРЖАВА III тема: ЕВРОПА ОД XII ДО XV ВЕКА IV тема: СРПСКИ НАРОД И ЊЕГОВИ СУСЕДИ ОД XII ДО XV ВЕКА **II разред - гимназија природно-математичког смера** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I тема: ЕВРОПА У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ

II тема: СРПСКИ НАРОД ОД XII ДО XV ВЕКА
III тема: ЕВРОПА ОД XV ДО XVIII ВЕКА
IV тема: АПСОЛУТИСТИЧКЕ МОНАРХИЈЕ (XVI–XVIII век)
V тема: СРПСКИ НАРОД ПОД ОСМАНСКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)
VI тема: СРБИ ПОД ХАБЗБУРШКОМ И МЛЕТАЧКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)
VII тема: ЕВРОПА И СВЕТ ОД КРАЈА XVIII ДО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА XIX
ВЕКА
VIII тема: НАЦИОНАЛНИ ПОКРЕТИ НА БАЛКАНУ ОД КРАЈА XVIII ДО
СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА XIX ВЕКА

III разред - гимназија друштвено-језичког смера
(3 часа недељно, 108 часова годишње)
гимназија општег типа (2 часа недељно, 72 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I тема: ЕВРОПА ОД XV ДО XVIII ВЕКА
II тема: АПСОЛУТИСТИЧКЕ МОНАРХИЈЕ (XVI–XVIII век)
III тема: СРПСКИ НАРОД ПОД ОСМАНСКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)
IV тема: СРБИ ПОД ХАБЗБУРШКОМ И МЛЕТАЧКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)
V тема: ЕВРОПА И СВЕТ ОД КРАЈА XVIII ДО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА XIX ВЕКА
VI тема: НАЦИОНАЛНИ ПОКРЕТИ НА БАЛКАНУ ОД КРАЈА XVIII ДО
СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА XIX ВЕКА

III разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)
IV разред - гимназија општег типа (2 часа недељно, 64 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I тема: ЕВРОПА И СВЕТ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА
II тема: НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА
III тема: ПРВИ СВЕТСКИ РАТ
„Велики рат”
Србија у „Великом рату”
IV тема: ЕВРОПА И СВЕТ ИЗМЕЂУ СВЕТСКИХ РАТОВА
V тема: ЈУГОСЛОВЕНСКА КРАЉЕВИНА
VI тема: ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ
Свет у Другом светском рату
Југославија у Другом светском рату
VII тема: СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА
Послератни свет и његове супротности
Југославија после Другог светског рата

IV разред - гимназија друштвено-језичког смера
(3 часа недељно, 96 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I тема: ЕВРОПА И СВЕТ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА

	II тема: НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА III тема: ПРВИ СВЕТСКИ РАТ „Велики рат” Србија у „Великом рату” IV тема: ЕВРОПА И СВЕТ ИЗМЕЂУ СВЕТСКИХ РАТОВА V тема: ЈУГОСЛОВЕНСКА КРАЉЕВИНА VI тема: ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ Свет у Другом светском рату Југославија у Другом светском рату VII тема: СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА Послератни свет и његове супротности Југославија после Другог светског рата
Корелација са другим предметима	• Српски језик и књижевност • Географија • Социологија • Грађанско васпитање/Верска настава
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**Циљ и задаци** Циљ наставе историје је стицање хуманистичког образовања и развијање историјске свести; разумевање историјског простора и времена, историјских догађаја, појава и процеса и улоге истакнутих личности; развијање индивидуалног и националног идентитета; стицање и проширивање знања, развијање вештина и формирање ставова неопходних за разумевање савременог света (у националном, регионалном, европском и глобалном оквиру); унапређивање функционалних вештина и компетенција неопходних за живот у савременом друштву (истраживачких вештина, критичког и креативног мишљења, способности изражавања и образлагања сопствених ставова, разумевања мултикултуралности, развијање толеранције и културе аргументованог дијалога); оспособљавање за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија; развијање свести о потреби сталног усавршавања и свести о важности неговања културно-историјске баштине. **Задаци наставе историје су да ученици:** - стекну и прошире знања о националној и општој историји (политичкој, економској, друштвеној, културној...), да разумеју узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса, и улогу истакнутих личности у

развоју људског друштва;
- поседују свест о повезаности појава из прошлости са појавама из садашњости;
- разумеју да национална историја представља саставни део регионалне, европске и глобалне историје;
- развијају истраживачки дух и критички однос према прошлости самосталном анализом различитих историјских извора и литературе и проналажењем и систематизовањем стечених информација;
- буду оспособљени за проналажење, прикупљање и коришћење информација датих у различитим симболичким модалитетима (историјске карте, графикони, табеле...) и њихово повезивање са претходним историјским знањем;
- буду оспособљени да препознају различита тумачења истих историјских догађаја;
- повезују стечена знања и вештине са садржајима сродних наставних предмета
- буду оспособљени за примену стечених знања и практичних вештина у свакодневном животу;
- унапређују вештине неопходне за индивидуални и тимски рад (комуникативност, образлагање сопствених ставова, аргументовани дијалог...)
- развијају одговорност, систематичност, прецизност и позитивни став према учењу;
- развијају свест о квалитету стеченог знања и потреби сталног усавршавања.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Учењем историје обогаћују се знања о прошлости, развијају аналитичке вештине неопходне за критичко сагледавање савременог света, његових историјских корена и актуелних цивилизацијских токова. Настава и учење историје припрема ученика за одговорно учешће у демократском друштву брзих друштвених, технолошких и економских промена и оспособљава га да кроз удруживање и сарадњу допринесе да се адекватно одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Ученику се кроз наставу историје омогућава развој групних идентитета (национални, државни, регионални, европски), чиме се обогаћује и лични идентитет. Посебан акценат је стављен на разумевање историјских и савремених промена, али и на изградњу демократских вредности које подразумевају поштовање људских права, развијање интеркултуралног дијалога и сарадње, односа према разноврсној културно-историјској баштини, толерантног односа према другачијим ставовима и погледима на свет. Ученик кроз наставу историје треба да искаже и проактиван однос у разумевању постојећих унутрашњих и регионалних конфликата са историјском димензијом и допринесе њиховом превазилажењу.

Основни ниво

Ученик користи основна историјска знања (правилно употребљава историјске појмове, хронологију, оријентише се у историјском простору, познаје најважнију историјску фактографију) у разумевању појава и процеса

из прошлости који су обликовали савремено друштво, као и одређене националне, регионалне, па и европски идентитет. Развијају се вештине неопходне за успостављање критичког односа према различитим историјским и друштвеним појавама. Ученик изграђује свест о сопственој одговорности у савременом друштву, развија ставове неопходне за живот у савременом демократском окружењу и учешћу у различитим друштвеним процесима (поштовање људских права, неговање културе сећања, толеранција и уважавање другачијег културног идентитета и наслеђа и решавање неспоразума кроз изградњу консензуса).

Средњи ниво

Ученик развија посебна историјска знања и нарочито аналитичке вештине компарације различитих извора информација, процењујући њихову релевантност, објективност и комплексност. Веома важну димензију наставе историје представља разумевање функционисања савременог света, његових историјских корена и оних појава које својим дугим трајањем обликују садашњицу.

Напредни ниво

Ученик разуме, анализира и критички просуђује комплексније историјске, као и савремене догађаје, појаве и процесе са историјском димензијом, уз употребу различитих историјских извора. Ученик је у стању да уочи последице стереотипа и пропаганде на савремено друштво, људска права и политичко окружење, да аргументовано води дебату уз међусобно уважавање, неговање толеранције и унапређивање интеркултуралног дијалога, као и да писмено и графички приказује резултате свог истраживања уз коришћење одговарајућих компјутерских програма.

Специфична предметна компетенција: РАЗУМЕВАЊЕ ИСТОРИЈЕ И КРИТИЧКИ ОДНОС ПРЕМА ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ

Основни ниво

Именујући најважније историјске догађаје, појаве, процесе и личности ученик ствара основ за боље разумевање прошлости сопственог народа, државе, региона, Европе и човечанства. Познаје и користи хронологију неопходну за сналажење у свакодневним животним ситуацијама. Оријентише се у историјском и савременом простору. Разуме историјске феномене који су утицали на стварање цивилизација, друштва, држава и нација. Препознаје друштвене, економске и културне промене које су обликовале савремени свет. Има критички однос према тумачењу и реконструкцији прошлости и тумачењу савремених догађаја примењујући мултиперспективни приступ. Квалитетно бира разноврсне информације из различитих извора, критички их анализира, пореди и синтетише да би свеобухватније сагледао прошлост и садашњост.

Средњи ниво

Анализира специфичности одређених историјских појмова и користи их у одговарајућем контексту. Разуме различите државне, политичке и друштвене промене у историји, чиме се боље оријентише кроз историјско време, историјски и савремени геополитички простор. Процењује релевантност и квалитет различитих извора информација преко којих се формира слика о појединим историјским или савременим феноменима. Повезује поједине процесе, појаве и догађаје из националне, регионалне и опште историје. Развија и надграђује своје различите идентитете.

Напредни ниво
Анализира и критички просуђује о појединим историјским догађајима, појавама и процесима из националне, регионалне и опште историје, као и историјске и савремене изворе информација. Унапређује функционалне вештине употребом различитих рачунарских програма неопходних за презентовање резултата елементарних историјских истраживања заснованих на коришћењу одабраних извора и историографске литературе. Продубљује разумевање прошлости анализирањем савремених, пре свега друштвених и културних појава и процеса у историјском контексту.
Специфична предметна компетенција: РАЗУМЕВАЊЕ ИСТОРИЈЕ И САВРЕМЕНИХ ИДЕНТИТЕТА КАО ОСНОВА ЗА АКТИВНО УЧЕСТВОВАЊЕ У ДРУШТВУ
Основни ниво
Уочава различите културне, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет. Развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта. Примењује основне елементе интеркултуралног дијалога ослањајући се на прошлост, идентитет и културу свог, али и других народа у Србији, региону, Европи и свету. Негује толерантан вид комуникације, поштовање људских права, разноврсних културних традиција. Препознаје узроке и последице историјских и савремених конфликата и развија ставове који воде њиховом превазилажењу. Уочава разноврсне последице преломних друштвених, политичких, економских и догађаја из културе и света науке, појава и процеса из прошлости, чиме се омогућава боље сагледавање савременог контекста у коме живе и стварање предуслова за креативан однос према непосредном друштвеном окружењу.
Средњи ниво
Анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација. Вреднује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости. Дефинише историјске појаве дугог трајања; уочава сличности и разлике у односу на савремени контекст, што доприноси разумевању историјске основе савремених појава. Препознаје регионалне везе на пољу заједничке политичке, друштвене, економске и културне прошлости. Гради толерантан однос према припадницима других нација или вероисповести у регионалном и унутардржавном контексту, неопходан у превенцији потенцијалних конфликата. Развија и надграђује своје различите идентитете и разуме различитост идентитета других људи.
Напредни ниво
Унапређује толерантан однос у комуникацији вођењем аргументоване дебате о важним темама из историје и савременог живота засноване на међусобном уважавању ставова, различитих националних, идејних, конфесионалних или културних позиција, чиме се гради конструктиван однос за квалитетан живот у мултикултуралном друштву.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на основном нивоу у свакој области.
1. Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА

2.ИС.1.1.1. Разуме значење основних историјских и појмова историјске науке.
2.ИС.1.1.2. Користи хронолошке термине у одговарајућем историјском и савременом контексту.
2.ИС.1.1.3. Препознаје историјски простор на историјској карти.
2.ИС.1.1.4. Именује најзначајније личности и наводи основне процесе, појаве и догађаје из опште и националне историје.
2. Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ
2.ИС.1.2.1. Самостално прикупља и разврстава различите изворе информација о прошлости и садашњости у функцији истраживања.
2.ИС.1.2.2. Уочава да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора.
2.ИС.1.2.3. Препознаје предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим изворима информација.
2.ИС.1.2.4. Усмено интерпретира историјски наратив и саопштава резултате самосталног елементарног истраживања.
2.ИС.1.2.5. Писано саопштава резултате елементарног истраживања уз употребу текстуалне word датотеке (фајла).
3. Област ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА
2.ИС.1.3.1. Препознаје историјску димензију савремених друштвених појава и процеса.
2.ИС.1.3.2. Идентификује улогу историјских личности у обликовању савремене државе и друштва.
2.ИС.1.3.3. Разуме значај и показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа.
2.ИС.1.3.4. Разуме смисао обележавања и неговања сећања на важне личности, догађаје и појаве из прошлости народа, држава, институција.
2.ИС.1.3.5. Уочава елементе интеркултуралних односа и препознаје вредности друштва заснованог на њиховом неговању.
2.ИС.1.3.6. Пореди историјски и савремени контекст поштовања људских права и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.
2.ИС.1.3.7. Препознаје узроке, елементе и последице историјских конфликата и криза са циљем развијања толеранције, културе дијалога и сензибилитета за спречавање потенцијалних конфликата.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на средњем нивоу у свакој области.
1. Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА
2.ИС.2.1.1. Анализира специфичности одређених историјских појмова.
2.ИС.2.1.2. Показује историјске појаве на историјској карти и препознаје историјски простор на географској карти.
2.ИС.2.1.3. Објашњава и повезује улогу личности, процесе, појаве, догађаје из националне и опште историје.
2. Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ
2.ИС.2.2.1. Процењује релевантност и квалитет различитих извора информација о прошлости и садашњости и примењује их у истраживању и презентацији.
2.ИС.2.2.2. Анализира предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге видове пристрасности у тумачењу историјских појава у историјским и савременим

изворима информација и уочава њихове последице.
3. Област ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА
2.ИС.2.3.1. Наводи и описује појаве различитог историјског трајања и уочава сличности и прави разлику у односу на њихов савремени и историјски контекст.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на напредном нивоу у свакој области.
1. Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА
2.ИС.3.1.1. Разуме и анализира променљивост историјског простора у различитим периодима, уз употребу историјске, географске и савремене политичке карте.
2.ИС.3.1.2. Критички просуђује важне процесе, појаве, догађаје и личности из опште и националне историје.
2. Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ
2.ИС.3.2.1. Закључује на основу истраживања различитих извора информација о прошлости и садашњости.
2.ИС.3.2.2. Издваја и објашњава специфичне сличности и разлике у тумачењима исте историјске појаве на основу различитих историјских извора.
2.ИС.3.2.3. Усмено објашњава резултате самосталног елементарног истраживања и аргументовано брани изнете ставове и закључке.
2.ИС.3.2.4. Писано и графички презентује резултате елементарног истраживања уз употребу нових технологија.
3. Област ИСТОРИЈСКЕ ОСНОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА
2.ИС.3.3.1. Анализира савремене појаве и процесе у историјском контексту и на основу добијених резултата изводи закључке.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Наставни садржаји предмета Историја конципирани су тако да ученицима гимназије пруже целовиту слику о праисторијском и историјском добу. Полазну тачку чине циљ и задаци овог предмета, чија реализација треба да буде прилагођена узрасту и развојним карактеристикама ученика. Садржаје треба прилагођавати ученицима, како би најлакше и најбрже достигли наведене циљеве. Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљ и задатке предмета. Програм се може допунити садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају (археолошка налазишта, културно-историјски споменици, музејске збирке...).
У гимназијама на наставном језику неке од националних мањина могу се, осим садржаја из њихове историје који су дати у програму, обрадити и проширени наставни садржаји из прошлости тог народа. При томе, наставници ће настојати да, коришћењем разноврсних извора и релевантне историографске и етнографско-антрополошке литературе, ученицима пруже могућност да стекну јасну представу о прошлости народа коме припадају, али и окружења у коме живе: какав им је био начин живота и које су значајне личности обележиле њихову историју.
Важно је искористити велике могућности које историја као наративни

предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Наставни садржаји треба да буду представљени као "прича", богата информацијама и детаљима, како би историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно и динамично. Настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе шта се десило, већ и зашто се десило и какве су последице проистекле. Посебно место у настави историје имају питања, она која поставља наставник ученицима, и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње, користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, како у фази утврђивања и систематизације градива, тако и у обради наставних садржаја. У зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем итд.

Пожељно је што више користити различите облике организоване активности ученика (индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, радионице или домаћи задаци, као што су семинарски радови, презентације, самостални и групни пројекти...).

Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их "оживи" у свом уму, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно, јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме су се догађаји одвијали, олакшавајући им праћење промена на одређеној територији.

Треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (беседништва), будући да историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика. Неопходно је имати у виду интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да схвате повезаност и условљеност географских, економских и културних услова живота човека кроз простор и време. Треба избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница, јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина.

Како би циљеви наставе историје били што потпуније остварени, препоручује се и примена дидактичког концепта мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба Интернета, прављење Повер поинт презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата и матурског рада).

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

Облици наставе

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.

• Групни облик наставног рада и рад у паровима.

	• Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ГЕОГРАФИЈА

ПРЕДМЕТ	**ГЕОГРАФИЈА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I УВОД У ФИЗИЧКУ ГЕОГРАФИЈУ II ОПШТЕ ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ ЗЕМЉЕ III УНУТРАШЊА ГРАЂА ЗЕМЉЕ И ГЕОЛОШКИ РАЗВОЈ ЗЕМЉИНЕ КОРЕ IV РЕЉЕФ ЗЕМЉИНЕ ПОВРШИНЕ V АТМОСФЕРА VI ХИДРОСФЕРА VII БИОСФЕРА VIII ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ЗАКОНИТОСТИ У ГЕОГРАФСКОМ ОМОТАЧУ Г о д и ш њ а с и с т е м а т и з а ц и ј а **II разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** САДРЖАЈ ПРОГРАМА I УВОД У ДРУШТВЕНУ ГЕОГРАФИЈУ II КАРТА И КАРТОГРАФСКИ МЕТОД У ГЕОГРАФИЈИ 4. Подела карата према размеру, садржини и намени: топографске и географске карте. III СТАНОВНИШТВО И НАСЕЉА IV ОСНОВНЕ ПОЛИТИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ САВРЕМЕНОГ

СВЕТА
V ОСНОВНЕ ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ
VI ПОЛИТИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ, ДЕМОГРАФСКЕ И ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКЕ
ОДЛИКЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА СВЕТА
Г о д и ш њ а с и с т е м а т и з а ц и ј а

III разред - оба типа гимназије
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

I УВОД
II ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
III ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ
Рељеф
Клима Србије
Воде Србије
Земљиште и биљни и животињски свет
IV СТАНОВНИШТВО И НАСЕЉА
Становништво
Насеља
V ПРИВРЕДА СРБИЈЕ
Пољопривреда
Шумарство
Индустрија
Саобраћај
Трговина
Туризам
VI РЕГИОНАЛНЕ ЦЕЛИНЕ СРБИЈЕ
VII СРБИ У БИВШИМ ЈУГОСЛОВЕНСКИМ РЕПУБЛИКАМА И ДИЈАСПОРИ
Г о д и ш њ а с и с т е м а т и з а ц и ј а

Корелација са другим предметима

• Српски језик и књижевност
• Историја, Социологија
• Грађанско васпитање / Верска настава
• Физика, Хемија, Биологија

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ и задаци

ПРЕДМЕТА

Циљ наставе географије у гимназији је развој географског логичког мишљења и стицање нових знања, вештина и ставова из области физичке и друштвене географије, географије света и националне географије Србије (географским појмовима, појавама, процесима и законитостима), неопходним за разумевање савремене светске стварности и развој моралних вредности, толеранције, поштовања и припадности мултиетничком, мултијезичком и мултикултуралном свету.

Задаци наставе географије су да ученици:

- упознају предмет и методе проучавања природно-географских и друштвено-географских појава, процеса, објеката и законитости и њихово деловање на географску средину;
- препознају и функционално користи корелацију између географије и других природних и друштвених наука;
- стичу нова знања о законитостима развоја географске средине као резултату деловања природних и друштвених појава и процеса;
- стичу квалитетна знања о природи, становништву, насељености и привреди Србије и њеном положају, месту и улози у савременом свету;
- упознају актуелну и комплексну географску стварност савременог света и развија вредносне ставове неопходне за живот и рад;
- развијају осећања социјалне припадности сопственој нацији и култури и доприноси очувању и неговању националног и мултикултуралног идентитета;
- развијају сарадњу и солидарност између припадника различитих социјалних, етничких и културних група;
- анализирају и примењује нове информационо-комуникационе технологије у географији и уочава њихову важност у географским сазнањима;
- развијају свест о значају одрживог развоја, заштити и очувању природне и животне (друштвене) средине;
- унапређују вештине и способности за проналажење, анализу, примену и саопштавање географских чињеница и законитости;
- унапређују вештине активног, функционалног и кооперативног учења и развија мотивацију за самостално учење;
- развијају способности за учење и образовање током целог живота и укључивање у међународне и професионалне процесе.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Учењем наставног предмета Географија ученик је оспособљен да користи практичне вештине (оријентација у простору, практично коришћење и познавање географске карте, географских модела, савремених технологија - ГПС и ГИС и инструменте (компас, термометар, кишомер, ветроказ, барометар) ради лакшег сналажења у простору и времену. Ученик је оспособљен да примењује географска знања о елементима географске средине (рељеф, клима, хидрографија, живи свет, природни ресурси, привреда, становништво, насеља, саобраћај), о њиховом развоју, међусобним односима, везама, очувању и рационалном коришћењу ради планирања и унапређивања личних и друштвених потреба, националних и европских вредности.

Основни ниво

Примењује и тумачи различите изворе са географским информацијама

(географска карта, географски модели, ГПС, часописи, научнопопуларна литература, статистички подаци, интернет) ради планирања и организовања различитих активности. Користи основна знања о географским чињеницама да би разумео, заштитио и рационално користио природне и друштвене ресурсе у локалној средини, Републици Србији и земљама у окружењу.

Средњи ниво

Картографски приказује географске објекте, појаве и процесе; разуме могућности примене савремених технологија ради планирања и решавања различитих личних и друштвених потреба. Самостално објашњава природне и друштвене услове и ресурсе и разуме њихов утицај на неаравномеран друштвеноекономски развој Републике Србије и региона и активно учествује у валоризацији географске средине. Разуме савремене проблеме у локалној средини и својој држави, предлаже начине и учествује у акцијама за њихово решавање.

Напредни ниво

Користи аналогне и дигиталне географске карте, географске и статистичке истраживачке методе; упоређује и критички разматра одговарајуће научне податке да би објаснио географске чињенице и њихов допринос за решавање друштвених потреба и проблема. Критички анализира и објашњава географске везе и односе између соларног система, геолошког развоја Земље, природних услова и ресурса и поштује принципе одрживог развоја. Анализира и аргументовано објашњава друштвеноекономске карактеристике регионалног развоја Републике Србије и регионалних целина у свету; предвиђа и учествује у регионалном развоју, заштити и унапређивању локалне средине.

Специфична предметна компетенција: ПРИМЕНА ГЕОГРАФСКИХ ВЕШТИНА ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ АКТИВНОСТИ У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ

Основни ниво

Примењује и тумачи географске елементе који су приказани на картама различитог размера и садржаја, користи ГПС (систем за глобално позиционирање) и остале усмене и писане изворе са географским информацијама за сакупљање података на терену које повезује и користи за планирање и организовање својих активности у непосредном окружењу.

Средњи ниво

Представља географске елементе картографским изражајним средствима и разуме могућности примене савремених технологија (ГИС) за архивирање и приказивање картографских података ради планирања и обављања различитих активности које су значајне за развој друштва.

Напредни ниво

Анализира географске елементе приказане на аналогним и дигиталним картама; процењује квалитет и тачност; разуме потребу ажурирања података ради њиховог коришћења за научна, привредна, демографска и друга планирања.

Специфична предметна компетенција: КОРИШЋЕЊЕ ГЕОГРАФСКИХ ЗНАЊА ЗА АКТИВНО И ОДГОВОРНО УЧЕШЋЕ У ЖИВОТУ ЗАЈЕДНИЦЕ

Основни ниво

Користи знања о основним природним и друштвеним ресурсима у локалној

средини и Републици Србији, разуме њихове вредности и рационално их користи у свакодневном животу.
Средњи ниво
Изучава и процењује природне и друштвене услове и ресурсе, њихов утицај на неравномеран друштвеноекономски развој Републике Србије и региона и у својој средини предлаже начине за њихово ублажавање.
Напредни ниво
Анализира, дискутује и тумачи регионални развој Републике Србије и регионалних целина у свету; поштује принципе одрживог развоја и учествује у унапређивању националних и европских вредности.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на основном нивоу у свакој области.
1. Област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ
2.ГЕ.1.1.1. Чита и тумачи географске карте различитог размера и садржаја, користи компас и систем за глобално позиционирање (ГПС) ради оријентације у простору и планирања активности.
2.ГЕ.1.1.2. Користи инструменте за очитавање вредности основних временских/климатских елемената ради планирања и организовања активности у свом окружењу.
2.ГЕ.1.1.3. Правилно дефинише географске појмове и користи различите изворе (статистичке податке, научнопопуларну литературу, географске часописе, информације из медија, интернет) за прикупљање и представљање географских података у локалној средини, Републици Србији и земљама у окружењу.
2. Област ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ
2.ГЕ.1.2.1. Описује васионски простор и објашњава постанак, особине и кретање небеских (васионских) тела.
2.ГЕ.1.2.2. Наводи појаве и процесе у Земљиним сферама и описује њихов утицај на формирање различитих природних услова и ресурса на Земљи.
2.ГЕ.1.2.3. Описује географски размештај и опште карактеристике природних услова и ресурса у локалној средини, Републици Србији и региону и разуме њихов значај за економски развој.
2.ГЕ.1.2.4. Разуме концепт одрживог развоја као услов за опстанак и напредак људског друштва и привредни развој.
2.ГЕ.1.2.5. Наводи еколошке проблеме и њихове последице у локалној средини, Републици Србији и региону (прекомерна сеча, сушење и паљење шума, неадекватна испаша, ерозија тла, загађивање вода, ваздуха, земљишта, киселе кише, поплаве, суше) и учествује у активностима за њихово решавање.
3. Област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА
2.ГЕ.1.3.1. Описује историјско-географске факторе и њихов утицај на неравномеран регионални развој Републике Србије и земаља у окружењу.
2.ГЕ.1.3.2. Наводи географске факторе који утичу на размештај становништва, насеља и привреде у Републици Србији и земљама у окружењу.
2.ГЕ.1.3.3. Описује демографски развој (природни и механички) и структуре становништва у Републици Србији и земљама у окружењу.
2.ГЕ.1.3.4. Разуме појмове: транзиција, интеграција, глобализација и њихов утицај на промене и проблеме у Републици Србији и земљама у окружењу.

4. Област НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ
2.ГЕ.1.4.1. Објашњава математичкогеографски, физичкогеографски, економскогеографски и војностратешки положај Републике Србије.
2.ГЕ.1.4.2. Описује природногеографске и друштвеногеографске одлике локалне средине и Републике Србије.
2.ГЕ.1.4.3. Издваја регионалне целине у Републици Србији и описује њихов неравномеран развој.
2.ГЕ.1.4.4. Наводи природна и културна добра локалне средине, Републике Србије и разуме потребу за њиховим очувањем и унапређивањем.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на средњем нивоу у свакој области.
1. Област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ
2.ГЕ.2.1.1. Правилно користи картографска изражајна средства за скицирање географских карата различитог размера и садржаја.
2.ГЕ.2.1.2.* Разуме значај и могућности практичне примене географског информационог система (ГИС).
2.ГЕ.2.1.3.* Дефинише просторни план и објашњава значај просторног планирања за укупан развој одређене територије.
2. Област ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ
2.ГЕ.2.2.1. Описује постанак Земље, Месеца, Сунчевог система, њихов облик, величину, начине кретања (докази и последице).
2.ГЕ.2.2.2. Објашњава географске везе између природних услова, ресурса и људских делатности.
2.ГЕ.2.2.3. Објашњава географски размештај природних ресурса у Републици Србији, региону и Европи и објашњава њихов утицај на економски развој.
2.ГЕ.2.2.4. Описује настанак, развој и последице еколошких проблема на локалном и националном нивоу и предлаже мере за њихово решавање.
3. Област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА
2.ГЕ.2.3.1. Објашњава утицај географских фактора на демографски развој, размештај становништва, насеља и привреде у свету.
2.ГЕ.2.3.2. Објашњава савремене проблеме човечанства (сукоби и насиље, незапосленост, глад, недостатак пијаће воде, дискриминација, болести зависности) и наводи мере за њихово превазилажење.
2.ГЕ.2.3.3. Дефинише појам глобалне економије и тржишта и наводи факторе који утичу на њихов настанак и развој.
4. Област НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ
2.ГЕ.2.4.1. Објашњава историјскогеографске факторе и процењује њихов утицај на друштвене и економске токове у Републици Србији и земљама у окружењу.
2.ГЕ.2.4.2. Описује факторе који утичу на неравномеран регионални развој у Републици Србији и предлаже решења за ублажавање тих разлика.
2.ГЕ.2.4.3. Објашњава трансформације регија на националном нивоу и препознаје правце њиховог даљег развоја.
2.ГЕ.2.4.4. Описује природна и културна добра локалне средине, Републике Србије и учествује у акцијама за њихову заштиту и унапређивање.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на напредном нивоу у свакој области.
1. Област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ

2.ГЕ.3.1.1. Анализира различите изворе података и истраживачке резултате (географске карте, сателитске снимке, статистичке податке, научну литературу, географске часописе, информације из медија, интернет); изводи закључке и предлаже мере за решавање друштвених проблема.
2.ГЕ.3.1.2.* Примењује географски информациони систем (ГИС) за креирање једноставних географских карата.
2.ГЕ.3.1.3.* Анализира значај чинилаца развоја у просторном планирању (људи, природа, друштвено богатство, инфраструктура, мрежа и систем насеља).
2.ГЕ.3.1.4. Анализира аналогне и дигиталне тематске карте (природних појава, система и природне средине, друштвених појава и створених добара) и објашњава узроке који су утицали на актуелно стање, постојеће појаве и објекте.
2. Област ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ
2.ГЕ.3.2.1. Описује васионски простор, објашњава законитости и разуме њихов утицај на Земљу.
2.ГЕ.3.2.2. Анализира геохронолошки развој планете Земље.
2.ГЕ.3.2.3. Објашњава основна начела одрживог коришћења природних ресурса и њихов утицај на економски развој Републике Србије.
2.ГЕ.3.2.4. Анализира еколошке проблеме и њихове последице на глобалном нивоу и познаје савремене мере и поступке који се користе за њихово решавање.
3. Област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА
2.ГЕ.3.3.1. Анализира утицај друштвених фактора на степен економске развијености различитих регија у свету.
2.ГЕ.3.3.2. Анализира глобалне друштвене промене (транзиција, интеграција, глобализација, депопулација, неравномеран размештај становништва, пренасељеност градова, деаграризација) и њихов утицај на друштвене и економске токове на глобалном нивоу.
2.ГЕ.3.3.3. Објашњава глобалну и националну економију, глобално и национално тржиште и анализира факторе који утичу на њихов развој.
4. Област НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ
2.ГЕ.3.4.1. Анализира утицај географских веза (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на постанак и размештај природних и културних добара у Републици Србији.
2.ГЕ.3.4.2. Анализира географске факторе и њихов утицај на развој регионалних целина на глобалном нивоу.
2.ГЕ.3.4.3. Објашњава трансформације регија на глобалном нивоу и познаје правце њиховог даљег развоја.
2.ГЕ.3.4.4. Описује геодиверзитет, биодиверзитет и заштићена подручја у Републици Србији.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Програм наставе географије у гимназији конципиран је тако да пружа ученицима стицање неопходних знања, умења и навика о природној средини и друштвеној стварности Србије и савременог света. Овај програм омогућава упознавање система географских научних дисциплина, места, улоге и значаја географије као науке у систему наука.

Приликом израде програма пошло се од концепције програма географије за основну школу и од тога да гимназија представља продужетак општег образовања и васпитања.
Програм садржи наставне теме и садржаје без навођења оријентационог броја часова за реализацију. Слобода и креативност наставника испољиће се кроз: самостално планирање и одређивање броја и типова часова по наставној теми и избор наставних метода, техника, активности, дидактичких средстава и помагала. Напомињемо да је у настави географије неопходно коришћење географских карата на свим типовима часова и у свим облицима наставног рада. Поред географских карата потребно је користити табеле, дијаграме, схеме и остале дидактичке материјале који доприносе очигледности и трајности знања и умења.
Да би се што потпуније остварили циљ и задаци наставе географије треба обезбедити максималну могућу корелацију са сродним предметима, а нарочито са наставним предметима који су, као и географија, означени као носиоци садржаја у планирању породице и популационој политици (биологија, психологија, филозофија и социологија).
У првом разреду гимназије, дате су основе физичке географије континуирано и систематизовано. Веома је значајно да приликом реализације програма у овом разреду наставник добро упозна ниво знања из физичке географије са којим ученици долазе из основне школе, како би свој наставни рад прилагодио томе. Посебну пажњу у остваривању образовно-васпитних задатака програма географије у првом разреду треба обратити на неке физичко-географске садржаје из географије наше земље. У том смислу је већ поменуто код треће наставне теме да увек када су то програмски захтеви треба настојати да се одређени географски објекти, појаве и процеси објашњавају на примерима из наше земље, или ако то прилике локалне средине у којој се школа налази дозвољавају и на примерима из завичајне географије. Са овог аспекта истичемо следеће садржаје: трусна подручја на Балканском полуострву; крас Источне Србије, локални ветрови - кошава и вардарац; правни аспект заштите вода.
Садржину и структуру програма географије за други разред чини наставне теме које обухватају друштвено-географске карактеристике савременог света и наше земље и картографску проблематику.
Садржину наставног програма у трећем разреду гимназије чине садржаји националне географије Србије.
Савремена настава географије захтева стално усавршавање наставника проширивањем и надограђивањем њихових знања. Ово је посебно карактеристично за географију као науку, у којој се скоро свакодневно откривају нова сазнања и дешавају озбиљни помаци у разумевању природних и друштвених процеса. Савремени професионални развој наставника захтева њихово стално усавршавање у методици рада, као и у планирању и реализацији наставног процеса.
Географија као наука нуди садржаје који подстичу развој формално-логичког и хипотетско-дедуктивног начина размишљања. То нарочито важи за географско-логичко мишљење које омогућава разумевање појава, процеса и законитости при чему се варирањем датих варијабли са сигурношћу може утврдити која варијабла или која комбинација варијабли доводи до неке географске појаве. Учење географије као науке даје кључни

подстицај за развој оваквог облика мишљења.
За ефикасно учење географије као науке у гимназији веома је важно да издвојимо развијање функционалне писмености (географске, картографске и информатичке), као и разумевање објеката, појава процеса и узрочно-последичних веза у геосистему. Неопходно је стицање знања о природним и друштвеним процесима и законитостима као и идентификовање ученичких способности, вештина, талената и интересовања. Разумевањем географских појмова и њихове повезаности се гради систем појмова, чиме се остварује трајно знање примењиво у новим ситуацијама. Релевантне мисаоне активности тј. учење географије као науке има за циљ постизање разумевања природних и друштвених појава, процеса и законитости. Важан део у учењу географије је стицање знања и умења за примену једноставних истраживања у школским условима. Интелектуал умења решавања проблема, познавања метода рада, облика рада, умења коришћења информационих технологија, интерактивних и активних метода у настави захтевају стално стручно усавршавање наставника.
Подсећамо наставнике да је у коришћењу уџбеника важан селективан приступ датим садржајима. Такође, препоручује се наставницима да од ученика не захтевају меморисање фактографског и статистичког материјала, јер то није циљ наставе географије. Стечена знања треба да буду примењива а ученици оспособљени да сами истражују и анализирају одређене географске појаве и процесе.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:

• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:

• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим

текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).

• Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали).

• Експериментална и демонстрациона наставна средства.

• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).

• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

БИОЛОГИЈА

ПРЕДМЕТ	**БИОЛОГИЈА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 74 часа годишње, 13 вежби)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I ОСНОВИ ЦИТОЛОГИЈЕ ПРОКАРИОТА ЕУКАРИОТА II МОРФОЛОГИЈА, СИСТЕМАТИКА И ФИЛОГЕНИЈА АЛГИ И ГЉИВА III ЦАРСТВО ГЉИВА (УКЉУЧУЈУЋИ И ЛИШАЈЕВЕ) IV МОРФОЛОГИЈА, СИСТЕМАТИКА И ФИЛОГЕНИЈА БИЉАКА **II разред - гимназија општег типа** **(2 часа недељно, 70 часова годишње, 11 вежби)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I ФИЗИОЛОГИЈА БИЉАКА II МОРФОЛОГИЈА И СИСТЕМАТИКА ЖИВОТИЊА 1. Морфологија и систематика бескичмењака 2. Морфологија и систематика хордата **III разред - гимназија општег типа** **(2 часа недељно, 72 часа годишње, 8 вежби)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ФИЗИОЛОГИЈА ЖИВОТИЊА I УВОД II ДИНАМИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЋЕЛИЈЕ III ПРЕГЛЕД И КАТЕГОРИЗАЦИЈА ОРГАНСКИХ СИСТЕМА **IV разред - гимназија општег типа** **(2 часа недељно, 64 часа годишње, 4 вежбе)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I ОСНОВИ МОЛЕКУЛАРНЕ БИОЛОГИЈЕ II БИОЛОГИЈА РАЗВИЋА ЖИВОТИЊА III МЕХАНИЗМИ НАСЛЕЂИВАЊА IV ЕКОЛОГИЈА, ЗАШТИТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ 1. Основни појмови и принципи екологије 2. Заштита и унапређивање животне средине и одрживи развој 3. Заштита природе

V ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЕВОЛУЦИОНЕ БИОЛОГИЈЕ

II разред - гимназија друштвено-језичког смера
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ФИЗИОЛОГИЈА БИЉАКА
II МОРФОЛОГИЈА И СИСТЕМАТИКА БЕСКИЧМЕЊАКА
III МОРФОЛОГИЈА Н СИСТЕМАТИКА ХОРДАТА
IV ЕКОЛОГИЈА, ЗАШТИТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВИ
РАЗВОЈ
1. Основни појмови и принципи екологије
2. Заштита и унапређивање животне средине и одрживи развој
3. Заштита природе

III разред - гимназија друштвено-језичког смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ФИЗИОЛОГИЈА ЖИВОТИЊА
1. Увод
2. Динамичка организација ћелије
3. Преглед и категоризација органских система
II ОСНОВИ МОЛЕКУЛАРНЕ БИОЛОГИЈЕ
III БИОЛОГИЈА РАЗВИЋА ЖИВОТИЊА
IV МЕХАНИЗМИ НАСЛЕЂИВАЊА
V ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЕВОЛУЦИОНЕ БИОЛОГИЈЕ

II разред - гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 70 часова годишње, 5 вежби)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
МОРФОЛОГИЈА И СИСТЕМАТИКА ЖИВОТИЊА
1. Морфологија и снстематика бескичмењака
2. Морфологија и систематика хордата

III разред - гимназија природно-математичког смера
(3 часа недељно, 108 часова годишње, 14 вежби)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ФИЗИОЛОГИЈА БИЉАКА
II ФИЗИОЛОГИЈА ЖИВОТИЊА
1. Увод
2. Динамичка организација ћелије
3. Преглед и категоризација органских система

IV разред - гимназија природно-математичког смера
(3 часа недељно, 96 часова годишње, 4 вежбе)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ОСНОВИ МОЛЕКУЛАРНЕ БИОЛОГИЈЕ
II БИОЛОГИЈА РАЗВИЋА ЖИВОТИЊА
III МЕХАНИЗМИ НАСЛЕЂИВАЊА
IV ЕКОЛОГИЈА, ЗАШТИТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВИ
РАЗВОЈ
1. Основни појмови и принципи екологије
2. Заштита и унапређивање животне средине и одрживи развој

	3. Заштита природе V ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЕВОЛУЦИОНЕ БИОЛОГИЈЕ
Корелација са другим предметима	• Физика • Хемија • Географија
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**Циљ и задаци** Циљ наставе биологије је да ученици развију биолошку, општу научну и језичку писменост, да развију способности, вештине и ставове корисне у свакодневном животу, да развију мотивацију за учење и интересовања за биологију као науку уз примену концепта одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину. Задаци наставе биологије су да ученици: - усвоје наставне садржаје биологије са научног аспекта као основ за академско образовање и професионални развој; - разумеју опште законитости које владају у природи и прихвате их као основ за формирање сопствених и општих норми понашања према околини у којој живе; - стекну способност интегративног-мултидисциплинарног приступа наставним садржајима; - развију способности посматрања, уочавања, упоређивања и анализирања; - развију способност логичког, критичког мишљења, закључивања и решавања проблема; - развију научну писменост, способност за писану и вербалну комуникацију на матерњем језику у биологији као науци; - развију способност коришћења информационих технологија; - развију способност проналажења, прикупљања и анализе биолошких материјала и података; - развију способност за самостално истраживање; - развију способност за рад у тиму, самовредновање, самостално презентовање резултата рада и вршњачко учење; - прихвате да су очување природе и заштита животне средине, поштовање и чување националне и светске културне баштине, одговорно коришћење природних ресурса и заштита животиња њихови приоритетни задаци; - развију свест о важности здравља и практикују здраве стилове живота; - развију толерантно, хумано понашање без обзира на националне,

религијске, полне и друге разлике међу људима;
- оспособе се за самостално и целоживотно учење.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Учећи биологију у општем средњем образовању, ученик ће овладати знањима и вештинама које ће му омогућити да разуме структуру, филогенију и еволуцију живог света, човеково место и његову улогу у природи, као и огромну човекову одговорност за очување животне средине и биолошке разноврсности на Земљи. Овако стечена знања из биологије и биолошких вештина примењиваће у свакодневном животу за побољшање сопственог здравља и одабир животног стила и учествовање у друштвеним дебатама ради доношења важних одлука, као што су одрживи развој и заштита животне средине, заштита природе и биодиверзита и употреба биотехнологија. Бавећи се биологијом развијаће способност критичког мишљења, формираће научни поглед на свет, разумеће сличности и разлике између биолошког и других научних приступа и развиће трајно интересовање за биолошке феномене.

Основни ниво

Разуме основне принципе структуре и функције живих организама, њихове филогенетске међуодносе и еволутивни развој живота на Земљи на основу Дарвиновог учења; разуме и примерено користи биолошке термине који су у широј употреби; разуме и примерено користи стечена знања и вештине за практичну примену у свакодневном животу, као што су лична хигијена, исхрана и животне навике и заштита животне средине.

Средњи ниво

Разуме и адекватном терминологијом исказује чињенице о типичним механизмима и процесима у биолошким системима, везама између структуре и функције у њима, и разуме основне узрочно-последичне везе које у тим системима владају; стечена знања активно користи у личном животу у очувању здравља и животне средине; учествује у друштвеним акцијама и дебатама са темом очувања животне средине и биолошке разноврсности; свестан је потребе одрживог развоја друштва и уме да процени које одлуке га омогућују, а које угрожавају.

Напредни ниво

Уме да анализира, интегрише и уопштава биолошке феномене и процесе, чак и на атипичним примерима; примењује стечена знања у решавању широког спектра животних ситуација; критички анализира информације и ризике одређених понашања, и јасно аргументује ставове и животне навике који служе позитивном развоју; разуме и користи језик биолошке струке, и може да прати усмену и писану биолошку комуникацију у медијима, иницира и учествује у друштвеним акцијама и дебатама са темом очувања животне средине и одрживог развоја, природе и биолошке разноврсности, и на основу биолошких знања и критичког погледа на свет користи и разуме савремене биотехнологије (вакцине, матичне ћелије, генетски модификована храна, генетске основе наследних болести).

Специфична предметна компетенција: ГРАЂА, ФУНКЦИЈА, ФИЛОГЕНИЈА И ЕВОЛУЦИЈА ЖИВОГ СВЕТА

Ова компетенција омогућава ученику да овлада знањима и вештинама које ће му омогућити да разуме структуру, филогенију и еволуцију живог света,

човеково место и његову улогу у природи.
Основни ниво
Зна основе еволуционе биологије и основне чињенице о пореклу, јединству и биолошкој разноврсности живота на Земљи.
Средњи ниво
Примењује знања из еволуционе биологије у објашњењу филогенетских промена које су довеле до настанка постојеће биолошке разноврсности на Земљи.
Напредни ниво
Дискутује и аргументује предности еволуционе теорије у односу на друга мишљења о пореклу и развоју живота на Земљи.
Специфична предметна компетенција: МОЛЕКУЛАРНА БИОЛОГИЈА, ФИЗИОЛОГИЈА И ЗДРАВЉЕ
Ова компетенција омогућава ученику да стечена знања примењује у свакодневном животу за побољшање сопственог здравља и одабир животног стила, као и доношење информисане одлуке о примени савремених биотехнологија.
Основни ниво
Зна основе молекуларне биологије, а посебно организацију генетичког материјала и основна правила генетике и наслеђивања, као и генетичку основу наследних болести; зна основне механизме одржавања хомеостазе, нарочито у односу на променљивост спољашње средине, и основне последице нарушавања хомеостазе организама на примеру човека.
Средњи ниво
Разуме значај молекуларне биологије и генетике у процесу настанка наследних болести; зна грађу и физиологију човека у и активно примењује та знања у свакодневном животу за очување сопственог здравља.
Напредни ниво
Уме да дискутује и аргументује физиолошке и неуроендокрине основе адаптивног понашања, а посебно са аспекта функционалне интеграције организама.
Специфична предметна компетенција: ЕКОЛОГИЈА, ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И БИОДИВЕРЗИТЕТА, ОДРЖИВИ РАЗВОЈ
Ова компетенција омогућава ученику да учествује у друштвеним дебатама ради доношења важних одлука, као што су одрживи развој и заштита животне средине, заштита природе и биодиверзитета.
Основни ниво
Разуме основне принципе заштите животне средине и природе.
Средњи ниво
Зна основне механизме дејства загађујућих материја и мере за отклањање последица загађења животне средине, као и основне факторе угрожавања природе и биодиверзитета и мере за заштиту природе.
Напредни ниво
Разуме сложене функционалне и хијерархијске везе између живих бића и њихове неживе околине у еко-системима и биосфери, а посебно улогу и место човека у природи и његову одговорност за последице сопственог развоја.
Општи стандарди постигнућа - образовни стандарди за крај општег средњег образовања за предмет Биологија садрже стандарде постигнућа за области:

Порекло и разноврсност живота, Јединство грађе и функције као основа живота, Од макромолекула до еволуције, Живот у еко-систему и Човек и здравље. У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа. На крају је посебно представљена и област Посматрање, мерење и експеримент у биологији, коју у овом тренутку предлажемо само као развојну област која се може реализовати у школским срединама у којима за то постоје одговарајући услови.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

1. Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА

2.БИ.1.1.1. Уме да наведе најважније чињенице о основним својствима живих бића и уме да их објасни на карактеристичним примерима.

2.БИ.1.1.2. Зна основне чињенице о пореклу и развоју живота на планети и схвата значај живота на Земљи у контексту његовог дуготрајног развоја.

2.БИ.1.1.3. Разуме потребу за класификовањем живих бића, познаје и примењује основне принципе класификације (укљ. бинарну номенклатуру) и зна да класификује методски одабране представнике живог света (одабраних типова, подтипова, класа).

2.БИ.1.1.4. Зна основне чињенице о начину живота и распрострањењу карактеристичних представника најважнијих група живих бића.

2. Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА

2.БИ.1.2.1. Зна основне чињенице о грађи ћелија и метаболичким процесима који се у њима одвијају; познаје различите типове ћелија; зна хијерархију нивоа организације живих система и разуме њихову повезаност.

2.БИ.1.2.2. Зна основне карактеристике спољашње и унутрашње грађе методски одабраних представника живих бића а посебно спољашњу и унутрашњу грађу човека.

2.БИ.1.2.3. Зна основне чињенице о физиологији живих бића и активно користи та знања у свакодневном животу.

2.БИ.1.2.4. Уме да препозна једноставне хомеостатске механизме у организму; познаје последице нарушавања хомеостазе и решава једноставне проблемске ситуације нарушавања хомеостазе.

3. Област ОД МАКРОМОЛЕКУЛА ДО ЕВОЛУЦИЈЕ

2.БИ.1.3.1. Уме да наведе основне чињенице о грађи, улози и значају биолошких макромолекула (нуклеинских киселина и протеина) и њихову примену у биотехнологији.

2.БИ.1.3.2. Уме да наведе типове размножавања; зна који је значај митотичких и мејотичких деоба; разуме значај полног размножавања и познаје основне чињенице о животним циклусима методски одабраних представника живих бића, посебно човека.

2.БИ.1.3.3. Уме да објасни организацију генетичког материјала у ћелији (укљ. појмове ген, алел, хромозом, геном, генотип, фенотип); примењује основна правила наслеђивања у решавању једноствних задатака и зна да наведе неколико наследних болести.

2.БИ.1.3.4. Зна основне чињенице о теорији органске еволуције и уме да на једноставним примерима препозна деловање природне селекције.

4. Област ЖИВОТ У ЕКО-СИСТЕМУ

2.БИ.1.4.1. Познаје основне еколошке појмове и разуме њихово значење (животна средина, станиште-биотоп, животна заједница-биоценоза,

популација, еколошка ниша, еко-систем, биодиверзитет, биосфера).
2.БИ.1.4.2. Познаје основне законитости и принципе у екологији и ослањајући се на те принципе уме да објасни основне процесе у еко-систему.
2.БИ.1.4.3. Схвата значај биодиверзитета и своју личну одговорност за заштиту природе и биодиверзитета.
2.БИ.1.4.4. Познаје утицаје људског деловања на животну средину, основне мере заштите животне средине и разуме значај тих мера.
5. Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ
2.БИ.1.5.1. Познаје основне заразне болести, њихове изазиваче, одговарајуће мере превенције и личне мере хигијене; разуме основне узрочно-последичне односе у овој области.
2.БИ.1.5.2. Препознаје основне симптоме поремећаја у раду (и болести) најважнијих органа и органских система, основне методе дијагностике и уме да примени основне мере превенције и помоћи.
2.БИ.1.5.3. Уме да идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике.
2.БИ.1.5.4. Уме да општа знања о променама у адолесценцији повеже са сопственим искуствима (посебно у вези са репродуктивним здрављем).
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.
1. Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА
2.БИ.2.1.1. Уме да објасни основна својства живих бића у мање типичним и атипичним случајевима.
2.БИ.2.1.2. Разуме поступност у развоју живих бића и разуме појам предачких форми.
2.БИ.2.1.3. Зна хијерархију класификационих категорија и примењује једноставне кључеве за идентификацију живог света.
2.БИ.2.1.4. Зна основне чиниоце који опредељују начин живота и распрострањење важних представника главних група живих бића.
2. Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА
2.БИ.2.2.1. Уме да објасни структурну и функционалну повезаност основних ћелијских процеса и разуме разлоге ћелијске диференцијације.
2.БИ.2.2.2. Зна детаље грађе човека и уме то знање да користи у свакодневном животу а посебно ради очувања сопственог здравља.
2.БИ.2.2.3. Разуме физиолошке процесе организама, њихову повезаност и активно примењује та знања за очување свог здравља и непосредне околине.
2.БИ.2.2.4. Тумачи хомеостатске механизме принципима негативне повратне спреге у различитим ситуацијама у свакодневном животу.
3. Област ОД МАКРОМОЛЕКУЛА ДО ЕВОЛУЦИЈЕ
2.БИ.2.3.1. Повезује структуре и функције важних биолошких макромолекула (нуклеинских киселина и протеина).
2.БИ.2.3.2. Уме да опише морфофизиолошке промене биљака, животиња и човека током развића (од формирања полних ћелија преко оплодње, ембриогенезе и органогенезе до сазревања и старења).
2.БИ.2.3.3. Зна како настаје варијабилност генетичког материјала и основне принципе популационе генетике и примењује та знања у решавању конкретних задатака.
2.БИ.2.3.4. Зна основне еволуционе механизме, основне типове селекције и

разуме како природна селекција наследне варијабилности доводи до настанка нових врста.
4. Област ЖИВОТ У ЕКО-СИСТЕМУ
2.БИ.2.4.1. Разуме на који начин поједини фактори неживе и живе природе утичу на организме (механизми дејства абиотичких и биотичких фактора).
2.БИ.2.4.2. Зна да објасни како различити делови еко-система утичу један на други, а посебно у односу на циклусе кружења најважнијих елемената.
2.БИ.2.4.3. Зна које се мере могу применити и на основу којих критеријума, у заштити природе и биодиверзитета.
2.БИ.2.4.4. Зна механизме штетног дејства загађујућих материја на медијуме животне средине, последице загађивања по живи свет, као и мере за њихово отклањање.
5. Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ
2.БИ.2.5.1. Зна које су и како се примењују колективне хигијенске мере и разуме смисао тих мера.
2.БИ.2.5.2. Зна које мере да примени и на који начин како би отклонио или умањио дејство штетних чинилаца спољашње средине који су утицали на развој болести.
2.БИ.2.5.3. Критички анализира позитивне и негативне утицаје различитих животних стилова на здравље.
2.БИ.2.5.4. Зна који су критеријуми ризичног понашања и уме да препозна ситуације које носе такве ризике.
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.
1. Област ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА
2.БИ.3.1.1. Разуме како основна својства живих бића указују на јединство живота.
2.БИ.3.1.2. Разуме основне принципе филогеније и разлику између сличности и сродности живих бића.
2.БИ.3.1.3. Познаје принципе филогенетске класификације и разуме њен значај у другим областима биологије.
2.БИ.3.1.4. Разуме везу између начина живота и распрострањења живих бића и основних карактеристика њихове животне форме.
2. Област ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА
2.БИ.3.2.1. Разуме да динамику ћелијских процеса условљавају како чиниоци ван ћелије (унутар организма али и из спољашње средине) тако и унутарћелијски чиниоци (генетска регулација метаболизма).
2.БИ.3.2.2. Уме да интерпретира морфоанатомске промене у еволутивно-филогенетском контексту.
2.БИ.3.2.3. Разуме да је функционална интеграција целог организма неопходна у остваривању карактеристичног понашања организама.
2.БИ.3.2.4. Разуме интеракцију нервног и ендокриног система у одржавању хомеостазе и обезбеђивању адаптивног понашања организма у променљивој околини.
3. Област ОД МАКРОМОЛЕКУЛА ДО ЕВОЛУЦИЈЕ
2.БИ.3.3.1. Разуме молекуларне основе наслеђивања.
2.БИ.3.3.2. Уме да тумачи морфофизиолошке промене код организама у току животног циклуса (посебно код човека).
2.БИ.3.3.3. Примењује знања из генетике у методски одабраним проблем

ситуацијама, посебно у генетици човека и конзервационој биологији.
2.БИ.3.3.4. Разуме значај теорије еволуције у формирању савременог биолошког начина мишљења и критички процењује њене домете у другим областима науке.
4. Област ЖИВОТ У ЕКО-СИСТЕМУ
2.БИ.3.4.1. Разуме интегрисаност еколошких нивоа организације живог света, посебно начин на који се специфичности сваког од њих интегришу у више нивое.
2.БИ.3.4.2. Разуме функционисање еко-система, посебно токове материје и енергије у еко-систему, као и развој и еволуцију еко-система.
2.БИ.3.4.3. Разуме и критички анализира конфликт између потреба економско-технолошког развоја људских заједница и потреба очувања природе и биодиверзитета.
2.БИ.3.4.4. Разуме значај и потребу одрживог развоја и критички анализира ситуације у којима постоје конфликти интереса између потребе економско-технолошког развоја и заштите природе и животне средине.
5. Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ
2.БИ.3.5.1. Разуме механизме имуног одговора на заразне болести.
2.БИ.3.5.2. Разуме механизме настанка (болести и) поремећаја у раду најважнијих органа и органских система.
2.БИ.3.5.3. Разуме потребе које стоје у основи различитих животних стилова младих и механизме помоћу којих медији утичу на понашање младих.
2.БИ.3.5.4. Разуме механизме којима ризични облици понашања, дуготрајна изложеност јаким негативним емоцијама и стрес доводе до развоја болести (односно поремећаја психичког стања и здравља личности).
Додатно, предлажемо и стандарде из области истраживачког и експерименталног рада којима се развија научна писменост ђака као основа развоја научног погледа на свет. Ову област не предлажемо као обавезну, већ се опционо може уводити и реализовати у оним школским срединама у којима постоје одговарајући услови за реализацију садржаја који су предмет стандарда.
6. Област "Х" - ПОСМАТРАЊЕ, МЕРЕЊЕ И ЕКСПЕРИМЕНТ У БИОЛОГИЈИ *
Основни ниво
2.БИ.1.6.1. Уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење).
2.БИ.1.6.2. Разуме шта су основни постулати истраживачких процедура; разуме појам контролисаног истраживања; схвата како се у науци спроводи контрола и уме да, по упутству и уз помоћ наставника, реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате у табели/графикону и извести о резултату.
2.БИ.1.6.3. Уме да прочита једноставно приказане податке и зна како да се понаша у лабораторији и на терену као и правила о раду и безбедности на раду.
2.БИ.1.6.4. Разуме шта су посебности експерименталног приступа у науци, шта разликује експеримент од осталих метода и уме, по упутству, да изведе унапред постављени експерименат и одговори на једноставну хипотезу, уз

помоћ и навођење наставника.
Средњи ниво
2.БИ.2.6.1. Уме да, уз навођење, реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату.
2.БИ.2.6.2. Зна шта је грешка инструмента и прецизност мерења и уме по упутству да калибрише инструмент.
2.БИ.2.6.3. Уме, уз помоћ наставника, да прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата.
2.БИ.2.6.4. Уме, на задатом примеру, уз помоћ наставника, да постави хипотезу, формира и реализује једноставан експеримент и извести о резултату.
Напредни ниво
2.БИ.3.6.1. Разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података.
2.БИ.3.6.2. Уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата.
2.БИ.3.6.3. Уме самостално да прави графиконе и табеле према два критеријума уз детаљан извештај.
2.БИ.3.6.4. Разуме значај контроле и пробе у експерименту (варирање једног/више фактора); уме да постави хипотезу и извуче закључак и зна (уз одговарајућу помоћ наставника) самостално да осмисли, реализује и извести о експерименту на примеру који сам одабере.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Програм за гимназије је тако конципиран да представља наставак програма биологије за основну школу и са њим чини јединствену целину. Садржаји програма имају општеобразовни карактер и треба да допринесу формирању опште културе ученика. Истовремено, структура програма даје солидну основу за изучавање оних биолошких дисциплина и других природних и техничких наука за које се ученици опредељују у току даљег школовања.
Разлике у обиму наставних садржаја за различите типове гимназија јављају се због различитог броја часова у оквиру којих се програм изводи.
Најпотпунији програм, са најширим обимом, дат је за гимназију природно-математичког смера. Иако су неки делови програма исти и за друга два типа гимназије, обим наставних садржаја у оквиру програма је различит и наставници су обавезни да се тог обима придржавају.
Програм за гимназију је структуриран тако да су поједине области подељене на наставне теме, које представљају логичке целине. Наставне теме су рашчлањене на наставне јединице у оквиру којих се ближе одређују конкретни наставни садржаји. Наставник одређује потребан број часова за реализацију сваке теме.
Узимајући у обзир структуру програмских садржаја биологије за први, други, трећи и четврти разред гимназије, може се применити широки опсег различитих облика, дидактичких модела, метода и средстава наставног рада.
Вежбе и други типови часова који су предвиђени, треба да се реализују превасходно применом:
- природних наставних средстава (препарован ботанички и зоолошки

материјал, микроскопски препарати, препарати у фиксативу, скелети и њихови делови, палеонтолошке збирке...). Уколико природна наставна средства нису доступна, могу се применити модели, а потом и друга визуелна наставна средства;
- активних наставних облика (рад у пару - кооперативни рад, рад у групи);
- активних наставних метода (метода демонстрације, метода илустрације, метода практичних и лабораторијских радова).

Дидактичке моделе који у себи интегришу различите облике, методе и средства наставног рада, треба ускладити са програмским садржајима, циљевима и задацима наставе биологије. У ту сврху, треба осим класичне (информационо-илустративне) наставе, реализовати и моделе проблемске, програмиране, егземпларне, тимске и индивидуализоване наставе. Такође је пожељно применити и друге иновативне моделе наставе: интегративну, пројектну и интерактивну наставу.

Посебно је погодно за реализацију ботаничких програмских садржаја (систематика и филогенија) применити егземпларни модел наставе. Такође, уколико су у питању еколошки аспекти, онда је могуће применити и проблемски модел наставе.

Ученици треба активним облицима и методама рада у пару, групно и тимски да реализују све оне садржаје који у себи интегришу аспекте заштите животне средине и одрживог развоја. У ту сврху, треба организовати наставу у природи, биолошку наставну екскурзију и посете објектима у природи од националног значаја.

У току реализације програма потребно је водити рачуна о узрасту ученика и њиховом претходном стеченом знању. Такође је неопходно извршити корелацију биологије са хемијом, физиком и географијом. Кад год је могуће, потребно је са ученицима организовати дебате са темама о хуманим односима међу половима, репродуктивном здрављу, ризичном понашању и др. Успех у реализацији образовно-васпитних задатака у настави биологије зависи од примене одговарајућих облика и метода рада и коришћења одговарајућих наставних средстава.

За реализацију програма биологије неопходно је да школа обезбеди минимум наставних средстава што је предвиђено и регулисано Правилником о нормативу о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава за гимназију. Обрада неких наставних јединица или вежби може се извести у одговарајућој институцији и бити поверена биологу специјалисти за одређену област.

Учениково успешно савлађивање наставних садржаја зависи и од правилно одређених нивоа васпитно-образовних захтева. У том смислу, могу се дефинисати три широке категорије когнитивног домена (према Блумовој таксономији): ниво обавештености, ниво разумевања и ниво примене.

1. разред

У 1. разреду гимназије изучава се цитологија, морфологија и систематика биљака.

На нивоу обавештености ученици треба да знају хемијску грађу ћелије, а посебно грађу и функцију беланчевина и нуклеинских киселина, грађу прокариотске и еукариотске ћелије и разлике међу њима, основне функције делова ћелија, ћелијски циклус и, у основним цртама, деобу ћелије. У оквиру систематике ученици треба да знају опште карактеристике вируса и

бактерија и њихов значај, опште карактеристике алги и гљива и да умеју таксативно да наведу неке од група користећи слике или хербарски материјал. У оквиру морфологије биљака треба да познају биљна ткива и биљне органе, њихове основне карактеристике и поделу. Треба да познају опште карактеристике маховина, папрати, голосеменица, скривеносеменица, њихов циклус развића и главне представнике фамилија.
На нивоу разумевања ученици треба суштински да познају грађу и функцију беланчевина и нуклеинских киселина, да детаљно познају грађу и функционисање ћелије, ћелијски циклус и деобу ћелије уз цртање и самостално објашњавање. Треба самостално да изведу једноставније вежбе и да умеју да формулишу закључке. Треба добро да познају морфологију биљака, принципе систематике, филогенију и кључне фамилије.
На нивоу примене ученици треба да у оквиру цитологије, разумеју суштинске појаве и процесе и да умеју самостално и логички да их објасне. Уз деобу ћелије треба да разумеју суштину преношења генетичке информације. Вежбе треба самостално да изводе, доносе логичке судове и закључке и да разумеју резултате вежби.
У области морфологије биљака треба да распознају биљна ткива и микроскопску грађу органа на препаратима, да распознају различите врсте биљних органа на природном материјалу, да добро познају систематске категорије и да уз стручну помоћ наставника детерминишу биљке на основу кључа. У оквиру вежби треба самостално да праве привремене препарате.
На овом нивоу ученици треба да се оспособе за израду истраживачких радова, есеја и презентација.

2. разред

У 2. разреду гимназије природно-математичког смера изучава се морфологија и систематика животиња, са еволуцијом и еколошким приступом.
На нивоу обавештености ученици треба да савладају систематику животиња; да знају главне карактеристике појединих група бескичмењака и кичмењака и карактеристичне представнике.
На нивоу разумевања ученици треба да добро познају грађу организама и уоче усложњавање те грађе кроз њихов еволутивни развој; да познају карактеристике таксономских категорија и главних представника фамилија. Ученици ово градиво треба самостално да излажу.
На нивоу примене ученици треба у основи да препознају представнике основних таксономских категорија, да уоче суштину еволутивних промена код животиња, да схвате суштину и значај еколошких и еволутивних адаптивних промена, да самостално користе једноставне кључеве за детерминацију, да га примене при прављењу збирки љуштура бескичмењака или инсеката, костију кичмењака и да самостално раде истраживачке радове, есеје и презентације.

3. разред

У 3. разреду изучава се физиологија биљака и животиња.
На нивоу обавештености ученици треба да у оквиру биљне физиологије савладају метаболичке процесе (фотосинтезу и дисање) у основним цртама, а у оквиру развића биљака треба да на основу стеченог знања у 1. разреду савладају животни циклус биљака.
Физиологију животиња такође на основу већ стечених знања треба да

савладају на елементарном нивоу; динамичку организацију ћелије, све органске системе и њихово функционисање у целини.
На нивоу разумевања ученици треба самостално да разумеју биохемијске и физиолошке процесе на нивоу ћелије и организма, да вежбе изводе уз помоћ наставника и да могу да изведу једноставније закључке.
На нивоу примене ученици треба, уз познавање садржаја у целини, да самостално излажу, да изводе критичке ставове и закључке, да разумеју суштину биохемијских и физиолошких процеса и законитости, да сагледавају и постављају проблем и да га уз помоћ наставника или самостално, практично решавају.
Вежбе треба самостално да изводе, да из резултата вежби изводе закључке тако да рад на часу буде основа за развијање интереса за истраживачки рад.
Есеје, презентације и истраживачке радове треба да ураде уз коришћење шире литературе и претраживањем Интернета.

4. разред

У четвртом разреду се изучава више области које представљају синтезу претходно стечених знања. Посебну област представља екологија са заштитом животне средине и одрживим развојем.
На нивоу обавештености ученици треба да заокруже своје знање из молекуларне биологије како би разумели основне механизме наслеђивања, биологију развића и еволуцију у елементарним цртама.
Садржаје екологије и заштите животне средине треба усвоје и прихвате концепт одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину.
На нивоу разумевања ученици морају да схвате суштину процеса наслеђивања и варијабилности особина код организама и да то повежу са биологијом развића и еволуцијом. То треба да буде основ за схватање суштине екологије као науке.
На нивоу примене ученици треба да разумеју суштину живота почев од молекуларног нивоа организације до ћелије, од организма до биосфере у целини; да усвојена знања самостално примењују кроз различите активности у учионици и ван ње (истраживачке радове, есеје, презентације и дебате). Ученици на овом нивоу треба да буду потпуно оспособљени, припремљени и професионално оријентисани за даље школовање.
За успешну реализацију програма биологије у гимназији, потребно је континуирано, превасходно методичко, усавршавање наставника из чега треба да проистекне њихова оспособљеност за успешну реализацију препаративне, оперативне и верификативне фазе наставног процеса биологије. Под тим се подразумева добро планирање и припремање за час (глобални, оперативни план рада и писана припрема), реализација иновативних модела наставе (пројектна, проблемска, интегративна настава...) и планско и континуирано спровођење поступака евидентирања и оцењивања.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ
Облици наставе

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.

• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали).
• Експериментална и демонстрациона наставна средства.
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

МАТЕМАТИКА

ПРЕДМЕТ	**МАТЕМАТИКА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - гимназија - сви модели** **(4 часа недељно, 148 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ЛОГИКА И СКУПОВИ (15) РЕАЛНИ БРОЈЕВИ (14) ПРОПОРЦИОНАЛНОСТ (8) УВОД У ГЕОМЕТРИЈУ (8) ПОДУДАРНОСТ (36) РАЦИОНАЛНИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ (32) СЛИЧНОСТ (14) ТРИГОНОМЕТРИЈА ПРАВОУГЛОГ ТРОУГЛА (9) **ПРОГРАМ М 1** **II разред - гимназија општег типа** **(4 часа недељно, 140 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА СТЕПЕНОВАЊЕ И КОРЕНОВАЊЕ (26) КВАДРАТНА ЈЕДНАЧИНА И КВАДРАТНА ФУНКЦИЈА (38) ЕКСПОНЕНЦИЈАЛНА И ЛОГАРИТАМСКА ФУНКЦИЈА (24) ТРИГОНОМЕТРИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ (40) **III разред - гимназија општег типа** **(4 часа недељно, 144 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ПОЛИЕДРИ (22) ОБРТНА ТЕЛА (18) ВЕКТОРИ (15) АНАЛИТИЧКА ГЕОМЕТРИЈА У РАВНИ (44) МАТЕМАТИЧКА ИНДУКЦИЈА. НИЗОВИ (23) КОМПЛЕКСНИ БРОЈЕВИ (6) **IV разред - гимназија општег типа** **(4 часа недељно, 128 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ФУНКЦИЈЕ (28) ИЗВОД ФУНКЦИЈЕ (26) ИНТЕГРАЛ (22) КОМБИНАТОРИКА (12)

ВЕРОВАТНОЋА И СТАТИСТИКА(28)

ПРОГРАМ М 2

II разред - гимназија друштвено-језичког смера
(3 часа недељно, 105 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
СТЕПЕНОВАЊЕ И КОРЕНОВАЊЕ (21)
КВАДРАТНА ЈЕДНАЧИНА И КВАДРАТНА ФУНКЦИЈА (25)
ЕКСПОНЕНЦИЈАЛНА И ЛОГАРИТАМСКА ФУНКЦИЈА (17)
ТРИГОНОМЕТРИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ (30)

III разред - гимназија друштвено-језичког смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
ПОЛИЕДРИ (13)
ОБРТНА ТЕЛА (12)
ВЕКТОРИ (5)
АНАЛИТИЧКА ГЕОМЕТРИЈА У РАВНИ (22)
МАТЕМАТИЧКА ИНДУКЦИЈА. НИЗОВИ (8)

IV разред - гимназија друштвено-језичког смера
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
ФУНКЦИЈЕ (14)
ИЗВОД ФУНКЦИЈЕ (17)
КОМБИНАТОРИКА (6)
ВЕРОВАТНОЋА И СТАТИСТИКА (15)

ПРОГРАМ М 3

II разред - гимназија природно-математичког смера
(5 часова недељно, 175 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
СТЕПЕНОВАЊЕ И КОРЕНОВАЊЕ (35)
КВАДРАТНА ЈЕДНАЧИНА И КВАДРАТНА ФУНКЦИЈА (46)
ЕКСПОНЕНЦИЈАЛНА И ЛОГАРИТАМСКА ФУНКЦИЈА (30)
ТРИГОНОМЕТРИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ (52)

III разред - гимназија природно-математичког смера
(5 часова недељно, 180 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
ПОЛИЕДРИ (25)
ОБРТНА ТЕЛА (20)
ВЕКТОРИ (15)
АНАЛИТИЧКА ГЕОМЕТРИЈА У РАВНИ (50)
МАТЕМАТИЧКА ИНДУКЦИЈА. НИЗОВИ (38)
КОМПЛЕКСНИ БРОЈЕВИ И ПОЛИНОМИ (20)

IV разред - гимназија природно-математичког смера
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

Програм је истоветан са програмом за IV разред гимназије општег типа (програм М1).

Корелација са другим предметима

- Рачунарство и информатика
- Физика
- Хемија

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:

• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:

• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе математике у гимназији јесте: да ученици усвоје елементарне математичке компетенције (знања, вештине и вредносне ставове) које су потребне за схватање појава и законитости у природи и друштву и које ће да оспособе ученике за примену усвојених математичких знања (у решавању разноврсних задатака из животне праксе) и за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

Задаци наставе математике су да ученици:

- развијају логичко и апстрактно мишљење;
- развијају способности јасног и прецизног изражавања и коришћења основног математичко-логичког језика;
- развијају способности одређивања и процене квантитативних величина и њиховог односа;
- разликују геометријске објекте и њихове узајамне односе и трансформације;
- разумеју функционалне зависности, њихово представљање и примену;
- развијају систематичност, уредност, прецизност, темељност, истрајност, критичност у раду, креативност; развијају радне навике и способности за самостални и групни рад; формирају систем вредности;
- стичу знања и вештине корисне за трансфер у друге предмете и развијају способности за правилно коришћење стручне литературе;
- формирају свест о универзалности и примени математичког начина мишљења;
- буду подстакнути за стручни развој и усавршавање у складу са индивидуалним способностима и потребама друштва;
- развијају способности потребне за решавање проблема и нових ситуација у процесу рада и свакодневном животу.

РЕДОВНА НАСТАВА

Утврђена су три модела наставних планова и програма математике за гимназије:

М1 (4 + 4 + 4 + 4 = 16) - за општи тип гимназије;
М2 (4 + 3 + 2 + 2 = 11) - за друштвено-језички смер гимназије;
М3 (4 + 5 + 5 + 4 =18) - за природно-математички смер гимназије;
За 1. разред у сва три модела програм је исти.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Учењем математике ученик је оспособљен да мисли математички, овладао је математичким знањима и концептима и критички анализира мисаоне процесе, унапређује их и разуме како они доводе до решења проблема. Развио је истраживачки дух, способност критичког, формалног и апстрактног мишљења, као и дедуктивно и индуктивно мишљење и размишљање по аналогији. Развио је способност математичке комуникације и позитивне ставове према математици и науци уопште. Ученик примењује математичка знања и вештине за решавање проблема из природних и друштвених наука и свакодневног живота , као и у професионалној сфери. Оспособљен је да стечена знања и вештине користи у даљем школовању.

Основни ниво

Ученик решава једноставне математичке проблеме и описује основне природне и друштвене појаве. На основу непосредних информација ученик уочава очигледне законитости, доноси закључке и директно примењује одговарајуће математичке методе за решавање проблема. Израчунава и процењује метричке карактеристике објеката у окружењу. Процењује могућности и ризике у једноставним свакодневним ситуацијама. Ученик користи основне математичке записе и симболе за саопштавање решења проблема и тумачи их у реалном контексту.

Средњи ниво

Ученик решава сложеније математичке проблеме и описује природне и друштвене појаве. Оспособљен је да формулише питања и претпоставке на основу доступних информација, решава проблеме и бира одговарајуће математичке методе. Користи информације из различитих извора, бира критеријуме за селекцију података и преводи их из једног облика у други. Анализира податке, дискутује и тумачи добијене резултате и користи их у процесу доношења одлука. Ученик просторно резонује (представља податке о просторном распореду објеката сликом или на менталном плану).

Напредни ниво

Ученик решава сложене математичке проблеме и описује комплексне природне и друштвене појаве. Разуме математички језик и користи га за јасно и прецизно аргументовање својих ставова. Комплексне проблеме из свакодневног живота преводи на математички језик и решава их. Користи индукцију, аналогију, дедукцију и правила математичке логике у решавању математичких проблема и извођењу закључака. Користи методе и технике решавања проблема, учења и откривања која су базирана на знању и искуству за постављање хипотеза и извођење закључака.

Специфична предметна компетенција: МАТЕМАТИКА

Специфична предметна компетенција разврстана је у три домена: Математичко знање и резоновање, Примена математичких знања и вештина на решавање проблема и Математичка комуникација.

Основни ниво

Домен 1. Математичко знање и резоновање

Уочава правилности у низу података и догађаја. Уочава и тумачи међусобне односе (повезаност, зависност, узрочност) података, појава и догађаја. Разуме основне статистичке појмове и препознаје их у свакодневном животу.

Домен 2. Примена математичких знања и вештина на решавање проблема
Примењује једноставне математичке процедуре када су сви подаци непосредно дати. Израчунава и процењује растојања, обиме, површине и запремине објеката у равни и простору. Израчунава вероватноћу одигравања догађаја у једноставним ситуацијама. Доноси финансијске одлуке на основу израчунавања прихода, расхода и добити.
Домен 3. Математичка комуникација
Комуницира математичким језиком који се састоји од појмова, ознака, фигура и графичких репрезентација и разуме захтеве једноставнијих математичких задатака. Саопштава решења проблема користећи математички језик на разне начине (у усменом, писаном или другом облику) и разуме изјаве изражене на исти начин. Тумачи изјаве саопштене математичким језиком у реалном контексту.
Средњи ниво
Домен 1. Математичко знање и резоновање
Формулише математичка питања и претпоставке на основу доступних информација. Бира критеријуме за селекцију и трансформацију података у односу на модел који се примењује. Бира математичке концепте за описивање природних и друштвених појава. Представља сликом геометријске објекте, упоређује карактеристике и уочава њихове међусобне односе.
Домен 2. Примена математичких знања и вештина на решавање проблема
Уме да примени математичка знања у анализи природних и друштвених појава. Бира оптималне опције у животним и професионалним ситуацијама користећи алгебарске, геометријске и аналитичке методе. Уме да примени математичка знања у финансијским проблемима. Анализира податке користећи статистичке методе.
Домен 3. Математичка комуникација
Разуме захтеве сложенијих математичких задатака. Бира информације из различитих извора и одговарајуће математичке појмове и симболе како би саопштио своје ставове. Дискутује о резултатима добијеним применом математичких модела. Преводи математичке формулације на свакодневни језик и обратно.
Напредни ниво
Домен 1. Математичко знање и резоновање
Користи индукцију, аналогију и дедукцију у доказивању математичких тврђења и у анализирању математичких проблема. Користи законе математичке логике и одговарајуће математичке теорије за доказивање и вредновање ставова и тврдњи формулисаних математичким језиком. На основу података добијених личним истраживањем или на други начин формулише питања и хипотезе.
Домен 2. Примена математичких знања и вештина на решавање проблема
Уме да примени математичка знања у анализи комплексних природних и друштвених појава. Бира и развија оптималне стратегије за решавање проблема.
Домен 3. Математичка комуникација
Користи математички језик при изношењу и аргументацији својих ставова и разуме захтеве сложених математичких проблема. Може да дискутује о озбиљним математичким проблемима.

Општи стандарди постигнућа - образовни стандарди за крај општег средњег образовања за предмет Математика садрже стандарде постигнућа за области: Алгебра, Геометрија, Низови, функције, изводи и интеграли и Комбинаторика, вероватноћа, статистика и финансијска математика. У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа.
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.
1. Област АЛГЕБРА
2.МА.1.1.1. Користи природне, целе, рационалне и реалне бројеве, различите записе тих бројева и преводи их из једног записа у други.
2.МА.1.1.2. Израчунава вредност бројевног израза у коме се појављују сабирање, одузимање, множење, дељење, степеновање и кореновање и при томе по потреби користи калкулатор или одговарајући софтвер.
2.МА.1.1.3. Примењује правила заокругљивања бројева и процењује вредност израза у једноставним реалним ситуацијама.
2.МА.1.1.4. Трансформише једноставне алгебарске изразе.
2.МА.1.1.5. Решава једноставне проблеме који се своде на линеарне и квадратне једначине.
2.МА.1.1.6. Решава једноставне проблеме који се своде на линеарне неједначине и једноставне квадратне неједначине.
2.МА.1.1.7. Решава једноставне проблеме који се своде на систем две линеарне једначине са две непознате.
2.МА.1.1.8. Зна и разуме основне логичке и скуповне операције и користи их.
2. Област ГЕОМЕТРИЈА
2.МА.1.2.1. Разуме концепте подударности и сличности геометријских објеката, симетрије, транслације и ротације у равни.
2.МА.1.2.2. Израчунава и процењује растојања, обиме и површине геометријских фигура у равни користећи формуле.
2.МА.1.2.3. Израчунава и процењује површине и запремине геометријских тела у простору, користећи формуле.
2.МА.1.2.4. Користи координатни систем за представљање једноставних геометријских објеката у равни.
2.МА.1.2.5. Препознаје криве другог реда.
2.МА.1.2.6. Разуме појам вектора, зна основне операције са векторима и примењује их.
2.МА.1.2.7. Примењује тригонометрију правоуглог троугла у једноставним реалним ситуацијама.
2.МА.1.2.8. Уме да реализује и примени једноставне геометријске конструкције.
3. Област НИЗОВИ, ФУНКЦИЈЕ, ИЗВОДИ И ИНТЕГРАЛИ
2.МА.1.3.1. Препознаје правилност у низу података (аритметички и геометријски низ...), израчунава чланове који недостају, као и суму коначног броја чланова низа.
2.МА.1.3.2. Разуме појам, израчунава вредност, користи и скицира график линеарне, квадратне, степене, експоненцијалне, логаритамске и тригонометријских функција синуса и косинуса.
2.МА.1.3.3. Анализира графички представљене функције (одређује нуле, знак, интервале монотоности, екстремне вредности и тумачи их у реалном

контексту).
2.МА.1.3.4. У функцијама које су представљене графички или табеларно, анализира, примењује и приближно израчунава брзину промене помоћу прираштаја.*
4. Област КОМБИНАТОРИКА, ВЕРОВАТНОЋА, СТАТИСТИКА И ФИНАНСИЈСКА МАТЕМАТИКА
2.МА.1.4.1. Пребројава могућности (различитих избора или начина) у једноставним реалним ситуацијама.
2.МА.1.4.2. Примењује рачун са пропорцијама и процентни рачун при решавању једноставних практичних проблема.
2.МА.1.4.3. Разуме концепт вероватноће и израчунава вероватноће догађаја у једноставним ситуацијама.
2.МА.1.4.4. Графички представља податке у облику дијаграма и табела, анализира податке и њихову расподелу.
2.МА.1.4.5. Разуме појмове популације и узорка, израчунава и тумачи узорачку средину, медијану и мод.*
2.МА.1.4.6. Примењује основна математичка знања за доношење финансијских закључака и одлука.
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.
1. Област АЛГЕБРА
2.МА.2.1.1. Преводи бројеве из једног бројног система у други.
2.МА.2.1.2. Разуме појам комплексног броја, представља га у равни и зна основне операције са комплексним бројевима.
2.МА.2.1.3. Израчунава вредност израза у коме се појављују и елементарне функције и при томе по потреби користи калкулатор или одговарајући софтвер.
2.МА.2.1.4. Рачуна са приближним бројевима и процењује грешку.
2.МА.2.1.5. Трансформише алгебарске изразе.
2.МА.2.1.6. Решава проблеме који се своде на једначине у којима се појављују елементарне функције .
2.МА.2.1.7. Решава квадратне и једноставне рационалне неједначине.
2.МА.2.1.8. Решава проблеме који се своде на системе линеарних једначина са највише три непознате.
2.МА.2.1.9. Зна и користи логичке и скуповне операције, исказни рачун и појам релације (посебно поретка и еквиваленције).
2. Област ГЕОМЕТРИЈА
2.МА.2.2.1. Решава проблеме и доноси закључке користећи основна геометријска тврђења, метричка својства и распоред геометријских објеката.
2.МА.2.2.2. Уочава равне пресеке геометријских фигура у простору и рачуна њихову површину.
2.МА.2.2.3. Решава једноставне проблеме користећи једначину праве и криве другог реда.
2.МА.2.2.4. Примењује својства вектора при решавању проблема.
2.МА.2.2.5. Примењује тригонометријске функције у једноставним реалним ситуацијама.
3. Област НИЗОВИ, ФУНКЦИЈЕ, ИЗВОДИ И ИНТЕГРАЛИ
2.МА.2.3.1. Решава проблеме користећи својства аритметичког и

геометријског низа, примењује математичку индукцију и израз за суму бесконачног геометријског низа у једноставним случајевима.
2.МА.2.3.2. Разуме концепт конвергенције низа и израчунава граничну вредност низа у једноставним случајевима.
2.МА.2.3.3. Уме да скицира графике елементарних функција и да их трансформише користећи транслације и дилатације дуж координатних оса.
2.МА.2.3.4. Решава проблеме користећи основна својства функција (област дефинисаности, периодичност, парност, монотоност, ...).
2.МА.2.3.5. Разуме концепт непрекидности и израчунава једноставне граничне вредности функција.
2.МА.2.3.6. Разуме концепт извода функције и примењује га у проблемским ситуацијама.*
2.МА.2.3.7. Решава проблеме минимума и максимума користећи извод функције.
2.МА.2.3.8. Разуме концепт одређеног интеграла и његову примену у једноставнијим ситуацијама.
4. Област КОМБИНАТОРИКА, ВЕРОВАТНОЋА, СТАТИСТИКА И ФИНАНСИЈСКА МАТЕМАТИКА
2.МА.2.4.1. Примењује правила комбинаторике за пребројавање могућности (различитих избора или начина).
2.МА.2.4.2. Решава проблеме користећи пропорцију и процентни рачун.
2.МА.2.4.3. Разуме концепт дискретне случајне величине и израчунава очекивану вредност, стандардно одступање и дисперзију(варијансу).*
2.МА.2.4.4. Разуме значај вероватноће у тумачењу статистичких података.*
2.МА.2.4.5. Израчунава мере варијабилности и одступања од познатих расподела.*
2.МА.2.4.6. Примењује математичка знања за доношење финансијских закључака и одлука.*
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.
1. Област АЛГЕБРА
2.МА.3.1.1. Комплексне бројеве представља у тригонометријском и експоненцијалном облику и рачуна вредност израза са комплексним бројевима.
2.МА.3.1.2. Израчунава вредност израза користећи својства операција и функција.
2.МА.3.1.3. Трансформише алгебарске изразе, доказује једнакости и неједнакости.
2.МА.3.1.4. Решава једначине са параметрима.
2.МА.3.1.5. Решава неједначине користећи основна својства елементарних функција.
2.МА.3.1.6. Решава системе линеарних једначина са и без параметара и једноставне системе нелинеарних једначина.
2. Област ГЕОМЕТРИЈА
2.МА.3.2.1. Примењује основне теореме планиметрије и њихове последице у решавању проблема и у доказивању геометријских тврђења.
2.МА.3.2.2. Решава геометријске проблеме и доноси закључке користећи изометријске трансформације у равни и простору.
2.МА.3.2.3. Решава проблеме користећи једначине кривих другог реда и

њихових тангенти у координатом систему.
2.МА.3.2.4. Примењује рачун са векторима (скаларни и векторски производ...).
2.МА.3.2.5. Примењује тригонометријске функције у проблемима.
3. Област НИЗОВИ, ФУНКЦИЈЕ, ИЗВОДИ И ИНТЕГРАЛИ
2.МА.3.3.1. Примењује математичку индукцију, аритметички и геометријски низ и израз за суму бесконачног геометријског низа у проблемским ситуацијама.
2.МА.3.3.2. Израчунава граничну вредност низа, анализира и интерпретира понашање низа података, изводи и интерпретира закључке.
2.МА.3.3.3. Користи елементарне функције за решавање проблема.*
2.МА.3.3.4. Израчунава граничне вредности функција и решава проблеме користећи својства непрекидности функција.
2.МА.3.3.5. Решава проблеме и доноси закључке анализирајући функције користећи диференцијални рачун.
2.МА.3.3.6. Решава проблеме применом интегралног рачуна (површине равних фигура, запремине тела, дужине кривих, функција расподеле и својства случајних променљивих).
4. Област КОМБИНАТОРИКА, ВЕРОВАТНОЋА, СТАТИСТИКА И ФИНАНСИЈСКА МАТЕМАТИКА
2.МА.3.4.1. Решава сложеније комбинаторне проблеме.
2.МА.3.4.2. Решава проблеме и доноси закључке у ситуацијама неизвесности користећи методе вероватноће и статистике.*
2.МА.3.4.3. Зна појам функције расподеле, појам непрекидне случајне величине и нормалне расподеле.
2.МА.3.4.4. Користи методе вероватноће и статистике у финансијама.*

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

С обзиром на извршене измене у структури ових програма математике (М1-М3) у односу на досадашње програме математике за средње школе, овде се дају само одељци: Битне карактеристике програма и објашњења садржаја програма (Посебне напомене о обради програмских тема).
Остали делови поменутог Дидактичко-методичког упутства (планирање и припремање за наставу; типови часова математике; дидактички принципи; наставне методе, облици и средства; домаћи задаци и школски писмени задаци; математички задаци и развој математичког мишљења ученика; допунски рад; додатни рад и слободне математичке активности; праћење и вредновање рада и успеха ученика) остају у важности па се наставници и аутори уџбеника упућују и обавезују да их се придржавају.
Битне карактеристике програма
Основне карактеристике програма математике су: усклађеност са програмом математике за основну школу; логичка повезаност садржаја, посебно са аспекта развоја математике; настојање, где год је то било могуће, да садржаји математике претходе садржајима других предмета у којима се математика примењује; заступљеност оних елемената развоја математике који чине основу математичке културе свих свршених ученика гимназије; хоризонтална и вертикална усклађеност између програма математике за поједине смерове у гимназији (распоред тема по разредима, њихов обим,

основни захтеви и сл.).
Програми садрже готово све елементе досадашњих програма математике који су битни за математичко образовање на овом когнитивном нивоу, уз извесна сажимања садржаја и успостављање адекватнијег односа између садржаја програма и фонда часова, с тим што се инсистира и на постизању веће ефикасности наставе методичком обновом и подесним структурирањем садржаја. При томе је узет у обзир општекултурни значај математике, тј. да се математика и њој својствен стил мишљења посматра и као битни елемент опште културе данашњег човека, без обзира којом се активношћу бави. Зато се неки садржаји из старијих разреда основне школе и на овом узрасту даље утврђују, продубљују, допуњују и заокружују тако да представљају тај неопходни део савремене опште културе образовних људи.
При избору садржаја програма била је врло значајна образовна функција наставе математике (стицање нових математичких знања, подизање нивоа математичког образовања ученика) и њен допринос даљем оспособљавању ученика да логички мисле и стваралачки приступају решавању различитих проблема, јер таква оспособљеност (захваљујући адекватним математичким садржајима и методама) има широки утицај на многобројне делатности у данашње време (а убудуће ће то бити још израженије) и омогућава касније ефикасно учење.
Неодвојива од образовне је и васпитна функција наставе математике, јер се код ученика развија правилно мишљење и доприноси изграђивању низа позитивних особина личности.
На овом нивоу веома су значајни и практични циљеви наставе математике. То значи да се водило рачуна о примени математике у животу, пракси и другим научним областима које ученици на овом нивоу изучавају или ће их учити касније.
За реализацију циља и задатака наставе математике на овом нивоу изабрани садржаји програма у основи су довољно приступачни свим ученицима. Они такође могу и стимулативно деловати на ученике, јер ови имају могућност да их усвоје и на нешто вишем нивоу (већи степен апстракције и генерализације, синтезе и примене, стваралачко решавање проблема). У вези с тим, строгост у интерпретацији садржаја треба да буде присутна у прихватљивој мери, уз ослањање на математичку интуицију и њено даље развијање, тј. мотивација и интуитивно схватање проблема треба да претходе строгости и критичности, а излагање градива мора бити праћено добро одабраним примерима и тек након довољног броја урађених таквих примера треба приступити генералисању појма, чињенице и сл. Наиме, "школска" математика не може бити сасвим формализована, тј. изложена искључиво дедуктивно. Колико ће она строга бити одређују уџбеник и наставник математике (у зависности од фонда часова, састава одељења и предзнања ученика).
ОБЈАШЊЕЊА САДРЖАЈА ПРОГРАМА
(Посебне напомене о обради програмских тема)
Неке опште напомене
1. Да би се остварио постављени циљ наставе математике, неопходно је у току наставе успешно реализовати одређене образовне, васпитне и практичне задатке, истакнуте на почетку програма.

Услови за успешну реализацију програма математике су: правилно планирање и редовно припремање наставника за извођење наставе; целисходно коришћење фонда часова и добро организован наставни процес; комбинована примена савремених наставних метода и разноврсност облика рада са ученицима, уз смишљено одабирање и припремање примера и задатака и правилну употребу одговарајућих наставних средстава, учила и других прибора за наставу математике. Све то, на одређени начин, треба да одрази интенције програма: подизање нивоа наставе и њену актуелизацију, стварање услова у којима ће ученици сопственим напорима усвајати трајна и активна математичка знања и оспособљавати се за примену тих знања и стицање нових знања.

Тако организована и извођена настава математике, уз пуно интелектуално ангажовање ученика у свим фазама наставног процеса, у већој мери је ефикасна и продуктивна, а такође подстиче самоиницијативу ученика у стицању знања и доприноси изграђивању радних навика и подизању радне културе ученика (што је и важан васпитни задатак наставе). Својом структуром математика томе доста погодује.

У програму је годишњи фонд часова за сваки разред дат по темама. Укупан број часова који је назначен за сваку тему треба схватити као оријентациони број у оквиру којег треба реализовати одговарајуће садржаје. Тиме се наставнику индиректно указује на обим, дубину, па и начин интерпретације садржаја сваке теме. Евентуална одступања могу бити за око 10% од предвиђеног фонда часова за тему (зависно од конкретне ситуације - нпр. земљотрес, пандемија, други разлог великог губљења часова,...).

По правилу, теме треба обрађивати једну за другом, како су наведене у програму, мада се не искључује и другачији редослед.

Укупан број часова предвиђен за поједине теме (а самим тим и годишњи фонд часова) сам наставник (односно стручно веће наставника математике у школи) распоређује по типовима часова, тј. одређује колико ће узети за обраду нових садржаја, а колико за утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање знања и др. По правилу, тај однос треба да буде око 2:3, тј. за обраду нових садржаја употребити до 40% укупног наставног времена, а најмање 60% за остало. Међутим, ниједан час не треба утрошити само за "предавање", тј. за излагање новог градива.

2. Реализација програма математике, посебно у И разреду, треба да представља природан прелаз од наставе у основној школи и да се заснива на већ стеченим математичким знањима ученика (што омогућава доста добра вертикална повезаност програма математике у гимназији и основној школи), с тим што објективна ситуација изискује извесно систематско утврђивање и обнављање оних садржаја из програма основне школе на којима се заснива обрада садржаја у гимназији, а то се може постићи интегрисањем појединих садржаја из основне школе у обраду нових садржаја на оном месту где је то потребно и у оној фази наставе када је то актуелно (обнављање на самом часу, самостално обнављање од стране ученика кроз домаћи рад и сл.). То од наставника захтева да смишљено и студиозно планирају градиво.

3. У погледу математичке терминологије мора постојати континуитет у односу на коришћену (прописану) терминологију у основној школи.

4. Ради осавремењивања наставе математике и ефикаснијег усвајања

садржаја, пожељно је да се обезбеди и присуство рачунарске подршке у настави математике (у почетној фази у фронталном облику рада и уз коришћење узорних демонстрационих програмских апликација, уколико нема услова за индивидуални рад ученика на рачунару у оквиру наставе математике).

Објашњење садржаја - начин реализације

За сва три програма (М1-М3) даје се заједничко објашњење - упутство за реализацију, с тим што се евентуалне разлике које се односе на поједине програме, односно садржаје, наводе у одговарајућем делу Објашњења (било у самом тексту или у фуснотама), како се већи део текста не би понављао за сваки програм односно тему.

Овде се укратко указује само на оно што је најбитније у свакој теми програма (важни појмови, чињенице, идеје, методе и др.), тј. на оно што, сагласно оперативним задацима треба имати у првом плану (основни циљ) при реализацији садржаја, без обзира на број часова за одређену тему. Наравно, уколико је број часова већи, садржаји теме треба да буду обрађени темељније и усвојени. Тако, на пример, теме из програма М3 за природно-математички смер реализоваће се знатно шире и дубље него у остала два програма. То зависи, како од броја часова за тему, тако и од конкретне ситуације (састав ученика и други услови).

1. разред

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама по моделу.

Гимназија - сви модели (148)

Логика и скупови (15)

Реални бројеви (14)

Пропорционалност (8)

Увод у геометрију (8)

Подударност (36)

Рационални алгебарски изрази (32)

Сличност (14)

Тригонометрија правоуглог троугла (9)

Логика и скупови. - Ову тему треба реализовати кроз понављања, продубљивања и допуњавања оног што су ученици учили у основној школи. Ови логичко-скуповни садржаји (исказ, формула, логичке и скуповне операције, основни математички појмови, логичко закључивање и доказивање тврдњи, релације и функције) су извесна основа за виши ниво дедукције и строгости у реализацији осталих садржаја програма математике на овом ступњу образовања и васпитања ученика. При томе, нагласак треба да буде на овладавању математичко-логичким језиком и разјашњавању суштине значајних математичких појмова и чињеница, без превеликих формализација.

Важан моменат у спречавању формализма и усмеравању пажње у настави математике на суштинска питања јесте правилно схватање улоге и места логичко-скуповне (па и геометријске) терминологије и симболике. Симболика треба да се користи у оној мери у којој олакшава изражавање и записе (а не да их компликује), уштеђује време (а не да захтева додатна објашњења), помаже да се градиво што боље разјасни (а не да отежава његово схватање).

Елементе комбинаторике дати на једноставнијим примерима и задацима, као примену основних принципа пребројавања коначних скупова. Треба имати у виду да обрадом ових садржаја није завршена и изградња појединих појмова, јер ће се они дограђивати и у каснијим програмским темама.
Реални бројеви. - У краћем прегледу бројева од природних до реалних, треба извршити систематизацију знања о бројевима, стеченог у основној школи, посебно истичући принцип перманенције својстава рачунских операција. При томе посебну пажњу обратити на својства рачунских операција, као основу за рационализацију рачунања и трансформације израза у оквиру других тема. У зависности од конкретне ситуације, ово се може дати и на нешто вишем нивоу. Потребну пажњу треба посветити обради приближних вредности. При томе ученик треба да схвати да рачунање са реалним бројевима најчешће значи рачунање са приближним вредностима.
Пропорционалност величина. - Карактеристика ове теме је што у њој долази до изражаја повезивање и примена разних математичких знања. На бази проширивања и продубљивања раније стечених знања, основну пажњу овде треба посветити примени функција директне и обрнуте пропорционалности и пропорција у решавању разних практичних задатака, повезујући то и са табличним и графичким приказивањем одређених стања, процеса и појава.
Увод у геометрију. - Ово је уводна тема у геометрију нарочито у погледу упознавања ученика са аксиоматским приступом изучавању геометрије (основни и изведени појмови и ставови, дефиниције важнијих геометријских фигура). Полазећи од посебно изабраних аксиома припадања, распореда и паралелности треба на неколико једноставнијих примера упознати ученике са суштином и начином доказивања теорема.
Подударност. - Обрада садржаја из ове теме (подударност, вектори и изометријске трансформације) треба да буде наставак оног што се о томе учило у основној школи. Ослањајући се на претходна знања ученика о вектору (из математике и физике), треба тај појам доградити до нивоа неопходног за ефикасну примену. Такође, кроз понављање, треба истаћи основна својства сваке од изучаваних изометрија и њихово вршење, а нешто продубљеније обрадити изометријске трансформације као пресликавање равни у саму себе, њихову класификацију и нарочито њихове примене (као метода) у доказним и конструктивним задацима у вези са троуглом, четвороуглом и кружницом (посебно, где је то целисходније у односу на друге методе). Коришћење изометријских трансформација не искључује дедукцију као метод доказивања (у Еуклидовом смислу). Трансформације се користе у оној мери у којој олакшавају изучавање одређених садржаја геометрије.
Рационални алгебарски изрази. - Циљ ове теме је да ученици, користећи упозната својства операција са реалним бројевима, коначно овладају идејама и поступцима вршења идентичних трансформација полинома и алгебарских разломака. При томе тежиште треба да буде на разноврсности идеја, сврси и суштини тих трансформација, а не на раду са компликованим изразима. Одређену пажњу ваља посветити важнијим неједнакостима (доказивање и примена: неједнакост између средина и др.)
У оквиру ове теме треба извршити продубљивање и извесно проширивање знања ученика о линеарним једначинама и неједначинама, која су стекли у

основној школи, истичући појам еквивалентности једначина и неједначина и примену у њиховом решавању. Треба узимати и примере једначина у којима је непозната у имениоцу разломка, као и оне које садрже један или два параметра. У сваком случају, треба избегавати једначине са сувише сложеним изразима. На неколико једноставнијих примера може се показати и решавање система линеарних једначина са више од две непознате. У овој теми тежиште треба да буде у примени једначина на решавање разних проблема. Приликом обраде неједначина и система неједначина са једном непознатом треба се ограничити само на оне које не садрже параметре. Решења неједначина записивати на више начина, опредељујући се за најцелисходнији, користећи при томе првенствено унију и пресек скупова.
Сличност. У оквиру ове теме, поред заснивања мерења дужи и углова, (доводећи у везу самерљивост дужи с карактером размере њихових дужина) и продубљенијег усвајања Талесове теореме (са применама), ученици треба да упознају хомотетију као једну трансформацију равни која није изометријска, а сличност као композицију хомотетије и изометрије (односно, хомотетију као трансформацију сличности), као и да уоче практичне примене сличности. Посебно треба да схвате суштину метода сличности у решавању рачунских и конструктивних задатака. Такође је значајна примена сличности у доказивању појединих теорема (Питагорине и др.). Може се обрадити и однос површина сличних многоуглова (у виду задатка). Одговарајућу пажњу треба посветити примени Питагорине теореме у рачунским и конструктивним задацима.
Тригонометрија правоуглог троугла. - Ученици треба добро да схвате везе између странице и углова правоуглог троугла (дефиниције тригонометријских функција оштрог угла), њихове последице и примене. При решавању правоуглог троугла треба се ограничити на једноставније и разноврсне задатке.

2. разред

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама по моделу.

Општи тип (140)
Степеновање и кореновање (26)
Квадратна једначина и квадратна функција (38)
Експоненцијална и логаритамска функција (24)
Тригонометријске функције (40)
Друштвено-језички смер (115)
Степеновање и кореновање (21)
Квадратна једначина и квадратна функција (25)
Експоненцијална и логаритамска функција (17)
Тригонометријске функције (30)
Природно-математички смер гимназије (175)
Степеновање и кореновање (35)
Квадратна једначина и квадратна функција (46)
Експоненцијална и логаритамска функција (30)
Тригонометријске функције (52)

Степеновање и кореновање. - Овде треба посветити пуну пажњу усвајању појма степена и корена и савлађивању операција са њима (на карактеристичним, али не много сложеним задацима). Од посебног је

значаја релација √a2 = |a|, а такође и децимални запис броја у тзв. стандардном облику а • 10н, где је 1≤а<10 и (н∈ Н). Узимати рационалисање именилаца облика:
√а, √а ± √б.
Функцију у=хн испитивати само у неколико случајева (за н≤4), са закључком о облику графика када је изложилац н паран и када је непаран број. У вези са комплексним бројевима треба обрадити само основне појмове и чињенице које ће бити неопходне при изучавању садржаја о квадратној једначини.
Квадратна једначина и квадратна функција. - Садржаји ове теме значајни су са становишта систематског изграђивања алгебре и практичних примена. Треба решавати и једначине са непознатом у имениоцу разломка, које се своде на квадратне једначине, као и једноставније једначине са параметрима. Потребну пажњу ваља посветити примени квадратних једначина и неједначина у решавању разноврсних а једноставнијих проблема. Неопходно је да ученици добро науче да скицирају и "читају" график квадратне функције. При испитивању квадратне функције у већој мери треба користити управо њен график (његову скицу), не инсистирајући много на одређеној "шеми испитивања функције" у којој цртање графика долази тек на крају. Квадратне неједначине треба решавати користећи знања о знаку квадратног тринома, као и знања о решавању линеарних неједначина. Решавати само простије ирационалне једначине (по програмима М1 и М3).
Експоненцијална и логаритамска функција. - Приликом обраде ових функција, за уочавање њихових својстава користити првенствено графичке интерпретације. На једноставним примерима упознати одређивање логаритама (у циљу продубљивања појма логаритма). Логаритмовање обрадити у мери неопходној за практичне примене (уз коришћење џепних рачунара).
Тригонометријске функције. - При дефинисању и уочавању својстава тригонометријских функција ма ког угла у тзв. свођењу на први квадрант треба користити тригонометријску кружницу, као и симетрију (осну и централну). Упоредо са одређивањем вредности тригонометријских функција, треба решавати и тригонометријске једначине облика: син ах=б, цос ах=б, тг ах=б. Ученици треба да схвате да се многи научни и технички проблеми моделују тригонометријским функцијама, па је зато неопходно настојати да упознају основна својства ових функција, а првенствено да умеју скицирати и "читати" њихове графике. Посебну целину у тригонометријским садржајима представљају адиционе теореме и њихове последице. Оне су значајне не само за одређене идентичне трансформације у самој тригонометрији, већ и за примене у неким другим предметима. Зато овој целини треба посветити велику пажњу и градиво добро увежбати. Упознавањем синусне и косинусне теореме ученици треба да схвате да се проширују могућности примене тригонометрије на решавање ма којег троугла, као и на решавање разних проблема из метричке геометрије, физике и посебно техничке праксе.

3. разред

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама по моделу (укупан број часова за тему; број часова за обраду +

број часова за понављање и увежбавање).
Општи тип (144)
Полиедри (22)
Обртна тела (18)
Вектори (15)
Аналитичка геометрија у равни (44)
Математичка индукција. Низови (23)
Комплексни бројеви (6)
Друштвено-језички смер (72)
Полиедри (13)
Обртна тела (12)
Вектори (5)
Аналитичка геометрија у равни (22)
Математичка индукција. Низови (8)
Природно-математички смер гимназије (180)
Полиедри (25)
Обртна тела (20)
Вектори (15)
Аналитичка геометрија у равни (50)
Математичка индукција. Низови (38)
Комплексни бројеви и полиноми (20)
Полиедри и обртна тела. - У обради ових садржаја (у ствари, продубљивању и допуњавању знања која о њима ученици већ имају) значајно је да ученици већ усвојене основне појмове и чињенице просторне геометрије умеју успешно примењивати у решавању задатака (не много сложених), укључујући и оне практичне природе (одређивање запремине модела неког геометријског тела, конкретне грађевине или предмета, ако унапред нису дати неопходни подаци и сл.). Ученици треба да "виде" да се изучавана својства просторних фигура широко користе у пракси, астрономији, физици, хемији и др. Посебну пажњу треба посветити даљем развијању логичког мишљења и просторних представа ученика, чему у извесној мери може допринети разумно позивање на очигледност, коришћење модела (па и приручних средстава) и правилно скицирање просторних фигура. Поред даљег рада на усавршавању технике рачунања и трансформација израза, корисно је повремено од ученика захтевати да дају процену резултата рачунског задатка. Низом задатака може се илустровати и чињеница да је често рационалније и боље прво наћи решење задатка у "општем облику", па онда замењивати дате податке. Мада у програму није експлицитно наведено, може се као задатак дати одређивање односа површина и односа запремина сличних полиедара и сличних обртних тела, а такође и одређивање полупречника уписане или описане сфере одређеном геометријском телу. Обрасци за површину и запремину лопте и њених делова не морају се изводити (програм М2).
Вектори. - Основно у овој теми је да ученици упознају дефиницију и смисао скаларног, векторског и мешовитог производа вектора, као и координате вектора. Од посебног је значаја координатна интерпретација скаларног, векторског и мешовитог производа и њихова примена (одређивање угла између два вектора, израчунавање површине и запремине фигура, неке примене у физици и др.).

Аналитичка геометрија у равни. - Основни циљ у реализацији ове теме јесте да ученици схвате суштину координатног метода и његову ефикасну примену. Посебно, на основу својстава праве и кривих линија другог реда, ученици треба да умеју формирати њихове једначине и испитивати међусобне односе тих линија. Потребно је указати и на целисходну примену аналитичког апарата при решавању одређених задатака из геометрије.
У оквиру ове теме ученици треба да продубе и прошире знање о системима линеарних једначина, упознају системе линеарних неједначина са две непознате и упознају суштину проблема линеарног програмирања. Ови садржаји пружају могућност за повезивање раније стечених знања о једначинама, неједначинама и неким геометријским појмовима.
Математичка индукција. Низови. - Ученици треба да схвате значај и суштину метода математичке индукције као посебног и ефикасног метода у математици за доказивање појединих тврђења. Овај метод треба увести и увежбати помоћу што једноставнијих примера. Посебно, у природно-математичком смеру (програм М3) повезивање ових садржаја са трансформацијама полинома омогућава ефикасно решавање низа разноврсних задатака из елементарне теорије бројева - области која је врло прикладна за развијање математичког језика и расуђивања (докази разних теорема у вези са дељивошћу и својствима целих бројева, њихових квадрата, простим бројевима, конгруенцијама и сл.).
На подесним и једноставним примерима објаснити појам низа као пресликавања скупа Н у скуп Р уз графичку интерпретацију. Као значајне примере низова подробније обрадити аритметички низ и геометријски низ (дефиниција - основно својство, општи члан, збир првих н чланова). Појам граничне вредности бесконачног низа дати на што једноставнијим примерима и извести образац за збир чланова бесконачног геометријског низа, уз илустровање и неким примерима примене (периодични децимални разломци, једноставнији примери из геометрије).
Комплексни бројеви и полиноми2 - Остварити даље проширивање и продубљивање знања ученика о бројевима, посебно комплексним, полиномима и једначинама - све на подесним задацима и примерима примене.

4. разред

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама по моделу (укупан број часова за тему; број часова за обраду + број часова за понављање и увежбавање).
Општи тип (128)
Функције (28)
Извод функције (26)
Интеграл (22)
Комбинаторика (12)
Вероватноћа и статистика (28)
Друштвено-језички смер (64)
Функције (14)
Извод функције (17)
Комбинаторика (6)
Вероватноћа и статистика (15)
Природно-математички смер гимназије (128)

Програм је истоветан са програмом за ИВ разред гимназије општег типа (програм М1)

Функције. - Овде треба допунити и систематизовати ученичка знања о функцији и њеним основним својствима, а затим направити преглед елементарних функција. Упознавање граничне вредности и непрекидности функције треба да буде на основу интуитивног приступа тим појмовима. Није потребно дуже задржавање на техници одређивања граничне вредности разних функција, већ акценат треба да буде на неколико карактеристичних лимеса.

Извод функције. - Прво ученике треба упознати са појмовима прираштаја независно променљиве и прираштаја функције и, полазећи од појма средње брзине и проблема тангенте на криву, формирати појам количника прираштаја функције и прираштаја независно променљиве, а затим дефинисати извод функције као граничну вредност тог количника када прираштај независно променљиве тежи нули. Указати на основне теореме о изводу и изводе неких елементарних функција. Уз појам диференцијала и његово геометријско значење треба указати и на његову примену код апроксимације функција. Потребну пажњу ваља посветити испитивању функција и цртању њихових графика, користећи извод функције (не узимајући сувише компликоване примере).

Интеграл*. - Програм предвиђа да се прво обради неодређени интеграл, па је потребно указати на везу између извода и интеграла и дати појам примитивне функције. Интеграљење протумачити као операцију која је инверзна диференцирању. Поред таблице основних интеграла треба показати и неке методе интеграљења (метода замене и метода парцијалне интеграције). Полазећи од проблема површине и рада, доћи до појма одређеног интеграла као граничне вредности збира бесконачно много бесконачно малих величина. Указати на основна својства одређеног интеграла, а акценат треба да буде на применама одређеног интеграла.

_____

2 Само у програму М3

* Само у програмима М1 и М3

Комбинаторика. - На основу раније стечених знања о пребројавању коначних скупова (основни принципи) ученици треба да упознају суштину издвајања, распоређивања и одређивања броја одређених распореда, уочавајући разлику између појединих врста распоређивања објеката (на погодно одабраним примерима), при чему је нарочито важно да се добро увежба препознавање појединих врста комбинаторних објеката на довољном броју разноврсних задатака. Тек онда треба да уследе одговарајуће формуле за број варијација, пермутација и комбинација. Повезујући биномне коефицијенте са комбинацијама, могу се показати неке примене биномног обрасца.

Вероватноћа и статистика. - После увођења појма случајног догађаја дати појам вероватноће (преко појма релативне фреквенције и класичном дефиницијом), као и основне теореме о вероватноћи. На подесним примерима треба увести појам случајне променљиве и указати на неке њене нумеричке карактеристике и расподеле. Ваља истаћи улогу случајног узорка и статистичког експеримента, а затим објаснити начин прикупљања података, њиховог приказивања и одређивања важнијих статистичких

	карактеристика.
ВРСТЕ АКТИВНОСТИ	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ** **• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.**
Облици наставе	**Што више примењивати следеће облике наставе:** • Индивидуални облик рада са ученицима. • Групни облик наставног рада и рад у паровима. • Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Експериментална и демонстрациона наставна средства. • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ФИЗИКА

ПРЕДМЕТ	**ФИЗИКА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава и лабораторијске вежбе у кабинету.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	У прилогу овога обрасца.
Корелација са другим предметима	• Математика • Рачунарство и информатика • Хемија • Биологија • Физичко васпитање
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**Циљ и задаци** Циљ наставе физике у гимназији јесте стицање функционалне писмености (природно-научне, математичке, техничке), систематско стицање знања о физичким појавама и процесима и њихово разумевање на основу физичких модела и теорија, оспособљавање ученика за примену знања и решавање проблема и задатака у новим и непознатим ситуацијама, активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживачки приступ, стицање радних навика, одговорности и способности за самосталан рад и за тимски рад, формирање основе за даље образовање. Задатак наставе физике јесте стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада, применом савремених методичких и дидактичких поступака у настави, циљеви и задаци образовања у целини, као и циљеви наставе физике буду у пуној мери реализовани. Остали задаци наставе физике су да ученици:

- развијају функционалну писменост (природно-научна, математичка, техничка);
- систематски стичу знања о физичким појавама и процесима;
- разумеју појаве, процесе и односе у природи на основу физичких модела и теорија;
- развијају начин мишљења и расуђивања у физици;
- развијају свест о значају експеримента у сазнавању, разумевању и проверавању физичких закона;
- буду оспособљени за примену физичких метода мерења у свим областима физике;
- стекну способност за уочавање, формулисање, анализирање и решавање проблема;
- развијају компетенције за извођење једноставних истраживања;
- развијају логичко и апстрактно мишљење и критички став у мишљењу;
- схвате значај физике за технику и природне науке;
- развијају способности за примену знања из физике;
- стичу знања о природним ресурсима, њиховој ограничености и одрживом коришћењу;
- развијају правилан однос према заштити, обнови и унапређењу животне средине;
- развијају мотивисаност за учење и заинтересованост за садржаје физике;
- развијају радне навике, одговорност и способност за примену стечених знања.

Циљ наставе астрономије је да ученици упознају небеска тела и појаве у васиони.

Задаци наставе астрономије су да ученици:
- стичу знања о космосу и основним законима макросвета;
- схвате универзалност закона природе;
- стичу савремена знања о васиони и методама које су омогућиле стицање тог знања;
- развију радозналост и интересовање за свет који их окружује;
- развију критички дух и смисао за егзактно мишљење;
- стекну навику да примењују знање стечено у другим наукама (физици, математици и др.);
- стекну навику да самостално закључују на основу знања и да се оспособе за апстрактно мишљење;
- развију смисао за оријентацију у простору и времену;
- упознају изворе енергије и могућности њиховог коришћења;
- стекну компетенције за квалитативно и квантитативно решавање астрономских проблема и задатака.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Основни ниво

Ученик објашњава појаве и процесе на основу познавања физичких величина и законитости, решава једноставне проблеме и рачунске задатке уочавајући узрочно-последичне везе, користећи експлицитно дате податке и мерења; користи појмове и објашњења физичких појава за разматрање и решавање питања везаних за развој науке и технологије, коришћења природних ресурса и очување животне средине; показује спремност да се

ангажује и конструктивно доприноси решавању проблема са којима се суочава заједница којој припада.

Средњи ниво

Ученик објашњава и решава сложеније физичке проблеме, рачунске и експерименталне задатке издвајајући битне податке који се односе на дати проблем, успостављајући везе међу њима и користећи одговарајуће законе и математичке релације. Знање из физике користи при решавању и тумачењу проблема у другим областима науке, технологије и друштва. Уз помоћ упутства, ученик може да припрема, изводи и описује огледе, експерименте и једноставна научна истраживања.

Напредни ниво

Ученик поседује научна знања из физике која му омогућавају решавање сложених физичких проблема и рачунских задатака, извођење експеримената и доношење закључака на основу познатих модела и теорија. Има развијене истраживачке способности и може да предвиђа ток и исход физичких процеса и експеримената повезујући знања и објашњења. Користи научну аргументацију и критички анализира добијене резултате. Зна да се до решења проблема може доћи на више начина и бира најбоље у односу на задате услове.

Специфична предметна компетенција: МЕХАНИКА

Основни ниво

Ученик описује и објашњава кретање крутих тела користећи одговарајуће физичке величине и појмове. Ученик идентификује силе које делују на тело које се креће, укључујући силе отпора и силе трења. Ученик користи појам механичке енергије и закон одржања енергије за описивање кретања. Користи мерне инструменте за масу, дужину, време и силу и правилно изражава вредности ових величина.

Средњи ниво

Ученик описује и објашњава кружно, осцилаторно и таласно кретање, као и кретање течности користећи одговарајуће физичке величине. Одређује услове равнотеже тела и решава једноставне проблеме при кретању тела сталним убрзањем. Табеларно представљене резултате мерења анализира, представља графички и одређује емпиријску зависност. На конкретним задацима показује разумевање појмова рад, енергија, импулс и закон одржања енергије и импулса.

Напредни ниво

Ученик описује и објашњава сложена кретања и појаве. Користећи примењиве законе одржања, ученик бира најједноставнији начин решавања проблема у односу на задате услове. При избору машина и мотора користи податак о њиховом коефицијенту корисног дејства и зна начине како да смањи негативан рад.

Специфична предметна компетенција: ЕЛЕКТРОМАГНЕТИЗАМ

Основни ниво

Ученик показује разумевање основних појмова, који се односе на електричне и магнетне појаве, својстава електростатичке силе, електричне струје, електричног напона и отпора, електричног и магнетног поља и интеракција у њима; примењује знање на једноставне проблемске ситуације; препознаје значај и ограничења технологије засноване на коришћењу електричне струје и електромагнетних појава. Ученик зна

предности и недостатке наизменичне у односу на једносмерну струју као и начине уштеде електричне енергије у конкретним ситуацијама.

Средњи ниво

Ученик разуме појмове, својства, принципе и законе у вези са електричним и магнетним пољем и зна које интеракције постоје у њима; зна на основу електричних и магнетних својстава материјала да одреди њихову употребну вредност. Ученик решава типичне проблеме везане за рад електричних кола, изводи експерименте и врши мерења. Ученик зна како мерења физичких величина и контрола процеса у разним истраживачким областима могу да се сведу на мерење и контролу електричних и магнетних ефеката.

Напредни ниво

Ученик користи и примењује знање и научне методе при препознавању електричних и магнетних појава; решава проблеме и експерименталне задатке; формулише научна објашњења појава и изводи на чињеницама засноване закључке. Ученик објашњава електромагнетне појаве на којима се заснива модерна технологија; процењује могућности употребе сложенијих својстава електричне струје, електромагнетних појава и материјала са електричним или магнетним својствима за нова техничка решења и нове технологије.

Специфична предметна компетенција: ТОПЛОТНА ФИЗИКА

Основни ниво

Ученик описује топлотна и механичка својства супстанције и описује различита агрегатна стања. Разликује реални од идеалног гаса и користи везе између параметара гаса. Разликује температуру од топлоте и одређује смер топлотне размене и одређује температуру равнотеже.

Средњи ниво

Ученик објашњава топлотне процесе и рад топлотног мотора, повратне и неповратне циклусе користећи принципе термодинамике и гасне законе. Описује особине супстанције при загревању и хлађењу и фазним прелазима. На основу топлотног капацитета и коефицијента термичког ширења, закључује о употребној вредности материјала.

Напредни ниво

За објашњавање појава у системима са великим бројем честица и гасних процеса ученик користи везу између макро и микро параметара гаса (притиска и средње кинетичке енергије молекула гаса, температуре и средње кинетичке енергије молекула гаса). Ученик користи анализу графика расподеле молекула по брзинама и дијаграме који приказују промене стања гаса у сложеним или цикличним процесима као и график који описује међусобну интеракцију између молекула за објашњавање узрока и последица топлотних процеса.

Специфична предметна компетенција: ОПТИКА

Основни ниво

Користи основне особине светлости за објашњавање свакодневних појава из линеарне оптике и њене примене.

Средњи ниво

Користи својства разних извора и детектора светлости, као и оптичких елемената за решавање проблема простирања светлости и примену светлости за посматрање, мерење, контролу и управљање у разним областима науке, технике и медицине.

Напредни ниво
Показује разумевање сложенијих својстава светлости која доводе до појава преламања, поларизације, интерференције и дифракције. Познаје могуће примене ових појава у науци, техници и медицини.

Специфична предметна компетенција: СТРУКТУРА МАТЕРИЈЕ

Основни ниво
Ученик показује разумевање улоге случајних догађаја у природним појавама; објашњава појаве у микросвету и својства материјала са аспекта структуре материје; аргументовано дискутује о предностима и недостацима коришћења нуклеарне енергије. Ученик препознаје користи и ризике од различитих врста зрачења у медицини, технологији и свакодневном животу.
Средњи ниво
Ученик на основу физичких особина материјала закључује о кретању атома, молекула и слободних електрона и везама између њих; закључује о променама материје које изазивају промене у атомском језгру; показује разумевање основних принципа квантне механике и физике елементарних честица.
Напредни ниво
Ученик користи принципе квантне механике за објашњавање одговарајућих природних појава; објашњава утицај квантне механике на промену научне парадигме и развој технологије.

Специфична предметна компетенција: АСТРОНОМИЈА

Основни ниво
Ученик показује разумевање физичких појава и закона који одређују структуру и кретање планета, Сунчевог система и галаксија. Ученик схвата везу између астрономских открића и историјског развоја науке у целини. Користи временске зоне за рачунање времена као и појаву ротације и револуције за објашњавање природних појава.
Средњи ниво
Ученик показује разумевање потребе за сталним истраживањем свемира и технологије која је потребна за то истраживање. Ученик схвата ограничења посматрања као начина испитивања природе.
Напредни ниво
Ученик разуме да објашњења процеса у космичким размерама захтевају општије варијанте физичких закона које користимо на Земљи. Ученик повезује догађаје у космичким размерама са догађајима на Земљи и даје научна објашњења тих узрочно-последичних веза.

На крају средњег образовања, на основу стечених знања, вештина и умења из физике ученик разуме појмове, појаве и процесе из свакодневног живота. Користи та знања да се безбедно креће и рукује супстанцама, техничким производима и остварује примерену комуникацију са људима и животном средином. Ученик схвата како научне идеје доприносе технолошким променама које се уграђују у индустрију, саобраћај, медицину, енергетику и побољшавају квалитет свакодневног живота и оспособљени су да на основу тога конструктивно дискутују о питањима која могу утицати на њихов живот, друштво и будућност шире и уже локалне средине. Ученик учењем физике долази до одређених нивоа знања и умења која му омогућавају да у неким ситуацијама самостално доносе одлуке и преузима иницијативу у решавању различитих животних и професионалних задатака. У физици као

фундаменталној природној науци до сазнања, објашњења, процена, примене, анализе и синтезе знања долази се научном методом, на основу експерименталних резултата мерења и модела. Зато је физика и експериментална наука, а њен главни метод истраживања јесте научни метод. Сваки ученик учењем садржаја физике и усвајањем научног приступа кроз испитивање физичких својстава и процеса и повезивањем резултата са практичном применом и свакодневним животом развија значајне категорије мишљења. Учењем физике унапређује способност комуникације тако што је усвојио научну терминологију и специфичан језик физике (SI систем јединица, формуле, истраживачки приступ решавању проблема, мерење и обрада добијених података). Ученици кроз садржаје и методе физике развијају функционалну писменост која је услов за наставак школовања или за тржиште рада.

Основни ниво

Ученик разуме појаве и процесе на основу познавања физичких величина и законитости, решава једноставне проблеме уочавајући узрочно-последичне везе, користећи експлицитно дате податке и мерења. Може да припрема и изводи једноставне експерименте уз помоћ ментора. Наводи могућности примене закона физике у различитим људским делатностима: екологија, саобраћај, медицина, енергетика, економија и у свакодневним ситуацијама. Користи стечена знања, умења и вештине из физике у пракси и свакодневном животу за поштовање правила безопасног кретања транспортних средстава и пешака и за безбедно и правилно коришћење електричних уређаја.

Средњи ниво

Ученик објашњава и решава сложеније физичке проблеме издвајајући битне податке који се односе на дати проблем, успостављајући везе међу њима и користећи одговарајуће законе и математичке релације. Самостално припремају и изводе једноставне експерименте. Знања из физике примењује при решавању, разумевању и тумачењу проблема у другим областима науке, технологије и друштва. Ученик има одговоран однос према очувању природних ресурса и еколошке равнотеже.

Напредни ниво

Ученик поседује функционална стручна знања из физике која му омогућавају анализу и примену на решавање сложених физичких проблема и рачунских задатака. Самостално планира и изводи експерименте и доноси закључке, објашњења и процене на основу познатих модела и теорија. Има развијене истраживачке способности и може да предвиђа ток и исход физичких процеса и ескперимената повезујући знања и објашњења. Користи научну аргументацију и критички анализира добијене резултате. Зна да се до решења проблема може доћи на више начина и бира најбоље у односу на дефинисане услове.

Образовни стандарди су дефинисани за следеће области:

1. МЕХАНИКА
2. ТОПЛОТНА ФИЗИКА
3. ЕЛЕКТРОМАГНЕТИЗАМ
4. ОПТИКА
5. САВРЕМЕНА ФИЗИКА
6. АСТРОНОМИЈА

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

1. Област МЕХАНИКА

Обухвата следеће:

Појмове и појаве: материјална тачка, референтни систем, кретање, трење, материја, интеракција или узајамно деловање, гравитација;

Физичке величине: пут, брзина, убрзање, маса, густина, сила, притисак, импулс, рад, снага, кинетичка енергија, потенцијална енергија, коефицијент корисног дејства, период и учесталост осциловања;

Физичке законе: Њутнови закони динамике, Паскалов закон, Архимедов закон, закони одржања;

Експерименте и огледе: директна мерења дужине, временског интервала, масе, силе и ваздушног притиска.

2.ФИ.1.1.1. Описује и објашњава физичке појаве: равномерно праволинијско кретање, равномерно променљиво праволинијско кретање, пренос притиска кроз течности и гасове, пливање тела, механичка осциловања и таласи.

2.ФИ.1.1.2. Примењује стечена знања и вештине из механике у циљу безбедног кретања транспортних средстава и пешака; познаје основне појмове и релације у кинематици и динамици.

2.ФИ.1.1.3. Користи релације из Њутнових закона (динамике и гравитације) код објашњења простијих кретања тела у ваздуху, течности и на чврстој подлози; зна основне операције са векторским физичким величинама; зна разлику између масе и тежине тела.

2.ФИ.1.1.4. Разуме везу између енергије и рада и зна смисао закона одржања енергије.

2.ФИ.1.1.5. Познаје и разуме ефекте који се појављују при кретању тела када постоје силе трења и отпора средине.

2.ФИ.1.1.6. Познаје услове за настајање звука и зна да наведе његова основна својства као механичког таласа.

2.ФИ.1.1.7. Разуме смисао појмова притисак код свих агрегатних стања и познаје основе статике и динамике флуида.

2.ФИ.1.1.8. Користи уређаје и мерне инструменте за мерење физичких величина: растојање, временски интервал, маса, сила, притисак.

2. Област ТОПЛОТНА ФИЗИКА

Обухвата следеће:

Појмове и појаве: молекул, мол, стишљивост флуида, идеалан гас, агрегатно стање, фазни прелаз, ширење тела при загревању;

Физичке величине: притисак гаса, температура, запремина, количина супстанције, унутрашња енергија, коефицијент корисног дејства, количина топлоте и топлотна проводљивост;

Физичке законе и једначине: први и други принцип термодинамике и гасне законе (Геј-Лисаков, Шарлов и Бојл-Мариотов) и једначину стања идеалног гаса;

Експерименте и огледе: директно мерење температуре.

2.ФИ.1.2.1. Разликује параметре гаса и својства идеалних гасова; зна све мерне јединице у којима се изражавају.

2.ФИ.1.2.2. Разликује основна агрегатна стања супстанце и њихова основна топлотна и механичка својства.

2.ФИ.1.2.3. Познаје дијаграме који приказују промене стања гаса и међусобну повезаност параметара гаса кроз једначину стања идеалног гаса.
2.ФИ.1.2.4. Разуме Први принцип термодинамике и смер топлотне размене.
2.ФИ.1.2.5. Познаје дозвољене температурске скале и разликује материјале према њиховој топлотној проводљивости и стишљивости.
3. Област ЕЛЕКТРОМАГНЕТИЗАМ
Обухвата следеће:
Појмове: наелектрисање, електрично поље, електричне линије силе, проводник, диелектрик, кондензатор, извор електричне струје, снага електричне струје и електрична енергија, магнетно поље, магнетне линије силе, стални магнети, компас, наизменична струја, електромагнетни талас;
Физичке величине: електростатичка сила, јачина електричног поља, електрични потенцијал, разлика потенцијала - електрични напон, електрична капацитивност, електромоторна сила (ЕМС), електрична струја, електрична отпорност проводника, магнетна индукција, магнетни флукс, Лоренцова сила, Амперова сила, индукована ЕМС, ефективне вредности наизменичног напона и струје, отпорности у колу једносмерне и наизменичне струје;
Физичке законе: Закон одржања наелектрисања, Кулонов закон, Омов закон за део и за цело струјно коло, Џул-Ленцов закон, прво Кирхофово правило, Фарадејеви закони електролизе, Фарадејев закон електромагнетне индукције, Ленцово правило;
Експерименте и огледе: међусобно деловање наелектрисаних тела, електростатичка заштита (Фарадејев кавез), електрична струја у гасовима (пражњење), међусобно деловање магнета, узајамно деловање два паралелна праволинијска струјна проводника, примери електромагнетне индукције, мерење физичких величина и представљање резултата мерења таблично и графички у јединицама SI (на пример, једносмерне електричне струје и напона, електричне отпорности, ефективних вредности наизменичне струје и напона), примена Омовог закона у колу једносмерне струје.
2.ФИ.1.3.1. Описује и објашњава физичке појаве: деловање електричног поља на наелектрисане честице и проводник, електростатичку заштиту, кретање наелектрисаних честица у електричном и магнетном пољу, магнетну интеракцију наелектрисања у кретању, узајамно деловање два паралелна праволинијска струјна проводника, појаву електромагнетне индукције, принцип рада генератора наизменичне струје.
2.ФИ.1.3.2. Разликује карактеристичне физичке величине за сваку тачку електричног поља (јачина поља и електрични потенцијал) и разуме да се при померању наелектрисања врши рад који зависи од разлике потенцијала.
2.ФИ.1.3.3. Познаје релације и физичке величине које описују деловање магнетног поља на наелектрисане честице и проводник са струјом (Лоренцова и Амперова сила).
2.ФИ.1.3.4. Разликује електромоторну силу и електрични напон, унутрашњу отпорност извора струје и електричну отпорност проводника и зна величине од којих зависи отпорност проводника. Разликује отпорности у колу једносмерне и наизменичне струје (термогена отпорност, капацитивна и индуктивна отпорност).
2.ФИ.1.3.5. Уме да објасни појаву електромагнетне индукције и зна

Фарадејев закон.
2.ФИ.1.3.6. Наводи примере практичне примене знања из физике о електричним и магнетним појавама и решава једноставне проблеме и задатке користећи Кулонов, Омов и Џул-Ленцов закон и примењује их у пракси.
4. Област ОПТИКА
Обухвата следеће:
Појмове и појаве: светлост као електромагнетни талас, спектар електромагнетних таласа, основни појмови геометријске оптике;
Физичке величине: брзина светлости, таласна дужина и фреквенција светлости, индекс преламања светлости;
Физичке законе: закон преламања светлости, закон одбијања светлости;
Експерименте и огледе: одређивање жижне даљине сабирног сочива.
2.ФИ.1.4.1. Разуме природу светлости и њена основна својства (електромагнетна природа, видљиви део спектра, таласна дужина, фреквенција и брзина); уме да наброји и опише физичке појаве везане за таласну природу светлости.
2.ФИ.1.4.2. Описује и објашњава спектар електромагнетних таласа у видљивом делу и боје предмета.
2.ФИ.1.4.3. Познаје основне законе геометријске оптике: праволинијско простирање светлости, закон одбијања и преламања светлости и индекс преламања; тотална рефлексија и привидна дебљина и дубина; веза између оптичке "густине“ и индекса преламања.
2.ФИ.1.4.4. Познаје основна својства огледала и сочива и објашњава формирање лика; разуме принцип рада лупе, зна шта је увећање, оптичка јачина оптичког елемента. Зна шта су главна оптичка оса и карактеристичне тачке сферних огледала и сочива и уме да нацрта лик предмета.
5. Област САВРЕМЕНА ФИЗИКА
Обухвата следеће:
Појмове и појаве: атом, протон, неутрон, електрон, фотон, врсте зрачења, радиоактивност, изотопи, фисија, фузија, квант енергије, детектори зрачења;
Физичке величине: израз за енергију фотона.
2.ФИ.1.5.1. Наводи својства фотона и микрочестица.
2.ФИ.1.5.2. Описује основне појаве у микросвету, емисију и апсорпцију фотона, радиоактивност, фисију и фузију, рендгенско зрачење.
2.ФИ.1.5.3. Описује основне моделе у атомској физици, Радефордов и Боров модел атома, модел језгра, модел молекула.
2.ФИ.1.5.4. Набраја својства рендгенског и ласерског зрачења, као и алфа, бета и гама зрачења.
2.ФИ.1.5.5. Препознаје опасност од електромагнетног и радиоактивног зрачења; зна основе дозиметрије; познаје примену изотопа, рендгенског и ласерског зрачења у медицини и осталим областима.
6. Област АСТРОНОМИЈА
Обухвата следеће:
Појмове и појаве: небеска сфера, хоризонт, зенит, меридијан, годишња доба, равнодневице и солстицији, оријентација на дневном и ноћном небу, сазвежђа, помрачења Сунца и Месеца, путања планете, перихел, афел, астрономска јединица, плима и осека, увећање и раздвојна моћ телескопа,

спектар електромагнетног зрачења, Сунце и Сунчев систем, Млечни пут, светлосна година;
Физичке и астрономске законе: Кеплерови закони и Њутнов закон гравитације;
Посматрања и мерења: Ученик се уз помоћ наставника оријентише на основу изгледа дневног и ноћног неба, користи уз помоћ наставника астрономске уређаје (гномон, телескоп, дурбин, сунчани часовник) и интернет за претрагу информација о астрономским појавама.
2.ФИ.1.6.1. Наводи Кеплерове законе и основне јединице за удаљеност у астрономији, зна Њутнов закон гравитације и да гравитационо дејство Сунца и Месеца изазива плиму и осеку.
2.ФИ.1.6.2. Разуме смену дана и ноћи, као и годишњих доба, оријентише се у простору помоћу Сунца и ноћног неба (уочава Северњачу, сазвежђа Малог и Великог медведа и Касиопеју, упознаје грчку митологију на небу); зна како настају помрачења Сунца и Месеца и месечеве мене.
2.ФИ.1.6.3. Разуме улогу телескопа или дурбина у астрономским посматрањима, зна да Земљина атмосфера утиче на положај и сјај небеских тела и да не пропушта штетна зрачења (гама, рендгенско, далеко ултраљубичасто) која долазе из васионе.
2.ФИ.1.6.4. Зна која тела чине Сунчев систем (Сунце, планете, астероиде, комете и метеоре) и њихове основне карактеристике; зна да је Сунце звезда, разуме просторне дистанце у Сунчевом систему, као и положај Сунчевог система у нашој галаксији Млечни пут и наше галаксије у васиони.
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.
1. Област МЕХАНИКА
Обухвата, поред већ наведеног на основном нивоу, следеће:
Појмове и појаве: момент силе, инерција, нестишљивост флуида, струјна линија и струјна цев, трење или отпор средине, апсолутно еластичан и нееластичан судар, еластичност тела, резонанција;
Физичке величине: померај, релативна и средња брзина, угаона брзина и убрзање, момент инерције, момент силе, момент импулса;
Физичке законе и једначине: Њутнов закон динамике транслације и ротације, закон гравитације, Хуков закон еластичности, закони одржања;
Експерименте и огледе: одређивање: коефицијента трења, густине тела, периода осциловања, модула еластичности, фреквенције и брзине звука.
2.ФИ.2.1.1. Описује и објашњава физичке појаве: равномерно кружно кретање, равномерно променљиво кружно кретање, хоризонталан хитац, сударе тела, протицање идеалне течности, појам средње брзине, законе одржања, хармонијске пригушене осцилације.
2.ФИ.2.1.2. Уме да одреди услове равнотеже тела; примењује Њутнове законе динамике и решава једноставне проблеме при кретању тела.
2.ФИ.2.1.3. Примењује Хуков закон за објашњавање еластичних својстава тела; користи Архимедов закон, законе одржања, Бернулијеву једначину и друге ефекте код флуида за објашњавање појава и решавање проблема код течности и гасова.
2.ФИ.2.1.4. Познаје основне величине којима се описују механички таласи; користи везе између ових величина за објашњење појава код таласа; објашњава својства звука.

2.ФИ.2.1.5. Користи уређаје и мерне инструменте за мерење физичких величина, на пример, густине, средње брзине, убрзања, коефицијента трења клизања, константе еластичности опруге, брзине звука у ваздуху...; уме да представи резултате мерења таблично и графички и на основу тога дође до емпиријске зависности, на пример, силе трења од силе нормалног притиска, периода осциловања математичког клатна од његове дужине, периода осциловања тега на опрузи од масе тега.

2. Област ТОПЛОТНА ФИЗИКА

Обухвата, поред већ наведеног на основном нивоу, следеће:

Појмове и појаве: апсолутна нула, дифузија, перпетуум мобиле (perpetuum mobile), топлотна машина, повратни и неповратни процеси и топлотна равнотежа, неуређеност система (хаотичност, хаос), реални гасови, влажност ваздуха;

Физичке величине: количина супстанције, моларна маса, Авогадров број, Болцманова константа, универзална гасна константа, коефицијент термичког ширења, ентропија, топлотни капацитет, промена унутрашње енергије, рад гаса и топлота фазног прелаза;

Физичке законе и једначине: основна једначина молекулско-кинетичке теорије гасова, Авогадров закон и једначина термодинамичке равнотеже.

2.ФИ.2.2.1. Повезује гасне законе и једначину стања идеалног гаса са првим и другим принципом термодинамике и са топлотним капацитетима; тумачи дијаграме који приказују промене стања гаса у једноставним изо-процесима.

2.ФИ.2.2.2. Разликује повратне и неповратне процесе; разуме појмове, величине и појаве: моларна маса, апсолутна нула, Авогадров број, ентропија, топлотни капацитет, промена унутрашње енергије, рад гаса, топлота фазног прелаза, коефицијент термичког ширења и топлотне равнотеже.

2.ФИ.2.2.3. Описује: реалне гасове, влажност ваздуха, дифузију, загревање, хлађење, промене агрегатних стања - испаравање, кључање, топљење, ширење тела при загревању и рад топлотног мотора.

2.ФИ.2.2.4. Код објашњења топлотних својстава гаса разликује и користи: специфични топлотни капацитет, моларни топлотни капацитет, топлоту фазног прелаза и специфичну топлоту фазног прелаза.

3. Област ЕЛЕКТРОМАГНЕТИЗАМ

Обухвата, поред већ наведеног на основном нивоу, следеће:

Појмове: еквипотенцијална површина, импеданца, трофазна струја, спектар електромагнетних таласа, активна снага наизменичне струје, магнетно поље Земље;

Физичке величине: релативна диелектрична пропустљивост, електростатичка потенцијална енергија, електромоторна сила самоиндукције и међусобне индукције;

Физичке законе: друго Кирхофово правило, Омов закон за серијско RLC коло;

Експерименте и огледе: мерење отпорности са променом температуре, одређивање индиректно мерених физичких величина, на пример, индуктивне отпорности завојнице, капацитивне отпорности кондензатора..., карактеристика RLC кола, снаге електричне струје, мерење магнетне индукције и магнетног флукса, одређивање хоризонталне компоненте Земљиног магнетног поља.

2.ФИ.2.3.1. Објашњава физичке појаве: електрично пражњење у гасовима, појаву индуковане ЕМС у различитим случајевима, самоиндукцију и међусобну индукцију, настајање, основне карактеристике и спектар електромагнетних таласа, својства магнетног поља Земље.
2.ФИ.2.3.2. Разуме смисао рада у електростатичком пољу. Познаје појам еквипотенцијалне површине и разуме везу између јачине електричног поља и потенцијала.
2.ФИ.2.3.3. Користи оба Кирхофова правила при решавању проблема и задатака разгранатих струјних кола и уме да израчуна еквивалентну отпорност у колу једносмерне струје са серијском, паралелном или мешовитом везом.
2.ФИ.2.3.4. Зна отпорности у колу наизменичне струје и разлику између њих; примењује Омов закон за серијско RLC коло и уме да изрази активну снагу преко ефективних вредности наизменичне струје и напона.
2.ФИ.2.3.5. Решава проблеме и задатке примењујући законе електростатике, електродинамике и магнетизма; користи уређаје и мерне инструменте и на основу анализе добијених резултата долази до емпиријске зависности између физичких величина.
4. Област ОПТИКА
Обухвата, поред већ наведеног на основном нивоу, следеће:
Појмове и појаве: видни угао, увећање оптичког инструмента, тотална рефлексија, светловод, таласни фронт, интерференција, дифракција, поларизација и дисперзија светлости, анизотропија, монохроматичност, кохерентност таласа, полихроматичност светлости;
Физичке законе: Хајгенсов принцип, Снелијус-Декартов закон;
Експерименте и огледе: одређивање фреквенције и таласне дужине светлости.
2.ФИ.2.4.1. Разуме и описује појаве таласне оптике (дифракцију и интерференцију, дисперзију, поларизацију, спектар).
2.ФИ.2.4.2. Зна Снелијус-Декартов закон као и апсолутни и релативни индекс преламања.
2.ФИ.2.4.3. Користи једначине сочива и огледала за објашњење и примену оптичких система (лупа, микроскоп, телескоп, спектроскоп).
2.ФИ.2.4.4. Уме да објасни недостатке (аберације) сочива и разуме основни начин исправљања далековидости и кратковидости људског ока.
2.ФИ.2.4.5. Разликује реалне од имагинарних ликова; уме да објасни преламање светлости кроз планпаралелну плочу и призму.
5. Област САВРЕМЕНА ФИЗИКА
Обухвата, поред већ наведеног на основном нивоу, следеће:
Појмове и појаве: дуалност материје, периодни систем елемената, полупроводник, проводник, изолатор, суперпроводљивост, елементарна честица, спин, врсте интракција, модели атома, Комптонов ефекат, квантовање физичких величина, нуклеарне интеракције, стимулисано зрачење, ласери, контракција дужине, дилатација времена;
Физичке величине: енергија везе, активност радиоактивног извора, брзина светлости;
Физичке законе: закон фотоелектричног ефекта, релација за дефект масе и енергију везе;
Експерименте и огледе: одређује дивергенцију ласерског снопа и активност

радиоактивног извора помоћу ГМ бројача.
2.ФИ.2.5.1. Зна основе специјалне теорије релативности и појмове контракција дужине и дилатација времена.
2.ФИ.2.5.2. Разуме основна својства проводника, полупроводника и изолатора на основу зонске теорије кристала. Зна основна својства суперпроводника.
2.ФИ.2.5.3. Објашњава појаве: фотоефекат, радиоактивност, трансмутација елемената, фисија, фузија, емисија и апсорпција зрачења, енергија везе, стимулисано зрачење и ласерски ефекат.
2.ФИ.2.5.4. Објашњава основне моделе у атомској физици, Борове нивое енергије, изградњу периодног система, структуру језгра.
2.ФИ.2.5.5. Зна поделу и основне карактеристике елементарних честица (фермиони и бозони), као и интеракције међу њима.
2.ФИ.2.5.6. Познаје закон апсорпције зрачења при проласку кроз материјале.
6. Област АСТРОНОМИЈА
Обухвата, поред већ наведеног на основном нивоу, следеће:
Појмове и појаве: момент импулса планете, секторска брзина, средња брзина планете, брзине у перихелу и афелу, дневна и годишња паралакса, парсек, сферне координате (азимут, висина, часовни угао, ректасцензија, деклинација), звездано, право, средње, светско, зонско и указно време, календари, флукс, интензитет светлости, осветљеност, привидна и апсолутна звездана величина, спектрална класа звезде, H-R дијаграм, помрачење Сунца и Месеца, двојне и променљиве звезде (цефеиде, нове и супернове), галаксије, ширење васионе, старост васионе, Велики прасак и реликтно зрачење;
Физичке и астрономске законе: Њутново проширење трећег Кеплеровог закона, Погсонов закон, закон зрачења апсолутног црног тела и Хаблов закон;
Посматрања и мерења: ученик се самостално оријентише на основу изгледа дневног и ноћног неба и мерењем дужине сенке Сунца одређује положајмеридијана места. Користи школски телескоп за посматрање Месеца, планета и Јупитерових сателита.
2.ФИ.2.6.1. Разуме све појмове и релације везане за Кеплерове законе, и то примењује да објасни карактеристичне положаје унутрашњих и спољашних планета преко правог кретања планета, и познаје историјски развој идеја о геоцентричном и хелиоцентричном систему.
2.ФИ.2.6.2. Примењује астрономске паралаксе за одређивање величине небеских тела у Сунчевом систему и удаљености звезда. Зна поделу телескопа и њихову примену.
2.ФИ.2.6.3. Разуме и примењује елементе сферног хоризонтског и екваторског координатног система на привидно обртање небеске сфере и привидно дневно и годишње кретање Сунца; разуме начин рачунања времена у астрономији, везу између времена и географске дужине, као и систем израде календара.
2.ФИ.2.6.4. Познаје основне фотометријске величине и њихове јединице и примењује законе фотометрије на звезде (привидна величина, Погсонов закон, апсолутна звездана величина); примењује законе зрачења апсолутног црног тела на зрачење звезда, зна класификацију звезда по температури и

сјају, и то примењује да скицира H-R дијаграм; зна старост Сунца и да масивније звезде краће живе; зна да постоје двојне и променљиве звезде.
2.ФИ.2.6.5. Разуме карактеристике мирног и активног Сунца и то примењује да објасни утицај Сунчеве активности на Земљу и живи свет; примењује знања о кретању Земље и Месеца на помрачења Сунца и Месеца; зна физичка и хемијска својства и могућност настањивости планета, њихових сателита, планета патуљака, астероида, комета и метеора; упознаје се са елементима Миланковићеве теорије ледених доба.
2.ФИ.2.6.6. Зна структуру и поделу галаксија према облику; зна да се васиона шири и примењује Хаблов закон за одређивање растојања до галаксија и старости васионе.
Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.
1. Област МЕХАНИКА
Обухвата, поред већ наведеног на средњем и основном нивоу, следеће:
Појмове и појаве: неинерцијални референтни систем, центрифугирање, ламинарно и турбулентно кретање, амортизоване осцилације, резонанција, површински напон и вискозност флуида;
Физичке величине: инерцијална сила, јачина гравитационог поља, гравитациона потенцијална енергија, коефицијент површинског напона;
Физичке законе и једначине: Њутнов закон вискозности, Кеплерове законе, закон одржања момента импулса, закон одржања масе и енергије, Доплеров ефекат;
Експерименте и огледе: одређивање: коефицијента трења, густине тела, периода осциловања, модула еластичности, фреквенције и брзине звука.
2.ФИ.3.1.1. Примењује законе кинематике, динамике и гравитације за решавање сложенијих задатака; разуме појам и деловање инерцијалних сила.
2.ФИ.3.1.2. Користи и разуме међумолекулске интеракције у флуидима за објашњење површинског напона и вискозности течности.
2.ФИ.3.1.3. Објашњава појаве везане за принудне осцилације; пригушене осцилације, Доплеров ефекат и слагање таласа; зна да решава сложене задатке о осцилацијама и таласима.
2.ФИ.3.1.4. Описује и објашњава физичке појаве: котрљање, равномерно променљиво кружно кретање, пренос механичких таласа кроз течности и гасове, динамичка равнотежа тела, механичка осциловања и таласи; користи уређаје и мерне инструменте за одређивање физичких величина, на пример, коефицијент површинског напона, модул еластичности, фреквенција осциловања звучне виљушке, момент инерције, убрзање куглице која се котрља низ коси жлеб.
2.ФИ.3.1.5. Представља резултате мерења таблично и графички и на основу тога долази до емпиријске зависности: убрзања куглице од нагибног угла жлеба, силе трења од степена углачаности подлоге, периода осциловања физичког клатна од његове редуковане дужине, амплитуде амортизованог осциловања тега на опрузи од времена.
2. Област ТОПЛОТНА ФИЗИКА
Обухвата, поред већ наведеног на средњем и основном нивоу, следеће:
Појмове и појаве: график Максвелове расподеле молекула по брзинама, адијабатски процес, уређај за хлађење, потенцијална крива, Карноов циклус,

тројна тачка, засићена и незасићена пара, критична температура;
Физичке величине: највероватнија брзина молекула, средња брзина молекула, средња квадратна брзина молекула, Поасонов - адијабатски коефецијент, број степени слободе, средња дужина слободног пута и ефективни пресек;
Физичке законе и једначине: трећи закон термодинамике и једначине адијабатских процеса.
2.ФИ.3.2.1. Тумачи график Максвелове расподеле молекула по брзинама, дијаграме који приказују промене стања гаса у сложеним или цикличним процесима и график који описује међусобну интеракцију између молекула - потенцијалну криву; разуме величине: тројна тачка, средња дужина слободног пута и ефективни пресек судара.
2.ФИ.3.2.2. Разуме како од сложености молекула зависи број степени слободе, Поасонове (адијабатске) константе и унутрашња енергија гаса и препознаје једначине адијабатског процеса; решава сложеније рачунске и проблемске задатке из топлотне физике.
2.ФИ.3.2.3. Користи везу између макро и микро параметара гаса (притиска и средње кинетичке енергије молекула гаса, температуре и средње кинетичке енергије молекула гаса) за објашњење гасних процеса и појава у системима са великим бројем честица.
3. Област ЕЛЕКТРОМАГНЕТИЗАМ
Обухвата, поред већ наведеног на основном и средњем нивоу, следеће:
Појмове: електрични дипол, дијамагнетици, парамагнетици и феромагнетици, магнетни хистерезис, енергија електричног и магнетног поља, трансформатор, притисак електромагнетних таласа;
Физичке величине: магнетни момент струјне контуре, магнетни момент атома;
Физичке законе: Гаусова теорема;
Експерименте и огледе: одређивање карактеристика трансформатора, Херцови огледи.
2.ФИ.3.3.1. Објашњава физичке појаве: деловање спољашњег електричног поља на дипол, различито понашање дијамагнетика, парамагнетика и феромагнетика у спољашњем магнетном пољу и, на основу тога, наводи примере практичне примене феромагнетика, магнетни хистерезис, принцип рада генератора наизменичне струје заснован на Фарадејевом закону електромагнетне индукције, принцип рада Теслиног трансформатора, притисак електромагнетних таласа.
2.ФИ.3.3.2. Уме да одреди јачину електричног поља два или више тачкастих наелектрисања у различитој геометријској конфигурацији и да израчуна поље наелектрисаних тела применом Гаусове теореме.
2.ФИ.3.3.3. Разуме појам енергије електричног и магнетног поља и израчунава, на основу познатих релација, енергију електричног поља у плочастом кондензатору и магнетну енергију у соленоиду.
2.ФИ.3.3.4. Повезујући знања о макропојавама у области магнетизма са честичном структуром, односно атомом, разуме микропојаве, на пример, на основу познавања магнетног момента струјне контуре, разуме магнетни момент атома и његову везу са орбиталним моментом.
2.ФИ.3.3.5. Решава сложеније проблеме, рачунске и експерименталне задатке, и формулише научна објашњења појава примењујући законе

електростатике, електродинамике и магнетизма и истраживачки приступ, не само у оквиру наставног предмета, већ их препознаје и решава и у пракси и свакодневном животу. На пример, осмишљава начин решавања проблема у струјним колима са R, L, C елементима, експериментално их одређује и тумачи добијене резултате; разуме физичке процесе и релације у вези са осцилаторним LC колом.

4. Област ОПТИКА

Обухвата, поред већ наведеног на средњем и основном нивоу, следеће:

Појмови и појаве: просторни угао, флукс, интензитет, осветљеност, сјај извора, моћ раздвајања оптичких инструмената;

Физичке законе: Малусов и Брустеров закон, Доплеров ефекат у оптици, Ламбертов закон;

Експерименте и огледе: одређивање оптичке јачине сочива, индекса преламања, увећања микроскопа.

2.ФИ.3.4.1. Уме да одреди зависност увећања сферних сочива и огледала од положаја предмета и користи оптичарску једначину за израчунавање параметара оптичких сочива.

2.ФИ.3.4.2. Зна да објасни конструктивну и деструктивну интерференцију.

2.ФИ.3.4.3. Разуме фотометријске појмове и релације.

2.ФИ.3.4.4. Објашњава дифракцију помоћу Хајгенсовог принципа; двојно преламање, Брустеров и Малусов закон.

5. Област САВРЕМЕНА ФИЗИКА

Обухвата, поред већ наведеног на средњем и основном нивоу, следеће:

Појмове: апсолутно црно тело, кварк, лептон, квантни бројеви;

Физичке величине: енергија, маса и спин елементарних честица;

Физичке законе и једначине: релативистички закон сабирања брзина, Ајнштајнова релација за везу између масе и енергије, Паулијев принцип, Де Бројева релација, Шредингерова једначина, Хајзенбергове релације, закон радиоактивног распада, закони зрачења АЦТ;

Експерименте и огледе: одређује специфично наелектрисање електрона, струјно напонску карактеристику полупроводничких елемената.

2.ФИ.3.5.1. Тумачи релативистички карактер времена, дужине и масе; разуме везу масе и енергије. Зна шта објашњава Општа теорија релативности.

2.ФИ.3.5.2. Анализира појаве: фотоефекат, Комптонов ефекат, радиоактивност, рендгенско зрачење, зрачење апсолутног црног тела, нуклеарне реакције, закон радиоактивног распада.

2.ФИ.3.5.3. Примењује Боров модел атома за објашњење спектра атома и изградњу Периодног система елемената и зонску теорију кристала за објашњење проводљивости метала и својстава полупроводника.

2.ФИ.3.5.4. Анализира Де Бројеву релацију, Хајзенбергове релације неодређености и дуалну природу материје.

2.ФИ.3.5.5. Користи решења Шредингерове једначине за објашњење квантних ефеката у микросвету.

6. Област АСТРОНОМИЈА

Обухвата, поред већ наведеног на средњем и основном нивоу, следеће:

Појмове и појаве: плимске силе Месеца и Сунца, брзине звезда, еволуција звезда, браон патуљци, бели патуљци, неутронске звезде, пулсари, црне рупе, еволуција Сунчевог система, екстрасоларне планете, међузвездана

материја, активне галаксије, квазари, модели васионе, тамна материја и енергија;
Посматрања и мерења: Ученик самостално планира и изводи астрономска посматрања помрачења, временског изједначења, метеора, примењује школски телескоп за пројекције Сунца (анализира број пега) и посматрања сјајних маглина и галаксија.
2.ФИ.3.6.1. Примењује Кеплерове законе и анализира кретање планета, њихових сателита и двојних звезда и разуме гравитационо дејство Месеца и Сунца на водени омотач Земље.
2.ФИ.3.6.2. Користи Доплеров ефекат у оптици за рачунање радијалне брзине звезда и примењује сопствено кретање звезда да израчуна тангенцијалну брзину; примењује Погсонов закон за израчунавање удаљености звезда, њиховог полупречника, температуре и масе.
2.ФИ.3.6.3. Разуме и анализира еволуцију звезда у зависности од њихове масе; зна коначне фазе у животу звезда; зна хипотезе о еволуцији Сунчевог система и има сазнања о постојању екстрасоларних планета.
2.ФИ.3.6.4. Примењује карактеристике двојних и променљивих звезда (цефеиде и супернове) за одређивање масе и удаљености звезда; зна поделу и физичка својства маглина и међузвездане материје.
2.ФИ.3.6.5. Зна физичке карактеристике нормалних и активних галаксија; познаје космолошке моделе васионе и зна да постоји тамна материја и енергија.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Полазна опредељења при конципирању програма физике

Наставни програм физике у средњој школи, односно гимназији, надовезује се структурно и садржајно на наставни програм физике у основној школи. Ученици гимназије треба да науче основне појмове и законе физике на основу којих ће разумети појаве у природи и имати целовиту слику о значају и месту физике у образовању и животу уопште. Они треба да стекну добру основу за даље школовање, првенствено на природно-научним и техничким факултетима, али и на свим осталим на којима физика као фундаментална наука има примену у струци (медицина, стоматологија, биологија...).
Треба имати у виду да су у гимназијским програмима редефинисани циљеви и задаци како би програми били прилагођени савременим научним и технолошким захтевима, као и савременим методичким и дидактичким поступцима, а наставни процес у складу са принципима, циљевима и општим исходима образовања. Стога програм физике за сва три типа гимназије и у свим разредима треба читати и тумачити имајући стално на уму циљ и задатке наставе физике и образовања у целини.
При измени програма физике (који датира још од 1990. године) узете су у обзир примедбе и сугестије наставника физике у гимназијама, изречене на стручним скуповима и семинарима, у мери која омогућава коришћење постојећих уџбеника.
Тежило се и смањењу укупне оптерећености ученика. Програм је растерећен тако што су изостављени сви садржаји који нису неопходни за постизање постављених циљева и задатака наставе физике, као и методским

приступом програмским садржајима.
Имајући у виду да нису сви ученици подједнако заинтересовани и обдарени за физику, обогаћени су демонстрациони огледи, како бисмо наставу физике учинили занимљивијом и очигледнијом.
Полазна опредељења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, као и на обогаћивање демонстрационих огледа и лабораторијских вежби.
1. Избор програмских садржаја
Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу могу да усвоје сви ученици гимназије. То су у прва три разреда садржаји из класичне физике, док комплетан програм четвртог разреда обухвата садржаје савремене физике. При томе је узето у обзир да класична физика проучава појаве које су доступне чулима па се лакше могу разумети и прихватити, док изучавање садржаја савремене физике захтева виши степен апстрактног мишљења и коришћење сложеног математичког апарата који ученици могу да користе тек у четвртом разреду гимназије.
2. Избор метода логичког закључивања.
Програм предвиђа коришћење разних метода логичког закључивања који су иначе присутни у физици као научној дисциплини (индуктивни, дедуктивни, закључивање по аналогији итд). Наставник сам треба да одабере најпогоднији приступ у обради сваке конкретне теме у складу са потребама и могућностима ученика, као и наставним средствима којима располаже.
На садржајима програма може се у потпуности илустровати суштина методологије истраживачког приступа у физици и другим природним наукама: посматрање појаве, уочавање битних својстава система на којима се појава одвија, занемаривање мање значајних својстава и параметара система, мерење у циљу проналажења међузависности одабраних величина, планирање нових експеримената ради прецизнијег утврђивања тражених односа, формулисање физичких закона. У неким случајевима методички је целисходно увођење дедуктивне методе у наставу (нпр. показати како из закона одржања следе неки мање општи физички закони и сл.).
3. Демонстрациони огледи
Демонстрациони огледи чине саставни део редовне наставе физике, али су све мање заступљени. Присутна је недовољна опремљеност школа наставним средствима, у некима није заступљена ни кабинетска настава, али има и оних у којима се наставна средства не користе.
Последњих година било је много семинара и стручних скупова на којима су кроз различите радионице приказани једноставни а ефектни огледи. Да не помињемо фестивале науке.
Увођење једноставних експеримената за демонстрирање физичких појава има за циљ "враћање" огледа у наставу физике, развијање радозналости и интереса за физику и истраживачки приступ природним наукама.
Једноставне експерименте могу да изводе и сами ученици (самостално или по групама) на часу или да их осмисле, ураде, анализирају и обраде код куће, користећи многе предмете и материјале из свакодневног живота.
Наравно, наставници који имају могућности треба да у настави користе и сложеније експерименте.
У настави свакако треба користити и рачунаре (симулације експеримената и

појава, лабораторијске вежбе и обрада резултата мерења, моделирање, самостални пројекти ученика у облику семинарских радова и сл).

Начин презентовања програма

За први разред сва три типа гимназије програм је исти, а за остале разреде предвиђени су различити програми (пре свега у складу са годишњим бројем часова физике). Садржаји у сва четири разреда су подељени на одређени број тематских целина. Свака од тематских целина садржи одређени број тема.

Програмски садржаји доследно су приказани у форми која задовољава основне методске захтеве наставе физике:

- Поступност (од простијег ка сложенијем) при упознавању нових појмова и формулисању закона.
- Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину побројано је више демонстрационих огледа а треба користити и симулације).
- Повезаност наставних садржаја (хоризонтална и вертикална).

Програм предвиђа да се унутар сваке веће тематске целине, после поступног и аналитичног излагања појединачних наставних садржаја, кроз систематизацију и обнављање изложеног градива, изврши синтеза битних чињеница и закључака и да се кроз њихово обнављање омогући да их ученици у потпуности разумеју и трајно усвоје. Поред тога, сваку тематску целину требало би започети обнављањем одговарајућег дела градива из претходног разреда или из основне школе. Тиме се постиже и вертикално повезивање наставних садржаја. Веома је важно да се кроз рад води рачуна о овом захтеву Програма, јер се тиме наглашава чињеница да су у физици све области међусобно повезане и омогућује се да ученик сагледа физику као кохерентну научну дисциплину у којој се почетак проучавања нове појаве наслања на резултате проучавања неких претходних.

Редослед проучавања појединих тема није потпуно обавезујући. Наставник може прерасподелити садржаје према својој процени.

Нивои образовно-васпитног рада

Овога пута у садржајима програма није дат оријентациони број часова предвиђених за обраду наставних тема, обнављање градива и лабораторијске вежбе. То би могао бити "увод" у наставни процес у коме ће наставник, на основу дефинисаних циљева и задатака предмета, исхода и стандарда знања, самостално планирати број часова обраде, утврђивања... У овом "прелазном периоду", ипак ћемо дати табелу са оријентационим бројем часова, а у недостатку стандарда знања корисни ће бити нивои образовно-васпитних захтева, који дефинишу обим и дубину проучавања појединих елемената садржаја програма, а постојали су и до сада.

Први ниво: обавештеност (О)

Обавештеност као ниво образовно-васпитних захтева изискује да ученик може да се сети - репродукује оно што је учио: термине, специфичне чињенице, методе и поступке, опште појмове, принципе (законе) или теорије. Значи, од ученика се очекује да градиво које је учио само познаје: да може да га искаже, исприча, опише, наведе и сл., тј. да може да га репродукује у битно неизмењеном облику.

Други ниво: разумевање (Р)

Разумевање као ниво образовно-васпитних захтева изискује да ученик буде

оспособљен да градиво које је учио реорганизује: да одређене чињенице, појмове и принципе (законе) објасни, анализира, доведе у нове везе, које нису биле непосредно дате у градиву.
Разумевање као образовно-васпитни ниво укључује у себе и претходни ниво - обавештеност. Уколико се овде градиво интерпретира, онда се то чини не у форми у којој је било претходно дато, већ у реорганизованом, тј. у битно измењеном облику.
Трећи ниво: примена (П)
Примена као ниво образовно-васпитних захтева изискује да ученик буде оспособљен да одређене генерализације, принципе (законе), теорије или опште методе примењује у решавању проблема и задатака.
Овде је реч о примени оног што се зна и разуме у решавању нових проблема (задатака), а не о његовом јединственом, репродуктивном коришћењу у појединим ситуацијама. Примена као највиши образовно-васпитни ниво укључује у себе оба претходна нивоа - обавештеност и разумевање.
Пошто су програми друштвено-језичког и општег смера гимназије у другом и четвртом разреду исти, наставницима друштвено-језичког смера је остављена слобода да, према потреби, смање ниво образовно-васпитних захтева у тематским целинама за које сматрају да је то потребно (нпр. са нивоа (П) на ниво (Р)).
Основни облици наставе и методска упутства за њихово извођење
Методичко остваривање садржаја програма у настави физике захтева да целокупни наставни процес буде прожет трима основним физичким идејама: структуром супстанције (на молекулском, атомском и субатомском нивоу), законима одржања (пре свега енергије) и физичким пољима као носиоцима узајамног деловања физичких објеката. Даљи захтев је да се физичке појаве и процеси тумаче у настави паралелним спровођењем, где год је то могуће, макроприлаза и микроприлаза у обради садржаја.
Физику је нужно представити ученицима као живу, недовршену науку, која се непрекидно интензивно развија и мења, а не као скуп завршених података, непромењљивих закона, теорија и модела. Зато је нужно истаћи проблеме које физика решава у садашњем времену.
Данас је физика експликативна, теоријска и фундаментална наука и њеним изучавањем, заједно са осталим природним наукама, стичу се основе научног погледа на свет. Идеја фундаменталности физике у природним наукама мора да доминира у настави физике.
Ширењу видика ученика допринеће објашњење појмова и категорија, као што су физичке величине, физички закони, однос експеримента и теорије, веза физике с осталим наукама, с примењеним наукама и с техником.
Значајно је указати на везу физике и филозофије. Потребно је навести и етичке проблеме који се јављају као последица развијања науке и технике.
Овако формулисан концепт наставе физике захтева појачано експериментално заснивање наставног процеса (демонстрациони огледи и лабораторијске вежбе, односно практични рад ученика).
Усвојени концепт наставе физике захтева стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада, применом савремених методичких и дидактичких поступака у наставном процесу (пројектна, проблемска, активна настава и кооперативно учење) циљеви и задаци образовања као и циљеви наставе физике буду у пуној мери реализовани.

Стицање техничке културе кроз наставу физике састоји се у развијању вештина техничких примена знања, у решавању техничких задатака и у приказивању одређених примена физике у свакодневном животу.
После изучавања одговарајућих тематских целина, нужно је указати на заштиту човекове средине, која је загађена и угрожена одређеним физичко-техничким процесима и променама.
При обради физичких основа енергетике потребно је усмерити ученике на штедњу свих врста енергије, а посебно електричне енергије.
Циљеви и задаци наставе физике остварују се кроз следеће основне облике рада са ученицима:
1. излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе;
2. решавање квалитативних и квантитативних задатака;
3. лабораторијске вежбе;
4. коришћење и других начина рада који доприносе бољем разумевању садржај теме (домаћи задаци, семинарски радови, пројекти...);
5. систематско праћење рада сваког појединачног ученика.
Веома је важно да наставник при извођењу прва три облика наставе наглашава њихову обједињеност. У противном, ученик ће стећи утисак да постоје три различите физике: једна се слуша на предавањима, друга се ради кроз рачунске задатке, а трећа се користи у лабораторији.
Да би се циљеви и задаци наставе физике остварили у целини, неопходно је да ученици активно учествују у свим облицима наставног процеса. Имајући у виду да сваки од наведених облика наставе има своје специфичности у процесу остваривања, то су и методска упутства прилагођена овим специфичностима.

Методска упутства за предавања

Како су уз сваку тематску целину планирани демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, или непосредно учествовати у реализацији огледа, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра или демонстрира.. После тога наставник, користећи прецизни језик физике, дефинише нове појмове (величине) и речима формулише закон појаве. Када се прође кроз све етапе у излагању садржаја теме (оглед, учеников опис појаве, дефинисање појмова и формулисање закона), прелази се на презентовање закона у математичкој форми. Оваквим начином излагања садржаја теме наставник помаже ученику да потпуније разуме физичке појаве, трајније запамти усвојено градиво и у други план потисне формализовање усвојеног знања.
Када је могуће, треба користити проблемску наставу. Наставник поставља проблем ученицима и препушта да они самостално, у паровима или у тиму дођу до решења, по потреби усмерава ученике, подсећајући их питањима на нешто што су научили и сада треба да примене, упућује их на извођење експеримента који може довести до решења проблема и слично.
На пример, на овај начин се може обрадити тема Класични закон слагања брзина:
- наставник задаје ученицима проблем: Зашто капи кише остављају вертикалан мокри траг на стаклу аутобуса када он мирује, а коси траг када се аутобус креће? Од чега и како зависи нагиб косог трага?
- наставник упућује ученике да потраже и препознају у уџбенику текст уз

помоћ којег би могли да дођу до решења (то им неће бити посебно тешко будући да имају предзнање из основне школе о слагању брзина) и схвате закон слагања брзина у векторском облику;
- наставник тражи да ученици закључе како се, на основу наученог закона, одређује релативна брзина; потом ученици треба да примене тај закон у конкретном проблему и објасне зашто је траг кос и како његов нагиб зависи од брзина капи и аутобуса у односу на земљу;
- затим се проблем може ширити новим питањем: Како би се могла измерити (тј. проценити) брзина кишне капи у односу на земљу (ученици сами треба да предлажу начине мерења);
- па још једним: Кап кише у односу на аутобус има хоризонталну и вертикалну компоненту и зато пада по косој правој линији; зашто онда камен, кад се баци у хоризонталном правцу са моста, лети до воде по кривој линији (а и он, као кап, има хоризонталну и вертикалну компоненту брзине)
- овим проблемом убацује се у причу и убрзање као величина која је ученицима позната из основне школе, па се може користити, а већ на следећем часу ће се она дефинисати и по гимназијском програму па ово може бити добар увод у ту причу...

Неке од тема у сваком разреду могу се обрадити самосталним радом ученика кроз радионице. Такав начин рада је ученицима најинтересантнији, више су мотивисани, па лакше усвајају знање. Уз то се развија и њихово интересовање и смисао за истраживачки рад, као и способност тимског рада и сарадње. Овакав приступ обради наставне теме захтева добру припрему наставника: одабрати тему, припремити одговарајућа наставна средства и опрему, поделити ученике у групе тако да сваки појединац у групи може дати одговарајући допринос, дати неопходна минимална упутства...

На пример, за наставну тему Одбијање и преламање светлости ученици се могу поделити у групе од којих би једна обрадила законе одбијања и преламања, друга тоталну рефлексију са примерима примене, трећа привидну дубину тела са примерима, четврта дугу, пета преламање кроз призму и примене (све групе, осим прве, у упутствима треба да добију формулу за закон преламања); у раду ученици могу да користе уџбеник, интернет, демонстрациони оглед...

Неке теме треба да припреме и презентују сами ученици, појединачно или у паровима. То се може радити у сваком разреду, нарочито у трећем и четвртом где постоји низ погодних тема а ученици су самосталнији и спремни за такав облик рада.

Методска упутства за решавање задатака

Решавање задатака је важна метода за увежбавање примене знања. Њоме се постиже: конкретизација теоријских знања; обнављање, продубљивање и утврђивање знања; кориговање ученичких знања и умећа; развијање логичког мишљења; подстицање ученика на иницијативу; стицање самопоуздања и самосталности у раду...

Оптимални ефекти решавања задатака у процесу учења физике остварују се добро осмишљеним комбиновањем квалитативних (задаци-питања), квантитативних (рачунских), графичких и експерименталних задатака. Вежбање решавања рачунских задатака је важна компонента учења физике. Како оно за ученике често представља вид учења са најсложенијим захтевима, наставник је обавезан да им да одговарајуће инструкције,

напомене и савете у вези са решавањем задатака. Напомене треба да се односе на типове задатака у датој теми, најчешће грешке при решавању таквих задатака, алгоритам решавања датог типа задатака...
При решавању квантитативних задатака, у задатку прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек после тога прећи на математичко формулисање и израчунавање. Наиме, решавање задатака одвија се кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи уочавају се физичке појаве на које се односи задатак, а затим се набрајају и речима исказују закони по којима се појаве одвијају. У другој етапи се, на основу математичке форме закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата.
Потребно је пажљиво одабрати задатке који, ако је могуће, имају непосредну везу са реалним ситуацијама. Такође је важно да ученици правилно вреднују добијени резултат, као и његов правилан запис. Посебно треба обратити пажњу на поступност при избору задатака, од најједноставнијих ка онима који захтевају анализу и синтезу стечених знања.
Методска упутства за извођење лабораторијских вежби
Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се тако што се при изради вежби одељење дели на два дела а ученици вежбе раде у групама, 2-3 ученика.
За сваку вежбу ученици унапред треба да добију одговарајућа упутства.
Час експерименталних вежби састоји се из уводног дела, мерења и записивања резултата мерења и обраде добијених података.
У уводном делу часа наставник проверава да ли су ученици спремни за вежбу, упознаје их са мерним инструментима и осталим деловима апаратуре за вежбу, указује на мере предострожности којих се морају придржавати ради сопствене сигурности, при руковању апаратима, електричним изворима, разним уређајима и сл.
Док ученици врше мерења, наставник активно прати њихов рад, дискретно их надгледа и, кад затреба, објашњава и помаже.
При обради резултата мерења ученици се придржавају правила за табеларни приказ података, цртање графика, израчунавање заокругљених вредности и грешака мерења (са тим правилима наставник треба да их упозна унапред или да их да уз писана упутства за вежбе).
Методска упутства за друге облике рада
Један од облика рада са ученицима су домаћи задаци који садрже квалитативне и квантитативне задатке, понекад и експерименталне. Такви домаћи задаци односе се на градиво које је обрађено непосредно на часу и на повезивање овог градива са претходним.
За домаћи задатак могу се давати и семинарски радови и мањи пројекти, које би ученици радили индивидуално или у групама.
Наставник је обавезан да прегледа домаће задатке и саопшти ученицима евентуалне грешке како би они имали информацију о успешности свог рада.
Праћење рада ученика
Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидну контролу његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа, предавања, решавања

квантитативних и квалитативних задатака, лабораторијских вежби, семинарских радова и пројеката...
У сваком разреду треба континуирано проверавати и оцењивати знање ученика помоћу усменог испитивања, кратких (15-минутних) писмених провера, тестова на крају већих целина (рецимо, по једном у сваком класификационом периоду), контролних рачунских вежби (по једном у полугодишту), провером експерименталних вештина.
На почетку рада са ученицима, у сваком разреду, посебно ако је одељење променило структуру или је наставник преузео ново одељење, било би пожељно спровести дијагностички тест. Такав тест говори наставнику са каквим предзнањем и којим потенцијалима ученици улазе у нову школску годину. Такође, предлажемо тестове систематизације градива на крају сваког полугодишта или на крају школске године. Припрема за овај тест, као и сам тест, требало би да осигурају трајно усвајање најосновнијих и најважнијих знања из претходно обрађених области.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА АСТРОНОМИЈЕ

Концепт наставног програма астрономије и избор садржаја предмета одређен је следећим поставкама:
- астрономија се у овом разреду јавља први пут као наставна област;
- ученику се даје савремена слика васионе;
- посвећује се посебна пажња стварању научне слике света и основним педагошко-дидактичким захтевима;
- програм садржи 11 наставних целина, а свака од њих садржи неопходан број мањих делова;
- за сваку целину је дат оријентациони број часова теоријске наставе и часова утврђивања градива. I (1), II (2+1), III (1+1), IV (3+1), V (2+1), VI (3+1),VIII (3+2),VIII (3+1), IX (2+1), X (2+1). У тај број су укључени практична и демонстрациона настава и израда рачунских задатака.

Практична и демонстрациона настава се, по природи ствари, мора изводити по ведром времену, највећим делом у ноћним часовима, што изискује посебне термине.
За практичну и демонстрациону наставу потребна су следећа наставна средства: карта звезданог неба, телескоп, месечева карта. Треба користити Интернет и посећивати Народну опсерваторију.
Препоручује се организовање посете Планетаријуму.
Кратко упутство за практична посматрања
У току септембра: прво упознавање са небеским телима. Циркумполарна сазвежђа (Полара, Мала и Велика кола, Касиопеја). Посматрања видљивих планета.
Средина октобра: оријентисање помоћу небеских тела. Посматрање Месеца и Андромедине маглине. Праћење метеора.
Почетак новембра: оријентисање помоћу Сунца. Демонстрација разлике између правог и средњег поднева.
Половином новембра: праћење метеорског роја Леонида (14. XI - 19. XI).
Септембар-децембар: мерење подневне висине Сунца и праћење мена Месеца.
Јануар-фебруар: Упознавање са зимским сазвежђима. Посматрање Орионове маглине.
Сем тога, уколико се на небу јави нека важнија појава потребно је укључити

се у њено посматрање.
У настави астрономије треба користити Интернет и проверавати тачност података, јер је последњих 20 година дошло до великог броја значајних открића у астрономији. На пример, већи број сателита око планета Јупитеровог типа, у употреби је и тринаесто зодијачко сазвежђе Змијоноша (Опхиуцус), које је иза Шкорпије, а испред Стрелца, време "боравка" Сунца у зодијачким сазвежђима се креће од 6 до 44 дана, а не по 30 дана, затим Плутон није планета већ астероид, укинуто је грађанско време итд.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали).
• Експериментална и демонстрациона наставна средства.
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).
Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ФИЗИКА – ПРИЛОГ

1. разред - оба типа гимназије
(2 часа недељно, 74 часа годишње)

Редни број теме	Наслов теме	Број часова	Број часова за лабораторијске вежбе	Укупан број часова за наставну тему
1	Увод	3	-	3
2	Кретање	16	2	18
3	Динамика транслационог кретања	12	4	16
4	Динамика ротационог кретања крутог тела	8	2	10
5	Равнотежа тела	5	-	5
6	Гравитација	5	-	5
7	Закони одржања	15	2	17
Укупно		64	10	74

2. разред - гимназија општег типа и гимназија друштвено-језичког смера
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Редни број теме	Наслов теме	Број часова	Број часова за лабораторијске вежбе	Укупан број часова за наставну тему
1	Молекулско-кинетичка теорија гасова	10	-	10
2	Термодинамика	13	-	13
3	Основи динамике флуида	6	-	6
4	Молекулске силе и агрегатна стања	8	4	12
5	Електростатика	11	-	11
6	Стална електрична струја	14	4	18
Укупно		62	8	70

2. разред - гимназија природно-математичког смера
(3 часа недељно, 108 часова годишње)

Редни број теме	Наслов теме	Број часова	Број часова за лабораторијске вежбе	Укупан број часова за наставну тему
1	Молекулско-кинетичка теорија гасова	15	2	17
2	Термодинамика	16	-	16
3	Основи динамике флуида	7	2	9
4	Молекулске силе и агрегатна стања	14	4	18
5	Електростатика	22	-	22

6	Стална електрична струја	22	4	26
Укупно		96	12	108

3. разред - гимназија друштвено-језичког смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Редни број теме	Наслов теме	Број часова	Број часова за лабораторијске вежбе	Укупан број часова за наставну тему
1	Магнетно поље	12	-	12
2	Електромагнетна индукција	7	-	7
3	Наизменична струја	13	-	13
4	Хармонијске осцилације	8	-	8
5	Механички таласи	5	-	5
6	Акустика	5	2	7
7	Електромагнетни таласи	3	-	3
8	Оптика	13	4	17
Укупно		66	6	72

3. разред - гимназија природно-математичког смера и гимназија општег типа
(3 часа недељно, 108 часова годишње)

Редни број теме	Наслов теме	Број часова	Број часова за лабораторијске вежбе	Укупан број часова за наставну тему
1	Магнетно поље	14	2	16
2	Електромагнетна индукција	9	-	9
3	Наизменична струја	8	2	10
4	Хармонијске осцилације	11	2	13
5	Механички таласи	8	-	8
6	Акустика	5	4	9
7	Електромагнетни таласи	6	-	6
8	Таласна оптика	15	2	17
9	Геометријска оптика	9	4	13
10	Оптички инструменти	4	2	6
11	Фотометрија	1	-	1
Укупно		90	18	108

4. разред - гимназија општег типа и гимназија друштвено-језичког смера
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

Редни број теме	Наслов теме	Број часова	Број часова за лабораторијске вежбе	Укупан број часова за наставну тему
1	Релативистичка физика	6	-	6
2	Квантна природа електромагнетног зрачења	10	-	10
3	Елементи квантне механике	8	-	8
4	Квантна теорија водониковог атома	10	-	10
5	Основи физике чврстог стања	2	-	2
6	Индуковано зрачење. Ласери	3	-	3
7	Физика атомског језгра	18	-	18
8	Физика елементарних честица	2	-	2
9	Основи астрономије	5	-	5
Укупно		64	-	64

4. разред - гимназија природно-математичког смера
(4 часа недељно, 128 часова годишње)

Редни број теме	Наслов теме	Број часова	Број часова за лабораторијске вежбе	Укупан број часова за наставну тему
1	Релативистичка физика	12	-	12
2	Квантна природа електромагнетног зрачења	14	-	14
3	Таласна својства честица и појам о квантној механици	12	-	12
4	Квантна теорија атома	12	5	17
5	Молекулска структура и спектри	3	-	3
6	Физика чврстог стања	12	9	21
7	Ласери	8	3	11
8	Физика атомског језгра	23	9	32
9	Физика елементарних честица	6	-	6
Укупно		102	26	128

ХЕМИЈА

ПРЕДМЕТ	**ХЕМИЈА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава и лабораторијске вежбе у кабинету.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - гимназија општег типа и гимназија природно-математичког смера** **(2 часа недељно, 74 часа годишње; 64 часа теоријске наставе, 10 часова вежби)** Врсте супстанци (3), Структура атома (10), Хемијске везе (13), Дисперзни системи (8), Хемијске реакције (17), Киселине, базе и соли (14), Оксидоредукционе реакције (9). **I разред - гимназија друштвено-језичког смера** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** Врсте супстанци (3), Структура супстанци (17), Дисперзни системи (12), Хемијске реакције (18), Хемија елемената и једињења(20), Хемијски аспекти загађивања животне средине (4). **II разред - гимназија општег типа и гимназија природно-математичког смера** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** Периодни систем елемената (2), Водоник (3), Елементи 1. групе периодног система елемената (5), Елементи 2. групе периодног система елемената (5), Елементи 13. групе периодног система елемената (4), Елементи 14. групе периодног система (6), Елементи 15. групе периодног система елемената (8), Елементи 16. групе периодног система елемената (7), Елементи 17. групе периодног система елемената (6), Елементи 18. групе периодног система елемената (2), Прелазни метали (20), Лантаниди и актиниди (2), Хемијски аспекти загађивања животне средине (2). **II разред - гимназија природно-математичког смера** **(1 час недељно, 35 часова годишње)** Увод у лабораторијску технику (7); Основне лабораторијске операције (5); Реакције и својства неорганских супстанци (23). **II разред - гимназија друштвено-језичког смера** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** Увод у органску хемију (5), Угљоводоници (14), Органска кисеонична једињења (25), Органска азотна једињења (14), Витамини, хормони, алкалоиди, антибиотици (8), Хемијски аспекти загађивања животне средине (4) **III разред - гимназија општег типа и гимназија природно-математичког**

смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Увод у органску хемију (7); Алкани и циклоалкани (5); Алкени и диени (5); Алкини (2);Полимери (4),
Ароматични угљоводоници (6); Халогени деривати угљоводоника (4); Алкохоли и феноли (7); Етри (2); Алдехиди и кетони (6); Карбоксилне киселине и њихови деривати (7); Органска једињења са азотом (6); Органска једињења са сумпором (2); Хетероциклична једињења (5); Боје (2).Методе карактеризације органских једињења (2)

III разред - гимназија природно-математичког смера
(1 час недељно, 36 часова годишње)

Методе изоловања и пречишћавања органских једињења (8); Реакције и својства органских једињења (18); Препаративна органска хемија (4); Интеракција електромагнетногзрачења и хемијских супстанци (6)

IV разред - гимназија општег типа и гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

Угљени хидрати (10); Липиди (5); Алкалоиди и антибиотици (3); Протеини (12); Витамини и хормони
(3); Нуклеинске киселине (10); Основи метаболизма (14); Биотехнологија и њене могућности (2); Хемијски аспекти загађивања животне средине (5).

Корелација са другим предметима

• Физика
• Биологија
• Географија

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе хемије у гимназији је развој доменских хемијских знања, техничко-технолошких знања, развој општих когнитивних способности и комуникацијских способности, као припрема за даље универзитетско образовање и оспособљавање за примену хемијских знања у свакодневном животу, решавање проблема у новим и непознатим ситуацијама и развијање одговорног односа према себи, другима и животној средини.
Задаци наставе хемије су да ученици:
- развију хемијску научну писменост и способност комуникација у хемији;
- оспособе се за претраживање хемијских информација применом савремених информационих технологија;

- овладају основама научног метода у хемији и схвате значај хемијског експеримента као примарног извора знања и основног метода сазнавања у хемији;
- разумеју појаве и процесе у природи са аспекта хемијског изучавања;
- разумеју однос условљености својстава супстанци њиховом структуром;
- разумеју условљеност својстава хемијског система његовим квалитативним саставом и квантитативним односом његових компоненти;
- примењују основне хемијске концепте (корпускуларни концепт, концепт одржања материје, концепт равнотеже, концепт развојности хемијских теорија) за тумачење хемијских структура и процеса:
- овладају основним техникама лабораторијског рада;
- разумеју значај хемијске производње за савремено друштво;
- разумеју значај хемије за различите савремене технологије;
- развију свест о повезаности хемије у систему природних наука са техничко-технолошким, социо-економским и друштвеним наукама;
- буду оспособљени за заштиту од потенцијалних ризика у хемији и науче да адекватно реагују при незгодама у хемијској лабораторији и свакодневном животу;
- разумеју значај хемије и хемијске производње за одрживи развој;
- развију одговоран став према коришћењу супстанци у свакодневном животу и професионалном раду;
- развију осетљивост за проблеме и способност решавања проблема, логичко и критичко мишљење;
- развију одговорност, систематичност, прецизност у раду и позитиван став према учењу;
- развију свест о сопственом знању и потреби за перманентним хемијским образовањем;
- унапреде сарадњу и тимски рад.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Учењем хемије ученик развија разумевање за повезаност структуре супстанце са њеним својствима и практичном применом. Тиме развија научну писменост као основу за: (а) праћење информација о доприносу хемије технолошким променама које се уграђују у индустрију, пољопривреду, медицину, фармацију и побољшавају квалитет свакодневног живота; (б) дискусију о питањима/темама у вези са заштитом животне средине, иницијативу и предузимљивост у заштити животне средине; (в) критичко преиспитивање информација у вези с различитим производима индустрије (материјалима, прехрамбеним производима, средствима за хигијену, лековима, горивом, ђубривима), њиховим утицајем на здравље и животну средину; (г) доношење одлука при избору и примени производа. На крају средњег образовања сваки ученик безбедно рукује супстанцама и комерцијалним производима на основу познавања својстава и промена супстанци које улазе у састав производа.

Кроз наставу и учење хемије ученик упознаје научни метод којим се у хемији долази до података, на основу којих се формулишу теоријска објашњења и модели, и оспособљен је да кроз експериментални рад сазнаје о својствима и променама супстанци. Унапређена је способност сваког ученика да користи информације исказане хемијским језиком: хемијским

терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама.
Основни ниво
На крају средњег образовања ученик разуме шта је предмет истраживања хемије као науке, како се у хемији долази до сазнања, као и улогу и допринос хемије у различитим областима људске делатности и у укупном развоју друштва. Ученик рукује производима/супстанцама (неорганским и органским једињењима) у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања супстанци (производа) и о одлагању отпада и предузима активности које доприносе заштити животне средине. Избор и примену производа (материјала, прехрамбених производа, средстава за хигијену и сл.) базира на познавању својстава супстанци. Припрема раствор одређеног процентног састава према потребама у свакодневном животу и/или професионалној делатности за коју се образује. Правилну исхрану и остале активности у вези са очувањем здравља заснива на познавању својстава и извора биолошки важних једињења и њихове улоге у живим системима. Ученик уме да правилно и безбедно изведе једноставне огледе и објасни добијене резултате или пронађе објашњење у различитим изворима, користећи се хемијским језиком (терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама).
Средњи ниво
На крају средњег образовања ученик повезује примену супстанци у свакодневном животу, струци и индустријској производњи с физичким и хемијским својствима супстанци, а својства супстанци са структуром и интеракцијама између честица. Повезује узроке хемијских реакција, топлотне ефекте који прате хемијске реакције, факторе који утичу на брзину хемијске реакције и хемијску равнотежу са примерима хемијских реакција у свакодневном животу, струци и индустријској производњи. Ученик разуме улогу експерименталног рада у хемији у формирању и проверавању научног знања, идентификовању и синтези једињења, и уме да у експерименталном раду прикупи квалитативне и квантитативне податке о својствима и променама супстанци. Користи одговарајућу хемијску терминологију, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине. Прати дискусију и, на основу аргумената, заузима став о улози и примени хемије у свакодневном животу, о ефектима савремене технологије и технолошких процеса на друштво и животну средину.
Напредни ниво
На крају средњег образовања ученик може да предвиди физичка и хемијска својства супстанци на основу електронске конфигурације атома елемената, типа хемијске везе и утицаја међумолекулских интеракција. Ученик предвиђа својства дисперзног система и примењује различите начине квантитативног изражавања састава раствора. Планира, правилно и безбедно изводи хемијске реакције, израчунава масу, количину и број честица супстанци које учествују у реакцији, користи изразе за брзину реакције и константу равнотеже. Ученик има развијене вештине за лабораторијски рад, истраживање својстава и промена супстанци и решавање проблема. У објашњавању својстава и промена супстанци користи одговарајуће хемијске термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине. Дискутује о улози хемије у свакодневном животу, о

ефектима савремене технологије и технолошких процеса на друштво и животну средину. Предлаже активности у циљу очувања животне средине.

Специфична предметна компетенција: ХЕМИЈСКА ПИСМЕНОСТ

На крају средњег образовања ученик је формирао хемијску писменост као основу за праћење развоја хемије као науке и за разумевање повезаности хемије, хемијске технологије и развоја друштва. Хемијска писменост помаже доношењу одлука у вези с коришћењем различитих производа у свакодневном животу, као и активном односу према очувању здравља и животне средине.

Основни ниво

Ученик је формирао појмовни оквир као основу за разумевање окружења у коме живи, посебно својстава и промена супстанци и комерцијалних производа с којима је у контакту у свакодневном животу и струци. Правилном употребом супстанци брине о очувању здравља и животне средине. Има развијене вештине за безбедно и одговорно руковање супстанцама (производима) и правилно складиштење отпада.

Средњи ниво

Ученик је формирао појмовни оквир за праћење информација у области хемије као науке, о доприносу хемије развоју технологије и друштва. Сагледава квалитативне карактеристике и квантитативне односе у хемијским реакцијама и повезује их са утицајима на животну средину, производњу и развој друштва. Појмовни оквир помаже праћењу јавних дискусија у вези с применом одређене технологије и утицају на здравље појединца и животну средину, као и за доношење одлука у вези с избором производа и начином њиховог коришћења.

Напредни ниво

На крају средњег образовања ученик примењује фундаменталне принципе у вези са структуром, својствима и променама супстанци у осмишљавању стратегије и решавању проблема, постављању хипотеза и планирању истраживања за проверу хипотеза, анализирању и интерпретацији прикупљених података и извођењу закључака на основу података и чињеница. Ученик вреднује поступке и алтернативне приступе решавању проблема, вреднује добијене резултате и доноси одлуке на основу разумевања хемијских појмова.

Специфична предметна компетенција: НАУЧНИ МЕТОД У ХЕМИЈИ И ХЕМИЈСКИ ЈЕЗИК

На крају средњег образовања ученик прикупља податке о својствима и променама супстанци посматрањем и мерењем; планира и описује поступак; правилно и безбедно рукује супстанцама, прибором, посуђем и инструментима; представља резултате табеларно и графички; уочава трендове и користи хемијски језик (хемијски термини, хемијски симболи, формуле и хемијске једначине) за формулисање објашњења, закључака и генерализација.

Основни ниво

Ученик прати поступак и уме да: испита својства и промене супстанци; изведе мерење физичких величина; правилно и безбедно рукује супстанцама, прибором, посуђем и инструментима; опише поступак и представи резултате према задатом обрасцу; објасни добијене резултате или пронађе објашњење у различитим изворима, користећи хемијску

терминологију, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине.
Средњи ниво
Ученик уме да: у експерименталном раду прикупи квалитативне и квантитативне податке о својствима и променама супстанци; користи одговарајућу апаратуру и инструменте; мери, рачуна и користи одговарајуће јединице; формулише објашњења и закључке користећи хемијски језик (термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине).
Напредни ниво
Ученик планира и изводи експерименте (анализира проблем, претпоставља и дискутује могућа решења/резултате; идентификује променљиве, планира поступке за контролу независних променљивих, прикупља податке о зависним променљивим); анализира податке, критички преиспитује поступке и резултате, објашњава уочене правилности и изводи закључке; припрема писани или усмени извештај о експерименталном раду/истраживању; приказује резултате мерења водећи рачуна о тачности инструмента и значајним цифрама. Размењује информације повезане с хемијом на различите начине, усмено, у писаном виду, у виду табеларних и графичких приказа, помоћу хемијских симбола, формула и хемијских једначина.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на основном нивоу у свакој области.
1. Област ОПШТА ХЕМИЈА
2.ХЕ.1.1.1. Описује структуру атома елемената користећи: Z, A, N(p+), N(e-), N(n°); повезује структуру атома метала и неметала с њиховим положајем у Периодном систему елемената и на основу тога описује физичка својства и реактивност елемената.
2.ХЕ.1.1.2. Повезује физичка и хемијска својства супстанци из свакодневног живота и струке са структуром: честицама које граде супстанце (атоми елемената, молекули елемената, молекули једињења и јони), типом хемијске везе и међумолекулским интеракцијама.
2.ХЕ.1.1.3. Препознаје примере суспензија, емулзија, колоида и правих раствора у свакодневном животу и струци и употребу базира на познавању њихових својстава.
2.ХЕ.1.1.4. Описује утицај температуре на брзину растварања и растворљивост супстанци; изводи потребна израчунавања и припрема раствор одређеног процентног састава за потребе у свакодневном животу и струци; препознаје значење количинске концентрације.
2.ХЕ.1.1.5. Разликује и описује киселине, базе и соли, утврђује кисело-базна својства раствора помоћу индикатора и на основу pH вредности и повезује с примерима из свакодневног живота и струке.
2.ХЕ.1.1.6. Саставља хемијске једначине једноставних реакција и, на основу њих, сагледава односе између масе, количине и броја честица реактаната и производа.
2.ХЕ.1.1.7. Препознаје да су све хемијске реакције праћене променом енергије; разликује примере хемијских реакција током којих се енергија ослобађа (егзотермне реакције) или везује (ендотермне реакције) и препознаје примере примене хемијских реакција на основу топлотних ефеката који их прате.
2.ХЕ.1.1.8. Наводи факторе који утичу на брзину хемијске реакције и

хемијску равнотежу.
2.ХЕ.1.1.9. Описује процесе оксидације и редукције; препознаје примере ових процеса у свакодневном животу и струци; разликује пожељне од непожељних процеса и наводи поступке којима се ти процеси спречавају (заштита метала од корозије).
2. Област НЕОРГАНСКА ХЕМИЈА
2.ХЕ.1.2.1. Описује налажење метала и неметала у природи; наводи најважније легуре и описује њихова својства; испитује огледима и описује основна физичка својства метала и неметала; наводи примену метала, неметала и племенитих гасова у свакодневном животу и струци.
2.ХЕ.1.2.2. Испитује огледима и описује реактивност алуминијума, гвожђа, бакра и цинка с кисеоником, водом и хлороводоничном киселином, као и реакције кисеоника с водоником, угљеником и сумпором.
2.ХЕ.1.2.3. Препознаје неорганска једињења значајна у свакодневном животу и струци на основу назива и формуле и повезује својства и примену тих једињења.
3. Област ОРГАНСКА ХЕМИЈА
2.ХЕ.1.3.1. Препознаје угљоводонике, алкохоле, алдехиде, кетоне, карбоксилне киселине, естре и примарне амине на основу структурне формуле, функционалне групе, назива према IUPAC номенклатури и тривијалног назива који се користи у струци.
2.ХЕ.1.3.2. Описује физичка својства (агрегатно стање, температура топљења и кључања, растворљивост у поларним и неполарним растварачима, густина) угљоводоника, алкохола, алдехида, кетона, карбоксилних киселина, естара и примарних амина и повезује их са структуром њихових молекула и међумолекулским интеракцијама.
2.ХЕ.1.3.3. Наводи хемијске реакције угљоводоника (сагоревање и полимеризација), алкохола (оксидација до алдехида и карбоксилних киселина и сагоревање) и карбоксилних киселина (неутрализација, естерификација).
2.ХЕ.1.3.4. Повезује физичка и хемијска својства органских једињења и њихових смеша с употребом и значајем у свакодневном животу, струци и хемијској индустрији (земни гас, нафта, пластичне масе, каучук, гума, боје, ацетилен, метанол, етанол, етилен-гликол, глицерол, формалдехид, ацетон, мрављa киселина, сирћетна киселина, бензоева киселина, лимунска киселина, млечна киселина, палмитинска киселина, стеаринска киселина, олеинска киселина).
4. Област БИОХЕМИЈА
2.ХЕ.1.4.1. Описује структуру и физичка својства: моносахарида, дисахарида и полисахарида (глукозе, фруктозе, сахарозе, лактозе, скроба, гликогена и целулозе), естара који су главна компонента масти, уља, воскова, и аминокиселина као мономерних јединица протеина.
2.ХЕ.1.4.2. Наводи улогу и заступљеност угљених хидрата, масти, уља, воскова, протеина и витамина у живим системима, као и улогу ДНК.
2.ХЕ.1.4.3. Познаје алкалоиде као природна и синтетичка хемијска једињења која имају корисна и штетна физиолошка дејства.
2.ХЕ.1.4.4. Познаје улогу и примену антибиотика као природних и синтетичких хемијских једињења.
5. Област ХЕМИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

2.ХЕ.1.5.1. Рукује супстанцама (производима) у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи; придржава се правила о начину чувања супстанци (производа) и одлагању отпада.
2.ХЕ.1.5.2. Наводи загађиваче ваздуха, воде, земљишта и описује њихов утицај на животну средину.
2.ХЕ.1.5.3. Описује потребу и предност рециклаже стакла, папира и другог чврстог отпада.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на средњем нивоу у свакој области.
1. Област ОПШТА ХЕМИЈА
2.ХЕ.2.1.1. Повезује електронску конфигурацију атома елемената до атомског броја 20 са својствима елемената и њиховим положајем у Периодном систему елемената.
2.ХЕ.2.1.2. На основу Луисове октетне теорије и електронске конфигурације атома елемената представља настајање ковалентне везе у молекулима елемената и молекулима једињења, а на основу електронске конфигурације јона настајање јонске везе између елемената 1. и 2. групе и елемената 16. и 17. групе Периодног система елемената.
2.ХЕ.2.1.3. Изводи потребна израчунавања и припрема раствор одређене количинске концентрације.
2.ХЕ.2.1.4. Објашњава шта су киселине и базе према протолитичкој теорији; разликује јаке и слабе киселине и базе на основу степена дисоцијације; користи јонски производ воде у израчунавању концентрације водоник- и хидроксид-јона, pH и pOH вредности водених раствора.
2.ХЕ.2.1.5. Описује да до хемијске реакције долази при судару молекула који имају довољну енергију (енергију активације).
2.ХЕ.2.1.6. Саставља хемијске једначине реакција, на основу хемијских једначина и познатих података израчунава масу, запремину, количину и број честица супстанци које настају или су потребне за хемијске реакције.
2.ХЕ2.1.7. Идентификује егзотермне и ендотермне реакције на основу термохемијских једначина или вредности промене енталпије и повезује их с практичним значајем.
2.ХЕ.2.1.8. Наводи примере реверзибилних хемијских реакција; препознаје утицај промене концентрације, температуре и притиска на однос концентрација реактаната и производа у затвореном равнотежном систему и повезује Ле Шатељеов принцип с процесима у хемијској индустрији.
2.ХЕ.2.1.9. Повезује положај метала у напонском низу с реактивношћу и практичном применом; наводи електрохемијске процесе и њихову примену (хемијски извори струје, електролиза и корозија).
2. Област НЕОРГАНСКА ХЕМИЈА
2.ХЕ.2.2.1. Упоређује реактивност метала натријума, магнезијума, алуминијума, калијума, калцијума, гвожђа, бакра, цинка с водом и гасовима из ваздуха (O_2, CO_2).
2.ХЕ.2.2.2. Описује квалитативни састав и примену легура гвожђа, бакра, цинка и алуминијума.
2.ХЕ.2.2.3. Пише једначине оксидације метала и неметала са кисеоником; разликује киселе, базне и неутралне оксиде на основу реакције оксида са водом, киселинама и базама и изводи огледе којима то потврђује.
2.ХЕ.2.2.4. Објашњава реакције настајања CO, CO_2, SO_2, HCl и NH_3 из

фосилних горива и/или у индустријским процесима и описује њихов утицај на животну средину.
2.ХЕ.2.2.5. Описује налажење силицијума у природи и примену силицијума, SiO2 и силикона у техници, технологији и медицини.
2.ХЕ.2.2.6. Наводи карактеристике неорганских једињења у комерцијалним производима хемијске индустрије (хлороводонична киселина, сумпорна киселина, азотна киселина, фосфорна киселина, натријум-хидроксид, раствор амонијака, водоник-пероксид), мере предострожности у раду и начин складиштења.
3. Област ОРГАНСКА ХЕМИЈА
2.ХЕ.2.3.1. Пише структурне формуле на основу назива према IUPAC номенклатури и на основу назива пише структурне формуле угљоводоника, алкохола, фенола, алдехида, кетона, карбоксилних киселина, естара, примарних амина; разликује структурне изомере и пише њихове формуле и називе према IUPAC номенклатури.
2.ХЕ.2.3.2. Класификује органска једињења према структури угљоводоничног низа на ациклична и циклична, засићена и незасићена, алифатична и ароматична; класификује алкохоле према атому угљеника за који је везана хидроксилна група на примарне, секундарне и терцијарне; класификује алкохоле и карбоксилне киселине према броју функционалних група.
2.ХЕ.2.3.3. Наводи начине добијања једињења која имају примену у свакодневном животу и струци (етен, етин, етанол, етанска киселина) и пише одговарајуће једначине хемијских реакција.
2.ХЕ.2.3.4. Пише једначине хемијских реакција представника класе органских једињења чији је назив или структурна формула дата: угљоводоника (супституција и адиција), алкохола (дехидратација, оксидација до карбонилних једињења и карбоксилних киселина и сагоревање), карбоксилних киселина (неутрализација, естерификација), естара (хидролиза).
4. Област БИОХЕМИЈА
2.ХЕ.2.4.1. Повезује структуру моносахарида, дисахарида и полисахарида, структуру естара из масти, уља и воскова, структуру аминокиселина и протеина са својствима и улогом у живим системима.
2.ХЕ.2.4.2. Описује четири нивоа структурне организације протеина: примарну, секундарну, терцијарну и кватернерну структуру и наводи њихов значај за биолошку активност протеина у живим системима.
2.ХЕ.2.4.3. Описује структуру нуклеинских киселина; разликује рибонуклеотиде од дезоксирибонуклеотида и наводи улогу и-РНК, р-РНК и т-РНК у живим системима.
5. Област ХЕМИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
2.ХЕ.2.5.1. Објашњава настајање, последице и поступке за спречавање појаве киселих киша и ефекта стаклене баште; објашњава значај озонског омотача, узрок настанка озонских рупа и последице.
2.ХЕ.2.5.2. Објашњава значај употребе постројења за пречишћавање воде и ваздуха, индустријских филтера, аутомобилских катализатора и сличних уређаја у свакодневном животу и индустрији.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на напредном нивоу у свакој области.

1. Област ОПШТА ХЕМИЈА
2.ХЕ.3.1.1. Објашњава периодичне трендове (атомски полупречник, енергија јонизације, афинитет према електрону, електронегативност) на основу електронске конфигурације атома елемената у s-, p- и d-блоковима Периодног система елемената.
2.ХЕ.3.1.2. Објашњава стварање хемијске везе (јонске, ковалентне - сигма и пи везе, координативно-ковалентне везе и металне везе); објашњава настајање водоничне везе, њен значај у природним системима; предвиђа физичка и хемијска својства супстанци зависно од типа хемијске везе, симетрије молекула, поларности и међумолекулских интеракција.
2.ХЕ.3.1.3. Припрема растворе одређеног процентног састава и одређене масене и количинске концентрације од течних и чврстих супстанци, кристалохидрата и концентрованијих раствора и изводи потребна прерачунавања једног начина изражавања квантитативног састава раствора у други.
2.ХЕ.3.1.4. Израчунава pH и pOH вредности водених раствора јаких киселина и база; процењује јачину киселина и база на основу константе дисоцијације, Ka и Kb, и пише изразе за Ka и Kb.
2.ХЕ.3.1.5. Предвиђа кисело-базна својства водених раствора соли на основу реакције соли са водом и пише одговарајуће хемијске једначине.
2.ХЕ.3.1.6. Објашњава састав, хемијска својства и значај пуфера.
2.ХЕ.3.1.7. Предвиђа смер одвијања јонских реакција и пише једначине реакција.
2.ХЕ.3.1.8. Изводи стехиометријска израчунавања која обухватају реактант у вишку, нечистоћу реактаната (сировина) и одређује принос реакције.
2.ХЕ.3.1.9. Израчунава промену енталпије при хемијским реакцијама на основу стандардних енталпија настајања.
2.ХЕ.3.1.10. Пише и примењује изразе за брзину хемијске реакције и константу равнотеже; израчунава на основу одговарајућих података нумеричку вредност константе; наводи да константа равнотеже зависи једино од температуре; предвиђа утицај промене концентрације, температуре и притиска на хемијски систем у равнотежи на основу Ле Шатељеовог принципа.
2.ХЕ.3.1.11. Одређује оксидационе бројеве елемената у супстанцама, оксидационо и редукционо средство и одређује коефицијенте у једначинама оксидо-редукционих реакција.
2. Област НЕОРГАНСКА ХЕМИЈА
2.ХЕ.3.2.1. Испитује огледима, упоређује и објашњава општа физичка и хемијска својства елемената у оквиру: 1. и 2. групе, 13-17. групе, d-блока (хрома, мангана, гвожђа, бакра, цинка, сребра) и њихових једињења.
2.ХЕ.3.2.2. Објашњава на основу редукционих својстава метала (гвожђа, бакра и цинка) хемијске реакције са разблаженим и концентрованим киселинама чији анјони имају оксидациона својства (азотна и сумпорна киселина) и пише одговарајуће једначине хемијских реакција.
2.ХЕ.3.2.3. Испитује огледима, описује и хемијским једначинама представља реакције у којима се испољавају амфотерна својства супстанци.
2.ХЕ.3.2.4. Објашњава принципе различитих метода добијања метала у елементарном стању (електролиза растопа, редукција са алуминијумом, редукција са угљеником и угљеник(II)-оксидом) и наводи економске и

еколошке ефекте.
2.ХЕ.3.2.5. Примењује физичко-хемијске методе квалитативне и квантитативне анализе.
3. Област ОРГАНСКА ХЕМИЈА
2.ХЕ.3.3.1. Пише структурне формуле на основу назива према IUPAC номенклатури и на основу назива пише структурне формуле за халогене деривате угљоводоника, етре, ацил-халогениде, анхидриде киселина, амиде, амине, нитројединења и органска једињења са сумпором.
2.ХЕ.3.3.2. Класификује амине према броју алкил-група везаних за атом азота на примарне, секундарне и терцијарне.
2.ХЕ.3.3.3. Објашњава облик молекула органских једињења (углове веза) на основу хибридизације атома угљеника у молекулима; илуструје и идентификује врсте изомерије; разликује просторну и конституциону изомерију, као и конформације.
2.ХЕ.3.3.4. Предвиђа, испитује огледима и објашњава физичка својства органских једињења на основу структуре угљоводоничног низа, функционалне групе и међумолекулских интеракција.
2.ХЕ.3.3.5. На основу структуре молекула предвиђа тип хемијске реакције којој једињење подлеже (адиција, супституција, елиминација) и пише одговарајуће једначине хемијских реакција.
2.ХЕ.3.3.6. Испитује огледима и објашњава хемијска својства алкохола, разлику у реактивности примарних, секундарних и терцијарних алкохола, као и разлику између алдехида и кетона на основу реакција оксидације слабим оксидационим средствима.
2.ХЕ.3.3.7. Објашњава утицај структуре и утицај удаљене групе на киселост и базност органских једињења; пореди киселост алкохола, фенола и карбоксилних киселина, базност амина и пише одговарајуће једначине хемијских реакција.
2.ХЕ.3.3.8. Наводи својства и примену органских једињења са сумпором и упоређује њихова физичка и хемијска својства са својствима одговарајућих органских једињења са кисеоником.
2.ХЕ.3.3.9. Користи тривијалне називе за основне представнике хетероцикличних једињења (пирол, фуран, тиофен, пиран, пиридин, пиримидин, пурин); објашњава физичка и хемијска својства ових једињења, наводи њихов значај и распрострањеност у природи и описује њихову практичну примену.
2.ХЕ.3.3.10. Изводи огледе којима доказује елементе који улазе у састав органских једињења; примењује методе изоловања и пречишћавања природних производа (дестилација, екстракција, кристализација, хроматографија).
4. Област БИОХЕМИЈА
2.ХЕ.3.4.1. Објашњава појаву стереоизомерије код моносахарида.
2.ХЕ.3.4.2. На основу назива, формула и врсте веза разликује структуру молекула дисахарида (малтозе, лактозе, сахарозе, целобиозе) и полисахарида (скроба, целулозе и гликогена).
2.ХЕ.3.4.3. Објашњава хемијска својства моносахарида (оксидација, редукција, грађење гликозида, грађење естара са фосфорном киселином); разликује и огледом доказује редукујуће и нередукујуће угљене хидрате на основу реакције са Фелинговим и Толенсовим реагенсом.

2.ХЕ.3.4.4. Класификује липиде на основу реакције базне хидролизе; испитује огледима и објашњава њихова физичка и хемијска својства и улогу у живим системима.
2.ХЕ.3.4.5. Објашњава структуру, физичка и хемијска својства аминокиселина; предвиђа наелектрисање аминокиселина на различитим pH вредностима; објашњава међусобно повезивање 2-аминокиселина (α-аминокиселина) пептидном везом, као и природу пептидне везе.
2.ХЕ.3.4.6. Објашњава четири нивоа структурне организације протеина: примарну, секундарну, терцијарну и кватернерну структуру и њихов значај за биолошку активност протеина у живим системима.
2.ХЕ.3.4.7. Објашњава улогу ензима у живим системима и утицај различитих фактора на активност ензима (температура, промена pH вредности, додатак јона тешких метала, кофактори и коензими, инхибитори).
2.ХЕ.3.4.8. Објашњава основне принципе чувања, преноса и испољавања генетских информација.
2.ХЕ.3.4.9. Објашњава функционисање метаболизма, да се у оквиру деградационе фазе метаболизма (катаболизма) разградњом угљених хидрата, протеина и липида до мањих молекула (вода, угљеник(IV)-оксид, млечна киселина) ослобађа енергија која се конзервира у облику АТР-а и редукованих форми коензима, док се у биосинтетској фази метаболизма (анаболизма) ова енергија, као и неки једноставнији молекули који настају у оквиру катаболичких процеса, користе за изградњу сложених биомолекула протеина, липида, полисахарида и нуклеинских киселина, који су организму потребни.
5. Област ХЕМИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
2.ХЕ.3.5.1. Објашњава методе пречишћавања воде (физичко-механичке, хемијске и биолошке).
2.ХЕ.3.5.2. Објашњава допринос хемије заштити животне средине и предлаже активности којима доприноси очувању животне средине.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Током реализације наставног програма хемије за гимназију неопходно је имати у виду високи дидактички потенцијал хемије као наставног предмета и когнитивне узрасне карактеристике ученика, те сходно томе активности ученика и наставника у наставном процесу ускладити са дефинисаним циљевима и задацима наставе. Посебну пажњу треба обратити на коришћење интерактивних метода наставе и учења због њихове високе образовне и мотивационе вредности у свим сегментима наставе.
Садржаји програма хемије у гимназији општег типа и природно-математичког смера су организовани тако да се у првом разреду изучавају садржаји опште хемије, у другом садржаји неорганске хемије, у трећем садржаји органске хемије и у четвртом садржаји основа биохемије. На друштвено-језичком смеру, у првом разреду се изучавају садржаји опште и неорганске хемије, а у другом садржаји органске хемије и основа биохемије.
Хемија као наставни предмет има висок дидактички потенцијал јер:
- хемија подстиче прелазак са конкретног на апстрактно мишљење,
- хемија је наука са изузетном динамиком развоја, а хемијска струка једна је

од струка будућности,
- хемија је природна наука и у садејству са физиком и биологијом омогућава разумевање природе у јединству појава и процеса који се у њој збивају,
- на хемији се заснива развој многих савремених технологија, који је значајан показатељ нивоа развијености друштва,
- хемијски процеси у технолошкој производњи носе и озбиљне ризике за друштвене заједнице и одрживи развој друштва је могућ само уз адекватно хемијско образовање.

Динамика савременог развоја хемијских научних дисциплина резултује огромним повећањем корпуса хемијских знања. Да би се избегло оптерећивање наставних програма хемије у оваквим условима развоја хемије као науке, неопходно је да се ученицима у гимназији омогући разумевање хемијског аспекта изучавања природе тако што ће се у настави хемије пажња усредсредити на разумевање основних идеја и концепата у хемији, развој научног метода сазнавања у хемији и значај хемије у свакодневном животу. Ученици, као основне идеје хемије, треба да разумеју да су својства супстанци и могућности њихове примене непосредно условљене њиховом хемијском структуром, као и да су својства хемијског система условљена квалитативним саставом и квантитативним односом компоненти у њему. За разумевање ових идеја и концепата у настави хемије је потребно синхронизовано представљање хемијских знања на макро, микро и симболичком нивоу репрезентације. Когнитивне карактеристике ученика гимназије омогућавају већу заступљеност микроскопског и симболичког нивоа репрезентације, као и интеграцију и симултану примену сва три нивоа. Међутим, у настави хемије увек треба поћи од тога да је хемијски експеримент, као примарни извор знања и као основни метод сазнавања у хемији, кључни механизам за корелацију међу свим нивоима репрезентације знања. При томе посебну пажњу треба посветити прецизности примене хемијског језика (на пример, изводи се хемијска реакција, а пише се хемијска једначина). Симултана примена различитих нивоа репрезентације знања у хемији може да изазове когнитивно преоптерећење услед дељења пажње. У таквим случајевима треба сегментисати садржаје (делити их у мање целине).

У почетним разредима, посебно код изучавања високоапстрактних појмова (структура супстанци, ток хемијске реакције, хемијска кинетика, термохемија) пожељно је према потреби користити и инструкције примерене конкретно операционој фази мишљења уз већи удео макроскопског нивоа представљања знања. Основне хемијске концепте (корпускуларни концепт, концепт одржања материје, концепт равнотеже) треба засновати на брижљиво одабраним садржајима са високом информативном вредношћу за ученике, при чему наставне ситуације треба дизајнирати тако да мотивишу ученике за њихово изучавање. Посебно је важно да ученици разумеју развојност концепата и теорија у хемији, (на пример, развојност корпускуларног концепта кроз развојност теорија о структури атома и развојност теорија хемијске везе). За разумевање хемијских концепата од највећег је значаја хемијска научна писменост која у овом узрасту подразумева познавање хемијске научне терминологије, номенклатуре и симболике на нивоу основне научне комуникације. У области неорганске и органске хемије, због многобројности изучаваних

објеката (хемијских елемената и њихових једињења), веома је важно бавити се проблематиком класификација, класификационих система и хијерархијских односа у њима. Посебно је важно инсистирати на систематском организовању знања применом концептних мапа, као и радити на развоју функционалних и дескриптивних критеријума класификације у концептуалне Потребно је истаћи да је Периодни систем елемената најсавршенији класификациони систем у природним наукама и оспособити ученике да га користе за дедукцију својстава хемијских елемената и њихових једињења. За изучавање сложених технолошких поступака и комплексних метаболичких процеса погодно је користити шематске репрезентације.

Настава хемије у гимназији треба да омогући ученицима и стицање одговарајућих техничко-технолошких знања. С обзиром да ученици средњошколског узраста разумеју узрочно-последичне везе у изучавању оваквих садржаја треба инсистирати на корисности и ризицима од хемијске производње. Треба имати у виду да се ученици током гимназијског образовања професионално опредељују, те сходно томе бирати садржаје тако да се у прегледу сагледају значајне савремене хемијске технологије. При томе посебно треба истицати убрзани техничко-технолошки развој и неопходност перманентног образовања у овој области. Садржаје о хемијским аспектима заштите животне средине радити у корелацији са наставом биологије, превасходно екологије. За ученике друштвено-језичког смера, знања из ове области су део опште културе и треба да их разумеју само у функцији одрживог развоја. За развој ових знања погодне су метода ученичких пројеката и наставне екскурзије.

Настава хемије у природно-математичком смеру гимназије треба да омогући развој процедуралних хемијских знања. Кроз лабораторијске вежбе ученици треба да овладају лабораторијским техникама и техникама различитих мерења у хемији. Ученици треба да воде лабораторијски дневник.

Настава хемије у гимназији треба да оспособи ученике за самостално коришћење савремених информационих технологија у учењу хемије, претраживању хемијских информација и савременој комуникацији у хемији.

Настава хемије у гимназији треба да допринесе даљем развоју комуникацијских способности. За развој комуникацијских способности посебно је погодна метода ученичких пројеката. Израда самосталних или групних ученичких пројеката у хемији мотивише ученике да претражују изворе хемијских информација, изнесу сопствене идеје у форми хипотеза, да их образложе, планирају истраживање, спроведу га, елаборирају, критички процењују добијене резултате и преузимају одговорност. За развој метакогнитивних знања (свест о сопственом знању) у гимназијској настави хемије погодно је користити методу концептног мапирања.

Ученичка постигнућа треба континуирано пратити као усмену и писану евалуацију, а посебну пажњу треба посветити евалуацији процедуралних знања и њиховом уделу у укупној оцени ученика.

Редослед наставних тема је обавезујући, а предлаже се следећи број часова, потребних за њихову реализацију, као оријентациони:

У првом разреду општег типа гимназије и природно-математичког смера: Врсте супстанци (3), Структура атома (10), Хемијске везе (13), Дисперзни

системи (8), Хемијске реакције (17), Киселине, базе и соли (14), Оксидоредукционе реакције (9).
У првом разреду друштвено језичког смера : Врсте супстанци (3), Структура супстанци (17), Дисперзни системи (12), Хемијске реакције (18), Хемија елемената и једињења(20), Хемијски аспекти загађивања животне средине (4).
У другом разреду општег типа гимназије и природно-математичког смера: Периодни систем елемената (2), Водоник (3), Елементи 1. групе периодног система елемената (5), Елементи 2. групе периодног система елемената (5), Елементи 13. групе периодног система елемената (4), Елементи 14. групе периодног система (6), Елементи 15. групе периодног система елемената (8), Елементи 16. групе периодног система елемената (7), Елементи 17. групе периодног система елемената (6), Елементи 18. групе периодног система елемената (2), Прелазни метали (20), Лантаниди и актиниди (2), Хемијски аспекти загађивања животне средине (2).
Садржаји програма вежби за други разред гимназије природно-математичког смера: Увод у лабораторијску технику (7); Основне лабораторијске операције (5); Реакције и својства неорганских супстанци (23).
У другом разреду друштвено језичког смера : Увод у органску хемију (5), Угљоводоници (14), Органска кисеонична једињења (25), Органска азотна једињења (14), Витамини, хормони, алкалоиди, антибиотици (8), Хемијски аспекти загађивања животне средине (4).
У трећем разреду општег типа гимназије и природно-математичког смера: Увод у органску хемију (7); Алкани и циклоалкани (5); Алкени и диени (5); Алкини (2); Полимери (4), Ароматични угљоводоници (6); Халогени деривати угљоводоника (4); Алкохоли и феноли (7); Етри (2); Алдехиди и кетони (6); Карбоксилне киселине и њихови деривати (7); Органска једињења са азотом (6); Органска једињења са сумпором (2); Хетероциклична једињења (5); Боје (2). Методе карактеризације органских једињења (2);
Садржаји програма вежби за трећи разред гимназије природно-математичког смера: Методе изоловања и пречишћавања органских једињења (8); Реакције и својства органских једињења (18); Препаративна органска хемија (4); Интеракција електромагнетног зрачења и хемијских супстанци (6).
У четвртом разреду општег типа гимназије и природно-математичког смера: Угљени хидрати (10); Липиди (5); Алкалоиди и антибиотици (3); Протеини (12); Витамини и хормони (3); Нуклеинске киселине (10); Основи метаболизма (14); Биотехнологија и њене могућности (2); Хемијски аспекти загађивања животне средине (5).

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ
Облици наставе

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ
• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.
Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава,

	настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали). • Експериментална и демонстрациона наставна средства. • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКА

ПРЕДМЕТ	**РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава и лабораторијске вежбе у рачунарском кабинету.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(0+2 часа недељно, 74 часа годишње)** 1. ОСНОВИ ИНФОРМАТИКЕ 2. АРХИТЕКТУРА РАЧУНАРСКОГ СИСТЕМА 3. ПРОГРАМСКА ПОДРШКА РАЧУНАРА 4. ОСНОВЕ РАДА У ОПЕРАТИВНОМ СИСТЕМУ СА ГРАФИЧКИМ ИНТЕРФЕЈСОМ 5. ТЕКСТ-ПРОЦЕСОР 7. ИНТЕРНЕТ 8. СЛАЈД-ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ **II разред - оба типа гимназије** **(60 часова вежби годишње)** 1. РАД СА ТАБЕЛАМА 2. РАЧУНАРСКА ГРАФИКА 3. МУЛТИМЕДИЈА 4. НАПРЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ИНТЕРНЕТА **III разред - оба типа гимназије** **(1 час недељно + 30 часова вежбања, 37+30 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА 1. РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА ПОМОЋУ РАЧУНАРА 2. ПРОГРАМИ ЗАСНОВАНИ НА ПРОЗОРИМА 3. УВОД У РАЗВОЈНО ОКРУЖЕЊЕ ПРОГРАМСКОГ ЈЕЗИКА 4. ТИПОВИ ПОДАТАКА 5. НАРЕДБЕ И ИЗРАЗИ 6. НАРЕДБА ГРАНАЊА IF 7. КОМПОНЕНТЕ ИЗБОРА И КОНТЕЈНЕРСКЕ КОМПОНЕНТЕ 8. НАРЕДБЕ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ ЦИКЛУСА 9. ОПИС КЛАСЕ ОПИС МЕТОДЕ КЛАСЕ (ФУНКЦИЈЕ И ПРОЦЕДУРЕ). ФОРМАЛНИ ПАРАМЕТРИ МЕТОДЕ. ТЕЛО МЕТОДЕ. СИНТАКСА ПОЗИВА МЕТОДЕ. СТВАРНИ ПАРАМЕТРИ МЕТОДЕ. ЛОКАЛНЕ ПРОМЕНЉИВЕ МЕТОДЕ ПОЉА КЛАСЕ. ПРИМЕРИ РАЗВОЈА ПРОГРАМА КОРИШЋЕЊЕМ ПРИНЦИПА "ОД ОПШТЕГ КА ПОСЕБНОМ"

10. ТИП НИЗА

IV разред - оба типа гимназије

(1 час недељно + 30 часова вежби, 32 + 30 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I. БАЗЕ ПОДАТАКА

1. Основи база података
2. Креирање база података у конкретном окружењу
3. Рад с табелама
4. Веза између табела
5. Форме (обрасци)
6. Претраживање и сортирање
7. Упити
8. Извештаји
9. Визуелизација података из базе

II. ЛОКАЛНЕ РАЧУНАРСКЕ МРЕЖЕ

III. ВЕБ ТЕХНОЛОГИЈЕ

IV. ДИЗАЈН СТАТИЧКИХ ВЕБ СТРАНА (УВОД У HTML и CSS)

V. РАД СА ГОТОВИМ ВЕБ ДИЗАЈН РЕШЕЊИМА (CMS - Content Management System)

Корелација са другим предметима

• Сви предмети

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:

• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);

• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;

• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:

• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања;
• Тестове практичних вештина.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставног предмета рачунарство и информатика је стицање знања, овладавање вештинама и формирање вредносних ставова који доприносе развоју информатичке писмености неопходне за даље школовање, живот и рад у савременом друштву, као и оспособљавање ученика да ефикасно и рационално користе рачунаре на начин који не угрожава њихово физичко и ментално здравље.

Задаци наставе рачунарство и информатика су да ученици:

- развију свест о неопходности коришћења рачунара у свакодневном животу и раду и значају информатике за функционисање и развој друштва;
- овладају коришћењем програма за обраду текста и табеларних података и креирање докумената у коме су интегрисани текст, слика и табела;
- ефикасно користе програмски језик заснован на прозорима за решавање

различитих проблема у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу;
- стекну знања потребна за подешавање параметара оперативног система на нивоу корисничког интерфејса, коришћење могућности оперативних система и система датотека конкретног оперативног система;
- разумеју принципе функционисања интернета, локалних мрежа и оспособе се за коришћење мрежних ресурса, интернет сервиса и система за електронско учење;
- јачају способност за прецизно и концизно дефинисање проблема; упознају се са алгоритамским начином решавања проблема и основним алгоритмима;
- развију способности писања програма вођених догађајима и разумеју принципе креирања модуларних и добро структуираних програма;
- упознају основни концепт и принципе Веб дизајна и Веб програмирања, разумеју логику анимације и овладају њеном употребом у креирању сопствених Веб пројеката;
- упознају принципе представљања и обраде цртежа и слика на рачунару и овладају техникама коришћења једног од графичких програма за обраду цртежа и слика;
- упознају начине израде презентација и оспособе се за израду једноставнијих презентација;
- упознају концепт базе података, њену организацију, коришћење упита за добијање тражених података из базе, прављење извештаја и дистрибуцију података;
- јачају способност решавања проблема развојем логичког и критичког мишљења;
- унапреде способности за брзо, ефикасно и рационално проналажење информација коришћењем рачунара, као и њихово критичко анализирање, складиштење и преношење;
- развију прецизност, рационалност и креативност у раду са рачунаром;
- унапреде стратегије и технике самосталног учења користећи могућности рачунара и развију спремност за учење током целог живота;
- на адекватан начин користе предности рачунара и друштвених мрежа у удруживању са другима и покретању акција чији је циљ ширење корисних информација или пружање помоћи и подршке онима којима је то потребно;
- примене стечена знања и вештине у савладавању програма других наставних предмета;
- изграде правилне ставове према коришћењу рачунара, без злоупотребе и претеривања које угрожава њихов физичко и ментално здравље;
- упознају савремена ергономска решења која олакшавају употребу рачунара и изграде спремност за праћење нових решења у области информатичке технологије.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

1. разред

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања

Облици наставе: Настава се реализује кроз лабораторијске вежбе
Место реализације наставе: Лабораторијске вежбе се реализују у рачунарској лабораторији
Подела одељења на групе: Приликом реализације вежби одељење се дели на две групе
Препоруке за реализацију наставе:
На почетку наставе урадити проверу нивоа знања и вештина ученика, која треба да послужи као оријентир за организацију и евентуалну индивидуализацију наставе.
У уводном делу двочаса наставник истиче циљ и задатке одговарајуће наставне јединице, затим реализује теоријски део неопходан за рад ученика на рачунарима. Уводни део двочаса, у зависности од садржаја наставне јединице, може да траје највише 30 минута. Након тога организовати активност која, у зависности од теме, подстиче изградњу знања, анализу, критичко мишљење, интердисциплинарно повезивање. Активност треба да укључује практичан рад, примену ИКТ, повезивање и примену садржаја различитих наставних предмета, тема и области са којима се сусрећу изван школе. Активности осмислити тако да повећавају мотивацију за учење и подстичу формирање ставова, уверења и система вредности у вези са развојем језичке и информатичке писмености, здравим стиловима живота, развојем креативности, способности вредновања и самовредновања.
При реализацији програма дати предност пројектној, проблемској и активној настави, кооперативном учењу, изградњи знања и развоју критичког мишљења. Подстицати тимски рад и сарадњу нарочито у областима где наставник процени да су присутне велике разлике у предзнању код појединих ученика. Уколико услови дозвољавају дати ученицима подршку хибридним моделом наставе (комбинацијом традиционалне наставе и електронски подржаног учења), поготово у случајевима када је због разлика у предзнању потребна већа индивидуализација наставе.
У наредном тексту, у заградама је наведен препоручени број часова за савлађивање садржаја.
При реализацији тематске целине Основи информатике ученици би требало да усвоје значење појмова информација и информатика (1); овладају вештином превођења броја из декадног у бинарни бројевни систем и обратно (2); знају да објасне како се у рачунару кодирају текстуална, графичка и звучна информација, усвоје појмове бит, бајт, и редове величине за мерење количине информација (2).
Развој информационих технологија сагледати у контексту значаја развоја ових технологија за развој и ширење писмености и развој људског друштва уопште. Подстаћи ученике да повезују развој ИКТ-а са темама из историје, математике, физике и осталим областима људске делатности (2). Из овог угла сагледати значај информатике, области примене рачунара (и њихов развој), и карактеристике информационог друштва (1).
Развити код ученика свест о опасностима и неопходним мерама заштите здравља од претеране и неправилне употребе рачунара (1).
(остаје 1 час за систематизацију теме)
Препоруке за реализацију:
- потребно је објаснити градацију "податак-информација-знање" и утврдити

значај информатике у прикупљању и чувању података, трансформацији у корисну информацију и интеграцији у знање;
- кодирање карактера и кодне схеме (ASCII, Уницоде) могуће је обрадити и уз тему "текст процесор";
- за вежбање: превођења количине информација из једне мерне јединице у другу, или превођења из декадног бројевног система у бинарни и обратно, може се користити калкулатор (који се налази у саставу оперативног система);
- важно је да се на примерима (звука, температуре, слике) ученицима приближи процес дискретизације информација, која је неопходна ради обраде на рачунару;
- код упознавања са развојем информационих технологија не упуштати се у перформансе рачунара појединих генерација већ сагледати место информационих технологија у развоју науке и технике у датом историјском периоду и утицај технологије на развој писмености, привреде и људског друштва уопште (реализовати кроз дискусију);
- указати на основне профилактичке мере при коришћењу рачунара.
При реализацији тематске целине Архитектура рачунарског система потребно је да ученици стекну знања о структури и принципу рада рачунара, функцији његових компоненти и утицају компоненти на перформансе рачунара. Ово треба постићи тако што ће ученици знати да: наведу и практично препознају из којих се компоненти састоји рачунар (2); објасне намену оперативне и спољашње меморије у рачунарском систему, наброје врсте спољашњих меморија и објасне њихове карактеристике (1); објасне функцију процесора, матичне плоче и магистрале у рачунару, објасне како се одвија комуникација компоненти у току извршавања програма (1); наведу параметре којима се изражавају перформансе рачунарских компоненти и објасне њихов утицај на перформансе рачунара (2).
(остаје 2 часа за увежбавање и систематизацију теме)
Препоруке за реализацију:
- ученици треба да упознају функционалне могућности компоненти и принцип рада рачунара без упуштања у детаље техничке реализације (електронске схеме, конструктивни детаљи итд.);
- развој компоненти рачунара треба приказати занимљивим видео исечцима и другим материјалима са Интернета;
- пожељно је да се ученицима покаже редослед расклапања и склапања рачунара, и омогући да то сами понове: из компоненти саставе рачунар и покрену га;
- корисно је да се ученицима укаже на једноставне кварове које могу сами препознати и отклонити;
- уводећи опште појмове, на пример: капацитет меморије, брзина процесора, наставник треба да упозна ученике са вредностима ових параметара на школским рачунарима (користећи "контролну таблу" оперативног система);
- за домаћи, ученици могу да, за кућне рачунаре, направе листу компоненти и њихових карактеристика;
- ради постизања важног педагошког циља: развоја код ученика навике за самостално коришћење помоћне литературе, у овој наставној области ученици за домаћи задатак могу да, коришћењем рачунарских часописа или

Интернета, опишу конфигурацију рачунарског система која у том моменту има најбоље перформансе.
При реализацији тематске целине Програмска подршка рачунара потребно је да ученици стекну знања о значају програмске подршке за функционисање рачунара и утицају на његове могућности. Ово треба постићи тако што ће ученици научити да објасне основне функције оперативног система, разлику између системског и апликативног софтвера, наведу етапе у развоју програмског производа (1); објасне карактеристике дистрибуција програмских производа, разликују права коришћења лиценцираних програмских производа и информација до којих може доћи путем мреже. Ученицима развити правну и етичку свест о ауторским правима над информацијама које се дистрибуирају путем мреже.. Посебну пажњу посветити потреби коришћења лиценцираних програма, заштити програма и података, вирусима и заштити од њих. Повезати градиво са њиховим искуствима (1).
При реализацији тематске целине Основе рада у оперативном систему са графичким интерфејсом ученик треба да стекне знања, вештине и навике битне за успешно коришћење основних могућности оперативног система. Ова знања омогућиће му да: подеси основне параметре оперативног система (регионална и језичка подешавања, изглед окружења итд.) (1); покрене и користи програме који су у саставу оперативног система за уређење текста, цртање и једноставна нумеричка израчунавања (2); разликује намену датотеке и каталога, наведе намену типова датотека који се најчешће користе, изабере одговарајући програм за преглед или уређивање појединих типова датотека (подешавање подразумеваног програма за одређени тип датотеке) (1); примењује основне операције које се користе при раду са датотекама и каталозима, формира хијерархијску структуру каталога, архивира и деархивира датотеке, каталоге и дискове (2); зна да одреагује на најчешће поруке оперативног система (при брисању датотека и каталога; при затварању програма, а да није претходно сачуван документ, итд.), инсталира и деинсталира корисничке програме, инсталира и деинсталира управљачке програме за периферне уређаје (1); користи мултимедијалне могућности оперативног система (1); објасни деструктивне могућности рачунарских вируса, користи и подешава антивирусни програм (1). Неки елементи тематске целине Основе рада у оперативном систему са графичким интерфејсом могу се прожимати са другим тематским целинама, тако што ће се, на пример, програм калкулатор (који се налази у оквиру оперативног система) користити када се учи превођење из декадног у бинарни бројевни систем и обратно, класификацију програма извршити на конкретним примерима, структуру и перформансе конкретног рачунара сагледати кроз елементе оперативног система итд.
(остаје 1 час за систематизацију претходне две теме)
При реализацији тематске целине Текст - процесор потребно је да ученик стекне знања, вештине и навике неопходне за успешно коришћење програма за обраду текста. Ово се огледа у оспособљености ученика да: подеси радно окружење текст процесора, унесе текст (у ћириличном и латиничном писму) (1); зна и примењује правила слепог куцања (2); користи основне операције за уређење текста (отклањање грешака, уметање текста, прелом реда, спајање суседних параграфа; приказивање и сакривање

симбола за форматирање и њихова примена, копирање, исецање и премештање селектованог текста) (1); сачува унети текст на неком спољашњем медијуму за чување информација, отвори текстуални документ, затвори активни документ, премешта садржај између више отворених докумената, аутоматски пронађе и замени задати текст (1); уметне у текст: специјалне симболе, датум и време, слику, текстуалне ефекте, уметне и позиционира нетекстуалне објекте (дијаграме, формуле, фотографије, итд.) (1); креира табелу задатих својстава коришћењем средстава текст процесора (1); примени операције за форматирање текста и параграфа (промена својстава симбола и параграфа, креирање заглавља и подножја, претварање текста у листу, претварање текста у табелу, слагање текста по колонама, итд.) (1); користи алате за исправљање граматичких и правописних грешака (1); уметне нумерацију страница, креира и користи стилове, генерише садржај и индекс појмова (1); користи готове шаблоне и изради шаблоне по сопственим потребама (1); унесе у документ математичке формуле, прегледа текстуални документ пре штампе; подешава параметре за штампу, штампа (1).

(остаје 4 часа за увежбавање, рад на пројекту и систематизацију теме)

Препоруке за реализацију:

- инсистирати да се ученици навикавају да поштују правила слепог куцања и употребу писма матерњег језика;
- ученике треба упознати са постојањем два типа текст процесора - оних заснованих на језицима за обележавање текста (нпр. ЛаТеХ, ХТМЛ) и WYCИWYГ система какав ће се обрађивати у оквиру предмета;
- ученике треба упознати са логичком структуром типичних докумената (молби, обавештења, итд.), школских реферата, семинарских и матурских радова;
- за вежбу од ученика се може тражити да неформатирани текст од бар десет страна уреде по угледу на уређену верзију дату у формату који се не може конвертовати у документ текст процесора (на пример, пдф-формат);
- указати на проблеме који могу да искрсну при покушају да се штампа документ када су инсталирани управљачки програми за више штампача;
- пожељно је да израду једноставнијих докумената ученици увежбају кроз домаће задатке.

При реализацији тематске целине Увод у мрежне информационе технологије потребно је да ученици схвате предности умрежавања, разумеју у чему је разлика између рачунара - сервера и рачунара - клијената, који посао обављају Интернет - провајдери, карактеристике основних технологија приступа Интернету, адресирање на Интернету, принципе функционисања Интернета, чему служе Интернет протоколи, како да повеже рачунар са Интернетом (2).

Препоруке за реализацију:

- полазна тачка при упознавању локалних мрежа треба да буде конкретна школска мрежа на којој се могу илустровати њене саставне компоненте, топологија, ресурси, клијент - сервер, итд.;
- локалне мреже, након упознавања, треба ставити у контекст Интернета (мреже свих мрежа) и кооперативног коришћења расположивих информационих ресурса

При реализацији тематске целине Интернет потребно је да ученици науче

да: визуализују веб-страницу коришћењем веб-читача, крећу се веб-пространством коришћењем адреса и хиперлинкова, проналазе и преузимају садржаје са веба, користе Интернет мапе (2); отворе и подесе налог електронске поште (вебмејл), шаљу и преузимају поруке и датотеке коришћењем електронске поште и сервиса за синхрону комуникацију, упознају се са правилима електронске комуникације (нетиqетте) (2); упознају се са начином функционисања, правилима понашања, предностима и опасностима социјалних мрежа (1); упознају се са сервисима за дељење датотека на Интернету и појмом веб-апликације (Цлоуд цомпутинг) (1); отворе налог и користе виртуелни телефон, (нпр Скајп и сл.) (2); разумеју појмове "електронска трговина" и "електронско банкарство", (1) науче како функционише електронски подржано учење (1). При свему овоме неопходно је перманентно радити на развијању свести о важности поштовања правних и етичких норми при коришћењу Интернета, критичком прихватању информација са веба, поштовању ауторских права при коришћењу информација са веба, поштовању права приватности. (остаје 2 часа за увежбавање и систематизацију теме, повезивање са другим областима, упознавањем са веб апликацијама према интересовању ученика)
Препоруке за реализацију:
- вежбе крстарења (енгл. сурф) и претраживања требало би да су у функцији овог, али и других предмета, како би се код ученика развијала навика коришћења Интернета за прикупљање информација за потребе сопственог образовања;
- преузимање датотека са веба вежбати на датотекама разних типова (текст, слика, видео-клип);
- ученицима треба објаснити како раде претраживачки системи и о чему треба водити рачуна да би се остварила ефикаснија претрага;
- при коришћењу преузетих информација инсистирати на критичком приступу информацијама и поштовању ауторских права на интернету.
При реализацији тематске целине Слајд-презентације потребно је да ученици схвате предности коришћења слајд-презентација у различитим ситуацијама, препознају ситуације у којима се може користити слајд-презентација, планирају и израђују адекватне презентације. При томе је потребно да знају основне етапе при развоју слајд-презентације, основне принципе доброг дизајна презентације (број информација по слајду, естетика, анимација у служби садржаја) (2); подешавање радног окружења програма за израду слајд-презентација, одабир одговарајућег типа "погледа" на презентацију, израду фото-албум презентације, основне операције са слајдом, дизајнирање позадине и "мастера" слајда на задати начин, додавање и форматирање текстуалних објеката, додавање нетекстуалних објеката, анимацију објеката слајда, анимацију прелаза између слајдова (2); прављење интерактивне презентације, подешавање време трајања слајдова, аутоматизацију презентације, подешавање параметара штампе и штампање презентације (2); Кроз тимски рад на пројектима увежбати и утврдити научено. На крају извршити заједничку анализу и вредновање пројеката (6).
Препоруке за реализацију:
- током излагања градива од стране наставника на првом двочасу, приказати ученицима разноврсне примере презентација: добрих и оних са типичним грешкама и кроз дискусију доћи до "правила добре презентације";

- рад на презентацијама организовати пројектном методом;
- ученике организовати по тимовима;
- дати смернице за израду пројекта:
- одлука: тема, циљ, области које пројекат обухвата (инсистирати на интердисциплинарности), извори, примењивост, изводљивост,
- планирање: ток пројекта (кораци реализације), сценарио, дизајн,
- реализација,
- критеријуми за оцењивање пројекта: Оствареност циља, мултидисциплинаран приступ, оригиналност употребљених материјала, дизајн, мултимедијалност, интерактивност, техничка реализација, тимски рад;
- организовати самопроцену и сарадничко оцењивање;
- консултације са наставником и сарадњу тима током израде пројекта реализовати путем система за електронски подржано учење или неким другим видом комуникације и сарадње путем Интернета.

2. разред

1. Рад са табелама

Објаснити основне појмове о програмима за рад са табелама (табела, врста, колона, ћелија,...) и указати на њихову општост у програмима овог типа.
При уношењу података у табелу, објаснити разлику између различитих типова података (нумерички формати, датум и време), као и грешке које могу из тога да произађу. Приликом манипулација са подацима (означавања ћелија, кретање кроз табелу, премештање, копирање,...), указати на општост ових команди и упоредити их са сличним командама у програмима за обраду текста.
Код трансформација табеле указати на различите могућности додавања или одузимања редова, или колона у табели. Објаснити појам опсега.
Код форматирања приказа податка у ћелији, приказати на примерима могућност различитог тумачења истог нумеричког податка (број, датум, време). Такође, нагласити важност доброг приказа података (висине и ширине ћелија, фонта, поравнања) и истицања појединих података или група података раздвајањем различитим типовима линија и бојењем или сенчењем.
Указати на повезаност података у табели и могућност добијања изведених података применом формула. Објаснити појам адресе и различите могућности референцирања ћелија. Указати на различите могућности додељивања имена подацима или групама података и предности коришћења имена.
Приказати функције уграђене у програм и обратити пажњу на најосновније функције, посебно за сумирање и сортирање.
Указати на различите могућности аутоматског уношења података у серији.
Посебну пажњу посветити различитим могућностима графичког представљања података. Указати на промене података дефинисаних у табели формулама, и графикону у случају измене појединих података у табели. Указати на могућност накнадних промена у графикону, како у тексту, тако и у размери и бојама (позадине слова, скале, боја, промена величине,...).
Указати на важност претходног прегледа података и графикона пре штампања, као и на основне опције при штампању.

Све појмове уводити кроз демонстрацију на примерима. Од самог почетка давати ученицима најпре једноставне, а затим све сложеније примере кроз које ће сами практично испробати оно што је демонстрирао наставник. Препоручљиво је да се сви нови појмови уведу у првих 12 часова тако што ће ученици радити задатке које је припремио наставник (текстуалним описом задатка или задатом коначном табелом, одштампаном, без увида у формуле) а затим ученицима дати конкретне мале пројекте различите природе: да направе електронски образац (на пример предрачун или нешто слично), прикупљање и обраду података који се односе на успех ученика из појединих предмета, неку појаву или процес из других наставних и ваннаставних области рада и интересовања ученика.

2. Рачунарска графика

Увод у рачунарску графику (препорука: 2 часа)

Објаснити разлику између векторског и растерског представљања слике, предности и недостатке једног и другог начина. Објаснити основне типове формата слика и указати на разлике међу њима. Указати на постојање библиотека готових цртежа и слика.

При увођењу појмова растерске и векторске графике, нека ученици на својим рачунарима паралелно отворе прозоре програма за цртање који је у саставу оперативног система и нпр. текст-процесор, рећи им да у оба нацртају елипсу и максимално зумирају, нацртају затим обојени квадрат преко дела елипсе и покушају да га "преместе", при свему томе захтевати од њих да изводе закључке у вези са карактеристикама једне и друге врсте графике. Направити паралелу између ове две врсте графике у односу на цртеже воденим бојама и колаже од папира. Код наставне јединице која се односи на формате датотека илустровати конкретним примерима, урађеним од једне фотографије, зумирати слике, поредити величине датотека.

Пример програма за креирање и обраду растерске графике (препорука: 10 часова)

Припремити за часове дигитални фото-апарат или мобилни телефон са камером и на часу правити фотографије. На претходном часу дати ученицима задатак да донесу фотографије које ће на часу скенирати. Ученици могу на својим фотографијама да увежбавају технике основних корекција и обраде фотографије: уклањање "црвених очију", ретуширање, фото-монтажу, промену резолуције и формата слике, а затим направе фото-албум свих радова.

Пример програма за креирање векторске графике (препорука: 8 часова)

Посебну пажњу посветити пројектовању цртежа (подели на нивое, уочавању симетрије, објеката који се добијају померањем, ротацијом, трансформацијом или модификацијом других објеката итд.), као и припреми за цртање (избор величине и оријентације папира, постављање јединица мере, размере, помоћних линија и мреже, привлачења, углова, итд.).

Код цртања основних графичких елемената (дуж, изломљена линија, правоугаоник, квадрат, круг, елипса) објаснити принцип коришћења алатки и указати на сличност команди у различитим програмима. Слично је и са радом са графичким елементима и њиховим означавањем, брисањем, копирањем, груписањем и разлагањем, премештањем, ротирањем, симетричним пресликавањем и осталим манипулацијама. Указати на

важност поделе по нивоима и основне особине нивоа (видљивост, могућност штампања, закључавање).
Код трансформација објеката обратити пажњу на тачно одређивање величине, промену величине (по једној или обе димензије), промену атрибута линија и њихово евентуално везивање за ниво. Посебно указати на разлику отворене и затворене линије и могућност попуњавања (бојом, узорком, итд.).
Указати на важност промене величине приказа слике на екрану (увећавање и умањивање цртежа), и на разлоге и начине освежавања цртежа. Код коришћења текста указати на различите врсте текста у овим програмима, објаснити њихову намену и приказати ефекте који се тиме постижу.
Код штампања указати на различите могућности штампања цртежа и детаљно објаснити само најосновније.
За увежбавање дати ученицима конкретан задатак да нацртају грб школе, свог града или спортског друштва, насловну страну школског часописа, рекламни пано и сл.
3. Мултимедија
Обраду ове теме засновати на искуствима ученика, резимирати њихова знања, запажања и искуства у раду са звуком и видеом.
Направити упоредни преглед неколико програма за репродукцију звука.
При упознавању са основним форматима записа звука, направити паралелу између растерске и векторске графике са једне стране и снимљеног и синтетичког звука са друге стране. Дати ученицима прилику да сниме сопствени глас и репродукују га. Повезати са темом израде презентација у првом разреду и могућношћу снимања нарације уз слајдове.
Направити упоредни преглед неколико програма за репродукцију видео-записа.
Рад са видео-записима засновати на видео радовима ученика направљених на часу или припремљених унапред (у виду домаћих задатака). Потребно је да ученици савладају основне технике монтаже видео материјала, звука, ефеката и натписа.
Посебну пажњу обратити на проблематику ауторских права и етичких норми при коришћењу туђих звучних и видео записа, као и на поштовање права на приватност особа које су биле актери снимљених материјала и тражње њихових дозвола за објављивање.
4. Напредно коришћење интернета
Веб апликације и дељење докумената (препорука: 6 часова)
Упознати ученике са принципима, предностима и недостацима употребе веб-апликација и радом "у облаку" (енгл. цлоуд цомпутинг). Подстицати ученике на размишљање и наводити да они изводе закључке о овој теми.
Представити ученицима различите системе за рад са веб апликацијама и дељење докумената, а ученицима пружити прилику да раде у једном од њих.
Блог, вики, електронски портфолио (препорука: 6 часова)
Приказати ученицима конкретне примере блога, викија, и електронског портфолија, размотрити могућности примене, ученицима пружити прилику да креирају садржаје и коментаре на вебсајтовима и порталима са слободним приступом или у саставу школског веб-сајта или платформе за електронски подржано учење. Активности осмислити тако да подстичу

тимски рад, сарадњу, критичко мишљење, процену и самопроцену кроз рад на часу, примену у другим наставним областима и домаће задатке.
Посебну пажњу обратити на проблематику ауторских права, етичких норми, поштовање права на приватност, правилно писање и изражавање и правила лепог понашања у комуникацији.

3. РАЗРЕД

При састављању програма и редоследу тематских целина водило се рачуна о обезбеђивању поступности у остваривању садржаја, као и о психофизичким могућностима ученика овог узраста. Примере, који се користе у реализацији наставе, треба прилагодити појединачним смеровима гимназије.
Реализација програма рачунарства и информатике постиже се добром организацијом наставног процеса, што практично значи:
- рационално коришћење расположивог фонда часова,
- добра организација практичних вежби на рачунару,
- добар избор задатака који се алгоритамски решавају.

У погледу организације рада, значајно је обратити пажњу на следеће елементе:
- теоријска настава се изводи са целим одељењем и, по потреби, наставник практично демонстрира поступак решавања проблема уз употребу рачунара. Уколико услови то дозвољавају, препоручује се извођење и теоријске наставе у рачунарском кабинету. На часовима теоријске наставе ученицима треба објаснити основне наредбе и упутити их како да повезују и примењују претходно усвојена знања;
- увежбавање и практичан рад изводи се у рачунарском кабинету, под контролом наставника. Ученици изводе вежбе самостално, уз потребна упутства наставника о начину рада, поступцима и фазама. Током реализације вежбе, наставник је дужан да пружи сва неопходна додатна објашњења као и потребну помоћ сваком ученику. Свака вежба мора имати тачно утврђен циљ и задатак који се саопштава ученицима;
- за извођење вежби одељење се дели на две групе. Оцењивање ученика треба обављати систематски у току школске године. Елементи за оцењивање треба да буду усмене провере знања, резултати рада на рачунарским вежбама, као и укупан ученикова однос према раду. Наставник је у могућности да проверу знања врши и кроз највише два једночасовна писмена задатка, по један у сваком полугодишту.

При реализацији програма треба имати на уму да се ученици не школују за професију програмера, већ се инсистира на развијању способности ученика да потпуно, прецизно и концизно дефинишу проблеме и могуће поступке за њихово решавање. Стицање знања и вештина из ове области омогућиће ученицима да што лакше и ефикасније решавају проблеме са којима ће се сусретати у току даљег школовања, будућем професионалном раду и свакодневном животу.
Данас сви рачунари имају оперативни систем са графичким корисничким интерфејсом (програми засновани на прозорима) и ученици интензивно користе рачунаре са таквим софтвером. Потребно је да се код свих ученика развије свест о томе како је креиран софтвер који користе и какав све софтвер може да се креира да би се одређени проблеми решили помоћу рачунара. Кроз овај предмет потребно је изградити добру основу за даљу

надоградњу знања из програмирања за оне ученике који ће се касније, током школовања на факултету, тиме више бавити.
Уз сваку тематску целину дат је оријентациони број часова за њено остваривање. Предлог броја часова који је дат уз наставне теме је оријентациони и наставник може направити прерасподелу према сопственом мишљењу, а свакако у зависности од састава ученика у одељењу тј. од брзине њиховог напредовања. Такође је потребно број часова прилагодити могућностима и интересовањима ученика, у зависности од смера гимназије. Предложено је да се све теме (до последње: "Низови и датотеке") обраде са свим ученицима, без обзира на смер који похађају. Уколико ученици имају потешкоћа у савладавању неких предвиђених тема, предлаже се да се одвоји већи број часова за њихово увежбавање. Тема "Низови и датотеке" је веома важна, и уколико је то могуће, потребно је да се реализује са предвиђеним бројем часова. Уколико то није могуће, препоручује се да ученици бар информативно виде понеки пример и буду упознати са проблемима који се решавају употребом низова.
Предлаже се да се и током часова теорије ученицима приказују различити примери алгоритама и програма јер ученици у овом узрасту најбоље уче кроз конкретне примере. У упутству за реализацију програма се у виду предлога налазе неки примери који могу да послуже као идеја за задатке који могу да се раде са ученицима.
За реализацију наставе у рачунарском кабинету потребно је припремити лаке и средње тешке задатке са детаљним упутством за решавање. Поред тога потребно је припремити и сличне задатке, без решења, кроз које ће ученици постепено развијати своје способности алгоритамског решавања проблема. На пример, детаљно објаснити и скицирати решење за проблем проналажења минимума два броја, а затим ученицима дати да самостално ураде максимум три броја. Тешке задатке понудити само талентованим ученицима.
1) Решавање проблема применом рачунара (2 + 0)
- Решавање проблема применом рачунара
- Појам и карактеристике алгоритма
- Кратак преглед развоја програмских језика
Како је информатика један од основних инструмената за развој интелектуалних способности ученика, независно од било ког другог предмета, кроз наставу овог предмета се очекује да се ученици упуте у технику решавања проблема полазећи од прикупљања битних информација, њиховог систематизовања, чувања, обраде помоћу рачунара и презентирања добијених резултата. Посебну пажњу поклонити алгоритмизацији - поступку кроз који ученици треба да стекну навике и вештине у решавању разноврсних проблема (не само математичких) на систематичан и прецизан начин. Програмски језик се овде користи само као средство за реализацију алгоритма на рачунару.
Потребно је ученицима приказати како уз помоћ софтвера који ради на рачунару обављамо различите послове, тј. како се разни проблеми решавају применом рачунара. Направити јасну везу између поставке проблема (на пример, потребно нам је да обрадимо податке са одржаног матурског испита), и корака који су потребни да се креира програм на рачунару који ће да реши тај проблем (на пример, програм у који можемо да уносимо имена

и бодове ученика, и добијемо уређену листу коначних резултата).
Ученици треба да се упознају са појмом и основним карактеристикама алгоритма. Алгоритам се може неформално дефинисати као коначан низ једноставних корака којима се описује поступак решавања одређеног реалног проблема, тако да се од улазних података обрадом добијају излазни подаци. Независно од будуће реализације на рачунару, приказати ученицима неколико примера алгоритама као низова корака које је потребно урадити да би се дошло до решења. За природно-математички смер гимназија је, на пример, могуће овде приказати Еуклидов алгоритам за проналажење највећег заједничког делиоца (уколико су ученици добри математичари) или приказати неки од примера из живота. На пример, кулинарски рецепт: у њему се јасно разликује шта је улаз (потребни састојци), шта је обрада (прецизно описан поступак кувања) а шта излаз (готово јело).
Објаснити шта је програмирање и дати кратак историјат програмирања, врсте програмских језика и поменути који све приступи и тенденције постоје у свету у тој области.
Како је ова тема теоријска и планирана је за часове теорије, паралелно са њом је могуће ученике већ увести у развојно окружење на часовима који се одвијају у рачунарским кабинетима (тема бр. 3: "Увод у развојно окружење програмског језика").
2) Објектно-оријентисано програмирање (1 + 1)
- Објектно-оријентисано програмирање
- Програми засновани на прозорима
а) појам графичког корисничког интерфејса
б) појам контрола и врсте контрола
Програми засновани на прозорима (програми са графичким корисничким интерфејсом) су у уској, нераскидивој, вези са развојем објектно-оријентисаног програмирања. Из тог разлога је неопходно представити ученицима основне концепте објектно-оријентисаног програмирања, без превеликог улажења у ову озбиљну теорију.
Основни градивни елемент приликом креирања апликација је објекат. Уочавањем заједничких особина објеката и њихових заједничких облика понашања долазимо до шаблона за креирање објеката који зовемо класа. Основни чланови класе су атрибути (описују особине) и методи (описују понашања). Свака апликација у окружењу са графичким корисничким интерфејсом се гради од објеката неких готових класа. На пример, класе Форма, Дугме, Поље за унос текста... Ти објекти називају се контроле.
Ученици треба да се упознају са принципом рада са објектима, тј. да науче како се граде апликације и да науче да користе објекте готових класа (Форма, Дугме, Поље за унос текста, Класа за рад са графиком...). Није предвиђено да се покрију напредније теме из објектно-оријентисаног програмирања, као што је самостално креирање класа.
Ток апликације је усмерен догађајима (на пример, откуцај часовника у рачунару). Догађаји су најчешће акције корисника (клик на дугме, превлачење мишем преко форме и сл.). Апликација реагује на одређену акцију уколико је испрограмиран одговарајући метод активног прозора апликације којим се обезбеђује обрада тог догађаја.
3) Увод у развојно окружење програмског језика (0 + 2)

- Развојно окружење и креирање апликације
- Креирање апликација
а) етапа дизајна корисничког интерфејса
б) етапа кодирања
Показати ученицима развојно окружење изабраног програмког језика. Објаснити развојно окружење, елементе радне површине, пројекат, како се пројекат креира и чува на рачунару.
Приликом креирања апликација могу се уочити две етапе које се преплићу: етапа дизајна корисничког интерфејса и етапа кодирања. Објаснити ученицима овај поступак. Упознати ученике са основним контролама. Објаснити основно о томе како функционише програмирање вођено догађајима (основно о методама, догађајима, програмирању реакције на догађај).
У етапи дизајна корисничког интерфејса се на форму додају контроле (дугме, поље за унос текста, часовник и др.) и друге компоненте. Можемо мењати стања постављених објеката (текст, боја текста, боја позадине). Апликације су вођене догађајима. Потребно је написати за сваки догађај, чију реализацију желимо обезбедити, метод (низ наредби) за обраду догађаја. На пример, притиском на дугме на којем пише "Црвена", променити боју позадине форме у црвену, а притиском на дугме на којем пише "Плава", променити боју форме у плаву.
Креирати неке јако једноставне апликације са графичким корисничким интерфејсом. Водити рачуна о томе да ученици још увек нису прешли теме бр. 3 и 4: "Типови података" и "Наредбе и изрази", али да већ имају неко знање о објектно-оријентисаном програмирању са часова теорије и знају да приступе атрибутима објеката и позову методе, тј. измене стања објеката. На пример, промене боју позадине форме или промене текст који пише на дугмету.
4) Типови података (2 + 0)
- Основни типови података
- Текстуални тип података
- Класа као тип података
- Декларација и дефиниција променљиве
- Конверзије података
Сваком апликацијом обрађују се подаци. Типом податка је одређен простор потребан за његово регистровање и скуп акција које се над њим могу извршавати. Приказати основне типове података, текстуални тип, као и основно о дефиницији класе (сложени тип података).
Променљива је име (идентификатор) меморијске локације у којој апликација чува вредност. Именовање података у апликацији и дефинисање типа којем они припадају постижемо декларацијом променљивих. Инсистирати да се ученици од првих програма, ради њихове боље читљивости, навикавају да за имена променљивих користе осмишљена имена, односно имена која асоцирају на врсту информације која се у њима чува.
Ако желимо да доделимо вредност променљивој, користимо оператор доделе. Постоје ситуације у којима је потребно извести конверзију из једног типа података у други. На пример, кроз поље за унос текста се уноси текст који желимо да конвертујемо у број (уколико је то могуће) да бисмо могли

да изводимо рачунске операције над тим податком.
Како је ова тема теоријска и планирана је за часове теорије, паралелно са њом је могуће на часовима који се одвијају у рачунарским кабинетима приказати кроз апликације примере са ових теоријских часова као и могуће примене (тема бр. 6: "Креирање апликација").
5) Изрази и наредбе (2 + 2)
- Изрази
- Оператори
- Наредбе
Низ променљивих, константи и позива метода међусобно одвојених операцијским знацима називамо изразом. Изрази могу да буду прости (само константа, променљива, позив метода) или сложени, са произвољним бројем оператора и елемената израза одвојених заградама. Оператори могу да буду аритметички, релацијски, логички и текстуални.
Операција доделе се врши тако што се прво одреди вредност израза, а затим се та вредност додељује променљивој. Треба водити рачуна о томе да променљиве које учествују у изразу морају претходно да буду постављене на неку вредност како би се вредност израза могла израчунати.
Метод се извршава тако што се једна за другом извршавају наредбе наведене у методу. Начин записивања наредби програмског језика одређен је правилима прописаним синтаксом тог језика.
Како је ова тема теоријска и планирана је за часове теорије, паралелно са њом је могуће на часовима који се одвијају у рачунарским кабинетима приказати кроз апликације примере са ових теоријских часова као и могуће примене (тема бр. 6: "Креирање апликација").
6) Креирање апликација (0 + 4)
Паралелно са претходним темама бр. 3 и 4: "Типови података" и "Наредбе и изрази", показивати ученицима неке основне алгоритме и рад са подацима. Овај део програма реализовати пре свега кроз алгоритме. Потребно је ученицима објаснити технике програмирања да би могли да их примене на било које развојно окружење. Нагласити да је важан приступ, шта су полазни и шта излазни параметри, могућа вишеструка решења и могући проблеми.
Један од примера који би требало да се покаже ученицима је пример калкулатора. Пример треба да се упрости тако да ученици могу лако да га прихвате. На пример, креирати апликацију тако да се кроз два поља за унос текста унесу два броја, а након клика на дугме апликација треба да прикаже њихов збир. Ученици самостално за вежбу могу да прошире ову апликацију тако да могу да се обављају још неке аритметичке операције. Треба ученицима скренути пажњу шта се дешава уколико се у поља за унос текста унесу карактери који нису цифре. Показати како да се тај проблем превазиђе, на пример, механизмом за обраду изузетака у изабраном програмском језику.
За примере је могуће узимати једноставне математичке проблеме који су ученицима познати (израчунај површину/обим/запремину геометријског тела) или задатке из физике (превођење температуре из Фаренхајта у Целзијусе, рачунање пређеног пута на основу брзине и времена кретања и слично). Такође се препоручује да су задаци који се раде са ученицима такви да ученици могу да виде њихову практичну примену у свакодневном

животу. На пример, прерачунавање износа новца из еура у динаре по датом курсу, рачунање цене дате тежине робе на основу дате цене по килограму, рачунање дужине трајања лета на основу времена полетања и слетања и сл. Многи данашњи програми (на пример, игрице, софтвер за пројектовање, софтвер за обраду слика, софтвер за обраду резултата ултразвука у медицини...) су богати графиком. Могуће је показати ученицима како се ради са графиком у изабраном програмском језику (цртање и бојење различитих облика - елипса, правоугаоник, многоугао...). Препорука је да се процени време на располагању, способности и интересовања ученика и да се на основу тога донесе одлука о томе у којој мери да се раде задаци са графиком. Могуће је у неким условима радити више графичких задатака, а мање математичких задатака са бројевима. Са малим фондом часова који је на располагању, тешко је очекивати да све групе задатака могу да се покрију, према томе треба програм прилагодити по потреби. На пример, могуће је креирати апликацију која ће на основу унетих дужина страница троугла рачунати његову површину (математички задатак), или креирати апликацију у којој се након корисниковог клика мишем на форми исцртава једнакостранични троугао (задатак са графиком). Задаци са графиком наводе ученике да развијају геометријске способности и вештине пројектовања, поред програмерских вештина решавања проблема. Да би се радило са графиком потребно је добро познавање координатног система и геометријских облика.

7) Наредбе гранања (6 + 4)

- Наредба условног преласка
- Наредба вишеструког избора
- Контроле избора и контејнерске контроле

Наредба гранања се извршава тако што се на основу вредности логичког израза изврши један од предвиђених низова инструкција. Приказати ученицима примере наредбе гранања, као и наредбе вишеструког гранања. Један од могућих примера је алгоритам тражења максимума два броја. Од математичких алгоритама је такође могуће приказати проблем решавања линеарне једначина ах+б=0, која има неколико случајева (када је а различито од нуле, када су а и б једнаки нули, и када је а једнако нули али је б различито од нуле). Такође постоје лепи примери са датумима који могу да се раде са ученицима. На пример, на основу редног броја дана приказати његов назив, или за одређени датум приказати следећи. Препоручују се и задаци који имају примену у свакодневном животу. На пример, одредити оцену коју је добио ученик на тесту уколико нам је позната скала оцењивања и број остварених бодова.

Приказати контроле избора и примере у којима се оне користе. На пример, на форми се налазе контроле избора којима можемо да бирамо боју позадине форме. Избором одређене контроле, обојити позадину форме. Други пример може да буде са избором облика који се исцртава на форми (круг, квадрат, троугао) и избором његове величине (мали, средњи, велики). Према потреби, за ученике друштвено-језичког смера тежиште ставити на примере овог типа.

8) Наредбе за организацију циклуса (6 + 5)

- Бројачки циклус
- Циклус са условом за понављање на почетку

- Циклус са условом за понављање на крају
Наредбом циклуса се одређена група наредби понавља више пута. Узимајући у обзир синтаксу програмског језика који се користи за реализацију програма, приказати ученицима различите наредбе за организацију циклуса: бројачки циклус, циклус са условом за понављање на почетку и циклус са условом за понављање на крају. Ученици би требало да стекну осећај о томе у којим ситуацијама је потребно употребити коју наредбу (када је потребан бројачки циклус, а када циклус треба да се заустави након испуњења одређеног услова).
Поред многобројних задатака са бројевима (приказати све парне бројеве мање од унетог броја, приказати све просте бројеве из задатог интервала, издвојити највећу цифру која се појављује у запису природног броја, израчунати факторијел унетог природног броја, и сл.), могуће је овде приказати и разне примере са графиком уколико су се ученици већ упознали са основама рада са графиком. На пример, нацртати зид чије димензије корисник прецизира тако што у једном темену дијагонале правоугаоне површи притисне, а у другом отпусти тастер миша, након чега се та правоугаона површ испуни циглама (двоструким циклусом се нацртају уоквирени црвено-браон правоугаоници). Још један пример би могла да буде апликација у којој се по форми исцрта велики број пахуљица на различитим позицијама и различитих величина.
9) Методе (6 + 4)
- Решавање проблема помоћу метода
- Пренос параметра
Методе су независне програмске целине којима описујемо одређене функционалности објеката, а које позивамо и извршавамо са различитих места и у различито време. Акције које методе извршавају описане су параметрима. Приказати основни начин преноса параметара, тј. параметри који служе да се унесу вредности у метод. Инсистирати код ученика да, пре саме реализације методе, јасно дефинишу шта су улазни подаци (листа параметара), а шта је излазни податак (вредност коју враћа метода). Направити разлику између метода које враћају неку вредност и оних које то не раде. Приказати примере и једних и других. На пример, метода који враћа мању од две вредности има резултујући податак, док метод који црта аутомобила на форми нема резултујућу вредност. Током обраде ове теме је могуће приказати и другачије начине преноса параметара (улазно/излазни и излазни параметри).
Могуће је приказати неке од примера метода са графиком уколико су се ученици већ упознали са основама рада са графиком. На пример, метода која црта аутомобил може да има као улазне параметре: позицију (x и y координате положаја), величину, боју аутомобила, и објекат за рад са графиком.
Као један пример могуће је написати методу која испитује да ли је број прост, тј. нема друге делиоце осим самог себе и броја један.
Као пример из живота, може да се напише метода која на основу уложеног новца, годишње фиксне каматне стопе изражене у процентима и броја година које су прошле од тренутка улагања, рачуна ново стање на штедном рачуну.
Током обраде теме бр. 10 "Низови и датотеке", поједине примере урадити

употребом метода. Ученике је могуће упознати са методима много раније, на пример већ код креирања првих апликација. У том случају, током обраде тема бр. 7, 8, и 9, "Наредбе гранања", "Наредбе за организацију циклуса", "Наредбе за организацију циклуса", пожељно је поједине примере урадити употребом метода.

10) Низови и датотеке (6 + 4)

Низ садржи информације истог типа, распоређене у познатом редоследу. Појединачним елементима низа може се приступити произвољно, навођењем имена низа и индекса елемента (позиција елемента у низу). Задатке који се баве низовима је могуће поделити у три групе: формирање низова, обрада података који се налазе у низу, и трансформације низова (избацивање или уметање елемената, сортирање...). Трансформације низова радити по потреби само у окружењу где су ученици са лакоћом савладали остале теме.

Један од начина да се формира низ је на основу садржаја фајла, па је могуће ученике упознати са радом са датотекама. Како ово није једини начин да се формирају низови, није потребно на томе инсистирати, већ је могуће ученике упознати и са другим згодним контролама.

Показати неке примере рада са низовима. На пример, у фајлу се налазе плате запослених у некој компанији. Потребно је пребројати колико запослених зарађује више од просека. Потребно је једном проћи кроз све елементе низа да би се одредила просечна вредност. У другом проласку кроз низ, пребројати оне који зарађују више.

Показати ученицима употребљиве могућности у виду израде једноставних апликација као што су адресар, телефонски именик, програм за евиденцију кућне библиотеке, речник.

4. разред

Садржај програма предмета Рачунарство и информатика за четврти разред свих типова гимназије је конципиран тако да акценат буде на практичној примени рачунара. И поред тога што је у програму издвојено пет целина, могу се уочити две главне области заступљене у програму - то су базе података и израда веб презентација. Реч је о врло актуелним областима рачунарства, чије познавање је потребно за успешно сналажење и комуникацију у савременом свету.

При састављању програма и редоследу тематских целина водило се рачуна о обезбеђивању поступности у остваривању садржаја, као и о психофизичким могућностима ученика овог узраста.

Остваривање програма рачунарства и информатике постиже се добром организацијом наставног процеса, што практично значи:

- рационално коришћење расположивог фонда часова;
- добру организацију практичних вежби на рачунару;

Рационално коришћење часова подразумева добар распоред рада. Приликом његове израде водити рачуна да свако полугодиште има заокружене тематске целине.

У погледу организације рада, значајно је обратити пажњу на следеће елементе:

- теоријска настава се изводи са целим одељењем и, по потреби, наставник практично демонстрира употребу рачунара. На часовима теоријске наставе ученицима треба објаснити основне наредбе и команде и упутити их како да

повезују и примењују претходно усвојена знања и стално подстицати ученике да повезују познато са непознатим. Према потреби, у току извођења ове наставе, наставник може користити рачунар (видео-пројектор) за демонстрацију могућности коришћеног софтвера;
- увежбавање и практичан рад изводе се у рачунарској лабораторији, под контролом наставника. Ученици изводе вежбе самостално, пошто од наставника добију потребна упутства о начину рада, поступцима и фазама израде. Током реализације вежбе наставник је дужан да пружи сва неопходна додатна објашњења као и потребну помоћ сваком ученику посебно. Свака вежба мора имати тачно утврђен циљ и задатак који се саопштава ученицима; Приликом извођења ове наставе ученике једног одељења треба поделити у две приближно једнаке групе тако да сваки ученик има могућност да ради на рачунару. За време извођења практичне наставе, ученици би увежбавали коришћење расположивих софтверских алата за рад са базама података, односно за прављење веб презентација. У исто време, вежбали би задатке које су добили на теоријским часовима или, непосредно, за време практичне наставе. Поред тога пожељно је да сваки ученик уради по један пројекат из две главне области заступљене у програму. У оквиру првог пројекта ученици би требало да креирају базе података које се односе на проблематику из свакодневног живота (телефонски именик, каталог књига, рачунарски хербаријум и др.). Други пројекат би се односио на неку презентацију. Ученик може да направи личну презентацију на интернету или презентацију свог матурског рада. Наравно, могу се правити и разне друге презентације, али израду презентације из других области треба да одобри предметни наставник. Пројекти се, по правилу, раде у школској лабораторији за време практичних вежби или ван редовних часова. За увежбавање градива ученици добијају домаће задатке, које раде код куће (ако имају могућности). Ученицима, који немају рачунаре код куће, треба омогућити израду домаћих задатака у школи.

У току остваривања програма, неопходно је да наставник користи Опште дидактичко-методичко упутство за остваривање програма у средњим школама, које је саставни део планова и програма.

При реализацији програма дати предност пројектној, проблемској и активној настави, кооперативном учењу, изградњи знања и развоју критичког мишљења. Подстицати тимски рад и сарадњу нарочито у областима где наставник процени да су присутне велике разлике у предзнању код појединих ученика.

Поред сваке од пет тематских целина наведен је оквирни фонд часова (код прве целине, која је најобимнија, наведен је оквирни фонд часова и код сваке потцелине).

У програму није направљена стриктна подела између часова теоријске наставе и вежби. Међутим, приближно исти фонд часова (у току школске године) је посвећен како теоријској настави тако и вежбама. У зависности од расположивих ресурса школе, препушта се наставницима предмета да организују извођење наставе у учионици, односно, лабораторији. То практично значи да поједине наставне јединице (које захтевају интензиван практични рад) могу да се у потпуности остварују у лабораторији, док неке друге (теоријски оријентисане) могу у целости да се остварују у учионици.

Базе података

При реализацији тематске целине Базе података издвојено је девет потцелина. Прва је названа Основи база података и она је, претежно, теоријског карактера. Овде ученици треба да се упознају са појмом информационог система и битним појмовима везаним за базе података (БП). Успешно савладавање ове потцелине је веома важно за разумевање концепта БП. Овде посебну пажњу треба поклонити моделима података, а детаљно се задржати на релационим БП. Објаснити појмове као што су: основни појмови релационих БП (колона, табела, врста) као и појмове шема, подшема, примарни кључ, страни кључ итд. У овој подцелини објаснити да професионалне базе података креирају дизајнери база података, да унос, одржавање и добијање података обављају корисници. Објаснити улогу администратора базе.

Друга потцелина је названа Креирање база података у конкретном окружењу. Ово је практично оријентисана потцелина. Овде ученици треба да се упознају са неким конкретним системом за управљање базама података (СУБП) као ACCESS, MUSQL, SQL и др. У оквиру тога погодно је да се упознају са коришћењем неких ВР које су унапред формиране. У оквиру ове наставне теме треба урадити основне задатке: како покренути, угасити апликацију за рад са базама података; отворити, затворити базу; направити нову базу и снимити је на задату локацију; приказати, уклонити уграђене палете са алаткама; минимизовати, приказати траку са алаткама (риббон); употребити уграђену помоћ.

Трећа подцелина названа је Рад с табелама. У оквиру ове подцелине треба објаснити појам табеле и њеног значаја за релационе ВР. Посебно се треба задржати на разлици између структуре табеле (шеме) и података у табели. Користећи конкрет SUBP ученици треба да креирају неколико табела и, по могућности, да форматирају податке у њима. У раду са записима додати, избрисати запис. Додати, изменити, обрисати податке у запису. Направити табелу и прецизирати поља са одговарајућим типовима података: текст, број, датум/време, да/не. Подесити својства поља: величина, формат броја, формат датума/времена, подразумевана вредност. Направити правило за проверу унетог броја, датума/времена, валуте. Разумети последице промене типа података, својстава поља у табели. Поставити поље за примарни кључ. Индексирати поље (са или без омогућених дупликата). Додати поље у постојећу релацију. Променити ширину колоне.

За повезивање две или више табела битан је појам веза. Четврта потцелина, названа Веза између табела односи се на ову проблематику. Овде треба објаснити везе типа: један према један, један према више и др. Такође, треба објаснити да се не могу ажурирати подаци у једној табели ако се тиме нарушава однос између те и других табела (референцијани интегритет).

Потцелина названа Форме (обрасци) односи се на прегледан унос и приказ података по слоговима. Форме се могу формирати на разне начине, а релативно једноставан начин је да се за те сврхе користи чаробњак (ако SUBP то омогућава). Међутим, ако се форме креирају без помоћи чаробњака, за то је потребна и одређена програмерска (дизајнерска) вештина, као и познавање неких компоненти карактеристичних за визуелне апликације. Овде је пожељно упознати ученике са начином коришћења неких компоненти, али без залажења у детаљна разматрања. У оквиру ове

теме треба: објаснити да се образац користи за приказивање и одржавање записа; направити и именовати образац; убацити нов запис користећи образац; избрисати запис користећи образац; додати, изменити, обрисати податак користећи образац; додати, изменити текст у заглављу или подножју обрасца.
Шеста потцелина је названа Претраживање и сортирање и она се, углавном, односи на рад са једном табелама. Већина SUBP пружа разне могућности за сортирање и уређење података. На конкретним примерима треба показати како се врши индексирање колона за брже налажење података. У оквиру ове наставне теме треба урадити основне задатке: отворити, затворити табелу, упит, образац, извештај. Променити начине приказа табеле, упита, обрасца, извештаја. Избрисати табелу, упит, образац, извештај. Кретати се кроз записе у табели, упиту, обрасцу. Сортирати записе у табели, упиту, обрасцу у растућем или опадајућем, бројчаном или абецедном редоследу.
За сваку ВР веома је битна могућност успешног налажења жељених података. Подаци се проналазе постављањем упита.
У седмој потцелини названој Упити треба објаснити појам упита и начин креирања упита. Код поједини SUBP упити се једноставно могу креирати коришћењем чаробњака. И ако постоји ова могућност, треба се задржати на креирању упита без коришћења чаробњака. Овде треба објаснити шта су основне SQL команде (SELECT, INSERT, UPDATE, DELETE, WHERE, ORDER BY, GROPU BY, HAVING, UNION, JOIN и TRANSFORM..PIVOT). и како се формирају упити помоћу SQL -а. Урадити кроз вежбања основне операције : пронаћи задату реч, број, датум у пољу користећи команду за претрагу, применити филтер на табелу, образац. Уклонити примењен филтер из табеле, обрасца. Објаснити да се упит користи за добијање и анализу података. Направити упит над једном табелом користећи одређене критеријуме. Направити упит над две табеле користећи одређене критеријуме. Додати критеријуме у упит користећи један или више следећих оператора: =, <>, <, <=, >, >=. Додати критеријуме у упит користећи један или више логичких оператора: АНД, ОР, НОТ. Употребити џокер знаке у упиту: * или %,? или _. Објаснити како се упит покреће и мења: додати, уклонити, преместити, сакрити, приказати поља.
У тематској целини Извештаји, треба објаснити шта је извештај и на конкретним примерима показати како се формирају извештаји. Једноставније је креирање извештаја помоћу чаробњака (ако СУБП то омогућава), али овде треба показати како се могу формирати извештаји из више релација коришћењем упита. Изглед извештаја је доста важан па одређену пажњу треба поклонити и форматирању података у извештају. У оквиру ове теме треба: објаснити употребу извештаја за штампање одабраних информација из релације или упита; направити извештај базиран на табели или упиту; променити распоред поља за податке и заглавља у изгледу извештаја; представити одређена поља у групном извештају користећи збир, минимум, максимум, просек, број, на одговарајућим тачкама; додати, изменити текст у заглављу, подножју извештаја; извести (експорт) табелу, резултат упита у табеларни документ (.хлс), текст (.тхт,.цсв), ХМЛ формат на задату локацију; код штампања променити оријентацију табеле, обрасца, резултата упита, извештаја; Променити величину папира; Одштампати страну, изабран(е) запис(е), целу табелу;

Одштампати све записе у облику обрасца; Одштампати резултат упита; Одштампати страну (стране) извештаја, цео извештај.
Последња потцелина (у оквиру БП) је Визуелизација података из базе, у оквиру које треба показати како се успоставља веза са базом у интегрисаном окружењу програмског језика који су ученици упознали у трећем разреду. За приказивање и модификацију података базе користити релацију. За илустрацију може се користити демонстрациона база из састава система за управљање базом података.
Локалне рачунарске мреже
Тематска целина Локалне рачунарске мреже је уведена у програм за четврту годину, као логичан след теме Увод у мрежне информационе технологије, која се обрађује на првој години а као увод у Веб технологије. При реализацији ове тематске целине потребно је да се ученици подсете принципа умрежавања и коришћења Интернета као глобалне мреже. Потребно је да ученици буду даље упознати са: појмом локалне мреже и њеном структуром; уређајима који се користе за умрежавање коришћењем ресурса локалне мреже; разликом између рачунара - сервера и рачунара - клијената; улогом рутера и појмом рутирања; одржавањем и администрирањем кућне локалне мреже; принципима функционисања Интернета и основним технологијама приступања Интернету; улогом Интернет - провајдера; Интернет протоколима; разликом између локалне и глобалне мреже; системом доменских имена (ДНС - Домаин Наме Сустем); повезивањем локалне мреже са Интернетом.
Препоруке за реализацију:
- у складу са ресурсима, ученицима треба у највећој мери практично приближити све могућности умрежавања, од умрежавања два рачунара до постављања мале локалне мреже(или користити већ постојећу школску мрежу) и њеног повезивања, одговарајућом интернет конекцијом, са глобалном мрежом.
- подстаћи ученике да, кроз дискусију, повежу стечена знања о Интернету као глобалној мрежи из обрађених модула на ранијим годинама са новим сазнањима о умрежавању и локалним рачунарским мрежама.
Веб технологије
При реализацији тематске целине Веб технологије потребно је да ученици: разумеју све функције Интернета, од почетне идеје глобалног умрежавања, проналажења и давања информација, преко веб портала као обједињених сервиса и апликација, до коришћења Интернета за Електронско пословање; да разумеју појам Веб-а(WWW); разумеју поделу на статички и динамички веб; разумеју поделу на клијентске и серверске технологије; се упознају са теоријом веб дизајна (шта је веб дизајн, аспекти веб дизајна, технологије веб дизајна, развој веб сајта). При свему овоме неопходно је перманентно радити на развијању свести о важности поштовања правних и етичких норми при коришћењу Интернета, критичком прихватању информација са веба, поштовању ауторских права при коришћењу информација са веба, поштовању права приватности.
Препоруке за реализацију:
- ученицима треба објаснити разлику између статичке веб стране, динамичке веб стране која има форме за спрегу са неком базом података и веб портала(дати пример за портал за електронско пословање и пример веб

портала који се користи у забавне сврхе); поделити ученике у тимове ради лакшег и бржег проналажења ових примера у складу са интересовањима ученика;
- код поделе на статички и динамички веб подстаћи ученике да сами пронађу примере претраживањем на Интернет-у и да уоче предности и мане оба приступа;
- поменути, без улажења у детаљнији опис програмских језика, најчешће клијентске технологије (Јава Сцрипт, ВБСцрипт, Дунамиц ХТМЛ);
- поменути, без улажења у детаљнији опис програмских језика, најчешће серверске технологије (Ацтиве Сервер Пагес, ЦолдФусион, ПХП);
Дизајн статичких веб страна
При реализацији тематске целине Дизајн статичких веб страна ученик треба да стекне знања и вештине битне за успешно коришћење основних могућности најједноставнијег алата за веб дизајн ХТМЛ, који представља стандард за веб документе. Ученик би требало да научи: основе ХТМЛ-а; структуру - основне тагове(<ХТМЛ>, </ХТМЛ> - заграде ХТМЛ - текста; <ХЕАД>, </ХЕАД> - заграде загљавља, садржи мета - дефиниције ХТМЛ - документа; <ТИТЛЕ>, </ТИТЛЕ> - заграде за назив ХТМЛ - документа и <БОДY>, </БОДY> - заграде текста обележеног документа); писање програма у најједноставнијем текст едитору; листе(нумерисане и ненумерисане листе); форматирање текста у оквиру ХТМЛ-а; таг за боје позадине, објекта и слика; прављење линкова; рад са сликом у оквиру ХТМЛ-а; рад са табелама; рад са фрејмовима; форме и елементе форме(упити над базама података); рад са ЦСС-ом(стилови); уметање стилова директно у ХТМЛ фајл; коришћење стилова у засебном цсс фајлу, који се позива из ХЕАД таг-а.
Препоруке за реализацију:
- при реализацији ове тематске целине радити са најједноставнијим едитором (Дреамweавер, Фронтпаге), подстаћи ученике да примене стечена знања из рада са програмима за обраду текста и програмима за обраду слика и тако припреме садржај за креирање сопствене веб стране;
- подстаћи ученике да своје теме за матурски рад обраде коришћењем ХТМЛ-а и презентирају га у облику веб стране, при бирању садржаја инсистирати на критичком приступу информацијама и и неговању естетике.
Рад са готовим веб дизајн решењима (ЦМС - Цонтент Манагемент Сустем)
При реализацији тематске целине Рад са готовим веб дизајн решењима потребно је ученике упознати са: готовим веб решењима који се бесплатно могу наћи на интернету, преузети и користити у личне и комерцијалне сврхе, а обједињени су под називом ЦМС; основним одликама и предностима ЦМС портала (Подаци се могу уносити или прегледати са било којег места на свету, у географском смислу, само уз приступ Интернет-у; садржај странице може да мења било која особа којој су од стране власника дата администраторска права приступа на портал; подаци су одвојени од изгледа веб странице, тако да је власницима портала администраторски панел за унос података увек исти, а приказ тих података посетиоцима зависи од шаблона (темплате); одвајање података од дизајна омогућава да се лако промени изглед веб стране без потреба поновног копирања или уношења података у страницу, администрација се обавља преко веома једноставног графичког интерфејса; можете дати право неким

особама да уносе текстове, али они неће бити објављени док их надлежна особа не одобри; за унос информација користи се текстуални едитор сличан ВордПад / МС Word програму; могућ уплоад медиа фајлова (слике, документи) на сервер, те њихово једноставно публиковање и уређивање); најчешће коришћеним ЦМС порталима (навести Јоомла, ВордПресс портале и примере њиховог коришћења); поступком downлоад-а потребних шаблона и њиховом инсталацијом на рачунару.
Препоруке за реализацију:
- подстаћи ученике да, радећи у тимовима, већ обрађене матурске радове у виду најједноставнијих ХТМЛ страна сада обраде у неком шаблону изабраног ЦМС-а.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).
Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

МУЗИЧКА КУЛТУРА

ПРЕДМЕТ	**МУЗИЧКА КУЛТУРА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - гимназија друштвено-језичког смера** **(1 час недељно, 37 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ИЗРАЖАЈНА СРЕДСТВА МУЗИЧКЕ УМЕТНОСТИ МУЗИКА У ПРВОБИТНОЈ ДРУШТВЕНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ И КУЛТУРАМА СТАРОГА ВЕКА МУЗИКА СРЕДЊЕГ ВЕКА МУЗИКА РЕНЕСАНСЕ МУЗИКА БАРОКА И РОКОКОА РАЗВОЈ ОПЕРЕ У 18. ВЕКУ **I разред - гимназија природно-математичког смера и гимназија општег типа** **(1 час недељно, 35 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ИЗРАЖАЈНА СРЕДСТВА МУЗИЧКЕ УМЕТНОСТИ МУЗИКА У ПРВОБИТНОЈ ДРУШТВЕНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ И КУЛТУРАМА СТАРОГ ВЕКА МУЗИКА СРЕДЊЕГА ВЕКА МУЗИКА РЕНЕСАНСЕ МУЗИКА БАРОКА И РОКОКОА ДАЉИ РАЗВОЈ ОПЕРЕ У 18. ВЕКУ

МУЗИКА ПРЕТКЛАСИКЕ И КЛАСИКЕ
РОМАНТИЗАМ У МУЗИЦИ
ОПЕРА, ОПЕРЕТА И БАЛЕТ У 19. ВЕКУ

II разред - гимназија природно-математичког смера и гиманзија општег типа
(1 час недељно, 35 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
Словенски композитори у XIX веку
Опера на почетку XX века
Импресионизам
КЛАСИЧАН И САВРЕМЕНИ БАЛЕТ, УМЕТНИЦИ И МУЗ. ПРИМЕРИ
Југословенска музика у XX веку
Музичка авангарда
Српска савремена музика
Музичко стваралаштво и музички живот Србије у другом половини XX века
Џез и остали жанрови
Мјузикл - карактеристике и примери
Музика као примењена уметност
Филмска музика
Сценска музика
СКУПНО МУЗИЦИРАЊЕ
ХОР
ОРКЕСТАР
ДОДАТНА НАСТАВА
(Све у програму друштвено-језичког смера)

II разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 35 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
ПРЕТКЛАСИЦИЗАМ
КЛАСИЦИЗАМ (БЕЧКИ КЛАСИЧАРИ)
РОМАНТИЗАМ

III разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 36 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
ОПЕРА, ОПЕРЕТА И БАЛЕТ XIX ВЕКА
НЕМАЧКА МУЗИКА ДО ПОЧЕТКА XX ВЕКА
НАЦИОНАЛНЕ ШКОЛЕ У РОМАНТИЗМУ
СРПСКА МУЗИКА XIX ВЕКА

IV разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 32 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
Импресионизам
Музика у првој половини XX века
Истакнути представници различитих стилских праваца и оријентација
БАЛЕТ (1)
КЛАСИЧАН И САВРЕМЕНИ БАЛЕТ, УМЕТНИЦИ И МУЗ. ПРИМЕРИ
Џез и остали жанрови
Мјузикл - карактеристике и примери
Музика као примењена уметност

	Филмска музика: избор музике из филмова. Сценска музика Српско музичко стваралаштво прве половине XX века Светско музичко стваралаштво у другој половини XX века СКУПНО МУЗИЦИРАЊЕ Хор - (40-60 ученика од I до IV разреда) - 4 часа недељно = 140 часова годишње. Оркестар (4 часа недељно = 140 часова годишње) ДОДАТНА НАСТАВА
Корелација са другим предметима	• Ликовна култура • Српски језик и књижевност • Историја • Географија
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**Циљ и задаци** Циљ наставе музичка култура је развијање свести о значају и улози музичке уметности кроз развој цивилизације и друштва; оспособљавање ученика за разликовање основних одлика уметности различитих цивилизација и култура кроз сагледавање елемената музичких дела; оспособљавање ученика за уочавање разлика и сличности између наше и других традиција и култура у домену музике; унапређивање естетских критеријума код ученика; подстицање уметничког развоја и усавршавања у складу са индивидуалним интересовањима и способностима; подстицање, стварање и даљим неговање интересовања, навика и потреба за слушање вредних музичких остварења; усвајање и проширивање познавања основних музичко-теоријских појмова. Задаци наставе су да ученици: - стекну знања о музици различитих епоха; - развију навике слушања музике, подстицање доживљаја и оспо за разумевање музике; - развију креативност у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање музике); - упознају и изражајна средстава музичке уметности; - буду оспособљени за разликовање музичких стилова; - развију навике за слушање уметничке музике; - развију способност за самостално истраживање, односно стимулација

подстицаја за даље истраживање;
- уоче разлике карактера композиција;
- препознају назива композиција након слушања истих, као и препознавање и именовање елементарних музичких елемената који се односе на динамику, темпо, облик дела;
- формирају музички укус и адекватног музички доживљај музичког дела;
- развију способности разликовања боје звука инструмената као и њихових састава;
- разумеју корелације између избора извођачког састава, садржаја музике.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Музичка уметност је логичан наставак предмета музичка култура из основне школе, с тим да се овај предмет у средњем образовању првенствено базира на упознавању и проучавању најзначајнијих музичких дела из светске и наше литературе, везаних за поједину епоху и њене карактеристике. Као примери за слушање музике одабрана су дела композитора који овековечују време у коме су живели и своје музичко стваралаштво. Значајно место имају солисти и ансамбли који та дела репродукују.

За реализацију садржаја програма прво и основно је обезбедити нормалне услове за рад: опремљен кабинет (или специјализована учионица), са клавиром (или другим основним инструментом) и квалитетним аудиовизуелним средствима (грамофон, касетофон, дијапројектор итд.) - плоче, касете, дијафилмове књиге, слике и уџбеник (види поглавље о наставним средствима и кабинету). Савремена школа условљава осетљиву и скупоцену опрему која не сме да се стално преноси из учионице у учионицу и тако уништава. Савремена настава захтева од наставника да сва потребна средства припреми пре часа за употребу.

Сви садржаји који се остварују првенствено се базирају на доживљају музичког дела, упознавању његовог стваралаца и карактеристикама епохе којој дело припада. То се реализује првенствено преко слушања музике тј. директног доживљаја музичког дела.

Наставниково усмено излагање треба да послужи као информација и инспирација за слушање музике које је централни део часа (20 одсто излагања, 60 одсто слушања - у фрагментима или у целини зависи од примера, али 20 одсто закључивања - разговор са ученицима или понављање слушања одређених делова композиције или целине).

Програм је конципиран према историјско-стилским раздобљима, које у излагању треба ограничити на најбитније елементе, а слушању музике дати примарно место. Директним, сугестивним и интересантним излагањем наставник треба да ученике оспособљава да активно слушају музику, како би могли да на одабраним примерима развијају музичку меморију, естетски укус, препознају дела и инструменте, осећају музичку форму, значај и карактеристике стила и композиторовог стваралаштва.

Поједине наставне теме могу се обрадити ученичким рефератима, у којима такође имају примарно место музички примери.

Код слушања музике првенствено усмеравати ученике на доживљавање музичких садржаја (мелодије, хармоније, форме итд.). Програмске ванмузичке садржаје применити у програмској музици са мером у којој их композитор најављује.
Код слушања музике настојати да се одабере пример који може да се слуша у целини (један цео став, крећу увертиру, итд.), да ученици доживе целину и схвате музичку форму. Одабирати музичке примере са великом пажњом и умешношћу. Дела, која је својом дужином немогуће на једном школском часу саслушати, изнети у одабраним, карактеристичним фрагментима, које можемо повезати усменим образложењем.
У програму је наведено много више музичких дела него што је могуће саслушати и усвојити. Због тога из наведених примера наставник прави сопствени избор који ће ученици саслушати и усвојити као примере за одређени правац, епоху итд. Остала дела која ученици нису слушали а налазе се у програму несврсисходно је меморисати, сем у врло изнимним случајевима.
Епоха се повезује са предметима сродних садржаја у том разреду, на темељу корелације (књижевност, ликовна уметност, историја итд.) и тако даје глобални увид у време када је дело настало. Свако дело које се слуша требало би поновити неколико пута са новим задацима.
Означени бројеви часова поред тема у садржајима програма могу да се помере у зависности од избора слушаних дела. Наставник мора правовремено да припреми дело за слушање: одреди избор из дела за слушање, минутажу, коментар (разговор или закључивање) и по потреби поновно слушање. Сва вербална објашњења морају бити сажета и кратка, морају да уводе у слушање музике. После слушања дела треба подстицати ученике да изводе закључке који произлазе из доживљеног слушања музичког дела, било на часовима или на посебним концертима.
Ученике треба усмеравати на одређене емисије на радију и телевизији, које ће пратити у слободно време ван школе. Такође је уско везано са предметом организовање посета концертима, оперским и балетским представама, где се садржаји предмета врло успешно надограђују у директном контакту са музичарима и музиком. У центрима где постоје такве установе као и музичке школе, музичка омладина, културно-уметничка друштва, треба неговати сарадњу као и организовати концерте у школи. Кроз обавезне ван наставне активности и факултативну наставу могу врло успешно да се осмишљавају и организују разноврсни видови музичких активности, који су значајан допринос културној и јавној делатности школе и личном усавршавању ученика који се њима баве, као и онима који их слушају (хор, ансамбли, оркестри, концерти...). Оцењивањем се сагледава комплетна личност ученика: његово знање, ангажовање и заинтересованост, као и његове музичке способности.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ
Облици наставе

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ
• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.
Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.

• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).
Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ЛИКОВНА КУЛТУРА

ПРЕДМЕТ	**ЛИКОВНА КУЛТУРА**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - гимназија друштвено-језичког смера** **(1 час недељно, 37 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I ЦЕЛИНА 1.1. ОПШТИ ДЕО 1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ 1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ 2. ОПАЖАЊА И ПРЕДСТАВЉАЊЕ 3. МЕДИЈИ 4. СРЕДСТВА II ЦЕЛИНА 1.1. ОПШТИ ДЕО 1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ 1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ 2. ОПАЖАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ 3. МЕДИЈИ 4. СРЕДСТВА **II разред - гимназија друштвено-језичког смера** **(1 час недељно, 35 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I ЦЕЛИНА 1.1. ОПШТИ ДЕО 1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ 1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ 2. Опажање и представљање 3. Медији: цртање, сликање, вајање.. 4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка II ЦЕЛИНА 1.1. ОПШТИ ДЕО 1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ 1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ 2. Опажање и поступање 3. Медији 4. Средства **III разред - гимназија друштвено-језичког смера**

(1 час недељно, 36 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика, проширени медији
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка
II ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ:
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка

IV разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 32 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика, проширени медији, уметничка дела и
споменици културе
4. Средства: ликовно-техника и дидактичко-методичка
II ЦЕЛИНА
1.ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ:
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичка

I разред - гимназија општег типа и гимазија природно-математичког смера
(1 час недељно, 37 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији...
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичка.
II ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
Површине и њихови односи.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика...
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка.

II разред - гимназија општег типа и гимазија природно-математичког смера

(1 час недељно, 35 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајње...
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка
II ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији..
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка.

Корелација са другим предметима

• Музичка култура
• Српски језик и књижевност
• Историја
• Математика
• Рачунарство и информатика

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци

Циљ наставе је: развијање и унапређивање стваралачког мишљења и иновативности; унапређивање ликовне писмености и оспособљавање за визуелну и вербалну комуникацију традиционалним и савременим медијима;подстицање на самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора; развијање и унапређивање самопоуздања, еманципације и социјализације личности ученика, емпатије,

толеранције, хуманих ставова и способности сарадње; формирање позитивног става и одговорног односа према културном и уметничком наслеђу; развијање свести о повезаности уметности, природе и друштва, о значају одрживог развоја и улози уметности у очувању животне средине; подстицање ученика да повезује и примењује стечена знања и умења у осталим наставним садржајима, свакодневном животу, даљем школовању и будућим занимањима.

Задаци наставе ликовне културе су да ученици:

- унапреде знања о ликовним законитостима, процесима, техникама, материјалима и прибору;
- развијају визуелно опажање, стваралачко мишљење, радозналост, машту и иновативност кроз разноврсне ликовне, проблемске и пројектне задатке;
- буду оспособљени да визуелно представљају свет око себе, сопствене идеје, ставове и емоције традиционалним и савременим медијима, да образлажу своје ставове и презентују своје радове;
- буду оспособљени за самостални и тимски рад;
- упознају национално и светско културно и уметничко наслеђе, његове основне одлике, репрезентативне примере, најзначајније уметнике, правце и стилове и развију одговоран однос према очувању културне и уметничке баштине;
- формирају критички однос према уметничким делима и буду мотивисани да процењују уметничка дела, своје и туђе ликовне радове;
- ефикасно користе информације из различитих извора;
- буду мотивисани да прате културне и уметничке манифестације путем различитих медија, да посећују изложбе, музеје, легате, локалитете... и мотивисани за различите видове учешћа у културним и уметничким активностима;
- стекну увид у значај повезаности ликовног стваралаштва са осталим уметностима, наукама и процесима рада;
- примене стечена знања и умења у уређењу, унапређењу и очувању животне и радне средине;
- буду оспособљени да стечена знања и умења примењују у настави других предмета, свакодневном животу, даљем школовању и будућем занимању.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Примарни циљ ликовног образовања је развој стваралачких способности, креативности, визуелне перцепције и естетских критеријума ученика.

Структуру програма ликовне културе чине:

1. Садржаји програма;
2. Креативност;
3. Медији;
4. Средства.

Садржаји програма у оквиру једне целине равноправно чине: теорија обликовања, самостално ликовно изражавање, ликовна дела и споменици културе.

Улога наставника је значајна у фази избора дидактичке припреме и

мотивационог садржаја, а избор теме зависи од суштине ликовног задатка, односно, конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема.
Теорија обликовања се реализује кроз теоретски и практичан рад и у функцији је унапређивања ликовне писмености (ликовни елементи и принципи компоновања), овладавања традиционалним и савременим техникама и материјалима и оспособљавања ученика да стечена знања и умења примењују у настави, свакодневном животу, даљем школовању и будућем занимању. Обрада теоретских садржаја укључује и рад на ликовним задацима, посредно и непосредно проучавање репрезентативних уметничких дела и перцепцију природе и окружења, а увежбавање се реализује кроз проблемске задатке.
Самостално ликовно изражавање подразумева стваралачко изражавање традиционалним и савременим медијима у складу са индивидуалним способностима и интересовањима ученика, уз примену стечених знања из теорије обликовања и уметничког наслеђа. Ученицима је потребно омогућити самостални избор медија, мотива, техника, материјала и формата.
Упознавање уметничких дела из националне и светске баштине има значај у формирању позитивног става и одговорног односа према културном и уметничком наслеђу и његовом очувању, формирање и развијање естетских критеријума, развој критичког мишљења и визуелне културе. Реализација садржаја уметничког наслеђа укључује и истраживачки рад, пројектне задатке, непосредни контакт са споменицима културе и уметничким делима.
Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; самопроцену и процену ликовних и уметничких дела; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију.
Креативност подразумева подршку ученицима да откривају, експериментишу, успостављају нове односе и долазе до нових решења у различитим активностима и оспособљавање ученика да стечено искуство примене у другим наставним предметима, свакодневном животу и будућим занимањима.
Претпоставка за подстицање креативности су мотивациони садржаји практичних ликовних активности ученика и проблемски приступ који обухвата:
- мотивационе садржаје;
- домен ученичких доживљаја;
- корелацију са другим образовно-васпитним подручјима.

Развој стваралачког мишљења треба подстицати у свим наставним активностима и садржајима у којима је то могуће.
Медији обухватају традиционалне, савремене и проширене медије (цртање, сликање, вајање, графика, фотографија, филм, рачунарска анимација...).

Средства (ликовно-техничка и дидактичка средства) подразумевају употребу традиционалних, савремених и материјала за рециклажу у обликовању; разноврсне подлоге, прибор, алате и опрему; сва доступна аудио-визуелна наставна средства и употребу рачунара.

Облици наставе

Садржаји се реализују кроз следеће облике наставе:

- индивидуални;
- фронтални;
- рад у паровима;
- групни или тимски;
- домаћи рад;
- рад на пројекту;
- самостални истраживачки рад;
- екскурзије, посете локалитетима, музејима, галеријама, установама за образовање уметника, уметничким атељеима; сусрете са уметницима и активно учешће у културним и уметничким манифестацијама и активностима;
- ваннаставне активности - ликовне секције, ликовне групе;
- факултативна настава.

Наставне методе:

- Вербално-текстуалне методе (монолошка метода, дијалошка метода, метода рада са текстом);
- Илустративно-демонстративне методе;
- Експериментално-практичне методе;
- Откривачка метода (хеуристички метод);
- Проблемска метода.

Корелација са другим предметима:

- Музичка култура;
- Српски језик и књижевност;
- Историја;
- Биологија;
- Физика;
- Хемија;
- Математика;
- Рачунарство и информатика.

Вредновање и оцењивање:

У настави ликовне културе оцењује се активност ученика, процес рада и постигнути напредак, а вреднује и самовредну је резултат рада.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

Облици наставе

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.

• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали).
• Експериментална и демонстрациона наставна средства.
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

ПРЕДМЕТ	**ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ**
Тип предмета	• Обавезни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска и практична настава у кабинету (сали за физичко), спортским теренима и ван школе у природи.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I АТЛЕТИКА Трчања Скокови Бацања II СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ 1. Вежбе на тлу 2. Прескок 3. Кругови 4. Разбој 5. Вратило 6. Греда 7. Коњ са хватаљкама СПОРТСКА ИГРА (ПО ИЗБОРУ) **II разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА АТЛЕТИКА Трчања Скокови Бацања СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ 1. Вежбе на тлу 2. Прескок 3. Кругови 4. Разбој 5. Вратило 6. Греда 7. Коњ са хватаљкама СПОРТСКА ИГРА (по избору) **III разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 72 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

АТЛЕТИКА
Трчање
Скокови
Бацање
СПОРТСКА ГИМНАСТИКА: ВЕЖБЕ НА СПРАВАМА И ТЛУ
1. Вежбе на тлу
2. Прескок
3. Кругови
4. Разбој
5. Вратило
6. Греда
7. Коњ са хватаљкама
СПОРТСКА ИГРА (по избору)

IV разред - оба типа гимназије
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

ПРОГРАМ ПО ИЗБОРУ УЧЕНИКА
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА И НАРОДНИ ПЛЕСОВИ
СПОРТСКА ИГРА (по избору)
РУКОМЕТ
ФУДБАЛ
КОШАРКА
ОДБОЈКА
ПЛИВАЊЕ
БОРИЛАЧКЕ ВЕШТИНЕ
КЛИЗАЊЕ И СКИЈАЊЕ

Корелација са другим предметима

• Биологија
• Физика
• Хемија
• Ликовна култура
• Музичка култура

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Праћење напретка ученика се обавља сукцесивно у току читаве школске године, на основу методологије праћења, мерења и вредновања ефеката у физичком васпитању.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ и задаци
Циљ физичког васпитања је да се разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим васпитно - образовним подручјима, допринесе интегралном развоју личности ученика (когнитивном,

афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.
Задаци наставе физичког васпитања су:
- подстицање раста и развоја и утицање на правилно држање тела (превенција постуралних поремећаја);
- развој и усавршавање моторичких способности и теоријских знања неопходних самостални рад на њима;
- стицање моторичких умења (вештина) и теоријских знања неопходних за њихово усвајање;
- проширење и продубљавање интересовања које су ученици стекли у основној школи и потпуније сагледавање спортске гране, за коју показују посебан интерес;
- усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања дефинисаних општим циљем овог предмета (васпитно-образовног подручја);
- мотивација ученика за бављење физичким активностима и формирање позитивних психо-социјалних образаца понашања;
- оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада.
Садржаји програма усмерени су на:
- развијање физичких способности
- спортско-техничко образовање
- повезивање физичког васпитања са животом и радом.
РАЗВИЈАЊЕ ФИЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ
На свим часовима наставе физичког васпитања, предвиђа се:
- развијање основних елемената физичке кондиције карактеристичних за овај узраст и пол; као и других елемената моторне умешности, који служе као основа за повећавање радне способности, учвршћивање здравља и даље напредовање у спортско техничком образовању,
- превентивно компензацијски рад у смислу спречавања и отклањања телесних деформитета,
- оспособљавању ученика у самосталном неговању физичких способности, помагању раста, учвршћивању здравља, као и самоконтроли и провери својих физичких и радних способности.
Програмски задаци се одређују индивидуално, према полу, узрасту и физичком развитку и физичким способностима сваког појединца, на основу оријентационих вредности које су саставни део упутства за вредновање и оцењивање напретка ученика као и јединственој батерији тестова и методологије за њихову проверу и праћење.
СПОРТСКО ТЕХНИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ
Спортско техничко образовање се реализује у И, ИИ, ИИИ разреду кроз заједнички програм (атлетика, вежбе на справама и тлу) кроз програм по избору ученика, а у ИВ разреду кроз програм по избору ученика.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Програм физичког васпитања за гимназије је наставак програма физичког васпитања у основној школи, с тим што је усмерен на још интензивније остваривање индивидуалних и друштвених потреба у области физичке културе. Ради тога, овај програм заснован је на индивидуализацији процеса физичког васпитања:
- обезбеђује повезивање знања са животом и праксом и каснијим опредељењима ученика;
- заснован је на изборној настави за коју се ученици определе према свом афинитету и потребама;
- обавезује школу на остваривање одређених задатака у овој области.

ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА
- На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе/учења, планом рада и начинима оцењивања;
- Током реализације часова физичког васпитања давати информације о томе које вежбе позитивно утичу на статус њиховог организма, с обзиром на карактеристике њихове професије, а које негативно утичу на здравље;
- Ученици који похађају четворогодишње стручне школе далеко су више оптерећени у редовном образовању практичном и теоријском наставом од осталих ученика. Због тога је физичко васпитање, у овим школама, значајно за активан опоравак ученика, компензацију и релаксацију с обзиром на њихова честа статичка и једнострана оптерећења. Теоријска знања из области физичких активности су од великог значаја за укупним бављењем физичким вежбама.

Облици наставе
Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:
- теоријска настава
- мерење и тестирање
- практична настава

Подела одељења на групе
Одељење се не дели приликом реализације;
Настава се изводи фронтално и по групама, у зависности од карактера методске јединице која се реализује. Уколико је потребно, нарочито за вежбе из корективне гимнастике, приступ је индивидуалан.

Место реализације наставе
- Теоријска настава се реализује у учионици или у сали, истовремено са практичном наставом;
- Практична настава реализује се на спортском вежбалишту (сала, спортски отворени терени, базен, клизалиште, скијалиште).

Препоруке за реализацију наставе
- Настава се реализује у циклусима који трају приближно 10-12 часова (узастопних). Наставнику физичког васпитања је остављено да, зависно од потреба, прецизира трајање сваког циклуса, као и редослед њиховог садржаја.

Садржај циклуса је:
- за проверу нивоа знања на крају школске године - један;
- за атлетику - један;
- за гимнастику: вежбе на справама и тлу - један
- за спорт по избору ученика - два;
- за повезивање физичког васпитања са животом и радом - један.

Начин остваривања програма
Садржаји програма усмерени су на: развијање физичких способности; спортско-техничко образовање; повезивање физичког васпитања са животом и радом.
Годишњи план, програм и распоред кросева, такмичења, зимовања и других облика рада утврђује се на почетку школске године на наставничком већу, на предлог стручног већа наставника физичког васпитања.
Стручно веће наставника физичког васпитања, самостално, одређује редослед обраде појединих садржаја програма и циклуса.
Часови у току недеље треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не могу се одржавати као блок часови. Настава се не може одржавати истовремено са два одељења ни на спортском терену ни у фискултурној сали.
У свим разредима настава физичког васпитања се реализује одвојено за ученике и одвојено за ученице, а само у школама које имају по два паралелна објекта за физичко васпитање дозвољена је истовремена реализација часа
Праћење, вредновање и оцењивање
Праћење напретка ученика у физичком васпитању се обавља сукцесивно у току читаве школске године, на основу методологије праћења, мерења и вредновања ефеката у физичком васпитању - стандарди за оцењивање физичких способности ученика и постигнућа у спортским играма.
Оквирни број часова по темама
- Тестирање и провера савладаности стандарда из основне школе (6 часова)
- Теоријских часова (2 у првом и 2 у другом полугодишту).
- Атлетика (12 часова)
- Гимнастика: вежбе на справама и тлу (12) часова.
- Спортска игра: по избору школе (12 часова)
- Физичка активност, односно спортска активност:у складу са могућностима школе а по избору ученика (10 часова).
- Пливање (10 часова).
- Провера знања и вештина (4 часа).
ПОСЕБНЕ АКТИВНОСТИ
- Из фонда радних дана и за извођење редовне наставе школа у току школске године организује:
- Два целодневна излета са пешачењем
- 1. разред до 12 км (укупно у оба правца);
- 2. разред до 14 км (укупно у оба правца);
- 3. разред до 16 км (укупно у оба правца);
- Два кроса: јесењи и пролећни;
- Стручно веће наставника физичког васпитања утврђује програм и садржај излета, и дужину стазе за кросеве, према узрасту ученика.
Школа организује и спроводи спортска такмичења, као јединствени део процеса наставе физичког васпитања.
Спортска такмичења организују се у оквиру радне суботе и у друго време које одреди школа. Међушколска спортска такмичења организују се у оквиру календара које одреди Савез за школски спорт и олимпијско васпитање Србије које је уједно и организатор ових такмичења.

ВРСТЕ **ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ**

АКТИВНОСТИ	**• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.**
Облици наставе	**Што више примењивати следеће облике наставе:** • Индивидуални облик рада са ученицима. • Групни облик наставног рада и рад у паровима. • Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (CD i DVD, наставни филм). • Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни инструменти, апарати, предмети и материјали). • Демонстрациона наставна средства. • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).

ВЕРСКА НАСТАВА - ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

ПРЕДМЕТ	**ВЕРСКА НАСТАВА - ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС**
Тип предмета	• Изборни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за средње школе ("Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/03, 23/04 и 9/05)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)

ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 37 годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
УВОД
ХРИШЋАНСТВО ЈЕ ЦРКВА
ПОЈАМ О БОГУ
О МОГУЋНОСТИМА БОГОПОЗНАЊА
БОГОПОЗНАЊЕ КРОЗ ЛИТУРГИЈСКО - ПОДВИЖНИЧКО ИСКУСТВО
ХРИШЋАНИ ВЕРУЈУ У БОГА КОЈИ ЈЕ СВЕТА ТРОЈИЦА
ОНТОЛОШКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ВЕРЕ У БОГА КАО СВЕТУ ТРОЈИЦУ
ЛИТУРГИЈСКО-ПОДВИЖНИЧКО ИСКУСТВО КАО ИСТИНИТА ВЕРА ЉУДИ У БОГА И КАО ЖИВО ПРИСУСТВО БОЖЈЕ У СВЕТУ КРОЗ ЦРКВУ
РАЗЛИКОВАЊЕ ТЕОЛОГИЈЕ И ИКОНОМИЈЕ
СВЕТА ЛИТУРГИЈА КАО ИКОНА, ТО ЈЕСТ ПОЈАВА БУДУЋЕГ ЦАРСТВА БОЖЈЕГ

ДРУГИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 годишње)

ПРВИ СУСРЕТ
СВЕТА ТРОЈИЦА - ЈЕДАН БОГ
БОГ КАО БИЋЕ ЗАЈЕДНИЦЕ
ПОСЛЕДИЦЕ ВЕРЕ У БОГА КАО СВЕТУ ТРОЈИЦУ ПО ЖИВОТ ЉУДИ

ТРЕЋИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

ТАЈНА ХРИСТОВА - ЈЕДИНСТВО БОГА И ЧОВЕКА КАО ЦИЉ ЗБОГ КОГА ЈЕ БОГ СТВОРИО СВЕТ.
ХРИСТОВО ОВАПЛОЋЕЊЕ И СТРАДАЊЕ, СМРТ КАО ПОСЛЕДИЦА ГРЕХА ПРВИХ ЉУДИ.
БОГ ЈЕ ВАСКРСАО ХРИСТА ИЗ МРТВИХ ДУХОМ СВЕТИМ.
ИСУС ХРИСТОС КАО НОВИ АДАМ И НАЧЕЛНИК СВЕ ТВАРИ.
УЛОГА ДУХА СВЕТОГ У СЈЕДИЊЕЊУ ЉУДИ И СТВОРЕНЕ ПРИРОДЕ СА ХРИСТОМ
ЛИТУРГИЈА КАО ИКОНА ИСТИНСКОГ ПОСТОЈАЊА СВЕТА - ЦАРСТВА БОЖИЈЕГ
АПОСТОЛСКО ПРЕЈЕМСТВО.
РАСПЕЋЕ И ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО У ПРАВОСЛАВНОЈ ИКОНОГРАФИЈИ.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД
(1 час недељно, 32 часа годишње)

ХРИШЋАНСКО СХВАТАЊЕ ИСТОРИЈЕ.
ЕСХАТОН - БУДУЋЕ ЦАРСТВО БОЖИЈЕ КАО УЗРОК ЦРКВЕ И ИСТОРИЈЕ
СМРТ ПРИРОДЕ КАО РАЗЈЕДИЊЕЊЕ, РАСПАДАЊЕ И СМРТ ЛИЧНОСТИ КАО ПРЕКИД ЗАЈЕДНИЦЕ СА ЛИЧНОШЋУ ЗА КОЈУ СМО БИЛИ ВЕЗАНИ, КОЈУ СМО НАЈВИШЕ ВОЛЕЛИ.
ЛИТУРГИЈА НАМ ОТКРИВА И ЦИЉ ЗБОГ КОГА ЈЕ БОГ СТВОРИО СВЕТ И ЉУДЕ
ПОМЕСНА И ВАСЕЉЕНСКА ЦРКВА, ЊИХОВ ОДНОС.
ЈЕДИНСТВО ЦРКВЕ.
ТЕОЛОГИЈА ПРАВОСЛАВНЕ УМЕТНОСТИ.
ЦРКВА И СВЕТ.

Корелација са другим предметима

• Матерњи језик
• Историја
• Социологија

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

ЦИЉ наставе православног катихизиса (веронауке) у средњем образовању и васпитању јесте да пружи целовит православни поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктинарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање хришћанског виђења живота и постојања света обавља у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којима се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне Цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све ово спроводи се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и на делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота (однос са Богом, са светом, са другим људима и са собом).

ЗАДАЦИ у настави православног катихизиса (веронауке) су да код ученика:
- развије отвореност и однос према Богу као Другој и другачијој Личности у

односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као икони Божјој, личности, такође, другачијој у односу на нас, те да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (свест о заједници);
- развије способност за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу са природом која нас окружује и друго, као и за одговарање на питања у светлу православне хришћанске вере и искуства Цркве;
- изгради способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност са другим наукама);
- помогне у одговорном обликовању заједничког живота са другим, у изналажењу равнотеже између властите личности и заједнице, у остварењу сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, са друштвом, са природом) и са Богом; најзад,
- изгради уверење да је свет и све што је у њему, створен за вечност, да су сви створени да буду причасници вечног живота, те да се из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања сопственог односа према другом човеку као непоновљивом бићу и према творевини Божјој и изгради спремност на покајање.
ЦИЉ наставе православног катихизиса (веронауке) у првом разреду средње школе јесте да се код ученика изгради свест о томе да је хришћанство Црква, тј. конкретна Литургијска заједница, као и да се скрене пажња ученицима на то да је појам личности кључни појам без кога се хришћанство не може разумети. Без правилног схватања појма личности, не може се појмити то да је хришћанска вера у Бога живот а, не академска доктрина, или пак идеологија.
ЦИЉ верске наставе у другом разреду је изграђивање свести код ученика да је лична заједница човека са Богом и са другим човеком основ постојања, као личности и природе човека, тако и постојања природе уопште. Ово гледиште треба утемељити најпре на учењу Православне Цркве о Богу који је један али у исто време и тројичан - заједница личности Оца са Сином и Светим Духом, а затим и на људском искуству личности.
ЦИЉ наставе у трећем разреду јесте да се ученицима аргументовано предочи да је Исус Христос једини спаситељ створеног света зато што је само у његовој личности остварена заједница тварне природе с Богом.
ЗАДАЦИ наставе православног катихизиса јесу да ученици:
- стекну свест о томе да је Тајна Христова циљ стварања света;
- уоче да је првородни грех променио начин остварења циља због кога је свет створен, али не и сам циљ;
- запазе да се Тајна Христова поистовећује са Литургијом;
- уоче да апостолским прејемством, посредством Духа Светога, преко Литургије и као Литургија, будуће Царство Божије улази у историју;
- запазе разлику између иконографског приказивања распећа и васкрсења Христовог у православној и ренесансној традицији.
ЦИЉ наставе у четвртом разреду јесте да се кроз развијање задатих тема ученицима укаже да историја има свој циљ и да се тај циљ састоји у томе да створени свет постане Царство Божије, односно да се превазиђе смрт.
ЗАДАЦИ:

Ученици треба:
- да уоче да историју ствара Бог са човеком као слободним бићем, са једним конкретним циљем;
- да испитујући историјске догађаје, проникну у њихов крајњи смисао;
- да уоче да се у делима људи огледа тежња за личним и бесмртним животом;
- да науче да оцењују историјске догађаје на основу тога колико они дају правилан одговор на проблем превазилажења смрти у природи и слободног постојања човека као личности;
- да упореде Литургију и литургијски начин постојања света са истином која подразумева превазилажење смрти и постојање човека као личности, као апсолутног и непоновљивог бића;
- да уоче да православна уметност приказује свет не онаквим какав је сада, смртан и пролазан, већ какав ће бити у будућем Царству;
- да стекну свест о томе да Црква није од овога света, али да је у свету и да постоји ради спасења света.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Катихизација (веронаука, изучавање истине вере) јесте литургијска делатност. То значи да је она заједничко дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Свака истина вере предаје се и преноси као реалност самога живота, као опис искуства, првенствено као реалност живота у Цркви и опис њеног искуства. Нема и не може бити апстрактних истина и аксиома. Катихеза ("веронаука") не постоји ради гомилања података и информација или у служби теоретског "знања о вери" него као мистагогија, увођење у праксу живота и отварање могућности да ученик и лично усвоји искуство Цркве кроз слободно учешће у њеном животу, првенствено у њеној Литургији.

Наставни процес ће имати свој пуни смисао и успех заједничким учешћем катихете (вероучитеља) и његових ученика у Литургији и у свим облицима и изразима живота у Цркви.

Катихета (вероучитељ) дужан је да помогне својим ученицима да превазилазе неповерење према другима и да се истовремено ослобађају претеране и нездраве заокупљености собом и својим стварним и привидним проблемима. Часови катихизиса (веронауке) биће, следствено, усмерени на изграђивање поверења, љубави и заједништва међу ученицима у одељењу и у школи, као и у односу према људима уопште. Развијање овакве животне оријентације код ученика биће праћено и неговањем осећања одговорности за животну средину и за природу као целину.

Притом ученици треба да осете да остваривање јединства са другима нипошто не значи опасност по њих, понајмање пак значи укидање личне различитости и особености. Напротив: прихватајући једни друге и показујући узајамну љубав, млади - и сви људи - истовремено чувају, поштују и унапређују своју и туђу личност, односно личну самосвојност сваког појединца.

У складу са оваквим циљем наставног процеса, при обради наставних

јединица - заступљеној и овде, као и у основној школи, првенствено на динамичан начин и дијалошким методом - треба ставити нагласак више на доживљајно, а мање на сазнајно, више на формативно, а мање на информативно. Циљ ће бити постигнут ако ученик, уз несебичну и ненаметљиву помоћ свога катихете, открије и себе и друге као непоновљиву вредност, а свој животни програм дефинише као трајни подвиг прихватања и поштовање других, стицања поверења и љубави према њима. Притом би он спонтано препознао Цркву као простор остваривања личности и заједнице, а једног у Тројици Бога као извор и пуноћу тога датог и задатог животно-вредносног програма.

Циљ наставе у трећем разреду средње школе јесте да се ученицима аргументовано предочи да је Исус Христос једини спаситељ створеног света зато што је само у његовој личности остварена заједница тварне природе с Богом.

Тему Тајна Христова... треба реализовати на тај начин што ће се ученицима предочити одлуке 1. и 4. Васељенског сабора, затим то протумачити на основу Св. Писма, како Новог, тако и Старог завета. У оквиру ове теме треба ученицима скренути посебну пажњу на следеће чињенице: да је Христос потпуни човек и потпуни Бог, односно Син Божији, да су у једној личности Сина Божијег поново сједињене, "нераздељиво и непроменљиво", човечанска, односно тварна, и нетварна, Божанска природа, које су падом првог човека Адама биле разједињене. Указати, дакле, на паралелу између Христа, новог Адама, и старог Адама. На основу овог сједињења, Христос је постао нови Адам и једини посредник између Бога и створене природе, јер је једино у њему створена природа остварила сједињење с Богом, а на тај начин и бесмртно постојање. Такође, треба указати ученицима на то да су у остварењу тајне Христове пројављује слобода, како Божија у односу на човека, тако и човекова у односу на Бога. Дакле, све оно што је први човек, Адам, требало да учини, а није учинио због слободног одбијања да то учини, учинио је Христос. Треба указати, такође, и на важност учења о Христу за нас људе и за наше спасење. (Погодно штиво за боље разумевање ове проблематике јесте чланак: Ј. Зизијулас, Христологија и постојање.)

Тему Христово оваплоћење и страдање... треба реализовати на тај начин што ћемо најпре изложити ове догађаје на основу описа Св. Писма Новог завета, а затим протумачити с посебним освртом на следеће елементе: да су оваплоћење и страдање Христово два различита догађаја, односно да оваплоћење Христово не садржи истовремено и смрт, као што је случај код нас људи који почињемо да умиремо кад се родимо. Христос није рођен на исти начин као и ми људи, од мужа и жене, он је Син Божији који се слободно рађа као човек и слободно страда, и то ради нашег спасења, будући да је Бог, и зато нестрадалан и нематеријалан, тј.учинио је оно што је први човек Адам одбио да учини што нас упућује на закључак да је Син Божији постао човек и страдао због греха првог човека Адама. У Христу је откривен циљ због кога је Бог створио свет и човека на крају стварања, тј. да је Бог створио свет да се сједини с Њим кроз човека, у једној личности и да тако постоје вечно, што нас опет упућује на закључак да би се тајна Христова остварила и да први човек није погрешио, зато што је та тајна сједињење Бога и човека и што без тог сједињења тварна природа не би могла да постоји. Међутим, овде треба ученицима указати на то да смрт

није саставни део првобитног Божијег плана о свету, већ да је она последица греха првог човека Адама. Дакле, да није било греха, не би било страдања и смрти, односно да први човек Адам није погрешио, он би постао Христос и не би окусио смрт. После греха, смрт је постала реалност за читаву природу и преноси се преко природног рађања.
Овом темом се наглашава врло важна чињеница да без сједињења с Богом, односно сада са Христом, ниједно створено биће не може да превазиђе смрт. Ова констатација нас упућује на закључак да се спасење остварује једино у Цркви, односно у Евхаристијској заједници, јер је ту присутан Васкрсли Христос и једино тамо можемо остварити заједницу с Њим.
Тему Бог је васкрсао Христа... треба такође обрадити најпре на основу сведочанстава о овом догађају забележених у Св. Писму Новог завета. Приликом развијања ове теме, треба ученицима указати на то да је Бог васкрсао Христа из мртвих, Духом Светим. Ово је важно због тога што се том констатацијом истиче да спасење, као превазилажење смрти за створену природу, није ствар природе, односно није механички, природни процес, већ је ствар слободе Божије и да се оно појављује као нови начин постојања створене природе, као литургијска заједница. Јер, Свети Дух својом делатношћу ствара литургијску заједницу - Цркву. Васкрсење Христово дакле, упућује на есхатолошки догађај свеопштег васкрсења мртвих и конституисања Царства Божијег који ће се догодити када то Бог Отац буде благословио, а Васкрсење Христово, односно литургијска заједница, јесте његов залог и предокус.
Такође, треба, скренути пажњу ученицима да се Васкрсли Христос појављује у литургијском сабрању као онај који началствује Литургији и приноси Богу Оцу дарове Цркве, односно целу Цркву, о чему нам сведочи најпре Св. Писмо Новог завета, а затим и сама литургијска пракса Источне Цркве.
Темама: Исус Христос као нови Адам... и Улога Духа у сједињењу људи са Христом... треба ученицима обратити пажњу на то да је Исус Христос савршен човек и да се једино у заједници с Њим остварује заједница с Богом. Ту заједницу са Христом људи могу да остваре једино посредством Духа Светога кроз Крштење у коме се показује наша слободна опредељеност за Христа и вера у Христа као Спаситеља и уласком у Литургијску заједницу. На овај начин Дух Свети конституише Цркву као Литургијску заједницу људи и природе с Богом у Христу.
Тему Литургија као икона Царства Божијег... треба реализовати путем описа Литургије у контексту вере у обећано будуће Царство, указујући ученицима посебно на идентичност структуре Царства Божијег и Литургије: Христос окружен апостолима, анђелима и народом, односно епископ окружен свештеницима, ђаконима и народом. Такође, треба ученике упутити на то да је Литургија икона будућег Царства Божијег, а не слика прошлости. Ради разумевања разлике између иконе и слике, треба поћи од тога да је Царство Божије будући догађај, који се још увек није у потпуности остварио, али то Царство присуствује сад и овде, у икони преко Литургије. Зато је епископ у Литургији икона Христа, свештеници су иконе апостола итд. Односно мимо Литургије не постоји Царство Божије. За разлику од иконе, која онтолошки садржи Царство Божије, иако не и у потпуности, зато што је Царство Божије догађај будућности, слика

подразумева Царство Божије као стварност која паралелно постоји са Литургијом или, пак, стварност која је постојала у прошлости. У овом контексту, ако слике, односно Литургије, и нема, прототип, тј. Царство Божије, и даље постоји. Ова разлика између иконе и слике, која се среће у контексту Литургије и Царства Божијег, утолико је неопходна, уколико желимо да су Христос и Дух Свети реално присутни у Литургији, сад и овде, преко њених чланова, а што је неопходно ради нашег спасења, а не да у Литургији ми глумимо њихово присуство, будући да су они одвојени од нас и да су горе на небу, док су чланови литургијске заједнице само обични људи.

(У контексту одређења иконе и поређења иконе и прототипа, треба навести одлуку 7. Васељенског сабора, док се за одређење односа између Литургије Царства Божијег треба послужити посланицама Св. Игњатије Богоносца, као и студијом Ј. Зизијуласа, Евахристија и Царство Божије).

Тему Апостолско прејемство треба реализовати на основу закључака који ће следити из претходне теме, а они су следећи: будући да Христос и Дух Свети својом делатношћу доносе у историју будуће Царство Божије, Литургија није понављање догађаја из прошлости, већ је икона будућег стања ствари у Царству Божијем. Дакле, оно што треба подразумевати под "апостолским прејемством" јесте то да се Црква конституише не на основу прошлости, већ на основу будућности. Дух Свети, који кроз рукоположење конституише Цркву као Литургијску заједницу, чини то искључиво у оквиру Литургије - дарове и службе које раздаје људима чини за Литургију и ради ње. Отуда је сваки епископ у Литургијском сабрању икона Христа и свака Литургијска заједница под једним епископом је потпуна Црква - Једина, Света, Васељенска и апостолска. (Као помоћна литература за ову тему може да послужи студија: Ј. Зизијулас, Апостолско прејемство).

У контексту иконографског приказивања Тајне Христове, односно оваплоћења, страдања, Васкрсења и Вазнесења Христовог, као и силаска Св. Духа на апостоле, треба ученицима посебно указати на литургијски оквир ових тема, тј. на однос у коме ови догађаји стоје с будућим Царством Божијим. (На пример, икона оваплоћења приказује да се у вези са рођењем Христовим дешава нешто необично, што није својствено рођењу обичне деце, односно да се родио Спаситељ света, да страдање Христово на крсту указује на то да смрт није последњи догађај којим се све завршава, већ да оно указује на наду васкрсења. Васкресење Христово приказује Христа који не васкрсава сам, већ Он силази у Ад и васкрсава сав род људски итд.).

Опште напомене

Оно што је најважније и што је основни циљ катихизиса јесте то да ученици постану чланови Литургијске заједнице. Јер, Литургија, као живо присуство Христа и као икона вечног постојања природе и човека, треба да дâ ипостас, односно да оцрквени и да дâ смисао нашем историјском живљењу. Зато треба, кад год је то могуће, ученике доводити, или упућивати на Литургијска сабрања.

У току сваке године, конкретно пре свих наилазећих великих празника, како Господњих, тако и Богородичиних и светитељских, треба упознати ученике са историјом настанка празника и садржином догађаја који се славе. Кад је реч о светитељским празницима посебну пажњу треба обратити Србима светитељима: Св. Сави, Св. Симеону, на празник Видовдан итд. Ученици би

требало да се упознају и с личностима светитеља које славе као Крсну славу. (У ту сврху треба пре свега користити житија тих светитеља која се могу наћи у: Јустин Поповић, Житија светих, Ћелије, Ваљево, а затим и осталу пригодну литературу).
Такође, пре почетка Васкршњег поста, треба упознати ученике с његовом садржином и циљем, као и са богословском подлогом поста и његовом важношћу за човека. (Најпогоднија литература за то јесте: А. Шмеман, Велики пост, Крагујевац, последње издање.)
Теме: Хришћанско схватање историје и Есхатон ... као узрок историје ... треба реализовати на основу библијског описа историје, с посебним нагласком на томе да је историја процес који води ка остварењу конкретног циља, односно да историја има почетак и да иде ка једном конкретном циљу. Библијски приступ историји треба супротставити јелинистичком схватању историје као вечног кружења у истом, што у ствари и није историја.
Циљ историје, онако како га види хришћанство, јесте остварење царства Божијег као победе над смрћу и вечни живот створене природе. У том процесу учествује Бог, и то увек преко конкретних људи, и људи, који то слободно желе, а који ту своју делатност пројављују у конкретним историјским догађајима. Дакле, у стварању историје учествује Бог, Св. Тројица и људи. У односу на последице које проузрокују конкретни историјски догађаји, историја се може поделити на Библијску, односно Божанску, која ће имати вечну, онтолошку вредност и на ону која то није. (Као помоћ у реализацији ових тема може да послужи студија: Г. Флоровски, Недоумице историчара Хришћанства, у зборнику његових чланака под насловом Хришћанство и култура, Београд, 1995. стр. 47- 84.)
Тему Смрт у природи ... треба реализовати на основу констатације да она постоји у природи и описа начина на који се смрт манифестује у природи. Међутим, оно на шта би ученицима требало посебно указати кад је у питању догађај смрти јесте разлика између доживљавања смрти у контексту природе и личности. Смрт као јединствен феномен је за природу нешто позитивно, док је она виђена из перспективе личности "последњи и најгори непријатељ постојања" (1. Кор. 15,26).
Могућност превазилажења смрти треба испитати у контексту литургијског постојања људи и природе, односно у контексту структуре будућег Царства Божијег као личне, слободне заједнице, тј. јединства Божанске и човечанске природе, с посебним освртом на то да се у овом јединству чува неповредивост створене природе као и конкретност сваког бића и личности. Поред личног искуства да заједница личности даје предокус победе живота над смрћу, на које треба скренути посебну пажњу ученицима, треба се позвати пре свега на сведочанство ап. Павла (1. Кор. 15) које се темељи на Литургији а у коме он каже да ће свеопште васкрсење из мртвих, као последњи догађај, дати валидност, односно да ће тај догађај имати литургијску форму, односно последње васкрсење ће бити васкрсење заједница у Христу и око Христа. У овом контексту је и Христово васкрсење као историјски догађај пре свега Литургијски догађај, а не индивидуални чин.
Циљ стварања света и човека, дакле, јесте да он постане Космичка Литургија у којој неће бити смрти.

Тему Помесна и Васељенска Црква, њихов однос треба реализовати у контексту објашњења православне традиције, јер је Црква икона Св. Тројице. Као што је у Св. Тројици свака Божанска личност потпуни Бог, и Отац и Син и Свети Дух, и ниједна од њих не може да постоји мимо заједнице са другом личношћу, и свака литургијска заједница под једним епископом је пуна Црква, али само кад је у заједници са свим осталим Црквама. Треба ученицима указати и на то да кад се говори о Цркви, не полази се од универзалне, безличне Цркве, већ од конкретне Литургијске заједнице под једним епископом, која тада представља заједницу са свим осталим Црквама. Слично је то као кад говоримо о Једном Богу; под једним Богом подразумевамо Оца као једну конкретну личност, који је у заједници са Сином и Духом, а не говоримо прво о безличном, апстрактном Божанству, да бисмо касније дошли до конкретних личности. Све то има следеће последице: најпре то да је свака помесна Црква пуна Црква, а не део Цркве; да су сви епископи равноправни међу собом и да ниједан епископ, односно ниједна помесна Црква, није изнад друге, као и да се тиме показује да такво постојање Цркве има онтолошке последице по њене чланове. Другачије речено, Црква је икона Св. Тројице, односно, свет у Цркви и као Црква, постоји на божански начин на основу кога се превазилази смрт у створеној пракси рукоположења епископа, као начелника једне Литургијске заједнице, без кога нема Литургије. У источној Цркви једног епископа рукополажу најмање тројица епископа, што указује на то да једна конкретна литургијска заједница постоји као плод заједништва с другим литургијским заједницама, чији су представници епископи. Као помоћну литературу треба користити: Ј. Зизијулас, Еклисиолошке теме, Н. Сад 2000.).

Тему Теологија православне уметности ... треба обрадити на следећи начин: предочити најпре конкретна црквена уметничка дела, а затим ученицима указати на оне аспекте у њима који указују на будуће Царство Божије и стање створених бића у њему. То стање треба да се тиче новог начина постојања природе, какав је он у Христу, односно у Литургијској заједници, а не њеног губитка.

Тема Црква и свет треба да ученицима скрене пажњу на то да Црква и свет нису два света, међусобно неспојива, већ да је Црква један посебан начин постојања тог истог света у коме свет остварује своју тежњу за превазилажењем смрти и остварењем вечног живота. (Ову тему треба реализовати у отвореном дијалогу између хришћанског виђења решавања проблема смрти и других виђења овог проблема).

Опште напомене

Оно што је најважније и што је основни циљ катихизиса јесте то да ученици постану чланови Литургијске заједнице. Јер, Литургија, као живо присуство Христа и као икона вечног постојања природе и човека, треба да д постас, односно да оцрквени и да дâ мисао нашем историјском живљењу. Зато треба, кад год је то могуће, ученике доводити, или упућивати на Литургијска сабрања.

У току сваке године, конкретно пре свих наилазећих великих празника, како Господњих, тако и Богородичиних и светитељских, треба упознати ученике са историјом настанка празника и садржином догађаја који се славе. Кад је реч о светитељским празницима посебну пажњу треба обратити Србима светитељима: Св. Сави, Св. Симеону, на празник Видовдан итд. Ученици би

требало да се упознају и с личностима светитеља које славе као Крсну славу. (У ту сврху треба пре свега користити житија тих светитеља која се могу наћи: Јустин Поповић, Житија светих, Ћелије, Ваљево, а затим и осталу пригодну литературу).
Такође, пре почетка Васкршњег поста, треба упознати ученике с његовом садржином и циљем, као и са богословском подлогом поста и његовом важношћу за човека. (Најпогоднија литература за то јесте: А. Шмеман, Велики пост, Крагујевац, последње издање).

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ВЕРСКА НАСТАВА - КАТОЛИЧКИ ВЈЕРОНАУК

ПРЕДМЕТ	**ВЕРСКА НАСТАВА - КАТОЛИЧКИ ВЈЕРОНАУК**
Тип предмета	• Изборни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за средње школе ("Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/03, 23/04 и 9/05)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	

ПРВИ РАЗРЕД
(1 час недељно, 37 годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
УВОД
УПОЗНАЈ САМОГА СЕБЕ
ЧОВЕК СЕ ОСТВАРУЈЕ У ЉУБАВИ
НАШЕ ОСТВАРЕЊЕ ЈЕ И РАД
ЗАЈЕДНИШТВО - ДРУШТВЕНА ДИМЕНЗИЈА ЖИВОТА
СУСРЕТ СА ВАЊСКИМ СВИЈЕТОМ
ИСУС КРИСТ ЈЕ САВРШЕНО ОСТВАРЕЊЕ ЧОВЈЕКА
ДУХ СВЕТИ МИ ДАЈЕ СНАГЕ ДА ОСТВАРИМ СЕБЕ

ДРУГИ РАЗРЕД
(1 час недељно, 35 годишње)

УВОД
ЧОВЈЕК - МОРАЛНА ЛИЧНОСТ
ОБРАЋЕЊЕ - ТЕМЕЉ МОРАЛНОГ РАСТА ОСОБЕ
ОТУЂЕНОСТ - ГРИЈЕШНО СТАЊЕ
ОБРАЋЕЊЕ И ПОВРАТАК
СТОЖЕР МОРАЛА - КРЕПОСТИ
СРЕДИШТЕ МОРАЛНОСТИ
РАСТ У КРЕПОСТИМА - ЗАЈЕДНИЧКИ РАСТ ЦРКВЕ
ОДНОС ПРЕМА ЧОВЈЕКУ И ПРИРОДИ

ТРЕЋИ РАЗРЕД
(1 час недељно, 36 часова годишње)

УВОД
ТЕМЕЉ ОСОБНОСТИ
У СЛУЖБИ ЧОВЈЕКА
ИЗГРАДЊА КРЕПОСНОГ ЧОВЈЕКА
СВЈЕДОЧАНСТВО

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД
(1 час недељно, 32 часа годишње)

1. УВОД
2. ИСУС КРИСТ - ВРХОВНА НОРМА ЖИВОТА
3. ЉУДСКА ЗАЈЕДНИЦА - МЈЕСТО СУСРЕТА
4. СЛОБОДА - ИЗАЗОВ И ИЗБОР СЛОБОДНОГ ОПРЕДЈЕЉЕЊА
5. ЉУДСКА ОСОБНОСТ - ИЗВОР БОГАТСТВА

	6. БРАК И ОБИТЕЉ - НАЈОДГОВОРНИЈИ ИЗВОР 7. ЗВАЊЕ - ЗАНИМАЊЕ 8. МИР - ИЗВОР ЗАЈЕДНИШТВА
Корелација са другим предметима	• Матерњи језик • Историја • Социологија
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**ЦИЉ** наставе вјеронаука у средњем образовању и васпитању јесте да пружи целовити вернички поглед на свет и живот с посебним нагласком на проблеме младих. Црква стоји на располагању за вернички практични живот и есхатолошку димензију, односно вечни живот. То значи да млади продубљују сазнања властите вере, властитих проблема и покушавају их доживети и решавати кроз наставу вере, у литургијској и напосе у ангажману на социјалном и мисионарском послању вере. Излагање верског и постојање проблема обавља се у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама и кроз разговор. Начин приступа је хришћанско виђење (заједништво као особито доживљавање вере) које обухвата сва позитивна искуства људи без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно с настојањем да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота: однос с Богом, са светом, с другим људима и нарочито са самим собом. Значи циљ је вјеронаука информативно-формативни приступ вери и изградња погледа на свет кроз призму властитог веровања максимално поштујући све наведене датости. **ЗАДАЦИ** у настави католичког вјеронаука су да код ученика: - развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као слици Божјој, особи такође другачијој у односу на нас, као и да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (сазнавање заједнице); - оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у светлу слободе, живота у заједници, егзистенцијалних проблема живота и смрти, односа са природом која нас окружује и др., као и за изградњу властитих ставова о тим питањима у светлу вере а на темељу искуства Цркве; - изгради и развије способност дубљег разумевања и вредновања културе и

цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност с другим наукама);
- помогне у одговорном обликовању заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите особе и заједнице, у остваривању сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, с друштвом, с природом) и с Богом;
- изради уверење да је свет и све што је у њему, створен за вечност, да су сви створени да буду судионици вечнога живота, те да се из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човеку као непоновљивом бићу према створењу Божјем и изгради спремност за покајање.
ЦИЉ наставе вјеронауке у првој години је посебно у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног васпитања за одговорност. Дивљење свету, природи, Богу и ближњему младе наводи на поштовање а откривање тих датости у себи отвара могућност да буде пун поверења према себи и другима. У првом разреду је веронаука и у функцији надвладавања контрадикторних проблема младих који највише искрсавају у односу према самоме себи. Веронаука жели помоћи да то што целовитије и у светлу вере прихвати и преброди.
ЦИЉ наставе вјеронаука у другом разреду средње школе је увођење у одговорно али радосно живљење пунине кршћанског живота како је види Црква из угла моралности. Метода је да се из проблема младих ослони на библијску и црквену науку и заједнички траже рјешења која повезују младе у одговорно кршћанско заједништво.
ЦИЉ наставе вјеронаука је вредновање вјерских и социјалних датости у кршћанству и људској заједници са нагласком на одговорно стварање бољега свијета. Младе водимо оним ставовима и истинама које научава Катекизам Католичке цркве. Овдје доносимо само наслове појединих наставних тема и јединица.
Мисао водиља наставе вјеронаука трећег разреда је изградња комплетне и одговорне особе у односу према себи, према вјерским вреднотама, према другим људима и коначно да се осјећа позваним да те вредноте не само спознаје и говори него и потврђује животом. Теме омогућују младом човјеку самоконтролу, упућују га на избор надахнућа, одгајају за изградњу правилних ставова према другима и коначно упућују на функционалност вјере у његовом животу.
ЦИЉ наставе вјеронаука је увођење младих у живот. Слиједећи нутарњу динамику те доби говоримо о кључним проблемима и нудимо рјешења која су прихватљива за младе у тој доби. Као подлога овога програма је узета књига др Марка Прањића и Анте Стојића који су о овој теми написали позамашан рад.
Мисао водиља садржаја који треба пренијети младима у завршној години средњошколског образовања су вредноте које одређују живот. Кршћанске вредноте имају своје извориште у објави, црквеном учитељству и црквеној пракси. Међутим, сусрет са животном стварношћу младога човјека стално ставља пред слободни избор и опредјељење. Заједничко размишљање о вриједнотама и то у тзв. кршћанској љествици вреднота нудимо праву слику и понуду као помоћ за избор и опредјељење.

ЗАДАЦИ католичког вјеронаука јесу да ученици:
- уоче изворишта кршћанских вреднота;
- уоче понуду као помоћ за избор и опредјељење;
- уоче да је норма избора и опредељења живјети за друге.

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Верска настава у средњој школи је посебно деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима, препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност ауторитета. Стога, катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човек који "разбија" баријере неповерења. Зато је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на спознајном подручју. Стога су теме тако биране да се млади човек прво задиви датој чињеници, доживљају, садржају, да према њој мора заузети свој став, а "чисто вјерски приступ" је светло које му помаже да правилније и целовитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе веронауке и овог пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка а основна мисао водиља је открити себе као вредност, прихватити, поштивати и тако изградити поверење према другима.

ЦИЉ наставе вјеронаука је вредновање вјерских и социјалних датости у кршћанству и људској заједници са нагласком на одговорно стварање бољега свијета. Младе водимо оним ставовима и истинама које научава Катекизам Католичке цркве. Овдје доносимо само наслове појединих наставних тема и јединица.

Мисао водиља наставе вјеронаука трећег разреда је изградња комплетне и одговорне особе у односу према себи, према вјерским вреднотама, према другим људима и коначно да се осјећа позваним да те вредноте не само спознаје и говори него и потврђује животом. Теме омогућују младом човјеку самоконтролу, упућују га на избор надахнућа, одгајају за изградњу правилних ставова према другима и коначно упућују на функционалност вјере у његовом животу.

Вјерска поука у средњој школи је особито деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима и препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповјерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човјек који "разбија" баријере неповјерења. Стога је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а онда на спознајном подручју. Зато су теме тако и биране да се млади човјек прво задиви даној чињеници, доживљају, садржају да према њој мора заузети свој став а "чисто вјерски приступ" је свјетло да правилније и цјеловитије олакша заузимање става.

Начин реализације наставе вјеронаука и овај пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођенога тренутка, а основна мисао водиља је открити себе као вредноту, прихватити, поштивати и тако изградити повјерење према другима.

Вјерска поука у средњој школи је особито деликатна. Средњошколац се нашао у новој средини, пред новим изазовима, могућностима и препун жеља да их оствари. Основни проблем је неповјерење према новој средини, према самоме себи и наглашена критичност ауторитета. Стога катехеза у средњој школи мора поћи од те чињенице да је катехета човјек који "разбија" баријере неповјерења. Стога је у реализацији наставне јединице нагласак на доживљајном, а потом на спознајном подручју. Због тога су теме тако и биране да се млади човјек прво задиви даној чињеници, доживљају, садржају да према њој мора заузети свој став, а "чисто вјерски приступ" је свјетло да правилније и цјеловитије олакша заузимање става. Начин реализације наставе вјеронаука и овај пута искључиво иде путем искуства, доживљаја, догођеног тренутка, а основна мисао водиља је открити себе и друге као вредноту, прихватити, поштовати и тако изградити повјерење према другима и коначно се слободно опредијелити за трајне вредноте.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:

• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:

• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).

• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

ПРЕДМЕТ	**ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**
Тип предмета	• Изборни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	Правилнику о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(1 час недељно, 37 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА 1. ЈА, МИ И ДРУГИ 2. КОМУНИКАЦИЈА У ГРУПИ 3. ОДНОСИ У ГРУПИ/ЗАЈЕДНИЦИ САРАДЊА И ЗАЈЕДНИШТВО РЕШАВАЊЕ СУКОБА НАСИЉЕ И МИР **II разред - оба типа гимназије** **(1 час недељно, 35 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ 1. ОСНОВНИ ПОЈМОВИ 2. ВРСТЕ ПРАВА И ОДНОСИ МЕЂУ ПРАВИМА 3. ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ 4. КРШЕЊЕ И ЗАШТИТА ПРАВА 5. ПЛАНИРАЊЕ И ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА У КОРИСТ ПРАВА **III разред - оба типа гимназије** **(1 час недељно, 36 часова годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I ДЕМОКРАТИЈА И ПОЛИТИКА II ГРАЂАНИН И ДРУШТВО III ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА И ПРАВО НА ГРАЂАНСКУ ИНИЦИЈАТИВУ IV ПЛАНИРАЊЕ КОНКРЕТНЕ АКЦИЈЕ **IV разред - оба типа гимназије** **(1 час недељно, 32 часа годишње)** САДРЖАЈИ ПРОГРАМА I. ТЕМА: ПРАВА И СЛОБОДЕ – ПРАВО НА СЛОБАДАН ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА И СОЦИЈАЛНО ЕКОНОМСКА ПРАВА. II. ТЕМА: СВЕТ ИНФОРМАЦИЈА III. ТЕМА: СВЕТ ПРОФЕСИОНАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА И РАДА
Корелација са другим	• Матерњи језик

предметима	• Историја • Социологија
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	**Циљ и задаци** Циљ предмета је да се кроз стицање знања, овладавање вештинама, формирање ставова и система вредности допринесе оспособљавању ученика за компетентан, одговоран и ангажован живот у хуманом и демократски уређеном друштву утемељеном на основним људским вредностима, поштовању људских и грађанских права, у коме се уважава различитост, остварује солидарност и брига за друге. Задаци наставе грађанског васпитања су да ученици: - стекну знања о функционисању демократски уређеног друштва, улози грађанина, документима и институцијама које доприносе владавини права; - усвоје вредности на којима се заснивају људска права и демократско друштво; - развију спремност да делују у духу поштовања демократских вредности; - јачају осећање самопоштовања, личног и групног идентитета; - разумеју сложеност живота у мултикултуралној заједници и потребу узајамног уважавања и поштовања различитости; - јачају осетљивост на појаве нетолеранције, дискриминације, стереотипа и предрасуда; - разумеју значај сарадње и заједништва за добробит појединца и друштва, и овладају вештинама рада у групи и групног одлучивања; - узму учешће у животу заједнице, покрећу акције и преузимају одговорност за личне одлуке; - овладају вештинама успешне комуникације и примењују их у свакодневном животу; - разумеју природу и узроке сукоба, упознају технике конструктивног решавања сукоба и примењују их у свакодневном животу; - унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација из различитих извора релевантних за живот у демократском друштву; - унапреде способност исказивања сопственог става уз коришћење аргумената; - унапреде способности планирања личног и професионалног развоја.
СТАНДАРДИ	**СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА**

ПОСТИГНУЋА

Стандарди нису утврђени.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Програм грађанског васпитања је тако конципиран да су његов циљ и задаци широко постављени у сфери когнитивног (знање, разумевање, опште когнитивне вештине и способности), психо-социјалног (ставови, вредности, социјалне вештине и способности) и конативног (активно и одговорно делање) развоја ученика. То је могуће остварити ако се садржај програма третира на интегрисан начин, сталним међусобним повезивањем, умрежавањем појмова и појава. Формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама, захтева дужи временски период, више прилика за активности ученика које воде разумевању сложених феномена и практиковању наученог, а резултат је кумулативног дејства свих активности које се дешавају на часовима грађанског васпитања.

Уз садржај програма није наведен препоручени број часова по темама и наставници имају слободу у планирању којим редоследом ће поједине садржаје обрађивати, на који начин ће то радити, којом динамиком, али увек настојећи да их међусобно повезују и да то води ка остварењу дефинисаних задатака предмета.

Оствареност задатака у великој мери зависи од начина на који се садржај обрађује и зато је важно посветити пажњу одабиру одговарајућих метода и техника рада са ученицима. Дискусије, дебате, пројекти, есеји, реаговање на одређене теме, радионице, демонстрације, симулације, играње улога, вртлог идеја, припрема речника, анализа медијских информација, истраживање и анализа добијених резултата, студије случаја, промоције, организовање кампање, покретање акција су само неке од активности које су погодне у реализацији овог програма. При примени сложенијих активности (по организацији или трајању) постигнути резултати нису најважнији, односно прати се и вреднује како је текла организација, сарадња ученика, поштовање процедура, уочавање тешкоћа, идентификација могућих помагача, овладавање вештином представљања постигнутог, размена искуства између група и друго. На тај начин нема неуспешних и свака активност доприноси остварењу задатака.

Посебну пажњу у предмету грађанско васпитање имају продукти ученичких активности који могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користи при интеграцији или рекапитулацији пређених садржаја, процени напредовања ученика као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе, у раду ученичког парламента, у локалној заједници или локалним медијима.

Како реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из друштвеног контекста прошлости и још више садашњости посебан захтев за наставнике представља потреба за припремом стално нових, актуелних материјала који најбоље одговарају садржају, циљевима и задацима предмета. Они се могу наћи у различитим изворима информација, с тим да треба оспособити и охрабривати ученике

да и сами проналазе материјале који су погодни за обраду на часовима. Одговарајући филмови (изабрани делови) посебно су погодни за предмет грађанско васпитање јер подстицајно делују на ученике да искажу мисли, осећања и ставове. Интернет и различите социјалне мреже такође треба укључити у наставу грађанског васпитања јер су то облици комуникације који су блиски младима и на којима се могу препознати и анализирати многи проблеми живота у савременом свету.

Због специфичног статуса предмета, односно могућности да га ученици нису континуирано похађали, или га уопште нису похађали у претходним разредима, за очекивати је да у свакој групи постоје ученици са различитим искуством у области грађанског васпитања. Уводни часови су прилика да се направи размена и сагледају знања, ставови, вредности и вештине које поседују ученици у вези са садржајем који ће бити обрађиван. То је полазна основа за планирање реализације наставе за сваку конкретну групу. Овај проблем не би требало третирати као препреку за реализацију програма јер наставници могу идентификовати ученике у групи који се издвајају својим компетенцијама, припремити за њих посебне захтеве као и укључити их у наставни процес на различите начине, а посебно кроз вршњачко подучавање.

У реализацији овог програма наставници пружају информације, осмишљавају, организују и усмеравају ученичке активности, креирају атмосферу у којој се настава одвија, дају повратну информацију, процењују напредовање ученика и оцењују их. Наставници у свом раду могу користити постојеће приручнике грађанског васпитања за средње школе, друге приручнике релевантне за образовање за демократију и грађанско друштво као и специјализоване сајтове на којима се могу наћи одговарајући текстови, примери, идеје за активности.

Активности на часу треба да се одвијају у атмосфери где доминира поверење, поштовање различитости, међусобно уважавање, конструктивна комуникација, демократске процедуре. Наставник је главни креатор климе на часу и треба да буде свестан да се и на тај начин доприноси остварењу циља предмета.

За подстицање ученичких активности изузетно су важна питања која им се постављају. Она би требало да буду унапред припремљена, са свешћу шта се њима жели постићи у односу на задатке предмета, јасна, захтевна али не и сувише компликована, по тежини различита да би подстакла учешће већег броја ученика.

Питања добијају пун смисао уколико су праћена одговарајућом повратном информацијом од стране наставника, као и других ученика. Повратна информација може бити и ново питање, парафразирање или похвала. Она доприноси остварењу многих задатака, подстицању самопоуздања, учешћа у раду групе и мотивације за предмет.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика у групи уз одговарајућу аргументацију.

	Садржај грађанског васпитања је природно повезан са многим предметима који се изучавају у гимназији тако да треба остварити корелацију са другим наставним предметима као што су социологија, историја, филозофија, српски језик и књижевност, психологија, устав и права грађана, као и укључивањем ученика у различите ваннаставне активности (ученички парламент, акције, пројекти...) Садржај грађанског васпитања има природну везу са садржајима других наставних предмета као што су српски језик, историја, психологија, социологија, филозофија, устав и права грађана. Ученицима треба указивати на ту везу, и по могућности, организовати тематске часове са наставницима сродних предмета.
ВРСТЕ АКТИВНОСТИ	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ** **• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.**
Облици наставе	**Што више примењивати следеће облике наставе:** • Индивидуални облик рада са ученицима. • Групни облик наставног рада и рад у паровима. • Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:** • Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинетима односно учионицама. • Вежбе у рачунарском кабинету.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	• Сви предмети • Сви облици, начини и садржаји образовно-васпитног рада у школи
Корелација са другим предметима	• Сви предмети • Сви облици, начини и садржаји образовно-васпитног рада у школи
Вредновање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:** • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања.
СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА	**СТАНДАРДИ ОПШТИХ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА** Наставни програми општеобразовних предмета у Србији, и на основношколском и на средњошколском нивоу, до сада су дефинисали образовне циљеве за појединачне наставне предмете, али не и на нивоу компетенција као исхода учења које се формирају и подржавају

заједничким радом више појединачних школских дисциплина. Досадашња пракса познаје координисан и симултан рад две или више дисциплина при обради једне теме (корелација међу предметима). У овом документу дефинисане су нове области, релевантне за лични, професионални и социјални развој и функционисање појединца, у којима се компетентност стиче флексибилним и динамичним интегрисањем и применом предметних знања.

Многи фактори који делују у националном и међународном образовном и јавном простору дефинишу потребу да се образовни систем реструктурира мењањем садржаја, области примене знања и приступа настави и учењу. Неки од најважнијих фактора су: глобална оријентација ка компетенцијама; утицај нових технологија, интернета и медија на учење, природу послова и приватни живот појединца; растућа социјална мобилност и растућа конкурентност на тржишту рада. Идентификовање широко дефинисаних кључних компетенција и реформисање школских програма у складу с њима започело је 2006. године када је Европска унија усвојила Европски оквир кључних компетенција за целоживотно учење (European Reference Framework of Key Competences for Lifelong Learning). Знања, вештине и ставови који су у овом документу препознати као кључни са становишта развоја појединца, кључни су и за развијање иновативности, продуктивности, а тиме и конкурентности сваког друштва. Динамика промена које доносе нове технологије у свету рада, као и социјалне промене, постављају пред образовни систем захтев да се развијају компетенције за нове и промењене послове, али и компетенције за прихватање и прилагођавање променама.

Овако схваћене компетенције излазе из оквира традиционалних школских предмета и ангажују школска знања на припреми ученика да буду конкурентни и функционални у садашњем и будућем образовном и професионалном простору и да компетентно и активно реализују своје грађанске улоге. Оријентација образовног процеса ка међупредметним компетенцијама не значи увођење нових предмета нити додатних часова тематски посвећених одређеној компетенцији. Основна промена коју доноси оријентација ка општим и међупредметним компетенцијама, и компетенцијама уопште, огледа се у динамичнијем и ангажованијем комбиновању знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. То се постиже сарадњом и координацијом активности више наставника, односно предмета и иновирањем начина рада на часу. Сваки час је прилика да се ради и на међупредметним компетенцијама, а амбијент који их подржава подразумева:

- стављање ученика у ситуације које траже истовремену употребу предметних и међупредметних компетенција. То се дешава увек када од ученика очекујемо да неко знање примени у ситуацијама које нису реплике или једноставне модификације ситуације у којој је знање усвојено, већ нове, различите ситуације;
- активности истраживања и стварања нових продуката;
- стварање баланса између индивидуалних и групних активности, тако да се развије лична одговорност према обавезама и користе потенцијали групе;
- активно и конструктивно учествовање у животу локалне заједнице;

иницирање хуманитарних активности и активности које доприносе подизању квалитета живота и солидарности у локалној заједници.
Значај општих и међупредметних компетенција за будући живот младог човека није тешко документовати, али је важно питање који је простор у процесу наставе и учења резервисан за рад на овим компетенцијама. У суштини, рад на општим и међупредметним компетенцијама није конкурентан раду на садржајима и компетенцијама које су непосредно везане за одређене предмете. Напротив, међупредметне компетенције представљају корак више у разумевању градива и примени наученог, а одговорност за њихово развијање носе сви наставници и школски предмети. То значи да подржавање општих и међупредметних компетенција тражи заједничко планирање на нивоу школских тимова, примену интерактивних и активних облика учења, као и већу аутономију школе и наставника у реализацији образовних исхода. Очигледан и најједноставнији пример рада на међупредметним компетенцијама представља употреба ИКТ у учионици (дигитална компетенција): различити начини презентовања градива, различити начини организације информација, коришћење разноврсних извора информација, селекција података и провера њихове релевантности... примењиви су у свим предметима и готово на сваком часу, укључујући и проверу усвојености градива.
Основни критеријум за селекцију општих и међупредметних компетенција јесте да оне буду потенцијално релевантне и корисне за све, као и усаглашене са етичким, економским и културним вредностима и конвенцијама у друштву. Са становишта појединца, опште и међупредметне компетенције омогућавају интеграцију у различите социјалне контексте и мреже, укључујући и оне које сада не познајемо, уз изградњу аутономије у просуђивању и доношењу одлука.
Имајући на уму ове околности и критеријуме, као и карактеристике образовног система у Србији и контекста у којем он функционише у овом тренутку, издвојене су следеће опште и међупредметне компетенције као најрелевантније за адекватну припрему ученика за активну партиципацију у друштву и целоживотно учење:
1. Компетенција за целоживотно учење
2. Комуникација
3. Рад с подацима и информацијама
4. Дигитална компетенција
5. Решавање проблема
6. Сарадња
7. Одговорно учешће у демократском друштву
8. Одговоран однос према здрављу
9. Одговоран однос према околини
10. Естетичка компетенција
11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.
У овом документу опште и међупредметне компетенције дефинисане су као обавезне али, због специфичног положаја у наставном процесу, очекивани исходи одређени су само на основном, базичном нивоу. То, наравно, не значи да се током средњошколског школовања ове компетенције неће појавити у комплекснијем и развијенијем облику на нивоу појединог ученика или школе, већ да се очекује да се оне подрже на систематичан

начин на нивоу образовног система у целини. Такође, стандарди дефинисани у овом документу нису критеријуми за школске оцене. Различити облици формативног оцењивања најприкладнији су начин за праћење индивидуалног напретка ученика и усмеравање њиховог даљег развоја. За потребе мерења и оцењивања, школски тимови развијају тестове и успостављају критеријуме полазећи од очекиваних исхода дефинисаних у овом документу.

1. Компетенција за целоживотно учење

Лични и професионални развој појединца превасходно почива на његовој способности да управља процесом учења. Ученик треба да буде оспособљен да иницира учење, да изабере стратегије учења и дизајнира контекст у којем учи, да прати и контролише напредак током учења, да управља учењем у складу са намерама и циљем који има. Ученик уме да пронађе и асимилује нова знања и вештине, користећи претходно учење и ваншколско искуство. Свестан је процеса учења, могућности и тешкоћа у учењу; уме да превазиђе тешкоће и да истраје у учењу. Примењује знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева.

- Ученик уме да планира време за учење и да организује процес учења и управља њим.
- Активно конструише знање; уочава структуру градива, активно селектује познато од непознатог, битно од небитног; уме да резимира и елаборира основне идеје.
- Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења.
- Познаје различите врсте текстова и уме да изабере адекватну стратегију читања.
- Разликује чињенице од интерпретација, ставова, веровања и мишљења; препознаје и продукује аргументацију за одређену тезу, разликује аргументе према снази и релевантности.
- Уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

2. Комуникација

Ученик влада различитим модалитетима комуникације и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту. Ученик прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације (сврси и предмету комуникације, комуникационим капацитетима и карактеристикама партнера у комуникацији итд.). Користи на одговарајући и креативан начин појмове, језик и стил комуникације који су специфични за различите научне, техничке и уметничке дисциплине. У комуникацији са другима уме да изрази себе (своје мишљење, осећања, ставове, вредности и идентитете) и да оствари своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог. Критички процењује садржај и начин комуникације у различитим комуникативним ситуацијама. Ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога у заједницама којима припада.

- Активно доприноси неговању културе дијалога, уважавању и неговању различитости и поштовању основних норми комуникације.

- Ученик познаје специфичне карактеристике различитих модалитета комуникације (усмена и писана, непосредна и посредована комуникација, нпр. телефоном, преко интернета).
- Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писано, и да га прилагоди захтевима и карактеристикама ситуације: поштује жанровске карактеристике, ограничења у погледу дужине, намену презентације и потребе аудиторијума.
- Уважава саговорника - реагује на садржај комуникације, а не на личност саговорника; идентификује позицију (тачку гледишта) саговорника и уме да процени адекватност аргументације и контрааргументације за ту позицију.
- У ситуацији комуникације, изражава своје ставове, мишљења, осећања, вредности и идентитете на позитиван, конструктиван и аргументован начин како би остварио своје циљеве и проширио разумевање света, других људи и заједница.
- Ученик користи на одговарајући и креативан начин језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне, техничке и уметничке дисциплине.

3. Рад с подацима и информацијама

Ученик разуме значај коришћења поузданих података за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи различите изворе информација и података (библиотеке, медије, интернет, личну комуникацију, итд.) и критички разматра њихову поузданост и ваљаност. Ефикасно проналази, селектује и интегрише релевантне информације из различитих извора.
- Зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке.
- Уме да пореди различите изворе и начине добијања података, да процењује њихову поузданост и препозна могуће узроке грешке.
- Користи табеларни и графички приказ података и уме да овако приказане податке чита, тумачи и примењује.
- Користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података.
- Зна разлику између података и њиховог тумачења, зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу имати различита тумачења и да тумачења могу да буду пристрасна.
- Разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

4. Дигитална компетенција

Ученик је способан да користи расположива средства из области информационо-комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу. Познаје основне карактеристике расположивих информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ) и могућности њихове примене у свакодневном животу, раду и

образовању, односно њихов утицај на живот и рад појединца и заједница. Имајући у виду сврху постављених циљева и задатака уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговоран и креативан начин у активностима које ради тога спроводи (комуникација; сарадња; учешће у животу заједница; учење; решавање проблема; трансакције; планирање, организација и управљање самосталним и заједничким активностима; стварање, организација, обрада и размена информација), а да истовремено приступ решавању проблема прилагоди могућностима технологије. Приликом коришћења ИКТ-а свестан је ризика за сопствену и туђу сигурност и добробит и одговорним поступањем себе и друге штити од нежељених последица.

- Уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа ИКТ средства (уређаје, софтверске производе и електронске услуге).
- Изражава се у електронском облику коришћењем одговарајућих ИКТ средстава, укључујући мултимедијално изражавање и изражавање са елементима формално дефинисаних нотација карактеристичних за коришћена ИКТ средства (нпр. адресе, упити, команде, формуле, процедуре и сл. изражене у одговарајућој нотацији).
- Помоћу ИКТ уме да представи, организује, структурира и форматира информације користећи на ефикасан начин могућности датог ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере одговарајућа ИКТ средства, као и да прилагоди начин решавања проблема могућностима тих ИКТ средстава.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје ризике и опасности при коришћењу ИКТ и у односу на то одговорно поступа.

5. Решавање проблема

Ученик ангажује своје индивидуалне капацитете (знање из различитих предмета, искуство стечено изван школе, као и интелектуалне, емоционалне и социјалне способности) и друге ресурсе који му стоје на располагању (различити извори информација, алати, књиге, искуство других ученика, наставника и других особа из школског и ваншколског окружења, итд.), селективно и сврсисходно их користи, истрајава у решавању проблема и проналази/осмишљава делотворно решење за јасно или релативно јасно дефинисане проблемске ситуације за које не постоји очигледно решење, а које се јављају током учења и приликом учешћа у животу школе.

- Испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и релевантне карактеристике проблемске ситуације и разуме како су оне међусобно повезане.
- Ученик проналази/осмишљава могућа решења проблемске ситуације.
- Ученик упоређује различита могућа решења проблемске ситуације преко релевантних критеријума, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење.
- Ученик припрема примену изабраног решења, прати његову примену усклађујући се са новим сазнањима које стиче током примене датог решења и успева да реши проблемску ситуацију.
- Ученик вреднује примену датог решења, идентификује његове добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или

сличним проблемским ситуацијама.

6. Сарадња

Ученик је способан да се у сарадњи са другима или као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или реализацији заједничких пројеката. Учествује у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање у вези са правилима заједничког рада, формулисање оптималног начина за остварење заједничких циљева на основу критичког разматрања различитих предлога, подела улога и дужности, преузимање одговорности за одређене активности, надгледање заједничког рада и усклађивање постигнутих договора са новим искуствима и сазнањима до којих се долази током заједничког рада и сарадње. У процесу договарања уме да изрази своја осећања, уверења, ставове и предлоге. Подржава друге да изразе своје погледе, прихвата да су разлике у погледима предност групног рада и поштује друге који имају другачије погледе. У сарадњи са другима залаже се да се одлуке доносе заједнички на основу аргумената и прихваћених правила заједничког рада.

- Конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе, усаглашавању и остварењу заједничких циљева.
- Доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током заједничког рада.
- Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући саговорнике и сараднике, а дискусију заснива на аргументима.
- Конструктивно доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима и при томе поштује друге као равноправне чланове групе.
- Ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран, истрајан и креативан начин.
- Учествује у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

7. Одговорно учешће у демократском друштву

Ученик је способан да активно, компетентно, критички и одговорно учествује у животу школе, заједница којима припада, као и у ширем демократском друштву, руководећи се правима и одговорностима које има као припадник заједнице и као грађанин. Прихвата и поштује друге као аутономне и једнако вредне особе. Својим активностима у заједници доприноси заштити и неговању људских и мањинских права, хуманистичких вредности и основних демократских вредности и принципа. Користи право избора културе, субкултуре и традиције које ће неговати и афирмисати, поштујући право других да негују и афирмишу другачије културе, субкултуре и традиције. Поштује равноправност различитих заједница и њихових традиција и идентитета. Посебно води рачуна о могућој маргинализацији или дискриминацији своје или других заједница и активно изражава солидарност са онима који су дискриминисани или маргинализовани. Уме да се удружује са другима како би ангажовано, толерантно, аргументовано и критички заступали одређене ставове, интересе и политике поштујући права оних који заступају супротстављене

иницијативе, као и правила и процедуре за доношење одлука.
- Активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге учеснике као једнако вредне аутономне особе и њихова људска и мањинска права и тако што се супротставља различитим формама насиља и дискриминације.
- Својим активностима у школи и заједници афирмише дух толеранције, равноправности и дијалога.
- Критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.
- Има осећање припадности одређеним културним заједницама, локалној заједници, региону у којем живи, ширем друштву, држави Србији и међународним организацијама у које је Србија укључена.
- Изражава на афирмативан начин свој идентитет и поштује другачије културе и традиције и тако доприноси духу интеркултуралности.
- На изборима уме да се определи за политичке идеје и програме за које сматра да на најбољи начин доприносе остварењу личне и друштвене добити и поштује право других на другачије опредељење.
- Залаже се за солидарност и учествује у хуманитарним активностима.

8. Одговоран однос према здрављу

Ученик прикупља информације о темама у вези са ризицима, очувањем и унапређењем психофизичког здравља. Просуђује релевантне околности и, по потреби, доноси одлуке и/или се укључује у активности значајне за превенцију болести и очување здравља. Свестан је свих димензија здравља (физичко, ментално, социјално, емоционално здравље). Познаје факторе који доприносе здрављу или га угрожавају и импликација њиховог деловања по појединца, групу или заједницу. Својим понашањем, као појединац и део различитих група и заједница, промовише здравље, заштиту здравља и здраве стилове живота.
- Познаје основне састојке хране и промене које утичу на њен квалитет; разуме значај правилне исхране и адекватне прераде хране за очување здравља.
- Познаје карактеристике основних заразних болести, њихове изазиваче и мере превенције.
- Разуме значај лекова и правилног начина њихове употребе за очување здравља.
- Познаје могуће последице коришћења никотина, алкохола и других психоактивних супстанци.
- Бира стил живота имајући на уму добре стране и ризике тог избора (нпр. активно бављење спортом, вегетаријанска исхрана).
- Уме да пружи прву помоћ.

9. Одговоран однос према околини

Одговоран однос према околини подразумева познавање и непосредан доживљај природе; увиђање значаја који природа има за одржавање живота на Земљи; разумевање међузависности живог света, природних ресурса и климатских услова за одржање живота; очување његове разноврсности, еколошких станишта и климатских услова; активно учествовање у неговању здравих заједница. Ученик познаје како људске активности могу да унапреде или угрозе животну средину и одржив развој. Спреман је да се

укључи у активности усмерене ка очувању окружења у којем живи, ради и учи.
- Разуме концепт здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште) за живот људи и спреман је да се активно ангажује у заштити и унапређењу квалитета живота у заједници.
- Показује разумевање и спремност за ангажовање у заштити природе и управљању ресурсима тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје потребе.
- Процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по околину и здравље људи и одговорно поступа са њима (правилно их складишти и одлаже отпад).
- Познаје факторе који утичу на загађење земљишта, воде и ваздуха, разуме и предвиђа последице њихове употребе.
- Увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије.
- Разуме значај и користи могућности рециклирања.

10. Естетичка компетенција

Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности уметничких и културних дела и њиховог значаја за развој друштва. Естетичка компетенција иде корак даље од тога, ка препознавању међуповезаности различитих форми и средстава уметничког изражавања. Свестан је значаја естетске димензије у свакодневном животу, има критички однос према употреби и злоупотреби естетике. Ученик се оспособљава да исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у различитим медијима, да култивише културне навике, да изграђује аутономне естетске критеријуме и преференције и суди у складу с њима.
- Позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; свестан је међусобних утицаја културе, науке, уметности и технологије.
- Показује осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и има критички однос према употреби и злоупотреби естетике.
- Има изграђене преференције уметничких и културних стилова и користи их за обогаћивање личног искуства.
- Повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка.
- Уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.
- Вреднује алтернативне уметничке форме и изразе (субкултурна дела).

11. Предузимљивост и предузетничка компетенција

Кроз образовање за предузетништво, ученик се учи организационим вештинама и способностима, укључујући различите интерперсоналне вештине, као и организацију простора, управљање временом и новцем. Ученик је оспособљен за комплексно планирање и одлучивање које подразумева поштовање више услова истовремено. Уме да осмишљава пројекте у складу са унапред постављеним захтевима. Зна како да се упозна са карактеристикама одређених послова и радних места, спреман је на волонтерско ангажовање и коришћење различитих могућности за стицање радног искуства.
- Ученик разуме важност личне активације и показује иницијативу у

упознавању са карактеристикама тржишта рада (захтеви појединих радних места, начин функционисања институција, позиционирање у свету бизниса).
- Разуме принципе функционисања тржишта рада и схвата неопходност сталног усавршавања у складу са развојем тржишта и захтевима послодаваца.
- Уме да идентификује и адекватно представи своје способности и вештине ("јаке стране"); уме да напише CV и мотивационо писмо.
- Уме да искаже и заступа своје идеје, и да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и решавања конфликата.
- Има способност постављања адекватних и реалних циљева процењујући и прихватајући ризике; планира ресурсе и управља њима (знања и вештине, време, новац, технологије и други ресурси) и усредсређен је на постизање циљева.
- Зна да комуницира с послодавцима; уме да преговара; спреман је да обавља праксу и волонтира поштујући договоре.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА СТАНДАРДА

Остваривање се обезбеђује укупним образовно-васпитним процесом, кроз све облике, начине и садржаје рада.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Експериментална и демонстрациона наставна средства.
• Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни

алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).
Поред тога користити и следећа наставна средства:
• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

4.5. НАЧИН И ПОСТУПАК ПОЛАГАЊА МАТУРСКОГ ИСПИТА И ОПШТЕ МАТУРЕ

МАТУРСКИ ИСПИТ

Матурским испитом утврђује се зрелост и оспособљеност ученика за даље школовање.
Матурски испит полажу ученици (редовни и ванредни) који су успешно завршили четврти разред гимназије.

САДРЖАЈ МАТУРСКОГ ИСПИТА

Матурски испит састоји се из два дела:
- заједничког и
- изборног.

У оквиру заједничког дела ученици полажу:
- ученици гимназија друштвено-језичког смера - српски језик и књижевност/матерњи језик и књижевност за ученике који су наставу имали на језику народности и страни језик;
- ученици гимназије природно-математичког и општег смера - матерњи језик и књижевност и математику или страни језик (по избору).

У оквиру изборног дела ученици раде и бране матурски рад.
Сви предмети полажу се према програму смера гимназије који је ученик завршио.

ЗАЈЕДНИЧКИ ДЕО

Матерњи језик и књижевност

Матерњи језик и књижевност полаже се писмено.
При оцењивању писменог задатка, испитна комисија има у виду ширину обраде теме, избор и интерпретацију грађе, композицију, стил и језик.

Страни језик

Испит из страног језика полаже се писмено.
Ученик бира страни језик.
Испит се састоји из превода непознатог текста са страног језика на матерњи, уз употребу речника. Обим текста за превод износи 15-20 редова. Текст може да буде књижевни, публицистички или научно-

популарни и треба да одговара језичком знању ученика. Испитом се проверава степен усвојености предвиђених морфосинтаксичких структура, познавање особености језика са кога се преводи, способност налажења одговарајућих речи и израза у матерњем језику и оспособљеност за коришћење речника.
Текстове за испит утврђује испитни одбор на предлог стручног актива, а ученици их добијају непосредно пред почетак испита. Текстови за испит из страног језика идентични су за све ученике.

Математика

Испит из математике полаже се писмено.
На испиту ученик треба да покаже у којој мери је усвојио математичка знања и умења неопходна за примену у свакодневном животу и у пракси, колико је оспособљен за успешно настављање образовања и изучавање других области у којима се математика примењује. Приликом оцењивања писменог задатка, испитна комисија има у виду доследност у спровођењу поступака у решавању задатака и тачност решења задатка.

ИЗБОРНИ ДЕО

Изборни део матурског испита састоји се из матурског рада и одбране матурског рада.

Матурски рад

Матурски рад са одбраном је самостално обрађена тема коју ученик бира из списка одобрених тема у оквиру једног од следећих предмета:
- матерњи језик и књижевност, страни језик, социологија, психологија, математика, рачунарство и информатика, историја, филозофија, географија, физика, хемија, биологија и област уметности (ликовна, музичка, сценска, филмска).
Теме за матурски испит утврђује наставничко веће школе на предлог стручних актива. Списак утврђених тема објављује се на огласној табли или доставља ученицима на увид на други погодан начин почетком другог полугодишта за текућу школску годину.

Сврха матурског рада је да ученик покаже колико влада материјом у вези са темом, у којој мери је усвојио методе и приступ обради теме, како се служи литературом, да ли је оспособљен да анализира, критички размишља и да самостално изрази свој лични став у односу на тему коју обрађује.
Ученик ради матурски рад у току завршног разреда уз помоћ наставника-ментора.
У току матурског рада обавезно је организовање најмање четири консултације на којима је ментор дужан да прати рад сваког ученика и пружи потребну помоћ упућивањем на потребну литературу и избору начина и структуре израде рада.

Одбрана матурског рада

На усменој одбрани матурског рада ученик је дужан да изложи концепцију свога рада, да наведе литературу и друге изворе знања које је користио, да образложи посебне методе и поступке којима се руководио у току израде матурског рада и разлоге некоришћења других, брани рад, осим ако је тема матурског рада из групе заједничких предмета (матерњи језик и књижевност, математика и страни језик).
После одбране матурског рада испитна комисија утврђује једну оцену која се изводи из вредности рада и одбране матурског рада са аспекта способности кандидата да самостално интерпретира материју и да користи савремене методе и изворе информација у процесу стицања новог знања.

ОРГАНИЗАЦИЈА И НАЧИН ПОЛАГАЊА МАТУРСКОГ ИСПИТА

Матурски испит полаже се у два редовна испитна рока: јунском и августовском. После августовског рока ученици полажу ванредно, у испитним роковима утврђеним општим актом школе.
Матурски испити морају се завршити у јунском року најкасније до 20. јуна, а у августовском року најкасније до 25. августа.
За полагање матурског испита ученик подноси пријаву школи у року који одреди школа. У пријави наводи страни језик који жели да полаже и назив теме за матурски рад, прилаже сведочанства о завршеним разредима гимназије и извод из матичне књиге рођених.
Ученику који се пријавио за полагање матурског испита и био спречен да из оправданих разлога полаже испит у целини или поједине делове испита, испитни одбор може да одобри полагање и ван редовних рокова.
Ученик може да одустане од полагања испита три дана пре почетка испита, о чему обавештава испитни одбор.

Начин полагања испита

Испит из истог предмета полажу сви ученици истог дана, по правилу, у истој просторији, у присуству најмање једног дежурног наставника.
Испит из појединог предмета траје четири школска часа.
Између два испита ученик мора да има слободан дан.
На испиту из страног језика ученик може да користи речник и лексикон.
За остале испите није дозвољено коришћење помоћне литературе.
Теме и задатке за испит предлажу предметни наставници, а испитни одбор, на дан испита, из предложених тема утврђује четири теме, односно групе задатака од којих ученик бира једну.
Теме и задатке за испит ученици добијају непосредно пред почетак испита.
Исту тему за матурски рад може да ради само један ученик у истом испитном року.
Ученик предаје матурски рад у року који одреди испитни одбор. Уколико га не преда у предвиђеном року, сматра се да је одустао од полагања матурског испита.
Ученик не сме да прекрши испитна правила која утврди школа.
Испиту могу да присуствују дежурни наставник (наставници), председник испитног одбора и овлашћени школски надзорник Министарства просвете.
Одговори ученика на одбрани матурског рада трају до 30 минута, укључујући и време за припрему ученика за давање одговора.
Материјал који садржи списак тема и задатака и питања за писмени испит чувају се као пословна тајна до почетка испита. Материјал чува директор школе.

Испитни одбор и испитне комисије

За спровођење матурског испита директор школе формира испитни одбор и испитне комисије за сваки предмет који се полаже на матурском испиту. Ако један предмет или део испита полаже велики број ученика, директор може да именује већи број испитних комисија за исти предмет. Ако школа нема довољан број стручњака за одговарајући предмет, може да ангажује, као чланове испитних комисија, стручњаке из других школа.
Испитни одбор чине председник испитног одбора, сви чланови испитних комисија и секретар одбора.
Председник испитног одбора је директор школе.
Сви чланови испитних комисија су истовремено чланови испитног одбора.
Записник о раду испитног одбора води секретар кога именује директор на почетку школске године.

Испитну комисију чине три члана: председник, предметни испитивач и стални члан. Два члана морају бити стручна за предмет из кога се полаже испит.
Директор одређује ко ће бити председник испитне комисије, ко испитивач, а који ће члан водити записник о раду испитне комисије.

Испитни одбор евидентира:
- теме за матурски рад;
- кандидате за матурски испит са подацима о страном језику који ће да полажу и назив теме за матурски рад;
- рокове и распоред полагања појединих делова испита;
- наставнике који ће да дежурају за време испита;
- наставнике - менторе које ће ученици консултовати у року израде матурског рада;
- утврђује теме и задатке за писмене испите;
- утврђује општу оцену на матурском испиту;
- утврђује коначну оцену у случају несагласности чланова испитне комисије приликом закључивања оцена за поједине предмете.

Испитни одбор усваја одлуке већином гласова присутних чланова, а може да одлучује ако су присутне две трећине свих чланова.

ОЦЕЊИВАЊЕ

Општи успех на матурском испиту исказује се једном оценом као средња аритметичка вредност оцена добијених за поједине предмете који су полагани на матурском испиту и оцене из матурског рада.
Оцена из матурског рада изводи се на основу оцена добијених на матурском раду и одбрани тога рада.
Оцене појединих предмета утврђује испитна комисија на предлог предметног испитивача, а оцену општег успеха испитни одбор на основу извештаја испитних комисија. Ако испитна комисија не може да утврди појединачне оцене једногласно, ако је један оцењивач дао позитивну оцену, други негативну, или је разлика између позитивних оцена две и више, испитни одбор утврђује коначну оцену.
Ученик је положио матурски испит ако је из заједничког и изборног дела испита добио позитивну оцену.

Ученик који је на матурском испиту добио једну или две недовољне оцене полаже поправни испит, односно поправне испите. Уколико не положи поправни у августовском року, поново полаже испит, односно испите из предмета из кога, односно којих није положио испит, као ванредан ученик, у роковима утврђеним општим актом школе.
Ученик може бити и неоцењен или оцењен негативном оценом, без полагања испита.
Неоцењен остаје ученик који прекине испит из оправданих разлога и ученик који је због кршења испитних правила удаљен са испита.
Негативном оценом оцењује се ученик који прекине испит без оправданих разлога, ученик који није предао писмени задатак, ученик који је напустио просторију у којој се полаже испит, без дозволе дежурног наставника. Негативном оценом оцењује се и ученик за кога се недвосмислено докаже да је у току испита или после испита користио недозвољена средства или да је преписивао.

ЕВИДЕНЦИЈА И ЈАВНЕ ИСПРАВЕ

Школа је дужна да води евиденцију о матурском испиту и издатим дипломама у складу са Законом о средњем образовању и васпитању.
Након положене матуре школа издаје диплому ученику најкасније седам дана после положеног матурског испита.

Диплома се издаје у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о јавним исправама које издаје средња школа.
О току полагања испита води се записник на обрасцу прописаном Правилником о садржају и начину вођења евиденције у средњој школи.
За време дежурства на испиту дежурни наставник уноси у записник све што није у складу са утврђеним правилима о току испита.
Записници се воде посебно о раду испитних комисија, а посебно о раду испитног одбора.
Записник о матурском испиту обухвата податке о ученику, податке о испитним предметима, члановима испитног одбора и испитних комисија, податке о темама, односно задацима, и успех за сваки део испита.

ОПШТА МАТУРА ОД ШКОЛСКЕ 2020/2021. ГОДИНЕ

Почев од школске 2020/2021. године завршни испити у средњем образовању и васпитању су испити на државном нивоу којима се завршава одређени ниво образовања и васпитања, и то: у општем средњем образовању и васпитању (гимназија) – општа матура.

Општа матура је прописана Правилником о Програму опште и уметничке матуре („Службени гласник РС - Просветни гласник“, бр. 11/17). Ученици који заврше четворогодишње опште средње образовање (гимназију) полагаће општу матуру по програму који је утврђен овим правилником почев од школске 2020/2021. године.
Средње образовање се завршава полагањем испита на државном нивоу.

Програм опште матуре
Општом матуром проверава се усвојеност општих стандарда постигнућа након завршеног средњег општег образовања и васпитања у гимназији, а који се прописују програмом опште матуре.
Општа матура се полаже у складу са програмом опште матуре, који доноси министар по прибављеном мишљењу Националног просветног савета.

Право на полагање опште матуре
Општу матуру полажу ученици након завршеног четвртог разреда средњег општег образовања и васпитања у гимназији.
Општу матуру, односно њен део може да полаже и ученик након завршеног четвртог разреда средњег стручног, односно уметничког образовања у складу са програмом опште матуре.
Ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом, специфичним тешкоћама у учењу или језичким баријерама полаже општу матуру у условима који обезбеђују превазилажење физичких и комуникацијских препрека, а може да буде ослобођен од полагања дела матурског испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа, или да тај део полаже у складу са индивидуалним образовним планом, о чему доносе одлуку тим за инклузивно образовање и тим за пружање додатне подршке ученицима. Тимови припремају планове за организовање и спровођење опште матуре за ове ученике.

Јавна исправа и наставак школовања
Након положене опште матуре ученику се издаје јавна исправа, у складу са овим законом.
На основу положене опште матуре, ученик може да се упише у високошколску установу без полагања пријемног испита, осим испита за проверу склоности и способности, у складу са законом којим се уређује високо образовање.

Језик полагања опште матуре
Језик полагања опште матуре је језик на коме је ученик стицао опште средње или уметничко образовање и васпитање. Ученици који су опште средње образовање и васпитање стицали на српском и страном језику тј. двојезично полажу општу матуру на српском језику.
Ученик који је образовање и васпитање стицао на језику националне мањине може изабрати да општу и уметничку матуру, у целини или њен део, полаже на српском језику.

Циљ опште матуре
Циљ опште матуре је да се провере постигнућа ученика, односно степен усвојености и развијености знања и умења, тј. компетенције ученика на крају општег средњег образовања и васпитања и утврди спремност ученика за даљи наставак образовања на високошколској установи.

Право на полагање опште матуре
Општу матуру полажу ученици који су завршили четврти разред општег средњег образовања и васпитања, односно гимназију.
Ученици који су завршили четврти разред средњег стручног односно уметничког образовања и васпитања имају право да полажу општу матуру, односно њен део, у складу са законом.
Ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом полажу општу матуру у складу са њиховим моторичким и чулним могућностима, односно условима које захтева одређена врста инвалидитета, у складу са законом.

Садржај опште матуре
Садржај опште матуре могу да чине испити из наставних предмета за које су дефинисани и усвојени општи стандарди постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета.
Листу општеобразовних наставних предмета чине: Српски језик и књижевност/Матерњи језик и књижевност, Страни језик, Математика, Физика, Хемија, Биологија, Географија, Историја и Српски као нематерњи језик.

Структура опште матуре
Општу матуру чине испити из обавезног и изборног дела.
Обавезни део опште матуре је обавезан за све ученике.
Обавезни део опште матуре чине три (3) испита из следећих наставних предмета:
– Српски језик и књижевност, односно Матерњи језик и књижевност;
– Математика;
– Наставни предмет по избору.
Српски језик и књижевност, односно Матерњи језик и књижевност, у обавези су да полажу сви ученици.
Математику су у обавези да полажу сви ученици који су овај наставни предмет учили више од две године општег средњег образовања и васпитања. Ученици који су учили Математику до две године бирају неки други предмет са Листе општеобразовних наставних предмета, што укључује и могућност избора Математике.
Наставни предмет по избору је предмет који ученик обавезно мора да изабере са Листе општеобразовних наставних предмета.
У обавезном делу опште матуре ученик полаже три различита наставна предмета. Дакле, наставни предмет по избору не може да буде Српски језик и књижевност/Матерњи језик и књижевност и Математика (односи се само на ученике који су Математику учили више од две године), тј. наставни предмет који је ученик изабрао уместо Математике.
Српски као нематерњи језик могу да изаберу само ученици који су образовање и васпитање стицали на једном од језика националних мањина.

Изборни део је део за који ученик може да се определи у зависности од захтева високошколске установе на којој планира да настави образовање. Уколико се ученик у предвиђеном року определи за полагање изборног дела опште матуре, овај део испита постаје обавезан за тог ученика. Ученик може да одустане од полагања овог дела у року који је прописан школским календаром за средње школе за полагање опште матуре.
У изборном делу ученик може да бира наставне предмете са Листе општеобразовних наставних предмета и то бира само оне предмете које није полагао у оквиру обавезног дела.
Број изборних предмета, које ученик бира, није ограничен.
Изборни део опште матуре полажу ученици на основу сопственог избора.

Садржај и структура тестова
Обавезне и изабране наставне предмете у оквиру обавезног и изборног дела опште матуре ученик полаже писаним путем, решавањем тестова.
Тестови су засновани на утврђеној листи општих стандарда постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета и њима се испитују знања и умења ученика на крају општег средњег образовања и васпитања, односно степен развијености предметне и међупредметних компетенција са три нивоа образовних стандарда.
Тест садржи 40 задатака од којих је 10 задатака са основног нивоа, 20 задатака са средњег нивоа и 10 задатака са напредног нивоа. Задаци носе различити број бодова у односу на ниво задатка. Максимално време полагања теста је 240 минута.

Начин полагања опште матуре
Општа матура полаже се на целој територији Републике Србије у исто време и план полагања је утврђен школским календаром за средње школе. План полагања опште матуре подразумева два редовна испитна рока: јунски и августовски. Ученици који не положе општу матуру у редовном року полажу у следећем испитном року у складу са прописаним календаром.
Општа матура, у обавезном и изборном делу, полаже се писаним путем, решавањем тестова.
Сваки ученик је у обавези да у календаром прописаном року поднесе пријаву школи за полагање опште матуре. Пријава садржи списак наставних предмета из обавезног дела опште матуре и списак наставног/-их предмета изборног дела опште матуре.
Ученик има право да одустане од изборног дела опште матуре у року који је прописан календаром.
Ученик је положио општу матуру када положи све испите из обавезног дела.
Сваке школске године одређује се минималан број бодова за сваки предмет појединачно који је потребан да би ученик положио тај предмет.
Након положених свих испита ученику се издаје јавна исправа о положеној општој матури која садржи: називе наставних предмета из обавезног као и изборног дела, оцене и остварени проценат/број поена за сваки наставни предмет и проценат решености задатака за сваки ниво стандарда.
Ученик са положеном општом матуром може да се упише на високошколску установу под условима које та установа прописује, односно у складу са законом.

4.6. ВАНРЕДНИ УЧЕНИЦИ

КОНКУРС ЗА УПИС УЧЕНИКА У ПРВИ РАЗРЕД СРЕДЊЕ ШКОЛЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА ШКОЛСКУ 2018/2019. ГОДИНУ

Конкурсом за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2018/2019. годину, Сенћанској гимназији није одобрен упис ванредних ученика у први разред.

ВАНРЕДНИ УЧЕНИЦИ

Својство редовног, односно ванредног ученика стиче се уписом у школу сваке школске године, под условима утврђеним законом.

Ванредни ученик има право да се упише у одговарајући разред у току школске године.

Ванредни ученик не може завршити започети разред у року краћем од годину дана.

Редован ученик првог разреда школе је лице које је уписано у први разред ради стицања средњег образовања и васпитања или образовања за рад и млађе је од 17 година, а ванредан ученик првог разреда школе је лице уписано у први разред средњег образовања и васпитања или образовања за рад и старије је од 17 година.

Лице из осетљивих друштвених група и са изузетним способностима млађе од 17 година може да стиче средње образовање и васпитање или образовање за рад у својству ванредног ученика, ако оправда немогућност редовног похађања наставе, уз сагласност министра.

Изузетно, лице старије од 17 година које је претходне школске године завршило основну школу у трајању од осам година, може у наредној школској години уписати средњу школу у својству редовног ученика.

Висину школарине утврђује министарство надлежно за послове образовања и васпитања (у даљем тексту: Министарство), према врстама образовања и васпитања, с тим да се поједини ванредни ученици – лица старија од 17 година, услед тешке материјалне и социјалне ситуације, могу ослободити плаћања школарине, ради постизања пуне равноправности у стицању образовања и васпитања.

Обавезни облици образовно-васпитног рада за ванредног ученика могу бити: настава, припремни и консултативно-инструктивни рад.

Припремну наставу школа остварује за редовног ученика који се упућује на полагање разредног испита, и за ванредног ученика.

Владање ванредних ученика не оцењује се.

Изузетно, редован ученик средњег образовања и васпитања који није положио поправни испит, може да заврши започети разред у истој школи наредне школске године, у својству ванредног ученика, поновним полагањем неположеног испита, уз обавезу плаћања накнаде стварних трошкова које утврди школа..

Када заврши разред ванредан ученик има право да се у истој школској години упише у наредни разред, у истом својству.

Матурски испит полажу ученици који су успешно завршили четврти разред гимназије.

Ученик завршног разреда гимназије који не положи поправни, односно матурски испит завршава започето образовање у истој школи у својству ванредног ученика полагањем испита, уз обавезу плаћања накнаде стварних трошкова које утврди школа.

Редован ученик може упоредо да савладава школски програм, односно део школског програма за други образовни профил, као ванредан ученик, уз обавезу плаћања накнаде стварних трошкова.

Ванредан ученик полаже испите из свих предмета утврђених школским програмом, осим из предмета физичко васпитање - ако је старији од 20 година, и извршава друге обавезе утврђене Законом, овим законом и општим актима школе.

Редован ученик који не положи испит из става 1. овог члана у августовском испитном року може тај испит да полаже, као ванредан ученик, у испитним роковима утврђеним општим актом школе.

4.7. НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА ДРУГИХ ОБЛИКА СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА

Други облици стручног образовања и њихови програми

Други облици стручног образовања су: образовање за рад, стручно оспособљавање и обука.
Образовањем за рад стичу се знања, вештине и позитиван однос према занимању.
Стручним оспособљавањем стичу се знања, вештине и позитиван однос према обављању одређених послова за занимање.
Обуком се стичу основна знања, вештине и позитиван став за обављање одређених послова или операција у процесу рада.
Програми других облика стручног образовања су основа за доношење школског програма у средњем образовању и васпитању.
Посебни програми стручног оспособљавања и обуке донети према другим прописима - остварују се на основу утврђених стандарда.
Образовање за рад траје две године.
Стручно оспособљавање и обука трају до годину дана, у складу са прописаним, односно одобреним програмом.
Средња школа може да остварује програме обука, у складу са потребама тржишта рада.

Други облици стручног образовања у Сенћанској гимназији

Сенћанска гимназија не врши друге облике стручног образовања.

4.8. ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

Образовно-васпитни рад обухвата наставне и ваннаставне активности школе којима се остварује школски програм и постижу прописани циљеви, исходи, стандарди постигнућа и компетенције, у складу са законом.

1. Обавезни облици образовно-васпитног рада за редовног ученика су: настава - теоријска и вежбе, додатна, допунска настава, припремна настава и друштвено-корисни рад ако се у току школске године укаже потреба за њим.
Обавезни облици образовно-васпитног рада за ванредног ученика могу бити: настава, припремни и консултативно-инструктивни рад.
2. Изборни облици образовно-васпитног рада су верска настава и грађанско васпитање.
3. Факултативни облици образовно-васпитног рада су: настава трећег страног језика и ваннаставни облици - хор, екскурзија, културно-уметничке, техничке, проналазачке, хуманитарне, спортско-рекреативне и друге активности.
Факултативни облици образовно-васпитног рада обавезни су за ученике који се за њих определе.

Гимназија остварује додатни, допунски и припремни рад до 60 часова у сваком разреду, друштвено корисни рад од по два радна дана у сваком разреду и за рад са ученичком заједницом од 15 до 30 часова у сваком разреду према следећем:
1) Час одељенског старешине/заједнице 1 час недељно;
2) Додатни рад до 30 часова годишње;
3) Допунски рад до 30 часова годишње;
4) Припремни и друштвено-корисни рад (ако се у току године укаже потреба за њим) до 30 часова годишње.
Додатну наставу школа остварује за ученика који постиже изузетне резултате или показује интересовање за продубљивање знања из одређеног предмета.
Допунску наставу школа остварује са ученицима који имају тешкоће у савладавању програма из појединих предмета или са ученицима који желе да унапреде постигнућа у одређеној наставној области. Ученик је обавезан да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно.
Припремну наставу школа остварује за редовног ученика који се упућује на полагање разредног испита, и за ванредног ученика.
Припремна настава остварује се и за ученика који је упућен на полагање поправног испита, у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из предмета на који је упућен на поправни испит.

Школа је дужна да организује припрему свих ученика за полагање матурских испита у обиму од најмање 5% од укупног годишњег броја часова из предмета из којих се полаже матурски испит.
За ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, који су укључени у редован систем образовања и васпитања, остварује се додатна подршка у складу са индивидуалним образовним планом.

Број часова наставе трећег страног језика у I. разреду износи по два часа седмично са 74 часа годишње, у II. разреду по два часа седмично са 70 часова годишње, у III. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у IV. разреду по два часа седмично и 64 часа годишње.

Екскурзије ученика предвиђене су до три дана у сваком од четири разреда, стваралачке и слободне активности ученика од 30 до 60 часова у сваком разреду, хор са два часа недељно, а културна јавна делатност школе са два радна дана у школској години.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ

Приступ планирању наставе

Планирање васпитно-образовног рада како на нивоу школе тако и на нивоу једног предмета или часа мора подједнако бити систематично и одражавати један логички след операција.
Први корак јесте одређивање циља и његово прецизирање - односно операционализација циља глобалне или појединачне педагошке активности.
За сваку активност која се намерава извести (наставну, ваннаставну, практични рад, феријална пракса и слично) треба јасно дефинисати оно што се жели добити као крајњи резултат. То може бити сума знања, разумевања појаве или закона, упознавање операције или овладавање неком радном операцијом, остваривање васпитних задатака итд. У сваком случају постављени циљ односно задаци морају бити једноставно и крајње прецизно дефинисани, сужени, колико је то год могуће, на жељени резултат. Операционализација циља је посебно значајна на нивоу планирања часа или других активности, јер је ту могућа потпуна конкретизација.

Једном постављен, конкретизован циљ је крајња тачка до које треба доћи полазећи од почетног стања. Прецизно утврђивање почетног стања у ланцу планирања, претпоставља констатовање развојних и узрасних карактеристика ученика дате групе, познавање састава групе са становишта нивоа знања или овладаности вештинама, развијености способности и социокултурних утицаја под којима су ученици, навика и мотивације за одређена питања. Поуздано утврђивање почетног стања може се постићи тимским радом наставника и стручних сарадника, пре свега (педагога, психолога и социјалног радника). Прецизно утврђен циљ и прецизно утврђено почетно стање су две тачке (почетна и завршна) између којих се одвија процес педагошког стваралаштва наставника који обухвата следеће кораке:

1. Селекција информација и операција које ће бити презентиране и пренете ученицима било ради информисања било ради усвајања. Треба имати на уму да су програми оквир а не рецепт за прецизно утврђену суму знања, посебно кад се ради о теоријским предметима. Код савладавања практичних операција програми дају прецизне информације, па је овде наставнику много једноставније. Међутим, и у таквим случајевима, познавање претходног стања, односно степена овладаности појединим операцијама јесте коректив за дозирање активности и избегавање понављања вежби и операција које су у оквиру претходних активности савладане.

Избор информација релевантних за проблем који се проучава значи, пре свега, чишћење од небитних детаља опширности чиме се може повећати оптерећеност ученика и наставника али не и повећати ефекат рада.

Селекција информација претпоставља брижљиво проучавање програма свог и сродних наставних предмета, наставних садржаја, било које врсте, проучавање уџбеника и референтне литературе, паралелно са овим садржајима, да би се остварила корелација међу сродним предметима, установило које је информације неопходно саопштити на часу а које ученици могу и добијају читањем уџбеника или приручника.

2. Идентификовање погодности и сметњи које се јављају у практичним условима рада сваког ученика и наставника је један од важних корака на путу ка остварењу циља.
Исти елементи могу бити и погодности и сметње у раду и то су:
- знање и способности са којима наставник (теоријске и практичне наставе) стручни сарадник или сарадник у настави располажу,
- простор и опрема објекта у коме се активност изводи или треба да изведе (величина просторије с обзиром на групу, њена адекватност планираној активности, опремљеност простора одговарајућим намештајем, наставним средствима или машинама и апаратима за обављање одређених практичних радњи),
- извори информација и знања (литература, наставна средства, сарадници - у школи и ван ње),
- време које се може употребити, које стоји на располагању, за одређену активност.
Утврђивање сваког од ових елемената по категоријама погодности и сметњи омогућује правилан и адекватан избор информација и операција које ће бити пренете ученицима, избору, метода, облика, средстава и система рада (педагошке стратегије).
Планирати активност ако за њу нема одговарајућег простора или опреме значи већ унапред рачунати на неуспех. Због тога се у планирању мора водити рачуна о избору поступака који се могу спровести у постојећим условима, имајући у виду све што је побројано као могуће сметње или погодности.

3. Изграђивање педагошке стратегије је уствари дидактичко-методичка операција која подразумева:
- избор метода у зависности од напред поменутих елемената,
- избор облика, на исти начин и
- избор наставних средстава, схваћених у најширем смислу као све врсте избора за учење и наставу (књижна, некњижна грађа, апарати, инструменти итд.).
Избор наставних средстава такође може да буде вршен у зависности од побројаних могућих погодности или сметњи, али се тај избор по правилу не врши на нивоу планирања часа или поједине активности, већ на нивоу планирања годишњег или полугодишњег рада.

4. Евалуација, примењене стратегије, односно одабраних метода, облика, средстава или система рада је веома важан корак у раду на планирању и припремању. Она се спроводи у зависности од постављеног циља, почетног стања, изабраног садржаја (информација и операција), извора и сметњи. Тако проверавана стратегија омогућује стално прилагођавање поступака датој ситуацији и датим циљевима, те се не може говорити о универзално добрим и одговарајућим методама, организације и облицима рада, већ само о адекватним, с обзиром на циљ, погодности и сметњи.

Иста средства, методе и облици могу у зависности од почетног стања, постављеног циља и спретности и знања наставника дати веома добре или веома лоше резултате. Употреба једног наставног средства, на пример филма, може имати потпуно негативне ефекте, чак и кад се ради о веома добром и по садржају адекватном филму, ако наставник није спреман за његову употребу, било да се јављају проблеми руковања са апаратима или да наставник не помиње садржај филма и слично.

5. Резултат, оствареност циља, се процењује у односу на цео процес укључујући у то и операционализацију циља.

Стална евалуација поступка планирања и припремања и евалуација сваке од фаза, сваког од предузетих корака омогућује сталне корекције и прилагођавање поступка ради постизања бољих резултата. Вођење евиденције о примењеном поступку, успешности тог поступка, о примењеним средствима, анализа конкретизације циља итд., служи наставнику као основа за стварање "личне методике" која као резултат систематског планирања и анализе постаје веома вредан инструмент рада наставника.

6. Место и улога ученика у планирању. Будући да се извори знања налазе не само у школи, него и ван ње, да млади уче посредством средстава масовних комуникација, да наставници у школи где у већој или мањој мери постоје многобројни извори (библиотеке, колекције наставних средстава, машине итд.) нису једини и превасходни извори знања, за планирање рада, припрему реализације и изградњу одговарајућих односа међу наставницима и ученицима, наставник мора имати у виду да су његови положај и улога, као и положај и улога ученика промењени. Најзначајнија промена је управо у постојању објективних услова да ученик поступно преузима и део улоге планера и организације процеса сопственог учења и образовања.

Наставник у условима савремене технологије образовања има пре свега задатак да: планира, припрема, усмерава, контролише, вреднује, мотивише, објашњава, помаже ученику у личном планирању. Наставно средство може да: мотивише, саопштава, показује, објашњава, илуструје, замењује стварност, служи као инструмент.
Ученик, ако су ове "дужности" наставника и средстава заиста подељене онако какве су им могућности, ће се обраћати наставнику више за помоћ у планирању и организовању активности док ће се средством више користити непосредно, црпећи од њега само информације. Дакле, може се повећати васпитни утицај наставника, препуштајући средству улогу информатора а ученику планера и организатора процеса сопственог учења.

7. Планирање и непосредна припрема наставника за васпитно-образовни рад. Ове активности су услов рационалног располагања временом јер обезбеђују: равномерност наставног садржаја, систематичност, поступност у раду, селективнији избор и примену наставних метода и средстава, облика и техника рада. Оно није просто распоређивање наставних садржаја по часовима, већ је то целокупни поступак претходно наведених фаза у раду.
Планирање наставног рада карактерише општи приступ за разлику од програмирања наставне теме као конкретизоване разраде појединих програмских садржаја. Планирање можемо поделити на више врста. С обзиром на време, оно може бити: годишње, полугодишње, тромесечно, месечно и седмично. С обзиром на степен разраде планирање може бити глобално и оперативно; а према поступку временско и тематско.

У пракси наших школа уобичајено је да наставник врши: 1) глобално 2) оперативно планирање као и 3) непосредно припремање за извођење наставног рада - припрема за час као и друге облике васпитно-образовног рада који су тесно повезани са наставом нпр. - додатни рад, слободне активности и сл.

Глобално планирање (годишње) врши се пре почетка школске године и обухвата распоређивање наставних тема, број предвиђених часова по теми, распоређивање часова за обраду, утврђивање и систематизацију.

Оперативно планирање обухвата дидактичко-методску разраду наставних тема на наставне јединице а временски обухвата најмање један месец.
Наставник ради на изради оперативног плана уз уважавање напред наведених елемената и поступка (нпр. корелација са истим предметом по разредима, сродним предметима, упознавање услова, предзнања ученика и сл.). Оперативни план садржи: време (нпр. наставне недеље), редослед наставних

јединица у оквиру теме и за сваку од њих назначен тип часа, облик рада, метод рада, наставна средства место рада (локација) примена иновативних поступака, сараднике у реализацији и напомену у коју се уноси све оно што је важно за саопштење о наставној јединици, одступање од плана итд.

Оперативно планирање захтева већу креативност и еластичност наставника у односу на усвојени Наставни план и програм. То подразумева извесну слободу наставника у коришћењу броја часова датих у оквиру наставне теме; наставник ће број часова одредити и према условима школе, захтевима који се пред ученика постављају и темпу којим ученици усвајају те захтеве. Отуда наставник има потребу да повећа или смањи број часова по наставној теми, односно наставној јединици. Овакве разлике ће постојати између наставника у оквиру једне и различитих школа. Пожељно је да наставник при изради оперативног плана сарађује са ученицима чиме би се обезбедила потпунија субјективизација ученика у наставном процесу.

Непосредна припрема наставника за рад подразумева израду писане припреме која представља дидактичко-методичко структурирање часа, а састоји се у спецификовању одговарајуће наставне технологије која највише одговара унутрашњој логичкој структури градива одређене наставне јединице. Који ће елементи бити садржани у непосредној припреми зависи од више фактора међу којима као значајне истичемо: сложеност и тежину градива; искуства наставника у коришћењу облика, метода, средстава и система; циљеве конкретног часа и карактеристике ученика релевантне за остваривање тих циљева; дидактичко-техничку опремљеност школе и др.

Основни задатак припреме и разлог за израду је да се планира организација часа и што конкретније предвиде активности и односи наставника и ученика. Да би се то постигло писана припрема треба да садржи следеће елементе:
1. предмет,
2. наставну јединицу,
3. циљеве и задатке часа - блока (образовне и васпитне),
4. артикулацију часа
- главне садржинске целине и потребно време за њихову реализацију, а све то повезано са
- облицима, методама, средствима и системима рада,
6. сараднике у раду (уколико постоје).

У изради писане припреме наилазимо на специфичности код припремања часова вежби и практичне наставе (види део о моторном учењу).
Планирање, а посебно непосредно планирање за час, често захтева тимски рад.
На нивоу школе тимски би се радило на изради структуре програма школе, постављању задатака и изради смерница за поједине делове те структуре, постављању рокова обједињавања рада, издвајања задатака за праћење и истраживање и сл. Планирање, програмирање и евалуирање појединих видова васпитно-образовног рада годишње и оперативно решавали би тимови састављени у оквиру појединих Актива наставника. Без тимског рада тешко је успешно остварити овај задатак код појединих облика наставе (нпр. практичне наставе).

Активи наставника решавају значајна питања наставе. Када су организовани за групу сродних научних дисциплина они се, по структури чланова веома приближавају тиму. Међутим, значајно је да се низ питања из делатности Актива тимски решавају и када је састављен само из једног профила стручњака. Тим би се формирао у зависности од задатака тако да би га некада чинили представници свих актива у школи, некада представници актива сродних дисциплина, некада чланови једног актива а увек проширени укључивањем директора, неког од стручних сарадника, родитеља и сл. У вези са наставом у оквиру Актива тимски би требало радити на: избору и одређивању нивоа обраде тема у односу на

могућност ученика; избору наставних облика, метода и средстава; разради принципа одабраних модела и разматрању могућности њихове примене на одређеним наставним јединицама; организацији огледних часова за демонстрирање изабраних модела (облика, метода или наставних средстава); изради програма оспособљавања ученика за самообразовање; организовање дискусија и стручних расправа; организовању такмичења; доношењу плана писмених и контролних вежби и писмених задатака; избору садржаја и облика рада слободних активности; постављању дидактичко-методичког приступа у организацији и реализацији додатног рада; израду методологије праћења и уједначавања нивоа и степена остварености појединих аспеката васпитања и образовања; тимској обради неких садржаја при чему различите аспекте теме обрађују стручњаци.

ОРГАНИЗАЦИЈА И ОБЛИЦИ НАСТАВЕ

Организација наставе у оквиру једног наставног предмета одређена је циљевима, оперативним задацима, специфичном садржином програма, расположивом наставном технологијом и опредељењем за одређену педагошку стратегију као и самим субјективним условима и могућностима наставника и ученика. По новом програму настава се изводи у условима осавремењеног предметно-разредно-часовног система са низом диференцираних облика наставе (обавезно, факултативне) и осталих васпитно-образовних активности (допунски рад, додатни рад, слободне активности и др.).

Савремене дидактичке теорије, теорије учења, развијена образовна технологија и наставна пракса омогућавају да се у постојећу организациону основу уносе и флексибилнији облици наставе и учења који омогућују разноврсну структуру ученичких активности у циљу њиховог продуктивног (интелектуалног, креативног и практичког) ангажовања у условима остварене диференцијације и индивидуализације наставе, сједињавања индивидуализованог и заједничког рада и напредовања ученика.

У циљу остварења укупних задатака и унапређивања квалитета па самим тим и ефеката наставе, наставник(ци) је у могућности да изграђује стратегију наставе комбинујући и примењујући, како у литератури и пракси већ устаљене познате облике организације наставе на часу - фронтални, групни и индивидуални рад, тако и осавремењене облике организације наставе и учења као што су: диференцирана настава, индивидуализована настава, тимска настава, рад у паровима и други уз адекватан избор начина (система) учења: предавачког, програмиран, проблемског, учења путем открића и других.

Сваки наставник у оквиру постојећих услова за наставу предмета који предаје и у сарадњи са члановима радних тимова мора да трага за таквом стратегијом наставе и учења које ће бити оптимална за различите категорије ученика (према њиховим индивидуалним разликама). При том је годишња припрема наставника одлучујућа. Већ у тој почетној етапи рада он се опредељује шта ће нпр. обрадити путем предавања и фронталним радом са ученицима што индивидуализованом наставом, што диференцираном наставом по нивоима, шта проблемском наставом (индивидуално и у групи) и сл.
Таквим приступом организације наставе са диференцираним индивидуалним и заједничким активностима наставник ће превазићи слабости предавачко-испитивачке наставе, кампањског учења, нездравог такмичења и индивидуализма и омогућити рационално осамостаљивање ученика у мишљењу и раду.

1. Фронтални облик рада у настави је истовремени, напоредни рад наставника са свим ученицима у разреду под истим радним условима. То подразумева да се сви ученици стављају пред исте задатке, на истом наставном градиву са истом педагошком стратегијом. Ово је најчешћи облик рада наставника и примењује се углавном приликом преношења нових информација и нових знања ученицима. У овом

облику рада доминира наставник користећи са вербалним методама рада. Фронтални облик наставног рада не сме постати доминирајући облик.

Предност овог облика је у томе што је економичан јер се може применити у одељењима са релативно великим бројем ученика и што омогућава наставнику да у оквиру расположивог времена обради веће програмске целине и у условима мање технички опремљених школа методама демонстрирања. Овај рад пружа могућности за стварање одређених емоционалних и интелектуалних расположења код свих ученика чиме се продубљује доживљај садржаја градива (нпр. обраде садржаја који се могу користити за остваривање задатака развијања патриотизма и сл.).
Међутим, рад са свим ученицима захтева да се одмери према "просечном" ученику и у обради градива и у ангажовању, а самим тим не задовољавају се потребе других категорија ученика - обдарених и оних са тешкоћама у развоју. То доводи до сметњи у процесу индивидуализације рада и омета оптималну активизацију ученика.

2. Индивидуални облик рада са ученицима, представља појединачни рад ученика, уз одговарајућу помоћ наставника, било да ради на посебном задатку или на задатку који је део општег задатка за разред. Атмосфера индивидуалног рада обезбеђује максималне услове за развој радних и организационих способности ученика, развија самосталност у раду и учењу и има велику мотивационо-активизациону моћ. Примена овог облика наставног рада захтева извесну систематичност, поступност и одговарајућу припрему ученика и наставника. Индивидуални рад може бити усмерен или вођен и слободан, скоро потпуно самосталан рад ученика на часу. У овом облику наставног рада најчешће се примењују лабораторијске и експерименталне методе, методе рада на тексту и на графичким радовима као и комбинација метода показивања и објашњавања, када ученици једни другима или наставнику показују и објашњавају одговарајуће радне операције или послове. Што се више узимају у обзир карактеристике ученика као појединца (претходна знања, склоности и способности, нивои мотивације и друге особине личности) у обликовању задатака на чијем извршењу треба да се ангажује то овај облик рада у већој мери, добија карактеристике индивидуализованог педагошког поступка.

3. Групни облик наставног рада је рад са мањим бројем ученика где се наставно градиво обрађује са прецизно подељеним радним задацима и обавезама а резултати рада дискутују у одељењу. Примена овог облика рада има социолошко, психолошко, педагошко и дидактичко оправдање.
Групни рад повећава број непосредно ангажованих и активних ученика у истом моменту, омогућује да ученици заједничким радом стичу знања, вештине и навике. Овакав рад подстиче, усмерава радне облике комуникације, размене и сарадње међу ученицима и између ученика и наставника. Групни рад нужно захтева заједничко планирање, поделу рада, повезивање резултата појединаца у резултате групе и често резултате групе у резултате одељенског колектива. Исходи таквог рада су мера заједничке успешности свих чланова. Све те карактеристике доприносе да наставни процес постаје значајан фактор социјализације ученика.
Добро организовану и припремљену групу треба да карактеришу следећа обележја: адекватан састав чланова у односу на циљ; договорена комуникација између чланова, са наставником и другим радним групама.

Задаци за групни рад могу бити: 1. истоврсни за сваку групу, 2. диференцирани према садржају када свака група решава друге задатке, 3. диференцирана према интересовању ученика и 4. диференцирани према нивоу знања и способности ученика.
Рад у групи се обавља по следећем редоследу: припремна фаза (постављање циља и задатака, подела рада, подела ученика у групе) оперативна фаза (реализација задатака, трагање за информацијама, размена искуства и активности међу члановима) и верификативна фаза (извештавање, дискусија, усвајање закључака, вредновање). Групни рад треба примењивати у корелацији са осталим облицима

рада и примењивати га тада када је он оправдан, односно рационалан у односу на циљ, задатке и одређене наставне садржаје.

4. Диференцирана настава. Са становишта друштвене обавезе школе да омогући оптимални свестрани развој и оспособљавање за рад сваком појединцу у настави се морају уважавати индивидуалне, одлике по способностима, мотивацији, интересовањима, темпу учења, раније стеченом искуству и знању, као и друштвено-културним вредностима средине у којој се ученик развијао. Са дидактичког аспекта ово се може постићи различитим мерама диференцијације наставе као и индивидуализацијом процеса учења. Поред тога што је новим плановима и програмима извршена спољашња диференцијација наставе и осталих облика васпитно-образовних активности, наставника мора да интересује и унутрашња диференцијација наставе у једном одељењу (или 2-3 паралелних) која подразумева структурирање процеса учења за различите категорије ученика.
За схватање облика спољашње и унутрашње диференцијације наставе неопходно је рећи да диференцирање не значи само организационе мере груписања ученика јер се под тим подразумевају и диференцирани циљеви, садржаји, методе и средства наставе.

Диференцирање има значај како за индивидуализацију у когнитивном развоју личности, тако и за социјални развој ученика. У пракси се разликује:
1) Спољашње диференцирање наставе које подразумева организацију у којој се ученици из разредне заједнице распоређују у нове хомогене групе бар по једном критеријуму, најчешће према способностима и успеху или, према интересовањима (течајеви, или флексибилнији повремени облици диференцирања за обраду неке наставне целине при чему наставници раде тимски).
2) Унутрашње диференцирање је самосталан облик наставне организације унутар одељенске заједнице једног разреда. Унутрашњим диференцирањем, које може бити примењено у разним наставним ситуацијама у одељењу, циљеви, садржаји, методе итд. прилагођавају се способностима ученика. Поступци унутрашњег диференцирања наставе могу бити: социјално диференцирање (групе различите по врсти и обиму), методско и медијално диференцирање (избор поступака, средстава и извора знања, зависно од темпа и стила учења); и тематско диференцирање (прилагођавање садржаја могућностима ученика).

Приликом опредељивања за унутрашњу диференцијацију наставе на наставном часу или у оквиру више часова који обухватају тематску целину наставник мора имати у виду обавезу да обезбеди време потребно да сви ученици усвоје заједничка фундаментална знања и вештине неопходне за даље напредовање, односно примену у занимању; да поред тога ученици који брже напредују и обдарени ученици шире и продубљеније проучавају поједине предмете или области које их интересују; да истовремено, ученицима који теже напредују (избором метода, извора знања, посебном припремом задатака) омогући да усвоје минимум знања и вештина потребних за рад.

5. Индивидуализована настава. Ученици се у једном одељењу разликују по својим општим и специјалним способностима, по надарености, интересовањима, мотивима, особинама личности, па у вези с тим и у начинима, стилу и брзини учења. Због тога се критикује традиционална настава која се обраћа просеку у одељењу а захтева се прилагођавање савремене наставе могућностима и потребама сваког ученика. Индивидуализовати наставу значи: 1. узимати у обзир укупне особине ученика и разлике међу њима; 2. варирати методе, средства и поступке према тим разликама; 3. омогућити им да напредују према властитом темпу учења. Индивидуализацијом се подстичу властите активности ученика у процесу учења па се тако остварује задатак да се ученик научи учењу, да се развија његова унутрашња мотивација, да се постепено откривају - ослобађају његове укупне потенцијалне способности, да наиме он сам открива, увиђа своје способности у разним подручјима рада.

Наставник треба да опажа и да схвати разлику између индивидуалног рада и индивидуализоване наставе. Под индивидуалном наставом се подразумева самостално решавање задатка под руководством наставника али без размене информације међу ученицима. Наставник прати ток, темпо и резултате рада и може да мења, преусмерава своју помоћ у циљу оспособљавања ученика за самосталан рад. У индивидуалном раду сви ученици решавају исте задатке, а њихов рад и решења су део заједничког задатка целог одељенског колектива.

У индивидуализованој настави рад је прилагођен појединцу према његовим способностима и особинама али тако да одговара потребама, жељама и начину мишљења појединаца који у индивидуалном раду учествују. То подразумева обликовање садржаја диференцираних задатака, примену специфичних метода и средстава, извора знања да би се ученицима омогућило развијање сопствених снага и оригиналности уз уважавање њиховог ритма рада, стила рада, афективних реакција и других чинилаца као што су премореност и сл.
Позитивне стране индивидуализоване наставе су у њеној прилагодљивости на све предмете, на разне узрасте; што може да се примени на разним степенима савладаности наставе; што (више од осталих облика) доприноси развијању позитивних ставова према учењу; развија иницијативу, унутрашњу мотивацију и др. Осим тога позитивне стране су и у томе што наставник помаже ученику да упозна своје могућности и учествује у саморазвоју.
У индивидуализованој настави наставник потпуније контролише услове рада па према томе долази и до бољих општих ефеката; има више времена да сагледа шта се и како учи, више управља напредовањем ученика, пружа помоћ у превазилажењу тешкоћа; има веће могућности да варира садржину, методе и изворе учења према њиховој ефикасности, има могућности да предвиди исходе индивидуализоване наставе.

Поједини ефекти индивидуализације остварују се разним начинима организовања наставе, нпр. индивидуализованим радом ученика на диференцираним задацима (са или без наставних листића); групним радом са унутрашњом диференцијацијом задатака; самосталним радом на програмираном и полупрограмираном материјалу; учењем путем открића и решавањем проблема.
Индивидуализација наставе је само један од облика организовања наставе и учења и не треба да води интелектуалној, емоционалној и моралној изолованости јединке. Стога се индивидуализација наставе повезује са разним облицима наставе који обезбеђују учење у условима социјалне комуникације и кооперације.

6. Тимска настава (назива се и систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама) је облик организације наставе у којој два или више наставника и њихови сарадници координирају рад на реализацији програма једне веће по узрасту (образовном нивоу) уједначене групе (нпр. више одељења истог разреда), радећи на оним деловима програма или активност за које су стручно највише заинтересовани и оспособљени. Тим заједнички реализује поједине програме или теме: планира, изводи и вреднује активности ученика, организује наставу и припрема садржаје, задатке и сл. који одговарају њиховим потребама и могућностима и на тај начин настоји да рационализује рад и учини га ефикаснијим.

Поред групног организовања ученика и наставника тимску наставу карактерише флексибилно распоређивање наставних садржаја и коришћење времена као и интензиван стручни приступ обради садржаја уз употребу савремених наставних средстава.
Тимска настава се одвија. а) у великим групама, (више одељења једног разреда) у којима доминира наставник стручњак из тима или доведен изван школе. Велике групе су погодне за предавање, излагање новог градива, увођење у веће целине, тумачења, систематизацију, закључна разматрања, приказивање филмова, подношење извештаја о истраживањима и сл.; б) у средњим и малим групама које се

формирају после увођења ученика у рад у виду хетерогених група (30 до 35 ученика). У тим групама се остварује рад на материјалу, вежбање и утврђивање, да би се после проверавања ученици делили у хомогене групе, где број ученика варира све до малих група у којима се рад диференцира према ученицима који су више напредовали, према онима који заостају, док трећи продужавају са учењем на истом материјалу; ц) тимска настава, се када је то неизбежно диференцира све до самосталног и индивидуализованог рада ученика. На овај начин могу се реализовати цели разредни програми, изборни програми и слично као и поједини делови програма, теме унутар једног разреда, односно одељења.

Наставници чланови тима одговорни су за квалитет наставе једног или више предмета, заједнички расправљају о садржају, методама наставе и избору средстава и вежбања у малим групама, о распоређивању ученика у групе и др. Подела рада је прецизирана, кооперација се мора остварити да би се дошло до резултата те у плановима нема неоправданих одступања.
Тимска настава захтева добру опремљеност школе (апаратима, материјалима за групно и индивидуално учење, програмираним материјалима, библиотеком, лабораторијама, филмовима, збиркама и др.).

За примену тимске наставе у нашим условима организације наставе стручњаци препоручују да се стручни активи наставника почетком године определе за тимски рад на обради комплексних, сложених, интердисциплинарних тема да би омогућили ученицима што боље схватање појава и њихову узрочно-последичну повезаност и међузависност. Актив разматра ко о појединим аспектима теме може најстручније да излаже свим ученицима, опредељује се за АВ средства (филмове, магнетофонске снимке, пројекције и слично, што одговара раду са великом групом); договара се о раду у одељењу у малим групама; предвиђа које додатне активности (експерименте и слично) ће остварити у додатном раду, а шта у слободним активностима.

Тимски рад је незаобилазан у остваривању програма стручних предмета или области у средњој школи. Наставни тим чини четири до пет, а најмање три стручњака: наставник технологије, сарадник практичне наставе и инструктор у предузећу. Њихова међусобна сарадња и координиран рад услов је целовитог професионалног формирања ученика и развијања његовог позитивног односа према позиву.
Програмирана настава настаје из тежње за рационализацијом процеса учења, односно из потребе да се процес учења учини што активнијим, да се контролише и да се унапред могу предвидети његови ефекти. То је довело до програмирања наставних садржаја путем врло кратких корака.

7. Програмирана настава и програмирано учење полази од претпоставке да процес учења има три битне фазе: 1. контакт ученика са чињеницама односно информацијама које треба усвојити (у класичној настави то је када наставник предаје, изводи вежбе, ученик учи из уџбеника, приручника, литературе, слуша радио, снимљена предавања, плоче, гледа филмове); 2. властита активност ученика на градиву које треба усвојити, научити (на том градиву ученик треба да ради, да га употребљава у различитим варијантама примене); 3. повратна информација о успешности или неуспешности учениковог рада на градиву.
У традиционалној, предавачкој настави битна је прва етапа. Програм се сматра реализованим ако је наставник са ученицима "прешао градиво". Изостаје ученикова самостална активност на градиву (или се овај најбитнији део пребацује за домаћи рад где ученик ради без наставникове помоћи и усмеравања), а повратну информацију која у психолошком смислу представља, поткрепљење (позитивно или негативно зависно од одговора) ученик добија тек приликом врло ретких одговора за оцену. У међувремену наставник, који тако ради не зна како тече ученикoв мисаони развој.

Програмирана настава изводи се уз помоћ програмираног материјала (софтwаре) који може бити израђен за цело градиво јадног предмета у виду програмираног уџбеника, могу бити програмиране само поједине теме, или наставне јединице, а програмирани материјали могу бити уграђени у машине за

учење (настава путем компјутера). Учење из програмираних текстова може бити праћено и радом на другим изворима знања (магнетоскопски снимци, практичне операције, радио и ТВ емисије, и др.). Програмирање је активност која захтева врло стручно структуирање садржаја по кратким корацима - чланцима и секвенцама - који обезбеђују логички редослед и поступност у учењу на најлакши и најбржи начин. При том је у сваком чланку или за више чланака истовремено обезбеђен целовит процес учења: 1. припрема, 2. обрада новог (информисање), понављање и вежбање и 3. проверавање, односно повратна информација.

Сваки рад па и програмирано учење подразумева припрему ученика коју може да изврши наставник (тумачи како се ради на програмираним материјалима) или се упутство даје уз програмирани материјал. Уколико школа има машине за учење ученици се уводе у технику учења помоћу машина коју релативно лако савлађују.
После тога ученик прелази на рад на чланцима. Чланак садржи мању честицу наставног садржаја - информацију коју ученик може самосталним радом да усвоји. Информација може бити и индиректна и упутити ученика на неки други извор знања. Ученик мора информацију добро разумети и понављати је ради запамћивања или обављати неке операције на које ова информација упућује. Усвајање, запамћивање информација је услов за решавање задатака који могу бити једноставнији да се односе на сваки битни део информације и сложенији када обухвата више информација из претходних чланака односно постепено води до општих појмова.

За наставнике је прихватљивије да се сами полазећи од захтева програмираног учења, оспособљавају за полупрограмирање или делимично програмирање и да за то оспособљавају и ученика. Битно је да се у наставу уноси што више самосталног рада, активности, двосмерне комуникације и да ученици добијају чешћу повратну информацију.
У свакодневној пракси могућа су два приступа полупрограмираног учења: 1. наставник по краћим деоницама излаже градиво, води разговор са ученицима из којег следе закључци, или пројектује информације путем графофолије, магнето траке, елемент филма и слично, затим за сваки део варира питања за вежбање и на крају у целини проверава резултате петминутним тестом (пребројавањем тачних одговора, дизањем руке) или још рационалније - проверава резултате путем респондера којих већ има у свакој школи; 2. други облик полупрограмираног учења је самосталан рад ученика са уџбеником. То су радни уџбеници који пре свега имају прегледно структуиран основни текст за графичким истицањем битног, затим вежбе, дискусиона питања, табеларне прегледе и друго а по неки и краћи испити знања након од обрађене теме. Правилно решење задатака даје се или у уџбенику или их саопштава наставник. На основу рада са таквим уџбеником ученик се уводи у поступке рада на сваком другом тексту, издвајања и запамћивања чињеница, уочавања проблема, мисаоног повезивања чињеница и генерализације, односно у самопрограмирање.

8. Проблемска настава као вид активног учења подразумева организацију наставе која се заснива на структуирању градива, на начин комуникације ученика и наставника и уважавању претходних знања и искуства ученика.
Проблемски организована настава одвија се кроз следеће фазе:
- постављање проблема где наставник ученицима излаже задатак у проблемском облику и упућује их да уоче проблем. Ученици потом из раније стечених знања траже она која им могу помоћи у решавању постављеног проблема, односно задатка. Да би извршили селекцију знања разговарају са наставником који им даје одговарајуће смернице у тражењу решења;
- у другој фази рада ученици одабирају могуће начине решавања и уз помоћ наставниковог вођења проверавају њихову истинитост. У случају неуспеха траже се и проверавају нови начини. У току постављања и проверавања истинитости хипотезе наставник, посебно у ситуацији погрешног рада, ученицима поставља додатна, пре свега подстицајна, питања чији је задатак да ученике усмери ка

решењу. Често наставник води ученике до решења тако да централни проблем рашчлани на низ мањих чији поступни след решења доводи до главног решења;
- провера утврђеног решења у пракси је завршна фаза рада. Процес учења се завршава доношењем коначног суда.

Овакав облик организације наставе доприноси (види део о активизацији ученика стр. 24) мотивацији ученика, повећава њихову активност чиме се постиже и већи ефекат у остваривању васпитно-образовних задатака наставе а пре свега: развијање унутрашње мотивације код ученика (мотив радозналости, постигнућа, самоактуализације и др.), активирање мисаоних процеса (анализе, синтезе, апстракције, генерализације и сл.) као и развој креативних компоненти мишљења (флуентност, оригиналност, флексибилност, осетљивост за проблеме и др.). На овај начин сам наставни процес постаје привлачнији и интересантнији а ученици се оспособљавају за самостални рад.
Успех коришћења проблемске наставе зависи од узраста, мотивисаности претходних знања и искуства ученика али и од припремљености и мотивисаности наставника. Припрема наставника обухвата: избор и планирање наставних тема односно наставних јединица за примену проблемске наставе, избор проблема и припрема вођења ученика за њихово решавање, утврђивање начина мотивације ученика, припрема дидактичког материјала и наставних средстава.

9. Учење путем открића је у ствари врста учења путем истраживања са посебним начином вођења ученика да релативно самостално открију нове принципе, правила и законе, да структурирају чињенице које уче и да упознају методе решавања различитих проблема.
Ова врста рада ефикасна је у случајевима откривања нових принципа и појмова, при организовању чињеница у структуре односно када је могуће секвенцијално обрађивати одређене садржаје. Реч је о малим открићима, за разлику од концептуалних инвенција, које нису предмет учења путем открића у настави.
Процес откривања је резултат индуктивног и дедуктивног мишљења, при чему су наставникове инструкције основни инструменат усмеравања активности ученика. Реч је о релативно самосталном упознавању од стране ученика са новим чињеницама и генерализацијама које му раније ни на један начин нису саопштене. У процесу примене ове врсте учења доминирају трагалачке и хеуристичке активности ученика при усвајању општих правила учења, метода решавања проблема и постепено улажење у процес сазнавања.
Настава у чијој је основи учење путем открића утиче на: развијање интелектуалних способности ученика, развијање унутрашње мотивације и истраживачког стила код ученика, непрекидно буди радозналост, условљава бољу ретенцију и трансфер стечених знања, активира ученике и непосредно развија њихову способност за решавање проблема, стицање нових информација и др.

Приликом припремања градива и ученика за учење путем открића наставник има у виду да правилно одабране инструкције треба да подстичу развој индивидуалних диспозиција ученика, да усмеравају активност на структурирању знања на специфичан начин, доприносе да се материјал проучава у секвенцама и обезбеђују повратне информације ученика у процесу трагалачких активности. При креирању секвенци за проучавање предност треба давати оним садржајима који чине окосницу појмова структуре датог предмета, посебно доприносе разумевању основних поставки, начела и принципа. смањују или неутралишу (пригушивачи буке, апсорбери звука, звучни филтери и др.).

НАСТАВНЕ МЕТОДЕ

Наставници примењују одређене поступке (методе) у свим етапама наставног процеса од увођења до евалуације у циљу стицања знања, развијања способности, овладавања практичним радњама, развијања мотивације за рад, стицања одређених личних особина. Избором и комбинацијом метода обезбеђује се најекономичнији пут остваривања постављених васпитно-образовних циљева.
Функција наставних метода је у остваривању сазнајних али и васпитних циљева наставе. Стога унутрашњу основу наставних метода чине логичке операције индукције, дедукције, анализе, синтезе, уопштавања, генерализације, чиме се обезбеђује дијалектичка повезаност чулног искуства, мишљења и праксе. Наставне методе се непосредно ослањају на психолошке законитости учења. Оне мотивишу, обезбеђују позитивни доживљај вредности учења, а у корелацији са одређеним садржајима и средствима ангажују ученикове позитивне емоције и стваралачке способности. Сваком наставном методом постижу се неки задаци, и у одређеним наставним ситуацијама свака метода постиже свој оптимум онда када највише одговара природи градива. Стога наставник треба да познаје све методе и да се у складу са расположивим условима и могућностима (видети: Планирање и припремање за наставу) определи за оне које ће ученика оптимално ангажовати у продуктивним активностима.
Наставним методама практично се решавају проблеми поступања у наставном раду, али оне нису шаблони и немогућа је њихова шематска примена.
Методе које наставнику стоје на располагању у комбинацији са радним облицима активног учешћа ученика у самосталном раду на разним изворима знања и у међусобној сарадњи. Примењене у индуктивно-дедуктивном и аналитичко-синтетичком мисаоном вођењу и оспособљавању ученика за практичан, теоријски и истраживачки рад, помоћи ће наставнику да се ослободи предавачко-испитивачко (рецептивне) наставе.
Узимајући од сваке методе оно о чему је њена предност уместо редуковане активности слушања, читања, појавиће се богатство ученичких активности као претпоставка развоја његове личности.

1. Вербалне методе или методе живе речи су: метода излагања (или монолошка) и метода разговора или дијалошка. Жива реч је значајан извор знања о природи, друштву, човеку и пратилац је свих других наставних метода. Она је услов педагошке комуникације која има информативну вредност и заједно са својом емоционалном компонентом остварује одређен васпитни утицај на ученика. Жива реч развија говор који је облик и израз мисли. Свака реч је већ симбол, она уопштава. Развој говора утиче на развој апстрактног мишљења. Говором се изражавају и осећања, доживљаји, препознају уметнички изрази речи, али и уметничком речју наставника, у позоришту, на радију, филму - побуђују се осећања ученика у складу са хуманим порукама уметничког дела.
Метода усменог излагања састоји се у систематском вербалном излагању делова градива које може да оствари наставник или ученик. Позитивне стране ове методе су систематичност, економичност, могућност истицања битног у излагању, могућност утицања на осећања, могућност прилагођавања стила и сложености излагања претходним знањима ученика. Недостаци ове методе су у томе што су ученици мање активни, немогуће је пратити да ли ученици схватају излагање, изношење готових обликованих чињеница и генерализацију ставља у рецептивни однос.

Облици ове методе су: приповедање које се најчешће примењује у настави језика и хуманистичких предмета; описивање примењује се у циљу вербалног сликања својстава предмета, објеката, појава при чему научно описивање мора бити објективно, свестрано, тачно, детаљно, док уметничко описивање захтева познавање језичко-стилских средстава и субјективног доживљавања; образлагање се појављује када је у вези са неком констатацијом дошло до нејасноћа о узроцима појава, о узрочно-последичној повезаности појава, када је потребно аргументовати доказ, образложити правило примерима; објашњавање је најсложенији облик излагања и односи се на објашњавање правила, принципа, метода, закона, теорију, аксиоме, системе, симболе, социо-културне вредности и др. Наставник приликом

објашњавања тих апстракција примењује сложене мисаоне операције описивање, издвајање, упоређивање, уопштавање и истовремено изазива исте мисаоне функције ученика, што доводи до схватања апстрактних појмова. Рационалном схватању објашњавања помаже примена осталих наставних метода (дијалошка) као и наставна средства. Мисаона активност наставника је модел мисаоне активности ученика.
Излагање може да оствари наставник, ученик, неки други учесник у настави (нпр. стручњак из удруженог рада, познати уметник и др.), може такође да се користи репродукција говора уз помоћ плоча, магнетофона, радија, телевизије итд.

Метода разговора (или дијалошка метода) се састоји у обради градива (понављању, проверавању) путем питања и одговора и дискусије. Овом методом ученици се успешније активирају, подстичу се на увиђање односа међу појавама, закључивање и уопштавање што доприноси критичности, самосталности и самопоуздању. Знања ученици лакше схватају и трајније памте. Комуникација са наставником и међу ученицима сједињује индивидуални и колективни рад. Кроз разговор наставника најбоље упознаје особине и когнитивни стил ученика (начин мишљења и закључивања ученика).
Методом разговора градиво се не излаже систематично као причањем. Уколико наставник није спреман да води ток дијалога ученици могу да скрену правац дискусије те се обради мање чињеница. Дијалогом се не могу тако успешно обрадити садржаји који треба да обезбеде емоционални доживљај.

Квалитет разговора зависи од квалитета наставниковог питања. У пракси доминирају једнозначајна и допунска питања која као одговор траже репродукцију знања. Продуктивни дијалог обухвата питање и импулсе као што су: Ко? Како? Зашто? Опиши! Упореди! Анализирај! Образложи! Докажи да је ...! Претпостави да је ... и сл. Продуктивни облици разговора су: хеуристички разговор у којем наставник поступно уз помоћ питања води ученике од појединости, до откривања општег због чега је за овај разговор потребно искуство и предзнање ученика (читање, посматрање радних процеса и др.); слободан разговор (где питање постављају и наставник и ученици о слободној теми, о теми која ће се обрађивати, као и на завршетку обраде неке теме да би се објасниле неке дилеме, поткрепиле доказом неке констатације па и проверили усвојени ставови и уверења) и дискусија - полемика, дебата, расправа (у којој ученици међусобно и наставник и ученик) супростављају мишљења износе и побијају аргументе осветљавају проблеме са новог становишта. Услови за коришћење овог облика разговора (дискусија) су познавање теме, интересовање, способност излагања, надограђивања мисли на излагање претходника, као и позитивна својства личности - толеранција и међусобно уважавање ставова учесника у дискусији. У коришћењу дијалошке методе битно је да ученик буде ослобођен да поставља питања, да наставник кроз разговор добија повратну информацију о томе да ли су ученици схватили постављене проблеме, идеје и слично.

2. Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. Примена ових метода подразумева рад ученика-наставника на разним изворима знања као и на многе мисаоне и практичне активности. Савремена школа уводи ученике у употребу уџбеника приручника, лексикона, библиографија, штампе, енциклопедија, монографија; затим визуелног материјала слика, цртежа, схема, дијаграма и многобројних симбола савремене визуелне комуникације. Како је један од циљева образовања оспособљавања за самообразовање, ученика у процесу наставе ваља научити не само да читају лепу књижевност већ да раде на информативном и научном тексту да би га разумели, његове информације уградили у свој систем знања и искуство у циљу примене у пракси. Стога ученике (путем индивидуалног рада, групног рада, учења путем решавања проблема, полупрограмирању и сл.) учимо да упознају садржај, информативне елементе текста и њихов однос да издвајају важне делове (податке, појмове) да упоређују, да структурирају садржај у јасан преглед, да оцењују вредност прочитаног и друго. Осим тога битно је да ученик о тексту расправља са другима (што може да организује наставник),

да посматра појаве у животу о којима је читао и да коначно остварује одлуке о примени схваћених информација у практичном раду или понашању.

Графички и писмени радови управо омогућавају илустровање а тиме и продубљивање и трајније запамћивање текстовног градива, као и боље схватање узрочно-последичних и квантитативних и квалитативних односа. Интегралном применом ове методе ученици се оспособљавају за израду скица, планова, реферата и самосталних писаних, графичких и других радова.
Писмени и графички радови прате наставни процес и на њима практично у току наставе раде и ученици и наставници.

3. Метода показивања састоји се у систематизацији ученековог чулног искуства и давању нових знања путем показивања објеката, предмета, и појава и процеса у природи и друштву и ученековог вођеног усмераваног опажања и посматрања. У циљу формирања дијалектичко-материјалистичког погледа на свет ова метода заснована на принципу очигледности, примени савремене наставе технологије и повезивања школе са животом, организацијама у производњи и др. чини полазну основу у стицању многих стручних и других знања. Ова метода се такође примењује ради показивања радних активности и операција.
Метода показивања доприноси стицању знања на најбржи начин - непосредним и посредним опажањем, развија способност систематског посматрања, уводи ученике у праћење појава и процеса, развија способност прецизног изражавања о опаженом и извештавања, доприноси трајности знања, а код учења радњи остварује се повезаност живе речи (инструкције - коментар) уз допуну радом на тексту и опажања и практичне активности, при чему се ангажује више сензорних и менталних функција.
Но, апстрактни појмови, идеје, унутрашње структуре предмета и појава не могу се непосредно опажати те њиховом објашњавању доприноси посредна очигледност, формирање представа и појмова на основу ученековог искуства и уз помоћ: уместо изазиваних процеса и контролисаних услова тј. (експеримената), показивањем динамичких модела, статичких модела, затим слика (дијаслике, дијапозитив, филмови, фотографије и друго), нарочито цртежа, скица, дијаграма и схема. Путем савремених медија ученици треба да буду вођени ка савладавању све апстрактнијих симбола визуелне комуникације укључујући и информатичку писменост.

Приликом показивања активности наставник показује радњу у целини, лаганим темпом и образлаже њену структуру затим је понавља још неколико пута бржим темпом. За време показивања описује се премет рада, средства рада, ток рада са редоследом употребе средстава и практичних операција (Види део о учењу моторних вештина).
Ученицима се показују и активности изражавања (говором, линијом, звуком, покретом, мимиком), а такође и интелектуалне активности. Иако се интелектуалне активности ученика могу пратити посредно, наставник користи све наставне ситуације у којима анализира (проблем, задатке, уметничко дело, систем), доводи у међусобни однос податке, упоређује, објашњава трансформације, при чему указује ученицима на моделе мишљења и мисаоних операција и труди се да прати ток њиховог мишљења. Адекватан избор и употреба наставних средстава, правилно показивање и извођење посматрања и показиваних активности од стране ученика добар су узор за самостални рад ученика и, што је крајњи циљ васпитања и образовања, за стицање радних способности ученика.

4. Метода практичних радова је шири појам од методе лабораторијског и експерименталног рада. Овај назив је прихватљив стога што се њиме обухвата потреба да се у сваком предмету (као нпр. географија, историја и др.) организује практични рад када је то неопходно, да се њиме обухвати практични рад у лабораторији, радионици у школи и предузећу.

Практични рад се организује: а) у предметима где је директно одређен програмом и б) у предметима где није одређен програмом али из природе наставне јединице произилази да би учење било најбрже ако би се остварило практичним радом.
Метода практичних радова се најчешће примењује у предметима где се особине и структуре супстанци и материјала, обликује и трансформише материјал или организује делатност. Ученици у практичном раду упознају низ радњи, које им омогућавају да схватају примену ручног оруђа, машина радилица, алатљика, употребу енергије и аутоматске регулације. За извођење практичне радње која се састоји из радних операција ученик треба да познаје: а) особине материја на коју делује или предмет (пројекат) рада; б) потребна средства (алат, оруђа) и њихову функцију и употребу; в) структуру практичне радње (с обзиром на број и редослед практичних операција и др.) основне карактеристике процеса учења моторних радњи.

Савлађивање моторних радњи и стицање вештина пролази одређене фазе (види део о учењу моторних вештина): почетно, основно и завршно вежбање. За поједине ученике понекад је потребно организовати допунско и колективно вежбање.
Примена методе практичних радова захтева материјалну опремљеност школе (према нормативима) и сналажљивост наставника да нађе место рада и ван школе када за то постоје услови и потреба чак и када то програмом није одређено.
Циљ практичног рада је што непосредније осамостаљивање ученика и стога се изводи у комбинацији различитих облика рада - колективно, групно у паровима и индивидуално до оспособљавања ученика за самостално планирање, реализацију и верификацију. Практични рад активира ученика у потпуности јер обухвата посматрање, мишљење и праксу, интензивније делује на формирање позитивног односа према раду, на мотивацију, интересовања и вредновање рада. У јединству са методама објашњавања, показивања, метода практичних радова има битну улогу у одређивању најрационалнијих путева професионалног формирања личности ученика. Поједностављена примена и свођење ове методе на физички рад ученика у неким предметима може довести до дуализма у развоју моралних вредности личности, до запостављања потребе једнако моралног вредновања сваке врсте друштвено потребног и корисног рада.

ВРЕДНОВАЊЕ РАДА И НАПРЕДОВАЊЕ УЧЕНИКА

Праћење рада, напредовање и оцењивање постигнутог успеха у сваком предмету организује се тако да буде у функцији праћења укупног развоја личности ученика. Стога је оправдано да се прати и вреднује укупна активност ученика у вези са програмом наставног предмета у настави, професионалној пракси, допунском раду, додатном раду, слободној активности и сл. Наставник ће на основу свестрано прикупљених информација да процени, вреднује и оцени ниво који је ученик у свом васпитно-образовном раду и развоју постигао и то у знању, мишљењу, оспособљавању за рад, ставовима и понашању (спремност, активност, одговорност).

Наставник уз помоћ програма, упутстава, уџбеника, литературе, упознаје теоријску и практичну улогу свога предмета у формирању личности ученика: да ли су то општа знања које ученик треба да стекне, компоненте марксистичког погледа на свет и моралне свести, радне навике, професионалне способности, естетски укус и сл. Стога он разрађује ближе и даље оперативне циљеве наставе у виду очекиваних резултата. Са постављеним циљевима наставник на почетку године, али и приликом обраде сваке теме и наставне јединице, упознаје ученике. Они о циљевима рада дискутују, прихватају их као циљеве свога рада и учења, а истовремено и као критеријуме вредновања и самовредновања појединачних и заједничких достигнућа. На тај начин одељенске заједнице се на почетку године, а затим етапно концентришу на заједнички предмет рада. Тиме и вредновање рада добија кооперативни карактер.

Међутим, оцена мора бити индивидуализована и показати колико је ученик напредовао не само у односу на захтеве програма већ и у односу на своје могућности и залагање. Оцена треба да одрази напредак у знању, стеченим способностима, вештинама, у укупном развоју личности посредством рада и залагања у одређеном предмету. Пошто је у нас усвојена врло уопштена петостепена бројчана скала оцењивања са оценама: одличан (5), врло добар (4), добар (3), довољан (2) и недовољан (1), доношење општег педагошког суда (вредновање и оцењивање) се осмишљава применом познатих дидактичких поступака од којих је битно имати у виду следеће:
1) да сваком оцењивању, доношењу општег педагошког суда, претходи континуирано и свестрано праћење рада, учења и напредовања ученика;
2) да се у циљу индивидуализације и објективизације оцене и помоћи ученицима у самовредновању као саставна компонента укључује и повремено "мерење" ученикових знања, стечених способности и сл. применом неформалних тестова знања и других расположивих инструмената;
3) да се током праћења оцене разлажу на неколико битних компонената које омогућавају да се у оцену путем вредновања укључи и процена неких особина личности које битно утичу на постизање васпитно-образовних резултата.

Те битне компоненте оцене су:
- квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
- радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
- интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Приликом праћења и вредновања наставник има у виду способност ученика за одређене активности, стваралачке способности, евентуалне тешкоће у развоју и објективне услове ученика за рад - породичне, социјалне и др.

Оцена професионалне оспособљености треба да обухвата елементе:
- врсту и сложеност операције за које је ученик оспособљен;
- степен повезивања теорије и праксе у решавању практичних задатака;
- методе, поступака и технике које ученик примењује у раду (како врши избор, колико их рационализује);
- познавање средстава рада и степен усвојености одговарајућих психо-моторних способности у руковању средствима рада;
- организацију рада (планирање рада, распоред, уштеда времена);
- економичност у трошењу материјала;
- одговорност у раду и однос према друштвеној имовини;
- естетски изглед предмета израде.

Овде ваља нагласити да се оцена из стручних предмета доноси јединствено за предмет синтезом оцене теоријског знања и практичне оспособљености.
У систему вредновања у школи и у сваком предмету поштују се правила да је оно планско, континуирано, свестрано (праћење свих компонената оцене применом разних поступака и техника), објективно, стимулативно и јавно (да се оцена ученику саопшти и образложи у односу на упознате критеријуме). Применом ових правила, уз активно учешће и сарадњу наставника и ученика у вредновању, коначни акт - доношење општег педагошког суда и евидентирање оцене постиже своју пуну васпитну вредност.

Операционализацијом циљева и задатака наставе, наставник ће се определити за одговарајуће методе и облике рада, а у складу с тим планираће и начин, поступке и технике проверавања и вредновање успеха и развоја ученика. У годишњем, глобалном плану рада наставник се опредељује, у зависности од градива, када ће применити усмено проверавање, писмено проверавање (путем теста, контролних задатака или писменог рада - ове одлуке се често доносе на нивоу актива наставника) како ће и када оцењивати графичке и практичне радове (како ће описати оцене или бодовати операције).
На почетку године планира се проверавање претходних знања и умења (усмено, тестом, практичним радом), затим следи обрада тема (подручја) и тематско проверавање са систематизацијом битног и на крају полугодишња и годишња систематизација градива (по темама и у целини), проверавања и оцењивања укупних резултата рада и напредовања ученика.

Приликом обраде сваке теме, док тече вежбање, понављање, систематизација садржаја, наставник свакодневно врши текуће усмено проверавање, понекад петминутно проверавање, прати домаћи рад ученика и ваннаставне активности везане за тему или шира интересовања ученика, прати успех у вежбама, односно - прати укупну активност ученика, однос према раду и темпо учења. Током овог рада наставник на сваком часу усмено комплексније испита (провери) знање (умење) два до три ученика, организује писмено проверавање (или вежбе), графичке радове и сл. (зависно од предмета) обраћајући пажњу на повезивање знања у оквиру обрађених тема. На крају обраде теме организује систематизацију знања, умења и навика где поново усмено провери знања 5-6 ученика. Ова систематизација је и припрема за коначно проверавање успеха путем наставног теста или другог инструмента за објективно мерење постигнутих резултата. Овим се избегава једнострана примена или само тестова знања или само усменог испитивања што је честа грешка у настави теоретских предмета. Истовремено, овако организовано континуирано и свестрано праћење омогућује наставнику да има увид у квалитет рада сваког ученика на одређеној теми, да коригује себе у раду и помаже оним ученицима којима је то потребно.

5. ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

Гимназија остварује додатни, допунски и припремни рад до 60 часова у сваком разреду према следећем:
1) Додатни рад до 30 часова годишње;
2) Допунски рад до 30 часова годишње;
3) Припремни рад (ако се у току године укаже потреба за њим) до 30 часова годишње.
Додатну наставу школа остварује за ученика који постиже изузетне резултате или показује интересовање за продубљивање знања из одређеног предмета.
Допунску наставу школа остварује са ученицима који имају тешкоће у савладавању програма из појединих предмета или са ученицима који желе да унапреде постигнућа у одређеној наставној области. Ученик је обавезан да остварује допунску наставу ако се процени да је то потребно.
Припремну наставу школа остварује за редовног ученика који се упућује на полагање разредног испита, и за ванредног ученика.
Припремна настава остварује се и за ученика који је упућен на полагање поправног испита, у обиму од најмање 10% од укупног годишњег броја часова из предмета на који је упућен на поправни испит.
Школа је дужна да организује припрему свих ученика за полагање матурских испита у обиму од најмање 5% од укупног годишњег броја часова из предмета из којих се полаже матурски испит.
За ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, који су укључени у редован систем образовања и васпитања, остварује се додатна подршка у складу са индивидуалним образовним планом.

ДОДАТНИ РАД

Циљ

Циљ додатног рада је да омогући одабраним и талентованим ученицима да прошире и да продубе своја знања и вештине из неких наставних области и предмета у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима, као и да подстиче ученике на самостални рад, развој логичког, стваралачког и критичког мишљења и да допринесе њиховом оспособљавању за даље самообразовање.

Задаци

Задаци:
- задовољавање индивидуалних особености ученика, склоности, интересовања, способности за учење;
- подстицање индивидуалног развоја ученика (адекватног темпа), пре свега њихових интелектуалних карактеристика, што омогућава брже напредовање ученика (акцелерација);
- проширивање и продубљивање обима и садржаја појединих предмета за које ученици показују интересовање и способности;

- груписање ученика према способностима и интересовањима чиме се стварају услови за индивидуализацију додатног рада;
- идентификовање обдарених и талентованих ученика.

Садржаји додатног рада

Садржаји додатног рада полазе од редовног плана и програма, али се, сходно интересовањима и потребама ученика, проширују, продубљују и допуњују новим садржајима, одређених наука, и као такви важе само за ученике обухваћене овим обликом рада. Самим тим, садржаји додатног рада су индивидуализовани, како у односу на ученика, тако и у односу на наставника.

Начин и поступак остваривања

Додатним радом треба обухватити ученике: који постижу изузетне резултате у савладавању садржаја програма, који показују интересовање за проширивање и продубљивање знања и вештина који су обдарени и талентовани за одређене области и предмете.
Један ученик, се по правилу, може укључити у додатни рад само из једне наставне области, односно предмета. Међутим, уколико ученик постиже изузетне резултате из више наставних области, односно предмета, може бити укључен у додатни рад из два предмета ако они припадају сродној групи (природна, друштвена и сл.) и ако ученик изричито испољи жељу. Ученици који су обухваћени додатним радом из једне наставне области, односно предмета могу бити ангажовани и у раду једне секције, научне групе, дружине и сл.
Разредни старешина, предметни наставник, педагошко-психолошка служба школе, одељењска заједница ученика предлажу ученике за укључивање у додатни рад. Коначно одлука о избору ученика, за укључивање у додатни рад по наставним областима и предметима појединих одељења и разреда, доносе одговарајућа одељењска или разредна већа и образовно-васпитно веће школе.
Програм додатног рада треба планирати и организовати у оквиру недељног распореда часова образовно-васпитног рада. Часови могу да трају краће или дуже од 60 минута, зависно од садржаја који се остварују.
Треба настојати да се према могућностима додатни рад организује: пре почетка редовне наставе у супротној смени, за време радних субота и сл. При томе се мора водити рачуна о просторним, материјалним и организацијским могућностима школе, као и о томе које време најбоље одговара ученицима и наставницима, а поготово ученицима-путницима.
С обзиром на примену и функцију додатног рада наставник треба да препоручи најразноврсније облике, методе и поступке рада који ће ученицима омогућити да њихове креативне способности и интересовања максимално дођу до изражаја (индивидуални и групни облик; проблемска, индивидуализована и други облици наставног рада).
Наставник треба да упућује ученике да самостално испитују разне појаве, да се служе литературом, приручницима, алатима и инструментима, као и да сачине записе, анализе, закључке и сл.

ПРИПРЕМНИ И ДОПУНСКИ РАД

Припремни и допунски рад организује се ако се у току године укаже потреба.
Припремни рад се остварује за ученике који полажу разредни или поправни испит и за ванредне ученике.
Допунски рад се организује за ученике који стално или повремено заостају у савлађивању образовно-васпитних садржаја у редовној настави.

Циљ

Циљ: омогућавање ученицима који заостају у савлађивању образовно-васпитних садржаја да се лакше укључују у редовни васпитно-образовни процес.

Задаци

Задаци:
- ближе одређивање програмских садржаја у којима ученици не постижу добре резултате;
- савлађивање овако утврђених садржаја треба више ускладити са потребама и могућностима ученика за које се организује овакав рад;
- пружање помоћи ученицима да се лакше уклопе у редовну наставу и праћење њиховог напредовања.

Садржаји

Садржаји су идентични прописаном наставном плану и програму. Избор, ширина и дубина обраде, као и дидактичко-методички поступци, у овим облицима рада су, више него обично, под утицајем индивидуалних карактеристика ученика укључених у допунски и припремни рад.

Начин и поступак остваривања

Пре издвајања ученика за допунски рад треба утврдити узроке и тешкоће које ученици имају у савлађивању градива. У самом идентификовању ученика за које треба организовати допунски рад учествују школски психолог и педагог, предметни наставник, одељењски старешина, родитељ, а према потреби и школски лекар.
Узимајући у обзир узроке заостајања појединих ученика у савлађивању садржаја неких наставних подручја (предмета), допунским радом се обухватају:
- ученици који долазе из других школа, а поготово из других република, с обзиром на то да се програми разликују;
- ученици који су похађали наставу у иностранству;
- ученици који су због болести, породичних и других оправданих разлога дуже одсуствовали са наставе;
- ученици који перманентно заостају и тешко савлађују наставно градиво;
- ученици који у току наставне године више пута у континуитету добију негативне оцене из неког наставног подручја (предмета), а посебно ако су из тог предмета у претходном разреду показали недовољан успех или ишли на поправни испит;
- ученици који у довољној мери не познају језик на којем се обавља настава.
Допунски рад треба, по правилу организовати у току читаве наставне године, с тим што за неке ученике или групе ученика може да траје дуже или краће време, што зависи од узрока заостајања и потребног времена за савлађивање садржаја програма неких наставних подручја у редовној настави.
Припремни рад се организује, по правилу, у августовском испитном року, изузев за ученике завршног разреда за које се организује у јунском испитном року.
Приликом планирања допунског рада мора се водити рачуна о следећем:
- један ученик, који заостаје у савлађивању садржаја из више предмета може бити укључен у додатни рад истовремено само из два предмета;
- допунски рад организовати са групом ученика или са појединим ученицима, а број ученика у групи не треба да буде већи од 10 и зависи од узрока заостајања ученика и природе садржаја програма појединих предмета;
- група ученика за допунски рад може се образовати у оквиру једног одељења или у оквиру једног разреда;

- групе по правилу, треба да обухватају оне ученике који имају исте проблеме и тешкоће у савлађивању садржаја неких предмета;
- састав појединих група не треба да буде сталан у току читаве године, будући да неки ученици који отклоне пропусте које су имали у праћењу напуштају их, али да се у њих укључују неки нови ученици;
- оријентационо планирати садржаје за сваког ученика и за сваку групу, водећи рачуна при томе да се допунски рад може одржати у оквиру једног или два часа недељно.

Трајање допунског рада се мора еластичније организовати. У зависности од пропуста у знању, нивоа усвојености градива, психофизичких могућности ученика као и оптерећености ученика у току дана, дужина рада са појединим ученицима у групама може трајати краће или дуже од 45 минута.

Програми по предметима су у прилогу 22.2. Школског програма.

6. ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ РАЗВИЈАЈУ СПОСОБНОСТИ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА, КОМУНИКАЦИЈА, ТИМСКИ РАД, САМОИНИЦИЈАТИВА И ПОДСТИЦАЊЕ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ДУХА

Школа у оквиру својих обавезних наставних предмета, грађанског васпитања као изборног предмета, као и кроз факултативне активности развија способност за препознавање проблема, вештине планирања акција за решавање проблема, удруживање и тимски рад, подстиче самоиницијативу и предузетнички дух ученика.

	Циљ	Активност	Носилац активности
1.	Развијање способности за препознавање проблема	- Анализа поштовања права ученика; - Дебате о друштвеним проблемима (дискриминација и сл); - Анкетирање ученика о интересовањима и предлозима секција чији рад треба покренути у школи.	- Наставници грађанског васпитања на часовима обавезне наставе у II разреду; - Наставник филозофије (у оквиру секције); - Одељењске старешине и стручни сарадник, психолог
2.	Развијање вештине планирања акција за решавање проблема	- Израда плана акције, нацрта пројекта и реализација пројекта у оквиру наставе ГВ за II разред; - Израда годишњег плана рада Ђачког парламента; - Подстицање на праћење сајтова на којима се објављују конкурси за ђачке пројекте.	- Наставници грађанског васпитања; - Председник Ђачког парламента уз подршку директора и стручног сарадника, психолога; - Стручни сарадник, психолог, наставници грађанског васпитања, други предметни наставници
3.	Развијање вештине за тимски рад, конструктивну комуникацију, толеранцију,	- Групни облик рада у оквиру обавезне и изборне наставе; - Кроз дискусије о	- Предметни наставници; - Одељењске старешине

	поделу дужности и одговорности	толеранцији на часовима одељењских старешина - Подела дужности и одговорности у одељењској заједници - Учествовање на разним интердисциплинарним такмичењима која се заснивају на тимском раду и на комуникацији	
4.	Подстицање самоиницијативе ученика	- Подршка акцијама ђачког парламента; - Похваљивање ученика који покрећу иницијативе за школске акције.	- Предметни наставници, стручни сарадници и директор према својим личним компетенцијама и афинитетима; - Наставничко веће на предлог одељењског старешине.
5.	Развијање предузетничког духа ученика	- Подршка организовању спортских турнира; - Пружање помоћи у организовању хуманитарних акција; - Учествовање на разним такмичењима који развијају предузетнички дух ученика (нпр. Пословни изазов и друга такмичења у организацији Достигнућа младих у Србији).	- Наставници физичког васпитања; - Директор; - Стручни сарадник, психолог. - Предметни наставници

7. ФАКУЛТАТИВНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ, ЊИХОВИ ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ И АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈУ

Факултативни облици образовно-васпитног рада су: факултативни наставни предмети и ваннаставни облици - хор, екскурзија, културно-уметничке, техничке, проналазачке, хуманитарне, спортско-рекреативне и друге активности.
Факултативни облици образовно-васпитног рада обавезни су за ученике који се за њих определе.

На основу интересовања ученика и могућности школе, факултативни наставни предмети у Сенћанској гимназији су: трећи страни језик - француски језик, језик другог народа са елементима националне културе – мађарски језик и Традиционална култура, Ова настава се организује тако што се ученици различитих одељења спајају у групе за 1, 2, 3. и 4. разред.

Број часова наставе трећег страног језика у I. разреду износи по два часа седмично са 74 часа годишње, у II. разреду по два часа седмично са 70 часова годишње, у III. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у IV. разреду по два часа седмично и 64 часа годишње.

	I разред		II разред		III разред		IV разред		Укупно	
	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
II ФАКУЛТАТИВНИ ПРЕДМЕТИ										
1. Трећи страни језик – Француски језик	2	74	2	70	2	72	2	64	8	280
2. Језик другог народа са елементима националне културе – мађарски језик	2	74	2	70	2	72	2	64	8	280
3. Традиционална култура	1	37							1	37

ТРЕЋИ СТРАНИ ЈЕЗИК – ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

ПРЕДМЕТ	**ТРЕЋИ СТРАНИ ЈЕЗИК – ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК**
Тип предмета	• Факултативни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	Правилник о наставном плану и програму за гимназију ("Службени гласник СРС - Просветни гласник", број 5/90 и "Службени гласник - Просветни гласник", бр. 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/02, 5/03, 10/03, 11/04, 18/04, 24/04, 3/05, 11/05, 2/06, 6/06, 12/06, 17/06, 1/08, 8/08, 1/09, 3/09, 10/09, 5/10, 7/11, 4/13, 14/13, 17/13 и 18/13)
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**1. разред** **Прва година учења (2 часа недељно, 74 часа годишње)** 1. ИМЕНИЦЕ 2. ЧЛАН 3. ЗАМЕНИЦЕ 5. ПРИДЕВИ 6. ГЛАГОЛИ 7. ПРИЛОЗИ ЗА ВРЕМЕ, МЕСТО, НАЧИН, КОЛИЧИНУ 8. ПРЕДЛОЗИ И САЖЕТИ ЧЛАНОВИ 9. ВЕЗНИЦИ 10. РЕЧЕНИЦА **2. разред** **Друга година учења (2 часа недељно, 70 часова годишње)** Ученици треба да разумеју и користе: 1. Презентативе 2. Средства која указују на лице 3. Актуализаторе именице 4. Модалитете реченице 5. Средства за исказивање просторних односа 6. Квалификацију 7. Средства за исказивање временских односа 8. Глаголске начине и времена 9. Личне глаголске облике и безличне глаголске облике са инфинитивном допуном, директном и препозиционалном 10. Средства за исказивање логичких односа **3. РАЗРЕД** **Трећа година учења (2 часа недељно, 72 часа годишње)** Ученици треба да разумеју и користе: 1. Презентативе и њихове допуне 2. Средства за наглашавање реченичних делова 3. Средства која указују на лице 4. Актуализаторе именице 5. Модалитете реченице 6. Парцијално директно и индиректно питање: 7. Средства за исказивање просторних односа

8. Квалификацију
9. Средства за исказивање временских односа:
10. Индикатив
11. Средства за исказивање погодбе

4. РАЗРЕД

Четврта година учења (2 часа недељно / 64 часа годишње)

Ученици треба да разумеју и користе:
1. Средства за наглашавање реченичних делова - позиционо наглашавање
2. Средства која указују на лице - личне заменице уз негативни императив
3. Актуализаторе именице
4. Средства за исказивање временских и просторних односа
5. Глаголске облике, начине и времена
6. Средства за исказивање аргумената и логичких односа

Корелација са другим предметима

• Матерњи језик
• Други страни језици

Оцењивање

Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:
• Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује);
• Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад;
• Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима.

Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика вршити кроз:
• Праћење остварености исхода;
• Активност ученика на часу;
• Усмену проверу знања;
• Писмену провера знања;
• Тестове знања.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА

Циљ

Циљ наставе страног језика заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативних вештина и развијањем способности и метода учења страног језика.

Циљ наставе страног језика јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током средњег образовања, ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или других страних језика на различите начине и у свим околностима које живот створи.

Учење другог страног језика, ослањајући се на искуства и знања стечена учењем првог страног језика, поспешује стицање вишејезичке и вишекултурне компетенције и развијање свести о језичком богатству ужег и

ширег окружења.
Нивои општих и појединачних постигнућа дефинисани су према Заједничком европском референтном оквиру за живе језике.
До краја четвртог разреда гимназије ученик/ученица треба да савлада страни језик на почетном нивоу до до нивоа А1 код продуктивних вештина (говор и писање), односно А2 уколико се ради о рецептивним вештинама (слушање и читање).

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Општа предметна компетенција

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама. Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто.
Владање страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду.
Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.
Основни ниво
Ученик користи страни језик у мери која му помаже да разуме садржај усмене поруке и кратке једноставне информације у вези са личним интересовањем и познатим областима и активностима. Учествује у уобичајеном, свакодневном разговору, чита и проналази жељену информацију у текстовима са темом од непосредног личног интереса. Пише о различитим аспектима из непосредног окружења и ради сопствених потреба.
Средњи ниво
Ученик користи страни језик да разуме суштину текста или да учествује у разговору или дискусији (нпр. школа, забава, спорт); сналази се у не/предвидивим ситуацијама када му је неопходно да користи страни језик и/или да у кратком усменом излагању оствари свој интерес. Пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања.
Напредни ниво
Ученик користи страни језик да активно учествује у усменој комуникацији; да прати дужа и сложенија излагања или дискусије о конкретним или апстрактним темама из познатих општих или стручних тематских области, као и да објашњава своје ставове и/или образлаже различите предлоге. Чита и пише текстове о широком спектру тема у складу са општим и властитим интересовањима.

Специфична предметна компетенција: РЕЦЕПЦИЈА (слушање и читање)

Основни ниво
Ученик разуме уобичајене изразе и схвата општи смисао свакодневне комуникације изговорене споро и разговетно. Користећи основно лингвистичко знање, чита краће текстове написане стандардним језиком, разноврсног садржаја из свакодневног живота и/или блиских области или струке, у којима преовлађују фреквентне речи и изрази.

Средњи ниво
Ученик разуме основне елементе разговетног говора у свакодневним ситуацијама и једноставна излагања и презентације из блиских области изговорене стандардним језиком и релативно споро. У тексту, из домена личног интересовања и делатности, у коме преовлађују сложене језичке структуре, ученик разуме општи смисао и допунске информације, користећи различите технике/врсте читања.
Напредни ниво
Ученик разуме суштину и детаље опширнијих излагања или разговора у којима се користи стандардни језик, мења ритам, стил и тон разговора, а у вези са садржајима из ширег интересовања ученика. Ученик разуме дуже текстове различитог садржаја (нпр. адаптирана или оригинална прозна књижевна дела, актуелни новински чланци и извештаји); брзину и технику читања подешава према тексту који чита.
Специфична предметна компетенција: ПРОДУКЦИЈА (говор и писање)
Основни ниво
Ученик у свакодневним ситуацијама пише или даје усмена упутства, писмено или усмено размењује информације о уобичајеним општим и блиским темама. Користећи једноставне изразе, фразе и језичке структуре, пише кратке забелешке, поруке и писма, и/или према моделу пише једноставне текстове нпр. описе особа и догађаја из познатих области.
Средњи ниво
Ученик без припреме започиње и води разговор, износи усмено или писмено мишљење о темама из домена личног интересовања, образовања, културе и сл. Користећи разноврсне језичке структуре, шири фонд речи и израза, ученик усмено или писмено извештава, излаже и/или према упутству пише компактни текст поштујући правописну норму и основна правила организације текста.
Напредни ниво
Ученик са сигурношћу, течно и спонтано, учествује у усменој или писменој комуникацији, говори, извештава, преводи и/или самостално пише текстове о темама и садржајима из ширег круга интересовања; користећи информације и аргументе из различитих извора, износи ставове и преноси мишљење, размењује, проверава и потврђује информације. Ученик према потреби води формалну или неформалну преписку, доследно примењујући правописну норму, језичка правила и правила организације текста.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на основном нивоу у свакој области.
1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ
2. СТ.1.1.1. Разуме краће поруке, обавештења и упутства која се саопштавају разговетно и полако.
2. СТ.1.1.2. Схвата смисао краће спонтане интеракције између двоје или више са/говорника у личном, образовном и јавном контексту.
2. СТ.1.1.3. Схвата општи смисао информације или краћих монолошких излагања у образовном и јавном контексту.
2. СТ.1.1.4. Схвата смисао прилагођеног аудио и видео записа у вези с темама из свакодневног живота (стандардни говор, разговетни изговор и спор ритам излагања).

2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ
2.СТ.1.2.1. Разуме општи смисао једноставних краћих текстова у вези с блиским темама, у којима преовлађују фреквентне речи и интернационализми.
2.СТ.1.2.2. Проналази потребне информације у једноставним текстовима (нпр. огласи, брошуре, обавештења, кратке новинске вести).
2.СТ.1.2.3. Разуме једноставне личне поруке и писма.
2.СТ.1.2.4. Уочава потребне детаље у текстовима из свакодневног живота (натписи на јавним местима, упутства о руковању, етикете на производима, јеловник и сл.).
2.СТ.1.2.5. Разуме кратке адаптиране одломке књижевних дела, и друге поједностављене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.
3. Област језичке вештине - ГОВОР
2.СТ.1.3.1. Уме да оствари друштвени контакт (нпр. поздрављање, представљање, захваљивање).
2.СТ.1.3.2. Изражава слагање/неслагање, предлаже, прихвата или упућује понуду или позив.
2.СТ.1.3.3. Тражи и даје једноставне информације, у приватном, јавном и образовном контексту.
2.СТ.1.3.4. Описује блиско окружење (особе, предмете, места, активности, догађаје).
2.СТ.1.3.5. Излаже већ припремљену кратку презентацију о блиским темама.
2.СТ.1.3.6. Преноси или интерпретира кратке поруке, изјаве, упутства или питања.
2.СТ.1.3.7. Излаже једноставне, блиске садржаје у вези са културом и традицијом свог и других народа.
4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ
2.СТ.1.4.1. Пише кратке белешке и једноставне поруке (нпр. изражава захвалност, извињење, упозорење).
2.СТ.1.4.2. Пише приватно писмо о аспектима из свакодневног живота (нпр. описује људе, догађаје, места, осећања).
2.СТ.1.4.3. Попуњава образац/упитник, наводећи личне податке, образовање, интересовања и сл.
2.СТ.1.4.4. Пише једноставне текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикона, детаљних упутстава.
2.СТ.1.4.5. Преводи или интерпретира информације из једноставних порука, бележака или образаца.
5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ
2.СТ.1.5.1. Користи задовољавајући број фреквентних речи и израза које му омогућавају изражавање основних комуникативних функција у свакодневним ситуацијама.
2.СТ.1.5.2. Саставља кратке, разумљиве реченице користећи једноставне језичке структуре.
2.СТ.1.5.3. Има углавном јасан и разумљив изговор.
2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору.
2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму.

2.СТ.1.5.6. Користи неутралан језички регистар.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на средњем нивоу у свакој области.
1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ
2.СТ.2.1.1. Разуме суштину и битне појединости порука, упутстава и обавештења о темама из свакодневног живота и делатности.
2.СТ.2.1.2. Разуме суштину и битне појединости разговора или расправе између двоје или више са/говорника у приватном, образовном и јавном контексту.
2.СТ.2.1.3. Разуме суштину и битне појединости монолошког излагања у образовном и јавном контексту уколико је излагање јасно и добро структурирано.
2.СТ.2.1.4. Разуме суштину аутентичног тонског записа (аудио и видео запис) о познатим темама, представљених јасно и стандардним језиком.
2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ
2.СТ.2.2.1. Разуме општи смисао и релевантне информације у текстовима о блиским темама из образовног и јавног контекста.
2.СТ.2.2.2. Открива значење непознатих речи на основу контекста који му је близак.
2.СТ.2.2.3. Разуме описе догађаја, осећања и жеља у личној преписци.
2.СТ.2.2.4. Проналази потребне информације у уобичајеним писаним документима (нпр. пословна преписка, проспекти, формулари).
2.СТ.2.2.5. Проналази специфичне појединости у дужем тексту са претежно сложеним структурама, у коме се износе мишљења, аргументи и критике (нпр. новински чланци и стручни текстови).
2.СТ.2.2.6. Разуме адаптиране књижевне текстове и прилагођене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.
3. Област језичке вештине - ГОВОР
2.СТ.2.3.1. Започиње, води и завршава једноставан разговор и укључује се у дискусију на теме како од личног интереса, тако и оне о свакодневном животу.
2.СТ.2.3.2. Износи лични став, уверења, очекивања, искуства, планове као и коментаре о мишљењима других учесника у разговору.
2.СТ.2.3.3. Размењује, проверава, потврђује информације о познатим темама у формалним ситуацијама (нпр. у установама и на јавним местима).
2.СТ.2.3.4. Описује или препричава стварне или измишљене догађаје, осећања, искуства.
2.СТ.2.3.5. Излаже већ припремљену презентацију о темама из свог окружења или струке.
2.СТ.2.3.6. Извештава о догађају, разговору или садржају нпр. књиге, филма и сл.
2.СТ.2.3.7. Излаже садржаје и износи своје мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.
4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ
2.СТ.2.4.1. Пише белешке или одговара на поруке, истичући битне детаље.
2.СТ.2.4.2. У приватној преписци, тражи или преноси информације, износи лични став и аргументе.
2.СТ.2.4.3. Пише, према упутству, дескриптивне и наративне текстове о

разноврсним темама из области личних интересовања и искустава.
2.СТ.2.4.4. Пише кратке, једноставне есеје о различитим темама из личног искуства, приватног, образовног и јавног контекста.
2.СТ.2.4.5. Пише извештај или прослеђује вести (преводи, интерпретира, резимира, сажима) у вези са кратким и/или једноставним текстом из познатих области који чита или слуша.
5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ
2.СТ.2.5.1. Користи речи и изразе који му омогућавају успешну комуникацију у предвидивим/свакодневним ситуацијама, актуелним догађајима и сл.
2.СТ.2.5.2. Правилно разуме и користи већи број сложенијих језичких структура.
2.СТ.2.5.3. Има сасвим разумљив изговор.
2.СТ.2.5.4. Пише прегледан и разумљив текст у коме су правопис, интерпункција и организација углавном добри.
2.СТ.2.5.5. Препознаје формални и неформални регистар; познаје правила понашања и разлике у култури, обичајима и веровањима своје земље и земље чији језик учи.
Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на напредном нивоу у свакој области.
1. Област језичке вештине - СЛУШАЊЕ
2.СТ.3.1.1. Разуме појединости значајне за разговор или расправу са сложеном аргументацијом у којој се износе лични ставови једног или више са/говорника, у приватном, образовном, јавном и професионалном контексту.
2.СТ.3.1.2. Разуме презентацију или предавање са сложеном аргументацијом уз помоћ пропратног материјала.
2.СТ.3.1.3. Разуме аутентични аудио и видео запис у коме се износе ставови на теме из друштвеног или професионалног живота.
2. Област језичке вештине - ЧИТАЊЕ
2.СТ.3.2.1. Препознаје тему и схвата садржај разноврсних текстова, примењујући одговарајуће технике/врсте читања.
2.СТ.3.2.2. Из различитих писаних извора, уз одговарајућу технику читања, долази до потребних информација из области личног интересовања.
2.СТ.3.2.3. Разуме формалну кореспонденцију у вези са струком или личним интересовањима.
2.СТ.3.2.4. Разуме општи смисао и појединости у стручним текстовима на основу сопственог предзнања (нпр. специјализовани чланци, приручници, сложена упутства).
2.СТ.3.2.5. Разуме садржај извештаја и/или чланка о конкретним или апстрактним темама у коме аутор износи нарочите ставове и гледишта.
2.СТ.3.2.6. Разуме одломке оригиналних књижевних дела и текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.
3. Област језичке вештине - ГОВОР
2.СТ.3.3.1. Активно учествује у формалним и неформалним разговорима/дискусијама о општим и стручним темама, с једним или више саговорника.
2.СТ.3.3.2. Размењује ставове и мишљења уз изношење детаљних

објашњења, аргумената и коментара.
2.СТ.3.3.3. Методично и јасно излаже о разноврсним темама; објашњава своје становиште износећи предности и недостатке различитих тачака гледишта и одговара на питања слушалаца.
2.СТ.3.3.4. Извештава о информацијама из нпр. новинског чланка, документарног програма, дискусија, излагања и вести (препричава, резимира, преводи).
2.СТ.3.3.5. Упоређује ставове и монолошки изражава мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.
4. Област језичке вештине - ПИСАЊЕ
2.СТ.3.4.1. Пише неформална писма у којима изражава властиту емотивну реакцију, наглашавајући детаље неког догађаја или искуства и коментаришући туђе ставове.
2.СТ.3.4.2. Пише пословна и друга формална писма различитог садржаја за личне потребе и потребе струке.
2.СТ.3.4.3. Пише дескриптивни или наративни текст о стварним или измишљеним догађајима.
2.СТ.3.4.4. Пише есеје, користећи информације из различитих извора и нуди аргументована решења у вези с одређеним питањима; јасно и детаљно исказује став, осећање, мишљење или реакцију.
2.СТ.3.4.5. Пише извештај/преводи садржаје и информације из дужих и сложенијих текстова из различитих области које чита или слуша (нпр. препричава, описује, систематизује и сл.).
5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ
2.СТ.3.5.1. Разуме и користи разноврстан репертоар речи, израза и идиома, који му омогућавају да се изражава јасно, течно, прецизно и детаљно.
2.СТ.3.5.2. Разуме целокупни репертоар граматичких структура и активно користи све уобичајене граматичке структуре.
2.СТ.3.5.3. Има јасан и природан изговор и интонацију.
2.СТ.3.5.4. Пише јасне, прегледне и разумљиве текстове, доследно примењујући језичка правила, правила организације текста и правописну норму.
2.СТ.3.5.5. Познаје и адекватно користи формални и неформални језички регистар.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Током остваривања програма потребно је уважити високу образовну и мотивациону вредност активних и интерактивних (кооперативних) метода наставе/учења те кроз све програмске целине доследно осигурати да најмање једна трећина наставе буде организована употребом ових метода. У настави користити, најмање у трећини случајева, задатке који захтевају примену наученог у разумевању и решавању свакодневних проблемских ситуација препоручених од стране Министарства и Завода, а приликом оцењивања обезбедити да су ученици информисани о критеријумима на основу којих су оцењивани.
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
- битно је значење језичке поруке;
- наставник и даље ученицима скреће пажњу и упућује их на значај граматичке прецизности исказа;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да унапреди квалитет и количину језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, омладински часописи, проспекти, брошуре и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
- комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
- наставник је ту да омогући приступ и прихватање нових идеја;
- ученици се третирају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
- уџбеници постају извори активности и морају бити праћени употребом аутентичних материјала;
- учионица постаје простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
- за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто;

Технике (активности)

Током часа се препоручује динамично смењивање техника / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

1. Слушање и реаговање на команде наставника или са траке (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
2. Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.)
3. Мануалне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу или родитеље и сл.)
4. Вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.)

5. Игре примерене узрасту
6. Певање у групи
7. Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...)
8. Решавање "текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти
9. Цртање по диктату, израда сликовног речника
10. "Превођење" исказа у гест и геста у исказ
11. Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или пак именовање наслова
12. Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације)
13. Разумевање писаног језика:
- уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...)
а. препознавање везе између група слова и гласова
б. одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор
ц. извршавање прочитаних упутстава и наредби
14. Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
15. Писмено изражавање:
- повезивање гласова и групе слова
- замењивање речи цртежом или сликом
- проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење "уљеза", осмосмерке, укрштене речи, и слично)
- повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама
- попуњавање формулара (пријава за курс, претплату на дечији часопис или сл., налепнице за кофер)
- писање честитки и разгледница
- писање краћих текстова

Елементи који се оцењују не треба да се разликују од уобичајених активности на часу. Исто тако оцењивање треба схватити као саставни део процеса наставе и учења, а не као изоловану активност која подиже ниво стреса код ученика. Оцењивањем и евалуацијом треба да се обезбеди напредовање ученика у складу са оперативним задацима и квалитет и ефикасност наставе. Оцењивање се спроводи са акцентом на провери постигнућа и савладаности ради јачања мотивације, а не на учињеним грешкама. Елементи за проверу и оцењивање:
- разумевање говора
- разумевање краћег писаног текста
- усмено изражавање
- писмено изражавање
- усвојеност лексичких садржаја
- усвојеност граматичких структура
- правопис
- залагање на часу
- израда домаћих задатака и пројеката (појединачних, у пару и групи).

Начини провере морају бити познати ученицима, односно у складу са

техникама, типологијом вежби и врстама активности које се примењују на редовним часовима.
Предвиђена су два писмена задатка, по један у сваком полугодишту.
Будући да се на овом узрасту граматичка знања проширују (способност ученика да разумеју страни језик и да се изразе њиме умногоме превазилази њихова експлицитна граматичка знања), њихово вредновање требало би предвидети пре свега у оквиру формативне евалуације, то јест кроз кратке усмене/писмене вежбе којима се проверава способност ученика да примене одређено откривено граматичко правило; исправак је за ученике прилика да га боље разумеју и запамте. У сумативној евалуацији (на крају полугођа и школске године), то јест у писменим задацима и приликом провере способности усменог изражавања, не би требало давати граматичка вежбања, већ би граматичку тачност наставник требало да вреднује као један од више елемената којим се оцењују различите рецептивне и продуктивне језичке вештине. Елементи и скала вредновања, усаглашени на нивоу школе, требало би да буду познати и јасни ученицима.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:

• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:

• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:

• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и

репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК

ПРЕДМЕТ	ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК
Тип предмета	• Факултативни
Називи програма у којима се реализује	• Гимназија - општи тип • Гимназија - друштвено-језички смер • Гимназија - природно-математички смер - енглески
Наставни план и програм	• Факултативне програме језика других народа и народности са елементима националне културе Просветни савет Србије ће накнадно објавити. • Као оквир за рад користити начела наставног програма за српски језик као нематерњи, као и наставни програм за мађарски језик као матерњи за општи тип гимназије.
Место реализације наставе	• Теоријска настава у кабинету односно учионици.
САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)	**I разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 74 часа годишње)** ТЕМАТИКА Школа Из живота младих Културни живот РАД НА ТЕКСТУ (10-12 текстова у току школске године) ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ЈЕЗИК Фонетика Морфологија Правопис ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ МАЂАРА **Напомена:** за виши ниво више пажње посветити раду на тексту. **II разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 70 часова годишње)** ТЕМАТИКА Школа Из живота младих Културни живот Друштвени и привредни живот Комуникативне функције РАД НА ТЕКСТУ (10-12 текстова у току школске године) ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ЈЕЗИК Синтакса Правопис ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ МАЂАРА **Напомена:** за виши ниво више пажње посветити раду на тексту.

	III разред - оба типа гимназије **(2 часа недељно, 72 часа годишње)** ТЕМАТИКА Школа Из живота младих Културни живот Друштвени и привредни живот РАД НА ТЕКСТУ (10-12 текстова у току школске године) ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ЈЕЗИК Фонетика Грађење речи Синтакса Лексикологија Језици у контакту ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ МАЂАРА **Напомена:** за виши ниво више пажње посветити раду на тексту. **IV разред - оба типа гимназије** **(2 часа недељно, 64 часа годишње)** ТЕМАТИКА Школа Из живота младих Културни живот Друштвени и привредни живот РАД НА ТЕКСТУ (10-12 текстова у току школске године) ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ ЈЕЗИК Синтакса Лексикологија Језици у контакту ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ МАЂАРА **Напомена:** за виши ниво више пажње посветити раду на тексту.
Корелација са другим предметима	• Матерњи језик и књижевност • Историја • Географија • Социологија • Грађанско васпитање и Верска настава
Оцењивање	**Елементи за вредновање рада и напредовања ученика:** • Квантитет и квалитет знања (како и колико познаје чињенице, правила, законе, како мисли и закључује); • Радне навике, оспособљеност за примену знања, оспособљеност за практични рад; • Интересовање, залагање у раду, усвојене вредности и ставови у вези са одређеним наставним садржајима. **Вредновање остварености исхода и стандарда постигнућа ученика**

	вршити кроз: • Праћење остварености исхода; • Активност ученика на часу; • Усмену проверу знања; • Писмену провера знања; • Тестове знања.
ЦИЉ И ЗАДАЦИ ПРЕДМЕТА	• Као оквир за рад користити начела наставног програма за српски језик као нематерњи, као и наставни програм за мађарски језик као матерњи за општи тип гимназије.
СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА	**СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА** Стандарди постигнућа нису утврђени.
НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА	**НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА** • Као оквир за рад користити начела наставног програма за српски језик као нематерњи, као и наставни програм за мађарски језик као матерњи за општи тип гимназије.
ВРСТЕ АКТИВНОСТИ	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ** **• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.**
Облици наставе	**Што више примењивати следеће облике наставе:** • Индивидуални облик рада са ученицима. • Групни облик наставног рада и рад у паровима. • Диференцирана настава. • Индивидуализована настава. • Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама). • Програмирана настава и програмирано учење. • Проблемска настава. • Учење путем открића. • Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.
Наставне методе	**Што више примењивати следеће наставне методе:** • Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика. • Метода показивања. • Метода практичних радова ученика и вежбе. • Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода. • Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.
Наставна средства	**Што више користити следећа наставна средства:** • Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи). • Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти). • Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет). • Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.). **Поред тога користити и следећа наставна средства:**

	• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор). • Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ТРАДИЦИОНАЛНА КУЛТУРА

Циљ ове наставе је да се ученици Сенћанске гимназије детаљно упознају са традицијама уже и шире околине, историјатом, народном културом, историјским догађајима, знаменитостима историје уметности, односно да се активно укључе у очување и развој својих сазнања о традиционалној култури.

Настава се остварује у првим разредима на мађарском језику.

НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА: 1

Фонд часова ваншколских активности (посета других установа рад на терену): 20 часова и по могућности излети.

ТЕМЕ ЗА ОБРАДУ:

Историјска и завичајна тематика:
- основи завичајне историје
- план историјских знамености околине
- садржаји историјских споменика

Народна култура:
- особине народне културе
- особине грађанске културе
- упознавање са изложбом Сенћанког музеја
- упознаванје са материјалом из депоа Сенћанког музеја

Теме из историјата уметности:
- осталтина уметника уже околине
- анализа уметничких остварења
- изложба као грана уметности.

8. НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА И ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА МУЗИЧКОГ И БАЛЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА, ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ, УЧЕНИКА СА ИЗУЗЕТНИМ СПОСОБНОСТИМА И ДВОЈЕЗИЧНОГ ОБРАЗОВАЊА

Пошто је Сенћанска гимназија регистрована за остваривање програма за општи тип гимназије, друштвено-језички и природно-математички смер, у њој се не остварују програми музичког и балетског образовања и васпитања, образовања одраслих и ученика са посебним способностима.

НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА И ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА ДВОЈЕЗИЧНОГ ОБРАЗОВАЊА

У Сенћанској гимназији се изводи и двојезична настава на српском/мађарском и енглеском језику.

Двојезично (билингвално) образовање је специфичан облик извођења наставе појединих предмета на српском/матерњем и енглеском језику у склопу наставног плана и програма које утврђује Министарства просвете и науке Републике Србије. Ученици савладавају градиво на један интересантан и обогаћен начин. Они уче градиво у истом обиму и према критеријумима као и остали ученици који те предмете слушају само на српском/матерњем језику. Главни циљ двојезичне наставе је пружање ученицима не само стручне компетенције - овладавање стручном терминологијом, у сваком појединачном програму, него и одличну језичку и комуникацијску компетенцију. Страни језик постаје средство за стицање језичких и нејезичких знања и вештина, а матерњи и енглески језик се не искључују већ се надопуњују. Двојезично образовање је занимљив ученицима јер је имплементиран са страним националном програмом, што га чини много садржајнијим. Након сваког завршеног разреда ученици добијају сведочанство на коме је уписано да су похађали наставу на два језика.

Спровођењу Пројеката увођења двојезичне наставе на српском/матерњем и енглеском језику на територији Аутономне Покрајине Војводине се прикључила и Сенћанска гимназија која је тако постала једина установа образовања и васпитања где се двојезична настава поред српско-енглеског изводи се и на мађарско-енглеском наставном језику. Захтев бр. 44-1/2012 од 1.02.2012. године директорице Сенћанске гимназије Еве Ујхази за увођење двојезичне наставе на српско-енглеском и мађарско-енглеском језику од школске 2012/2013. године је прихваћен. На основу мишљења Завода (за унапређивање образовања и васпитања) бр. 315/12 од 2.04.2012. године Министарство просвете и науке

је сагласио да се у Сенћанској гимназији из Сенте реализује двојезична настава на српско-енглеском и мађарско-енглеском језику, од школске 2012/2013. године.

Двојезичну наставу воде професори, врсни педагози који су студирали у иностранству, или поседују лиценцу за рад у иностраним програмима. Минимални ниво знања наставника за улазак у билингвални програм је B2/C1 према Заједничком европском оквиру за језике, који подразумева управо предавање одређеног предмета на датом (енглеском) језику. Овакав кадар гарантује успешност код ученика, не само у учењу страног језика, већ и у савладавању градива из предмета које уче на два језика. Квалификације и стручно усавршавање наставника билингвалних одељења:

КВАЛИФИКАЦИЈЕ И СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ НАСТАВНИКА БИЛИНГВАЛНИХ ОДЕЉЕЊА

Др. Елвира Рипцо Шипош:
1. Положен ECL испит на нивоу B2 из енглеског језика, 14.06.2008.
2. Успешно завршена онлајн обука British Council-а "TKT Essentials" у периоду 18.06.2012.-30.08.2012.
3. Успешно завршена обука British Council-а енглеског језика, у Кемрицу, Cambridge, UK, "CLIL and Blended Learning", 18-22.02.2013.
4. Конференција о билингвалном образовању, Скупштина Аутономне Покрајине Војводина, Нови Сад, 29.11.2013.
5. Стручно усавршавање у Лондону у школи језика EC Covent Garden (3 Stukeley Street, Covent Garden, London WC2B 5) између 27.01.2014. и 31.01.2014. на курсу „General English Intensive" на нивоу „upper-intermediate".

Силвија Нађ:
1. Положен ECL испит на нивоу B2 из енглеског језика, 22.02.2012.
2. Успешно завршена онлајн обука British Council-а "TKT Essentials" у периоду 18.06.2012.-30.08.2012.
3. Конференција „The English Book's Conference – CLIL & Bilingual Eduacation", Београд, 17.11.2012.
4. Положен ECL испит на нивоу C1 из енглеског језика, 19.04.2013.
5. Конференција о билингвалном образовању, Скупштина Аутономне Покрајине Војводина, Нови Сад, 29.11.2013.
6. Стручно усавршавање у Лондону у школи језика Oxford House College (Great Chapel Street, London, W1F 8FS) између 03.02.2014. и 07.02.2014. на курсу „General English Intensive" на нивоу „upper-intermediate".

Илдико Мариаш:
1. Положен ECL испит на нивоу B2 из енглеског језика, 22.02.2012.
2. Успешно завршена онлајн обука British Council-а "TKT Essentials" у периоду 18.06.2012.-30.08.2012.
3. Конференција „The English Book's Conference – CLIL & Bilingual Eduacation", Београд, 17.11.2012.
4. Конференција о билингвалном образовању, Скупштина Аутономне Покрајине Војводина, Нови Сад, 29.11.2013.
5. Стручно усавршавање у Лондону у школи језика Oxford House College (Great Chapel Street, London, W1F 8FS) између 03.02.2014. и 07.02.2014. на курсу „General English Intensive" на нивоу „upper-intermediate".

Александар Атлагић:
1. Положен ECL испит на нивоу B2 из Енглеског језика, децембра 2012. године.

Грбин Милоје:
1. Положен ECL испит на нивоу B2 из Енглеског језика.

Рамадански Милица:
1. Положен ECL испит на нивоу B2 из Енглеског језика.

Лошонц Кинга:
1. Положен ECL испит на нивоу B2 из Енглеског језика.

За извођење наставе и за опрему у билингвалним одељењима су поред уобичајених финансијских средстава Министарства просвете и науке добијена следећа новчана средства:
за 2013. годину: 1. 790. 000 динара АП Војдодина
100. 000 динара Република Србија
Новчана средства су потрошена за семинаре у иностранству и за опрему за билингвалну наставу.
За 2014. годину је одобрено: 1. 330. 000 динара АП Војдодина
85.000 динара Република Србија

У Сенћанској гимназији двојезична настава на енглеском језику постоји за одељења на српском наставном језику општег смера. Ученици који желе да се упишу на билингвални програм обавезни су да полажу тест нивоа знања, на основу кога се процењује да ли су умогућности да прате наставу на енглеском језику. Минимални ниво знања ученика за улазак у билингвални програм је B1. За упис у билингвално одељење се организује припремна настава

Предност билингвалног програма јесте савладавање изабраног језика кроз већи број предмета.
У билингвалном програму ученик прати градиво прво на страном језику и после на свом матерњем језику.

Из билингвалног програма ученици I и II разреда имају на енглеском следеће предмете: хемија, информатика, социологија, грађанско васпитање и филозофија. У првом разреду 30% часова иде на енглеском језику, док до четртвог разреда овај проценат ће се повећати на 50%. Наставници енглеског језика сарађују са колегама који предају у двојезичним одељењима у изради планова и тестова и у реализацији и евалуацији наставе.

Настава из осталих предмета за одговарајући разред изводи се на српском односно мађарском језику. Ученици III разреда ће имати још један предмет на енглеском језику и то грађанско васпитање док ученици IV разреда поред већ наведених и социологију.
На крају школске године ученици стичу националну диплому Министарства просвете и науке Републике Србије, на којој пише да су ученици пратили двојезичну (билингвалну) наставу која има проходност код уписа на све факултете како у земљи тако и у иностранству. Крајњи циљ билингвалног образовања је међународна матура.

Сенћанска гимназија тренутно у школској 2017/2018. години има по једно одељење на српско-енглеском језику у I и II разреду. У школској 2018/2019. отвара се једно одељење на српско-енглеском језику у I разреду.

УПУТСТВО О НАЧИНУ ОСТВАРИВАЊА И ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА ДВОЈЕЗИЧНОГ ОБРАЗОВАЊА

ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМА ДВОЈЕЗИЧНОГ ОБРАЗОВАЊА (CLIL НАСТАВЕ)

Назив CLIL долази од енглеског израза „Content and Language Integrated Learning“ и односи се на посебан облик наставе који подразумева интегрисано усвајање страног језика (или било ког другог језика различитог од матерњег) и нових садржаја. Фокус наставе подједнако је усмерен на страни језик и на нејезички садржај одређеног предмета. На основу коришћења страног језика у овом контексту користи се термин „посреднички језик“ како би се јасније приказала његова улога у овом облику наставе. Настава у CLIL контексту може бити усмерена на један одређени нејезички садржај (на пример на историју, социологију или неки други наставни предмет) или на неку тематску област која обједињује природне и друштвене наука (као што је обрада теме о угроженим животињским врстама или заштити човекове средине и слично). Такође, овај облик наставе може се односити на обраду академских тема и текстова на страном језику, као и на посебне тематске курсеве за ученике који прате наставу страног језика.

ПОЗИТИВНИ АСПЕКТИ CLIL НАСТАВЕ

Истраживања о ефектима CLIL наставе донекле су ограничена, посебно у емпиријским студијама, иако су у последње време све присутнији докази о њеним позитивним резултатима. Неки аутори сматрају да новије студије процене и евалуације говоре у прилог доказу да овај метод подстиче код ученика знање страног језика и развој академских компетенција. Такође, већина досадашњих истраживања програма имерзије, дуалног програма имерзије и билингвалних програма у Канади и САД указују на позитивни утицај ових приступа на развој страног или другог језика код ученика, као и на резултате из општег академског дотигнућа на страном и матерњем језику.

Најчешће се као добре стране CLIL наставе наводе следећи аспекти: увођење нових појмова кроз курикулум посредством нематерњег језика, усавршавање продуктивних вештина језика из области курикуларних предмета, усавршавање знања у вези са курикуларним предметима и са циљним језиком, јачање учениковог самопоуздања на циљном и матерњем језику, употреба разноврсног дидактичког материјала који подстиче развој когнитивних вештина, курикуларни предмет постаје главни фокус наставног материјала као и развијање друштвених вредностизаједнице код ученика. Резултати поређења ученика основне школе који су учили енглески језик у оквиру традиционалне наставе страног језика и оних који су учили језик у CLIL контексту указују на боље резултате CLIL наставе: ученици имају веће самопоуздање у употреби страног и матерњег језика, развијенији вокабулар и познавање појмова на оба језика, разноврснији и богатији лексички фонд, као и виши ниво знања енглеског језика. На средњошколском нивоу, ученици који су пратили CLIL наставу показују боље резултате у владању страним језиком, али се истовремено ови резултати позитивно одражавају и на матерњи језик. Такође, резултати тестирања знања из нејезичког предмета приближно су слични резултатима ученика који су наставу пратили на матерњем језику. Поред тога, неуролошке анализе указују да је код ученика који похађају CLIL наставу заступљена већа когнитивна активност током учења.

Поред тога, многи аутори наводе добре стране CLIL наставе које је могуће груписати у седам тачака; ученици су изложени у великој мери страном језику у оквиру нејезичке наставе на страном језику: 1) језик у овом контексту има улогу узгредног језика који мора бити разумљив, у складу са садржајем и потребама ученика; 2) језик се подучава у контексту садржаја, а не у изолованим фрагментима, те ученици имају честе прилике да слушају, користе и преговарају о

садржају користећи се страним језиком: на овај начин експлицитно подучавање језика употпуњује се са усвајањем садржаја; 3) постепено увођење сложених наставних материјала омогућава ученицима да се ослањају на претходно стечена знања како би усвојили нове језичке и нејезичке садржаје; 4) ученици су изложени сложеним когнитивним подстицајима и укључени у захтевне активности које подстичу унутрашњу мотивацију; 5) обједињавање садржаја и језика подстиче примену и развој когнитивних стратегија: теме нејезичких предмета подстичу употребу стратегија за различите садржаје и задатке; 6) усвајање језика и садржаја омогућава флексибилност и прилагодљивост курикулума и активности; 7) настава је усмерена на ученика који поседује већу моћ одлучивања у избору тема и активности.

Посебан значај за овај облик наставе има Гарднерова теорија вишеструке интелигенције. Када подучавамо нејезички предмет на страном језику морамо се ослањати на више врста интелигенција у раду са ученицима. Истовремено са вербалном интелигенцијом која преовладава у настави језика, подједнако је заступљена и интелигенција у вези са нејезичким предметом, као на пример музичка, логичко-математичка или просторна интелигенција, у зависности од наставног предмета. Психолог Хоwард Гарднер разликује седам врста интелигенција: вербална, музичка, логичкоматематичка, просторна, телесно-кинестетичка, интерперсонална, интраперсонална, натуралистичка и егзистецијалистичка (спритуалистичка).

Поред тога, истичу значај такозваног индивидуалног значења који ученик ствара са новим садржајима повезујући их са већ познатим садржајима. Тако, у учењу у CLIL настави ученик повезује нове идеје и садржаје на страном језику са већ усвојеним на матерњем. Такође, ове ауторке посебно истичу развој интерекултуралне свести: дидактички материјали у вези са нејезичким предметима на страном језику садрже и културне аспекте земље чији се језик учи. Осим тога, ученици који похађају CLIL наставу имају више прилика да буду у контакту са страном културом од ученика који уче страни језик у оквиру традиционалне наставе посредством школских размена, видео конференција и разних пројеката са школама у иностранству.

ЈЕЗИЧКИ НИВОИ И КОМПЕТЕНЦИЈЕ У CLIL НАСТАВИ

Заједнички европски референти оквир представља званични документ Европске уније за учење, наставу и оцењивање живих језика. Документ нуди шест нивоа компетенције који се могу користити као маркери прогреса у процесу учења за све живе језике. Ових шест нивоа класификовани су у три групе: 1. Кандидат почетник припада језичким нивоима А1 и А2; 2. Независни кандидат поседује знање језичких нивоа Б1 и Б2; 3. Искусни кандидат одговара језичким нивоима Ц1 и Ц2. За сваки ниво налазимо детаљан опис употребе страног језика у оквиру све четири језичке вештине, те је тако циљ наставе страног језика да омогући ученику да усаврши своје компетенције унутар одређеног ниво, али и да преЂе са једног нивоа на други.

Други начин посматрања развоја језичких компетенција предлаже канадски стручњак Каминс који разликује два облика компетенција које ученик може развити у зависности од примењених приступа и метода у настави: основне међуљудске комуникативне способности и когнитивну академску језичку способност. Наиме, БИЦС компетенција се односи на компетенције у вези са општим и свакодневним темама које ученик усваја у оквиру традиционалне наставе језика, док се ЦАЛП компетенција огледа у захтевној когнитивној употреби страног језика која подразумева: излагање мишљења и претпоставки о некој теми, анализу, синтезу и тумачење доказа. Каминс је издвојио поменуте две компетенције на основу проучавања ученика у САД којима је енглески други језик (Л2). Пре почетка праћења наставе на енглеском језику, ови ученици похађају најпре часове језика. На основу спроведених истраживања закључено је да многи ученици којима енглески није

матерњи језик могу да у року од две године развију релативно висок ниво комуникативних језичких вештина на Л2 уколико су у сталном контакту са вршњацима којима је енглески језик матерњи (Л1), те уколико су изложени утицају Л2 посредством јавних медија (телевизија и слично) и институција попут школе и слично.

Након што досегну одређени ниво компетенција на енглеском који подразумева течно изражавање у комуникацији са вршњацима и читање и писање једноставних састава, укључују се у регуларну наставу са ученицима којима је енглески матерњи језик. Међутим, у пракси се испоставило да ученици којима енглески није матерњи језик често имају потешкоће у праћењу наставе, те је Каминс, на основу детаљне анализе резултата до којих је дошао Одбор за образовање у Торонту, закључио да се узрок њиховог неуспеха налази у неадекватној језичкој припреми. Ученици су у оквиру наставе језика достигли БИСЦ компетенције, док им је за праћење наставе на енглеском језику било неопходно поседовање ЦАЛП компетенције. Ослањајући се на резултате које су остварили ученици имигранти у Канади, аутори истраживања закључили су да је у просеку потребно пет до седам година да ученик досегне академске компетенције.

Поједини теоретичари издвојили су чиниоце који су пресудни за развој академске компетенције код ученика. Тако, на пример, ауторка Севил – Тројке спровела је анализу резултата ученика којима енглески није матерњи језик, а који похађају школу у САД. Први значајан предуслов за развој ЦАЛП компетенција односи се на развој лексике, с обзиром на то да резултати истраживања указују да је познавање лексике најважнији аспект у достизању академског нивоа у усменој продукцији ученика. Стога, закључује ауторка, подучавање лексике треба да буде везано за ученикове директне потребе са садржајем предмета.

У прилог значаја лексике говори и истраживања која су спроведена у CLIL настави са циљем испитивања нивоа комуникативне компетенције ученика. Ауторка примећује да су најчешће грешке ученика везане за лексику, потом следе грешке у изговору, док су на последњем месту граматичке грешке. Са друге стране, на основу одговора добијених од наставника у упитнику, издваја се богаћење лексике као главна корист оваквог облика наставе. На основу ових, наизглед противречних резултата, могуће је закључити да се процес учења највише одвија у условима у којима се прави највише грешака.

Поред тога, показало се да је од великог значаја за развој академске компетенције на другом или страном језику, познавање матерњег језика: што ученици боље владају матерњим језиком, то ће им бити лакше усвајање појмова и садржаја на ЛС или Л2. Са друге стране, подстицање усмене продукције у комуникативној интеракцији не води нужно ка развоју академских компетенција, већ је примећено да може и да омета ученика у достизању академског нивоа. Такође, усмеравање ученика на језичке структуре, а посебно на морфолошке, показало се од незнатне помоћи ученицима за њихове непосредне академске потребе. Највише ученика који су достигли завидан успех у тестирању знања из одређених дисциплина на Л2, имало је прилике да дискутује на матерњем језику о појмовима садржаја које су учили на другом језику са старијима или са другим ученицима. Такође, примећено је да су најслабије резултате на тестовима за академске компетенције имали ученици који су постигли најбоље резултате у интерперсоналној комуникацији, посебно са другим ученицима.

До сличних закључака дошли су и аутори који су анализирали резултате ученика у програму имерзије. Испитивања овог билингвалног програма указала су на одређене недостатке у настави која се огледа у развијању искључиво рецептивних вештина (разумевање слушањем и читањем), док су резултати ученика у продуктивним језичким вештинама (говор и писање) били знатно лошији. Стога, анализа резултата указује на потребу да се ученици посебно усмере на експлицитно изучавање

формалних аспеката страног језика, односно да се језичке форме и садржај не раздвајају у настави страног језика.
Овакав налаз, као и лично искуство у раду са ученицима, подстакло нас је да се позабавимо питањем: како развијати формалне аспекте страног језика, неопходне за усвајање академских и професионалних садржаја, а да се притом не одустане од основних постулата комуникативне наставе који углавном искључују експлицитно подучавање граматичких садржаја.

Страни језик који се користи као посреднички језик у учењу нејезичких предмета често је формалан и садржи апстрактне појмове, те је као такав когнитивно захтеван. Каминс истиче да наставник треба да препозна моменат када ученици могу да са БИЦС нивоа пређу на ЦАЛП ниво и да их у томе на одговарајући начин подржи. Управо у CLIL настави ученик достиже сложену и разрађену ЦАЛП компетенцију са вишим когнитивним нивоом који се односи на апстрактне појмове својствене одреЂеним научним дисциплинама.

Уколико упоредимо језичке нивое ЗЕРО-а са описом Каминсове поделе језичких компетенција, можемо закључити да БИСЦ компетенција подразумева нивое А1, А2, као и Б1 ниво за одређене активности. На тај начин Б1 ниво ЗЕРО-а представља границу између основних међуљудских комуникативних способности и софистицираних академских способности.

РАЗВИЈАЊЕ АКАДЕМСКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ НА СТРАНОМ ЈЕЗИКУ

Слично Каминсовој подели на БИЦС и ЦАЛП компетенције, Шај описује два језичка аспекта од којих је само један видљив. Аутор се користи метафором о леденом брегу како би истакао разлику између ова два аспекта. Површински део леденог брега састоји се од мерљивих, формалних језичких аспеката (изговор, основна лексика и граматика), док се мање видљиви и теже мерљиви аспекти доводе у везу са семантичким и функционалним значењем. Аутор истиче да настава језика (како Л1 тако и Л2) тежи да развије код ученика функционалне или комуникативне вештине тако што се усредсреЂује на површинске елементе упркос чињеници да се смер усвајања језика креће од дубљих комуникативних језичких функција према површинским елементима.

Надовезујући се на површинске и дубинске језичке аспекте, Шамо и Скинер сматрају да се когнитивни аспекти могу представити преко Блумове таксономије образовних циљева.Ови аутори сврставају у површински ниво следеће елементе: знање које подразумева способност памћења онога са чим се ученик раније срео или што је научио, разумевање које се односи на способност схватања основног значења и примену која се везује за могућност употребе апстрактних појмова у конкретним ситуацијама. Са друге стране, дубљи ниво когнитивне, односно академске обраде елемената укључује: анализу која означава способност разлагања целине на њене саставне делове тако да је ученику јасна организација елемената, синтезу која подразумева састављање елемената у кохерентну целину и евалуацију која се везује за способност расуђивања о примерености идеја за одређене сврхе.

Каминсова теорија о постојању БИЦС и ЦАЛП компетенције надовезује се на описане поделе језичких аспеката и указује на језичке нивое који имају значајно важнију улогу за достизање когнитивно вишег академског нивоа. У складу са овим Бенџамин Блум творац је Таксономије циљева васпитања и образовања у оквиру три подручја: когнитивном, афективном и психомоторном. Циљеве и исходе у когнитивном подручју разврстао је у шест хијерархијски уређених категорија: знање, разумевање, примена, анализа, синтеза и евалуација, поделама могуће је објаснити слабе школске резултате ученика-имиграната који су савладали само површинске језичке елементе, а који нису били довољни за успешно интегрисање ученика у наставу.

Према Каминсу два значајна предуслова за развој ЦАЛП компетенције јесу контекст и когнитивна сложеност задатка. С тим у вези, аутор издваја два непрекидна целовита процеса (такозвана континуума) преко којих је могуће сагледати нивое језичког знања. Први се односи на област контекстуалне подршке која је неопходна за изражавање или примање значења. На крајњим тачкама овог контунуума налазимо на једној страни такозвани потпун језички контекст, а на другој умањени језички контекст. У првом случају учесници у комуникацији могу активно да преговарају о значењу (на пример да дају повратну информацију да им порука није јасна), док језик прате разноврсна парајезичка и ситуациона обележја у вези са разним комуникативним ситуацијама. Са друге стране, комуникација у оквиру умањеног језичког контекста ослања се првенствено на значењске језичке елементе те стога успешно тумачење ових порука зависи првенствено од самог језичког знања. Потпуни језички контекст својствен је свакодневним ситуацијама ван школе, док језички захтевнији задаци у учионици (као на пример обрада текста) одсликавају умањени језички контекст.

Други континуум односи се на комуникативне задатке и активности, те тако аутор издваја горњи део вертикалног континуума, такозвани незахтевни когнитивни континуум који подразумева комуникативне задатке и ситуације у којима су језичке алатке углавном аутоматизоване, те стога не захтевају велико когнитивно залагање. Са друге стране, на доњем делу континуума налазе се задаци и активности у којима комуникативне алатке нису аутоматске, те тако захтевају активно когнитивно ангажовање. Реч је о такозваном захтевном когнитивном континууму. У складу с наведеним теоријским поставкама можемо закључити да ученик мора бити когнитивно ангажован уколико му наставник жели омогућити ефикасно учење. Стога, ученику треба пружити интелектуалне изазове како би решио одређене задатке и проблеме, разумео и открио нова значења.

СТРАНИ ЈЕЗИК, МАТЕРЊИ ЈЕЗИК И НЕЈЕЗИЧКИ ПРЕДМЕТИ У CLIL НАСТАВИ

Многи аутори истичу да CLIL не подразумева пуко „превођење“ наставе са матерњег језика на страни како би се ученицима омогућила имерзија у страни језик и тиме постигло учење на страном језику. Поред тога, потребно је нагласити да овај облик наставе не представља „прерушавање“ традиционалне наставе страног језика у системско прогресивно уклапање граматичких јединица циљног језика у оквиру различитих школских предмета. Такође, ова метода не подразумева подучавање нејезичког предмета на страном језику као што се одвија настава на матерњем, те тако не може бити конципирана на исти начин само једноставном заменом језика. Реч је наиме о методи у којој језик и нејезичка материја имају подједнаку важност и представљају истовремено предмет подучавања. Овај двоструки циљ захтева посебан наставни приступ јер се усвајање нејезичког предмета не одвија на страном језику, већ истовремено са страним језиком и уз његово посредство. Стога је неопходно истаћи да CLIL метода подразумева само овако интегрисан приступ у настави.

Интегрисани приступ подразумева да наставник нејезичког предмета у CLIL контексту мора да унесе поједине аспекте страног језика у своју наставу, док на исти начин наставник страног језика мора да прожме своју наставу са садржајем нејезичких предмета. Наставник нејезичког предмета треба да подучава свој предмет кроз страни језик, тачније, да помогне ученику да научи истовремено и страни језик и садржај нејезичког предмета у оквиру свог предмета.
На сличан начин, наставник страног језика тежи да повеже учење нејезичке садржине са усвајањем страног језика, најчешће развијањем академске компетенције преко задатака везаних за нејезички предмет.
У CLIL настави ученици морају да владају језиком на коме се преноси нејезичка садржина и то посебно лексиком, граматичким структурама и функционалним аспектима језика који су

карактеристични за нејезички предмет. Познавање језика неопходно је како би ученици могли да разумеју садржај, али и да саопште идеје.

Поред тога, ученици треба да познају и свакодневни, мање формалан језик који се такође може користити у настави, али и да поседују способност употребе граматичке структуре приликом учења нејезичког предмета. Такође, CLIL настава пружа могућност да ученик развије језичке вештине током наставе, а то се пре свега односи на усвајање лексике и граматике. Неопходно је нагласити да је фокус CLIL наставе разумевање нејезичког садржаја, а не граматичких структура. Анализе CLIL наставе указују да већина наставника не подучава граматику током подучавања нејезичког предмета јер су садржај и језик интегрисани. С обзиром на то да су граматика и лексика узајамно зависни, неопходно је фокусирати се на њих као на нераздвојне делове, а не као на одвојену језичку грађу.

Учење представља сложен ментални процес, те разумевање могућности интегрисања садржаја и језика захтева проучавање ове синергије. Међутим, неопходно је нагласити да CLIL не води неизбежно до реализовања ових могућности. Потребно је пажљиво проучити оно што се може постићи интегрисаним учењем посредством страног језика.
У настави језика посебно је значајно да наставник првенствено омогући ученицима да употребљавају страни језик, а не да уче о њему из аспекта граматике и језичких структура. Овај циљ подразумева изузетно интерактивну наставу са разноврсним задацима, при чему наставник језика треба да ограничи време своје интервенције како би омогућио ученицима да што више користе страни језик у току наставе. Са друге стране, у оквиру нејезичких предмета које ученици прате на страном језику неопходно је да наставник посвети више времена излагању градива на страном језику. Међутим, наставник који предаје нејезички предмет на страном језику најчешће има одређене проблеме у изражавању на страном језику, те је неопходно да користи одређене стратегије којима би избегао фронталну наставу.
Стога, када је реч о односу између ЛС и нејезичког предмета, аутори најчешће издвајају две основне могућности за CLIL наставу.
Прва се односи на ситуацију у којој је нејезички предмет који се изводи на ЛС део школског курикулума. Наставу на страном језику води наставник нејезичког предмета самостално или заједно са наставником страног језика. Друга могућност доводи се у вези са организовањем CLIL наставе изван школског курикулума. У овом случају наставник страног језика може имати потпуну одговорност за наставу на страном језику.

Уколико је CLIL настава део школског курикулума, могуће је издвојити неколико начина у организацији наставе страног језика и нејезичког предмета. Први је познат као „могућност развијања сензибилитета“ код ученика према страном језику. У овом програму не постоји одвојена настава страног језика, већ је ЛС искључиво посредни језик јер ученик већ поседује одређени ниво језичких компетенција који му омогућава да несметано прати наставу на страном језику. Други програм је познат под називом „могућност синергије“ јер се поред наставе на страном језику, одвија и настава страног језика. У оквиру часова ЛС користе се садржаји који су присутни у нејезичким предметима, а посебна пажња се посвећује језичким аспектима који су приоритетни у CLIL настави. Трећи начин организације наставе ЛС и предмета на ЛС познат је под називом „јаки сценарио“ и подразумева интензивну наставу страног језика пре него што ученици почну да прате наставу на страном језику. У овом програму припремни часови страног језика су посебно фокусирани на теме нејезичких предмета које ће ученици пратити на ЛС, али се такоЂе ова настава може наставити и касније у току трајања CLIL наставе.

Поред разумевања односа између страног језика и нејезичког предмета, неопходно је размотрити појам садржаја у CLIL настави јер он представља више од једног наставног предмета, као што су

Географија, Биологија или Физика. С тим у вези, Којл истиче да се садржај може кретати од елемената преузетих из националних програма до пројеката који обухватају интердисциплинарне области и истраживачки рад који се може односити на различите теме као што су: климатске промене, интернет, заштита човекове средине и слично. CLIL нуди могућности, у оквиру наставног програма и ван њега, за проширивање знања и усвајања различитих вештина. Значајно је истаћи да се међусобни однос језика и садржине не сме занемарити).
За планирање CLIL наставе многи аутори сматрају да наставници треба да предвиде постојање заједничких циљева за страни језик и нејезичке садржаје. Овакво схватање односа језика и нејезичког предмета Којл представља такозваним језичким триптихом. Применом оваквих циљева наставници подржавају ученике у коришћењу страног језика као посредног сагледавајући га из три различита угла као: језик учења, језик за учење и језик кроз учење.

Језик учења подразумева језичку анализу која је неопходна ученицима за схватање основних концепта и вештина у вези са садржајем нејезичких предмета.
Многи аутори истичу значај анализе жанра за усвајање језика и садржаја који су својствени нејезичком предмету као што је, на пример, језик науке и слично. У складу са тим, наставник страног језика треба да свој план у вези са прогресивним увођењем граматичких елемената прилагоди према функционалним и појмовним нивоима сложености нејезичке материје. Тако на пример, уколико наставник страног језика треба да уведе наставну јединицу прошлог времена, препоручљиво је да понуди ученицима контекстуализоване реченице у складу са нејезичким садржајем бирајући глаголске и жанровске примере својствене предмету у коме се ЛС користи као посреднички језик. Са друге стране, од наставника нејезичког предмета захтева се да познаје језичку сложеност свог предмета како би био свестан специфичности писане и усмене продукције на посредничком језику.

Језик за учење подразумева усредсређеност на врсту језика коју треба користити у контексту страног језика. Ученици треба да усвоје стратегије које ће им омогућити да користе језик на делотворан начин. У CLIL настави неопходно је омогућити ученицима развој вештина које су потребне за рад у паровима, кооперативни групни рад, постављање питања, вођење дискусија, вођење истраживања и слично. Треба имати у виду да, уколико се ученици не оспособе да разумеју и користе језик на коме уче нејезички садржај, као и да једни другима помажу на посредничком језику, не може се постићи квалитетна настава. Стога, како истиче Којл, наставников главни циљ јесте да створи услове у којима ће ученици користити ЛС за описивање одређених појава, расуђивање и извоЂења закључака.

Језик кроз учење заснован је на начелу да је делотворно учење резултат активне употребе језика и размишљања. Контекст CLIL наставе подразумев језички ниво, интеракцију и дијалошке облике другачије од традиционалне наставе језика или нејезичког предмета. Нова значења и појмови нејезичког предмета подразумевају и нов језик. Стога је неопходно да ученици познају језик на нивоу који ће подржати и унапредити њихове процесе мишљења у току усвајања новог знања, истовремено усавршавајући и језичко знање. Ученици комуницирају међусобно, са наставником или се служе текстом како би усвојили или применили садржај нејезичког предмета. У овом процесу, когнитивно захтевни задаци подразумевају да ученици користе усвојена знања, вештине и стратегије.

Спроведена истраживања упућују на закључак да јачање веза између разних појмова и знања омогућава како учење, тако и задржавање претходно усвојеног
знања. Матерњи језик може имати важну улогу у CLIL настави као подршка у

учењу и наставно средство, те га стога не треба потискивати из наставе. Један од начина његове употребе могао би бити у оквиру групног рада ученика у коме би се дискутовало о одређеној проблематици или теми на матерњем језику са циљем да се оствари одреЂени задатак на страном језику. У настави је изразито присутна замена кодова, смена матерњег и страног језика у комуникацији, што је природна појава, посебно на нижим нивоима.

НАСТАВА СТРАНОГ ЈЕЗИКА У CLIL КОНТЕКСТУ

Као што смо напоменули, у ЦЛИЛ контексту настава страног језика добија нову улогу, те наставници треба да предвиде постојање заједничких циљева за страни језик и нејезичке садржаје.
С тим у вези, један од начина дефинисања заједничких циљева за наставу страног језика и нејезичких предмета јесте дефинисање посебног силабуса. Тако, у складу са Брауновом класфикацијом, наставник може да се определи за тематски силабус у коме се настава организује у складу са разним темама као што су заштита човекове средине, слободно време, здравље и слично.

Као главне предности наставе страног језика у контексту CLIL наставе у односу на традиционалну наставу издвајају се поред квантитативног чиниоца (већа изложеност ученика страном језику) и квалитативни чиниоци. С тим у вези, аутентичност у коме се усваја ЛС пружа ученику квалитетнији контекст учења. Према Волфу, аутентичност ЛС огледа се у врсти материјала и садржаја који се користе у настави, интеракцији, као и богатом контексту.
Са језичког аспекта, посебно је важно богатство контекста које подразумева употребу разноврсних жанровских и тематских текстова, као и вербалнокомуникативних функција као што су: објашњења, дефиниције, провера информација, пореЂење, описивање, закључивање, и других функција вишег нивоа на страном језик.

УСВАЈАЊЕ ЛЕКСИКЕ И ГРАМАТИКЕ У НАСТАВИ СТРАНОГ ЈЕЗИКА У CLIL КОНТЕКСТУ

Од посебне важности за CLIL наставу јесте обједињавање наставе страног језика и нејезичког садржаја при чему је важно посветити посебну пажњу развоју лексичког фонда који је неопходан за нејезичке предмете. Овај циј доводи се у вези са регистром садржаја нејезичког предмета. Наставник страног језика треба да користи у настави лексичке елементе који су карактеристични за дате предмете.
Такође, неопходно је да наставник користи задатке који ће омогућити ученику да усваја истовремено граматичке облике и садржаје из одређене области.
Уколико је могуће да предметни наставник и наставник ЛС међусобно сарађују, ово обједињавање садржаја и језика посебно је значајно остварити. Осим тога, неопходно је усмерити ученике да знају да разликују специфичне облике регистра појединачних области. Такође, ученике је посебно значајно подстицати да користе језик као преносилац значења са циљем развоја лексичког фонда који се користе у грађењу значења.

Неопходан предуслов за имплицитно усвајање терминолошких израза и колокација везаних за нејезички предмет јесте богат језички инпут у CLIL настави.
За усвајање лексике неопходно је истаћи значај процеса меморисања речи, односно преласка усвојених речи из краткорочне меморије у дугорочну, како би се користиле у комуникацији. У склопу усвајања лексике резултати теста у вези саповезивањем речи путем асоцијација указују да се језичке јединице које припадају једном семантичком пољу чувају на истом месту као и антоними. Такође, познато је да је веома корисно усвајање лексике уз помоћ различитих асоцијација

(језичких асоцијација, слика, звучних и тактилних сензација и друго). Тако, за успешно активирање лексичких јединица довољна је само једна асоцијација. Безбројне асоцијације такође утичу на богатство у креирању лексичких мрежа и гарантују приступачност посебних лексичких јединица из различитих мрежа.

Исти аутор истиче да се особеност CLIL наставе огледа у употреби општег и посебног академског дискурса у вези са одређеним нејезичким предметом. У двојезичној настави и CLIL контексту ученици имају више прилика за имплицитно учење колокација и устаљених језичких израза од ученика у традиционалној настави, међутим правила за академски дискурс није могуће имплицитно усвајати. Стога је неопходно омогућити експлицитно усвајање академског језика како ученицима којима је посредни језик матерњи, тако и онима којима је посредни језик страни.
С тим у вези, у зависности од језичког нивоа ученика, наставник страног језика може да користи у настави стручне текстове нејезичких предмета и да их прилагоди за обраду на свом часу. Најчешће се препоручују вежбе попуњавања текстова са понуђеним речима с обзиром на њихову морфолошко-синтаскичку, али и лексичку сложеност.

Поред тога, за наставу ЛС значајно је повезати развој лексике са вештинама размишљања. У вези са значењем речи који се односи на одређен процес размишљања, речи се могу груписати у три групе: речи које означавају предмете, које описују процесе и оне које се односе на појмове. Прва група речи означава стварне предмете или ентитете, те се за њих могу користити вежбе повезивања речи са сликама, дефиницијама, као и означавања слика или класификовања речи у различите категорије. Речи које описују процесе представљају виши ниво апстракције: неке су „видљивије", док друге припадају вишем нивоу, односно ближе су речима које означавају појмове.

Најчешће вежбе које се могу применити за ову врсту речи јесу повезивање речи у оквиру дијаграма који илуструју процесе, као и представљање процеса кроз графичке схеме. Речи које се односе на појмове представљају најбројнију групу и задају највеће потешкоће у разумевању. Оне означавају апстрактне идеје на високом нивоу или представљају део мреже са другим речима са којима су међусобно повезане, те разумевање једне речи утиче на разумевање друге (на пример:разумевање речи снага зависи од разумевања речи као што је енергија и слично).
Вежбе које се препоручују за усвајање ове групе речи јесте објашњење појмова преко графичких приказа.
Велингтом и Осборн сматрају да је могуће спроводити поменуте вежбе како на часовима страног језика, тако и на часовима предмета нејезичке садржине.
Сваки наставник може их обрадити управо из два аспекта: језичког или стручног, али њихове улоге ће се свакако преплитати. Наставник страног језика мора познавати појмове нејезичког предмета и њихове дефиниције, док наставник нејезичког предмета мора познавати основе технике за развијање продуктивних и рецептивних вештина.

Од посебног значаја у овој настави је избор методолошког приступа с обзиром на то да се усвајање језика и садржаја не одвија аутоматски, као што су показала искуства у канадском програму имерзије. Од посебне важности за усвајање језика су два аспекта: разумљиви инпут и оутпут.
Први термин посебно је важан за усвајање садржаја и језика. Уколико инпут није разумљив, не може доћи до усвајања знања и развијања компетенција. Такође, инпут је веома значајан и за усвајање језика. Крешен сматра да постоји директна веза између разумљивог инпута и усвајања језика. Главни поступци који омогућавају стварање разумљивог инпута, и тако олакшавају ученицима усвајање, јесу: поједноставаљивање, усклађивање са језичким правилима и редундација, које наставник примењује у току изражавања. Поједностављивање садржаја постиже се давањем

примера, исцртавањем дијаграма, схема, појмовних мапа и слично, док се са језичког аспекта постиже коришћењем кратких исказа уместо дугих, заменом стручних термина речима из свакодневних комуникативнох ситуација или употребом једноставнијих граматичких конструкција уместо сложенијих, као на пример употребом актива уместо пасива. Усклађивање са језичким правилима односи се на употребу граматички правилних исказа у складу са језичким нормама, док редунданција подразумева истицање значајног елемента у инпуту уз помоћ језичких елемената и различитих дидактичких материјала.

Међутим, поједини аутори наглашавају да је за усвајање језика неопходно да ученик запажа граматичке облике присутне у инпуту. Управо је запажање одређеног језичког облика предуслов за усвајање граматичких облика. Са друге стране, у CLIL контексту ова могућност запажања је умањена с обзиром на то да је ученикова пажња усмерена на садржај поруке, а не на граматички облик. Неопходно је да наставник експлицитно усмери ученикову пажњу на језичке елементе који су прогресивно све више присутни у настави, а чији је фокус на значењу или комуникацији. Поред тога, истиче се често да је изузетно важно да ученик схвати важност усмеравања пажње на језичке облике с обзиром да се уз њихово посредство долази до поруке.

РАЗВИЈАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА У ОКВИРУ НАСТАВЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА У CLIL КОНТЕКСТУ

На основу искуства наставника укључених у CLIL наставу могуће је издвојити одређене проблеме у вези са разумевањем писаног текста, при чему треба имати у виду да се истичу потешкоће ученика са разумевањем усменог текста (наставникове усмене продукције, али и аудио-визуелних материјала). Као главни разлози издвајају се следећи: наставников изговор страног језика, дужина инпут-а и синтаксичка сложеност текстова. Посебно се издваје потешкоћа у вези са разумевањем специфичне лексике одређених предмета односно дисциплина.
Специфична лексика односи се на појмове дисциплина и стога је очигледна њихова веза са когнитивним аспектима и потешкоћама у вези са усвајањем садржаја. У усменом изражавању посебно се истичу потешкоће у изговору, читању наглас и усменој продукцији. Посебно је запажена потешкоћа у употреби стручних термина, у обради/елаборацији сложених појмова и њиховом поједностављању, у сажетом излагању садржаја, разради текстова, као и у преформулисању идеја и препричавању.

С тим у вези, можемо издвојити следеће разлоге за наведене потешкоће ученика у CLIL настави: ученик мора да усредсреди пажњу на садржај и оно што треба да уради са њим, те је тако његова пажња подељена између садржаја и језика. У традиционалној настави ова подела обично није присутна јер су активности усмерене на језичке вежбе, док је садржај у другом плану. Други разлог налазимо у неопходности да ученик мора да усавршава и језик, не само његов изговор, већ и граматичку тачност и сложеност.

Реч је о истраживању које је спровео Универзитет у Венецији од 2005. до 2009. године са наставницима из 12 школа из регије Венета. Наставници су водили радне дневнике у вези са начином рада и активностима које су примењивали у разреду.
За разлику од Крешена који сматра да је неопходно искључиво пружити ученику разумљив инпут како би дошло до усвајања језика, други аутори истичу првенствено значај опажања. Међутим Свејнова, на основу резултата истраживања програма имерзије, подржава стварање разумљивог аутпута. Ауторка сматра да ученик само у случају када репродукује језик и прима повратну информацију, може да примети недостатке у свом међујезику, те тако усвоји нове облике. Стога, није

довољно да ученик само репродукује на страном језику, већ треба да његова репродукција буде граматички богата и разумљива саговорнику посредством језичких облика, а не коришћењем искључиво вербалних и невербалних стратегија. Посебну важност има техника преговарања о значењу током интеракције у оквиру усвајања језика. С тим у вези посебно је значајна употреба вежби и задатака у настави како би ученици били у прилици да користе језик, посебно у оквиру усмене продукције.

Нарочито се истиче да је неопходно да наставник примењује са ученицима облике рада као што су рад у пару и групи, како би били подједнако укључени сви ученици у усменој продукцији. Уколико наставник пружа ученицима инпут и остварује интеркацију са одређеним бројем ученика, преостали ученици ограничени су искључиво на слушање. С тим у вези, неопходно је обезбедити развијање језичке продукције који се односи на квалитет језичке компетенције на страном језику. Овај циљ се може остварити уколико се ученику пружи могућност за усменом репродукцијом, а која се неће свести искључиво на одговаре на наставникова питања. Неопходно је да ученик примењује усвојена знања, претвара информације из једне типолошке форме у другу, тумачи и процењује проблеме или питања користећи се садржајем, као и да манипулише садржајима и обрађује их.

Поред развијања рецептивних вештина на стручним текстовима, препоручљиво је усмеравати ученике да користе изразе и речи из академских текстова у оквиру развијања продуктивних вештина. Такође, могуће је од ученика тражити да писмено дефинишу одређене појмове са којима су се претходно сусрели у оквиру вежби разумевања прочитаних текстова, те да се групе у разреду такмиче која ће тачно спојити појмове са дефиницијама (појмови могу бити представљени и сликама). Сличне активности могуће је направити у оквиру вежби за усмену продукцију у којима би свака група дефинисала одређене појмове или појаве, а остале групе би морале да погоде о којим појмовима је реч. Интегрисано подучавање језика и садржаја пружа разноврсније могућности за развој рецептивног и продуктивног вокабулара код ученика у односу на традиционалну наставу страног језика. У CLIL настави посебна пажња посвећује се проширивању лексике и усавршавању вештине разумевања речи. Развој пасивне лексике, међутим, треба да прати плански рад на продуктивној лексици, са п осебном пажњом усмереном на усвајање колокација и појмова.

ОСОБЕНОСТ НАСТАВЕ НЕЈЕЗИЧКИХ ПРЕДМЕТА: ДВОЈЕЗИЧНИ НАСТАВНИК

Крајем деведесетих година прошлог века главни циљ стручњака за CLIL наставу био је да развије код наставника нејезичких предмета језичку свест. На овај начин тежило се да се спречи да наставници запостављају језичке аспекте на часовима предмета које предају на посредничком језику. Тако настају курсеви за усавршавање наставникачији је циљ да пруже наставницима теоријску основу о двојезичном образовању, али и да омогуће меЂусобну размену искустава.
С тим у вези могуће је размотрити став наставника нејезичког предмета према страном језику као посредничком језику и његово познавање стратегија и техника које су својствене настави страног језика, а које су значајне у CLIL контексту и за нејезички предмет.

Наставник нејезичког предмета може осећати одређену несигурност у вези са познавањем језика у случају када је реч о нематерњем говорнику страног језика. Могућа забринутост односе си на недовољно поседовање језичког нивоа, познавање лексике, као и на немогућност изградње ауторитета у разреду уколико наставник не поседује висок ниво познавања језика.
Такође, наставник може осећати одређену бојазан пред могућим питањима ученика у вези са структурама и функцијама страног језика. У том случају, наставник најчешће захтева од ученика да знају одређену листу стручних појмова на страном језику и тежи да држи фронталну наставу у

којој ученици имају пасивну улогу. Тада се у настави користи у великој мери матерњи језик како би се са сигурношћу пренели садржаји и избегли неспоразуми.

Овакве поступке могуће је објаснити из више углова. Наставник нејезичког предмета најчешће нема довољно искуства у помоћи ученику у вези са разумевањем писаног или усменог текста: у преношењу садржаја свог предмета на матерњем језику наставник најчешће не користи технике попут понављања, провере разумевања и давања ученику активне улоге у процесу учења, што је од посебне важности у настави страног језика. Такође, он најчешће не познаје интерактивне активности, као што је то случај са наставником страног језика.
Међутим, уколико наставник преусмери пажњу са себе на ученике и омогући им међусобну интеракцију на страном језику, тада може да увиди да стављањем личне језичке несигурности у други план подстиче ученике на употребу страног језика, што и представља један од главних циљева CLIL наставе. Свакако, наставник не представља једини извор страног језика, већ је могуће користити различита наставна средства помоћу којих ученици могу бити изложени течном и правилном инпуту на страном језику, као што су аудио и видео материјали са радија, телевизије, интернета и слично. Такође, уколико је наставник нематерњи говорник страног језика, он ученицима може да олакша разумевање садржаја једноставнијим језичким конструкцијама које, као нематерњи говорник, обично чешће користи од наставника коме је страни језик ученика матерњи језик.

За развијање ЦАЛП компетенције веома је важно да су у наставу укључени и двојезични наставници. Тако се у наставној пракси показало да су се јавили одређени проблеми са групом ученика који су били изложени консекутивном билингвизму и усвајали страни језик у почетним стадијумима школовања. Реч је о истраживањима програма имерзије у Канади која су спроведена на енглеским ученицима који су учили француски језик. Каминс и Свејнова закључују да су добре резултате остварили они ученици које су подучавали билингвални наставници. С тим у вези аутори запажају да је до успеха дошло услед доброг планирања наставе као и чињенице да су ученике подучавали наставници који

Појам консекутивни (касни) билингвизам односи се на појаву када ученик усваја други језик, након што је претходно усвојио већ један језик. Са друге страни, симултани (рани) билингвизам јавља се код деце која до четврте године усвоје више од једног језика истовременосу разумели и користили енглески језик, док је француски био страни језик свим ученицима. Са друге стране, ученици који су били изложени искључиво страном језику у такозваном „утопи се или пливај” контексту одавали су утисак да поседују висок ниво компетенције у свакодневном разговору.
Међутим, они су били неуспешни у усвајању академског језика, што је утицало на њихово даље школовање. Ови ученици нису били у могућности да досегну академски ниво знања на страном језику, а исто тако нису имали прилике ни да развију ову језичку комптенецију на матерњем језику с обзиром да се он није користио у школи.

ОСОБЕНОСТ НАСТАВЕ НЕЈЕЗИЧКИХ ПРЕДМЕТА: СТРАТЕГИЈЕ, ТЕХНИКЕ И ДИДАКТИЧКИ МАТЕРИЈАЛИ

Одлика традиционалне наставе страног језика представља контролисани инпут и увежбавање језичких елемената. Међутим, у подучавању нејезичког предмета на страном језику ученицима је неопходна пре свега подршка у развоју лексике, когнитивних функција и развијању стратегија учења.
За контекст CLIL наставе значајна је класификација стратегија за учење на три главне категорије: метакогнитивне, когнитивне и друштвено − афективне. Метакогнитивне стратегије односе се на планирање учења, размишљање о процесу учења, као и на праћење и контролу језичке продукције или

разумевања. Когнитивне стратегије ограничене су на одређене задатке и подразумевају употребу материјала за учење. Друштвено – афективне стратегије односе се на активности у вези са друштвеним посредовањем и интеракцијом са другима.

Наставник нејезичког предмета у CLIL настави треба да буде свестан да дидактички материјали у вези са предметом представљају уједно и материјале за развој језичких вештина и грађе. Стога је у оквиру нејезичког предмета могуће применити различите технике за усавршавање говора и писања, омогућити ученицима да стекну бољи увид у разлику између писаног и усменог изражавања, формалног и неформалног стила, и уједно им помоћи да прошире знања у вези са лексичком и граматичком грађом. На овај начин наставник нејезичког предмета помаже ученику да развије ЦАЛП компетенцију.
У вези са одабиром наставног приступа стручњаци истичу да овакав облик наставе захтева друштвено-конструктиван приступ како би се ученику омогућио централни положај и активно учешће у процесу учења.
Друштвено-конструктиван приступ подразумева интерактивну наставу између наставника и ученика, као и подршку у процесу учења коју ученику може пружити наставник, други ученик или неки други извор. Такође, у овом приступу је посебно наглашена посредничка улога наставника, који ученику помаже у когнитивним подстицајима у оквиру појединачне зоне проксималног развоја. Наставников задатак се огледа у одржавању равнотеже између когнитивних подстицаја за ученике и подршке која се смањује са учениковим напредовањем.

Када је реч о садржају, неопходно је издвојити вишеструки фокус који се односи на усвајање језика у оквиру нејезичког предмета, усвајање садржаја у оквиру наставе страног језика, интеграцију садржаја више предмета, учење преко интердисциплинарних тема и пројеката и упућивање ученика на промишљање о стратегијама учења. У вези са контекстом учења могуће је истаћи употребу језичког и нејезичког садржаја изван учионице, подстицање учениковог самопоуздања у оквиру истраживања језика и садржаја, усмеравање ученика на употребу аутентичних материјала и развој језичке свести.

Поред тога, важно је пружити ученику помоћ у вези са посредничким језиком у оквиру нејезичког предмета, подстицати његова интересовања, повезивати наставно градиво са ваншколским активностима, успоставити контакте са матерњим говорницима посредничког језика и користити аутентичне материјале на страном језику. Када је реч о активном учењу, неопходно је да ученик комунцира више од наставника, да самопроцењује постигнуте резултате, да буде упућен на заједнички рад са другим ученицима (такозвани кооперативни рад), да дискутује о језику и садржини у интерактивној настави са другим ученицима, те ће тако наставник преузети улогу модератора у наставном процесу. У вези са надоградњом на претходно знање наставник треба да омогући ученику усвајање новог садржаја подстицањем учениковог раније стеченог знања, вештина и искустава, да пренесе новеинформације помоћу преформулација, да подучава користећи знања о различитим стиловима учења, да подстиче креативно и критичко мишљење код ученика, као и да га подржава у напредовању и тако му не дозволи стагнацију.
Циљ употребе страног језика као посредничког у настави нејезичких предмета представља, поред учења одређених научних дисциплина, и усавршавање језичких компетенција на страном језику. Такође, употреба страног језика у поменутом контексту омогућава ученицима да буду изложенији страном језику.
Међутим, овај квантитативни аспект није довољан за постизање жељених циљева, с обзиром на то да је за развој језичких компетенција важна и квалитативна димензија CLIL -а.

Многи аутори, као на пример Волф, сматрају да се предност CLIL -а у односу на традиционалну наставу страног језика огледа у аутентичности учења која се остварује уз помоћ: материјала и садржаја, интеракције и контекста. Материјали који се користе у оквиру наставе страног језика првенствено имају за циљ усвајање страног језика, међутим користе се и аутентични и недидактизовани материјали који постају псеудо-аутентични услед неаутентичне употребе у оквиру наставе језика.

Са друге стране, садржаји који се ученицима презентују у оквиру посредничке употребе страног језика аутентичнији су од оних који су део традиционалних курсева језика које Волф назива псеудо-аутентичним истинитим. Поред тога, интеракција на страном језику могућа је само уколико саговорници желе да комуницирају. Међутим, често такозвана псеудо-реалност часа страног језика не подстиче стварање услова за њену реализацију јер, уколико се ученик не идентификује довољно са постављеним задацима, резултати учења нису задовољавајући. С тим у вези Волф истиче да је интеракција остварена са садржајима нејезичких предмета аутентичнија од интеракције са псеудо-реалним садржајима часа језика. Овакав став аутор објашњава на основу следећих тврдњи: рад на реалним садржајима уз интерактивне задатке, као на пример дискусија о резултатима неког експеримента, аутентичнији је од интерактивних задатака на часу језика; читање и писање постају аутентичније активности уколико ученик треба да разуме и употреби одређене садржаје текста док рад на језику, на пример на лексици, има јасно дефинисан циљ који се односи на решавање неког проблема у вези са усвајањем нејезичког предмета.

Стога CLIL настава захтева примену техника којима ће се помоћи разумевање и учење. Једна од таквих техника јесте употреба визуелних материјала као што су дијаграми, слике и графикони. Такође, у овом облику наставе могуће је планирати наставу у којој ће се истовремено омогућити усвајање језика и нејезичког садржаја. Тако је, на пример, могуће дати ученику да попуни одређене графиконе и табеле на основу разумевања прочитаног текста. За писану продукцију могу се дати упутства и оквир на основу којих ученик развија писану продукцију, издваја кључне речи и слично. У споменутим активностима пожељно је варирати облике рада са ученицама: укључити цео разред, мале групе, рад у пару и индивидуални рад.

Такође, неопходно је омогућити често понављање и утврЂивање градива. Тако на пример, могуће је писану продукцију предвидети да се два пута уради како би се приликом друге израде ученици фокусирали на језичке аспекте текста.
С тим у вези, у оквиру CLIL наставе неопходно је применити разноврсне глотодидактичке технике као што су: вежбе, комуникативне активности и задаци.
Овде бисмо посебно истакли значај задатка с обзиром да је у њему циљ употреба језика са фокусом на значење, док се у вежбама језик користи са фокусом на форму. Такође, у задатку се користи прагматично значење, тачније, наглашена је употреба језика у контексту с обзиром да задатак захтева од учесника да учествују као корисници језика јер морају да користе исте комуникативне процесе који су укључени у активностима у стварном животу, те је тако свако учење језика случајно.

На основу тога се успех двојезичне наставе у односу на традиционалну наставу објашњава се чињеницом да се циљни језик користи за комуникативне циљеве, а не само као предмет учења. Интерактивна настава која подстиче ученике на комуникацију представља примаран циљ и у оквиру ње је неопходно омогућити ученику активно учешће.
Интерактивна настава подразумева: употребу разумљивог инпута, подстицање ученика на усмену и писану језичку продукцију, као и развој свести и способности код ученика да користи формалне аспекте циљног језика (као што је граматика) у сврху остваривања ефикасне комуникације.

У оквиру наставе језика наставнику се е препоручује да истакне вокабулар и терминолошке одреднице, које су својствене нејезичком предмету. На овај начин ученици се подстичу да развију што богатију лексику, као и да употребљавају синтаксичке конструкције својствене нејезичком предмету чиме се развија језичка продукција. Неопходно је омогућити ученицима да се навикну да користе циљни језик у што већој мери без страха од грешака јер је фокус на значењу курикуларних појмова. Поред тога, пожељно је исправљати ученика преформулацијом погрешних исказа непосредно након направљених грешака, посебно у вези са лексиком карактеристичном за нејезички предмет, као и анализирати грешке како би се одредиле потешкоће које ученик има у продукцији посредничког језика. Најчешће грешке су последица трансфера из матерњег језика.

На нижим нивоима неопходно је, пре свега, развијати код ученика рецептивне вештине, док ће се продуктивне постепено развијати: у почетној фази продуктивне вештине се углавно своде на почетно преписиване и вежбе повезивања слика и текста, као и на одговарање на затворена питања. Неопходно је да наставник непрекидно пружа ученику разумљив инпут у току обраде наставног садржаја укључујући га активно посредством различитих техника.

9. ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Културна активност школе обухвата активности које се остварују на основу програма културних активности школе и обухвата: прославе дана школе, почетка и завршетка школске године, прославе школских и државних празника, приредбе, представе, изложбе, концерте, спортска такмичења, научно-истраживачке активности, и друге активности које доприносе проширењу утицаја школе на васпитање ученика и културни развој школског окружења, као и заједничке културне активности са институцијама и организацијама у локалној самоуправи ради обогаћивања културног живота и остваривања образовно-васпитне улоге школе.
Културне активности школе обухватају и заједничке културне активности са релевантним појединцима, установама и организацијама.

IV ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ		ПРВИ РАЗРЕД	ДРУГИ РАЗРЕД	ТРЕЋИ РАЗРЕД	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	УКУПНО
		годишње	годишње	годишње	годишње	годишње
4.	Културна и јавна делатност школе	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана	

КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ ШКОЛЕ

Културна и јавна делатност школе, у својој суштини, представља манифестацију целокупног васпитно-образовног рада који се остварује у школи. Школа је значајан фактор културне трансмисије у којој долази до узајамног деловања средине на школу и школе на друштвену средину. Ту активну интеракцију школа остварује кроз програме сарадње са организацијама, институцијама културе (музеји, галерије, позоришта, домови културе, секције, клубови, удружења, спортска друштва и др.) и родитељима.

Циљ

Основни циљ ових активности је организовано деловање школе на средину и обратно. Поред општих васпитних задатака, посебни задаци културне и јавне делатности школе били би:
- оспособљавање ученика да користе све вредности које им пружа средина за њихов свестрани развој и богатији лични живот у слободном времену као и презентирање оних резултата којим школа богати

културни и друштвени живот средине (радне акције, прославе, јубилеји, манифестације, друштвено-користан рад);
- афирмисање школа као културних центара у месту и стварање педагошких и друштвених услова за реализацију циља и задатака васпитања и образовања у школи и богаћењу културног живота средине.

Садржај рада

Коришћење услова које пружа друштвена средина:
- организовање коришћења програма библиотека, позоришта, музеја, домова културе, омладинских домова, радничких и народних универзитета, рекреативних и спортских центара; организовано коришћење програма научних трибина, јавних предавања, стручних расправа, тематских циклуса на факултетима и другим школама и др.; ангажовање истакнутих научних, културних, јавних радника за разговор са ученицима по жељи и програмима ученичких организација и клубова; организовање семинара, курсева, течајева у кабинетима и лабораторијама школе, организовање међушколских такмичења и смотри из разних научних и стручних области; организовање излета и екскурзија и других облика међусобне сарадње са школама из других средина и република; сарадња са друштвеном средином у програмирању и коришћењу спортских објеката у школи за рекреацију и физичко васпитање омладине.
Упознавање друштвене средине са начином организовања и резултатима васпитно-образовног рада школе:
- упознавање опреме: кабинета, савремених аудиовизуелних средстава, машина у школској радионици и др.: организовање изложби на којима се приказују практични лабораторијски и други радови, збирка симбола, схема, графикона, производа практичне наставе које су ученици у току обуке направили; стваралаштво на практичном раду; приказивање стваралаштва секција и група ваннаставних активности, а које су везане за поједине наставне области, културно-уметничке приредбе, смотре, и достигнућа и стваралаштво (драмско, хорско, музичко, ликовно, производно и друго); спортске манифестације (приредбе, јавни наступи, такмичења); школске манифестације (прославе, јубилеји и друго); активности у оквиру међушколске сарадње (прославе, смотре, приредбе, изложбе и друго).

Сарадња са родитељима:
- рад и сарадња са родитељима у реализацији појединих активности; информисање родитеља о захтевима који се постављају ученицима; о резултатима ученика и др.; заједнички рад на подизању ефикасности ученика у учењу и раду; укључивање родитеља у остваривање образовно-васпитних послова и задатака из појединих програма и свих облика сарадње школе и друштвене средине (секције, професионална оријентација, друштвено-користан рад, манифестације и сл.); рад на подизању нивоа педагошко-психолошког образовања родитеља.

Учешће школе у активностима друштвене средине:
- учешће ученика у обележавању и прослављању значајних датума и јубилеја (академије, изложбе, одржавање споменика и др.); организовање радних акција солидарности у месној заједници и широј друштвеној средини уз учешће ученика; учешће ученика на састанцима у месној заједници, широј друштвеној средини, и др.; укључивање талентованих ученика у културно-уметничка, спортска и друга друштва средине, као и обезбеђивање могућности да та друштва имају своје секције у школи; организовано укључивање у масовне акције сакупљања летине, добровољног давања крви, пружања помоћи старима, акције Црвеног крста и друге акције које се организују у друштвеној средини.

Школа као центар културног и друштвеног живота:
- организовање разних облика подизања опште стручне и професионалне културе младих и одраслих (предавање, курсеви, семинари и др.); васпитање младих за хумане односе међу половима, припремање

за брак и одговорно обављање родитељских дужности (школе за родитеље, саветовалиште, предавање и др.); неговање аматеризма и слободног креативног испољавања младих у слободном времену (културно-уметничка и спортска друштва, клубови технике, секције стваралаца и др.) у својим просторијама (спортским халама, кабинетима, лабораторијама).
- укључивање културних институција (позориште, галерије, библиотеке) у процесу образовања
- предлагање и унапређивање програма културних активности и повезивање школе и друштвене средине
- деловање на васпитање и културни развој деце и омладине
- развијање потреба за културним садржајима и подстицај за активно упознавање културних манифестација
- развијање позитивног односа према културним вредностима и основних појмова о културном окружењу; развијање љубави према културним остварењима
- подстицање, неговање и вредновање самосталног креирања културних догађаја.

Начин и поступак остваривања програма

Остваривање задатака школе у културном и друштвеном животу средине зависи од развијености средине и материјалних и других могућности школе. У развијеним срединама школе се укључују у деловање постојећих стручних институција у области образовања, васпитања и културе.
На остваривање културне функције школе треба гледати са становишта прожимања свих садржаја наставе и других облика васпитно-образовног рада и укупних односа у школи са вредностима и достигнућима културе.
Отвореност ка свим прогресивним културним струјањима тражи од школе да ученике васпитава као аниматоре културних вредности, али и да се афирмише богатом продукцијом у области уметности, науке, спорта и сл. То даље упућује школу да отвори своје просторије (увече, у дане викенда и сл.) за културна збивања и самоорганизовање у ученичком колективу (приредбе, трибине, сусрети, изложбе, ученички универзитет и сл.) али и за манифестације ширег друштвеног значаја (ликовне изложбе, такмичење, јубилеји и сл.).
Постоје разноврсне активности које школа организује за ученике у сарадњи са привредним, културним и јавним установама ради остваривања своје културне функције.
Сарадња школе и породице део је ширег подручја рада школе, означеног као сарадња школе са средином.
Носиоци активности сарадње са родитељима су сви учесници у васпитно-образовном процесу. Посебно је значајно место и улога разредног старешине и стручних сарадника школе - школског психолога и педагога.
Садржаји сарадње проистичу из потребе школе, породице, развојних карактеристика младих на овом узрасту и индивидуалних потреба појединаца.
Сарадња школе и породице мора се заснивати на поштовању најопштијих принципа: рад мора бити планиран и програмиран - садржајно, по структури и времену. Са планом и програмом сарадње родитељи морају бити упознати на почетку школске године или код евентуалних промена у току године, али увек унапред; рад мора бити заснован на поштовању личности родитеља; у контактима треба уважавати знања и искуства родитеља са њиховом децом, а такође неопходна је и обострана тактичност.
Назначени садржаји остварују се у оквиру непосредне и посредне сарадње.
Непосредна сарадња може бити индивидуална и групна. Индивидуално сарађују са родитељима: одељенски старешина, стручни сарадници, наставници, директор школе и други учесници у васпитно-образовном процесу о питањима значајним за поједине ученике, родитеље, наставнике и одељенског старешину. Групна сарадња одвија се у оквиру: родитељских састанака, трибине за родитеље, савета родитеља, школе, састанака родитеља ученика о специфичним проблемима на нивоу саветодавног рада (слаби ученици, са поремећајима у понашању, ученици који избегавају часове и др.).

Ови облици сарадње се одвијају применом метода разговора, саветовања, демонстрација, посета, анализа документације, техника дијагностичког истраживања, предавања за родитеље и др.
Школа је обавезна да родитеље информише о захтевима које поставља ученицима у реализацији појединих активности, као и о свим позитивним и негативним појавама везаним за ученике као појединце или групу појединаца. Родитеља треба да информише одељенски старешина. Школа и њени представници не треба да своје информације заснивају на изношењу само негативних појава, пожељно је увек почети са позитивним а када се дају негативне, оне морају бити аргументоване и да их прате решења за њихово превазилажење.
Информисање родитеља могуће је остварити и другим облицима, на пример, изложбама, приредбама, такмичењима и сличним манифестацијама.
Посебан проблем је сарадња са родитељима ученика који имају тешкоћа у постизању успеха у учењу и понашању чији су узроци више у детету (адолесцентне сметње, болест, деликвенција и сл.) више у породици (развод родитеља, нови брак код родитеља, досељење породице и сл.), више у школи (ауторитаран однос, рад без поштовања индивидуалних особености ученика и родитеља, низак ниво стручне и педагошко-психолошке оспособљености носилаца активности) или више чинилаца.
Најпогодније је да се ова сарадња остварује уз учешће школског психолога и педагога да се одвија техником саветодавног, групног и индивидуалног рада, уз већ наведено педагошко-психолошко образовање родитеља.
Од групних облика рада најдужу традицију и најчешћу примену имају редовни родитељски састанци, које, по правилу, припремају и реализују одељењске старешине када су организовани на нивоу одељења, а директор школе са стручним сарадницима када се организује на нивоу разреда или одсека образовног профила.
За интензивнији васпитни рад са ученицима припремање и подстицање родитеља за заједничко деловање неопходно је посветити већу пажњу припреми родитељских састанака. То је посебно значајно за утисак родитеља у школи као целини, а посебно о васпитно-образовном раду у њој.
За информативне састанке погодно је предвидети, у првом делу састанка, теме од општег значаја за школу и родитеље (из области педагошко-психолошког образовања родитеља), било као предавање или као подстицај за вођење дискусије, а у другом делу информације везане за ученике.
Посредна сарадња школе и родитеља одвија се преко делегата родитеља у органу управљања школе, савету родитеља, као и у оквиру свих других облика сарадње школе са средином.
У програму рада школе постоји програм рада савета родитеља који се доноси сваке године. Савет родитеља се састаје једанпут месечно, а његове активности се одвијају преко комисија (за услове живота и рада у школи, за организацију друштвено-корисног рада и слободних активности, за наставна питања, за социјалну и здравствену бригу о ученицима и др.).

МЕСЕЦ	АКТИВНОСТИ	РЕАЛИЗАТОРИ
СЕПТЕМБАР Одређени дан у последњој недељи у месецу	Бруцошијада за прве разреде	Педагог Чланови ученичког парламента
ОКТОБАР 05. октобар Период од 01. до 31. октобра (по договору)	Свечано обележавање дана школе Презентација о оргуљама у цркви „Срце Исусово“	Ева Ујхази, Маријана Голић, Аранка Јухас, Кинга Лошонц Мр Золтан Борбељ (доцент на Академији уметности у Новом Саду), Кинга Лошонц Кинга Лошонц

Период од 01. до 31. октобра (по договору)	Посета представама у Српском Народном Позоришту у Новом Саду и Народном позоришту у Београду (концерти, опера, балет и др.)	
ДЕЦЕМБАР 06. децембар Одређени дан у последњој недељи у полугодишту	 Извођење песме „Звончићи“ поводом дана Микулаша од стране Девојачког хора Сенћанске гимназије уз поделу ситних поклона ученицима Божићна свечаност	 Ева Ујхази, Олга Хајнрих, Кинга Лошонц, чланови ученичког парламента Маријана Голић, Аранка Јухас, Кинга Лошонц; сценографија: Андреа Бенчик
ЈАНУАР 27. јануар	 Светосавска свечаност	Маријана Голић, Аранка Јухас, Кинга Лошонц; сценографија: Андреа Бенчик
МАРТ Период од 01. до 31. марта (по договору)	 Посета представама у Српском Народном Позоришту у Новом Саду и Народном позоришту у Београду (концерти, опера, балет и др.)	 Кинга Лошонц
АПРИЛ Период од 01. до 30. априла Одређени дан у недељи пред пролећни распуст	 Учешће Девојачког хора Сенћанске гимназије на омладинским фестивалима хорова у Солноку (Мађарска) и у Новом Саду Пролећни фестивал на којем ће наступити Девојачки хор Сенћанске гимназије, професори и ученици школе уз такмичење у кулинарским вештинама ученика	 Кинга Лошонц Ева Ујхази, Кинга Лошонц, Андреа Бенчик
МАЈ Последњи петак у мају месецу Последња субота у месецу	 Испраћај матураната Приредба организована	 Маријана Голић, Аранка Јухас, Кинга Лошонц; сценографија: Андреа Бенчик Ева Ујхази, Маријана Голић, Аранка Јухас, Кинга Лошонц

	поводом прославе годишњице матуре на којој учествују ученици школе	
ЈУН Прве две суботе у месецу	Приредба организована поводом прославе годишњице матуре на којој учествују ученици школе	Ева Ујхази, Маријана Голић, Аранка Јухас, Кинга Лошонц

У току целе школске године по договору организују се:
-Посете позоришних представа и књижевних вечери у Сенти у организацији професора матерњих језика (Маријана Голић, Аранка Јухас, Арпад Нађ Абоњи, Каталин Бурањ)
-Посете изложби слика и уметничких фотографија, као и музеја у организацији професора ликовне културе (Андреа Бенчик)
- Учешће на ликовним конкурсима објављених у току школске године
-Посете различитих концерата и музичких дешавања у организацији професора музичке културе (Кинга Лошонц)
- Естетско уређење школе у сарадњи са ученичким парламентом у организацији професора ликовне културе (Андреа Бенчик)
- Свечаности и приредбе поводом одређених прилика
- Свечаности и приредбе поводом годишњица од рођења или смрти знаменитих личности
- Историјске трибине у организацији професора историје (Јован Гашовић)
-Учешће Девојачког хора Сенћанске гимназије на различитим музичким манифестацијама
- У програму културних активности биће укључене и културне активности у организацији школске библиотеке према годишњем плану и програму библиотеке као што су организација књижевних сустрета у склопу књижевног фестивала „Зетна“, и др.

10. ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Ради јачања образовно-васпитне делатности школе, подстицања индивидуалних склоности и интересовања, правилног коришћења слободног времена, као и ради богаћења друштвеног живота и разоноде ученика, развијања и неговања другарства и пријатељства, школа је дужна да реализује слободне активности, које се, по правилу, спроводе кроз рад у секцијама.
Слободне активности ученика спроводе се и кроз рад у ваннаставним активностима.
Слободне активности ученика остварују се од 30 до 60 часова у сваком разреду у школској години.

IV ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ		ПРВИ РАЗРЕД	ДРУГИ РАЗРЕД	ТРЕЋИ РАЗРЕД	ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	УКУПНО
		годишње	годишње	годишње	годишње	годишње
2.	Стваралачке и слободне активности ученика	30-60 час.	30-60 час.	30-60 час.	30-60 час.	120-240 час.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

Циљ

Слободне активности представљају ваннаставни факултативни облик рада школе.
Непосредан васпитно-образовни циљ ученичких слободних активности јесте да допринесу развоју личности на образовном, сазнајном, креативном, друштвеном и личном плану.

Задаци

Задаци слободних активности су:
- проширивање и продубљивање, као и стицање нових знања и умења а према интересовањима ученика;
- задовољавање специфичних интересовања ученика уз активно усмеравање њихових склоности, способности интересовања и подстицање професионалног развоја;
- мотивисање и оспособљавање ученика за самосталан и креативан рад;
- омогућавање ученицима организовање забаве и рекреације, као и других услова да самостално користе слободно време и организују духовни, културни и друштвени живот у средини у којој живе и раде.

Слободне активности су многобројне и разноврсне и омогућавају укључивање сваког ученика у поједине облике рада. У средњим школама се најчешће организују као:
- научно-истраживачке активности;
- научно-техничке и радно-производне активности;
- културно-уметничке;

- спортско-рекреативне.

НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКЕ СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ

Посебни задаци научноистраживачких слободних активности су:
- развијање склоности и способности ученика у одговарајућој научној дисциплини, посебно стваралачких способности и сазнајних могућности ученика;
- развијање логичког и критичког мишљења ученика;
- стварање услова и подстицање креативног рада ученика;
- навикавање и оспособљавање ученика за коришћење научнопопуларне и стручне литературе, приручника и лексикона;
- увођење ученика у методе научног истраживања и упознавање ученика са мултидисциплинарним и интердисциплинарним приступом решавању научних проблема;
- развијање спретности ученика за експериментални и практичан рад.

Облици и садржаји - у зависности од интересовања ученика, облике и садржаје рада треба изабрати у следећим областима:

Секција за математику

Теме из историје математике; логичко-комбинаторни задаци; рационални поступци рачунања и трансформације израза; занимљиве конструкције; елементи топологије; разне примене табела и дијаграма; бројеви система; информатика и рачунарство; методичке игре; математичке занимљивости.

Секција за физику

Фундаментални огледи из физике; основне интеракције у природи; савремене физичке апаратуре; мисаони експерименти у физици; физички експерименти и техника; улога физичких теорија; значајне епизоде из историје физике; занимљиви физички огледи; конструисање и израда физичких уређаја и инструмената, као и неких техничких уређаја; занимљиви физички задаци; физички парадокси; проблемски и стваралачки задаци у физици; методе физичких истраживања; астрофизика; физика и хемија; биофизика; геофизика, физика и кибернетика; научна и техничка револуција; физика и филозофија, физика као производна снага у друштву.

Секција за хемију

Теме из историје хемије; квалитативна и квантитативна испитивања и мерења у хемији; провера хемијских законитости; аналитичка хемија; биологија; хемијска кинетика; тотохемија; радиохемија; електрохемија; корозија и заштита метала; примењена хемија; хемија и хемијска технологија; занимљиви хемијски задаци; квантни закони у хемији; методе истраживања у земљи; хемија и филозофија.

Секција за биологију

Експериментално доказивање деловања биљних хормона; експериментално доказивање деловања хормона према врстама ендокриних жлезда или према метаболичком ефекту; израда кариограма и кариотипа; утицај мутагених, тератогених и канцерогених супстанција на раст и развиће; истраживање загађивача човекове средине; израда катастра загађивача; сагледавање могућности коришћења дивље флоре и фауне као допунског извора хране; улога алги у добијању хране и стварању вештачких екосистема; добијање нових сорти семенских култура; дентификација врста алги у термалним водама;

утицај животне средине на процес специјализације; идентификација вештачке селекције са природом; издвајање ћелијских функција; сензибилизација организма под утицајем специфичних алегрена; клонирање микро организма; хомозомске аберације; технике преношења генетичких информација у циљу добијања одговарајућих протеина и хормона; утицај хемијских регулатора на раст и развиће човека; израда карата распрострањености значајних врста биљака и животиња једног подручја; биологија и друштво; теме из историје биологије; биологија и производња; биологија и филозофија; методе истраживања у биологији.

Секција за географију

Проучавање локалне средине - ужи завичај или простор општине ради упознавања краја у којем је школа. Предузимањем малих истраживачких радова проучавати следеће: појам локалне средине, ужег завичаја и његовог географског положаја; састав земљишта и рељеф краја; клима, хидрографија, тло са биљним и животињским светом; становништво и насеља са историјатом њиховог настанка; привредне одлике краја. Током тих истраживања на терену ученици боље упознају примену планова, израду географских карата; утврђују оријентацију у природи и обучавају се у руковању инструментима (бусола, сат и др.), сакупљају одговарајућу документацију, пишу реферате, цртају планове и карте, сликају пејзаже и друго. Од изабраног материјала у школама треба створити завичајни кутак.
Прикупљање података: о температури ваздуха; о притиску и влажности; облачности, падавинама и ветровима. Слободним руковањем ученици упознају инструменте, термометар, барометар - анероид, кишомер, хелиограф, хигрометар, ветроказ и др. Рад групе мора бити сврсисходан и користан за средину у којој се обавља.

Секција за историју

Прикупљање, обрада и презентовање историјске грађе и извода; писање и саопштавање радова о историјској проблематици; учешће у одржавању споменика и спомен-обележја; учешће у обележавању значајних историјских датума и јубилеја везаних за познате личности, као и друга питања из области историје као науке.

НАУЧНО-ТЕХНИЧКЕ СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ

Техничке слободне активности, су многобројне, разноврсне и као такве пружају најшире могућности за ангажовање омладине. Ове активности припремају младе да се брзо оријентишу у условима савремене производње која се под утицајем научно-техничког прогреса стално мења.
Посебни задаци научно-техничких и радно-производних активности у средњој школи су:
- развијање способности за научно-техничко стваралаштво, рационализацију и проналазаштво и подстицање на континуиран стваралачки рад;
- оспособљавање за успешно повезивање теоријских и практичних знања;
- изграђивање политичке културе и интересовања за производни и други друштвено-корисни рад;
- оспособљавање за правилну примену: прибора и алата, апарата, машина и уређаја, за примену мера заштите на раду, примену стечених знања у свакодневном животу и раду, као и оспособљавање за самообразовање;
- навикавање на колективан - тимски рад и заједничко решавање техничких и радно-производних проблема;
- формирање радних навика, развијање истрајности, смисла и способности за систематичност, уредност и тачност у раду.

Секција за рачунарство и информатику

Садржаји рада:
- технички систем рачунара,
- упознавање делова рачунара, њихове функције и руковања,
- алгоритам и програм,
- алгоритмизација проблема,
- програмски језици (својства, коришћења, писање програма),
- БАСИЦ, ПАСЦАЛ, ФОРТРАМ (основне наредбе језика и њихово коришћење),
- датотека (врсте, својства, програмирање уз коришћење датотеке),
- програми (врсте, својства, коришћење),
- програмирање графике и звука,
- превођење и повезивање програмских јединица,
- програмирање на машинском језику и на осталим језицима (уколико их рачунар има),
- практични, самостални рад ученика на рачунару.

СЛОБОДНЕ КУЛТУРНО-УМЕТНИЧКЕ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

Слободне активности језичко-уметничког васпитно-образовног подручја
Поред циља и задатака које имају слободне активности ученика у средњој школи, у активностима језичко-уметничког подручја остварују се и посебни задаци:
- развијање и неговање радозналости и отворености за нове, актуелне појаве у језику, уметности и култури уопште;
- васпитање опажања, критичког мишљена и слободног креативног изражавања ученика.

Слободне активности овог подручја остварују се у оквиру секције (група, дружина, аматерских друштава). За сваку појединy активност утврђују се посебни циљ, задаци и оквирни садржаји рада.
Облици и садржаји рада:

Литерарна секција

Циљ: проширивање књижевне културе и неговање самосталног литерарног стваралаштва ученика.
Задаци и оквирни садржаји рада: подстицање креативности и жеље за самосталним књижевним стварањем, упућивање у законитости књижевног стварања; писање приказа, расправа, критика и есеја о писцима и делима југословенске и светске књижевности; прикупљање и проучавање дела усмене књижевности, проучавање стваралаштва писаца из уже друштвене средине (завичаја); организовање литерарних конкурса у школи, учествовање на разним ваншколским литерарним конкурсима; читање и процењивање самосталних радова ученика; припремање прилога за разне школске и ваншколске публикације и медије; сусрети и разговори са истакнутим писцима и књижевним критичарима и историчарима јавни наступи у школи и ван ње; размена посете и сарадње с литерарним секцијама предузећа, месних заједница и школа с другим наставним језицима; сарадња с редакцијама омладинских листова, часописа и радиотелевизијских емисија, као и са другим секцијама у школи; оспособљавање за руковање разним средствима за умножавање и др.

Библиотечка секција

Циљ: развијање љубави према књизи и оспособљавању ученика за рад у библиотеци и самостално коришћење разних извора сазнања.
Задаци и оквирни садржаји рада: систематско оспособљавање ученика за рад у школској библиотеци и самостално коришћење књижне и некњижне грађе у различитим ситуацијама, избор, набавке,

евидентирање, каталогизирање и издавање књижне и некњижне грађе; учешће у разним облицима информативно, образовно-васпитне и културне делатности школске и месне библиотеке; прикупљање књига и других публикација; упознавање разних врста библиотека и њиховог уређења; организовање такмичења за читалачку значку, изложби књига и других програма у школи; заштита дотрајалих књига и других публикација; сарадња с другим библиотекама и секцијама; оспособљавање за руковање апаратима за снимање, умножавање и репродуковање и др.

Секција за енглески језик

Циљ: подстицање ученика на потпуније усвајање одређеног страног језика.
Задаци и оквирни садржаји рада: обогаћивање лексичког фонда; неговање разних облика културе изражавања; оспособљавање ученика за несметано усмено и писмено комуницирање у различитим ситуацијама; изражајно читање и казивање разних врста текстова; припремање програма на страном језику; гледање-слушање и коментарисање филмова и радио-телевизијских емисија на страном језику; подстицање интересовања за проучавање језика и културе одговарајућих народа и земаља; дописивање с вршњацима на одређеном страном језику; учешће на разним такмичењима и смотрама; сарадња са одговарајућим стручним институцијама и часописима, као и са другим секцијама у школи и ван ње и др.

Секција за немачки језик

Циљ: подстицање ученика на потпуније усвајање одређеног страног језика.
Задаци и оквирни садржаји рада: обогаћивање лексичког фонда; неговање разних облика културе изражавања; оспособљавање ученика за несметано усмено и писмено комуницирање у различитим ситуацијама; изражајно читање и казивање разних врста текстова; припремање програма на страном језику; гледање-слушање и коментарисање филмова и радио-телевизијских емисија на страном језику; подстицање интересовања за проучавање језика и културе одговарајућих народа и земаља; дописивање с вршњацима на одређеном страном језику; учешће на разним такмичењима и смотрама; сарадња са одговарајућим стручним институцијама и часописима, као и са другим секцијама у школи и ван ње и др.

Музичка секција - хор

Слободне музичке активности треба да омогуће:
- проширивање културних хоризоната и обогаћивање естетског васпитања ученика;
- развијање љубави ученика према музици и колективном стваралачком чину;
- припремање ученика за укључивање у друштвени и културни живот радне и животне средине.

Облици и садржаји рада:
Облици музичког, музичко-сценског и играчког изражавања
Неговање народних песама и игара. И поред постојећег интересовања за стране модерне игре и покрете, народне игре (то је код нас доказано) трајније и снажније везује омладину, поготову ако јој се пружи прилика да их упозна. Школе треба плански да оснивају фолклорне секције обезбеђујући им, поред стручног руководиоца-консултанта (ако то већ није сам наставник), и одговарајућу гардеробу, која ће послужити низу генерација. Разгранатост мреже фолклорних секција у културно-уметничким друштвима у нашој Републици осигурава потребну стручну помоћ школи и омогућава разне облике међусобне сарадње.
Клуб љубитеља музике је облик делатности који омогућава одржавање састанака на којима се слушају разна музичка дела, као и воде разговори о њима и музици уопште, не искључујући ниједну врсту, жанр или период. У оквиру ове делатности наставник треба да буде водитељ, да усмерава, али и да буде отворен и припремљен да ученицима стручно одговара на питања и захтеве из свих области музике (не само из "званичне" историје музике). Ако схвати смисао оваквих сусрета, ако прилази ученицима без

предрасуда и ван уских оквира наставног програма, наставник ће имати захвалну и праву улогу васпитача који помаже ученицима да постепено изграђују критеријуме сопственог вредновања музичких дела, да умеју - на основу познавања - да их сврстају у категорију којима припадају.
Инструменталне групе
Способан и инвентиван наставник-водитељ треба да од најразноврснијих инструмената и са свирачима скромних способности развије драж групног музицирања, стварајући посебне аранжмане познатих дела и мелодија. Треба повезати такве ансамбле са школским хором и другим секцијама у заједничким наступима.
Неоспорна је привлачност савремене музике за младе. Веома је погрешан одбојни став школе или предметног наставника према овој врсти музике коју млади спонтано доживљавају и с највећом љубављу изводе (најчешће лоше). Наставник треба да пружи стручну помоћ, да упозна ученике са основним музичким законитостима, техничким проблемима и њиховим савлађивањем, да учествује у избору и вредновању композиција, да утиче на музичко васпитање и правилну музичко-естетску оријентацију ученика и на неговање смисла за лепо. Такође, треба настојати да школске приредбе и игранке постану најпривлачније састајалиште младих.

Ликовна секција

Задаци су:
- подстицање и упућивање ученика на стваралачки рад,
- развијање интересовања ученика за актуелне ликовне проблеме своје средине, за рад на упознавању и уобличавању простора у којем живе и раде,
- подстицање интересовања ученика за актуелна уметничка истраживања,
- развијање способности ученика за примање и коришћење ликовних информација у свакодневном животу и раду.

Оквирни садржаји рада ликовних секција су:
Цртање: цртање по моделу; смештај цртаног предмета у одређени формат хартије; покрет; положај посматраног предмета; пропорције; анализа простора; принципи централне перспективе, "гледање кроз мрежу", цртање ентеријера, зграда, геометријских тела, делови намештаја који подсећају на геометријска тела; ваздушна перспектива; рад на анализи простора, линеарна и ваздушна перспектива, планови, места преклапања планова као важне одреднице простора; индикације простора; усредсређено (изоштрено) и периферно опажање и улога њиховог преплитања у обличавању цртаног призора (информација); скраћење.
Сликање: сликање по моделу; тонско сликање; анализа односа светлог-тамног, студија бојеног односа светлог-тамног, студија бојених односа у најширим потезима; постепено прелажење на студирање призора са сложенијим колористичким односима целине и детаља; утицај шире околине и светлосних услова на виђење односа локалних тонова посматраних површина (предмета); сликање истих предмета под различитим осветљењем и различитим ширим околинама.
Вајање: рад на моделу; прављење конструкције; покрет, положај масе у простору, пропорције, планови; портрет; карактер и сличности; однос детаља и целине; "пуна" пластика, рељеф - однос испупчено-удубљено, служити се претежно моделовањем као поступком додавања с плана на план и грађења облика, односно масе, за разлику од клесања као одузимање од масе; рад на моделу; потенцирање карактеристичних односа, продубљење, тражење битних карактеристика, истицање важних детаља.
Графика: припремање цртежа и рад у материјалу: цртежи предвиђени као припрема за графику, тј. за извођење у техници линореза и дрвореза, продужавање истраживања ликовне проблематике, иначе присутне у настави цртања; двобојна графика; боје - било која - као светлосна вредност, сива између црне и беле; геометријски склопови, цртежи по природи, слободне теме; комбиновање површинских и линеарних преклопа, црна и једна боја, затим две боје без црне итд.

СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Основни циљ спортско-рекреативних активности је да се у слободном времену организује активност ученика у овој области, тако да им обезбеди здраву и културну забаву и разоноду, да задовољи њихове посебне жеље, да им помогне да развију позитиван однос према физичкој култури, формирају чврсте навике за редовним телесним вежбањем.
У оквиру спортско-рекреативних активности се остварују следећи конкретни задаци:
- обухват што већег броја ученика посебним програмом физичког вежбања, који, заједно са општим програмом чини јединствену целину, односно јединствен систем школског физичког васпитања;
- задовољење нових и све разноврснијих жеља и интереса школске омладине за бављењем разним гранама физичког вежбања у слободном времену;
- откривање могућности и лепоте стварања у физичкој култури, у спорту, гимнастици, игри, плесу и помагање ученицима да свестрано развију своје природне способности за овај или онај вид физичког вежбања;
- подстицање ученика да науче како да физичко вежбање интегришу у свој свакодневни живот и да активност у овој области развију као своју трајну потребу и обавезу.
Спортско-рекреативне активности подразумевају оне спортско-рекреативне активности и дисциплине које обавезна настава физичког васпитања не може да обухвати.
Садржај рада чине: спортско-рекреативне активности неформалних група у спортовима за које се група самостално определи (све спортске игре, стони тенис, стрељаштво, пливање и сл.); тренинзи и такмичења у спортовима за које се ученици самостално на основу жеља и предиспозиција определе (атлетика, вежбе на справама, рукомет, фудбал, одбојка, кошарка, стони тенис, пливање и сл.); забавна такмичења и надметања, излети и друге активности ради забаве и разоноде; специјални течајеви за основно упознавање неких грана физичког вежбања и спортских дисциплина, које ученици раније нису упознали или у њима желе да продубе своја знања (рвање, карате, џудо, клизање, шах, итд.).

Од спортско-рекреативних слободних активности у школи се организује:
• Рукомет
• Одбојка
• Фудбал
• Атлетика
• Стони тенис
• Гимнастика

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊАПРОГРАМА СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

У школи се организују оне слободне активности за које постоје интересовања ученика и неопходни кадровско-материјални услови. Зависно од броја заинтересованих ученика и постојећих услова, секције (групе и сл.) могу да буду организоване као самосталне, укључене у клубове или друштва школе или, пак, комбиноване (на пример: литерарно-новинарска, рецитаторско-драмска и сл.). Уколико постоје потребе и услови, секције се могу делити на групе (ужа опредељења - група за радио, група за телевизију, на пример).
При организовању слободних активности важно је да се поштују следећи принципи:
- слободно и добровољно опредељивање ученика у избору активности и удруживању на основу индивидуалних интересовања и способности;
- активно учешће ученика у организовању рада, планирању и програмирању садржаја, метода и поступака у секцијама, анализи остварених резултата;
- повезаност и јединство слободних активности са осталим образовно-васпитним активностима уз координиран рад свих васпитних чинилаца.

За слободне активности ученици се сами опредељују. Зато је потребно на почетку школске године извршити увид у њихова интересовања за рад у појединим секцијама, односно слободним активностима. На основу добијених резултата анализе успешности у претходној години, као и интересовања ученика, затим кадровских и материјалних услова школе, треба извршити избор врсте и облика слободних активности.

Слободне активности треба организовати током читаве школске године у оквиру годишњег фонда часова који је утврђен годишњим програмом васпитно-образовног рада школе.
Свака секција треба да има своје чланство, демократски изабрано руководство правила и програм рада, као и документацију о свом раду. Формирају се почетком школске године, уз максималну помоћ и подршку свих школских органа. Секцију (групу и сл.) треба да чине најмање пет чланова, ученика I - IV разреда; уколико је мањи број заинтересованих, онда их прикључите средњој школској секцији (комбинованој) или укључити у секцију која се формира од ученика двеју или више школа у граду.
У руководство секције сваке године се бирају нови чланови (број и поступак утврђује се правилима секције). Правила (правилник) о раду секције садрже: циљ и задатке секције, облике организовања, методе и средства рада, права и дужности чланова, оквирни број састанака, састав и начин избора руководства, начин доношења програма те вођења евиденције и финансијског пословања секције и др.
Конкретан годишњи програм и календар рада секције се утврђују почетком септембра. О реализацији програма и континуираном раду секције брину се њено руководство и стручни водитељ-инструктор, као и одређени школски органи.

Инструктори у раду наведених секција (група и др.) наставници су одговарајућих струка, афинитета и способности, али то могу да буду и стручни сарадници (нпр. школски библиотекар - библиотечка секција и сл.), као и друга подобна и стручна лица изван школе (родитељи и други грађани - стручњаци за поједине области, уметници и други афирмисани ствараоци који поседују квалитете неопходне за рад са омладином). Зависно од специфичности садржаја рада, у раду секције може бити ангажовано и више инструктора (тимски рад стручњака).
Наставник се у културно-уметничким активностима ангажује стручно и консултативно. Он помаже ученицима у идентификовању њихових склоности (у сарадњи са школским педагогом-психологом, одељенским старешинама, предметним наставницима, заједницама ученика, родитељима) и опредељивању за рад у одређеној секцији. У складу са жељама ученика и задацима секције он помаже чланству у конципирању и остваривању програма рада и садржаја с другим секцијама, органима.
Наставник посебно прати рад и развој ученика, подстиче и усмерава (ненаметљиво) активности секције и пружа стручну помоћ у њеном раду. У овим активностима наставник је саветодавац и консултант, инспиратор и инструктор; његова подршка у раду ученика је нужна, али је његова личност мање истакнута. У секцији је он стручни сарадник, инструктор и координатор, али није члан њеног руководства.

Ученици се не смеју преоптерећивати радом у секцијама (један ученик - члан највише двеју секција) јер су и иначе доста ангажовани разним видовима васпитно-образовног рада. У противном, слободне активности губе смисао и разлог свог постојања. Ученик је члан секције онолико дуго колико то сам жели да буде. Ученик има право, кад задовољи своја интересовања у једној области да је напусти и пређе у другу. То, међутим, не значи да треба одобравати, брзо, често и неоправдано мењање активности. Ученику се не може ускратити учешће у слободним активностима због слабог успеха у учењу. Оваквом ученику треба скретати пажњу на његове обавезе у настави и стимулисати га за појачан рад и одговорност имајући, при том, у виду да ангажовање у слободним активностима представља снажно средство за рад и појачану одговорност, да ствара прилику за афирмацију позитивног у личности.

Секције и чланове који се истичу својим радом и резултатима треба посебно стимулисати (похвале, награде и друга признања), а њихове водитеље-наставнике - морално и материјално награђивати и подржавати.

Слободне научно-истраживачке активности треба организовати у разноврсним активностима: секције, кружоци, групе, клубови, школска аматерска друштва или огранци друштва града, месне заједнице или неке друге институције. У оквиру сваког од наведених облика организују се други облици рада као: дискусионе трибине, вечери посвећене некој теми предавања, квизови, смотре и такмичења, изложбе радова, издавање часописа, израда збирки, уређивање зидних новина и паноа, посете и излети и др. Значајну форму рада представља практични рад ученика у лабораторијама, радионицама, кабинетима, школским економијама. Избор из могућих облика врши се према садржајима рада.
При увођењу ученика у методе научно-истраживачког рада треба применити симулацију процеса научног истраживања. За млађи узраст ученика предлаже се једна од могућих схема за такав "процесни прилаз" истраживању у природним наукама: посматрање појаве - постављање проблема; коришћење просторно-временских односа; квантификација карактеристика појава (прорачун); мерење; класификација добијених података, повезивање података; предвиђање резултата; извођење закључака (интерпретација).
За старији узраст ученика треба користити сложеније (интегрисане) поступке научних активности по следећој схеми: интерпретација података; формулисање претпоставки (хипотеза); контрола промењљивих величина (варијабли); одређивање (дефинисање) операција; извођење експеримента.
Понуђени програм не исцрпљује све облике, методе и садржаје слободних научно-истраживачких активности па треба организовати и неке друге нове облике рада.
Истраживања могу да буду интердисциплинарна - да окупљају ученике различитих секција и тиме обезбеде свестранији приступ у изучавању неког проблема. Исто тако, истраживања могу да окупе и ученике различитих разреда, тако да старији ученици уводе у истраживање млађе ученике који тек почињу са таквим активностима.

Слободне активности научно-техничког и радно-производног карактера остварују се у сарадњи са другим организацијама као што је Организација за научно-техничко васпитање и образовање младих, спортске, хуманитарне и друге.
При томе, школе у зависности од својих специфичности, а пре свега од подручја рада за које образују кадрове, развијају и програмирају рад својих секција.
Стручни органи школе у складу са задацима плана и програма треба да обезбеде педагошку, дидактичку и стручну заснованост рада секција, и стога, садржаји и облици рада за које се школа определи треба да буде саставни део годишњег плана и програма рада школе.
Слободне културно-уметничке активности имају посебно место и значајну функцију у укупном процесу васпитно-образовног рада у школама. За знатан број ученика средње школе бављење културно-уметничким радом често представља последњу прилику да - организовано, систематски и стручно вођени - прошире своје естетско васпитање и културне хоризонте, да обогате свој емоционални живот новим доживљајима и сазнањима, да утврде потребу и навику активног суделовања у стварању и обликовању културног и уметничког чина. Управо зато средња школа треба да буде онај последњи заједнички беочуг који ће - природно и плански - повезати подстицање интересовања ученика за поједине активности, које су се развијале у основној школи, с културно-уметничким аматеризмом у њиховој будућој радној и животној средини.

Слободне музичке активности заузимају једно од водећих места у погледу прихватљивости и могућности масовног окупљања ученика. Развој ових активности у средњој школи зависи од низа чинилаца: стручног кадра и његове активности и спремности за рад; односа школе према овим активностима; обезбеђивања услова за њихову делатност повезаности школе с друштвеном средином и

одговарајућим институцијама и др. Стручна заступљеност наставе музичке културе обезбеђује кадар за стручно вођење слободних активности у овој области. Школа ће омогућити стручни рад, развој напредак музичких активности само ако ангажује "целог" наставника (пуно радно време, без обзира на фонд часова у редовној настави музичке културе; равноправан положај с наставницима других предмета).
Постојање музичких активности у школи условљено је и обезбеђивањем одговарајуће просторије за њихово одвијање, за припремање и окупљање ученика. То не би требало да буде учионица у којој се изводи настава, већ музички кабинет или специјализована учионица или просторија одређена само за те намене, у којој ће ученици бити "код куће", коју ће уредити по свом укусу, украсити је фотографијама музичких великана из прошлости и садашњости, али и постерима и сликама својих љубимаца. У њој су ученици домаћини, а сви остали - гости.
Бављење ликовним делатностима један је од најпогоднијих начина за развијање маште, за ослобађање креативних способности за неговање укуса и оплемењивање многих видова живота.

Програм ликовне културе у средњој школи даје ученицима солидну основу за даље развијање њихових склоности и способности: стручни кадар у средњим школама може веома да допринесе њиховом свестранијем развоју и унапређењу. У оквиру слободних активности ученика средње школе заступљене су готово све основне области ликовне уметности.
Постојеће ликовне активности треба развијати, обогаћивати и више користити у културној и јавној делатности школе, уз претходно обезбеђивање просторних, материјалних и кадровских услова неопходних за њихов нормалан, несметан рад.

Спортско-рекреативне активности свој рад треба да оријентишу првенствено на задовољавање оних жеља и интересовања ученика, које обавезна настава физичког васпитања не може да реши. Наиме, оне треба да проширују и продубљују физичко образовање у оним спортским дисциплинама за које ученици показују посебно интересовање, да се кроз њих забаве, да се у њима такмиче и да у њима постижу виши ниво од оног који се може постићи на редовним часовима.
Као што се види, спортско-рекреативне активности представљају надградњу основног физичког васпитања, које се остварује у редовној настави. Оба ова облика међутим, морају координирано да делују у правцу остваривања јединственог програма физичког и спортског образовања ученика. Ради тога, ове активности не треба схватити као помоћни или боље речено као допунски облик обавезне наставе. Мада делује у правцу остваривања општих задатака физичког васпитања, ове активности имају своје специфичне задатке, садржај и облике преко којих се тај садржај и остварује.
У програму физичког васпитања за овај узраст се предвиђа да се рад ових активности одвија на основу посебног програма који стручни актив наставника физичког васпитања разрађује за сваку организациону групу (екипу, секцију), на основу оријентационог програма који је дат за: атлетику, вежбе на справама и тлу, рукомет, кошарку, фудбал, одбојку и пливање.
Садржај и програм ових активности могу дакле да буду спортска рекреација неформалних група, затим спортски тренинзи екипа или секција, многобројна спортска такмичења у оквиру школе, општине, града, региона и републике, као и припремање аматерског стручног кадра као што су организатори рекреације, спортски инструктори, судије и други аматерски стручњаци, који се након оспособљавања укључују у рад ових активности.
Досадашња искуства говоре, да је рад ових спортско-рекреативних активности у школама, без обзира на који начин биле организоване и како се звале, давао најбоље резултате онда, када су оне биле отворене и за друге ученике ван школе, за бивше ученике - сада истакнуте спортске раднике и стручњаке, као и за ђачке родитеље и друштвене спортске раднике из средине у којој живи и ради школа.

ХОР (СКУПНО МУЗИЦИРАЊЕ)

Циљ: скупног музицирања (певање или свирање) је постизање уметничког доживљаја, развијање хуманистичког односа и естетског доживљаја, као и формирање осећања колективног рада.
Задаци:
- скупно музицирање, развијање музикалности, певачких и инструменталних способности, музичког укуса и уметничког доживљаја;
- упознавање музичке литературе непосредним контактом са музичким делима;
- развијање такмичарског духа и оспособљавање за селективни приступ у естетском вредновању уметничког дела;
- развијање сарадње и другарства на истом послу и заједничким задацима.

ХОР (30-60 ученика од 1-4. разреда)
за школу - 4 часа недељно - 140 годишње
Садржаји рада:
- одабирање и разврставање гласова;
- вежбе дисања, дикције и интонације;
- хорско распевавање и техничке вежбе;
- интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски);
- музика и психолошка обрада композиције,

Начин и поступак остваривања

Свака школа према плану и програму образовног рада и Закону о средњем образовању има хор. Ако постоје услови (заинтересовани ученици и инструменти) школа може да оформи и оркестар.
Хор или оркестар у школи се реализује у континуираном раду током читаве школске године. Ученици који желе да певају у хору или свирају у оркестру добровољно се пријављују на почетку сваке школске године, а наставник од пријављених ученика прави селекцију и тако формира хор или оркестар.
Хор као и оркестар обележава се у распореду часова школе, а наставнику улази у његов фонд наставних часова.
(Хор - 4 часа недељно =140 годишње, оркестар 4 часа недељно =140 годишње).
Хорске, као и оркестарске пробе се изводе одвојено по гласовима (или по деоницама) заједно. Сваки ученик, било да пева у хору или свира у оркестру има две пробе недељно. Наставник одржава пробе по обавезном распореду четири часа недељно (било 2x2 везана или одвојена четири часа), тј. 140 часова годишње у гимназијама и средњим стручним школама ИВ степена.
У средњим стручним школама 3. степена обавеза за ученике је иста а за наставнике и школу 3 часа недељно - 114 годишње.
Пример могућности одржавања проба хора или оркестра недељно:

часови	1	2	3	4
гласови	1.	2.	3.	сви
или	1, 2.	2, 3.	1, 3.	сви
пробе пред наступ	1 и 2 час (сви)		3 и 4 час (сви)	

За нормалан рад у настави, хору и музичким секцијама је неопходан музички кабинет или специјализована учионица.

Слободне активности

Слободне активности су веома важне у животу школе и ученика, а могу да буду од изузетног значаја у развоју ученика, јер оне треба да афирмишу културне и креативне вредности, негују дух младих људи дајући им доживљај да су део једне групе, конкретизују индивидуаалне афинитете одвојено од непосредних обавеза. Ефекти активног и ефикасног провођења слободног времена су: опуштање, радост, спонтаност, развијање свести за припадање једној групи, развијање одговорности, подстицање упознавања самог себе и својих потреба, као и подстицање индивидуалности и самосталности.

Даровита деца имају и неке специфичне потребе сем оних које имају и друга деца, а то је последица поседовања неког талента или надпросечно развијене сшпособности. Али да бисмо подржали развој даровите деце, морамо препознати њихове специфичне потребе. Пошто даровитост може да издвоји дете из групе вршњака, то може порузроковати наглашенију потребу за одржавањем односа и контаката са вршњацима, да буде корисно и прихваћено у групи. Такође, даровито дете има потребу за контактирањем са вршњацима који су једнаки по интелектуалном узрасту, а начин на који то може да постигне је да похађа радионице, секције и активности, које одговарају његовом интересовању и нивоу способности. И овде на овај начин се задовољава потреба за припадањем једној групи, али групи у којој се налазе чланови са сличним интересовањима и способностима, где дете надокнађује осећај неразумевања и слободно се испољава.

Даровита деца имају потребу за радом у обогаћеним и проширеним васпитно-образовним програмима, јер брзо и лако могу да савладају програме за њихову узраст, па им је потребно омогућити рад на проширеним и продубљеним основним програмима, који су осмишљени тако да доприносе развоју њихових вештина.

Морамо водити рачуна и о томе да задовољимо њихову потребу за независношћу у учењу. Зато је важно обезбедити активности у којима могу сами да експериментишу, да питају, да трагају за потребним информацијама.

Даровитој деци су потребни изазови, њима треба дати задатке са изазовима, чак иако је могуће да погреше. Ако се сусрећу само са задацима које лако решавају, немају прилику да развију упорност, спремност за преузимање ризика за одређено решење и прихватање неуспеха.

Основа за васпитавање емотивно стабилне даровите деце су исте као и за сву децу: треба детету јасно дати до знања да је вољено. Да би емоционални развој могао да испрати интелектуални, а и развој других специфичних способности, неопходно је да дете овлада самоконтролом и самодисциплином. Важно је подстицати развој толеранције на фрустрираност, која је изазвана суочавањем са ограничењима, не само сопственим, него и са ограничењима других. Веома је важно да дете научи да постави границе, а и да поштује туђе. Јасно постављене границе и разумљива правила дају детету осећај сигурности, стабилност и предвидивост, чак и у односу са родитељима. Границе помажу детету да контролише себе и ситуацију, али приликом њиховог постављања као и у постављању правила треба бити доследан, а границе морају бити чврсте. Тако може научити да се носи са последицама свог понашања.

Али свакако треба обратити пажњу на то да се избегне претерана испланираност дететовог живота, јер је потребно време и за размишљање, маштање, самоћу, игру и за спонтане активности. Треба да се укључе у специфичне образовно-васпитне програме, који задовољавају њихову потребу, како би им се обезбедио правилан раст и развој. Иако даровита деца имају широке интересе, лако се преоптерете и започну превише активности, тако да ни једну не зварше квалитетно. Зато поново наглашавамо важност постављања граница и истрајања.

Постоје и програми помоћу којих би се друштвена брига о талентима изместила изван школе, али школа има велики значај и важну улогу у развоју надарене деце, тако да је неизостављива карика из круга.

Приликом планирања слободних активности треба да обратимо посебну пажњу на ону групу ученика који желе и могу да се баве додатним активностима које се нуде. Докле год ученик жели и може пратити додатне програме, на тај нашин проширује своје знање, проверава своје способности и мотивацију. Понуда разних слободних активности никако не сме да буде обавезујућа, треба да функционише на принципу добровољности, који предвиђа да се ђак укључује у програме или активности добровољно, са правом да те програме напусти. Ученик се не може присиљавати да противно својој вољи укључи у било које активности и програме, као ни да учествује на такмичењу.
Следећи принцип приликом планирања је принцип слободе избора, ученик мора бити у могућности да бира активности, и да има могућност да се укључи у други програм или активност. Такође треба узети у обзир и принцип равноправности.

Али свакако је најважније поштовати принцип свестраног развоја, да планиране активности подстичу што свестранији и целовитији развој интелектуалних, етичких физичких и других позитивних особина личности ученика. Треба тежити балансираном развоју, постизању широког спектра знања и искуства, чувању и унапређењу физичког и психичког здравља ученика, треба поштовати потребе и жеље ученика за разноврсним радом и треба им пружити прилику да се испробају у различитим областима и облицима активности.

Дакле за развој потенцијала код детета важни су: интелигенција, однос са родитељима и образовање. Равнотежа између тих фактора обезбеђује развој детета.

Математичка даровитост и неговање талената

Развој науке и научне технологије условио је промене у свим областима друштва. Васпитно-образовни систем, као један од најзначајнијих његових сегмената, напушта традиционализам и окреће се прогресивним променама. Реформе у школству настоје створити такве услове у настави који ће омогућити младима да науче да уче и да у потпунсти развију све своје потенцијалне способности. У школском систему постоји потреба за сталним променама с циљем подизања квалитета наставе. Све више се тежи томе да се настава усклади са развојним потребама ученика, њиховим интересовањима и могућностима. Свака друштвена промена требало би да изазове и промену у школском систему.
Да би школа могла да оствари своју фукцију у друштву, најпре је потребно да постави циљеве и задатке у складу са временом у ком се налази и простором на којем постоји.
• Стратешки циљ наше школе је транзиција из режима управљања у режим самоуправљања, тј. да обезбеди ученицима слободу избора у оној мери која је потребна за развој свих њихових потенцијала.
• Образовни циљ наше школе је да се огледа у ширењу јединственог образовног простора за друштвено-научну реализацију индивидуалних образовних стратегија даровитих ученика.
• Васпитни циљ наше школе је да усмери ученика ка васпитању личности дубоких моралних уверења.
• Развојним циљем школе треба обезбедити могућност развијања способности даровитих ученика за укључивање у сваку духовно-практичну делатност у зависности од реалних услова нашег региона, наше републике и саме личности.
Многи аутори прилазе дефинисању појма „даровитост“ са различитих аспеката. Док га једна група тумачи као особину, потенцијал, способност, сазнајне компоненте, други указују на постигнуће у одређеним сферама људског деловања. Заједничко у свим моделима дефинисања даровитости је то да у основи сваке даровитости стоје изузетне особине личности, натпросечне способности и креативност. До сада најприхваћенији модел дефинисања даровитости дао је Рензули, представивши је помоћу три круга, као производ интеракције и међузависности три елемента: натпросечне способности, мотивације и креативности.

1. Креативност се често употребљава у два значења: креативност као стваралаштво, тј. стварање нових и оригиналних производа у важним подручјима људске делатности, или креативност као особина или скуп особина које ће омогућити, подстакнути, изазвати креативан продукт. То је процес којим особа

постаје свесна неког проблема, тешкоће или недостатка у знању, за које не може да нађе научено, или познато решење. Она тражи могућа решења тако што поставља хипотезе, процењује, проверава и преиначава своје хипотезе и саопштава резултате.

2. Таленат: Талентованост се односи на даровитост у једном ужем подручју (математици, музици, сликању). Даровит и талентован ученик, као што се и види из наведених дефиниција, нису исто. Анализирајући однос између ових појмова, Гање констатује да они деле три карактеристике: оба се односе на људске способности, оба су нормативна (у смислу да оба циљају на појединце који се разликују од норме или просека) и оба се односе на појединце који су „нестандардни“ због свог понашања којим искачу од групе. Према томе, даровитост представља изразиту натпросечну компетентност у једној или више области способности (интелектуалној, креативној, социоемотивној и сензомоторној), а изразита натпросечност у једној или више области људских активности је таленат.

3. Генијалност је веома ретка и изразита способност. То је изузетан склоп високих интелектуалних способности, особина личности, креативности и јаке мотивације, те средине у којој геније расте и ствара. Термин геније се односи на особу која у току дужег животног раздобља ствара велики корпус дела која имају значајан и дуготрајан утицај на људску мисао и људску ситуацију. Ово схватање појма „геније“ је у складу с продуктивно-креативном дефиницијом даровитости и наглашава присутност нарочито велике развијености мотивационо-креативног склопа особина.
Идентификација даровитих ученика је дуготрајан процес, који укључује целокупну анализу једног ученика, што значи да не може бити заснована на само једном показатељу, нпр. тесту знања, чији су резултати у нашим школама, нажалост, пресудни за процену даровитости. Поред њих, користе се и разни тестови за мерење количника интелигенције, тестови креативности, чек-листе за процену даровитости. Ниједан од ових инструмената не може прецизно дати одговор на то да ли је неки ученик даровит или не и стога је, уз њихову примену, неопходно и свакодневно посматрање и праћење ученика.

Карактеристике математички даровитих ученика су:
• Обликована перцепција математичке грађе и способност схватања формалне структуре проблема.
• Логичка способност мишљења о карактеристичним и просторним односима и доброг преформулисања у математичке формуле.
• Брза и широка генерализација математичких објеката, релација и операција.
• Скраћивање математичких расуђивања и способност формулисања у сажете структуре.
• Флексибилност мисаоних процеса.
• Тежња ка јасноћи, једоставности, економичности, рационалности и разноврсности решења као и побо шавању добијеног резултата.
• Брза и слободна реконструкција мисаоног процеса као и могућност промене смера математичког расуђивања.
• Генерализирана меморија за математичке односе, карактеристике, аргументе, доказе, методе решавања и принципе проблемског решавања.
• Математички начин размишљања.
• Енергија и истрајност у решавању проблема.

С обзиром на то да је наставни план и програм примерен раду са просечним ученицима, основни проблем је како га прилагодити захтевима и потребама даровитих. Школа заузима најзначајније место у животу сваког ученика, самим тим што он у њој проводи велики део времена и што је одељење његово прво социјално окружење у коме треба да развије све своје потенцијале. Због тога треба водити рачуна да време које даровито дете проводи у школи не буде узалуд потрошено. Даровита деца поседују широк темељ општих знања и пре него што крену у школу, њихов речник је квантитативно и квалитативно богатији од речника њихових вршњака, они брже уче и памте и због тога захтевају сасвим другачији

приступ. Њима никако не би требало да се сервирају садржаји које они већ знају, нити садржаји који су сувише лаки јер ће то изазивати досаду и одбојност према свему што је школско. Даровити ученици захтевају искључиво индивидуални приступ и то у свим фазама наставног процеса, почев од планирања па до евалуације. Основна улога професора гимназије је да осигура слободан развој интересовања, да не закоче учеников интелектуални, емоционални и социјални развој. Од када се води рачуна о даровитим ученицима примењивана су три основна модела рада са њима: хомогено груписање, акцелерација и обогаћивање.

• Хомогено груписање узима у обзир да се даровити и креативни ученици у многим својствима и особинама разликују од осталих ученика, па са њима треба радити одвојено по посебном програму. Овакво одвајање ученика има низ недостатака који су се покушали превазићи делимичним груписањем даровитих ученика, тако да се рад са даровитим изводи на следеће начине: похађање специјалног одељења сваке недеље по један час, као додатни рад, хајчешће суботом.

• Убрзано обучавање или школска акцелерација омогућава даровитој деци и ученицима брже напредовање кроз школски систем и убрзано завршавање одређеног нивоа школе. Сматра се да овај вид омогућује двоструку предност, како за друштво, тако и за појединца

• Обогаћени програми за даровите у редовним одељењима до сада нису били често у примени, али новија истраживања показују пораст интересовања просветних радника за такав вид рада и наставе. Ту се даровитим и креативним ученицима даје обогаћен и проширен програм наставе.

Програми за обучавање даровитих ученика дужни су:

1. да укључују изучавања широких тема и проблема, кроз које се може приметити интерес даровитих ученика за поједине области, те њихова тенденција да их изучавају и у будућности;
2. да омогућимо присуствовање на разним такмичењима из математике: Gordiusz/Zrínyi, Fekete Mihály Emlékverseny, Kenguru Tesztverseny, NMMV (Nemzetközi Magyar Matematikaverseny),
3. да користе интердисциплинарни приступ у настави, који је заснован на интеграцији проблема из различитих области науке, јер се тако подстиче жеља даровитих ученика за проширивањем и продубљивањем знања и развијањем способности да реагују на различите појаве; то су такмичења TUDOK, GENIUS.
4. да одржавају и развијају самосталност у настави;
5. да обезбеђују флексибилност и разноврсност васпитно-образовног процеса у погледу садржаја, облика, метода, укључујући и могућност учествовања ученика у одабиру датих;
6. да обезбеде бесплатно коришћење различитих извора информација;
7. да уносе квалитативне промене у школу, у смислу побољшаног простора и материјала за рад;
8. да омогуће ученика да процени своје вредности, те да обликује и брани сопствене идеје и уверења;
9. да им омогуће психолошко-педагошку подршку с циљем савладавања личних проблема;
10. да оспособе ученике да сами дефинишу проблеме којим су спремни да се баве, као и да осмисле поступке за проналажење решења, те тако развијају истраживачки дух;
11. да их методолошки оспособе за приступ одређеним проблемима

Доказ за то да водимо рачуна о свестраном развоју ученика, да наше планиране активности подстичу што свестранији и целовитији развој интелектуалних, етичких физичких и других позитивних особина личности ученика је велики број такмичења на којима наши ученици годинама учествују са великим успехом. Припрема на та такмичења се врши у оквиру слободних активности у виду секција из разних предмета или у оквиру интердисциплинарних припрема.

Листа споменутих такмичења:

1. Curie Kémia Emlékverseny
2. Curie Környezetvédelmi Emlékverseny
3. Kémia idegen nyelven
4. Georgikon Biológia Tanulmányi Verseny

5. TUDOK
6. Genius
7. Neumann János Nemzetközi Tehetségkutató Programtermék Verseny
8. RAF Challenge
9. Kutdiák Tudományos Poszterverseny
10. Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok
11. Implom József Helyesírási Verseny
12. Zrínyi Ilona Matematikaverseny
13. KMV
14. Tudományosság a Vajdaságban
15. Kémikus Diákszimpózium
16. Diákvegyész Napok
17. Szent-Györgyi Albert Tanulmányi Verseny
18. Gloria Victis
19. Cultura Nostra
20. Diákolimpia
21. Innovációs Verseny
22. Keresd benne a kémiát
23. Misliša
24. Festival pameti
25. Poslovni izazov
26. Édes Anyanyelvünk
27. Szép Beszéd Verseny

Наше активности из претходних годинама желимо да наставимо и даље, те активности су део плана слободних активности и убудуће.
Годинама сарађујемо са Црвеним крстом и у оквиру слободних активности – секција из биологије наши ђаци учествују на такмичењима из прве помоћи, подстичемо их на здрав живот и скрећемо пажњу на важност добровољног давања крви.
Исто тако, велики значај придајемо заштити животне средине – секција из биологије и хемије, и зато су наши ђаци активни учесници различитих акција чишћења града, сакупљања пластичне амбалаже итд. у организацији Локалне самоуправе и Цивилног удружења Locator. Одговорно и савесно размишљање и одговорност за околину се подстиче и учешћем на такмичењу (од 2010) из заштите животне средине Curie Környezetvédelmi Emlékverseny – секција из хемије, која је организована од стране Фондације Curie.
Организујемо нашим ђацима посете фабрикама на територији општине Сента, да би они на тај начин сем стицања знања били у прилици да развијају способност упоређивања и одговорности.
Од 2003 континуално сарађујемо са покретом Genius – за талентоване ђаке, и као резултат тога наши ученици у великом броју и успешно учествују на такмичењу покрајинског нивоа са научним радовима. На овај начин развијамо њихову самосталност, свестрани развој, моћ повезивања појмова и интердисциплинарност.
Сем тога сарађујемо са покретом Kutdiák, са удружењима педагога VMPE и ÉMPE као и са Универзитетом из Сегедина, са КОЦ Турзо Лајош из Сенте, да бисмо обезбедили и културне активности у оквиру слободних активности.

11. ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА

Школа омогућава формирање зреле и одговорне личности, способне да доноси добро промишљене и одговорне одлуке о властитој професионалној будућности и да их спроводи у дело.
Школа формира стручни тим за каријерно вођење и саветовање у чијем саставу су стручни сарадници и наставници. Тим у сарадњи са наставницима реализује праћење индивидуалних склоности ученика. Саветодавни рад обавља се током школовања, и школа, по потреби, сарађује са надлежним установама које се баве каријерним вођењем и саветовањем.
Школа помаже ученицима и родитељима у истраживању могућности за даље учење и запошљавање, односно идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективно разликовање и формирање сопственог става о томе. У том циљу школа прати развој ученика и информише их о занимањима, образовним профилима, условима студирања и потребама на тржишту рада.

Стандарди програма каријерног вођења и саветовања за ученике су:
• Лични развој појединца: разумевање сопственог развоја, постигнућа и способности у односу на потенцијалне образовне и професионалне изборе и могућности; успостављање и анализирање циљева и планова у области каријере; разумевање образовних и професионалних избора и доношење одлука у складу са тим;
• Истраживања могућности за учење и запошљавање: идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективно разликовање и формирање сопственог става о томе;
• Планирање и управљање властитом каријером: оспособљавање за коришћење адекватних техника за доношење одлука о даљем учењу и професионалној керијери, разумевање и оспособљавање за процедуре пријављивања, конкурисања како за свет рада тако и за даље образовање, разумевање захтева послодаваца у погледу знања, вештина и способности запослених.

Садржаји који би требало да се обрађују су:
• Свест и разумевање о аспектима личности, као што су интересовања, способности, вредности, мотивација, и како се они мењају кроз живот;
• Знање и разумевање процеса доношења одлуке који се примењује приликом избора о каријери;
• Свет (плаћеног и неплаћеног) рада и његова променљива природа;
• Свест и разумевање каријерних могућности и начини како да се реализују;
• Знање како да се реализују одлуке;
• Знање и вештине које су потребне за посао и која су у складу са очекивањима послодавца;
• Информације о образовању и обуци и информације у вези са запошљавањем;
• Могућности на тржишту рада;

• Повезаност између избора каријере и животних циљева.

Циљ рада каријерног вођења и саветовања у средњој школи је подстицање професионалног развоја ученика и пружање помоћи појединцу да формира реалну слику о својим способностима, особинама личности, интересовањима и да што успешније планира свој развој.
Циљ каријерног вођења и саветовања је да се ученик оспособи да сам планира и води своју каријеру.

Активност	Време реализације	Носилац
Формирање тима за каријерно вођење и саветовање	Септембар	Стручни сарадник, психолог, одељењске старешине 4. разреда, наставници грађанског васпитања
Саветовање ученика 4. разреда о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о професионалном опредељењу (разговор по одељењима)	Септембар	Стручни сарадник, психолог
Индивидуално саветовање са ученицима о њиховим професионалним интересовањима	Октобар	Одељењске старешине 4. разреда
Индивидуално психолошко саветовање са свим заинтересованим ученицима о повезаности личних особина и афинитета са захтевима посла	Новембар	Стручни сарадник, психолог
Индивидуално саветовање са свим заинтересованим родитељима	Септембар - јун	Стручни сарадник, психолог
Радионица: Самопроцена и вештина представљања личних карактеристика значајних за даље професионално образовање и рад – идентификовање сопствених вештина, способности и особина	Децембар	Наставник грађанског васпитања
Организовање представљања факултета и високих школа - Мини сајам образовања у школи	Фебруар	Стручни сарадник
Обилазак факултета на Дан отворених врата – Сегедин (3. и 4. разреди)	Фебруар	Стручни тим за каријерно вођење
Посета Сајму образовања и обилазак факултета у Новом Саду	Фебруар	Стручни тим за каријерно вођење
Посета сајму образовања Edu Fair у Београду	Март	Стручни тим за каријерно вођење
Радионица – Разговор са послодавцем	Март	Наставник грађанског васпитања
Тестирање професионалних афинитета и општих способности расположивим психолошким тестовима за ученике 3. разреда	Март	Стручни сарадник, психолог

Саветовање ученика 3. разреда о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о професионалном опредељењу	Март	Стручни сарадник, психолог
Тестирање и саветовање ученика који планирају да упишу факултете на којима се проверава општа култура или опште способности	Април	Наставник грађанског васпитања
Радионица – Тражење информација значајних за професионално образовање и тражење посла	Април	Наставник грађанског васпитања

ОСНОВЕ ПРОГРАМА ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ ЗА УЧЕНИКЕ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Ради подстицања професионалног развоја ученика и њиховог оспособљавања да донесу одлуку о избору даљег образовања и животног позива Закон о средњем образовању и васпитању обавезује школу да "подстиче професионални развој ученика у складу са индивидуалним могућностима и друштвеним потребама за кадровима" као и да "прати развој ученика, његове склоности и способности у току образовања и помаже му у избору даљег образовања и професионалног оспособљавања".

Циљ и задаци

Циљ рада на професионалној оријентацији у средњој школи је подстицање професионалног развоја ученика и пружање помоћи појединцу да формира реалну слику о својим способностима, особинама личности, интересовањима и да у односу на садржај, услове и захтеве појединих образовних профила и занимања што успешније планира свој професионални развој.
У складу са постављеним циљем задаци средње школе су:
1. Упознавање, праћење и подстицање развоја индивидуалних карактеристика личности ученика значајних за усмеравање њиховог професионалног развоја и њихово подстицање да и сами свесно доприносе сопственом професионалном развоју;
2. Информисање ученика о свету рада и занимања, систему образовања и њихово оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе на свет рада и систем образовања;
3. Формирање правилних ставова према раду;
4. Подстицање ученика на испитивачко понашање према себи и свету рада;
5. Оспособљавање ученика за планирање свог професионалног развоја и доношење реалних и зрелих одлука у вези са избором занимања и правцима стручног оспособљавања.

Оквирни програмски садржаји

Оквирни програмски садржаји за остваривање задатака професионалне оријентације:

1. Упознавање, праћење и подстицање развоја индивидуалних карактеристика личности ученика значајних за усмеравање њиховог професионалног развоја и њихово подстицање да и сами свесно доприносе сопственом професионалном развоју.
Остваривање овог задатка подразумева:
а) У почетним разредима (1, 2.)

- упознавање карактеристика развоја ученика у току основног образовања;
- утврђивање психофизичких способности, склоности, интересовања, црта личности, потреба, вредности, навика и других особина личности: предузимање мера за њихов оптимални развој и оспособљавање ученика да реално процењују ове своје карактеристике и у складу са њима да планирају правац свог професионалног развоја;
- идентификовање ученика који нису у могућности да прате и усвајају предвиђене програмске садржаје појединих образовних профила и предузимање мера за њихово одговарајуће професионално преусмеравање;
- идентификовање и усмеравање општег и професионалног развоја ученика који поседују општу обдареност, као и оних који се одликују посебним врстама обдарености (из појединих предмета или области);
- успостављање сарадње са ученичким родитељима у циљу прикупљања потребних података о основношколском развоју деце и предузимање заједничких мера за целисходније подстицање и усмеравање њиховог општег и професионалног развоја.

б) У завршним разредима (3, 4.)
- даље праћење карактеристика био-физиолошког, психолошког, образовног и здравственог развоја ученика, утврђивање њихове усклађености са испољеним професионалним жељама и интересовањима: по потреби подстицати их да реалније сагледају ове своје карактеристике и да у складу са њима планирају свој даљи професионални развој;
- предузимање даљих мера за рад са ученицима који постижу надпросечне резултате из више наставних предмета и доношење посебног програма за усмеравање професионалног развоја ових ученика;
- утврђивање професионалних интересовања ученика гимназије и ученика средње школе који намеравају да наставе даље школовање, сагледавање усклађености тих интересовања са индивидуалним могућностима ученика и предузимање мера за њихово преусмеравање уколико су њихове намере у супротности са испољеним способностима, особинама личности, општим здравственим стањем постигнутим успехом или актуелним објективним чиниоцима (нпр. потребе за кадровима);
- укључивање ученика у поједине делове радног процеса одговарајућих предузећа и установа ради развијања њихових потенцијалних способности (нарочито оних ученика који се одликују израженим општим и посебним способностима);
- подстицање родитеља да реално сагледава индивидуалне могућности своје деце и да заједно са њима праве могуће планове даљег професионалног развоја било да се ради о запошљавању или наставку школовања на одговарајућим вишим школама и факултетима;
- обједињавање сазнања о личности ученика и подстицање ученика да и сами реално и критички сагледају своје карактеристике ради даљег планирања праваца свог професионалног развоја;

2. Информисање ученика о свету рада и занимања, систему вишег и високог образовања и оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе на свет рада и систем образовања.

Остваривање овог задатка подразумева:

а) 1. и 2. разред
- омогућавање ученицима да непосредно упознају образовне профиле за које могу да се опредељују у даљем школовању (гимназија) или занимање која могу да обављају након завршетка изабраног образовног профила (стручна школа);
- оспособљавање ученика за уочавање промена које настају у свету рада и занимања (изумирање неких занимања, појава нових или трансформација постојећих, промене у технолошком процесу производње или вршењу услуга, промена у здравственим, физичко-физиолошким психолошким и образовним захтевима итд.) и усклађивање професионалних жеља и намера са тим променама;
- сагледавање фактора од којих зависи продуктивност рада (пре свега радних способности, одговарајућих особина личности, потребних здравствених претпоставки, мотивације за рад, стручне

оспособљености) и мотивисање ученика да се опредељују за оне послове или занимања у којима процењују да могу да постижу максималне радне резултате;
- успостављање сарадње са предузећима и установама ради омогућавања ученицима да и непосредно сагледају факторе од којих зависи продуктивност рада, увиде промене које настају у многим занимањима под утицајем нових радних технологија, боље упознају занимања за које оспособљавају изабрани образовни профили или занимања ка којима ће усмерити свој даљи професионални развој;
- упознавање ученика са могућностима хоризонталне проходности, односно преласка из једне врсте школе у другу, из једног образовног профила у други, могућност истовременог похађања два образовна профила или две врсте школа;
- информисање ученика о наставним плановима и захтевима програмских садржаја у циљу постизања веће мотивације за даље образовање и рад;
- упознавање ученика са применом знања која се стичу у појединим наставним предметима и областима и њихово повезивање са подручјима рада и занимањима у којима се та знања практично примењују;
- упознавање родитеља са могућностима хоризонталне и вертикалне проходности, као и њихово подстицање да прате успешност напредовања своје деце у изабраним образовним профилима и планирају даљи професионални развој и да, по потреби, заједно са њима приступе благовременом професионалном преусмеравању;
б) У завршним разредима (3. и 4.)
- даље оспособљавање ученика да уочавају промене које настају у свету рада и занимања, сагледавају факторе који утичу на продуктивност рада и упознају подручје рада и занимања у којима се практично примењују знања која се стичу из појединих наставних предмета и области;
- информације ученика о номенклатури занимања: подручја рада, групе заимања по врсти рада и сложености, карактеристични послови и задаци појединих занимања;
- упознавање друштвених потреба у кадровима, односно образовним профилима, посебно за занимања за која се испољавају посебна интересовања;
- детаљно упознавање занимања за која образује образовни профил; подручје рада коме занимања унутар профила припадају природа и садржај рада; средства рада; услови рада; физичко-физиолошки, здравствени, психолошки и образовни захтеви; потребни степени стручне спреме; кадровске потребе за тим занимањима; услови запошљавања и напредовања итд.;
- упознавање организационе и програмске структуре вишег и високог образовања (посебно за ученике гимназије): подручја рада и образовни профили за које се припремају студенти на појединим вишим школама и факултетима, наставни планови и програми, мрежа виших школа и факултета, планови уписа, услови и критеријуми уписа, итд.;
- указивање родитељима на потребу да се у породичним условима чешће разговара о професионалним плановима, да се реално сагледавају могућности запошљавања или даљег образовања, да се деца која настављају школовање подстичу да боље упознају жељене образовне профиле и одговарајућа занимања и да на основу тога доносе професионалне одлуке;
- успостављање сарадње са предузећима (посебно оним за које школе оспособљавају кадрове) ради обезбеђивања непосредног упознавања основних карактеристика и захтева појединих подручја рада и занимања, омогућавање заинтересованим ученицима (нарочито обдареним) да се баве једноставнијим пословима из жељених занимања.

3. Формирање правилних ставова према раду
а) 1. и 2. разред
- развијање културе рада (методе успешног учења и рада; производне, техничке и интелектуалне вештине; позитивна мотивација према изабраном подручју рада и образовном профилу);
- развијање свести о уређености људског рада и превазилажење заблуда о појединим врстама рада (нарочито о мањем друштвеном статусу производног - мануелног рада, подели занимања на "мушка" и "женска", и "лака" и "тешка" итд.);

- сагледавање и уочавање улоге рада (учења, обављања разних производних активности, обављање послова и радних задатака у појединим занимањима итд.) у задовољавању потреба за активношћу, стварањем и реализацијом потенцијалних способности, интересовања, потреба и других карактеристика личности;
- подстицање на рационалну организацију и планирање учења и рада, слободног времена и сл;
- развијање позитивних ставова према изабраном образовном профилу и занимањима за које он оспособљава (код ученика стручних школа);

б) 3. и 4. разред
- даљи рад на изграђивању културе рада, развијању свести о друштвеној и индивидуалној вредности рада и сагледавању и уочавању улоге рада у задовољавању људских потреба;
- оспособљавање за критичко процењивање резултата свог и туђег рада;
- утврђивање, и по потреби, преусмеравање радних вредности (циљеви који се желе остварити путем рада), које, поред осталих карактеристика личности, треба имати у виду, приликом пружања помоћи у усмеравању професионалног развоја ученика);
- испитивање ставова према појединим подручјима рада, сагледавање евентуалних предрасуда и предузимање мера за њихово сузбијање (гимназије);
- развијање професионалне етике код ученика стручних школа;

4. Подстицање испитивачког понашања према себи и свету рада и занимању.

а) 1. и 2. разред
- подстицање ученика да сами трагају за додатним и ширим информацијама о подручјима рада и занимањима и образовним профилима о којима разговарају у оквиру редовног наставног процеса, ваннаставних облика рада или у кругу породице;
- укључивање ученика у различите активности (секције, клубове, удружења и слично) како би проверили своја интересовања, способности и остале карактеристике личности и открили оне карактеристике личности које су јаче изражене.

б) 3. и 4. разред
- даље развијање потреба да се самостално трага за допуном, проширивањем и стицањем нових података о појединим подручјима рада, занимањима, образовним профилима, вишим и високим школама, а нарочито о онима који су предмет њиховог посебног интересовања и даље укључивање у различите активности (или изучавање одређених садржаја) у школи, породици или непосредној друштвеној средини;
- проверавање стабилности професионалних интересовања у дужем временском периоду: нарочито код ученика гимназије и ученика стручних школа који намеравају да наставе даље школовање;
- организовање ученика да самостално и групно прикупљају информације и обавештења о мрежи виших и високих школа, њиховој програмској структури, плановима и критеријумима уписа итд.;
- мотивисање ученика, пре свега гимназије да се што чешће како у школи (школски психолог), тако и ван школе обраћају стручним службама које се баве професионалном оријентацијом (службе запошљавања) и заједно са стручњацима анализирају индивидуалне могућности и намере у односу на захтеве појединих подручја рада и да идентификују она занимања (образовне профиле) који највише одговарају постојећим способностима, особинама личности, стеченим занимањима и вештинама, преферираним вредностима, као и актуелним кадровским потребама.

5. Оспособљавање ученика (почетних и завршних разреда) за планирање свог професионалног развоја и доношење професионалних одлука.

За остваривање овог задатка потребно је:
- утврђивање степена професионалне зрелости, односно оспособљености ученика за доношење реалних и зрелих одлука, о избору одговарајућег занимања и праваца стручног оспособљавања на основу активног бављења питањима везаним за избор занимања или запошљавања, степена обавештености о

карактеристикама, захтевима и условима стицања жељеног занимања; утврђивање нивоа израженості и стабилности појединих особина личности и степена усклађености професионалних интересовања са индивидуалним могућностима;
- пружање саветодавне помоћи ученицима;
- оспособљавање ученика да самостално планирају више професионалних могућности у опредељивању која одговарају индивидуалним могућностима и кадровским потребама што треба благовремено имати у виду приликом уписа у више школе и факултете;
- пружање помоћи ученицима у изради плана професионалног развоја и активности које треба предузимати за његову реализацију (избор активности кроз чије бављење треба да се испробају властите могућности и компетенције у односу на жељена занимања и стекне што реалнији појам о себи);

Начин и поступак остваривања програма

Програмски задаци и садржаји професионалне оријентације који треба да се остваре у средњој школи реализују се:
- у оквиру свих видова обавезних и факултативних облика образовно-васпитног рада са ученицима, а посебно у оквиру наставе слободних и друштвених активности;
- сарадњом са предузећем и установом, посебно стручним који се баве професионалном оријентацијом;
- заједничким радом и сарадњом са ученичким родитељима.
За остваривање задатака професионалне оријентације користе се, углавном, сви они облици, методе и средства који се користе и за остваривање задатака осталих подручја образовно-васпитног рада.
Облици који ће се користити у раду на професионалној оријентацији зависе од задатака који желе да се остваре. Тако, када се организују опште активности на упознавању ученика (или родитеља) са светом рада и системом образовања, онда се за остваривање тог задатка могу да користе фронтални облици рада (рад са једним одељењем, више одељења једног разреда, групом родитеља итд.).
Групни облици су нарочито погодни за остваривање задатака који се односе на развијање испитивачког понашања према себи и свету рада. Овај облик треба нарочито да се користи у раду одељенских заједница и других интересних група ученика, мада у већој мери треба да се примењује и у редовној настави када се постави остваривање задатака из програма професионалне оријентације.
Радом у паровима се остварују задаци који су карактеристични и за групне облике, али је овај облик нарочито подесан за вођење дијалога о разним питањима која се односе на познавање света рада и занимања, као и заједничко решавање одређених задатака итд.
Индивидуални облици рада користе се при упознавању и подстицању професионалног развоја ученика (посебно њихове професионалне зрелости) а у складу са њиховим индивидуалним могућностима и потребама.

Методе које треба применити у раду на професионалној оријентацији, такође, зависи од природе задатака који желе да се остваре.
У досадашњем раду, најчешће коришћена метода била је предавање. Ова метода има и даље своје место у раду на професионалној оријентацији и треба је користити увек када је реч о давању општих информација о свету рада и занимања, систему средњег образовања, уписној политици и слично.
Међутим, мора се имати у виду да савремена сазнања из области учења, мотивације и професионалне оријентације показују да се знатно бољи резултати у упознавању, подстицању и усмеравању општег и професионалног развоја постижу коришћењем активних метода рада у оквиру којих ученици властитим напорима и залагањем стичу потребна сазнања, појмове и ставове. Тако, на часовима оних предмета (или других видова рада са ученицима) на којима се чешће користе принципи активних облика учења: (учење путем решавања проблема, учење путем открића, хеуристички разговори, програмирано учење и слично), лакше и јасније се уочава ниво и степен израженості појединих индивидуалних карактеристика, ефикасније се делује на њихово подстицање и развој, ученици самостално увиђају

(сагледавају) подручја рада у којима се практично примењују знања која стичу из појединих предмета, реалније сагледавају своје индивидуалне могућности и могу и сами утицати на њихово даље подстицање и развој.

За остваривање задатака професионалне оријентације посебно су карактеристичне и следеће методе и инструменти, које су у досадашњем раду у овој области били коришћени: разговори, дискусије, изложбе, самостални радови ученика (писани, ликовни, производно-технички, истраживачки и слично), посете предузећима и школама, анкете, школе, процене, тестови итд.
Професионално саветовање међу методама, које се користе у раду на професионалној оријентацији има посебно место и значај. Оно је, по правилу потребно свим ученицима, али пре свега онима: који имају телесне или сензорне недостатке и хронична обољења, који не успевају у савлађивању васпитно-образовних програма, који су неодлучни у погледу професионалног избора; код којих постоји несклад између жеља и психофизичких могућности или између жеље ученика и родитеља, који се одликују израженијим општим или посебним интелектуалним способностима који имају емоционално-социјалних тешкоћа у развоју и слично.

Реализација задатака професионалног саветовања претпоставља: идентификовање професионалног проблема ученика; процењивање индивидуалних особина (заједно са учеником) на основу интерпретације резултата тестирања и других података значајних за постизање успеха и задовољства у занимању, као и података о подручјима рада и образовним профилима; сагледавањем различитих могућности избора, процењивање исхода (заједно са учеником) са аспекта његових индивидуалних особина, потреба, вредности, као и реализације одговарајућег стручног образовања и запошљавања. С обзиром на различите чиниоце који утичу на професионални развој, ово саветовање захтева интердисциплинарни приступ и сарадњу стручњака различитих профила (психолога, лекара, педагога, наставника, социјалног радника) који обезбеђују информације о ученику. Саветовање такође захтева сарадњу са родитељима.
Професионално саветовање је стручно вођен процес усмерен на мењање понашања у правцу оптималног професионалног развоја ученика. Тиме се ово саветовање разликује од осталих саветовања усмерених на друге аспекте понашања (терапеутско, брачно, ментално-хигијенско и сл.). Стихијно, добронамерно саветовање родитеља, пријатеља, наставника заинтересованих да појединцу помогну при избору могућности везаних за професионални развој разликују се од појма професионално саветовање као организованог стручно вођеног процеса. По правилу, ово саветовање води психолог уз сарадњу интердисциплинарног тима стручњака - лекара, педагога, наставника, социјалног радника и др. У школи у којој не ради психолог, послове професионалног саветовања обавља школа, уз сарадњу са заједницом за запошљавање, односно са психологом и другим стручњацима из друштвене средине.

У професионалној оријентацији користе се разноврсна дидактичко-методичка средства:
1. Визуелна: фотографије занимања, дијафилмови, монографије занимања, летци, билтени, плакати, прегледи, брошуре, листови, тестови, анкете, писани радови, досијеи итд.
2. Аудитивна: звучни снимци на магнетофонској траци, плоче, радио-емисије, школске радио-станице итд.
3. Аудиовизуелна средства: филм, видео, телевизија.
4. Електро-аутоматска средства: рачунари разних типова, који се све више користе и у овој области.
Кад је реч о овим дидактичко-методичким средствима, у њиховој набавци, а пре свега у изради неке од њих, поред појединих носилаца рада на професионалној оријентацији, треба активно да учествују и само ученици.
Носиоци наведених послова, задатака рада на професионалној оријентацији ученика су: предметни наставници и одељењске старешине, стручни сарадници, стручни органи школе и ученичке организације.

Школски психолог и педагог имају посебну улогу јер обављају послове координатора професионалне оријентације (предлажу годишње програме рада школе из ове области, прикупљају, израђују и достављају информативни материјал, предлажу стручно усавршавање у овој области).
У оквиру праћења развоја ученика психолози испитују општа професионална интересовања и намере ученика, опште и специфичне способности и друге особине личности и воде професионално саветовање и документацију о ученицима који су били обухваћени професионалним саветовањем, а педагог прати педагошки развој ученика (успех из појединих области и предмета и сл.).
Планирање и програмирање рада на професионалној оријентацији средња школа, као и све друге облике рада, врши на три нивоа: годишње, месечно-оперативно и на нивоу непосредног извођења (израда дневних припрема - скица).
Годишњи програм рада школе на професионалној оријентацији се доноси као самостални део у оквиру годишњег програма рада школе. Његова оперативна разрада (месечна или тематска), као и непосредна припрема за реализацију врши се на нивоу носилаца, односно уграђује се у појединачне оперативне послове појединих облика образовно-васпитног рада на пример наставе, заједнице ученика, појединих облика слободних активности, рада друштвених организација и др.

ДЕТАЉНИ ПРОГРАМ РАДА

Време	Активности	Начин реализације	Носиоци реализације	Циљеви и задаци садржаја програма
Током школске године	Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем стичу реалну слику о својим могућности-ма, способностима и интересовањима, и да на основу тога доносе зреле проф. одлуке	Разговор, консултације, информације путем часова редовне и додатне наставе, радом у секцијама	Одељењски старешина, предметни наставници, школски педагог, професори грађанског васпитања	Припрема ученика за самопроцену својих способности
Током школске године	Подстицање ученика свих разреда да сопственим активностима и залагањем стичу потребне информа-ције о раду и занима-њима у систему образовања, као и кадровским потребама у систему запошљавања	Разговор, консултације, информације путем огласних табли, памфлета, летака, путем интернет мреже у библиотеци	Одељењски старешина, предметни наставници, школски педагог, професори грађанског васпитања	Припрема ученика за самостално доношење одлука и предузимање одговорности за сопствену професионалну будућност

Током школске године	Праћење усклађености развоја личности ученика и испољених професионалних жеља	Посматрање и праћење резултата рада ученика	Предметни наставници, одељ.статешине и школски педагог	Упознавање ученика са ширим друштвеним контекстом, односно могућностима каснијег запослења у оквиру одређених професија
Током школске године	Предузимање мера за рад са ученицима који постижу натпросечне резултате на основу праћења постигнућа ученика	Путем додатног рада, секција, припрема за такмичења свих нивоа, слањем у ИС Петницу	Предметни наставници	Развијање мотивације даровитих ученика за остваривањем резултата на вишим нивоима
Током школске године	На часовима одељењског старешине и одељењске заједнице ученици ће кроз слободне дискусије размењивати информације о могућностима и захтевима у области професионалне оријентације, изражавати своје евентуалне дилеме и сл.	Разговор, дискусија, информације о уписним квотама	Одељењски колектив, одељењски старешина	Развијање вршњачке едукације кроз дискусију
Друго полугодиште	Обука ученика за састављање CV-а на часовима рачунарства и информатике и грађанског васпитања	Увид у документацију, анализа и бележење података	Професори рачунарства и информатике	Научити ученике да себе презентују у најбољем светлу
Током школске године	Формирање "информативног кутка" са актуелним информацијама о могућностима наставка школовања преко плаката, брошура, линкова и друго	Оглашавање битних информација о факултетима и бишим школама	Професори рачунарства и информатике, школски педагог	Континуирано информисање свих ученика о смеровима и профиловима

Током школске године	Ученицима трећег и четврог разреда биће омогућено да се упознају са условима уписа и студирања кроз презентацију факултета и високих школа које организу-ју овај вид професио-налног информисања ученика	Непосредан сусрет са представницима факултета и виших школа (предавања и презентације)	Школски педагог, директор школе, предметни наставници	Обезбеђивање непосредног контакта са предавачима бисоких школа и факултета
Током школске године	Индивидуални саветодавни рад са неопредељеним ученицима и њиховим родитељима	Разговор на основу резултата упитника за професионалну оријентацију, увид у пропратне информаторе, летке,	Педагог, предметни наставници, одељењски старешина,	Пружање помоћи и подршке ученицима при избору будућег позива
Током школске године	Прикупљање релавантних података о постигнутим успесима приликом уписа матураната на факултете	Увид у документацију, анализа и бележење података	Одељењске старешине	Сагледати реалне успехе ученика после средњошколског школовања
Друго полугодиште	Презентација резултата проходности бивших генерација приликом уписа на факултете и више школе матурантима	Разговор са матурантима	Одељењске старешине, директор школе	Презентовати матурантима уписне резултате
Током школске године	Презентација Сенћанске гимназије у основним школама у граду и околини	Филм о школи, леци, брошуре, усмено извештавање, огледи и прикази материјала са огледних часова	Директор школе, Тим за презентацију, ученици	Презентација начина рада у Гимназији

12. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Програм заштите животне средине обухвата активности усмерене на јачање и развој свести о значају здраве животне средине, одрживог развоја и очувању и унапређењу природних ресурса.
Школа доприноси заштити животне средине остваривањем програма заштите животне средине, заједничким истраживањем и акцијама локалне самоуправе и школе, као и на други начин, у складу са законом.

ЗАШТИТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљ

Циљ васпитања и образовања у области заштите и унапређивања човекове средине јесте да ученицима, у складу са њиховим узрастом, обезбеде стицање знања, развијање интересовања, формирање ставова система вредности и понашања, које ће им омогућити разрешавање три основна противречна проблема на релацији савремени човек-природа: еколошки, културно-социјални и економски. Први проблем претпоставља знања и друге карактеристике значајне за одржавање и стварање оптималних услова еколошке равнотеже у човековој средини; други - значајне карактеристике за правилан однос, заштиту и унапређивање лепоте предела, животне, радне и рекреативне средине као и очување природне културне баштине за садашње и будуће генерације; а трећи - знања о економској валоризацији природних извора и природних услова имајући у виду и штете које могу да настану услед њиховог угрожавања, загађивања, нерационалног коришћења, деградирања и сл.

Задаци

За остварење наведеног циља потребно је да се остваре и следећи сложени задаци:
- указивање на морално-естетске аспекте односа човека према природи и развијање код ученика идеје хармоније између човека, друштва и природе и подстицање креативности;
- указивање на потребу заједничког живљења људи у биосфери јер је у њој настао недељиви спој духовности света човека и природе која га окружује и инспирише га на стваралаштво;
- упознавање разноликости биосфере нашег југословенског простора, амбијенталних пејзажа, обиља флоре, фауне, воде (мора, језера и река) или амбијенталне суровости живљења у урбаним и руралним срединама кроз простор и време;

- могућност повезивања литературе, поезије, филозофије и науке у откривању истине о природи и односу човека према природи;
- развијање одговорног односа ученика на основу еколошких знања и критеријума према природној и градитељској баштини и географском простору;
- упознавање ученика са различитим видовима природних богатстава који се могу обновити или необновити на националном и глобалном нивоу и њихов значај и вредност за живот људи, као и на последице њиховог нерационалног коришћења са становишта еколошких и економских штета и евиденције природне средине;

Задаци културне и јавне делатности школе у области заштите и унапређивања животне средине су:
- успостављање сарадње са библиотекама, позориштима, домовима културе, галеријама, музејима, рекреационим центрима, туристичким организацијама и др., и активно учествовање у доношењу и остваривању њихових програма ради оспособљавања и навикавања ученика да у свом самообразовању и слободном времену користе све оне изворе културе који ће их подстицати на стваралачки рад и унапређивање човекове средине;
- организовање учешћа ученика у радним акцијама заштите и унапређивања животне средине;
- организовање предавања о темама из ове области;
- организовање јавних манифестација и пропагирање акција у овој области;
- омогућавање ученицима да учествују на конкурсима које расписују друштвене и стручне организације са темама из ове области;
- обавештавање јавности преко месних и других јавних гласила и информативних институција, о свим својим активностима из ове области.

Задаци друштвено-корисног рада у овој области су:
- учествовање ученика у одржавању и стварању повољних услова за рад у школи и уређивању средине у којој живе чиме се доприноси изграђивању културе рада, стамбене и урбане културе,
- организовање акције у којој би ученици активно и непосредно одржавали неки јавни простор, део насеља или зелених површина на територији месне заједнице,
- организовање да ученици учествују у акцијама сакупљања секундарних сировина, пошумљавања, сузбијања шумских и пољских штеточина, и у акцијама на отклањању последица од елементарних непогода и другим акцијама на заштити и унапређивању животне средине,
- уређивање и одржавање простора спомен-обележја у свом месту и ближој околини.

Задаци друштвених и слободних активности у овој области су:
- развијање стваралачког потенцијала на организован начин да добровољно бирају и самоуправно организују облике за креативно коришћење слободног времена;
- организовање одмора, путовања, излета, сусрета, походе и друге активности које доприносе обогаћивању искустава и формирању вредносних критеријума за оцењивање природних и грађених вредности;
- организовање практичних акција за побољшање животних и естетских услова непосредне средине (дом, школа, фабрика и сл.).

Начин и поступак остваривања програма

Физичко и психичко здравље ученика је основни предуслов њиховог успешног рада и напредовања, те отуда здравствено-васпитни рад треба схватити као принцип целокупног васпитно-образовног процеса. Поједини задаци овог подручја обухваћени су програмима наставних предмета и осталих образовно-васпитних активности. Посебан значај у његовој реализацији има настава физичког и здравственог васпитања, биологија, психологија, затим, од ваннаставних активности акције у одељењској заједници,

као и активност омладине Црвеног крста. У оквиру радних састанака одељењске заједнице треба обрадити значајне теме из области здравственог васпитања. Више тематских целина потребно је реализовати и са родитељима.
Здравственом васпитању могу да допринесу предавања, дискусије, разговори, питања и одговори у настави, на трибинама, семинарима, сусретима, као и самостални радови ученика (реферати, илустрације, цртежи, видео, дијаслике, и сл.). Ови облици рада реализују се уз помоћ филма, литературе, анализама ТВ-програма и сл.
За формирање позитивних ставова, вредности и понашање ученика битни су: 1. услови живота и рада у школи; организација рада, понашање и поступци наставника, неговање позитивне климе, међусобни односи наставника и ученика, односно укупан ментално хигијенски аспект васпитног процеса, и, 2. као што увек бива, ученици се за заштиту и унапређивање здравља могу васпитавати у самим здравственим активностима и доследним захтевима наставника за правилно понашање: ангажовање у свакодневној здравствено-хигијенској контроли, реализовање програма Црвеног крста, учешће у акцијама чувања здравља, у хигијенско-естетском уређењу средине, одржавање хигијене на радном месту, на летовању, логоровању и сл.
Ово васпитно подручје треба да буде остварено тако да ученици схвате природу и слободу љубави као јединства телесног и духовног у човеку, да прихвате одговорност не само за родитељство већ и за све друштвено-економске функције живота у оквиру којих могу градити срећу и слободу својих личних (укључујући и интимне) и друштвених односа.
Васпитни рад на формирању ових ставова не треба издвајати од укупног васпитно-образовног утицаја. На изграђивању ставова о хуманим односима међу половима (који су у суштини морални ставови) нарочито треба остварити у настави књижевности и уметности и др., а навике одговарајућег понашања формирати у практичном свакодневном хуманом понашању и односу младих међусобно.

Програмско подручје "Васпитање за хумане односе међу људима и одговорне односе између личности различитих полова" дато је у пет целина са најосновнијим информацијама које треба обавезно изложити за све ученике средње школе. Понеки садржаји из овог програма већ су укључени у програме образовања за неке струке те их у том случају није потребно понављати. Међутим, потребно је обезбедити и овде и у свим другим струкама индивидуални контакт са васпитаницима да би се проверио ниво усвојених хигијенских и здравствених навика, прихватање дужности и одговорности за очување здравља, као и процес развоја ученика у зреле личности, што је услов за стабилне односе у породици.
За реализацију садржаја овог дела програма (који се обавезно укључује у програм рада одељењске заједнице) школа треба да ангажује одговарајуће стручњаке с тим да што је могуће више садржаја обраде сами ученици радећи на потребном материјалу (из литературе) и учешћем у дискусији у којој стручњак - педагог, психолог, лекар, учествује као модератор.
Школа је обавезна да допуни ово подручје информацијама о специфичностима везаним за целокупну област здравственог васпитања, физичког васпитања за хумане односе међу личностима оба пола, које произлазе из природе појединих профила. О значају и садржајима васпитања за хумане међуљудске односе и односе међу половима, школа треба да упознаје и родитеље и тако утиче на мењање и односа родитеља према васпитању деце (омладине) за једну од основних функција живота - хуманизацију репродукције човека.
Програмски садржаји у области заштите и унапређивања животне средине остварују се у средњем образовању у оквиру свих предмета, додатног рада, слободних и друштвених активности, културне и друштвене делатности школе, друштвено-корисног рада, одељењских заједница и осталих облика образовно-васпитног рада.
Исказани циљ и задаци односе се на све понуђене садржаје програма. У зависности од врсте активности и организационих форми (секција, кружоци, клубови, часописи, изложбе, трибине и сл.) врши се избор понуђених садржаја програма уз помоћ задатака који се на њих односе.

Стицање знања и вештина ученика треба да се заснива на мултидисциплинарном приступу а што значи да је целовито, комплексно, проблемски одређено и као такво садржано у свим делатностима, јер се тако може остварити неопходна међусобна повезаност као дијалектичка основа у стицању нових знања, умења и навика за даљи развој и управљање човековом средином на локалном, регионалном и глобалном плану.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Програм заштите животне средине има за циљ да утиче на развијање здравствених, хигијенских и естетских навика ученика гимназије како општег, тако и друштвеног и природног смера. На тај начин ће активности програма бити усмерене на јачање свести ученика о значају здраве животне средине, уз примену концепта одрживог развоја и очувању, као и унапређењу природних ресурса.

Циљ нам је, да ученици буду у стању да укључе и нестручне особе у акције заштите животне средине, да препознају методе селективне обраде и рециклирања отпадног материјала, да имају аргументе за очување природе, да знају да презентују своје мисли и еколошка решења у писаној форми, и на крају, а не мање важно, да умеју препознати манипулацију преко реклама и да буду еколошки одворни током куповине.

Реализација програма се остварује кроз наставу четворогодишњег плана и програма из биологије, активности еколошке секције школе, заједничким истраживањима и акцијама школе и локалне самоуправе, привредних субјеката активних на територији општине Сента, организацијом Црвеног крста општине Сента, као и на друге начине, у складу са законом.

САДРЖАЈ РАДА	РЕАЛИЗАЦИЈА	МЕСЕЦ
1. Анкета у одељењима првих разреда и пријављивање за еколошку секцију 2. Упознавање пријављених ученика са планом и програмом еколошке секције, подела задужења 3. Озелењивање – садња дрвета, биљака 4. Прослава „зелених датума“ (тежња ка томе да ефекат буде трајан)	1. Професори биологије, хемије и физике, ученици првих разреда 2. Нови и стари чланови еколошке секције, у кабинету биологије 3. Школско двориште (евентуално, ужа околина школе) 4. Светски дан очувања озонског омотача – 16. септембар, Светски дан без аутомобила – 22. септембар. Прослава се одржава делом у просторијама школе, које су претходно опремљене за ту сврху (плакати, модели, презентације) од стране чланова еколошке секције, а делом на улици, спроводећи пропаганду за чистију околину међу возачима аутомобила.	септембар
1. Селективно прикупљање отпада (батерија, акумулатора, електричних материјала, папира и отпадног метала) 2. Прослава „зелених датума“ (тежња ка томе да ефекат буде трајан)	1. У дворишту школе за ту сврху одређеном месту, уз помоћ чланова секције и добровољно пријављених професора гимназије 2. Међународни дан деце – 3. октобар, Светски дан заштите животиња – 4. октобар, Светски дан здраве хране – 16. октобар,	октобар
1. Претраживање	1. Чланови еколошке секције у	новембар

креативних и алтернативних решења са интернета и стручне штампе, израда и објављивање у локалној штампи и радију 2. Прослава „зелених датума“ (тежња ка томе да ефекат буде трајан)	сарадњи са запосленима у медијима (новинари, спикери) 2. Интернационални дан уздржавања од куповине – 27. новембар. Прослава се одржава у просторијама школе, које су претходно опремљене за ту сврху (плакати, модели, презентације) од стране чланова еколошке секције.	
1. Позив стручних предавача (еколога, ботаничара, зоолога/орнитолога, геолога...) 2. Обележавање светског дана АИДС-а	1. У сарадњи са члановима: Удружења за заштиту градске и природне средине - Локатор, Сента; Удружења за заштиту животиња и природе – Лајка, Сента; Цивилне организације „Ci-Fi“, Сента; Клуба истраживача „Натура“, Сента. 2. Светски дан борбе против сиде – 1. децембар. Обележавање овог датума у просторијама школе, у сарадњи са стручним особљем организације Црвеног крста Сенте. Учионице претходно опремају чланови еколошке секције и активисти Црвеног крста	децембар
1. Подстицајна кампања храњења птица у зимском периоду	1. Кампању спроводе чланови еколошке секције у сенћанским основним и средњим школама, у сарадњи са стручним лицима и активистима локалних удружења за заштиту природе и животиња.	Јануар /фебруар
1. Зелена кампања - “цвеће за коров“ 2. Прослава „зелених датума“ (тежња ка томе да ефекат буде трајан)	1. Кампању спроводе чланови еколошке секције у сенћанским основним и средњим школама, у сарадњи са стручњацима ЈКСП (Јавно-Комунално и Стамбено Предузеће) – Сента, као и одговорним лицима службе за заштиту животне средине локалне самоуправе општине Сента 2. Међународни дан река – 14. март, Светски дан заштите вода – 22. март	март
1. Прослава „зелених датума“ (тежња ка томе да ефекат буде трајан)	Светски дан Земље – 22. април Светски дан експерименталних животиња – 24. април Прослава се одржава у просторијама школе, које су претходно опремљене за ту сврху (плакати, модели, презентације) од стране чланова еколошке секције.	април
1. Прослава „зелених	1. Светски дан делфина – 2. мај,	мај

датума“ (тежња ка томе да ефекат буде трајан) 2. Образовне активности ван школе: екскурзије, излети у природу у Војводини и Србији, пешачке и бициклистичке туре у Сенти и околини	Државни дан еколога Србије – 6. мај, Светски дан биодиверзитета – 22. мај, Светски дан Црвеног крста – 8. мај, Светски дан борбе против пушења – 31. мај. Прослава се одржава у просторијама школе, које су претходно опремљене за ту сврху (плакати, модели, презентације) од стране чланова еколошке секције. Прослави присуствују представници и активисти удружења за заштиту животне средине и животиња и Црвеног крста Сенте. 2. Посете ученика и професора природним и културним баштинама у земљи, ради реализације васпитно-образовног програма. При том се настава изводи у природној средини, где ученици уочавају природне процесе и уз коришћење истраживачких метода имају могућност одговорног коришћења природних ресурса.	
1. Прослава „зелених датума“ (тежња ка томе да ефекат буде трајан) 2. Посете фабрикама, које активно функционишу у Сенти и околини Сенте	1. Светски дан заштите животне средине – 5. јун, Светски дан Сунца – 18. јун. Прослава се одржава у просторијама школе, које су претходно опремљене за ту сврху (плакати, модели, презентације) од стране чланова еколошке секције. 2. У сарадњи са шећераном "Те-То" Сента и фабриком екстракта квасца „Alltech-Fermin” Сента, ученици присуствују технологији производа тих индустрија, уочавајући при том значај еколошких решења, које се користе током производње	јуни

13. ПРОГРАМИ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА И ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Програми заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми превенције других облика ризичног понашања и програм заштите од дискриминације, као што су, нарочито, употреба алкохола, дувана, психоактивних супстанци, малолетничка делинквенција, саставни су део школског програма и остварују се у складу са Законом.

Програми се остварују кроз различите наставне и слободне активности са ученицима, запосленима, родитељима, односно другим законским заступницима ученика, у сарадњи са јединицом локалне самоуправе, у складу са утврђеним потребама.
У остваривање програма укључују се и физичка и правна лица са територије јединице локалне самоуправе, установе у области културе и спорта, вршњачки посредници, као и лица обучена за превенцију и интервенцију у случају насиља, злостављања и занемаривања и других облика ризичног понашања.
Листу лица обучених за превенцију и интервенцију у случају насиља, злостављања и занемаривања и других облика ризичног понашања и листу школа које су својим активностима постале примери добре праксе у спровођењу програма, утврђује министар. Листе се објављују на званичној интернет страни Министарства.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

На основу Посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установана Сенћанска Гимназија је формирала Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

Тим је израдио Програм за заштиту ученика од насиља злостављања и занемаривања који представља саставни део Школског програма и Годишњег плана рада Школе.

Циљ Програма је да помаже актерима школског живота у благовременом препознавању различитих облика насиља, односно да дефинише превентивне активности, као и кораке и процедуре поступања заштите ученика у ситуацијама насиља.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ

Програм заштите од насиља и занемаривања

Превенција насиља и занемаривања, као један од приоритета у остваривању образовно-васпоитног рада планира се развојним планом и саставни део је годишњег плана рада. Установа програмом заштите од насиља, злостављања и занемаривања одређује мере и активности које обезбеђују развијање и неговање позитивне атмосфере и безбедно окружење (у даљњм тексту: програм заштите).

Програм заштите утврђује се на основу анализе стања безбедности, присутности различитих облика и интензитета насиља, злостављања и занемаривања у установи, специфичнсоти установе и резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе. Програмом заштите дефинишу се превентивне и интервентне активности, одговорна лица и временска динамика остваривања.

Програм заштите садржи:

1. Начине на који се превентивне мере и активности уграђују у свакодневни живот и рад установе (васпитне, наставне и ваннаставне активности), на свим нивоима (појединац, васпитна група, одељенска заједница, ученички парламент, стручни органи тела и тимови, родитељски састанци, родитељи - индивидуално и групно, савет родитеља);
2.Стручно усавршавање запоселних ради унапређивања компетенција запослених за превентивни рад, благовремено уочавање, препознавање, реаговање на насиље, злостављање и занераивање;
3. Начине информисања о обавезама и одговорностима у области заштите од насиља, злостављања и занераивања;
4. Подстицање и оспособљавање ученика за активно учествовање у раду одељенске заједнице, ученичког парламента, школског одбора и стручних органа установе;
5. Садржаје и начине за појачан васпитни рад ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања;
6. Поступке за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања;
7. Начине реаговања на насиље, злостављање и занемаривање, улоге и одговорности и поступање у интервенцији када постоји сумња или се оно догађа;
8. Облике и садржаје рада са свом децом и ученицима, односно онима који трпе, чине или сунсведоци насиља, злостављања и занемаривања;
9. Начине, облике и садржаје рада са породицом, јединицом локалне самоуправе, надлежним органом унутрашњих послова (у даљем тексту: полиција), центром за социјални рад, здравственом службом и др.

10. Начине праћења, вредновања и извештавање органа установе о остваривање и ефектима програма заштите, а нарочито, у односу на:

(1) учесталост инцидената ситуација и број пријава;
(2) засупљеност различитих облика и нивоа насиља, злостављања и занемаривања;
(3) број повреда;
(4) учесталост и број васпитно-дисциплинских поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених;
(5) остварене обуке у превенцији насиља, злостављања и занемаривања и потребе даљег усавршавања;
(6) број и ефекте акција које промовишу сарадњу разумевање и помоћ вршњака;
(7) степен и квалитет укључености родитеља у живот и рад установе;
(8) друге параметре.

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ/УЧЕНИКА ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Основни принципи на којима се базира овај Програм и поступање на основу њега су следећи:

- право на живот, опстанак и развој
- најбољи интерес детета, уз обезбеђивање поверљивости података
- недискриминација
- учешће деце

“Полазећи од става да се свако насиље над децом/ученицима може спречити, важно је да установа креира климу у којој се”:

учи, развија и негује култура понашања и уважавања личности
не толерише насиље
не ћути у вези са насиљем
развија одговорност свих
сви који имају сазнања о насиљу обавезују на поступање

Програмом заштите деце/ученика од насиља посвећује се пажња како превентивним, тако и интервентним активностима, односно њиховој међусобној повезаности
мере превенције су усмерене на стварање безбедне средине за живот и рад деце/ученика
мере интервенције су усмерене на дефинисање корака који се преузимају у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у установи

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ У ПРЕВЕНЦИЈИ

1. **Стварање и неговање климе прихватања**, толеранције и уважавања, као и остали видови превентивних активности.
2. **Укључивање свих интересних група** (ученици, наставници, стручни сарадници, административно и помоћно особље, директор, родитељи, други законски заступници ученика, локална заједница) у доношење и развијање програма превенције.
3. **Подизање нивоа свести и повећање осетљивости** свих укључених у живот и рад установе за препознавање насиља, злостављања и занемаривања, као и развијање одговорности код свакога ко има сазнања о насиљу, злостављању и занемаривању да реагује у циљу заустављања истих;
4. **Дефинисање процедура и поступака за заштиту** од насиља и реаговања у ситуацијама насиља.
5. **Информисање свих укључених у живот и рад установе** о процедурама и поступцима за заштиту од насиља и реаговање у ситуацијама насиља.
6. **Унапређивање компетенција наставног и ваннаставног особља**, деце, ученика, родитеља, других законских заступника ученика и локалне заједнице за уочавање и решавање проблема насиља, злостављања и занемаривања.

При том се посебан акценат ставља на:

1. Развијање и неговање културе понашања
2. Нетолерисање насиља – тј. да се о насиљу се не ћути
3. Развијање одговорности свих за заустављање насиља
4. Обавезу поступања свих који имају сазнања о насиљу

Специфични циљеви у интервенцији

- Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља.
- Успостављање система ефикасне заштите деце у случајевима насиља.
- Стално праћење и евидентирање врста и учесталост насиља и процењивање ефикасности програма заштите.
- Ублажавање и отклањање последица насиља и реинтеграције детета/ученика у заједницу вршњака и живот установе.
- Саветодавни рад са децом/ученицима који трпе насиље, који врше насиље и који су посматрачи насиља.

ПОЈАМ НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Насиље се дефинише као сваки облик једанпут учињеног или поновљеног, вербалног или невербалног понашања које за последицу има стварно или потенцијално угрожавања здравља, развоја и достојанства деце/ученика.

Емоционално/психичко насиље је

тренутно или трајно угрожавање психичког или емоционалног здравља детета

Физичко насиље је

стварно или потенцијално телесно повређивање детета/ученика

Електронско насиље је

злоупотреба информационих технологија (мобилних телефона, интернета и др.)

Сексуално насиље је

укључивање деце у сексуалну активност коју она не схватају и за коју нису развојно дорасла

Социјално насиље је

искључивање детета или деце из групе

Злостављање и занемаривање

обухватају велики број различитих понашања којима се континуирано угрожава физички, психички и морални интегритет детета

Занемаривање у образовно-васпитној установи обухвата

Пропусте и нечињења одраслих (запослених у установи, родитеља/других законских заступника ученика и одговарајућих служби), у односу на децу, чиме се онемогућава здрав развој детета. Испољава се у виду неадекватне бриге и физичког, здравственог, емоционалног, образовног или васпитног занемаривања детета.

ПОДЕЛА НАЈЧЕШЋИХ ОБЛИКА НАСИЉА

Најчешћи облици насиља могу да се сврставају ***у три нивоа***, те у складу са тим одређују се и три нивоа реаговања на њих. У наставку следи табеларни приказ нивоа реаговања и различитих облика насиља.

Први ниво

Ове облике насиља решава самостално наставник/одељењски старешина у оквиру саветодавно-васпитног рада са децом – појединцима, групама и одељењем.
Може користити и подршку вршњачког тима и вршњачких едукатора насиље
Насиље злоупотре

Физичко насиље	Емоционално/психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информационих технологија
ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари...	исмејавање, омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање“...	добацивање, подсмевање, игнорисање, искључивање из групе или фаворизовање на основу социјалног статуса, националности, верске припадности, насилно дисциплиновање ширење гласина...	добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално додиривање, гестикулација..	узнемиравајуће „зивкање“, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта...

Други ниво

У решавању ових облика насиља, наставник /одељењски старешина укључује Тим, то јест унутрашњу заштитну мрежу. У табели су приказани нивои реаговања и различити облици насиља. У зависности од интензитета, учесталости и последица које насиље оставља, поједини облици се понављају на више различитих нивоа.

Физичко насиље	Емоционално/ психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информационих технологија
шамарање, ударање, гажење,	уцењивање, претње, неправедно	сплеткарење, игнорисање, неукључивање,	сексуално додиривање, показивање	огласи, клипови, блогови,злоупотреба

цепање одела, „шутке“, затварање, пљување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу...	кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, одбацивање, манипулисање...	неприхватање манипулисање, експлоатација, национализам...	порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење...	форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика..

Трећи ниво

Ако ученици чине или трпе неки од следећих облика насиља обавезно је укључивање других институција, односно активирање спољашње заштитне мреже.

Физичко насиље	**Емоционално/психичко насиље**	**Социјално насиље**	**Сексуално насиље и злоупотреба**	**Насиље злоупотребом информационих технологија**
туча, дављење, бацање, проузроковање опекотина, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем...	застрашивање уцењивање, рекетирање, ограничавање кретања, навођење на коришћење психоактивних супстанци, укључивање у секте, занемаривање...	претње, изолација, одбацивање, терор групе над појединцем/ групом, дискриминација, организовање затворених група (кланова), национализам, расизам...	завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест...	снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија...

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ

"На насиље се реагује одмах и у циљу најбоље заштите детета. И у најтежим ситуацијама насиља и у ситуацијама када постоји само сумња да се дешава насиље, не треба одлагати реаговање. Потребно је зауставити насиље, обезбедити сигурност за сву децу, а консултацијама на нивоу установе и са другим надлежним службама даље решавати проблем."

КОРАЦИ ИНТЕРВЕНИСАЊА – ПОСТУПЦИ И ПРОЦЕДУРЕ У ЗАШТИТИ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА

Корак – откривање/сазнање о насиљу

- опажање, непосредан увид у насилну ситуацију или добијање информације да је насиље у току
- сумња да се насиље дешава – тј. препознавање спољашњих знакова или специфичних облика понашања, реаговања (нпр. повлачење, раздражљивост, агресија, преосетљивост); поверавање самог детета или треће особе (нпр. вршњаци, родитељ...)

Корак – прекидање, заустављање насиља

Обавеза свих који имају сазнања о насиљу или сумњају да се насиље дешава је да реагују - тј. да прекину насиље, односно да позову помоћ!!!

- У ситуацији када је насиље у току, приоритет треба дати заустављању насиља, односно обавештавању надлежних особа: дежурног наставника, одељењског старешина, чланова Тима, директора, стручне службе, који ће даље проценити да ли је потребно хитно укључити и другу институцију (МУП, здравствену службу).

Корак - смиривање ситуације и прикупљање основних информација о догађају

- обезбеђивање сигурности за дете/ученика, смањење напетости кроз разговор са актерима и посматрачима (прикупљање основних информација). Тај разговор треба да буде умирујући, без спомињања могућих последица и застрашивања. Разговор треба да води одељенски старешина, стручни сарадник или неко од чланова Тима. Након смиривања ситуације и прикупљања првобитних информација о догађају дежурни наставник у сарадњи са одељењским старешином попуњава Евиденциони лист о насилном понашању (прилог), што се доставља Тиму. По консултацији са Тимом одељењски старешина обавештава родитеље и закаже разговор са учесницима догађаја у присуству родитеља ради прикупљања осталих релевантних информација (тј. саслушања учесника). Разговор се заказује у року од 24 часа, а најдуже у року од три радна дана. Разговор води одељењски старешина (у случају 1. нивоа), а по потреби може да укључи и стручног сарадника, директора, односно чланове Тима (2-3. ниво).

У раду са дететом, приликом смиривања ситуације од стране одељенског старешине и/или неког од чланова тима, посебна пажња треба да буде обраћена на жртву насиља, тако што ће се јој омогућити да се осећа безбедно и да нема страх (нпр. од ширења гласина, од освете насилника и слично).

Неке од сугестија за разговор су следеће:

- Стрпљиво и пажљиво саслушајте учеснике, укључујући и посматраче.
- Пажњу усмерите на конкретан поступак и понашање.
- Без суђења, умањивања или преувеличавања сагледајте ситуацију.
- Пажљиво слушајте шта вам деца говоре, не само она која трпе и врше насиље, већ и посматрачи.
- Не интерпретирајте, не мењајте, не тумачите!!!
- Користите речник који деца користе када говоре о насиљу, злостављању и занемаривању.
- Не подразумевајте, не претпостављајте – питајте, а не тврдите!!!
- Проверите да ли сте тачно, исправно разумели шта вам дете говори.
- Разговарајте смирено, не реагујте шоком, неверицом.
- Покажите да верујете у то што дете говори да бисте га охрабрили да вам исприча што више.
- Не обећавајте да ће одмах бити све у реду, то није реално.
- Реците шта планирате, шта ћете учинити.
- Реците да ћете урадити све оно што је заиста у вашој моћи да помогнете.
- Не пребацујте одговорност за реаговање на другог. Свако је у обавези да у свом домену реагује.

Корак - прикупљање информација

- обавља се разговор са актерима и другим учесницима догађаја уз вођење записника. Том разговору присуствује и родитељ, односно други законски заступник малолетног детета. Разговор треба да води одељенски старешина, стручни сарадник или неко од чланова тима, а при том, као и у претходном кораку, посебна пажња треба да се обраћа на жртву насиља тако што јој се омогућава да се осећа безбедно и да нема страх од освете ученика који је испољавао насилно понашање.

ВАЖНА НАПОМЕНА: У образовно-васпитном систему нема места за истрагу или доказивање злостављања. Ти задаци су у надлежности других система, те о постојању сумње се обавештавају надлежне службе.

Корак – консултације у установи

- Након прикупљања свих релевантних информација обављају се консултације у установи – са колегама, члановима Тима, стручном службом, директором, а при том се анализирају чињенице, процењује се ниво ризика и прави се план заштите за све учеснике – тј. донесе се одлука о начину реаговања и праћењу ситуације, односно дефинишу се улоге, задаци и одговорност сваког актера у самом поступању.

- Уколико је потребно, обављају се консултације и са службама ван установе (Центар за социјални рад, здравствена служба). Консултације са другим институцијама обавља директор, председник Тима или стручни сарадник.

Напомена: У случајевима када је у поступак потребно укључивати и друге институције (рок три дана од дана када се насиље десило) - подношење пријаве тим службама треба да буде у усменој и писаној форми и то најкасније у року од три дана од дана када се насиље догодило. Пријаву подноси директор школе, и то након обављеног разговора са родитељима, осим у случајевима када се исти нису одазвали позиву школе или је у интересу дечије безбедности да родитељи не буду укључени.

- Уколико дође до комуникације са медијима у кризним ситуацијама (тзв. кризна комуникација, где су медији увек заинтересовани за кризни догађај), за обављање истог је задужен директор установе, а у случају његове спречености, уз његову сагласност исто обавља председник Тима.

Напомена: Неопходно је водити рачуна о поверљивости података и најбољем интересу детета/ученика, заштити и стављању интереса детета изнад интереса родитеља, школе, струке итд. Подаци до којих се дође поверљиви су и могу се ставити на располагање само службеним лицима ангажованим у поступцима заштите деце од насиља.

Корак – информисање и спровођење планираних активности/корака

Након консултација и заузимања става о догађају, сви актери се обавештавају о донетим одлукама, односно упознају се са планом заштите, те се предузимају акције и реализују се договорене активности и мере заштите (тј. одељенски старешина позива родитеље ученика, информише их о спроведеним консултацијама, закључцима и предложеним мерама - предочавају се законске регулативе, мере заштите ученика и мере даљег васпитног деловања).

Корак - праћење ефеката предузетих мера

С циљем провере успешности предузетих заштитних мера у зависности од сложености и тежине случаја одељењски старешина, односно Тим за заштиту деце у сарадњи са наставницима, родитељима, стручном службом и другим запосленима школе планира и реализује праћење, односно вреднује поступке и процедуре који су примењени.

Потребно је пратити: понашање детета које је трпело насиље и детета које се понашало насилно; како реагују пасивни посматрачи; шта се дешава у одељењу; у којој мери родитељи сарађују и сл.

Уколико се увиди да се ситуација насиља понавља, усложњава и постаје ризичнија, неопходно је предвидети и друге додатне заштитне мере.

Важно је пратити и то, како функционише Тим и унутрашња заштитна мрежа, колико су друге институције укључене и који су ефекти њиховог укључивања итд.

Напомена: - запослени школе који су укључени у реализацију плана заштите, воде своју евиденцију о предузетим активностима који су предвиђеним планом (време, начин/врста активности и учесници)

- евиденциони листови осим пријаве насиља служе и за праћење и евалуацију предузетих мера, те у року од три месеца након што се насиље догодило, Тим закаже састанак са носиоцима активности/реализаторима плана заштите ради процене ефикасности предузетих мера, односно уколико се покаже потреба, онда и раније ради модификовања или измене плана заштите.

ВАЖНО: Периодична анализа евиденционих листова одељенским старешинама треба да послужи за планирање превентивних активности у одељењу, а Тиму исте служе за унапређивање ПЗУ, као и за процењивање ефеката интервентних/превентивних активности.

ВАЖНО: Евиденционе листове и осталу документацију у вези случајева насиља чува председник Тима, поштујући принцип поверљивости података. На основу постојеће документације Тим најмање једном годишње изврши анализу стања у школи и о томе извештава директора, који – по процени - о томе даље обавештава Школски одбор, Савет родитеља и Наставничко веће. Резултат праћења треба да буде стално развијање и унапређивање превентивних активности и разноврсних модела интервенисања.

Садржај интервентних активности

- Усклађена и доследна примена утврђених поступака и процедура у ситуацијама насиља. За реализацију наведеног је задужен директор школе, у сарадњи са Тимом и одељенским старешинама.
- Сарадња са родитељима. За реализацију наведеног су задужене одељенске старешине, односно ПП служба у случајевима када је укључена у поступак.
- Сарадња са релевантним службама. За реализацију наведеног је задужен Тим, односно директор школе и/или стручни сарадник у случајевима индивидуалних поступака.
- Континуирано евидентирање случајева насиља. За реализацију наведеног су задужени сви запослени школе - првенствено дежурни наставници и одељенске старешине.
- Праћење и вредновање врста и учесталости насиља путем истраживања, запажања и провере. За реализацију наведеног је задужен Тим.
- Подршка деци која трпе насиље. За реализацију наведеног су задужене одељенске старешине, односно ПП служба у случајевима када је укључена у поступак.
- Рад са децом која врше насиље. За реализацију наведеног су задужене одељенске старешине, односно ПП служба у случајевима када је укључена у поступак.
- Оснаживање деце која су посматрачи насиља за конструктивно реаговање. За реализацију наведеног су задужене одељенске старешине, односно ПП служба у случајевима када је укључена у поступак.
- Саветодавни рад са родитељима. За реализацију наведеног су задужене одељенске старешине, односно ПП служба у случајевима када је укључена у поступак.

СПОЉАШЊА И УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА УСТАНОВЕ

УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Унутрашњу заштитну мрежу установе чине сви запослени и ученици, те је важно одредити њихову улогу и задатке приликом реаговања на насиље!!!

Улоге и одговорности – тј. ко шта треба да ради када постоји сумња на насиље или се насиље догоди

ДЕЖУРНИ НАСТАВНИК

- дежура у складу са распоредом;
- уочава и пријављује случај;
- покреће процес заштите детета - реагује одмах у случају насилног понашања, користећи неку од стратегија;
- обавештава одељењског старешину о случају;
- евидентира случај у књигу дежурстава
- сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља.

ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА

- уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах;
- учествује у процесу заштите деце;
- разговара са учесницима насиља;
- информише родитеље и сарађује са њима;
- по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља;
- прати ефекте предузетих мера;
- евидентира случај и води документацију;
- по потреби, комуницира са релевантним установама.

ТИМ, ПСИХОЛОГ

- уочава случајеве насилног понашања;
- покреће процес заштите детета, реагује одмах;
- обавештава одељењског старешину и сарађује са њим;
- по потреби, разговара са родитељима;
- пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима;
- разматра случај (2. и 3. ниво) и осмишљава мере заштите;
- обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предузетих мера;
- по потреби, сарађује са другим установама;
- евидентира случај.

ПОМОЋНО-ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ

- дежура по распореду;
- прекида насиље;
- уочава и пријављује случајеве насилног понашања.

УЧЕНИЦИ

- уочавају случајеве насилног понашања;
- траже помоћ одраслих;
- пријављују одељењском старешини
- за теже случајеве консултују чланове школског Тима;
- учествују у мерама заштите

СПОЉАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Спољашњу заштитну мрежу чине установе, институције и организације локалне заједнице, односно ширег друштвеног окружења који се по својим надлежностима и преко своје делатности баве проблемима насиља, те као такви могу да пруже помоћ и подршку школи у ефикасном и сврсисходном реаговању на случајеве насиља.

Главни циљ сарадње са спољашњом заштитном мрежом је у обезбеђивању стручне помоћи и подршке у решавању насталих проблема, а и превенцији настанка проблема преко благовременог задовољавања културних и спортских потреба ученика.

Спољашњу заштитну мрежу чине следеће институције:

- Центар за социјални рад
- Орган унутрашњих послова (Полицијска управа)
- Дом здравља, Општа болница, Дечји диспанзер
- Локална самоуправа
- Спортски клубови
- Културно-уметничка друштва
- Школска управа Зрењанин

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Превенција насиља у образовно-васпитним установама има троструки циљ:

1. унапређење безбедности ученика
2. повећање квалитета рада у установи и

3. дугорочно, стицање вештина неопходних за конструктиван и ненасилан начин решавања будућих животних проблема

ОПШТИ ЦИЉ НАШЕ ШКОЛЕ ЈЕ НА ПЛАНУ БЕЗБЕДНОСТИ:

Да школа буде безбедно и подстицајно место за све и да се у њој остварује право сваког ученика за заштиту од свих облика насиља.

САДРЖАЈ ПРЕВЕНТИВНИХ АКТИВНОСТИ - ИНФОРМИСАЊЕ

1. Упознавање с правном регулативом (Општим и Посебним протоколом). За реализацију наведеног је задужен Тим.
2. Израда и континуирано унапређивање Програма заштите ученика (у даљем тексту ПЗУ). За реализацију наведеног је задужен Тим.
3. Дефинисање правила понашања и последица кршења правила. За реализацију наведеног је задужено Наставничко веће и директор школе.
4. Усклађивање документације установе (Статута, Правила понашања у установи, Правилника о безбедности, Правилника о васпитно-дисциплинским мерама) са захтевима Посебног протокола и ПЗУ. За реализацију наведеног је задужен директор установе.
5. Упознавање сваког актера школског живота са ПЗУ (Наставничко веће, Школски одбор, Савет родитеља, Ученички парламент). За реализацију наведеног је задужен директор установе и Тим.
6. Имена чланова Тима истаћи на видном месту у школи. За реализацију наведеног је задужен директор школе и председник Тима.
7. Тим на видном и доступном месту оставља умножене обрасце за пријављивање и евидентирање насиља (у сваком Дневнику и у Књизи дежурства).
8. Обавезујуће кораке у интервенисању истаћи на видно место у школи. За реализацију наведеног је задужен директор школе.
9. Информисање ученика о процедурама и поступцима за заштиту од насиља одвијаће се преко часова одељенског старешина. За реализацију наведеног су задужени одељењске старешине уз сарадњу са представницима Ученичког парламента.
10. Информисање родитеља о процедурама и поступцима за заштиту од насиља одвијаће се преко родитељских састанака. За реализацију наведеног су задужени одељењске старешине уз сарадњу са представницима Савета родитеља.
11. Анализа стања у школи и израда Акционог плана интервентних и превентивних активности. За реализацију наведеног је задужен Тим.

12. Извештавање стручних тела и органа управљања школе о реализацији ПЗУ (по завршетку првог полугодишта и на крају школске године). За реализацију наведеног је задужен председник Тима.
13. Израда програма сарадње са медијима (у редовној и кризној ситуацији). За реализацију наведеног је задужен директор школе, у сарадњи са Тимом.
14. Умрежавање свих кључних носилаца у задатке превенције насиља (Савет родитеља, Школски одбор, Ученички парламент, Наставничко веће). За реализацију наведеног је задужен директор установе.
15. Организовање дежурства наставника и помоћно-техничког особља ради осигурања безбедности ученика на територији школе. За реализацију наведеног је задужен директор установе.
16. Редовно вођење „Књиге дежурства“ од стране дежурних наставника, у коју се бележе све активности везане за нарушавање реда, као и друге релевантне информације. За реализацију наведеног су задужени дежурни наставници.
17. Стручно усавршавање запослених из области ненасилне комуникације и конструктивног решавања конфликата, као и организовање предавања, радионице или трибине за запослене, родитеље и ученике у вези ове тематике. За реализацију наведеног је задужен директор установе, уз консултације и предлоге стручне службе.
18. Сарадња са ПУ-ом (око регулације саобраћаја око школе, дежурство приликом школских приредби и осталих манифестација). За реализацију наведеног је задужен директор установе.
19. Сарадња са Центром за социјални рад у оквиру превенције и раног идентификовања проблема и других ризика за појаву насиља, те правовремене помоћи. За реализацију наведеног је задужен директор школе и/или стручни сарадник.
20. Богаћење школске библиотеке едукативним књигама како ненасилно решити сукобе и популаризовање читања књига код ученика (са циљем развијања комуникацијских и просоцијалних животних вештина). За реализацију наведеног је задужен библиотекар, уз консултације стручне службе.
21. Реализација радионица из области ненасилне комуникације (асертивност, вештина активног слушања, ЈА поруке и сл.). За реализацију наведеног је задужена стручна служба.
22. Радионице у оквиру часова одељенске старешине и/или часова грађанског васпитања, с циљем сензибилисања ученика, односно јачања њихових емпатијских капацитета према другим особама. Предложене теме за рад су: толеранција, предрасуде/стереотипи, различитост. За реализацију наведеног је задужена стручна служба, уз сарадњу са одељенским старешинама и наставником грађанског васпитања.
23. Обогаћивање понуде ваннаставних активности у школи и мотивисање ученика на конструктивно и корисно провођење слободног времена. За реализацију наведеног је задужен наставни кадар.
24. Покретање нових и континуирано одржавање већ постојећих спортских и културних манифестација (Дан људских права, Дан школе, Дан Светог Саве, Божићни програм, У слободном простору итд.) са циљем креативног и корисног провођења времена у друштву и заједници. За реализацију наведеног је задужен Наставничко веће.

25. Обележавање Дана толеранције, Дана Европских култура, Дан холокауста с циљем развијања толеранције и прихватања различитости (верске, расне, националне, физичке итд.). За реализацију наведеног је задужен Ученички парламент, уз сарадњу са директором школе, стручном службом и одељењским старешинама.
26. Обележавање Дана Светог Валентина 14. фебруара, са циљем развијања и неговања умећа писања – упућивања, али и прихватања лепих порука. За реализацију наведеног су задужене одељенске старешине у сарадњи са стручном службом.
27. Планирана сарадња (од могућнсоти матријалног стања) са Менталном фондацијом Експекто – превенција употребе наркотика.
28. Учешће у хуманитарним акцијама и мерама солидарности за угрожене групе и породице, са циљем да се код свих актера шкослког живота развије емпатија и солидарност. За реализацију наведеног је задужен Ученички парламент у сарадњи са стручном службом, директором школе, Црвеним крстом, Одељењем за трансфузију и цивилним организацијама

ПРАЋЕЊЕ, АНАЛИЗА, ЕВАЛУАЦИЈА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

ЕВИДЕНЦИЈА И НАЧИНИ ПРАЋЕЊА СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА

У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности установа:
1)прати остваривање програма заштита установве;
2) евидентира случајеве насиља, злостављање и занемаривања другог и трећег нивоа;
3)прати остваривање конкретних планова заштите другог и трећег нивоа;
4) анализира стање и извештава.

Одељењски старешина бележи насиље на првом нивоу; прати и процењује делотворност предузетих мера и активности; подноси извештај тиму за заштиту, у складу са динамиком предвиђеном програмом заштите.

О случајевијима који захтевају укључивање тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију (скужбене белешке и сви други облици евидентирања података о лицу, догађају, предузетим мерама и др.) води, чува и анализира за потребе установе психолог (и педагог), а изузетно, други члан тима за заштиту кога је одредио директор.

- **Тим подноси извештај квартално наставничком већу, а директору 2 пута годишње.**
- **Директор извештава орган управљања, школски одбор, савет родитеља и ученички парламент.**
- **Извештај о остваривању прогарма заштите је саставни део годишњег извештаја о раду установе и доставља се Министтру просвете, односно надлежној школској управи.** Извештај

садржи, нарочито: анализу ефеката превентивних мера и активности и резултате самовредновања у овој области, број и врсту случајева насиља, злостављања и занемаривања, преузете мере и активности, као и њихове ефекте.

- **Директор одлучује о дозволи приступа документацији и подацима у поступку заштите детета и ученика, осим** ако је на основу закона, а на захтев суда, односно другог надлежног органа обавезан да их достави, Коришћење документације у јавне сврхе мора бити у складу са законом.
- **На основу анализа стања, праћења насиља, злостављања и занемаривања, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања.**

Тј. на основу горе наведеног запослени у школи – одељенски старешина, стручна служба и Тим– у обавези су да воде евиденцију о појавама насиља у образац за евиденцију о случајевима насиља који треба да садржи:

Шта се догодило?
Ко су учесници?
Како је пријављено насиље?
Врсте интервенције?
Какве су последице?
Који су исходи предузетих корака?
На који начин су укључени родитељи, одељенски старешина, стручна служба?

<u>Праћење ефеката предузетих мера.</u>

Потребно је пратити:

- понашање детета које је трпело насиље (да ли се повлачи, да ли постаје агресивно; да ли тражи подршку и на који начин...)
- понашање детета које се понашало насилно (да ли наставља са нападима, да ли тражи друге жртве, да ли га група одбацује, да ли га група подржава...);
- како реагују пасивни посматрачи (да ли се обраћају старијима за помоћ, да ли сви знају како да се повежу са унутрашњом заштитном мрежом и ко је њихова особа од поверења, да ли се препознаје страх, да ли сами предузимају неке акције и сл.;)
- шта се дешава у одељењу (да ли се издвајају нове групе, каква је атмосфера ...);
- колико су родитељи сарадници у активностима на смањивању насиља;

- како функционише Тим и унутрашња заштитина мрежа (где су слабе тачке и шта се може боље);
- колико су друге институције (спољна заштитна мрежа) укључене и који су ефекти њиховог укључивања.

Уколико се увиди да се ситуација насиља понавља, усложњава и постаје ризичнија и опаснија, неопходно је предузети следеће заштитне мере:

- појачати опрез свих запослених и дежурних наставника и ученика
- укључити у рад родитеље и школског полицајца
- наставити са индивидуалним радом - психолог школе
- укључити стручњаке из других установа (из спољашње заштитне мреже)

Све субјекте укључене у решавање проблема треба обавезати на дискрецију и заштиту права ученика.

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ЕФЕКАТА ПРЕВЕНЦИЈЕ/ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

На основу евиденције које се воде о случајевима насиља Тим ће извршити процену ефеката преко следећих индикатора:

- броја и нивоа облика насилног понашања
- број случајева насилног понашања са позитивним ефектима у односу на укупан број пријављених у току школске године
- однос пријављених облика насилног понашања текуће и претходне школске године
- однос броја случајева насилног понашања са позитивним ефектима текуће и претходне школске године
- анализа упитника проведеног међу ученицима о степену безбедности у школи

АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА
Примену Програма прати и анализира Тим квартално, преко евиденције о реализованим активностима које су планиране Програмом. Овим путем се утврђују и узроци уколико неке планиране активности нису реализоване.

ИЗВЕШТАВАЊЕ О ПРИМЕНИ ПРОГРАМА
Тим квартално извештава Наставничко веће,а двапут годишње директора, који извештава орган управљања, Школски одбор, Савет родитеља и Ученички парламент о реализацији превентивних и интервентних мера и активности.

ПРОЦЕНА БЕЗБЕДНОСТИ У ШКОЛИ

Школска зграда се налази у Сенти, под адресом Главни трг 12.
Површина школске парцеле обухвата око 6.000 м2 површине од чега 3.219м^2 чини сама зграда, а 2.781 м2 травнато двориште са фискултурним објектима.
Школске 2013/2014. године школу похађа 427 ученика а њима предаје укупно 43 наставника и спољних сарадника.
На згради се налазе 6 врата за улаз и излаз. Од тога су једна стално отворена/ закључана, употребљава се главни улаз. За посетиоце су задужени портири - спремачи који раде у обе смене и дежурају на порти и ходнику од 7,30 до 19,30 тј. од почетка до завршетка наставе.

Дежурство наставника у згради и у дворишту је у складу са важећим распоредом и са Правилником за заштиту и безбедност ученика. Након завршетка наставе у поподневној смени у 19,20 за евентуални останак ученика у школи (чекање аутобуса итд.) одговорност преузимају портири, који дежурају до 20,00 сати, и тада се школа закључава
Предлог психолога, члана тима је да у случају насиља одмах обавестити полицију, а уколико је у питању физичко насиље, ученика који је трпио насиље послати на лекарски преглед

У ситуацијама са повећаним ризиком потребно је присуство помоћног особља и дежурних наставника на порти и ходницима.

ПЛАН РАДА И АКТИВНОСТИ ТИМА

ТИМ	ОСТАЛИ АКТЕРИ У РАДУ
1. Предлаже, планира и израђује Програм заштите ученика од насиља. Укључује у програм родитеље, ученике, наставнике и остале запослене у школи.	Савет родитеља, Стручна служба, ученици, директор, Ученички парламент
2. Сарађује са стручњацима ПУ, Центра за социјални рад, Дома здравља, спортским друштивам	Представници ових установа
3. Учествује у реализацији обука са циљем развоја компетенција потребних за превенцију насиља	Директор, стручна служба
4. Прати реализацију стручног усавршавања запослених у обалсти превенције насиља	Директор, стручна служба
5. Континуирано истражује појаве насилног понашања међу ученицима и над	Наставници, стручна служба, Ученички парламент

ученицима, активно укључује ученике у истраживања	
6. Учествује у процени ризика и доношењу одлука о поступцима и процедурама у случајевима сумње или дешавања насиља	Директор, стручна служба, ПУ
7. Прикупља документацију, води евиденцију и обезбеђује заштиту поверљивости података	Стручна служба, одељењски старешина, секретар Школе
8. Сарађује са другим установама, учествује у пројектима, конкурсима	Стручна служба, директор, ПУ, Центар за социјални рад
9. Прати и вреднује ефекте предузетих мера	Стручна служба, директор, Наставничко веће, Савет родитеља, Школски одбор

АКЦИОНИ ПЛАН ПРЕВЕНТИВНИХ АКТИВНОСТИ

ЗА СПРЕЧАВАЊЕ НАСИЉА

ЗАДАЦИ УЧЕНИКА		ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
1.	Одговорно и дисциплиновано понашање	током целе године
2.	Поштовање других ученика, школског особља и чланова своје породице	током целе године
3.	Познавање и придржавање правилима понашања у школи	током целе године
4.	Учење понашања којим се избегава виктимизација	прво полугодиште
5.	Тражење помоћи одраслих особа, коришћење могућности које пружа „Демократска кутија ученика“ у Школи (анонимност)	по потреби
6.	Саслушање другова уколико они желе поделити своје бриге и проблеме	по потреби
7.	Сарадња са одељењским старешинама у осмишљавању безбедног процеса пријављивања различитих врста насиља	током целе године
8.	Учешће у активностима које унапређују разумевање различитости и поштовања права свих	током целе године
9.	Бити пример – бити одговоран на тај начин да се на	током целе године

	бес реагује без физичког или вербалног повређивања других	
10.	Тражење помоћи од родитеља и/или психолога, педагога, разредног старешине, предметног наставника у случају изразите љутње, уплашености, забринутости, депресије	по потреби

ЗАДАЦИ РОДИТЕЉА ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

1.	Активна комуникација са децом – доступност, приступачност, искреност, разумевање	током целе године
2.	Контролисање редовног одлажења детета у школу	током целе године
3.	Упознавање са наставницима и руководиоцима	септембар, октобар
4.	Контактирање одељењског старешине уколико код детета постоји проблем везан за школу	по потреби
5.	Присуствовање родитељским састанцима	4 пута у току наставне г.
6.	Упознавање са правилима понашања школе	септембар
7.	Доследност у дисциплиновању деце	током целе године
8.	Пружање модела просоцијалног понашања	током целе године
9.	Ограничавање изложености деце искуствима криминалног понашања и насиља	током целе године
10.	Разговарање са дететом о насиљу које је видело на телевизији, у компјутерским играма, у комшилуку, у граду	по потреби
11.	Саслушање детете у случају његове забринутости за своје другове који испољавају проблематично понашање	по потреби
12.	Испричати та сазнања стручњаку у школи, коришћење могућности које пружа „Демократска кутија родитеља“ у Школи (анонимност)	по потреби
13.	Контактирање са родитељима другова свог детета	током целе године

ЗАДАЦИ НАСТАВНОГ ОСОБЉА (психолог, одељењски старешина, предметни наставник) И ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

1.	Прикупљање информација путем анонимних анкета у циљу откривања насиља, занемаривања, злостављања	по потреби
2.	Постављање на сајту школе ПРАВИЛНИКА О ПРОТОКОЛУ ПОСТУПАЊА У УСТАНОВИ У ОДГОВОРУ НА НАСИЉЕ, ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ	
3.	Рад са ученицима чије понашање одступа од уобичајеног	по потреби
4.	Подстицање успеха у учењу и ваннаставним активностима	током целе године
5.	Подстицање позитивних односа између ученика и запослених	током целе године
6.	Отворено расправљање о безбедносним проблемима	по потреби
7.	Испољавање односа према ученицима са једнаким поштовањем	током целе године
8.	Проналажење начина на које ученици могу изразити своје проблеме	током целе године
9.	Понуда ваннаставних активности ученицима	током целе године
10.	Афирмација развоја личности и грађанске свести	током целе године
11.	Подржавање ученика у њиховом сазревању и стварању радних навика	током целе године

АКЦИОНИ ПЛАН ИНТЕРВЕНТНИХ АКТИВНОСТИ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ НАСИЉА

Ред.бр.	АКТИВНОСТ	НОСИОЦИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ
1.	Примена утврђених поступака и процедура у ситуацијама насиља	Тим за заштиту ученика од насиља	током школске год.
2	Евидентирање случајева насиља	Тим за заштиту ученика од насиља	током школске год.
3.	Истраживање о врстама и учесталости насиља у школи	Тим за заштиту ученика од насиља	током школске год.

4	Сарадња са релевантним службама	Тим за заштиту ученика од насиља	током школске год.
5.	Подршка ученицима који трпе насиље	стручна служба	током школске год.
6.	Рад са ученицима који врше насиље	стручна служба	током школске год.
7.	Оснаживање ученика који су посматрачи насиља да конструктивно реагују	стручна служба	током школске год.
8.	Саветодавни рад са родитељима ученика	стручна служба	током школске год.

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

СВАКА ОСОБА КОЈА ИМА САЗНАЊЕ О НАСИЉУ, ЗЛОСТАВЉАЊУ И ЗАНЕМАРИВАЊУ ОБАВЕЗНА ЈЕ ДА РЕАГУЈЕ

ВАЖНО: Приликом консултација са колегама унутар и/или изван установе обавезно је поштовати принцип поверљивости, као и принцип заштите најбољег интереса детета ученика.

Програм за заштиту деце од насиља припремљен је са намером да помогне у стварању сигурне и безбедне средине, да се олакшају и прецизирају процедуре и поступци у заштити деце од насиља и обавезујући је за све субјекте у процесу образовања.

Школски документи

- Школски развојни план
- Годишњи план рада
- Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности
- Правилник о дисциплинској и материјалној одговорности
- Правила понашања у Сенћанској Гимназији
- Чек листа за наставнике,
- Евиденција насилне ситуације.

ЧЕК-ЛИСТА ЗА ПРИМЕНУ ПОЗИТИВНИХ ПРИСТУПА
У РАДУ СА ДЕЦОМ/МЛАДИМА

Прочитајте и означите знаком плус поред приступа који вам помажу, а знаком минус испред оних који не помажу. Уколико имате нових идеја и искустава, допуните чек- листе.

А. ОПШТИ ПРИСТУПИ

Васпитач/наставник:

1. Контролише непожељно понашање у групи/одељењу тако што децу/младе подучава како да контролишу своја негативна осећања.	
2. Подстиче и награђује напредак у промени понашања.	
3. Обезбеђује учење прихватљивијих облика понашања и поступања (уопште или у провоцирајућим ситуацијама).	
4. Идентификује узроке за које верује да су битни за неприхватљиво понашање (породични притисак, притисци вршњака, недостатак компетенција у неким областима знања и животних вештина и др.).	
5. Разговара са децом/младима о свим ситуацијама и темама битним за њих, како би се повећао њихов увид и критичност према сопственом понашању, узроцима или значењима.	
6. Покушава да промени негативне ставове и уверења у правцу толеранције и уважавања различитости, прихватања сопствене одговорности за осећања и понашање, мултикултуралности.	
7. Охрабрује и подржава развој самопоуздања код деце/младих креирањем подржавајуће средине и атмосфере у којој деца уче и развијају се несметано.	
8. Друге стратегије (описати их):	

Б. СПЕЦИФИЧНИ ПРИСТУПИ

Васпитач/наставник:

1.Ублажава сукобе разговором, посредовањем, медијацијом, интервенише што је могуће ређе и посредније, како би децу/младе оснажио за самостално превазилажење конфликтних ситуација.	
2.Користи хумор за смањење напетости, конструктивну комуникацију и технике за превазилажење конфликата; ако је у питању физички сукоб - раздваја и непосредно интервенише у складу са процедурама.	

3.Одржава физичку близину или прати понашање из близине, када за то има повода и према унапред договореним правилима и процедурама (сумње, најаве, послеконфликтна атмосфера и сл).	
4.Примењује тајм-аут поступке за „гашење“ ометајућег или агресивног понашања, уклања провокативне елементе за појаву неприхватљивог понашања и/или његово подржавање.	
5.Примењује тајм-аут поступке после испада/непожељног понашања да би се пружила могућност да се узнемирени смире и да се размисли о догађајима.	
6.Примењује уговоре о понашању, као формализован начин за обезбеђење одрживости промене понашања.	
7.Примењује моделовање, игру улога, партиципаторну драму, симулиране ситуације да би помогао прилагођавање на фрустрирајућу или претећу ситуацију.	
8.Прилагођава очекивања и радне задатке, ако се чини да су неподесни и да стварају проблем.	
9.Прилагођава распоред седења у учионици, групне задатке или друге факторе у социјалној средини и вршњачким односима, оплемењује радну и животну средину у складу са потребама деце/младих и према узрасту.	
10.Труди се да прибави вршњачку подршку за дете/младу особу која испољава проблематично понашање, како би се омогућила реинтеграција у социјално окружење и подржали напори за промену понашања.	
11. Користи Активно слушање, „Ја“ поруке и Преговарање до решења „без губитника“ (Гордонов поступак).	
12.Труди се да придобије ученика да сагледа проблем, прихвати одговорност за сопствено понашање и осећања, испуни план за побољшање (Гласеров поступак).	
13. Контактира са члановима породице и сарађује у изградњи и подржавању позитивне промене.	

Прилог 15. из Приручника за примену Посебног протокола за заштиту деце/ученика од насиља, злостављања и занемаривања у обрзовно-васпитним установама

ЕВИДЕНЦИЈА НАСИЛНОГ ПОНАШАЊА

Датум настанка насилне ситуације:_____

Место:

· у дворишту установе · у ходнику

· у тоалету · у учионици · на путу до установе

Време:

· пре доласка у установу · после доласка

· на часу : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 смена: прва / друга

· на одмору · у току активности

· у току слободног времена

Начин откривања/уочавања:

· личним увидом · дојавом посматрача · дојавом родитеља

· посредно(сандуче, телеф. пријава) · уочавањем знакова

· дојавом особе која је доживела насиље од :_____

Особа која врши насиље (обележити) Особа која трпи насиље (обележити)

Учесник: _____Учесник:_____

М_____ група М_____ група

Ж_____ разред Ж_____ разред

Група: Група:

хомогеног узраста хомогеног узраста

хетерогеног узраста хетерогеног узраста

истополна истополна

хетерополна хетерополна

Одрасли: Одрасли:

васпитач васпитач

учитељ учитељ

предметни наставник предметни наставник

одељењски старешина одељењски старешина

дежурни наставник дежурни наставник

техничко особље техничко особље

административно особље административно особље

стручни сарадник стручни сарадник

школски полицајац

директор

родитељ: сопствени туђи родитељ

Насилна ситуација се:

* дешава први пут * понавља више пута

Кратак опис насилне ситуације:

Врста интервенције:

Предложене мере заштите и начини праћења спровођења предузетих мера:

Вредновање и процена ефикасности предузетих мера:

Датум пријаве насилне ситуације: **Подносилац пријаве:**

_____ _____

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Садржаји програма	Активности ученика	Активности наставника	Начин и поступак остваривања	Циљеви и задаци садржаја програма
Израда програма превенцију болести зависности, васпитно запуштног и свих облика деликвеног понашања	Учешће деце у изради програма	Учешће наставника у изради програма	На састанку Школског тима	Унапређење квалитета живота ученика: - развијањем негативног става код ученика, према коришћењу ПАС, развијање социјално пожељних облика комуникације и стварање безбедне средине за живот и рад ученика
Континуирано усклађивање аката школе са свим законским изменама	Информисање ученика о законским изменама	Континуирано информисање у сарадњи са секретаром школе	На састанку Школског тима	

Дефинисање улога и одговорности у примени процедура и поступака свих актера школе	Учествовање у доношењу правила понашања у школи	Учествовање у доношењу правила понашања у школи	На седници Наставничког већа	- укључивање свих носилаца превентивних и интервентних активности
Реализација радионица о штетности и опасности употреба ПАС, као и о ризицима деликвентог понашања	Учестововање у радионицама	Реализација радионица	На часовима одељењског старешине	
Обавештавање родитеља и разговор о ситуацијама употребе ПАС и/или испољавања ризичних облика понашања	Разговори, размена информација	Разговори одељењских старешина и предметних наставника	На одмору, пре и после наставе	
Евалуација програма и евентуалне измене на основу документације	Исказивање мишљења о активностима програма	Исказивање мишљења о активностима програма	На састанцима, седници Наставничког већа	
Заштита и унапређење здравља	Разговори, размена информација	Разговори одељењских старешина и предметних наставника	Спровођењем програма заштите здравља ученика	Заштита и унапређење здравља, спречавању и сузбијању болести и повреда, раном откривању болести, правовременом лечењу и рехабилитацији
Васпитање, образовање и наука	Разговори, размена информација	Разговори одељењских старешина и предметних наставника	Укупним образовно-васпитним радом у школи	Образовање и васпитање има за циљ да обезбеди могућност за свестрани развој појединца
Култура и спорт	Разговори, размена информација	Разговори одељењских старешина и предметних наставника	Спровођењем Програма културних активности и спорта у школи	Слободно време деце и младих кроз културне и спортске садржаје, представља значајан фактор у превенцији НП
Социјална заштита	Разговори, размена информација	Разговори одељењских старешина и предметних наставника	Укупним образовно-васпитним радом у школи	Мере и програми намењени појединцу и породици са неповољним личним или породичним околностима, који укључују превенцију,

				помоћ у задовољавању основних животних потреба и подршку.
Безбедност	Разговори, размена информација	Разговори одељењских старешина и предметних наставника	Спровођење Програма мера безбедности ученика	Спровођење Програма мера безбедности ученика

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Облици дискриминације и њихово испољавање у образовању утврђени су Правилником о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања („Ск. гласник РС“, бр. 22/16). Сви запослени у школи дужни су се упознати са овим правилником. Одељењске старешине дужне су упознати ученике и родитеље се овим правилником.

У школи су забрањене дискриминација и дискриминаторско поступање, којим се на непосредан или посредан, отворен или прикривен начин, неоправдано прави разлика или неједнако поступа, односно врши пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лице или групе лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статусу мигранта, односно расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.

Не сматрају се дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

Школа је дужна да предузме све мере прописане законом када се посумња или утврди дискриминаторно понашање у школи.

Сви учесници у образовном и васпитном процесу дужни су да поштују забрану дискриминације у образовању и васпитању утврђену законом, те да се у образовном и васпитном процесу уздрже од свих аката чињења или нечињења који могу да доведу до кршења забране дискриминације.

Запослени, директор и трећа лица имају обавезу да препознају и надлежним државним органима пријаве све случајеве дискриминације као и да предузму све друге радње и мере прописане законом.

Сваки учесник у систему образовања и васпитања има право да буде заштићен од свих облика дискриминације, у складу са законом и другим прописима.

ОБЛИЦИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Непосредна дискриминација.
Посредна дискриминација.
Повреда начела једнаких права и обавеза.
Забрана позивања на одговорност.
Удруживање ради вршења дискриминације.
Говор мржње.
Узнемиравање и понижавајуће поступање.

Посебни случајеви дискриминације су дискриминација у:
1) остваривању исхода и стандарда образовања и васпитања,
2) остваривању права на образовање и васпитање,
3) употреби језика и писма,
4) обезбеђивању безбедности ученика и других учесника у образовном и васпитном процесу,
5) поштовању правила понашања у установи;
6) планирању и програмирању образовно-васпитног рада,
7) реализацији образовно-васпитног рада,
8) руковођењу и организовању рада установом,
9) поштовању права ученика, и других учесника у образовном и васпитном процесу,
10) прикупљању и употреби података о ученицима, родитељима, других законских заступника ученика и запосленима када то законом или подзаконским актом није предвиђено,
11) запошљавању и поступању према запосленима у установи,
12) другим областима од значаја за образовање и васпитање.

ПРАВА И ОБАВЕЗЕ У ЗАШТИТИ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Образовне установе

• Установа треба да осигура оптималне услове за сигурно и несметано одвијање образовног процеса без дискриминације,
• Установа треба да негује културу толеранције и међусобног уважавања и опхођења. Установа неће толерисати климу која подстиче дискриминацију и употребу неприхватљивог језика комуницирања, понашања или симбола за које се подразумева да шире мржњу, презир или предрасуде на основу расе, боје коже, националног порекла, година живота, вероисповести, културе, брачног стања, пола или инвалидитета, а који могу бити извор настанка дискриминације.

Права и обавезе ученика

• Ученици имају право на квалитетно образовање, у оквиру ресурса понуђених у установи, које треба да користе сви ученици тако да задовољавају индивидуалне потребе, имају право да се образују и бораве у сигурној средини.
• Ученици имају обавезу да учествују у активностима установе и поштују права других ученика и одраслих.

Права и обавезе запослених

• Наставник има право на поштовање и помоћ свих сарадника, управе школе, ученика и родитеља/ других законских заступника ученика.

• Наставник има одговорност да обавља обрзовно-васпитни рад прописан законом, на начин који одговара способностима ученика и поштује личност и достојанство ученика и одраслих.

Права и обавезе родитеља/других законских заступника ученика

• Родитељи/други законски заступници ученика имају право на учествовање у планирању и спровођењу свих процедура које су саставни део Протокола о поступању у случају дискриминације у установама.
• Родитељи/други законски заступници ученика имају обавезу да код свог детета развијају осећај одговорности, поштовања себе и других и развој личних потреба за образовањем и избором занимања.

ПРЕВЕНЦИЈА И ИНТЕРВЕНЦИЈА У СЛУЧАЈУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Мере превенције и поступање у случајевима дискриминације у образовању и васпитању, између осталог, утврђене су Протоколом о превенцији и поступању у случајевима дискриминације – Водич за образовање без дискриминације (Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Београд, 2014).

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ

На дискриминаторно понашање и поступање може се деловати превентивно и интервентно.

Превентивне активности установа креира у складу са анализом стања и увидом у присутност дискриминације у својој средини; учесталости дискриминаторних ситуација и броја пријава; заступљености различитих облика и видова дискриминације.

Превентивне активности чини низ мера које спроводе учесници васпитно-образовног процеса, а доприносе да се у образовној установи развија толеранција различитости, култура уважавања и забрана дискриминације.

У оквиру превентивних активности потребно је да установа створити услове за заштиту од дискриминације.

У поступку стварања услова за спровођење мера антидискриминације, установа је дужна да:

• Упозна запослене, ученике и родитеље са појмом дискриминације, видовима дискриминаторног понашања и поступања и мерама којима се спречава или санкционише дискриминације;
• Статутом ближе уреди поступање органа установе ради обезбеђивања заштите ученика и запослених од дискриминације и одреди улоге, задатке и одговорности у установи;
• Формира тим за заштиту од дискриминације или да неком од постојећих тимова прошири надлежност у смеру спровођења антидискриминаторних мера;
• Усклади постојећа подзаконска акта установе у циљу заступања културе толеранције, међусобног уважавања и опхођења и забране понашања која толеришу и подстичу дискриминацију, употребу неприхватљивог језика комуницирања, понашања или симбола за које се подразумева да шире подсмех, мржњу, предрасуде;
• У оквиру правила понашања потребно је дефинисати правила која доприносе ставарању пријатне и безбедне средине и атмосфере прихватања различитости, која на директан и индиректан начин штите од дискриминације;
• У оквиру школског програма, кроз начине остваривања принципа, циљева и исхода образовања и стандарда постигнућа, разради начин остваривања додатне подршке у образовању и васпитању за

ученике са сметњама у развоју, инвалидитетом, болесних ученика, ученика којима српски није матерњи и како установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека;
• Да сачини план активности тима за заштиту од дискриминације као део годишњег плана рада установе;
• У савет родитеља пропорционално укључи представнике националних мањина, односно етничких група и представника родитеља деце са сметњама у развоју и инвалидитетом;
• Дефинише активности, поступке и ситуације којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица; пружања стручне помоћи и предлагање начина решавања појединих случајева и насталих проблема;
• Развија и негује богатство различитости и културе понашања у оквиру васпитно-образовних активности;
• Укључи ученике, запослене и родитеље у активности које промовишу уважавање различитости;
• Дефинише обавезе, одговорности, поступаке и процедуре у ситуацијама сумње на дискриминацију и постојања дискриминације;
• Организује разговоре, трибине, представе и сл. о развијању културе толеранције, међусобног уважавања и опхођења и заштити ученика и других од дискриминације.

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ

Интервентне активности чине низ планираних мера које предузимају учесници васпитно-образовног процеса у случају дискриминације ученика, родитеља ученика и запослених у образовној установи. Када говоримо о интервенцији, важно је узети у обзир да дискриминација има разлиците облике и видове испољавања, као и различит инезитет и трајање.

Дискриминација може бити лако уочљива а може бити и скривена, може бити индивидуална или институционална, свесна или несвесна. У односу на наведено, свакако да се и поступци у интервенцији прилагођавају. На пример, једно је када утврдимо да се ученик без оправданог разлога већ више година налази у специјалном одељењу, без адекватне образовне подршке и покренемо процедуру и припреме за враћање у редован систем, а друго је када утврдимо да је неки ученик изложено подсмеху, вређању или се по било ком основу издваја.

У случају да примете дискриминацију или назнаке дискриминаторног понашања међу ученицима или у односу на ученика:

➢ **Сви запослени у школи су дужни**:
• да не толеришу неприхватљиво комуницирање, понашања или симболе за које се подразумева да шире подсмех, мржњу, предрасуде и сл, те да адекватно реагују;
• да пруже помоћ и подршку ученику који је доживео дискриминацију;
• да обавесте о догађају одговорно лице - разредног старешину, стручног сарадника и директора школе.

➢ **Директор**:
Заједно са Тимом за заштиту од дискриминације утврђује испољавање дискриминације на основу анализе релевантних чињеница и одлучује о даљим корацима.

➢ **Тим за заштиту од дискриминације** има задатак да:
• утврди чињенице да ли је недвосмислено дошло до дискриминације или само постоји сумња на њу;
• утврди на који начин се дискриминација испољава, где, и у којим ситуацијама се дешава;
• утврди ко су учесници/актери дискриминације;

• утврди који је интензитет и вид испољавања дискриминације;
• уради анализу облика дискриминације и утврди мера за решавање проблема и елиминисање дискриминације;
• достави све податке и предлог директору.

➢ **Ако је дискриминација испољена у односу ученик-ученик**, потребно је да се:
• пружи адекватна подршка ученицима које трпе дискриминацију;
• обави педагошки рад са ученицима који су вршили дискриминацију;
• ради на оснаживању ученика на конструктивно реаговање у ситуацијама када су сведоци дискриминаторног понашања;
• укључе родитеље у заједничке разговоре са ученицима и осталим учесницима образовања;

➢ **Ако је дискриминација испољена у односу одрасли-ученик**, потребно је да се:
• пружи адекватна подршка ученицима који трпе дискриминацију;
• хитно покрене дисциплински поступак против запосленог;
• ради на оснаживању ученика на конструктивно реаговање у случајевима када су сведоци дискриминаторног понашања;
• сарађује и са релевантним службама које могу помоћи у решавању проблема.

ПРОЦЕДУРА РЕАГОВАЊА У СЛУЧАЈУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Када се открије или пријави дискриминација над учеником:

• Сазнање и откривање дискриминације је први корак у заштити ученика од дискриминације.

• Прекидање, заустављање - одмах предузети мере да се заустави и прекине дискриминаторно поступање према ученику, а у случају потребе затражити помоћ других радника васпитно-образовне установе или по потреби позвати родитеље или надлежну институцију.

• По пријави о дискриминацији што хитније пружити помоћ и подршку ученику који доживљава или је раније био изложен дискриминацији, затим обавити разговор с учеником које је жртва дискриминације поступајући посебно пажљиво, поштујући учениково достојанство и пружајући му подршку.

• Родитеље, друге законске заступнике ученика који је жртва дискриминације обавестити о ситуацији у којој се ученик налази и о могућим облицима саветодавне и стручне помоћи ученику у образовно-васпитној установи и изван ње, а с циљем подршке и оснаживања ученика у превазилажењу трауматског доживљаја.

• Консултације: прикупити информације о дискриминацији и утврдити све околности везане уз облик, интензитет, тежину и временско трајање поступања које се односи на дискриминацију. Консултације су важне да би се избегла конфузија и спречиле неусаглашене акције, које могу водити поновном проживљавању искуства жртве.

• Израдити детаљан, објективан опис дискриминације, без процена и тумачења, водећи рачуна о приватности ученика и других учесника у дискриминације:
✓ донети одлуку о начину реаговања и праћења,
✓ проценити ниво ризика,
✓ направити план заштите,

• Уколико је дискриминација настала у односу одраслог према ученицима, директор установе покреће и води дисциплински поступак, доноси одлуку и изриче меру у дисциплинском поступку против запосленог.

• Смиривање ситуације: уколико се ради о посебно тешком облику, интензитету или дужем временском трајању дискриминаторског поступања које може изазвати негативне последице и код других ученика, који су били присутни, потребно је посаветовати се са надлежном стручном службом ради помоћи ученицима и сведоцима дискриминације.

• Што хитније започети педагошки рад са учеником који је дискриминаторски поступио; указати ученику на неприхватљивост и штетност таквог понашања, одговарајућим поступцима подстаћи промену таквог понашања. Предузети све мере за помирење и стварање толерантног, пријатељског понашања у образовно-васпитној установи;

• О предузетим активностима, разговорима, изјавама, својим запажањима направити службене забелешке, као и водити одговарајуће евиденције заштићених података које ће доставити на захтев другим надлежним телима;

• У случају да дискриминацију чини родитељ или нека друга одрасла особа изван школе, школа је дужна да о томе обавести друге надлежне институције, а да ученику, односно жртви дискриминације пружи адекватну подршку на превазилажењу трауматског доживљаја.

Евиденција случајева дискриминације у школи

Да би се осигурала ефикасност процеса поступања у случајевима дискриминације у систему образовања и васпитања, потребно је да се на нивоу установе обезбеди вођење посебне евиденције о присутности дискриминације у својој средини; учесталости дискриминаторних ситуација и броја пријава, заступљености различитих облика и видова дискриминације.

14. ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА

Ради развоја и практиковања здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, школа у оквиру школског програма, поред наставе реализује и програм школског спорта.
Школским спортом су обухваћени сви ученици кроз одељењска такмичења и припреме за такмичења.
Школа обавља припреме и такмичења у складу са школским програмом.
Школа може да сарађује и са локалним спортским организацијама.
У току школске године школа може да организује недељу школског спорта.

СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Циљ

Основни циљ спортско-рекреативних активности је да се у слободном времену организује активност ученика у овој области, тако да им обезбеди здраву и културну забаву и разоноду, да задовољи њихове посебне жеље, да им помогне да развију позитиван однос према физичкој култури, формирају чврсте навике за редовним телесним вежбањем.

Задаци

У оквиру спортско-рекреативних активности се остварују следећи конкретни задаци:
- обухват што већег броја ученика посебним програмом физичког вежбања, који, заједно са општим програмом чини јединствену целину, односно јединствен систем школског физичког васпитања;
- задовољење нових и све разноврснијих жеља и интереса школске омладине за бављењем разним гранама физичког вежбања у слободном времену;
- откривање могућности и лепоте стварања у физичкој култури, у спорту, гимнастици, игри, плесу и помагање ученицима да свестрано развију своје природне способности за овај или онај вид физичког вежбања;
- подстицање ученика да науче како да физичко вежбање интегришу у свој свакодневни живот и да активност у овој области развију као своју трајну потребу и обавезу.

Садржај рада

Спортско-рекреативне активности подразумевају оне спортско-рекреативне активности и дисциплине које обавезна настава физичког васпитања не може да обухвати.

Садржај рада чине: спортско-рекреативне активности неформалних група у спортовима за које се група самостално определи (све спортске игре, стони тенис, стрељаштво, пливање и сл.); тренинзи и такмичења у спортовима за које се ученици самостално на основу жеља и предиспозиција определе (атлетика, вежбе на справама, рукомет, фудбал, одбојка, кошарка, стони тенис, пливање и сл.); забавна такмичења и надметања, излети и друге активности ради забаве и разоноде; специјални течајеви за основно упознавање неких грана физичког вежбања и спортских дисциплина, које ученици раније нису упознали или у њима желе да продубе своја знања (рвање, карате, џудо, клизање, шах, итд.).

Ради развоја и практиковања здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, школа у оквиру школског програма, поред наставе реализује и програм школског спорта. Школским спортом су обухваћени сви ученици кроз одељенска такмичења и припреме за такмичења. Школа обавља припреме и такмичења у складу са Годишњим планом школе.
Школа сарађује и са локалним спортским организацијама.
Школски спорт се остварује кроз редовну наставу физичког васпитања, секције, такмичења, излете, спортске дане и турнире.

Промоцијом школског спорта и организовањем спортских догађаја у школи координираће наставници физичког васпитања. Значајно учешће у организовању спортских активности има и Ђачки парламент који иницира школске турнире.

Годишњи план рада поред садржаја редовне наставе, календара спортских такмичења, садржи и планове рада спортских секција, као што су:
• Рукомет
• Одбојка
• Фудбал
• Атлетика
• Стони тенис
• Пливање
• Гимнастика

С Е П Т Е М Б А Р Атлетика – припрема ученика за одељењски крос и крос РТС-а (одржава се на стадиону према планираном плану и програму уз стручну пратњу наставника физичког васпитања).
О К Т О Б А Р Одбојка – припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, екипа од 12 ученика, уз пратњу наставника физичког васпитања).
Н О В Е М Б А Р Стони тенис - припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, екипа сингл и дубл, у пратњи наставника физичког васпитања).
Д Е Ц Е М Б А Р Кошарка - припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, у фискултурној сали - екипа од 12 ученика, уз пратњу наставника).

Ф Е Б Р У А Р Мали фудбал - припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, екипа од 10 ученика, уз пратњу наставника физичког васпитања).
М А Р Т Рукомет – припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, екипа од 12 ученика, уз пратњу наставника физичког васпитања).
А П Р И Л Школски турнир у баскету (одржава се на терену у школском дворишту по пријави екипа ученика свих разреда - мушка екипа коју чини 4 ученика, уз суђење и пратњу наставника физичког васпитања, а на иницијативу Ђачког парламента).
М А Ј Школски турнир у малом фудбалу (одржава се на терену у школском дворишту по пријави екипа ученика свих разреда - мушка екипа од 10 ученика, уз суђење и пратњу наставника физичког васпитања, а на иницијативу Ђачког парламента.
Ј У Н Дан изазова у организацији локалне заједнице и спортских клубова (одржавају се различите спортске активности у центру града и школским теренима и стадиону, уз учешће ученика школе по пријави екипа и у пратњи наставника).

ПРОГРАМ РАДА СА ТАЛЕНТОВАНИМ УЧЕНИЦИМА У ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

Физичко васпитање и спорт у свом моделу у разним узрасним и ученачким периодима живота ученика тражи одговоре на нивое моторичких способности. Поред биолошког развоја на ниво развоја моторичких способности утичу опште и специфично физичко образовање. Ниво моторичких способности зависи и од индивидуалних могућности и утренираности. Према томе, развијају се на могућностима утемељене способности кроз активности и вежбање. Током биолошког сазревања организам се развија различитим темпом, и сходно томе у разним периодима живота на разне особине (упорност, одважност, искреност, самопоуздање) и способности (снага, брзина, издржљивост) се може ефикасније утицати.
Истраживања доказују да код ученика у настави проведеног периода живота тренутно психофизичко стање може кроз рад да се подигне на један виши ниво. Наравно у овом процесу највећу улогу имају наставници физичког васпитања, који кроз непосредан рад са ученицима утичу на њихов развој.
У том процесу имају могућност да уоче међу ученицима оне који показују више афинитета према одређеним спортским гранама, са којима могу да остварују већи или бржи напредак и на које треба да обрате посебну пажњу.

Нега талентованих ученика може да има више циљева:

-Јачање оних особина талентованог ученика које су слабије од осталих

-Јачање оних особина талентованог ученика које су јаче од осталих

-јачање оних подручја који директно утичу на развој талентованог ученика

-сарадња са установама ван школе које се баве негом талентованих ученика (спортски клубови, спортски савези и слично)

-јачање, помагање ученика из других наставних предмета

Таленат је у суштини специфична и оптимална констелација способности и могућности ученика. Код откривања талентованих ученика обраћа се пажња на:

-учинак
-успех у учењу
-тенденција физичког развоја
-личност.

Откривање и развој талентованих ученика у великој мери помажу разна школска спортска такмичења, која се организују редовно по школама. Ова такмичења су организована на разним нивоима:

-школско
-општинско
-окружно
-међуокружно и
-државно такмичење

Припремањем ученика на ова такмичења она се припремају и за такмичења која су организована ван школе. Ово припремање врше наставници физичког васпитања.Током припрема може да се утиче на следеће особине односно способности:

-физичке способности
-техничке способности
-тактичка сазнања и
-развој психичких особина.

По плану и програму за физичко васпитање у гимназијама се учи више спортских грани па тако и број организованих такмичења је највећи ако се гледа по наставним предметима.

У Сенћанској Гимназији се тежи да се припремају ученици у што је могуће већем броју спортских грана, и то у:

-атлетици
-стоном тенису
-пливању
-рукомету
-кошарци
-одбојци и
-малом фудбалу

Наравно у овим спортовима се такмиче ученици оба пола.

Због специфичности Сенћанске Гимназије - односно непостојања материјалних могућности за ваншколске активности у склопу зграде, јако је сложен проблем организовања наставе за талентоване ученике у Физичком васпитању. Наиме зграду Сенћаске Гимназије користе 3 школе, и због тога фискултурна сала и терени у дворишту практично су заузети ујутро од 7 и 30 све до навече у 19 и 20, а ранији и каснији термини не могу да се користе због великог броја путујућих ученика.
Тако се рад са талентованим ученицима организује у матичним клубовима, уз праћење рада на тренинзима, а за непосредну припрему за школска такмичења се организује пар тренинга у школи уз договор са директором школе, разредним старешинама и предметним професорима у току наставе.

Нега талентованих ученика на подручју физичке културе обухвата и праћење постигнутих резултата у клубовима и кроз јако чврсту и плодну међусобну сарадњу ових установа, са циљем да ученици постигну што је могуће боље резултате како на терену тако и у успеху у учењу. Ова сарадња обухвата састанке са тренерима из клубова, праћење и усклађивање у што је могуће већој мери обавеза ученика

према школи и према клубу. Пошто талентовани ученици поред обавеза у школи имају пуно обавеза и према клубу (тренинзи - у зависности од врсте спорта, режима тренинга, нивоа такмичења), према државним репрезентацијама (одлазак на вишедневне или вишенедељне припреме, вишедневна такмичења, итд). Да би се ови ученици могли организовати , односно да стигну и на теренинге и у школу, да се спремају и одговарају, пишу контролне задатке, веома је важно да сви предметни професори који им предају буду упућени у свакодневни режим живота истих. Мора се постићи баланс између учења и тренирања.Треба да се свакодневно прати напредак у учењу, и ако настане проблем одмах се коригује, односно ако је из неког предмета градиво обимно или теже се разуме упућује се ученик на допунску наставу, а ако се пише писмени задатак, треба благовремено да се договори са предметним наставником о даљим радњама. Наравно о свим тим дешавањима мора да буде упознат разредни старешина, родитељи и тренер.

Улогу главног координатора игра наставник физичког васпитања, који прати догађаје у школи, и у клубу. Разредни старешина се брине о школским пословима и у сталном је контакту са родитељима. Тренер води рачуна о клубским збивањима.

Никако се не може заобићи улога родитеља у свему овоме, који имају најважнију улогу. Они воде бригу о свим оним задацима који су ван школе и терена:

-стварају услове за одмор, регенерацију, учење, итд.

-одговарајућа исхрана – у сарањи са тренером, клубским лекаром обезбеђују специфичну исхрану потребну за организам ученика

-реализују логистику, ако је потребно да њихово дете благовремено стигне у школу на трениг, такмичења и кући.

-обезбеђују све материјалне услове.

Након свих горе изнетих мора се напоменути, да и поред тога сенћанска гимназија је општа гимназија, у великом броју се уписују талентовани ученици за спорт, и мора да се обрати посебна пажња овом питању.

15. ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Сарадња са локалном самоуправом, која укључује и сарадњу са канцеларијама за младе у јединицама локалне самоуправе, остварује се на основу програма који чини део школског програма и део развојног плана школе.
Школа прати, укључује се у дешавања у локалној самоуправи, и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње, нарочито о питањима од којих зависи развој школе.

Програм сарадње школе са друштвеном средином обухвата разноврсне активности које школа организује за ученике у сарадњи са привредним, културним и јавним установама. Сарадња се остварује са општинском библиотеком, домовима културе, спортско-рекреативним центром, галеријом, са основним школама у општини Сента, Црвеним крстом, Центром за социјални рад, МУП-ом и другим установама.
Школа прати, укључује се у дешавања у локалној самоуправи, и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње, нарочито о питањима од којих зависи развој школе. План сарадње са друштвеном средином је саставни део Годишњег плана рада.

Од активности које школа организује, међу најзначајније спадају:

Институције	Активности
Општинска библиотека	коришћење библиотеке учешће на конкурсима манифестације
Дом културе	наступи групе за фолклор наступи позоришне групе
Дом здравља	- Систематски преглед - Стоматолошки преглед - Лекар-пратиоц на екскурзији ученика - тематска предавања
Центар за социјални рад	- Пружање подршке ученицима са породичним проблемима
МУП	- екскурзије, - манифестације са великим бројем учесника,

	- завршетак школовања матураната
Црвени крст	добровољно давање крви хуманитарне акције
Канцеларија за младе	превентивне активности, професионална оријентација и др.
Средства јавног информисања	информисање о актуелностима у школи

Школа са локалном самоуправом сарађује развијајући партнерске односе и сарадњу. Непосредан утицај локална самоуправа, осим преко финансирања материјалних трошкова школе, остварује преко своја три представника у Школском одбору. Они учествују у дискусији и усвајању свих школских докумената и доношењу свих одлука. Школа настоји да се преко њих, као и у директној сарадњи директора са представницима локлне самоуправе превазиђу озбиљни проблеми у финансирању, нарочито развојних активности школе, који већ доста дуго постоје због степена економске развијености општине.

Ради праћења успешности сарадње, школа унутар процеса самовредновања организује анкетирање представника локалне заједнице у циљу утврђивања њиховог задовољства сарадњом и активностима школе. Анкетирање се обавља анонимно како би било објективно. Мишљење, добијено као резултат анкетирања, узима се у обзир у поступку самовредновања квалитета рада школе.
Користиће подршку локалне самоуправе за своје активности, школа истовремно пружа подршку развоју културе, спорта и грађанских иницијатива у својој локалној средини доприносећи унапређењу квалитета живота за све грађане.
Школа прати и укључује се у у дешавања у локалној самоуправи и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње.

Сарадња са локалном самоуправом садржи следеће активности:
- учешће ученика у обележавању и прослављању значајних датума и јубилеја (академије, изложбе, одржавање споменика и др.); организовање радних акција солидарности у месној заједници и широј друштвеној средини уз учешће ученика; учешће ученика на састанцима у месној заједници, широј друштвеној средини, и др.; укључивање талентованих ученика у културно-уметничка, спортска и друга друштва средине, као и обезбеђивање могућности да та друштва имају своје секције у школи, добровољног давања крви, пружања помоћи старима, акције Црвеног крста и друге акције које се организују у друштвеној средини.

	Активност усмерена на саму ЈЛС (општину)	**Носилац активности из школе**
1.	Сарадња у вези са обезбеђивањем материјалних услова рада школе	Директор ШО
2.	Сарадња у вези са креирањем мреже школа у општини	Директор ШО
3.	Организовање одласка ученика на семинаре у ИС Петница	Директор
4.	Организовање семинара за наставнике у школи	Директор
5.	Обезбеђивање средстава за учешће наших ученика на окружним такмичењима	Директор

6	Организовање такмичења у нашој школи	Директор
7.	Учешће у Ноћи Музеја	СВ за ликовно, матерњи језик и стране језике
8.	Сарадња на еколошким пројектима	Еколошка секција Ђачки парламен
9.	Сарадња у организацији спортских догађаја у граду	СВ за физичко васпитање Ђачки парламент
10.	Прослава Дана општине	СВ за матерњи језик, литерарна секција

16. ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Појам родитељ у овом Школском програму обухвата и друге законске заступнике ученика.
Школа подстиче и негује партнерски однос са родитељима, односно другим законским заступницима ученика, заснован на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења.
Програмом сарадње са породицом школа дефинише области, садржај и облике сарадње са родитељима, односно другим законским заступницима ученика, који обухватају детаљно информисање и саветовање родитеља, укључивање родитеља у активности школе, консултовање у доношењу одлука око безбедносних, наставних, ваннаставних, организационих и финансијских питања и то ради унапређивања квалитета образовања и васпитања, као и обезбеђивања свеобухватности и трајности образовно-васпитних утицаја.
Ради праћења успешности програма, школа може да на крају сваког полугодишта организује анкетирање родитеља у погледу њиховог задовољства програмом и у погледу њихових сугестија за наредно полугодиште. Анкетирање се обавља анонимно како би било објективно.
Мишљење родитеља, односно другог законског заступника ученика, добијено као резултат анкетирања, узима се у обзир у поступку вредновања квалитета рада школе.
Сарадња са породицом обухвата и сарадњу са Општинским саветом родитеља.

САРАДЊА СА РОДИТЕЉИМА

Сарадња са родитељима:
- рад и сарадња са родитељима у реализацији појединих активности; информисање родитеља о захтевима који се постављају ученицима; о резултатима ученика и др.; заједнички рад на подизању ефикасности ученика у учењу и раду; укључивање родитеља у остваривање образовно-васпитних послова и задатака из појединих програма и свих облика сарадње школе и друштвене средине (секције, професионална оријентација, друштвено-користан рад, манифестације и сл.); рад на подизању нивоа педагошко-психолошког образовања родитеља.

Одељењски старешина

У оквиру сарадње са родитељима одељењски старешина:
- припрема, организује и реализује родитељске састанке као облик групне сарадње са родитељима (најмање четири пута годишње);
- припрема, програмира и организује рад одељењског савета родитеља;
- информише родитеље о захтевима које поставља школа пред ученика, о резултатима које ученици постижу у укупном образовно-васпитном раду (најмање четири пута годишње), заједнички ради са родитељима на побољшању резултата учења, рада и развоја ученика;

- иницира, подстиче и укључује родитеље у остваривању програма рада школе (професионалне оријентације, друштвено-корисног рада, слободних активности и других културних активности школе и др.) и прихвата иницијативе родитеља;
- у сарадњи са падагошко-психолошком службом и другим стручњацима ради на подизању нивоа педагошко-психолошког образовања родитеља;
- ради са групама родитеља чија деца имају исте проблеме (према потреби);
- индивидуално ради са родитељима (једном недељно);
- укључује у сарадњу са родитељима школског педагога, психолога, социјалног радника и друге стручњаке изван школе у складу са конкретним потребама:

Садржаји рада

Сарадња школе и породице део је ширег подручја рада школе, означеног као сарадња школе са средином.
Носиоци активности сарадње са родитељима су сви учесници у васпитно-образовном процесу. Посебно је значајно место и улога разредног старешине и стручних сарадника школе - школског психолога и педагога.
Садржаји сарадње проистичу из потребе школе, породице, развојних карактеристика младих на овом узрасту и индивидуалних потреба појединаца.
Сарадња школе и породице мора се заснивати на поштовању најопштијих принципа: рад мора бити планиран и програмиран - садржајно, по структури и времену. Са планом и програмом сарадње родитељи морају бити упознати на почетку школске године или код евентуалних промена у току године, али увек унапред; рад мора бити заснован на поштовању личности родитеља; у контактима треба уважавати знања и искуства родитеља са њиховом децом, а такође неопходна је и обострана тактичност.
Назначени садржаји остварују се у оквиру непосредне и посредне сарадње.
Непосредна сарадња може бити индивидуална и групна. Индивидуално сарађују са родитељима: одељенски старешина, стручни сарадници, наставници, директор школе и други учесници у васпитно-образовном процесу о питањима значајним за поједине ученике, родитеље, наставнике и одељенског старешину. Групна сарадња одвија се у оквиру: родитељских састанака, трибине за родитеље, савета родитеља, школе, састанака родитеља ученика о специфичним проблемима на нивоу саветодавног рада (слаби ученици, са поремећајима у понашању, ученици који избегавају часове и др.).
Ови облици сарадње се одвијају применом метода разговора, саветовања, демонстрација, посета, анализа документације, техника дијагностичког истраживања, предавања за родитеље и др.

Школа је обавезна да родитеље информише о захтевима које поставља ученицима у реализацији појединих активности, као и о свим позитивним и негативним појавама везаним за ученике као појединце или групу појединаца. Родитеља треба да информише одељенски старешина. Школа и њени представници не треба да своје информације заснивају на изношењу само негативних појава, пожељно је увек почети са позитивним а када се дају негативне, оне морају бити аргументоване и да их прате решења за њихово превазилажење.
Информисање родитеља могуће је остварити и другим облицима, на пример, изложбама, приредбама, такмичењима и сличним манифестацијама.
Посебан проблем је сарадња са родитељима ученика који имају тешкоћа у постизању успеха у учењу и понашању чији су узроци више у детету (адолесцентне сметње, болест, деликвенција и сл.) више у породици (развод родитеља, нови брак код родитеља, досељење породице и сл.), више у школи (ауторитаран однос, рад без поштовања индивидуалних особености ученика и родитеља, низак ниво стручне и педагошко-психолошке оспособљености носилаца активности) или више чинилаца.
Најпогодније је да се ова сарадња остварује уз учешће школског психолога и педагога да се одвија

техником саветодавног, групног и индивидуалног рада, уз већ наведено педагошко-психолошко образовање родитеља.
Од групних облика рада најдужу традицију и најчешћу примену имају редовни родитељски састанци, које, по правилу, припремају и реализују одељењске старешине када су организовани на нивоу одељења, а директор школе са стручним сарадницима када се организује на нивоу разреда или одсека образовног профила.
За интензивнији васпитни рад са ученицима припремање и подстицање родитеља за заједничко деловање неопходно је посветити већу пажњу припреми родитељских састанака. То је посебно значајно за утисак родитеља у школи као целини, а посебно о васпитно-образовном раду у њој.
За информативне састанке погодно је предвидети, у првом делу састанка, теме од општег значаја за школу и родитеље (из области педагошко-психолошког образовања родитеља), било као предавање или као подстицај за вођење дискусије, а у другом делу информације везане за ученике.
Посредна сарадња школе и родитеља одвија се преко делегата родитеља у органу управљања школе, савету родитеља, као и у оквиру свих других облика сарадње школе са средином.
У програму рада школе постоји програм рада савета родитеља који се доноси сваке године. Савет родитеља се састаје једанпут месечно, а његове активности се одвијају преко комисија (за услове живота и рада у школи, за организацију друштвено-корисног рада и слободних активности, за наставна питања, за социјалну и здравствену бригу о ученицима и др.).

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

У осетљивом периоду узраста у коме се налазе ученици средњих школа, између 15 и 19 година, значај и улога породице у којој одрастају је веома важна, а односи неретко испуњени недовољним разумевањем и проблемима. Циљ школе је да породицу укључи у свој рад као партнера у образовно-васпитном процесу.
Превасходни интерес породице је адекватан развој њихове деце, па је школа својим програмом предвидела редовно информисање родитеља о образовном напредовању, понашању и односима које ученици граде у школској средини.
Школа подстиче и негује партнерски однос са породицом односно са другим законским заступницима ученика. Сарадња школе и породице део је ширег подручја рада школе, означеног као сарадња школе са средином. Породица и школа су два најважнија фактора у развоју личности ученика. Циљеви сарадње школе и породице су правилан нтелектуални, емоционални, социјални, психички и физички развој детета. Са тим циљем породица и школа заједнички делују у смислу праћења развоја и напредовања детета, правилног усмеравања и предузимања мера за несметан развој ученика.

Програм сарадње са родитељима обухвата:
- рад и сарадња са родитељима у реализацији појединих активности;
- информисање родитеља о захтевима који се постављају ученицима;
- о резултатима ученика;
- заједнички рад на подизању ефикасности ученика у учењу и раду;
- укључивање родитеља у остваривање образовно-васпитних послова и задатака из појединих програма и свих облика сарадње школе и друштвене средине (секције, професионална оријентација, друштвено-користан рад, манифестације и слично);
- рад на подизању нивоа педагошко-психолошког образовања родитеља.

Носиоци активности сарадње са родитељима су сви учесници у васпитно-образовном процесу. Посебно је значајно место и улога одељењског старешине и стручног сарадника школе - школског психолога. Садржаји сарадње проистичу из потребе школе, породице, развојних карактеристика младих на овом узрасту и индивидуалних потреба појединаца.

Сарадња школе и породице мора се заснивати на плану сарадње са родитељима који је саставни део Годишњег плана рада. Са планом и програмом сарадње родитељи се упознају на почетку школске године. Рад мора бити заснован на поштовању личности родитеља уз уважавање знања и искуства родитеља са њиховом децом.
Сарадња са родитељима се остварује непосредно, кроз индивидуалне и групне разговоре, родитељске састанке и посредно, кроз Савет родитеља. Са родитељима сарађују сви запослени који су укључени у образовно – васпитни рад (одељенске старешине, наставници, школски психолог, секретар и директор).

Непосредна сарадња може бити индивидуална и групна. Индивидуално сарађују са родитељима: одељенски старешина, стручни сарадници, наставници, директор школе и други учесници у васпитно-образовном процесу о питањима значајним за поједине ученике, родитеље, наставнике и одељењског старешину. Групна сарадња одвија се у оквиру: родитељских састанака, трибине за родитеље, савета родитеља, школе, састанака родитеља ученика о специфичним проблемима на нивоу саветодавног рада. Родитеља информише одељенски старешина. План садржаја рада на родитељским састанцима чини саставни део Годишњег плана рада.
Посредна сарадња школе и родитеља одвија се преко делегата родитеља у органу управљања школе, савету родитеља, као и у оквиру свих других облика сарадње школе са средином.

Савет родитеља:
- предлаже представнике родитеља ученика у Школски одбор
- предлаже свог представника у Стручни актив за развојно планирање и у друге тимове школе;
- предлаже мере за осигурање квалитета и унапређивање образовно – васпитног рада;
- учествује у самовредновању квалитета рада школе сваке године по појединим областима, а сваке четврте или пете године у целини;
- разматра предлог програма образовања и васпитања, развојног плана, годишњег плана рада, извештаје о њиховом остваривању, вредновању и самовредновању;
- учествује у поступку предлагања изборних предмета и у поступку избора уџбеника;
- разматра намену коришћења средстава остварених радом ученичке задруге, као и средстава од проширене делатности, од донација и средстава ученика;
- разматра услове за рад ученика, услове за рад школе, услове за одрастање и учење;
- учествује у поступку прописивања мера заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа;
- даје сагласност на програм и организовање екскурзија и других ваннаставних активности, и разматра извештај о њиховом остваривању;
- разматра и друга питања утврђена Законом и Статутом.

План рада Савета родитеља је саставни део Годишњег плана рада. Информисање чланова Савета родитеља врши се и посредно, објављиванем одговарајућих информација на огласној табли школе, на веб сајту и путем поште.
Ради праћења успешности сарадње, школа унутар процеса самовредновања организује анкетирање родитеља у циљу утврђивања њиховог задовољства сарадњом и активностима школе. Анкетирање се обавља анонимно како би било објективно. Мишљење родитеља, односно другим законским заступницима ученика, добијено као резултат анкетирања, узима се у обзир у поступку самовредновања квалитета рада школе.

	Активности	**Носиоци активности**
1.	Одржавање редовних родитељских састанака: септембар, новембар, јануар, април, јун	Одељењске старешине

2.	Индивидуално праћење напредовања доласком родитеља у школу	Одељењске старешине; психолог
3.	Писмено обавештавање родитеља о проблемима у понашању или напредовању	Одељењски старешина; психолог
4.	Планирање мера за превазилажење проблема у похађању, понашању или образовном напредовању	Одељењски старешина; психолог; директор; Тим за заштиту ученика од насиља
5.	Сарадња са родитељима на изради педагошког профила	Психолог; одељењски старешина; Стручни тим за ИО
1.	Сарадња са родитељима на изради ИОП-а	Стручни тим за ИО
2.	Психолошко саветовање са родитељима о развојним проблемима и васпитног стила	Стручни сарадник, психолог
3.	Професионална оријентација – информисање, саветовање, посредовање, припрема ученика за полагање пријемних испита	Стручни тим за каријерно вођење
4.	Трибине о професионалној оријентацији и здравим стиловима живота	Стручни сарадник, психолог
5.	Анкетирање у вези са самовредновањем рада школе	Тим за самовредновање

17. ПРОГРАМ ИЗЛЕТА И ЕКСКУРЗИЈА

Школа планира извођење екскурзија, на начин и под условима утврђеним наставним планом и програмом.

Програм екскурзија саставни је део школског програма и годишњег плана рада школе.

Приликом извођења екскурзије нарочито се мора водити рачуна о свим видовима заштите и безбедности ученика.

Појам екскурзије

Екскурзија је факултативна ваннаставна активност која се остварује ван школе.

Циљ екскурзије

Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе.

Задаци екскурзије

Задаци екскурзије су:
• проучавање објекта и феномена у природи; уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима; развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика; упознавање начина живота и рада људи појединих крајева; развијање позитивног односа према: националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, позитивним социјалним односима, као и схватање значаја здравља и здравих стилова живота; подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја.
• повезивање теорије и праксе непосредним упознавањем појава и односа у природној и друштвеној средини;
• упознавање културног наслеђа према програму екскурзије;
• развијање еколошке свести и љубави према природи и околини која нас окружује;
• упознавање са историјом појединих објеката и околине, као и упознавање са традицијом;
• упознавање урбаног простора и природног амбијента у одредишту и на пропутовању;
• развијање особина хуманизма, патриотизма, друштвености, другарства, одговорности, поштења, самосталности и др.;
• развијање способности за уочавање, разумевање, процењивање, доживљавање и изражавање лепог;

• развијање способности препознавања сопствених и туђих емоционалности у циљу унапређивања међуличних односа;
• подстицање развоја својстава личности која су важна за друштвени живот;
• развијање позитивног односа према раду непосредним упозанавањем са људима који се баве различитим професијама;
• рационално коришћење времена за индивидуалне и колективне шетње, разоноду и спортске активности;

Садржаји екскурзије

Садржаји екскурзије остварују се на основу наставног плана и програма образовно-васпитног рада и саставни су део годишњег програма рада школе.

Програм екскурзије

Одељењска и стручна већа школе предлажу програм екскурзије, који достављају наставничком већу, ради разматрања и доношења.
Екскурзија може да се изведе ако је савет родитеља дао сагласност на програм и цену екскурзије и избор агенције.

Програм екскурзије садржи: образовно-васпитне циљеве и задатке; садржаје којима се постављени циљеви остварују; планирани обухват ученика; носиоце предвиђених садржаја и активности; трајање, путне правце, техничку организацију и начин финансирања.

Извођење екскурзије

Носиоци припреме, организације и извођења програма екскурзије су директор школе, стручни вођа, одељењски старешина или други наставник, који је најмање једну годину изводио наставу у одређеном одељењу и кога одреди директор установе. Стручног вођу путовања одређује директор школе.
Одељењски старешина обезбеђује организационо-техничке услове за извођење путовања и координира остваривање садржаја и активности предвиђених програмом екскурзије, стара се о безбедности и понашању ученика.

Стручни вођа путовања припрема и спроводи програм који се односи на остваривање постављених образовно-васпитних циљева и задатака и одговарајућих садржаја.
Стручни вођа путовања бира се из реда наставника који остварују наставни план и програм. Изузетно, ако се екскурзија организује за највише две групе ученика, стручни вођа пута може бити и одељењски старешина или други наставник.

Услови за извођење екскурзије

Екскурзија се организује и изводи, уз претходну писмену сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака. Изузетно, екскурзија може да се организује ако писмену сагласност да најмање 60% родитеља ученика одељења.
Извођење екскурзије за ученике истог разреда организује се са истим садржајем, по правилу истовремено.
Ако нису испуњени наведени услови, директор школе обуставља извођење екскурзије.

Припрема и извођење екскурзије

Путни правци, објекти, манифестације, крајеви и предели одређују се у складу са циљем и задацима путовања. Екскурзија се, по правилу, изводи у оквиру државних граница.
Изузетно, за ученике трећег и четвртог разреда, екскурзија може да се организује у иностранству.
Екскурзија може да траје:
- за ученике првог разреда - до три дана;
- за ученике другог разреда - до пет дана;
- за ученике трећег и четвртог разреда - до пет наставних дана.

Ако је екскурзија организована у време наставних дана, настава се надокнађује за све ученике, у складу са школским календаром и годишњим програмом рада.

Избор агенције

Избор агенције спроводи се у складу са овим правилником.
Школа благовремено расписује оглас за путовање ученика, имајући у виду време потребно да се обезбеде најбољи услови за реализацију предвиђеног путовања.
Школа је дужна да објави оглас у најмање једним новинама које имају тираж на територији целе Републике Србије. Оглас мора да садржи све путне правце предвиђене програмом, за сваки разред посебно. У огласу се наводе сви садржаји који би требало да буду остварени за време путовања ученика.
Оглас не садржи факултативне садржаје.
У тексту огласа школа наводи где и до ког рока туристичке агенције подижу упутство за формирање понуде (у даљем тексту: упутство), ради учешћа на огласу.
Рок за преузимање упутства не може бити дужи од 10 ни краћи од пет дана од дана објављивања огласа, а за подношење понуда - 10 дана од дана истека рока за преузимање упутства. Рок за доношење одлуке о избору туристичке агенције не може бити дужи од 10 дана од дана истека рока за подношење понуда.
Понуђачи сачињавају понуду на основу упутства.
Агенција мора да поседује одговарајућу лиценцу министарства надлежног за послове туризма и да испуњава друге услове прописане законом којим се уређује делатност туризма, као и доказе о искуству у ђачком и омладинском туризму.
Туристичка агенција доставља понуду у затвореној коверти са назнаком: "За оглас - не отварати".
Припрему огласа, упутства и отварање понуда и избор понуђача врши комисија школе.
Комисију школе чине директор школе и чланови савета родитеља одељења за које се организује екскурзија.

Раду комисије присуствују секретар и шеф рачуноводства школе ради пружања стручне помоћи.
Комисија доноси одлуку о избору понуђача већином гласова од укупног броја чланова.
Отварању понуда могу да присуствују представници понуђача.
Избор најбољег понуђача врши се када се утврди да постоје најмање три понуде које испуњавају све услове предвиђене упутством. Уколико овај услов није испуњен оглас ће бити поновљен.
После избора понуђача, на основу усаглашеног предлога родитеља ученика сваког одељења за које се организује екскурзија, савет родитеља одлучује о висини дневница. Право на дневницу остварују наставник - одељењски старешина, стручни вођа пута, а лекар - пратилац, у зависности од програма путовања. Дневнице се обрачунавају у бруто износу и исплаћују у складу са законом, на терет родитеља ученика који путују.
Ради обезбеђивања веће сигурности ученика на екскурзији, родитељи чија деца путују могу већином гласова да донесу одлуку на родитељском састанку да, осим одељењског старешине, екскурзију прате још највише два наставника који изводе наставу ученицима тог одељења. Ови пратиоци остварују право на дневницу на исти начин као и одељењски старешина.

Одељењски старешина обавештава родитеље о програму и цени екскурзије, избору агенције, бруто износу дневнице за пратиоце и осталим условима путовања.
Директор школе је дужан да изда путни налог запосленом који путује.
Вишедневна путовања уговарају се најмање на бази полупансиона.
Програм путовања и општи услови путовања морају да садрже све елементе прописане законом којим се уређује делатност туризма. Писмене сагласности су саставни део уговора који директор школе закључује са одабраном агенцијом.
Агенција је дужна да се придржава утврђених општих услова путовања и програма путовања.

Уговор који закључују директор школе и агенција, осим основних елемената, треба да садржи следеће елементе:
- појединачну и укупну цену према броју путника;
- начин плаћања (број рата), услове задржавања износа гаранције;
- податке о водичу, здравственој заштити и броју гратиса;
- врсти, типу и категорији смештаја;
- броју оброка;
- врсти и типу превоза.

Безбедност путовања

Приликом уговарања путовања, директор је обавезан да уговором са агенцијом обезбеди потребне услове за удобан и безбедан превоз ученика у односу на ангажовани број аутобуса и расположиви број седишта, односно одговарајући број резервација, ако се превоз обавља железницом.
Превоз аутобусом не обавља се ноћу, у времену од 22 до 5 часова.
Приликом закључивања уговора са агенцијом која организује превоз, директор школе је обавезан да обезбеди да превозник пре отпочињања путовања поднесе:
- записник о извршеном техничком прегледу аутобуса, не старији од пет дана;
- тахографске улошке за претходна два дана - за возаче који су ангажовани за превоз ученика.

Директор школе је обавезан да организује консултативне разговоре пре извођења путовања, што подразумева укљученост свих интересних група у процесу одлучивања и планирања.
Директор школе је обавезан да најкасније у року од 48 сати пре отпочињања путовања, обавести надлежни орган унутрашњих послова о: превознику, месту и времену поласка ученика, броју ангажованих аутобуса и пријављених ученика, наставника и другог особља које путује, који ће извршити контролу документације, техничке исправности возила предвиђених за превоз, непосредно пре отпочињања путовања.
Уколико надлежни орган унутрашњих послова утврди неисправност документације, техничку неисправност возила или било који други разлог у погледу психофизичке способности возача, директор или стручни вођа пута обуставиће путовање до отклањања утврђених недостатака.

Пре путовања директор сазива заједнички састанак свих ученика који путују и њихових родитеља, коме присуствују и стручни вођа пута и одељењске старешине. На састанку се сви учесници упознају са правилима понашања којих су дужни да се придржавају.
Забрањено је пушење, конзумирање алкохола и опојних средстава за све учеснике путовања.
План дежурства ученика и наставника за време путовања саставни је део програма екскурзије.
Обавеза наставника и ученика је да се придржавају прописа државе у коју путују.
Дневне активности утврђене програмом екскурзије морају бити реализоване до 24 часа.
За путовања у земљи дужа од једног дана, неопходно је обезбедити лекара - пратиоца, уколико у местима боравка ученика не постоји организована здравствена служба.

За путовања ученика у иностранство, обавезно је обезбедити лекара - пратиоца.
За путовања дужа од два дана неопходно је да родитељ, односно други законски заступник ученика достави здравствени лист.
Здравствени лист садржи податке о здравственом, физичком и психичком стању ученика, а издаје га ординирајући лекар на основу здравственог картона.
Тајност података из здравственог листа мора бити обезбеђена и о овоме се стара директор школе, одељењски старешина и лекар.

Извештај о извођењу екскурзије

После изведеног путовања, стручни вођа путовања и представник туристичке агенције сачињавају забелешку о извођењу путовања после чега стручни вођа у року од три дана сачињава извештај, који подноси директору, са оценом о извођењу и квалитету пружених услуга.
Након изведеног путовања ученици попуњавају анкетни лист.
Извештај се доставља савету родитеља и наставничком већу ради разматрања, а школском одбору ради разматрања и усвајања.
Одељењски старешина упознаје родитеље са извештајем на родитељском састанку. Извештај о путовању је саставни део годишњег извештаја о раду школе.
Уколико се приликом разматрања извештаја о остваривању путовања оцени да предвиђени програм није остварен или да туристичка агенција није испоштовала уговорне обавезе, школа је дужна да у року од осам дана, од завршетка путовања, поднесе приговор агенцији и да о томе обавести Министарство просвете и министарство надлежно за послове туризма.

Планирање екскурзија

Екскурзије се планирају, по правилу, за ученике трећег и четвртог разреда и припреме почињу у другом, односно трећем разреду:
1. Одељењске заједнице (ученици):
• Изјашњавају се о могућим дестинацијама за извођење екскурзије
2. Стручна и одељењска већа:
• Утврђују предлог програма екскурзије
3. Ученички парламент:
• Разматра предлог програма екскурзије
4. Наставничко веће:
• Разматра и доноси програм екскурзије
5. Савет родитеља:
• Разматра и даје сагласност на програм екскурзије
6. Састанак директора и одељењских старешина:
• Упознавање са садржином Правилника о наставном плану и програму за гимназију који се односи на организовање екскурзија
• Одређивање стручног вође путовања
• Упознавање са програмом екскурзије
7. Стручни вођа:
• Припрема и спроводи програм екскурзије, који се односи на остваривање постављених образовно-васпитних циљева и задатака и одговарајућих садржаја.
• Припрема предлог програма који садржи: образовно-васпитне циљеве и задатке; садржаје којима се постављени циљеви остварују; планирани обухват ученика; носиоце предвиђених садржаја и активности; трајање, путне правце, техничку организацију и начин финансирања и доставља га одељењским и стручним већима, која утврђују предлог програма

8. Родитељи (на родитељском састанку):
• Упознају се са програмом екскурзије
• Дају писмену сагласност за учешће свог детета на екскурзији (утврђује се рок за достављање писмене сагласности родитеља одељењском старешини)
9. Комисија школе (директор школе и чланови савета родитеља одељења за које се организује екскурзија):
• Припрема оглас и упутство за сачињавање понуда
• Отвара и разматра понуде
• Врши избор понуђача
10. Родитељи (ученика сваког одељења за које се организује екскурзија):
• предлажу висину дневница за пратиоце
11. Одељењски старешина обавештава родитеље:
• о програму и цени екскурзије,
• о избору агенције,
• о бруто износу дневнице за пратиоце, и
• осталим условима путовања
12. Родитељи:
• дају писмену сагласност (на програм и опште услове путовања)
13. Савет родитеља:
• доноси одлуку о висини дневница
14. Директор:
• организује консултативне разговоре свих интересних група
• закључује уговор са агенцијом,
• издаје путни налог запосленом који путује,
• сазива заједнички састанак свих учесника који путују њихових родитеља, коме присуствују и стручни вођа пута и одељењске старешине.
• обавештава орган унутрашњих послова најкасније 48 сати пре отпочињања путовања
15. Стручни вођа:
• сачињава план дежурства ученика и наставника
16. Родитељи:
• достављају одељењском старешини здравствени лист ученика
17. Стручни вођа:
• и представник туристичке агенције, одмах после путовања, сачињава забелешку о извођењу путовања,
• сачињава извештај са оценом о извођењу и квалитету пружених услуга и у року од три дана по завршетку екскурзије подноси га директору
18. Ученици:
• попуњавају анкетни лист о утисцима са екскурзије (интерни образац)
19. Ученички парламент:
• разматра извештај о екскурзији
20. Савет родитеља:
• разматра извештај о екскурзији
21. Наставничко веће:
• разматра извештај о екскурзији
22. Школски одбор:
• разматра и усваја извештај о екскурзији
23. Одељењски старешина:
• упознаје родитеље са извештајем о екскурзији

Излети

Излети се организују уз сагласнот родитеља, планирају се на почетку школске године, једнодневни су, реализују се у оквиру наше земље, а имају за циљ обогаћивање знања и разумевања природних и друштвених појава, уметничких дела, развијања склоности према науци, култури и уметности. Излети су усклађени са наставним планом и програмом образовања за обавезне и изборне предмете и омогућавају непосредно искуство из кога се најефикасније и најефективније учи.

Школа организује излете као што су:
• Учествовање на Фрушкогорском маратону
• Сајам књига
• Посете позоришту
• Сајам образовања
• Сајам науке

План излета и екскурзија саставни је део годишњег плана рада школе.

18. ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Програм безбедности и здравља на раду обухвата заједничке активности школе, родитеља и локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду.

Основни циљ Програма безбедности и здравља на раду (даље у тексту: Програм) јесте стварање и јачање свести о свим могућим и остварљивим заједничким активностима школе, родитеља и локалне самоуправе усмерене на спровођење и унапређење безбедности и здравља на раду и остваривања највиших могућих стандарда заштите.

У оквиру Програма се констатује да је орган управљања у школи у складу са Законом о основама система образовања и васпитања ("Сл. гласник Р Србије"", бр. 72/2009, 52/2011 и 55/2013) и Законом о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник Р Србије" бр. 101/05) и другим позитивним прописима, донео три општа правна акта која уређују тематику везану за безбедност и здравље на раду запослених и ученика, а то су:
 Правилник о безбедности и здрављу на раду од 11.03.2013.године
 Правилник Сенћанске гимназије о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организјуе школа од 29.11.2010.године
 Правилник о заштити од пожара од od 29.11.2010. године, у вези са којим је школа донела и реализовала Програм основне обуке запослених из области заштите од пожара, на који Програм је сагласност дао надлежни орган Министарства унутрашњих послова бр. 217-186/14-1 од 17.01.2014. године

Констатује се да је именована овлашћена и сертификована фирма за вођење послова у вези са одржавањем безбедности и здравља на раду и то – "ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ПРЕВЕНТИВНИ ИНЖИЊЕРИНГ" ДОО НОВИ САД, ул. Војводе Шупљикца бр. 48, Нови Сад са којом је школа закључила Уговор о вођењу послова безбедности и здравља на раду бр. 065-982/НС од 08.04.2013. године.

Констатује се да је школа својом Одлуком бр. 345-1/2013 од 04.06.2013. године одредила Бошка Бурића, дипл. инг. запосленог у Институту за безбедност и превентивни ижињеринг из Новог Сада, ЈМБГ: 2612957370007, са пребивалиштем у Бачком Јарку на адреси у ул. Цара Лазара бр. 83, са положеним

испитом о практичној оспособљености за обављање послова безбедности и здравља на раду (Уверење бр. 152-02-002270/2006-20 од 17.08.2006.године) ради обављања послова везаних за лице задуженог за безбедност и здравље на раду у складу са чланом 40. Закона о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник Р Србије" бр. 101/05), а почевши од 08.04.2013. године, а које послове ће обављати у "Сенћанској гимназији" у Сенти, ул. Главни трг бр. 12.

Правилником о безбедности и здрављу на раду у складу са Законом о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник Р Србије" бр. 101/05) се уређују питања из области безбедности и здравља на раду, а у циљу заштите живота и здравља запослених од повреда на раду, заштите запослених од професионалних болести и осталих оболења, отклањања узрока повреда и здравствених оштећења на раду као и стварања што повољнијих и безбеднијих услова рада.

Право на безбедност и здравље на раду имају и друга лица која учествују у радном процесу, а нису у радном односу код послодавца, као и лица која се затекну у радној околини по било ком основу (ученици, студенти), на практичној настави или стручној пракси у школи.

Школа је дужна да спроводи мере безбедности и здравља на раду у виду:
 Превентивног и периодичног прегледа и испитивања опреме за рад
 Доношења акта о процени ризика
 Вођења и чувања евиденција везаних за повреде на раду и других евиденција у складу са Правилником о безбедности и здрављу на раду
 Испитивања услова радне околине
 Оспособљавања запослених за безбедан и здрав рад
 Осигурања запослених од повреда на раду

Запослени у школи су дужни да:
 поштују прописе о безбедности и здрављу на раду
 обавесте Послодавца о свакој врсти потенцијалне опасности која би могла да утиче на безбедност и здравље на раду
 наменски користе средства и опрему личне заштите
 подвргну се провери да ли су под утицајем алкохола или других опојних средстава по налогу лица за безбедност и здравље на раду
 истакну своје здравствене недостатке приликом ступања на рад
 учествују у пружању прве помоћи приликом повреде на раду, и
 да не пуше где је то забрањено.

Правилник Сенћанске гимназије о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа обезбеђује се ученицима право на заштиту и безбедност и то:
 у школској згради и школском дворишту,
 на путу између куће и школе,
 ван школске зграде и школског дворишта – за време остваривања образовно-васпитног рада или других наставних и ваннаставних активности које организује школа.

Одељењски старешина и предметни наставници су у обавези да у свакодневном контакту са ученицима, а нарочито на часовима одељењске заједнице и одељењског старешине, ученике упознају са опасностима са којима се могу суочити за време боравка у школи и извођења других активности које организује школа, као и са начином понашања којим би се те опасности могле избећи или отклонити.

Одредбе Правилника о безбедности на раду (Правилник) дужни су да поштују сви запослени у школи, ученици, родитељи, односно други законски заступници ученика и трећа лица која се налазе у школској згради, школском дворишту или на другом месту на којем се остварује образовно-васпитни рад или друга активност у организацији школе.

Школа сарађује са државним органима, органима општине Сента и другим субјектима и надлежним институцијама са којима је таква сарадња потребна у поступку обезбеђивања и спровођења мера утврђених Правилником.

У циљу остваривања овог Програма:
 школа иницира и подстиче дијалог и сарадњу са локалном самоуправом и родитељима, а ради стварања и развијања свести о свим могућим и остварљивим заједничким активностима школе, родитеља и локалне самоуправе усмерене на спровођења и унапређења безбедности и здравља на раду, а непосредним учешћем представника школе, локалне самоуправе и родитеља у оквиру надлежних и формираних радних тела у школи (одбори, савети и сл.) или на ваншколским окупљањима организовањем и/или упућивањем својих представника (саветовања, едукације, семинари, симпозијуми, трибине, предавања, стручна усавршавања и друге активности које су уско повезане са пословима безбедности и здравља на раду);
 планирају се и утврђују заједничке активности школе, родитеља и локалне самоуправе усмерене на спровођења и унапређења безбедности и здравља на раду
 спроводе се и реализују утврђене заједничких активности усмерене на спровођења и унапређења безбедности и здравља на раду.

У оквиру претходног става водиће се рачуна о следећем:
 стварању, јачању и развијању свести о значају и улози безебедности и здравља на раду и тежњи ка остваривању највиших могућих стандарда безбедности и заштитена раду;
 могућности употребе савремених научно-технолошких и техничких достигнућа као и модерне технологије ради побољшања безбедности и здравља на раду и стварања безбедних и здравих услова за рад;
 сталном праћењу и међусобном извештавању у вези са прописима из области безбедности и здравља на раду и њиховој примени, као и реализацији општих аката школе који се тичу безбедности и здравља на раду;
 о сарадњи са свим институцијама на нивоу локалне самоуправе од значаја за реализацију и остваривање овог Програма;
 редовно консултовање са лицем задуженим за послове безбедности и здравља на раду
 о образовању и развијању културе рада у области безбедности и здравља на раду

ЗАШТИТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ЗДРАВЉА УЧЕНИКА

Здравствено-васпитни рад

Сложена здравствена проблематика, карактеристична за популацију младих, захтева интензиван и систематски образовно-васпитни рад у средњој школи. Плановима и програмима образовања, здравствено васпитање и образовање конципирано је као принцип целокупне образовно-васпитне делатности школе а поједини захтеви програма остварују се у оквиру појединих наставних предмета и других облика које организује школа. Организатор и координатор рада у подручју здравственог васпитања и образовања је стручни сарадник/здравствени радник.

Циљ здравственог васпитања је да допринесе изграђивању телесне, психички и социјално здраве и зреле личности оспособљене да се брине за очување, заштиту и унапређивање сопственог здравља и здравља других људи.

Задаци и оквирни садржаји рада: развијање и формирање свести ученика да је здравље основни извор људске среће, свести о здрављу као пуном физичком, психичком, и социјалном благостању и услови за успешан рад, напредовање и економску егзистенцију; подизање здравствене културе ученика тако да брига о здрављу постане саставни део свакодневних навика, потреба и поступања, односно здравствено-хигијенског режима живота: развијање свести ученика о значају физичких активности (нормални рад, спорт, игра, кретање), за правилно функционисање и очување функција појединих органа, организма и здравља у целини и да физичку активност - рад усвајају као сопствени стил живљења;
- оспособљавање и мотивисање ученика да буду носиоци здравствено васпитних акција у школи и друштвеној средини и доприносе унапређивању здравља становништва; развијање интересовања и подстицање ученика да усвајају и проширују знања о неговању и чувању здравља, о болестима и могућностима лечења када је то потребно;
- развијање свести о одговорности појединца за сопствено здравље као дужности према себи и другима; сузбијање хигијенско-здравствене немарности и запуштености, небриге према сопственом физичком развоју и здрављу; неговању навика одржавања личне хигијене и естетске неге тела и упознавање поремећаја који се јављају као последица недовољне личне хигијене, затим хигијене исхране и нехигијенског начина живљења, болести као последица недовољне личне хигијене (појава ваши, шуге, гљивичних обољења и др.); епидемиолошки ланац ширења заразних болести, "болести прљавих руку" и других епидемијских зараза; заштита од кожних и венеричних болести мензеболести и метаболизма, посебно условљеним неправилном исхраном - гојазност, васкуларна обољења; примена контрацептивних средстава, предности и недостаци оралних и других контрацептивних средстава; неговање и развијање културе одевања и упознавања ученика са хигијенско-естетским захтевима у одевању; упознавање карактеристика ментално здраве и зреле личности, неговање хуманих и хармоничних међуљудских односа међу друговима, у школи, породици, на раду, упознавање психофизичких карактеристика адолесцената; узрока и облика адолесцентске кризе и оспособљавање за њихово превазилажење, за превазилажење конфликата и унапређивања менталног здравља; спровођење примарне превенције од болести зависности;
- стицање знања о штетном утицају психоактивних супстанци на здравље; упознавање ученика са друштвеним коренима болести зависности и њиховим појавним облицима, о штетном утицају на потомство и сл.; подстицање ученика да прихватају мере против болести зависности и да се сами укључују у организоване акције против пушења, уживања алкохола, ширења дроге и наркоманије, формирање позитивних ставова и оспособљавање ученика да активно учествују и буду носиоци заштите и унапређивања хигијенско естетског уређења школе и животне средине; стицање знања о потреби одржавања хигијене у стану, школи, на улици, у парковима, у природи где бораве и живе људи.

Васпитање за хумане и одговорне односе међу половима.

Задаци:
- изграђивање свести да се однос мушкарца према жени и жене према мушкарцу јавља као природни однос човека према човеку;
- формирање схватања да се човек као свесно стваралачко биће самопотврђује у извршавању својих права, дужности и одговорности не на основу полне припадности већ на основу способности и рада;
- формирање става да је равноправност између полова могућа у друштвено-економским условима потпуне равноправности у свим областима живота: у раду, друштвеним и културним активностима;
- васпитање ученика за једнако вредновање способности и резултата рада оба пола, сузбијање предрасуда о инфериорности једног пола;

- развијање другарских пријатељских односа, међусобног уважавања и поштовања достојанства личности супротног пола;
- развијање одговорности према себи и партнеру, спремности за слободно одлучивање о рађању деце, остваривање одговорног родитељства, неговање породичних односа и васпитање деце.

Садржаји:
Хуманизација односа међу личностима различитих полова. Однос мушкарац-жена као природан однос човека према човеку. Хуманизација односа међу партнерима као израз хуманизације укупних међуљудских односа. Равноправност људи (мушкарца и жене) у свим областима живота: у раду, друштву, у породици и најинтимнијим односима. Поштовање достојанства личности супротног пола и права на слободу одлучивања о интимној сфери живота, рађању, родитељству и међусобна одговорност у томе. Морални аспекти сексуалних односа.
Упознавање ученика са степеном физичке и психичке зрелости у доба адолесценције и њиховог јединства. Сексуалност као саставна компонента живота. Појава љубавног осећана (љубав психички, социјално и физички зрелих особа, спајање љубавних осећања са сексуалним и претварање у доживљај трајније љубави). Забављање, одговорност према партнеру и себи.
Однос према својој породици и узајамно поверење. Здравствене и друге последице преранога полног општења: Рана трудноћа, побачај, тешкоће зрелог везивања и нестабилност осећања. Венеричне болести.
Припрема за породицу и брак. - Зрелост за брак и породицу (физичка, психичка и социјална зрелост). Фактори који утичу на стварање срећне породице.
Упознавање ученика са појавом трудноће, њеним током и припремама за материнство, односно одговорно родитељство оца и мајке.

Социолошки аспекти породице и брака: место породице у друштву:
- улога породице у васпитању деце, друштвена брига о породици као целини и заштита појединих њених чланова; односи у породици и браку, равноправност оба пола у правима и одговорностима, неговање емоционалних односа у породици; рађање жељеног детета; планирање породице, демографски развој и популациона политика, савремена контрацептивна средства; предбрачна и брачна саветовалишта и школе за родитеље.
Правни аспекти брака и породице: дефиниција породице и брака; законске одредбе о дужности и обавезама у породици и браку; патолошки односи у породици и негативне последице по партнере, децу и друштвену заједницу, развод као лек за поремећене односе у породици односно браку.
Наведени садржаји служе као основа за избор. Они се остварују у оквиру свих облика васпитно-образовног рада обавезних и факултативних активности у школи али и у средини. Избор из садржаја се врши према потребама средине.

Начин и поступак остваривања садржаја и облика рада на заштити и унапређивању здравља ученика

Физичко и психичко здравље ученика је основни предуслов њиховог успешног рада и напредовања, те отуда здравствено-васпитни рад треба схватити као принцип целокупног васпитно-образовног процеса. Поједини задаци овог подручја обухваћени су програмима наставних предмета и осталих образовно-васпитних активности. Посебан значај у његовој реализацији има настава физичког и здравственог васпитања, биологија, психологија, затим, од ваннаставних активности акције у одељењској заједници, као и активност омладине Црвеног крста. У оквиру радних састанака одељењске заједнице треба обрадити значајне теме из области здравственог васпитања. Више тематских целина потребно је реализовати и са родитељима.

Здравственом васпитању могу да допринесу предавања, дискусије, разговори, питања и одговори у настави, на трибинама, семинарима, сусретима, као и самостални радови ученика (реферати, илустрације, цртежи, видео, дијаслике, и сл.). Ови облици рада реализују се уз помоћ филма, литературе, анализама ТВ-програма и сл.
За формирање позитивних ставова, вредности и понашање ученика битни су: 1. услови живота и рада у школи; организација рада, понашање и поступци наставника, неговање позитивне климе, међусобни односи наставника и ученика, односно укупан ментално хигијенски аспект васпитног процеса, и, 2. као што увек бива, ученици се за заштиту и унапређивање здравља могу васпитавати у самим здравственим активностима и доследним захтевима наставника за правилно понашање: ангажовање у свакодневној здравствено-хигијенској контроли, реализовање програма Црвеног крста, учешће у акцијама чувања здравља, у хигијенско-естетском уређењу средине, одржавање хигијене на радном месту, на летовању, логоровању и сл.
Ово васпитно подручје треба да буде остварено тако да ученици схвате природу и слободу љубави као јединства телесног и духовног у човеку, да прихвате одговорност не само за родитељство већ и за све друштвено-економске функције живота у оквиру којих могу градити срећу и слободу својих личних (укључујући и интимне) и друштвених односа.

Васпитни рад на формирању ових ставова не треба издвајати од укупног васпитно-образовног утицаја. На изграђивању ставова о хуманим односима међу половима (који су у суштини морални ставови) нарочито треба остварити у настави књижевности и уметности и др., а навике одговарајућег понашања формирати у практичном свакодневном хуманом понашању и односу младих међусобно.
Програмско подручје "Васпитање за хумане односе међу људима и одговорне односе између личности различитих полова" дато је у пет целина са најосновнијим информацијама које треба обавезно изложити за све ученике средње школе. Понеки садржаји из овог програма већ су укључени у програме образовања за неке струке те их у том случају није потребно понављати. Међутим, потребно је обезбедити и овде и у свим другим струкама индивидуални контакт са васпитаницима да би се проверио ниво усвојених хигијенских и здравствених навика, прихватање дужности и одговорности за очување здравља, као и процес развоја ученика у зреле личности, што је услов за стабилне односе у породици.

За реализацију садржаја овог дела програма (који се обавезно укључује у програм рада одељењске заједнице) школа треба да ангажује одговарајуће стручњаке с тим да што је могуће више садржаја обраде сами ученици радећи на потребном материјалу (из литературе) и учешћем у дискусији у којој стручњак - педагог, психолог, лекар, учествује као модератор.
Школа је обавезна да допуни ово подручје информацијама о специфичностима везаним за целокупну област здравственог васпитања, физичког васпитања за хумане односе међу личностима оба пола, које произлазе из природе појединих профила. О значају и садржајима васпитања за хумане међуљудске односе и односе међу половима, школа треба да упознаје и родитеље и тако утиче на мењање и односа родитеља према васпитању деце (омладине) за једну од основних функција живота - хуманизацију репродукције човека.

Програмски садржаји у области заштите и унапређивања животне средине остварују се у средњем образовању у оквиру свих предмета, додатног рада, слободних и друштвених активности, културне и друштвене делатности школе, друштвено-корисног рада, одељењских заједница и осталих облика образовно-васпитног рада.
Исказани циљ и задаци односе се на све понуђене садржаје програма. У зависности од врсте активности и организационих форми (секција, кружоци, клубови, часописи, изложбе, трибине и сл.) врши се избор понуђених садржаја програма уз помоћ задатака који се на њих односе.

Стицање знања и вештина ученика треба да се заснива на мултидисциплинарном приступу а што значи да је целовито, комплексно, проблемски одређено и као такво садржано у свим делатностима, јер се тако може остварити неопходна међусобна повезаност као дијалектичка основа у стицању нових знања, умења и навика за даљи развој и управљање човековом средином на локалном, регионалном и глобалном плану.

ПРОГРАМ ЕДУКАЦИЈЕ ОД СТРАНЕ МУП-А ЗА УЧЕНИКЕ И РОДИТЕЉЕ

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Едукације ученика и родитеља о безбедности у саобраћају, јавном реду и миру, превенцији алкохолизма и наркоманије и о другим темама по избору родитеља и ученика.
Унапређење безбедности ученика у саобраћају.
Превенција малолетничке деликвенције, наркоманије и алкохолизма код ученика.

Циљеви ових активности усмерени су ка:
• побољшању свеукупне безбедности у образовно-васпитним установама и њиховој непосредној близини.
• превенцији асоцијалног и антисоцијалног понашања деце и омладине;
• подстицању прихватања друштвено-пожељних облика понашања;
• учвршћивању позитивних ставова о основним стандардима друштвеног живота;
• благовременом и објективном информисању наведене популације о правима и обавезама, сходно Конвенцији УН о правима детета.

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

У складу са Потсетником МУП-а за реализацију едукативних радионица са ученицима, наставницима и родитељима.

Путем едукативних радионица за ученике, наставнике и родитеље.
Одељењске старешине дужне су на почетку школске године обавестити ученике и родитеље о могућности реализације едукативних радионица.

РЕАЛИЗАТОРИ ОБУКЕ

Овлашћени представници МУП, који долазе на позив школе.

МЕСТО РЕАЛИЗАЦИЈЕ

Едукација се реализује у учионицама школе.

ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

У складу са договором између МУП и школе.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА ЕДУКАЦИЈЕ

1) БЕЗБЕДНОСТ У САОБРАЋАЈУ

2) ЈАВНИ РЕД И МИР

3) МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИНКВЕНЦИЈА

Одредбе појма малолетничке делинквенције
Етиолошки фактори који одређују малолетничку делинквенцију:
- фактори који су везани за личност и фактори социјалне средине.
Малолетници - субјекти понашања
Класификација малолетних извршилаца кривичних дела
Кривично-правне одредбе о малолетницима:
- васпитни налози
- врсте кривичних санкција које се изричу према малолтним учиниоцима кривичних дела:
- васпитне мере
- казна малолетничког затвора
- мере безбедности.
Модели понашања малолетника који врше кривична дела и прекршаје
Спречавање и сузбијање малолетничке делинквенције
Превентивне активности полицијских службеника (превенција у школама)
Полиција у локалној заједници.

4) ДРОГЕ - ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Канабиноиди
- Марихуана
- Хашиш
- Хашишово уље
- Хероин
- Кокаин

Синтетичке (халуциногене) дроге
- ЛСД
- Екстази
- Амфетамин сулфат

Ефекти, последице, знаци препознавања конзумирања дрога.

Напомене:
- поглавље које се односи на опојне дроге у целини намењено је едукацији наставника, педагошко – психолошке службе и родитеља.
- приликом реализације едукативних радионица са ученицима школа, из текста треба издвојити само онај део који се односи на врсте дрога и последице конзумирања.

5) АЛКОХОЛИЗАМ

Алкохолизам код младих

Најзначајнији фактори у развоју алкохолизма код младих:
- Адолесценција
- Породица
- Група вршњака
- Шира социјална средина

6) ДРУГЕ ТЕМЕ ПО ИЗБОРУ РОДИТЕЉА И УЧЕНИКА

Током радионица дискутује се о бројним темама, као што су:

• "Права, дужности и обавезе деце и малолетника",
• "Појавни облици криминалитета, са посебним освртом на малолетничку делинквенцију",
• "Злоупотреба психоактивних супстанци– дроге и алкохолизам",
• "Екстремни облици понашања код младих",
• "Савети о поступању у ситуацијама када је упућена дојава о подметању експлозивних направа у образовно-васпитним установама",
• "Безбедност ученика током реализације екскурзија у иностранству", као и о свему што наведену популацију интересује, а из домена је поступања припадника полиције.

19. СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИЛАГОЂАВАЊЕ И ПРУЖАЊЕ ДОДАТНЕ ПОДРШКЕ

Додатна подршка се односи на права и услуге које ученику обезбеђују превазилажење физичких и социјалних препрека у циљу несметаног обављања свакодневних животних активности од значаја за укључивање у образовни процес, живот у заједници и напредовање.

За ученика и одраслог коме је због сметњи у развоју и инвалидитета, специфичних тешкоћа у учењу, социјалне ускраћености, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и зависно од потреба, доноси и индивидуални образовни план, у складу са законом.

Циљ додатне подршке у образовању и васпитању јесте постизање оптималног укључивања ученика и одраслих у редован образовно-васпитни рад, осамостаљивање у вршњачком колективу и његово напредовање у образовању и припрема за свет рада.

Ученик и одрасли треба да испуњава здравствене услове који одговарају захтевима занимања.

За остваривање додатне подршке у образовању и васпитању, директор, наставник, стручни сарадник, васпитач, педагошки и андрагошки асистент и родитељ, односно други законски заступник ученика, може да добије посебну стручну помоћ у погледу спровођења инклузивног образовања и васпитања.

Ради остваривања додатне подршке у образовању и васпитању, школа остварује сарадњу са органима јединице локалне самоуправе, организацијама, установама и удружењима.

Посебну стручну помоћ могу да пружају лица компетентна у области инклузивног образовања и васпитања и школе које су својим активностима постале примери добре праксе у спровођењу инклузивног образовања и васпитања.

ДОДАТНА ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА

Додатна подршка ученицима у систему образовања и васпитања утврђена је Правилником о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику („Сл. гласник РС“, бр. 63/10).

Додатна образовна, здравствена и социјална подршка ученицима обухвата следеће мере подршке, о којима одлучује Интерресорна комисија општине, у складу са законом и другим прописима:

1. Непосредна додатна подршка која захтева додатна финансијска средства:

1) прилагођавање и набавка уџбеника и наставних средстава (нпр. на Брајевом писму и слично, зависно од потреба ученика),
2) индивидуални образовни план који подразумева прилагођавање стандарда постигнућа из једног или више предмета,
3) употреба прилагођених наставних средстава и асистивне технологије (употреба алтернативних начина и средстава комуникације – сличице, цртежи и фотографије, предмети, прилагођен распоред часова, посебан начин обележавања места у учионици, посебан начин обележавања места за материјал за рад, посебан начин обележавања места за одлагање завршених радова и сл., рачунари, прилагођене тастатуре, екрани на додир (тач-скрин), прилагођени мишеви, посебни софтвери, тајмери и сатови, диктафони и сл.),
4) ангажовање педагошког асистента у образовно-васпитном раду, према потреби (током целог дана или само за неке предмете или активности),
5) обезбеђивање обуке за ученика за коришћење Брајевог писма, самостално кретање, коришћење средстава асистивне технологије, знаковног језика или других алтернативних начина комуникације,
6) превазилажење језичке баријере, као подршка деци којој матерњи језик није српски,
7) ангажовање пратиоца за личну помоћ ученику ради лакшег функционисања и комуникације са другима током остваривања васпитно-образовног рада у школи, током целодневне наставе или продуженог боравка, ваннаставних активности, извођења наставе у природи, излета, екскурзија, одмора и слично,
8) организовање образовне подршке у случају дужег изостајања из школе због тешких и хроничних болести ради остваривања континуитета у образовању, у виду појачане допунске наставе, индивидуалног рада и ангажовања стручњака са специјализованим
знањима,
9) васпитање и образовање у посебној развојној групи, као и образовање у школи или одељењу за образовање ученика са сметњама у развоју, а у складу са посебно образложеним мишљењем Интерресорне комисије, уколико је природа и озбиљност тешкоћа у развоју детета таква да се образовањем у редовној групи, школи или одељењу, не могу постићи задовољавајући резултати и поред помоћних средстава и додатних услуга,
10) ангажовање психолога или особе која познаје ученика у остваривању здравствене заштите,
11) право на услуге здравствене заштите, које нису обухваћене здравственим осигурањем и службе кућног лечења и неге,
12) омогућавање бесплатног учешћа у културним, спортским и рекреативним активностима које организује школа.

2. Посредна додатна подршка која захтева додатна финансијска средства:

1) прилагођавање окружења (прилаза и унутрашњег простора установе: постављањем рампе, гелендера, уградњом лифта, прилагођавањем тоалета, прилагођавањем стазе, као помоћи при самосталном кретању за ученике оштећеног вида или ученике који не виде, постављањем лампе, табле-путоказа, назива на вратима на језику који је у службеној употреби и језику националне мањине, са симболом, мапом простора и сл.),
2) обавезно стручно усавршавање наставника и стручних сарадника непосредно ангажованих у образовно-васпитном раду, у складу са инклузивним принципима и обука за коришћење средстава асистивне технологије, алтернативних начина комуникације (нпр. за знаковни језик и слично),
3) повећање осетљивости путем едукације свих запослених у образовној установи или за начине задовољавања потреба ученика из друштвено осетљивих група,

4) повећање осетљивости и едукација вршњака и њихових родитеља за прихватање ученика којима је услед сметњи у развоју, потешкоћа у учењу, социјалне ускраћености и других разлога потребна додатна подршка,
5) саветодавни рад са родитељима или другим законским заступницима детета коме је потребна додатна подршка у образовној, здравственој и социјалној установи,
6) обезбеђивање подршке образовној установи ради прилагођавања услова и окружења и набавке средстава за рад са учеником коме је потребна додатна образовна подршка,
7) обезбеђивање продуженог боравка у образовној установи,
8) обезбеђивање превоза од места становања до образовне установе, односно од образовне установе,
9) обезбеђивање исхране у школским кухињама, одеће и обуће, бесплатних уџбеника и прибора за школу, литературе за ученике и наставнике,
10) обезбеђивање бесплатне правне помоћи преко надлежних органа јединице локалне самоуправе.

Осим додатне подршке из става 1. овог члана, у процени потреба ученика могу се сагледавати могућности за пружањем других облика подршке, у складу са потребама ученика.

ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН (ИОП)

ИОП се реализује у складу са Правилником о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање („Сл. гласник РС“, бр. 76/10).

Ученику и одраслом коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека, прилагођавање начина остваривања школског програма и израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана.

Ученику који постиже резултате који превазилазе очекивани ниво образовних постигнућа, школа обезбеђује прилагођавање начина остваривања школског програма и израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана.

Индивидуални образовни план је посебан акт, који има за циљ оптимални развој детета и ученика и остваривање исхода образовања и васпитања, у складу са прописаним циљевима и принципима, односно задовољавања образовно-васпитних потреба ученика.

ИОП израђује тим за додатну подршку детету, односно ученику на основу претходно остварених, евидентираних и вреднованих мера индивидуализације и израђеног педагошког профила ученика и одраслог, а остварује се након сагласности родитеља, односно другог законског заступника ученика.

Уколико родитељ, односно други законски заступник ученика, неоправдано одбије учешће у изради или давање сагласности на ИОП, школа је дужна да о томе обавести надлежну установу социјалне заштите у циљу заштите најбољег интереса ученика.

Врсте ИОП-а су:
1) ИОП1 – прилагођавање начина рада и услова у којима се изводи образовно-васпитни рад; учење језика на коме се одвија образовно-васпитни рад;
2) ИОП2 – прилагођавање циљева садржаја и начина остваривања програма наставе и учења и исхода образовно-васпитног рада;

3) ИОП3 – проширивање и продубљивање садржаја образовно-васпитног рада за ученика са изузетним способностима.

ИОП доноси педагошки колегијум школе на предлог тима за инклузивно образовање, односно тима за пружање додатне подршке ученику.

Тим за пружање додатне подршке ученику у школи чини наставник предметне наставе, одељењски старешина, стручни сарадник, родитељ, односно други законски заступник ученика, а у складу са потребама ученика и педагошки асистент, односно лични пратилац ученика, на предлог родитеља, односно другог законског заступника ученика.

Доношењу ИОП-а 2 претходи доношење, примена и вредновање ИОП-а 1, а обавезно је прибављање мишљења Интерресорне комисије општине за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком ученику.

Мишљење интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком ученику, може да предвиди и измену плана наставе и учења.

У првој години рада по ИОП-у, ИОП се вреднује тромесечно, а у свакој наредној години два пута у току радне, односно школске године.

Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма.

Право на индивидуални образовни план

Право на ИОП има ученик који има потребу за додатном подршком у образовању и васпитању због тешкоћа у приступању, укључивању, учествовању или напредовању у образовно-васпитном раду, ако те тешкоће утичу на остваривање општих исхода образовања и васпитања, а нарочито ако ученик:
1. има тешкоће у учењу (због специфичних сметњи учења или проблема у понашању и емоционалном развоју);
2. има сметње у развоју или инвалидитет (телесне, моторичке, чулне, интелектуалне или вишеструке сметње или сметње из спектра аутизма);
3. потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи);
4. из других разлога остварује право на подршку у образовању.

Прикупљање података и формирање документације за ИОП

Наставник, односно стручни сарадник прати развој и напредовање ученика у току учења и развоја вештина за учење, социјалног развоја, развоја комуникације и самосталности.

Ако у поступку праћења напредовања ученика, наставник или стручни сарадник, утврди да ученик не остварује очекиване исходе образовања и васпитања или су резултати које ученик остварује значајно изнад нивоа општих и посебних стандарда, приступа се прикупљању података, ради формирања неопходне документације за пружање одговарајуће подршке у образовању и васпитању.
Наставник, односно стручни сарадник поред већ датих података о ученику, прикупља податке из различитих извора (од родитеља, других законских заступника ученика, стручњака ван образовне установе који добро познаје ученика, од вршњака и самог ученика, на начин на који је то могуће), при

чему се користе различите технике (систематско посматрање активности ученика у различитим ситуацијама, тестирање, као и интервјуисање и попуњавање упитника од стране ученика и других који познају ученика).
Медицински налази су, по потреби, саставни део документације.

На основу прикупљених података и документације стручни сарадник координира израду и у сарадњи са наставником израђује педагошки профил ученика.

Педагошки профил садржи опис образовне ситуације ученика и основ је за планирање индивидуализованог начина рада са учеником.

20. ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАНОВИ СВИХ УЧЕНИКА КОЈИ СЕ ОБРАЗУЈУ ПО ИНДИВИДУАЛНОМ ОБРАЗОВНОМ ПЛАНУ (ИОП)

Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма.

21. ДРУГИ ПРОГРАМИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ШКОЛУ

ОСНОВЕ ПРОГРАМА ВАСПИТНОГ РАДА У ГИМНАЗИЈИ

Увод

Под васпитањем се, најчешће подразумева плански и организовани процес у току кога друштво, преко својих институција, група и појединаца, утиче на формирање личности младих. Овако одређено васпитање укључује образовање као процес стицања знања, умења и навика. Уз то, у школи, која је најорганизованији чинилац у ланцу друштвених утицаја на младе, образовање и васпитање представљају јединствен недељив процес.
У конципирању Основа програма васпитног рада пошло се од достигнућа педагошких психолошких и других наука; досадашњих докумената - Основа за унапређивање васпитног рада у средњим школама у РС и Основа васпитног рада у Војводини, резултата праћења њихове примене у пракси средњих школа. Основама васпитног рада се постављени циљ и васпитни задаци ближе одређују и даље конкретизује њихово остваривање у настави и ваннаставним активностима. С обзиром на то да су задаци, садржаји и упутства за остваривање задатака наставе дати у програмима појединих предмета, у овом документу се указује само на неке од фактора који доприносе остваривању васпитних задатака у настави, а ближе се разрађују циљ, задаци, садржаји и реализација васпитних задатака у ваннаставним активностима.

ОБЛИЦИ		1. разред		2. разред		3. разред		4. разред		УКУПНО	
ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА		нед.	годишње	нед.	годишње	нед.	годишње	нед.	годишње	нед.	годиш-ње
А	Обавезни наставни предмети	30-32		30-32		30-32		30-32		128	
Б	Факултативни наставни предмети	до 4 часа		до 4 часа		до 4 часа		до 4 часа		до 16 часова	
В	Обавезне ваннаставне активности										
1.	Феријална пракса и практични рад*										

2.	Додатни рад	до 60 часова	до 60 часова	до 60 часова	до 60 часова	до 240 часова
3.	Припремни и допунски рад**	до 60 часова	до 60 часова	до 60 часова	до 60 часова	до 240 часова
4.	Друштвено-корисни рад	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана	2 радна дана	8 радних дана
Г	Факултативне Ваннаставне активности					
1.	Стваралачке и слободне активности	30-60 часова	30-60 часова	30-60 часова	30-60 часова	120-240 часова
2.	Друштвене активности - заједнице ученика и ученичке задруге	15-30 часова	15-30 часова	15-30 часова	15-30 часова	60-120 часова
3.	Екскурзије	до 5 дана	до 5 дана	до 5 дана	до 5 дана	до 20 дана
4.	Хор	2 часа недељно за ученике, 140 часова годишње за школу				
5.	Културна и јавна делатност школе	2 радна дана				

НАПОМЕНА: *) Ако је утврђено за подручје рада
**) Ако се у току године укаже потреба

У сложеној структури васпитно-образовних активности школе са богатством диференцираних програма и облика рада створени су услови за организацију васпитног рада у којој се могу равномерно развијати индивидуалне склоности и способности ученика (индивидуализација) и јачање многобројних ученичких, радних и интересних колектива (социјализација).
Истовремено, овако постављене Основе васпитног рада омогућују веће јединство васпитно-образовног процеса израженог у повезаности наставе и ваннаставних активности.
Чињенице и вредности усвојене у настави ученици проверавају у оквиру слободних и других активности, стичу животу ближа искуства и самостално се опредељују за одређене облике понашања. Остваривање циља, задатака, облика и садржаја наведених у Основама васпитног рада је обавеза за сваку средњу школу. Будући да је ово отворен програм, наведени садржаји превазилазе могућности реализовања у оквиру времена датог у плану у једној школи и једној школској години. Школа из ових Основа програма врши избор облика и садржаја за годишњи програм рада, према потребама и интересовањима својих ученика и средине у којој се налази, према својим кадровским и материјалним могућностима. Избор, свакако, зависи и од врсте школа, односно од захтева подручја рада и образовних профила за које образује та школа. Школа ће Основе васпитног рада остваривати успешније ако унапређује квалитет наставе, негује самосталност ученика и заједнички ради са другим чиниоцима васпитања младих у друштвеној средини.

Циљ и задаци васпитног рада

Циљ васпитног рада јесте развијање способности и интересовања ученика у различитим људским делатностима; изграђивање стваралачког односа према раду, материјалним и духовним добрима; оспособљавање за активно укључивање младих у друштвени живот.
Васпитним радом са ученицима остварују се посебно следећи задаци:
- изграђивање правилног односа према учењу, раду, производима људског рада, формирање радних навика и љубави према будућем занимању;
- развијање свести код ученика о сопственом положају у образовању као субјекта који може да утиче на услове и резултате рада;
- васпитање за друштвену активност, за учешће у развоју демократског друштва;
- развијање толерантности, узајамности и општељудске солидарности;
- подстицање и развијање самоиницијативе, самосталности, стваралаштва, интелектуалне раздозналости и истраживачке склоности ка новим сазнањима, у науци, техници, култури, уметности, спорту и друштвеном животу;
- оспособљавање ученика за укључивање у рад, рационалну организацију, програмирање и планирање рада и слободног времена;
- неговање и развијање патриотских осећања и припадности своме народу, заједници југословенских народа и народности и заједници народа света;
- развијање еколошке свести и активног односа према заштити и унапређивању животне средине;
- развијање љубави према човеку и осећања поштовања људске личности, неговања другарских односа са вршњацима, развијање племенитих осећања, пажње и бриге за младе, старе и немоћне особе;
- развијање хуманих односа међу половима и изграђивање одговорности за улогу будућих родитеља, развијање и чување здравља емоционалне стабилности и издржљивости;
- неговање навика културног понашања и опхођења у складу са нормама нашег друштва и цивилизованог света, развијање културних потреба и навика, као и заштита културних добара.

Остваривање васпитног циља и задатака у настави

Настава је најдоминантнији облик организованог васпитно-образовног рада. У њеном домену одвија се активност ученика која је од најпресуднијег утицаја на њихов развојни пут. Простором који заузима у структури образовно-васпитног рада, богатством садржаја, метода, облика, средстава и поступака које користи, могућностима за успостављање интеракцијских односа, настава има пресудну улогу у остваривању циља и задатака васпитања. Због тога је неопходно да се остваривању васпитних задатака у настави прилази што је могуће свестраније, плански и организованије; да се не ослања на аутоматизам деловања наставе тј. мишљење да она доприноси васпитању самим остваривањем и да знања тиме што их је ученик упамтио постижу васпитне ефекте.
Циљ и задаци наставе дате су у оквиру наставних планова и програма за сваки предмет и разред појединачно. Они се остварују у оквиру садржаја програма. При избору ових садржаја водило се рачуна о њиховој научној заснованости, логичкој повезаности и практичној примењивости. Уз сваки програм дата су објашњења која могу допринети бољем остваривању васпитних задатака у оквиру наставе.
Ниво и степен васпитног утицаја наставе није условљен само избором садржаја програма већ зависи и од: начина конкретизације циља и задатака које треба остварити; примене облика метода и средстава који се користе у обради садржаја; друштвених односа који се у настави успостављају, посебно односа наставника и ученика и од личности наставника, његових схватања, убеђења и личних ставова према садржајима које тумачи и преноси.
Рад на конкретизацији васпитног циља и задатака захтева од наставника да упозна циљ и задатке који су дати уз предмет али и оне који су наведени у претходном поглављу ових Основа, да анализирају наставне теме и процене који од садржаја пружају више могућности за остваривање појединих задатака.
Конкретизација васпитног циља подразумева рашчлањавање постављеног циља на једноставније компоненте: знања, односе и понашања. Васпитавају само они садржаји који изазову позитивна осећања

код ученика и постану део њихових убеђења. Да постигну такве ефекте више имају изгледа они садржаји које ученик разуме и које процени да могу да допринесу његовом напретку, да задовоље његова интересовања, односно садржаји у којима ученик види средство за остваривање интеракције (са наставником или другом) односно они које ученик процени да су вредни. Наставник треба да ученику омогући, својим радом, такву процену.
Више могућности за успешну конкретизацију васпитних задатака и њихово повезивање са садржајима програма имају они наставници који могу да сагледају функцију свога предмета унутар укупних захтева за ученике одређеног разреда, односно образовног профила. Тако се успоставља неопходна корелација захтева свих програма које ученик треба да савлада, и изабирају односно у жижу интересовања наставника долазе, они васпитни задаци за чије остваривање је предмет који предаје повољнији од других.
Већ је истакнуто да се у процесу конкретизације васпитног циља и задатака тежи да се за сваки задатак ближе одреде знања која треба ученици да усвоје али и које емоције да доживе, које ставове треба подстицати, које вредности треба сугерисати и које облике понашања развијати.
Дидактичко-методичко питање наставе доприносе остваривању васпитних задатака избором оних облика, метода и средстава рада који активирају ученика, који га стављају у ситуацију да самостално одлучује о свом раду, који га доводе у околност да индивидуално или уз сарадњу са другим ученицима решава практичне и сазнајне проблеме различитим облицима учења. Овим захтевима највише одговарају индивидуализовани облици организације наставе (на пример: настава по нивоима, полупрограмирана и програмирана настава, херуистички модели наставе и учења) и групни облици рада.

Настава треба да се заснива на стратегији поступног увођења ученика у одлучивање о свом раду и ситуацијама у којим се тај рад одвија. Одлучивање се може, по свом значају и сложености, кретати од доношења релативно једноставних одлука о избору између неколико конкретних алтеранатива до доношења сложених и далекосежнијих одлука које уобличавају план и организацију рада у оквиру веће програмске и временске целине и које утврђује облике праћења и вредновања ефеката тог рада. Тако, нпр. уместо суочавања ученика са једним задатком, наставник треба у почетку, да предочи ученицима два или више задатака који су педагошки једнако вредни у односу на постављене образовне и васпитне циљеве али се у извесној мери међусобно разликују било у садржају и начину извршавања било у врсти исхода и стандардима на основу којих ће се исходи вредновати (оцењивати). У тако организованом раду од суштинског су значаја "повратне информације", тј. утврђивање и анализа последица (очекиваних-неочекиваних, позитивних-негативних и сл.) донетих одлука. Неопходно је да ученици доношење одлука, њихово извршавање и добијање резултата сагледају као целину. На тај начин се код њих негује способност доношења реалних одлука и оспособљавају се за одлучивање у сложенијим и мање структурираним ситуацијама. Ученицима треба омогућити да практично овладају операцијама из којих се састоји процес решавања различитих врста проблема и проблемских ситуација (проблемско учење). Када ученике суочавамо са грађом у којој они откривају проблем, практичне импликације тог "открића" биће прикупљање додатне грађе, систематизовање расположивих информација, анализа и оцењивање вредности различитих извора и коришћених средстава, процењивање карактеристика алтернативних начина решавања проблема, повезивање раније стечених знања и искустава са новим уводима, спровођење планираних поступака, спецификација и вредновање њихових исхода.
Педагошка суштина овог поступка је остварена онда када ученици почну да своја решења препознају као нова сазнања, када увиде да су у поступку решавања проблема и на основу решења до којих су дошли стечена нова сазнања и када схвате да иза знања (формулација) систематизованих у уџбенику и предавањима стоје сазнајне активности сличне или истоветне оним кроз које су сами прошли.
Активности на решавању проблема и реконструкције активности које стоје иза решења које ученици директно упознају су комплементарни дидактичко-методички поступци. Оне су најсигурнији пут да ученици схвате науку као сталан процес организованог трагања за чињеницама, преиспитивања раније

утврђених чињеница, утврђених односа, изведених закључака и оцена, важећих тумачења и схватања. То је уједно, пут за радикално смањивање обима и значаја вербалистичких знања, за превазилажење раскорака не само између развојних могућности ученика средње школе и карактеристика педагошких захтева него и између школске делатности и стварног друштвеног живота. Праволинијско излагање градива као затвореног система питања и одговора, чак када је оно сазнајно вредно и ученицима занимљиво, недовољно користи интелектуално и мотивационо-делатне потенцијале ученика, запостављају нове и сложене облике мишљења који се јављају на средњошколском узрасту. Добра "запосленост" и "заинтересованост" ученика није увек и показатељ ширине и разноврсности њиховог практичног ангажовања. Битно је да се у педагошки организованим ситуацијама ангажује читав дијапазон интелектуалних и радних могућности ученика, да се не инсистира искључиво или претежно на њиховим рецептивним способностима.

Стицање знања и развијања личних потенцијала ученика у настави прераста у тачан резултат педагошке делатности, тек онда ако је у функцији поступног развијања ученичке друштвене ангажованости. Актуелни проблеми непосредне и шире друштвене средине, лични проблеми и проблеми савременог света су садржаји који привлаче пажњу ученика средње школе, који окупирају њихова размишљања, подстичу их на тумачења и оцене. У разумевању и сагледавању различитих импликација тих проблема они се служе схватањима, идеологијама, грађом и формама расправљања које их окружују, које посредно или непосредно упознају у оним сегментима друштвеног живота који су им приступачни. Не постоји ниједан ваљан педагошки аргумент против да се развојна тенденција не узме у обзир у стручном планирању, организовању и извођењу наставе и осталих облика организованог рада са ученицима. Што се мање те узрасне специфичности уважавају у школи или се чак упорно иде против њих (нпр. фетишизовање програма кроз норму да мора бити "усвојен у целини" свођење усвојености садржаја на њихово меморисање, стављање ученика у рецептиван положај и сл.) све више се стичу околности за интимно и генерацијско дистанцирање ученика од школе и за њихово сензибилније отварање према другим изворима знања, уверења и схватања.

За јачање васпитних ефеката наставе значајно је да се пажња нарочито усмери на организацију групе и избор метода и облика рада. Досадашња пракса је показала да се управо у овој области слабо примењују иновације у раду. Многе иновације које су до сада уведене везане су за изворе информација и средстава рада. Наставни рад који организују групе и метод рада ставља у центар осмишљавања активности захтева већи ступањ методичке и стручне спреме наставника, његову креативност и иновацију; захтева да наставници овладају различитим дидактичко-методичким модалитетима у оквиру оног дела васпитно-образовног програма које реализују.
Наставна активност искључиво се одвија у оквиру одељења као сталне ученичке и ученичко-наставничке групе. Међу њима се развијају мање или више сложени и разноврсни сплетови међусобних односа у којима сваки члан групе тражи своје место. Остваривање васпитног циља и задатака управо је и омогућено тим интеракцијским односима који се у васпитно-образовном процесу (настави) успостављају.
Интеракцијски односи у васпитно-образовном раду нису добили значајну пажњу. У настави, ученик не само да није подстицан да ступи у интеракцију са другим ученицима већ је и спутаван у томе, а интеракција са наставником је углавном рецептивно-реактивне природе.
Рад са групама и колективом се појављује као услов подстицања интеракције и постизања већих васпитних ефеката наставе.

Подстицање интеракције омогућава развијање социјалних (комуникацијских и интеракцијских) способности код ученика и то: способности социјалног опажања (сопственог понашања и доживљавања, понашања и доживљавања других појединаца и група), као и способности за разумевање структуре и динамике друштвених активности и збивања (лично-заједничко, приватно-јавно). У бити

интеракцијских односа налази се сарадња и кооперативност. Овај однос треба да буде педагошки осмишљен и подстицан. То значи да у садржаје програма треба укључити, односно међу њима проналазити задатке чија ће реализација захтевати интеракцијске односе међу ученицима и наставницима.

Сарадња се развија: успостављањем задатака чија је реализација условљена поделом рада међу појединцима или међу групама; разменом искустава и активности у процесу реализовања задатака; приступачношћу циља свим члановима групе, с тим да је његово вредновање једнако за све. Развијањем сарадње читавог одељења спутава се и неутралишу односи индивидуализма, групашења, социјалног дистанцирања и пасивизма који су већ запажени код средњошколске омладине. Ове појаве, иако су социјално непожељне на средњошколском узрасту, нарочито у И и ИИ разреду су неминовне, јер се јављају као израз трагања за сопственим идентитетом и социјалном провером сопствених способности, знања, вредности и ставова. Због тога треба да нека индивидуална интересовања и напори постану брига читавог одељења, како би се створили услови да се постигнути резултати појединца доживе као успех читавог колектива.
Да би социјална интеракција довела до жељених и умањила нежељене појаве неопходно је да се посвети већа пажња вредновању резултата. Вредновање оцењивања само образовних резултата, и то искључиво индивидуалних, умањује васпитне ефекте наставног рада. Због тога је и неопходно увести и вредновање васпитних ефеката, колективних задатака и колектива ученика.

Улога наставника у остваривању васпитних задатака у оквиру наставе и компоненте наставе (садржај; обједињавање образовног и васпитног; облици, методе и средства рада; међусобни односи у настави) је несумњиво битна и вишеструка. Наставник се појављује у улози руководиоца одељења и члана групе а његови задаци обухватају планирање и програмирање, организовање, активирање ученика, праћење и вредновање њиховог и свог рада. Као организатор процеса стицања знања ученика, наставник уводи ученике у најзначајнија достигнућа науке; негује и развија њихова интересовања за оне научне дисциплине за које имају склоности и способности, оспособљава их за практичну примену знања.
Нова концепцијска решења система и програма образовно-васпитног рада подразумевају ширу примену начела индивидуализације у настави и селективни приступ у остваривању задатака програма, у зависности од личних могућности ученика. Наставник прати учеников развој, а исход праћења обезбеђује вишеструко селективно усмеравање ученика у даљем образовању и за изабрану професију. Индивидуализованим приступом наставник обезбеђује брже напредовање даровитих ученика и њихову мотивацију за рад, али исто тако и задовољавајуће успехе за омладину која постиже скромније резултате.

Васпитни утицај наставника је далеко шири и сложенији. Наставник је извор социјалног учења и деловања јер је у улози модела за опонашање и идентификовање. Млади средњошколског узраста у процесу изградње сопственог идентитета траже узор за своје понашање, често у некој зрелијој личности са којом долазе у додир. Тако су наставници у ситуацији да као узори помажу изградњу ученикове личности, не само оним што предају и како предају већ и оним што представљају, што јесу, оним зашто се залажу и чему теже. Наставници врше утицај на ученике особинама своје личности и својим реакцијама (понашањем ставовима, системом вредности).
Веће васпитне ефекте постижу они наставници који наклоност према младима и афинитет према позиву манифестују дубоким разумевањем личности ученика, толеранцијом и разумевањем њихових проблема, смислом за комуницирањем и интеракцију, за откривање, продубљивање и одржавање интересовања и способности ученика и подстицање њиховог развоја и иницијативе. То су они наставници који ученицима помажу да сложене ситуације јасније сагледају, да одреде границе конфликта и тако спрече његов развој налазећи конструктивно решење. Такви наставници постају извор емоционалне стабилности и сигурности ученика а тиме њихови узори и вође. Проучавање начина вођства указује на

повољне васпитне ефекте наставника као типа демократског вође кога карактерише настојање да све основне улоге и врсте моћи, које су за њега везане, што шире и равномерније распоређује у групи а за себе више задржава улогу координатора него наредбодавца и оцењивача.

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ

Функције одељењског старешине

Наставничко веће одређује, између чланова одељенског већа а на заједнички предлог директора школе и педагошко-психолошке службе одељењског старешину као руководиоца одељења. Као индивидуални стручни орган, одељењски старешина је у школи задужен за спровођење плана и програма образовно-васпитног рада и остваривање циља и задатака васпитања у одељењу.
Његове функције су: педагошка, организациона и административна. Оне су међусобно повезане и остварују се интегрално. Међутим, педагошка функција доминира.
Суштина педагошке функције одељењског старешине је у стварању услова за подстицање развоја личности сваког ученика, његових способности, одговорности, правилног односа према раду, стваралаштву, слободи и моралној аутономији, затим формирање и развијање одељењског колектива и његово оспособљавање за самосталан рад и ученичко самоуправљање у процесу реализације програма образовно-васпитног рада. То се остварује самоактивношћу ученика, интеракцијом са другим учесницима у образовно-васпитном раду одељења.
Да би остварио ову функцију, одељењски старешина посебно упознаје индивидуални развој сваког ученика (здравствено стање, физички, социјални, емоционални и интелектуални развој, економске, социјалне, породичне, културне и друге услове тог развоја); васпитни циљ, групну динамику и методе усмеравања групне комуникације, природу и начине остваривања квалитетне интеракције и комуникације у међусобним односима, те могућности и начине остваривања у условима школског живота и рада.

Одговорност за правилно формирање одељењске заједнице, њено самоорганизовање, самосталан рад и остваривање функција као основног радног и самоуправног колектива ученика, захтева од одељењског старешине и познавање Програма друштвених и слободних активности ученика у средњој школи. За остваривање других садржаја педагошке функције потребно је да познаје и програме друштвено-корисног рада, заштите и унапређивања здравља, професионалне оријентације, културне и јавне делатности. У овим програмима налазе се садржаји за рад са одељењском заједницом, групни и индивидуални рад са ученицима. Такође је неопходно да оријентационо познаје и програмске садржаје наставе.
Организациона и административна функција одељењског старешине остварује се планирањем и програмирањем, руковођењем и радом са одељењским већем, организацијом, координацијом, праћењем реализације укупног образовно-васпитног рада; усклађивањем деловања свих чинилаца васпитног рада у одељењу; организацијом сарадње са родитељима, стручним сарадницима, стручним органима и руководиоцима школе и остваривањем послова анализе и вредновања квалитета и резултата образовно-васпитног рада у одељењу, вођење, прикупљање и сређивање документације одељења и сл.

Програмски садржаји и задаци одељењског старешине

У раду са ученицима одељењски старешина:

- упознаје, прати и проучава здравствене, материјалне, социјалне, породичне прилике и услове живота и рада ученика нарочито неких посебних категорија (даровитих, ученика са озбиљним здравственим проблемима, повратника из иностранства, путника, ученика из дома, подстанара и др.);
- упознаје индивидуалне способности, склоности и особине личности и тенденције у развоју ученика систематским посматрањем, интервјуом, проучавањем документације и резултата испитивања; прати и подстиче индивидуални развој; рад и напредовање ученика у односу на његове способности, склоности и интересовања (знања, мотивацију, аспирацију, однос према учењу и раду, успех, професионално и оспособљеност за самостално и рационално учење, социјално понашање, здравствену културу, развој моралне аутономије, креативност, културу понашања и др.);
- примењује индивидуализоване васпитне поступке и педагошке мере (стимулативне, васпитно-дисциплинске и друге); процењује њихову ефикасност и вреднује напредовање ученика у настави и индивидуалном развоју; пружа помоћ, саветује, усмерава и даје инструкције ученицима;
- упознаје ученике са задацима и садржајима наставе, правилима образовно-васпитног рада критеријумима оцењивања; подстиче ученике на укључивање у процес припремања и реализације наставе и побољшању услова извођења наставе;
- ради на формирању одељења као заједнице ученика, организацији и спровођењу избора за одбор одељењске заједнице и представника у заједницу ученика школе и стварању услова за демократске изборе; увођењу у процедуру демократског одлучивања; пружа помоћ одбору одељењске заједнице; подстиче динамично групно организовање унутар одељењске заједнице и обезбеђује ангажман сваког ученика у активностима одељењске заједнице, друштвених организација и др.;
- доприноси оспособљавању за самостално планирање, програмирање, организацију, реализацију и вредновање рада одељењске заједнице; остваривању представничке улоге у стручним и другим органима школе; информише о уређењу односа у школи, годишњем програму рада школе и сл.;
- подстиче формирање одељењског колектива као групе у којој је успостављена равнотежа између личног циља појединца и циља колектива и интерперсоналних односа између свих ученика у образовно-васпитном процесу;
- помаже и подстиче одељењску заједницу да се, у сарадњи са наставницима и стручним сарадницима залаже за унапређивање рада и учења, побољшање успеха у настави и другим ученичким активностима;
- са одељењском заједницом, у сарадњи са педагошко-психолошком службом припрема и реализује делове садржаја програма заштите и унапређивања здравља и животне средине, професионалне оријентације; садржаје којима се ученици васпитавају у духу хуманости, солидарности, љубави према отаџбини и заједници народа света, културног понашања и бриге о својој, туђој и друштвеној имовини и сл.;
- помаже реализацију културно-забавних, спортских и других активности одељенске заједнице у слободном времену; подстиче и помаже сарадњу са другим одељењским заједницама; организацију, извођење и анализирање резултата екскурзије;
- брине о стандарду ученика (стипендије, кредит, уџбеници итд.);
- прати, проучава и обрађује поједине појаве и проблеме у образовно-васпитном раду (одељења и појединаца); прати развој образовно-васпитне ситуације у одељењу и њен утицај на резултате образовно-васпитног рада.

У раду на реализацији плана и програма у сарадњи са одељењским већем и наставницима, одељењски старешина:
- координира наставне и друге активности у одељењу, усклађује васпитно деловање свих чланова одељенског већа, усклађује односе између ученика и наставника; подстиче стил демократског вођења и изграђује став поверења у ученикове снаге и поштовања достојанства његове личности кроз колективне облике рада и индивидуални рад са наставницима;
- води бригу о стварању неопходних услова за рад и остваривање оперативних планова наставних и ваннаставних активности у које се ученици укључују;

- прати реализацију обавезних (наставних и ваннаставних) и факултативних (наставних и ваннаставних) програма у одељењу, предлаже, примењује и координира примену различитих врста објективног проверавања знања и инструмената за вредновање других резултата образовно-васпитног рада, писмених задатака, ради на уједначавању критеријума оцењивања, прати оптерећеност ученика, брине о корелацији садржаја образовања;
- подстиче унапређивање наставе и увођење иновација у наставу;
- упознаје одељенско веће са карактеристикама развоја ученика; предлаже педагошке мере за деловање свих наставника и укључивање родитеља и других чинилаца у рад са ученицима;
- са одељењским већем анализира и вреднује остваривање циља и задатака средњег образовања и васпитања (најмање два пута годишње);
- организује рад одељењског већа; предлаже оперативни програм његовог рада, сазива и руководи радом седница, предлаже дневни ред, припрема предлоге, одлуке, закључке и потребне податке, прати реализацију донетих закључака, помаже ученицима да се припреме за учешће у раду седнице одељењског већа.

У оквиру сарадње са родитељима одељењски старешина:
- припрема, организује и реализује родитељске састанке као облик групне сарадње са родитељима (најмање четири пута годишње);
- припрема, програмира и организује рад одељењског савета родитеља;
- информише родитеље о захтевима које поставља школа пред ученика, о резултатима које ученици постижу у укупном образовно-васпитном раду (најмање четири пута годишње), заједнички ради са родитељима на побољшању резултата учења, рада и развоја ученика;
- иницира, подстиче и укључује родитеље у остваривању програма рада школе (професионалне оријентације, друштвено-корисног рада, слободних активности и других културних активности школе и др.) и прихвата иницијативе родитеља;
- у сарадњи са падагошко-психолошком службом и другим стручњацима ради на подизању нивоа педагошко-психолошког образовања родитеља;
- ради са групама родитеља чија деца имају исте проблеме (према потреби);
- индивидуално ради са родитељима (једном недељно);
- укључује у сарадњу са родитељима школског педагога, психолога, социјалног радника и друге стручњаке изван школе у складу са конкретним потребама:

Са стручним сарадницима и институцијама, стручним органима и директором школе одељењски старешина:
- сарађује са школским педагогом, психологом и другим сарадницима на реализацији задатака и садржаја утврђених овим Програмом и Основама програма рада стручних сарадника;
- сарађује са наставничким већем и директором школе од чијих одлука, закључака и упутстава полази у остваривању својих програмских задатака и решавању проблема; са другим стручним органима и обезбеђује њихову подршку на унапређивању рада у одељењу;
- сарађује са школским диспанзером, стручњацима и специјализованим институцијама, васпитачима у дому и другима у решавању васпитних и других проблема појединаца у одељењу.

Одељењски старешина води документацију и обавља административне послове свог одељења:
- формира, прикупља и сређује укупну документацију о раду одељења: дневник образовног рада, матичну књигу, ђачке књижице и сведочанства, евиденцију о поправним, завршним, матурским и другим испитима, извештаје рада одељењског већа и одељенског старешине, о резултатима рада ученика, стимулативним и васпитно-дисциплинским мерама, о раду одељењске заједнице и другу неопходну документацију.

Своје задатке и садржаје у раду са ученицима одељенски старешина остварује у времену између часова, на екскурзији, излетима, посетама, акцијама друштвено-корисног рада, у различитим активностима слободног времена (посете позоришту, биоскопу, изложбама, итд.), састанку (часу) одељењске заједнице; планираним индивидуалним разговорима са ученицима за које би било пожељно обезбедити време од макар 15 минута за сваког ученика месечно и сл. За састанак (час) одељењске заједнице правилницима о плану образовања и васпитања за гимназије и средње стручне школе предвиђено је од 15 до 30 часова годишње. С обзиром на потребу интензивнијег рада у 1. и 2. разреду треба предвидети свих 30 часова, а у 3. и 4. разреду најмање 15 часова, већ према потреби.
За укупан рад одељењског старешине свака школа планира потребно време.

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ
ЗА 1. И 2. РАЗРЕД

СЕПТЕМБАР	1.	Сређивање документације, упутство за рад
	2.	Конструисање оделења као колектива
	3.	Упознавање ученика са правилима о животу и раду школе
	4.	Доношење плана рада
ОКТОБАР	5.	Текући проблеми
	6.	Учење – техника учења,трансфер у учењу
	7.	Ноћни изласци
	8.	Први утисци о оценама
НОВЕМБАР	9.	Однос према професорима и обрнуто
	10.	Алкохол, пушење и верске секте
	11.	Посетио нас је психолог
	12.	Дрога
ДЕЦЕМБАР	13.	AIDS- Сида
	14.	Спорт у школи и ван ње
	15.	Посета музеју
	16.	Анализа успеха на крају првог полугодишта
ЈАНУАР	17.	Етика - естетика
	18.	Како се облачимо?
ФЕБРУАР	19.	Које филмове гледамо?
	20.	Утицај медија на ученике
	21.	Деликвенција, насиље
МАРТ	22.	Учење, одмор, разонода
	23.	Како се понашам у школи
	24.	Забране од стране родитеља
	25.	Успех ученика - владање
АПРИЛ	26.	Музика коју слушам
	27.	Социометријска анкета
	28.	Могу ли слободно рећи свој суд....?
МАЈ	29.	Заштита животне средине
	30.	Секције у школи – добре и лоше
	31.	Мој однос према новцу
	32.	Љубав
ЈУН	33.	Да ли ми је била тешка ова школска година?
	34.	Посета изложби

	35.	Анализа успеха и владања на крају школске године

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ
ЗА 3. РАЗРЕД

СЕПТЕМБАР	1.	Сређивање документације, упутство за рад
	2.	Избор руководства одељенске заједнице
	3.	Доношење плана рада
	4.	О новим наставним предметима
ОКТОБАР	5.	Хигијена и здравље
	6.	Природа и однос људи према њој
	7.	Здрава храна, здравље
	8.	Дрога
НОВЕМБАР	9.	Иновације у настави- Како? Шта?
	10.	Млади и мода
	11.	Разговор о музици
	12.	Спортске активности у школи и ван ње
ДЕЦЕМБАР	13.	AIDS- Сида
	14.	Разговор о верским сектама
	15.	Како се осећам у школи и оделењу?
	16.	Анализа успеха на крају првог полугодишта
ЈАНУАР	17.	Етика - естетика
	18.	Додатна и допунска настава
ФЕБРУАР	19.	Да ли смо оптерећени?
	20.	Утицај медија на ученике
	21.	Психолошка и педагошка служба нам помаже-како?
МАРТ	22.	Како ћемо испратити матуранте?
	23.	Контрацепција
	24.	Међуљудски односи у одељењу
	25.	Разговор са психологом
АПРИЛ	26.	Мој хоби
	27.	Пороци нашег доба
	28.	Моје занимање – професионална оријентација
МАЈ	29.	Да ли сам остварио своје планове?
	30.	Испраћај матураната
	31.	Размишљам о породици
	32.	Како и када рећи свој суд?
ЈУН	33.	Да ли ми је била тешка ова школска година?
	34.	Посета изложби
	35.	Анализа успеха и владања на крају школске године

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ
ЗА 4. РЗРЕД

СЕПТЕМБАР	1.	Сређивање документације, упутство за рад

	2.	Избор руководства одељенске заједнице
	3.	Доношење плана рада
	4.	О новим наставним предметима
ОКТОБАР	5.	Хигијена и здравље
	6.	Природа и однос људи према њој
	7.	Здрава храна, здравље
	8.	Дрога
НОВЕМБАР	9.	Иновације у настави- Како? Шта?
	10.	Млади и мода
	11.	Разговор о музици
	12.	Спортске активности у школи и ван ње
ДЕЦЕМБАР	13.	AIDS- Сида
	14.	Разговор о верским сектама
	15.	Како се осећам у школи и оделењу?
	16.	Анализа успеха на крају првог полугодишта
ЈАНУАР	17.	Етика - естетика
	18.	Додатна и допунска настава
ФЕБРУАР	19.	Да ли смо оптерећени?
	20.	Утицај медија на ученике
	21.	Психолошка и педагошка служба нам помаже-како?
МАРТ	22.	Професионална оријентација
	23.	Контрацепција
	24.	Међуљудски односи у одељењу
	25.	Разговор са психологом
АПРИЛ	26.	Избор факултета и високих школа
	27.	Планирање матурске вечери
	28.	Моје занимање – професионална оријентација
МАЈ	29.	Да ли сам остварио своје планове?
	30.	Да ли ми је била тешко ова школовање?
	31.	Анализа успеха и владања на крају школске године
	32.	Последњи час одељенске заједнице и одељенског старешине

ПРОГРАМИ ДРУШТВЕНИХ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

Друштвене и слободне активности ученика у средњој школи обухватају рад заједница ученика, ученичких задруга, културних, спортских, проналазачких, техничких, хуманитарних и других друштвених организација и облика слободних активности.
Заједнице ученика су обавезни облик друштвеног ангажовања ученика док се за рад у друштвеним организацијама и слободним активностима ученици опредељују на основу својих интересовања. За рад слободних активности школа ствара неопходне услове (простор, водитељски рад наставника и др.).

Ученичке организације у школи

Школа може да има своје ученичке организације, а може да се повезује и са организацијама ван школе (Црвени крст, организација горана, планинара, извиђача и слично), у складу са законом.
У свакој школи се организује ученички парламент, у складу са Законом.

Ученички парламент предлаже свој програм рада, у складу са Законом.
Начин рада ученичког парламента одређује се актом школе.
Ученички парламенти школа могу да се удруже у заједницу ученичких парламената.
Ученички парламент, уз сагласност школског одбора, може основати ученички клуб. План рада ученичког клуба доноси школски одбор, на предлог ученичког парламента, као саставни део школског програма. Начин рада ученичког клуба одређује се актом школе.

Програм рада ђачког парламента

Ђачки парламент чине по два представника сваког одељења, односно 24 ученика. Радом Ђачког парламента руководи председник.
Циљ рада Ђачког парламента је старање о поштовању права ученика у школи и унапређење квалитета рада школе.
Задаци рада Ђачког парламента су:
1) давање мишљења и предлога стручним органима, Школском одбору, Савету родитеља и директору о правилима понашања у школи, мерама безбедности ученика, годишњем плану рада, Школском развојном плану, Школском програму, начину уређивања школског простора, избору уџбеника, слободним и ваннаставним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње и другим питањима од значаја за њихово образовање;
2) разматрање односа и сарадње ученика и наставника и стручних сарадника и школског етоса;
3) обавештавање ученика о питањима од посебног значаја за њихово школовање и о активностима Ђачког парламента;
4) активно учешће у процесу планирања развоја школе и у самовредновању рада школе;
5) предлагање чланова стручног актива за развојно планирање из реда ученика.
Паламент бира два представника ученика који учествују у раду Школског одбора, односно проширеног сазива Школског одобра.

Садржај рада Ђачког парламента:
1. Организовање јавних дискусија и дебата о питањима од посебног значаја за ученике
2. Иницирање и спровођење акција којима се обогаћује културни и спортски живот школе
3. Израда и реализација пројеката за унапређење услова рада школе
4. Израда и реализација пројеката за унапређење образовања и васпитања ученика у областима које нису заступљене обавезним наставним програмима
5. Учешће у хуманитарним акцијама
6. Промоција школе
7. Промоција науке, културе и уметности

ПРОГРАМ РАДА ЂАЧКОГ ПАРЛАМЕНТА

У нашој школи је оформљен ученички парламент. Задаци парламента су:

давање предлога и мишљења стручним органима школском одбору, Савету родитеља и директору о правилима понашања у школи, Годишњем програму рада, школском развојном плану, слободним и ваннаставним активностима, учешће на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње;разматрање односа и сарадња ученика и наставника, васпитања и стручног сарадника; обавештавање ученика о питањима од посебног значаја за њихово школовање.

СЕПТЕМБАР: Избор председника ученичког парламента
Доношење плана рада ученичког парламента

Организовање дочека ученика првих разреда -Бруошијада

- ОКТОБАР: Давање мишљења о правилима понашања у
Давање мишљења о Годишњем програму рада

Учествовање у пројекту у сарадњи са невладиним

организација

Давање мишљења о Правилнику о безбедности ученика

Бруцошијада

- НОВЕМБАР: Организација ваннаставних актвности
Давање мишљења о односу наставника и ученика

- ДЕЦЕМБАР: Обавештавање ученика о питањима од посебног значаја за
њихово школовање
Мишљење о анализи успеха ученика

Организовање прославе Божића”

- ЈАНУАР: Учешће ученика на спортским активностима
Организација манифестације ученика

Прослава "Светог Саве"

- ФЕБРУАР: Давање мишљења о односима између ученика у школи
Прослава “Дана заљубљених”

- МАРТ: Давање мишљења о унапређењу васпитно-образовног рада

- АПРИЛ: Давање мишљења о очувању школске имовине и естетском
Изгледу школског простора

Давање мишљења о културним активностима у школи

- МАЈ: Организација излета на нивоу школе
Орагнизација спортских такмичења са другим школама

Организација приредбе „Тавасзи Зсонгас“

- ЈУН: Давање мишљења о спровођењу матуре

Давање мишљења о припремној настави за пријемне испите

за даље школовање.

Организација завршних слободних активности

Парламент чине по два представника сваког одељења у школи. Парламент се бира сваке школске године и има председника и представнике у разним стручним органима школе.

Начин спровођења програма Ђачког парламента

Своје активности Ђачки парламент спроводи самостално уз помоћ и подршку најкомпетенијих наставника за одређену област, директора, секретара, стручних сарадника, родитеља и локалне самоуправе. Ради унапређења свог рада Ђачки парламент остварује сарадњу и са другим ученичким организацијама, пре свега у локалној средини, али и у држави, као и са организацијама цивилног друштва.

Заједнице ученика

Заједнице ученика се оснивају као одељењске, разредне и школске и оне треба да допринесу реализацији програма васпитно-образовног рада и да омогуће ученицима да се организовано укључе у живот и рад школе.
Рад заједница ученика у школи заснива се на правилима и програмима рада.
Програми рада се доносе у складу са овим документом а на основу интересовања ученика.
Поред општих задатака васпитног рада у средњој школи заједнице ученика имају и специфичне задатке:
- омогућују ученицима да учествују у одлучивању о питањима из живота и рада школе личним изјашњавањем и преко представника у савету школе;
- обезбеђују ученицима да самостално доносе програме рада својих колектива, да бирају своја руководства и своје представнике у савет школе;
- оспособљавају ученике за демократску процедуру: предлагање, разматрање, заузимање ставова, доношење одлука и закључака;
- развијање смисла за међусобну сарадњу ученика и наставника.

Одељењске заједнице

Одељењску заједницу ученика чине сви ученици једног одељења. Она је основни радни и самоуправни колектив ученика.
Ученичке одељењске заједнице се конституишу на почетку сваке школске године избором одбора (руководства), договором о програму рада и избором представника у одбор заједнице ученика школе и друге органе.
У одељењској заједници ученици остварују своја права и дужности непосредним учешћем у разним активностима на савлађивању програма васпитно-образовног рада и активностима у слободном времену, расправљањем, договарањем и одлучивањем о питањима значајним за појединце и заједнице.
Функције одељењске заједнице су:
- доношење програма и правила рада одељењске заједнице;
- учествовање у планирању, припремању и реализацији теоретске и практичне наставе, слободних активности, изграђивање одговорног односа појединца и целе одељењске заједнице према постојећим и усвојеним обавезама и учешће у процени резултата, успеха и владања ученика;

- организовање радних активности и акција којима одељењска заједница учествује у остваривању текућих задатака - програма друштвено-корисног рада, професионалне оријентације, општенародне одбране и друштвене самозаштите, здравственог васпитања, заштите и унапређивања животне средине, васпитање за хумане односе и међу људима, половима и одговорно родитељство;
- разматрање актуелних друштвених питања из области друштвено-политичких и других збивања;
- критичко и самокритичко разматрање рада и понашања сваког појединца, решавање неспоразума и изграђивање сарадничких односа међу ученицима и са наставницима;
- организовање разноврсног друштвено-забавног, културног, рекреативног живота одељења.

Уважавајући карактер и улогу ученика одељењских заједница у средњој школи, њени оквирни садржаји се могу поделити у неколико области:
а) унапређивање наставе и других активности ученика;
б) чување здравља, хуманизација односа међу половима, заштита и унапређивање животне средине;
в) развијање хуманости, солидарности, културе опхођења и понашања, усклађивање личних и друштвених интереса, брига о личној туђој и друштвеној имовини;
г) развијање патриотских осећања према отаџбини и заједници народа света;
д) организовање културно-забавних, спортских и других активности у слободном времену; правилно коришћење слободног времена;
ђ) професионална оријентација;
е) учествовање у одлучивању о питањима из домена права ученика која се разматрају на органима управљања и стручним органима школе.

Разредне заједнице

Разредне заједнице се формирају у школама које имају два и више одељења у једном разреду како би се остварила сарадња и повезивање ученика једне генерације.
У оквиру разредне заједнице покрећу се и координирају заједничке акције и иницијативе на нивоу генерације које могу бити усмерене према органима управљања и стручним органима школе, затим на плану заједничке реализације садржаја по појединим подручјима рада одељењских заједница.
Разредне заједнице не бирају посебна руководства, а заједничке активности координирају председници одбора одељењских заједница или други задужени чланови.

Заједница ученика школе

Заједницу ученика школе чине сви ученици организовани у одељенске заједнице.
Заједница ученика школе делује преко зборова ученика и одбора. Одбор сачињавају представници одељењских заједница.
Одбор заједнице ученика школе је изборна јединица из које се бирају ученички представници у стручне органе управљања школом.
Заједница ученика школе своје задатке остварује доношењем одлука, закључака и препорука, покретањем одређених акција и иницијатива у оквиру органа и путем својих представника у органима школе.
Рад заједница ученика школе се ближе одређује правилима организовања, оријентационим програмима рада и другим документима.

Заједница ученика остварује своје функције:
а) непосредним изјашњавањем о:
- начину организовања и раду заједнице ученика;
- коришћењу средстава које ученици остварују својим радом (производним и друштвено-корисним);
- мерама за побољшање успеха у учењу и понашању ученика школе;

- избору својих представника у самоуправне и стручне органе школе и изван школе;
- статуту и другим самоуправним актима школе којима се регулишу питања од интереса за ученике;
- похвалама и наградама ученика које додељује школа;
- извештају и оцени успеха, владања и примени дисциплинских мера према ученицима;
- покретању и прихватању одређених акција у школи и друштвеној средини;

б) преко својих представника у телима и органима школе о:
- доношењу планова и програма развоја школе;
- доношењу годишњег програма рада школе;
- усклађивању делатности школе са потребама удруженог рада;
- доношењу статута школе и статусним променама;
- условима и начину пријема ученика у школу;
- потврђивању одлуке о избору наставника и стручних сарадника;
- приговору на одлуку о искључењу ученика из школе;
- разматрању и утврђивању програма и анализа успеха у настави и ваннаставним активностима ученика;
- потврђивању правила заједнице ученика;
- разматрању и усвајању извештаја школе о оствареним резултатима;
- сарадњи са предузећима и установама.

Ученичке друштвене организације

Ради стварања услова за задовољавање разноврсних интересовања ученика у слободном времену, повезивању школе и друштвене средине, усклађивању друштвених и личних интереса, ученици организују основне облике деловања друштвених организација. Услов за оснивање друштвених организација у средњој школи је да су оне световног карактера и да су независне у односу на политичке партије.
Као добровољна синдикална и интересна организација младих у средњим школама делује Савез ученика. Начин организовања и садржаји рада Савета ученика заснивају се на нормативним и програмским документима ове организације.
Поред ове опште синдикалне организације ученика у средњој школи се могу оснивати и друге друштвене организације које омогућују младима да задовоље разноврсна интересовања у области културе, спорта, научно-техничког стваралаштва, екологије, здравства, хуманитарних и других друштвених активности. Радом у овим организацијама ученици се на својеврстан начин укључују у друштвени живот.

Посебно место и улогу у средњим школама имају друштвене организације преко којих се остварују и шири друштвени задаци:
1. Ученичке задруге
2. Омладина Црвеног крста
3. Покрет горана
4. Клуб за Уједињене нације
5. Млади истраживачи
6. Савез извиђача
7. Феријални савез
8. Покрет наука младима
9. Народна техника Савеза за физичку културу
10. Организације за физичку културу
11. Књижевна омладина

Све ове организације се организују у средњој школи сагласно својим статутима и програмима рада уз непосредно повезивање са руководствима општинских организација.

Учешће ученика у раду ових организација је добровољно али је дужност школе да ствара услове за њихов рад. Ту се пре свега мисли на обезбеђивање ментора из редова наставника и других радника школе.

Ученичке задруге

Ученичка задруга је радно техничка организација у оквиру слободних друштвених активности ученика. Она је значајан интересни колектив.
У ученичку задругу се добровољно удружују и постају чланови, пре свега, ученици али и наставници, родитељи и сарадници школе ради заједничког организовања радних активности које су друштвено-корисне, економски и педагошки оправдане.
Рад се организује у школском врту, економији школе или задруге, предузећима, школским радионицама, радионицама предузећа, у школском дворишту, месним заједницама и др.
У погледу организације, избора садржаја и начина рада посебно се води рачуна о следећим принципима: васпитна усмереност; добровољност; самоуправност; прилагођеност подручју рада за које школа образује; повезаност са наставом и другим облицима васпитно-образовног рада; сарадња са предузећима и установама и локалном (месном) заједницом; друштвено-корисна усмереност и економичност; научна и стручна заснованост; рационалност и продуктивност; планирање; стварање добре атмосфере, другарства, кооперативности; заједништво; зависност садржаја од облика рада; стимулативност; безбедност на раду; преношење неких искустава на породицу и др.;
Облици заједничког рада задругара (укључујући наставнике и сараднике) могу бити: радни час, радни поход, радна акција, радни састанак, семинар, задружна свечаност, јавни наступ, радни логор, рад у одбору и др.
Наставници (и други одрасли) и задругари из средње школе, као активни чланови задруге и ментори, односно стручни саветници посебно се старају да се развија задружни дух и атмосфера. Они воде бригу о безбедности на раду, затим о повезивању садржаја у настави са активностима у задрузи и у ангажовању стручних консултаната из предузећа. Наставници воде бригу и о организовању сарадње са задругама и другим местима (дописивање, размена задругара и размена радова).
У складу са законским одредбама и са друштвеним и педагошким принципима, ученичка задруга доноси, као свој основни општи акт - правила о раду ученичке задруге. Оснивање и правила ученичке задруге одобрава савет школе.
Ученичку задругу може основати група од 30 ученика или наставника на подстицај органа школе или друштвених организација.
Припреме за оснивање обавља иницијативни одбор.
У ученичкој задрузи постоје самоуправни органи: скупштина (или конференција), извршни одбор или савет, орган самоуправне контроле. Могуће је да се при задрузи формира и стручни савет задруге састављен од сарадника задруге из реда одраслих као консултативни орган.
У непосредном руковођењу (педагошком, стручном) из реда наставника, родитеља и ученика учествују: инструктори за одређену врсту посла, ментор (наставник одговоран за групу послова); педагошки руководилац ученичке задруге (који води бригу о свим пословима). Из реда ученика - задругари су следећи стручни руководиоци: предводник (мање радне групе); вођа групе, управник (погона, подружнице задруге).
Средства ученичке задруге се прибављају из чланарине, дохотка задруге и чланова, поклона и др.

ДРУШТВЕНО-КОРИСТАН РАД

Циљ друштвено-корисног рада је да васпитава ученике да добровољним радом самостално и у оквиру друштвено-организованих активности у слободном времену, доприносе стварању и унапређивању услова живота и рада људи у ужој и широј друштвеној заједници.
Задаци су:
- развијање навика ученика да стално и рационално обављају различите послове рада задовољавања личних потреба, потреба породице и друштвене средине;
- стицање навика и одговорности за чување и естетски изглед средине у којој ученик учи, ради и живи; развој и неговање урбане и комуналне културе;
- развијање свести о потреби колективног рада и принципима који се примењују у акцијама и активностима друштвено-корисног рада;
- развијање осећања одговорности за преузете обавезе и радне задатке уз неговање радне културе ученика и спремности за сарадњу.

Садржаји и облици рада

Одржавање школског простора: уређење учионице; уређење заједничких просторија (хол, степениште, сале, библиотека, терена за физичко васпитање и спорт); неговање зеленила у згради и ван ње (расађивање, неговање цвећа, дрвећа, украсних биљака); уређивање и одржавање простора за одмор у згради и ван ње.
Услужне делатности: рад у припремању и издавању школског листа; рад у школској библиотеци; помоћ у школској кухињи или трпезарији; дежурство у школи приликом појединих акција, приредби, такмичења, смотри; продаја школског прибора и сопствених производа; рад у школском расаднику цвећа и биља.
Израда украсних и употребних предмета: у сарадњи са предузећима израда предмета од: тканине, коже, вуне, керамике, стакла, метала, глинамола, пластике и гипса; израда паноа и зидних новина; израда шема, графикона и других наставних учила.

Хуманитарне и друге активности: добровољно давање крви; отклањање последица од елементарних непогода; сакупљање књига за школску библиотеку; акције сакупљања добровољног новчаног и другог прилога за оболеле или пострадале; акција "Друг-другу"; приредба за оболелу децу по болницама, за децу радника школе поводом Нове године; сакупљање секундарних сировина (стара хартија, флаше...).
Акција на територији месне заједнице: сарадња и помоћ предузећима (уређење, озелењавање терена, укључивање у производњу и сл.); сарадња и помоћ пољопривредним предузећима (производња и убирање усева и сл.); одржавање и уређење спомен-обележја и споменика; чишћење снега; учешће у акцијама пошумљавања, озелењавање и сл.; остале активности на молбу месне заједнице.
Активности по избору школе: све активности које нису обухваћене претходним целинама а покажу се као друштвено и педагошки оправдане (активности везане за професионално оспособљавање и сл.).
Објашњење за реализацију
Понуђени оријентациони програм свака школа треба да прилагоди својим условима, потребама, интересовањима и да донесе свој глобални програм који улази у састав годишњег програма школе.
На основу глобалног програма, свака одељењска заједница треба да донесе свој програм активности, водећи, при томе рачуна о следећем:
- да ученици одељења узму учешће у планирању и програмирању друштвено-корисног рада;
- да понуђене активности буду још више конкретизоване зависно од својих услова и интересовања;
- да се активности равномерно расподеле по месецима;
- да се оријентационо предвиди број часова за сваку целину;
- да се предвиде сарадници, наставници и други субјекти који ће учествовати у реализацији задатака;
- да се планира онолико активности колико ученици могу да ураде како ова активност не би ишла на штету наставе.

Непосредним планирањем и припремањем конкретне активности треба обухватити следеће: утврђивање трајања рада, места рада, састава и броја група, конкретног задужења за групу, одговорног ученика групе, резултати који се очекују по обављеном послу, анализе остварених резултата, појединци који су највише допринели, али и истицање оних који нису испунили очекивања.

ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Реализујући задатке и циљеве планираних активности, школска библиотека пружа допринос остваривању циљева образовања, односно доприноси интелектуалном, емоционалном, социјалном развоју ученика, стицању знања, вештина и ставова, стицању појединих компетенција, развоју креативности и естетске перцепције, доприноси њиховом оспособљавању за самостално учење и образовање за цео живот, способности комуницирања. Систематично се бави развојем способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација уз примену ИК технологија. Доприноси и развоју свести о значају очувања животне средине, поштовања културе и традиције свог и других народа, националне и светске културне баштине, културне и сваке друге различитости.

Област	Програмски задаци	Програмски садржаји; начин реализације задатака	Време	Циљеви
Планирање и програмира-ње образовно-васпитног рада	Планирање набавке библиотечке грађе	планирање средстава, финансијски план	Октобар	Побољшање структуре фонда према потребама наставе и личним интересовањима Правовремено организовање и осмишљавање активности Унапређење образовних ресурса библиотеке Обезбеђивање савремених извора
		Анализа издавачке продукције: сајтови	Током године	
		Анализа потреба	Током године	
	Планирање програмских активности	Израда годишњег плана и програма; израда оперативних планова (месечни, недељни, дневни)	Август-септембар Током године	
	Планирање рада са ученицима у библиотеци	Планирање разредних часова у библиотеци	Септембар	
		Планирање и припрема обуке	Септембар	
		Планирање активности ученика	Током године	
		Израда програма библиотечке секције	Септембар	
	Планирање развоја библиотеке Набавка библиотечке грађе	Планирање побољшања електронских ресурса библиотеке; едукативних електронских извора на сајту школе; квалитета и обима обуке	Током наредног периода	
		Посета сајму образовања	Октобар	
		Контакт са издавачима и дистрибутерима; обезбеђење финансијских средстава	Пре и после набавке	

Праћење и вредновање образовно-васпитног рада	Вођење аутоматизованог библиотечког пословања	Физичка и аналитичка обрада нових књига и постојећег фонда	Током године	Потпуна аутоматизација фонда / доступност свих публикација у електронском каталогу Допринос остваривању образовног рада кроз обезбеђивање свих расположивих извора и развијање вештина налажења, као и кроз квалитатан приступ изворима са уређеним информационим апаратом Допринос развоју дигиталне компетенције ученика, као и компетенције за рад са подацима
		Евиденција корисника, позајмица, резервације, информације	Током године	
		Претраживање базе података	Током године	
		Статистика; инвентарна књига	Током године	
	Одабирање и припремање библиотечке грађе за све облике образовно-васпитног рада	Претраживање, анализа, одабир и припремање библиотечке грађе за**:** матурске радове, реферате, писмене задатке, такмичења , припреме за час ученика и наставника, грађа за групни рад ученика, самосталну обраду дела, стручни испит и стручно усавршавање наставника, посебниа интересовања ученика и наставника	Током целе године према оперативним плановима, захтевима и потребама	
	Уређеност и доступност фонда	Побољшање смештаја и информационог апарата: конкурисање за средства; премештање делова фонда, издвајање за расход, побољшање међаша; естетско уређење	Годишњи планови	
	Побољшање информационе и информатичке писмености	Реализација обуке у III и IV разреду уз коришћење савремене ИК технологије (детаљније област: рад са ученицима); Упућивање на начине проналажења, вредновања извора и њихове поузданости и научне компетентности, информисање о поузданим (научним) изворима у индивидуалном раду са ученицима	Током целе године	
Рад са наставницима	Сарадња на промоцији читања	Припрема књижевних сусрета	Новембар	Подстицање наклоности према читању, осећаја за естетске вредности, развоја предметних и међупредметних компетенција Подстицај развоју информационе писмености Допринос реализацији индивидуалних наставних планова наставника, у примени различитих метода, допринос развоју компетенције за сарадњу Допринос одвијању васпитно-образвног процеса Подршка наставницима у остваривању стандарда
		Припрема часа поезије	Март	
		Планирање наставних јединица за самосталну обраду дела методом рада на тексту, на основу расположиве грађе	Април	
		Планирање активности ученика у припреми програма поводом јубилеја књижевника	Годишњи план	
	Припремање ученика за самостално коришћење извора информација	Планирање **обуке** за самостално проналажење и коришћење извора информација	Септембар-Октобар	
		Договарање и заједничко упућивање на изворе приликом израде матурских радова и реферата	Током године	
	Организовање наставних часова у библиотеци	Планирање наставних јединица за обраду у школској библиотеци према плану наставника и могућностима фонда	Према плану наставника	
		Припрема грађе за групни рад према тематским целинама	Приликом планирања	
		Реализација часова	Према плану	
	Коришћење ресурса библиотеке	Планирање реализације часова за које су потребни електронски ресурси библиотеке – рачунари са интернетом или у припреми ученика за такмичења	Планови наставника	
		Планирање и изнајмљивање електронске опреме за наставу у учионицама	Планови наставника	
		Планирање и припремање грађе за коришћење у учионицама	Планови наставника	

	Систематско информисање о новим књигама	Информисање о расположивој литератури на сајтовима издавача	Пре набавке	
		Информисање о јубилејима	Правовремено	
		Усмени прикази према плану за стручно усавршавање	Према плану	
Рад са ученицима	Обучавање ученика за самостално коришћење различитих извора информација Подстицање информационе писмености	Час обуке у I разреду: извори информација, самостално коришћење; библ. информ. Апарат школске библиотеке	Октобар	Оспособљавање ученика за самостално претраживање, коришћење и вредновање извора информација, презентовање информација Оспособљавање за сналажење у библиотечком информационом апарату школске библиотеке; унапређење дигиталне компетнције
		Час обуке у II разреду: улога библиографије и каталога – посредно претраживање извора	Октобар	
		Час обуке у III разреду: коришћење библиографских база података и база пуног текста	Октобар	
		Час обуке за IV разред – писање самосталног стручног рада; библиографско цитирање	Октобар	
		Упућивање приликом претраживања литературе кроз индивидуални рад са учеником	Током године	
	Обучавање ученика за коришћење библиотечког информационог апарата; упућивање у истраживачке методе рада	1. час обуке у I разреду: упознавање организације, садржаја и структуре фонда (фронтално- ППП презентација – демонстрација); 2. час: проналажење информација – коришћење стручне и референтне књиге – индивидуално	Октобар	Оспособљавање за израду самосталног стручног рада са пропратним апаратом; развој дигиталне компетенције и за рад са подацима - развој читалачке писмености и оспособљавање за самостално учење Развијање наклоности према књизи, читању, библиотеци, развој естетичке компетенције; подстицање креативности, допринос развоју интелектуалних вештина
		Час обуке за II разред: каталози и библиографије као део информационог апарата школске библиотеке; комбинована метода: фронтално и индивидуално , ППП презентација	Октобар	
		Час обуке у III разреду: коришћење библиографских база података и база пуног текста посредством интернета	Октобар	
		Помоћ у сналажењу кроз инивидуални рад са учеником	Током године	
	Упознавање ученика са методама и техникама научног истраживања и библиографског цитирања	Часови обуке за IV разред – израда самосталног стручног рада са акцентим на библиографском цитирању: ППП презентација; фронатално, дијалог	Октобар	
		Упућивање приликом израде матурских радова кроз индивидуални рад са учеником	Током године	
	Пружање помоћи ученицима у припреми задате теме, у усвајању метода самосталног рада на тексту	Саветодавни рад приликом припреме реферата, писмених, матурских радова, у припреми за такмичења кроз индивидуални рад са учеником; индивидуално	Током године	Развој компетенције за комуникацију, сарадњу, подстицање креативности; развој компетенције за рад са подацима
		Помоћ у припреми за самосталну обраду дела у сарадњи са наставником; индивидуални рад, рад у паровима	Током године	
	Подстицање позитивног односа према	Реализација разредног часа у билиотеци са ученицима I разреда - упознавање са ресурсима; фронтално, дијалог	Септембар	

	читању, навике посећивања школске библиотеке и узимања учешћа у њеним културно-просветним активностима	Припрема анкете о читалачким интересовањима	Септембар	
		Организовање књижевних сусрета у школи	Новембар	
		Учешће ученика у припреми часа поезије; индивидуално	Март	
		Учешће у изради изложбених тематских паноа; парови	Током године	
		Излагање препоручених наслова на изложбеној полици	Током године	
		Усмено препоручивање и подстицање; резервације	Током године	
		Постављање приказа нових књига на сајт школе	Набавка	
	Рад са ученицима у читаоници	Припрема за реализацију часова посвећених јубилеју књижевника: индивидуални рад, рад у паровима	Оперативни планови	
		Рад са члановима библиотечке секције према програму	Годишњи план	
		Осмишљавање и израда изложбених паноа; рад у паровима	Оперативни план	
		Увежбавње израде библиографије; претраживања електронских база и проналажења литературе на часовима разредног старешине кроз групни и индивидуални рад	План разредних старешина	
Рад са родитељима	Формирање читалачких навика ученика	Информисање родитеља посредством разредног старешине	Годишњи план	Подстицај развоју читалачких навика
Рад са директором, стручним сарадником, стручним већима; културне активности; Интернет презентација школе	Сарадња у вези са набавком, обезбеђивањем и коришћењем грађе	Договор са директором о обезбеђивању грађе	Сепембар	Унапређење васпитно-образовног процеса кроз заједничко планирање и правовремено обавештавање о новим изворима
		Достављање предлога и консултације са наставницима; финансијска конструкција	Сктобрар март	
		Информисање о расположивости књижевне и некњижевне грађе	Током године	
	Информисање о новонабављеној литератури	Усмено информисање и путем електронске поште	Након набавке	
		Припрема приказа у електронској форми за сајт школе	Након набавке	
		Израда паноа са приказом набављене грађе	Након набавке	Обогаћивање образовног окружења културним садржајима, промоција школе – допринос развоју естетичке компетенције ученика
		Излагање на изложбеној полици	Након набавке	
	Културне активности	Организација књижевних сусрета у склопу књижевног фестивала зЕтна	Октобар-новамбар	
		Припрема поетско-музичког рецитала у библиотеци поводом Светског дана поезије	Март	
		Припреме за обележавање јубилеја школе: електронске публикације-опис библиотечког печата; Летопис школе	Током школске године	Промоција школе, библиотеке, развој дигиталне компетенције ученика
		Обележавање значајних јубилеја у календарској години припремом програма, организовањем активности, израдом паноа	Према календару	
		Присуство на културним дешавањима са ученицима	Културни водич	
	Учеће у	Припрема летописа школе за текућу	Током године	

	припеми интернет презентације школе	годину		
		Прикази новонабављених књига	Након набавке	
		Представљање библиотеке за нови сајт	Током школске године.	
		Припрема информација и материјала за ученике, нових линкова на библиотечкој површини, едукативних програма	Током године	
Рад у стручним органима и тимовима	Активности према задужењима директора	Активности тимова према дефинисаној улози	Задати рок	Допринос успешној организацији рада
Сарадња са надлежним установама	Сарадња са просветним, научним, културним и другим установама	Сарадња са уредништвом и писцима „зЕтне“ поводом организовања књижевних сусрета	Септембар-новембар	Обогаћивање образовног окружења културнм садржајима
		Сарадња са Заводом за културу војвођанских Мађара	Током године	
		Организација посете Библиотеци Матице српске	Фебруар	
		Сарадња са З.Ф. „Стеван Сремац“	Током године	
Вођење документа-ције, припрема за рад, стручно усавршава-ње	Праћење и евиденција коришћења литературе	Вођење дневне, израда месечне и годишње статистике о коришћењу фонда	Током године	Испуњавање стандарда библиотечко-информационе делатности; обезбеђење неопходног библиотечко-информационог апарата, евалуација Обезбеђивање предуслова за успешно обављање и унапређивање планираних активности Обезбеђивање напредовања кроз побољшање Компетенција библиотекара
	Вођење документације о раду школске библиотеке; анализа и вредновање рада	Припрема података и израда анкете о библиотечком пословању	Новембар-децембар	
		Припрема података и израда годишњег извештаја школске библиотеке - анализа	Август	
		Припрема инвентарне књиге ; записника о процени вредности, спискова новонабављених књига	Децембар-јануар	
	Припрема за рад	Припрема за обуку, наставне часове у библиотеци, књижевне сусрете, програме	Оперативни планови	
		Праћење издавачке продукције, упознавање набављене грађе	Током године	
		Прикупљање и обрада података о активностима ученика и наставника за интернет презентацију	Током године	
		Праћење информација у струци	Током године	
		Припрема за рад са ученицима	Током године	
	Стручно усавршавање	Планирање стручног усавршавања изван и унутар установе	Септембар-јануар	
		Похађање акредитованих семинара	Према плану	
		Припрема за активности стручног усавршавања унутар установе	Према плану	

ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ ЗА ДВОЈЕЗИЧНУ ПОПУЛАЦИЈУ УЧЕНИКА

Настава се у школи одвија на два наставна језика – српском и мађарском.

Наствни кадар је двојезичан, што подразумева да сви наставници у школи говоре оба језика.

Настава се реализује у потпуности на матерњем језику, пошто је стручна заступљеност потуна.

С обзиорм на чињеницу да ученици имају тешкоће да савладају оба језика, организују се програми за њихов заједнички боравак и дружење како би кроз међусобну комуникацију развијали језик друге националности.

Ови програми се реализују преко ваннаставних активности, кроз организовање заједничких излета, свечаности, забава.

Ученички парламент се посебно бави овим активностима, приликом организовања заједничких манифестација на нивоу школе, где се посебно негује двојезичност, међусобно дружење ученика различитог матерњег језика.

На часовима страног језика (енглески и немачки) ученици су мешовитог састава – и српски и мађарски разреди заједно уче стране језике, те се на тај начин даље поспешује међусобна толеранција и хармоничан живот у двојезичној средини.

КОМПЕНЗАТОРНИ ПРОГРАМИ ЗА ПОДРШКУ УЧЕЊУ ЗА УЧЕНИКЕ ИЗ ОСЕТЉИВИХ ГРУПА

Компензаторни програми за ученике се организују у оквиру допунске и додатне наставе из појединих предмета.

Ученицима који имају тешкоће са моториком, омогућава се на часовима фискултуре развијање моторних способности, како би научили да користе поједине делове тела за извршење моторичких активности са којима имају тешкоће.

Ученички парламент организује разне активности – свечаности, игре, плес, забаву, које имају компензаторни карактер.

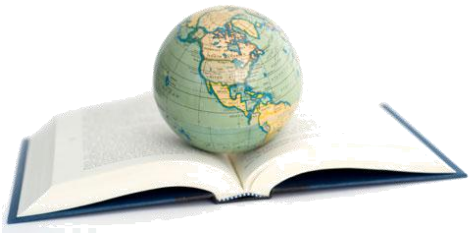

СМЕРНИЦЕ ЗА САРАДЊУ СА ОПШТИНСКИМ САВЕТОМ РОДИТЕЉА

Сарадња са Општинским саветом родитеља спроводи се кроз сарадњу Савета родитеља школе са Општинским саветом родитеља.

Сарадња обухвата међусобно информисање и предлагање мера и активности из надлежности Савета родитеља школе и Општинског савета родитеља.

Конкретна сарадња реализује се нарочито сарадњом између председника Савета родитеља школе, председника Општинског савета родитеља и представника Савета родитеља школе у Општинском савету родитеља.

Циљеви сарадње су нарочито:
1) остваривање програма образовања и васпитања, развојног плана и годишњег плана школе;
2) разматрање резултата спољашњег вредновања, самовредновања, завршног испита, националног и међународног тестирања и спровођење мера за обезбеђивање и унапређивање квалитета образовно-васпитног рада;
3) унапређивање услова за рад школе, одрастање и учење, безбедност и заштиту ученика;
4) заштита безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа, у сарадњи са надлежним органом јединице локалне самоуправе;
5) организовање екскурзија, односно програма наставе у природи и разматрање извештаја о њиховом остваривању;
6) остваривање права ученика, унапређивање образовања, васпитања и безбедности деце ученика;
7) унапређивање једнаког приступа, доступности и могућности образовања и васпитања за ученике и спречавања социјалне искључености ученика из угрожених и осетљивих група;
8) подршка Савету родитеља школе;
9) заступање интереса ученика у ситуацијама које су од значаја за унапређивање њиховог образовања, васпитања, безбедности и добробити;
10) сарадња са организацијама које делују у области образовања и васпитања, заштите здравља, социјалне заштите, културе, заштите и унапређења права детета и људских права.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА СА УЧЕНИЦИМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Ученицима са инвалидитетом настава физичког васпитања се прилагођава у складу са могућностима и врстом инвалидитета.

У случају да има ученика са инвалидитетом, Програм наставе са ученицима са инвалидитем израђује стручни актив за физичко васпитање на почетку школске године, у складу са могућностима и врстом инвалидитета ученика са инвалидитетом.

Програм наставе са ученицима са инвалидитем је саставни део Школског програма и Годишњег плана рада Школе.

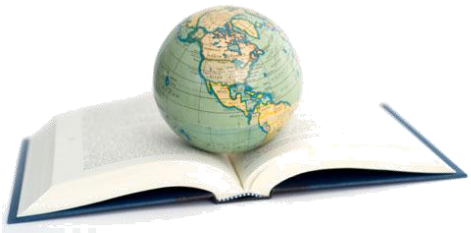

ПРОГРАМ УВОЂЕЊА ПРИПРАВНИКА У ПОСАО

Увођење приправника у посао спроводи се у складу са Правилником о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних сарадника ("Службени гласник РС", бр. 22/2005 и 51/2008).

Програм увођења у посао наставника, васпитача и стручног сарадника - приправника

Увођење у посао наставника, васпитача и стручног сарадника - приправника има за циљ да га оспособи за самосталан образовно-васпитни, васпитно-образовни, васпитни и стручни рад (у даљем тексту: образовно-васпитни рад) и за полагање испита за лиценцу.
Програмом увођења у посао наставник, васпитач и стручни сарадник - приправник стиче знања и развија вештине и способности потребне за остваривање образовно-васпитног рада.
Програм увођења у посао наставника, васпитача и стручног сарадника - приправника (у даљем тексту: програм), који садржи и посебан део програма који се односи на оспособљеност за рад са децом и ученицима са сметњама у развоју, одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

Обавеза увођења у посао и полагање испита за лиценцу

Обавезу увођења у посао и полагање испита за лиценцу има приправник и наставник, васпитач и стручни сарадник који испуњава услове за наставника, васпитача и стручног сарадника, а није савладао програм увођења у посао и нема лиценцу (у даљем тексту: приправник).
Наставник, васпитач и стручни сарадник са оствареним радним стажом ван установе нема својство приправника, али се уводи у посао и полаже испит за лиценцу као и приправник.

Установа

Приправник се уводи у посао савладавањем програма у установи у којој је запослен или у другој установи исте врсте, ако се тако обезбеђује успешније припремање за образовно-васпитни рад.
Установа пријављује министарству надлежном за послове образовања (у даљем тексту: Министарство) приправника најкасније у року од 15 дана од дана његовог пријема у радни однос.

Ментор приправника

За рад са приправником одређује се ментор.
За ментора може бити одређен истакнути наставник, васпитач или стручни сарадник који има лиценцу, једно од прописаних звања или најмање пет година радног искуства у области образовања и васпитања.

Ментора одређује директор установе решењем, почев од дана пријема у радни однос приправника, а по претходно прибављеном мишљењу стручног органа, и то за:
1) наставника - од стручног већа за област предмета;
2) васпитача и стручног сарадника у дечјем вртићу и дому ученика - од стручног актива;
3) стручног сарадника у школи - од педагошког колегијума.
Директор може да одреди за ментора наставника, васпитача или стручног сарадника из друге установе ако у установи нема одговарајућег лица.

Ментор и приправник

Ментор уводи у посао приправника, и то:
1) пружањем помоћи у припремању и извођењу образовно-васпитног рада;
2) присуствовањем образовно-васпитном раду најмање 12 часова у току приправничког стажа;
3) анализирањем образовно-васпитног рада у циљу праћења напредовања приправника;
4) пружањем помоћи у припреми за проверу савладаности програма.
Наставник, односно васпитач приправник у дечјем вртићу присуствује настави, односно активностима ментора, а по препоруци ментора и раду других наставника, односно васпитача у трајању од најмање 12 часова у току приправничког стажа.
Стручни сарадник установе, односно васпитач у дому ученика присуствује облику образовно-васпитног рада ментора, а по препоруци ментора и раду других стручних сарадника, односно васпитача, у трајању од најмање 12 часова у току приправничког стажа.
Ментор подноси извештај директору о оспособљености приправника за самостално извођење образовно-васпитног рада, најкасније у року од 15 дана након навршених годину дана увођења у посао приправника.

Евиденција

Приправник води евиденцију о свом раду, и то: сачињава месечни оперативни план и програм рада; израђује припрему за одржавање часа, односно активности; износи запажања о свом раду и раду са децом, односно ученицима, о посећеним часовима, односно активностима, о својим запажањима и запажањима ментора и доставља их ментору.
Приправник коме престане радни однос у установи пре истека приправничког стажа преноси у другу установу евиденцију о свом раду и мишљење ментора о увођењу у посао до престанка радног односа.
Ментор води евиденцију о раду приправника која садржи податке о: временском периоду у коме је радио са приправником, темама и времену посећених часова, односно активности, запажањима о раду приправника у савладавању програма, препорукама за унапређивање образовно-васпитног рада и оцени поступања приправника по датим препорукама.
Установа води евиденцију о запосленим приправницима, ствара услове за успешно савладавање програма и оспособљавање за самосталан образовно-васпитни рад.

Провера савладаности програма

Провера савладаности програма остварује се најраније након годину дана рада у установи, а најкасније у року од 15 дана од дана подношења извештаја ментора, и то: извођењем и одбраном часа наставника у школи, односно извођењем активности и њеном одбраном у дечјем вртићу, као и приказом и одбраном активности стручног сарадника у установи и васпитача у дому ученика (у даљем тексту: одговарајући облик образовно-васпитног рада).
Приправник бира, у сарадњи са ментором, тему облика образовно-васпитног рада.

Комисија за проверу савладаности програма

Проверу савладаности програма врши комисија у седишту установе у којој је приправник запослен.
Комисију образује директор решењем.
Комисију чине најмање три члана, и то:
1) за наставника у школи - директор као председник, члан стручног већа за област предмета, школски педагог или школски психолог, односно оба ако их има установа;
2) за васпитача у дечјем вртићу - директор као председник, члан стручног актива, педагог или психолог, односно оба ако их има установа;
3) за стручног сарадника и васпитача у дому - директор установе, као председник, стручни сарадник друге установе и представник васпитно-образовног, наставничког или педагошког већа.
Ментор не може да буде члан комисије, али има обавезу да присуствује провери савладаности програма.

Рад и извештај комисије

Проверу савладаности програма врши комисија у пуном саставу.
Пред комисијом приправник изводи одговарајући облик образовно-васпитног рада.
Оцену о савладаности програма даје комисија у писаној форми у виду извештаја.
Приликом сачињавања извештаја комисија разматра: извештај ментора, евиденцију приправника о његовом раду, оцену комисије о припреми, извођењу и одбрани одговарајућег облика образовно-васпитног рада.
Извештај комисије садржи: основне податке о приправнику, тему одговарајућег облика образовно-васпитног рада и оцену остварености програма - "у потпуности савладао програм" или "делимично савладао програм".
Када комисија оцени да је приправник делимично савладао програм, даје ментору и приправнику препоруку за даљи рад са роком за поновну проверу савладаности програма.
Приправник који у потпуности савлада програм стиче право на полагање испита за лиценцу.

ПРОГРАМ УВОЂЕЊА У ПОСАО НАСТАВНИКА, ВАСПИТАЧА И СТРУЧНОГ САРАДНИКА

Програмом увођења у посао приправник, наставник и стручни сарадник стиче знања и развија вештине и способности потребне за остваривање образовно-васпитног рада који се односе на:

НАСТАВНИК

На крају приправничког стажа наставник треба да:

1. Планирање, програмирање, остваривање и вредновање образовно-васпитног рада
- познаје структуру плана и програма образовно-васпитног рада;
- разуме улогу наставног предмета у остваривању циљева и задатака у образовању и васпитању;
- разуме повезаност између циљева, задатака, садржаја, метода и облика рада;
- разуме интердисциплинарну природу предметних садржаја;
- користи дидактичке и методичке принципе успешног планирања образовно- васпитног рада;
- познаје могућности и ограничења различитих врста наставе;
- планира различите типове и структуру наставних часова;
- зна да повезује различите методе и облике рада у процесу учења;
- зна да креира подстицају средину за учење и развој;
- бира садржаје, методе облике и технике рада у складу са условима у којима ради;
- познаје основне принципе рада одељењског старешине;

- подстиче изградњу заједништва у одељењу;
- зна да прилагођава захтеве развојним нивоима деце и стиловима учења деце;
- примењује индивидуални приступ деци у процесу образовно-васпитног рада;
- разуме улогу ученичких радова у образовно-васпитном процесу;
- познаје критеријуме добрих уџбеника, литературе и дидактичких средстава за остваривање образовно-васпитног рада;
- помаже ученицима у налажењу и избору литературе за различите активности;
- користи разноврсна дидактичка средства и различиту литературу;
- познаје различите начине остваривања ваннаставних и слободних активности;
- користи истраживачки приступ у образовно-васпитном раду;
- анализира сопствени образовно-васпитни рад;

2. Праћење развоја и постигнућа ученика
- разуме како се ученици развијају и како уче;
- познаје различите начине праћења, вредновања и оцењивања постигнућа ученика;
- зна да прати и вреднује постигнуће ученика у процесу учења;
- прати индивидуални развој и напредовање ученика и развој групе у целини;
- разуме вредновање постигнућа у функцији подршке напредовању ученика;
- подржава иницијативу ученика, мотивацију за рад и спонтано стваралачко изражавање;
- поштује принципе редовности у давању повратних информација о оствареним резултатима;
- уважава личност ученика у давању повратних информација о оствареним резултатима;
- помаже ученику да препозна своје потребе и емоције и изрази их на одговарајући начин;
- познаје начине и технике подстицања процеса самооцењивања ученика;
- зна да ствара атмосферу поштовања различитости;
- уважава иницијативу и слободу исказивања мисли, ставова и уверења код ученика;
- развија код ученика навику за пажљивим руковањем наставним материјалима;

3. Сарадња са колегама, породицом и локалном заједницом
- гради атмосферу међусобног поверења са свим учесницима у образовно- васпитном раду;
- познаје и примењује принципе успешне комуникације са свим учесницима у образовно-васпитном раду;
- разуме важност неговања партнерског односа са породицом ученика,
- поштује принцип приватности у сарадњи са породицом и колегама;
- поштује личност родитеља приликом давања повратних информација,
- размењује информације о ученику са родитељима поштујући принцип редовности;
- познаје различите облике сарадње са породицом ради обезбеђивања подршке развоју ученика;
- одржава добре професионалне односе са колегама;
- разуме важност тимског рада у установи;
- размењује запажања и искуства са колегама;
- познаје различите облике сарадње са локалном заједницом у циљу остваривања образовно-васпитних циљева и задатака;
- сарађује у организовању представљања различитих облика ученичког стваралаштва;
- разуме важност сарадње са стручним институцијама;

4. Рад са ученицима са сметњама у развоју
- разуме значај утицаја вршњака и средине на развој и образовање ученика са сметњама у развоју;
- разуме значај стварања атмосфере поштовања различитости;
- познаје начине укључивања ученика са сметњама у развоју у образовно- васпитном раду;
- зна да организује активности за укључивање ученика са сметњама у развоју у образовно-васпитни рад;

- разуме значај принципа индивидуализације процеса учења ученика са сметњама у развоју;
- познаје важност праћења, индивидуалног напредовања и постигнућа ученика са сметњама у развоју;
- разуме значај обезбеђивања одговарајуће физичке средине за адекватно укључивање ученика са сметњама у развоју у образовно-васпитни рад;

5. Професионални развој
- познаје значај континуираног професионалног развоја;
- упознат је са различитим облицима и начинима стручног усавршавања;
- разуме начине и техничке планирања стручног усавршавања;
- познаје структуру стручних тела на нивоу установе;
- познаје елементе за планирање сопственог стручног усавршавања;
- учествује у разним облицима стручног усавршавања;
- прати развој савремене литературе и образовне технологије;

6. Документација
- зна прописе из области образовања и васпитања;
- познаје права и дужности на радном месту;
- упознат је са документацијом на нивоу установе;
- разуме сврху педагошке документације;
- зна да води прописану и потребну документацију;
- чува поверљиве податке о детету/ученику и његовој породици;
- води евиденцију о учешћу у разним облицима стручног усавршавања;

СТРУЧНИ САРАДНИК

На крају приправничког стажа стручни сарадник треба да:

1. Планирање, програмирање, остваривање и вредновање образовно-васпитног рада
- зна основне принципе планирања и програмирања рада установе;
- зна основне принципе успешног планирања рада запослених у установи;
- познаје структуру плана и програма образовно-васпитног рада;
- разуме улогу наставних предмета и образовних садржаја у остваривању циљева и задатака у образовању и васпитању;
- разуме повезаност између циљева, задатака, садржаја, метода и облика рада;
- разуме интердисциплинарну природу предметних и образовних садржаја;
- познаје могућности и ограничења различитих типова наставе и активности;
- зна да креира подстицајну средину за учење и развој;
- зна да прилагођава захтеве развојним нивоима деце и стиловима учења деце;
- примењује индивидуални приступ деци током образовно-васпитног рада;
- разуме улогу дечијих и ученичких радова у образовно-васпитном процесу;
- познаје критеријуме добрих уџбеника, литературе и дидактичких средстава за остваривање образовно-васпитног рада;
- користи разноврсна дидактичка средства и различиту литературу;
- зна основне принципе структурирања одељења/васпитне групе;
- подстиче изградњу заједништва у одељењу/васпитној групи;
- познаје различите начине остваривања ваннаставних и слободних активности;
- анализира сопствени образовно-васпитни рад;
- уме да израђује основне инструменте за реализацију образовно-васпитног рада;
- организује превентивни ментално-хигијенски рад;

- користи истраживачки приступ у образовно-васпитном раду и размењује запажања и искуства са колегама;
- помаже запосленима у избору и примени различите литературе за образовно-васпитни рад;

2. Праћење развоја и постигнућа детета/ученика
- разуме како се деца/ученици развијају и како уче;
- зна да прати и вреднује постигнућа деце/ученика у процесу учења;
- зна да идентификује талентовану децу/ученике као и децу/ученике са тешкоћама у развоју и учењу и ради на стварању подстицајне средине за њихов развој;
- примењује индивидуални/групни саветодавно/васпитни рад са децом/ученицима;
- прати индивидуални развој и напредовање детета/ученика и развој групе у целини;
- разуме вредновање постигнућа у функцији подршке напредовања детета/ученика;
- познаје различите начине праћења, вредновања и оцењивања постигнућа детета/ученика;
- зна основне принципе успешне професионалне оријентације;
- подржава иницијативу деце/ученика, мотивацију за рад и спонтано стваралачко изражавање;
- поштује принцип редовности у давању повратних информација;
- уважава личност и приватност детета/ученика;
- помаже детету/ученику да препозна своје потребе и емоције и изрази их на одговарајући начин;
- познаје начине и технике подстицања процеса самовредновања детета/ученика;
- зна да ствара атмосферу поштовања различитости;
- уважава иницијативу и слободу исказивања мисли, ставова и уверења код детета/ученика;

3. Сарадња са колегама, породицом и локалном заједницом
- гради атмосферу међусобног поверења са свим учесницима у образовно- васпитном раду;
- познаје и примењује принципе успешне комуникације са свим учесницима у образовно-васпитном раду;
- познаје важност неговања партнерског односа са породицом детета/ученика;
- поштује принцип приватности у сарадњи са породицом и колегама;
- поштује личност и приватност родитеља;
- познаје различите облике сарадње са породицом, ради обезбеђивања подршке развоју детета/ученика;
- одржава добре професионалне односе са колегама;
- разуме важност тимског рада у установи,
- организује превентивни ментално-хигијенски рад у установи;
- познаје различите облике сарадње са локалном заједницом у циљу остваривања образовно-васпитних циљева и задатака;
- сарађује у организовању различитих облика дечијег/ученичког стваралаштва;

4. Рад са децом/ученицима са сметњама у развоју
- разуме значај утицаја вршњака и средине на развој и образовање деце са сметњама у развоју;
- разуме значај стварања атмосфере поштовања различитости;
- разуме значај принципа индивидуализације процеса учења ученика са сметњама у развоју;
- познаје начине укључивања деце/ученика са сметњама у развоју у образовно-васпитни рад;
- зна да организује активности за укључивање ученика са сметњама у развоју у образовно-васпитни рад;
- познаје важност праћења напредовања и постигнућа у складу са стварним могућностима деце/ученика са сметњама у развоју;
- разуме значај обезбеђивања одговарајуће физичке средине за адекватно укључивање деце/ученика са сметњама у развоју у васпитно-образовни рад;

5. Професионални развој

- познаје значај континуираног професионалног развоја;
- упознат је са различитим облицима и начинима стручног усавршавања;
- разуме начине и технике планирања стручног усавршавања;
- познаје структуру стручних тела на нивоу установе;
- учествује у припреми различитих облика стручног усавршавања на нивоу установе;
- познаје елементе за планирање сопственог стручног усавршавања;
- учествује у разним облицима стручног усавршавања;
- прати развој савремене литературе и образовне технологије;

6. Документација
- зна прописе из области образовања и васпитања;
- познаје права и дужности на радном месту;
- упознат је са документацијом на нивоу установе;
- разуме сврху педагошке документације;
- зна да сачињава прегледе, извештаје и анализе у вези са различитим питањима образовно-васпитне праксе;
- зна да води прописану и потребну документацију;
- чува поверљиве податке о детету/ученику и његовој породици;
- води евиденцију о учешћу у разним облицима стручног усавршавања.

БИБЛИОТЕКАР

На крају приправничког стажа библиотекар треба да:

1. Планирање, програмирање, остваривање и вредновање образовно-васпитног рада
- познаје структуру плана и програма образовно-васпитног рада;
- разуме интердисциплинарну природу предметних садржаја;
- зна да креира подстицајну средину за учење и развој;
- примењује индивидуални приступ ученицима током образовно-васпитног рада;
- разуме улогу ученичких радова у образовно-васпитном процесу;
- бира садржаје, методе, облике и технике рада у складу са условима у којима ради;
- познаје критеријуме добрих уџбеника, литературе и дидактичких средства за остваривање образовно-васпитног рада;
- познаје различите начине остваривања ваннаставних и слободних активности;
- анализира сопствени рад;
- користи истраживачки приступ у образовно-васпитном раду;
- планира набавке књига у складу са потребама и интересовањима ученика и запослених;
- помаже ученицима у налажењу и избору литературе за различите активности
- помаже запосленима у избору и примени различите литературе за образовно- васпитни рад;
- организује часове и различите типове активности у сарадњи са запосленима;

2. Праћење развоја и постигнућа ученика
- разуме како се ученици развијају и како уче;
- подржава иницијативу ученика, мотивацију за рад и спонтано стваралачко изражавање;
- зна да ствара атмосферу поштовања различитости;
- уважава иницијативу и слободу исказивања мисли, ставова и уверења код ученика;
- развија код ученика навику за пажљивим руковањем наставним материјалима;

3. Сарадња са колегама, породицом и локалном заједницом

- гради атмосферу међусобног поверења са свим учесницима у образовно- васпитном процесу;
- познаје и примењује принципе успешне комуникације са свим учесницима у образовно-васпитном раду;
- поштује принцип приватности у сарадњи са породицом и колегама;
- одржава добре професионалне односе са колегама;
- разуме важност тимског рада у установи;
- размењује запажања и искуства са колегама;
- познаје различите облике сарадње са локалном заједницом у циљу остваривања образовно-васпитних циљева и задатака;
- информише кориснике о новим издањима;
- организује сарадњу са позориштима, музејима, галеријама и другим установама и организацијама из области културе;
- организује књижевне сусрете и трибине;
- сарађује у организовању различитих облика ученичког стваралаштва;

4. Рад са ученицима са сметњама у развоју
- разуме значај вршњачког утицаја и утицаја средине на развој и образовање ученика са сметњама у развоју;
- разуме значај стварања атмосфере поштовања различитости;
- разуме значај принципа индивидуализације процеса учења ученика са сметњама у развоју;
- зна да организује активности за укључивање ученика са сметњама у развоју у образовно-васпитни рад;

5. Професионални развој
- познаје значај континуираног професионалног развоја;
- упознат је са различитим облицима и начинима стручног усавршавања;
- разуме начине и технике планирања стручног усавршавања;
- познаје структуру стручних тела на нивоу установе;
- познаје елементе за планирања сопственог стручног усавршавања;
- прати развој савремене литературе и образовне технологије;
- учествује у разним облицима стручног усавршавања;
- прати издавачку продукцију у складу са потребама школе;

6. Документација
- зна прописе из области образовања и васпитања;
- познаје права и дужности на радном месту;
- упознат је са документацијом на нивоу установе;
- зна да води прописану и потребну документацију;
- води евиденцију о учешћу у разним облицима стручног усавршавања.

ПРОГРАМ ТАКМИЧЕЊА СЕНЋАНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ ИЗ ХЕМИЈЕ ПОД НАЗИВОМ „ВИЛМОШ МАРИАШ"

Назив такмичења	Такмичење из хемије „Вилмош Мариаш"
Иницијатор (оснивач) такмичења	Сенћанска гимназија Сента
Организатор и реализатор такмичења	Сенћанска гимназија Сента
Наставни језик такмичења	Српски и мађарски језик
Место одржавања такмичења	Сенћанска гимназија Сента
Време одржавања такмичења	Сваке школске године у првом полугодишту
Носиоци релазије такмичења	Тим за спровођење такмичења који именује директор школе у коме морају бити сви наставници хемије

Оперативни програм о начину и поступку спровођења такмичења израдиће Тим за спровођење такмичења, који ће усвојити Наставничко веће.

Оперативни програм такмичења је саставни део овог Школског програма.

ПРОГРАМ ТАКМИЧЕЊА СЕНЋАНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ ИЗ БИОЛОГИЈЕ ПОД НАЗИВОМ „ГЕЗА ФАБРИ"

Назив такмичења	Такмичење из биологије „Геза Фабри"
Иницијатор (оснивач) такмичења	Сенћанска гимназија Сента
Организатор и реализатор такмичења	Сенћанска гимназија Сента
Наставни језик такмичења	Српски и мађарски језик
Место одржавања такмичења	Сенћанска гимназија Сента
Време одржавања такмичења	Сваке школске године у првом полугодишту
Носиоци релазије такмичења	Тим за спровођење такмичења који именује директор школе у коме морају бити сви наставници биологије

Оперативни програм о начину и поступку спровођења такмичења израдиће Тим за спровођење такмичења, који ће усвојити Наставничко веће.

Оперативни програм такмичења је саставни део овог Школског програма.

ПРОГРАМ КОНЦЕРТНИХ ПРОЈЕКАТА

Назив Програма	Концертни пројекти
Иницијатор (оснивач) пројеката	Национални савет мађарске националне мањине
Организатор пројеката	Национални савет мађарске националне мањине
Реализатор пројеката	Мађарска филхармонија из Мађарске
Садржаја пројеката	Одржавање 3 концерта од по 50 минута током године из уметничке музике: разни жанрови – озбиљна музика, народна музика и музика старих мајстора на старим инструментима
Циљ пројеката	Да ученици разумеју и заволе уметничку музику
Место одржавања пројеката	У Сенти: позориште или друга погодна сала
Време одржавања концерата	Током школске године у 1, 2. и 3. кварталу
Носиоци реализације у Сенћанској гимназији	Наставници музичке културе

Оперативни програм концерата израдиће наставници музичке културе, који ће усвојити Наставничко веће.

Оперативни програм концерата је саставни део овог Школског програма.

МЕРЕ УНАПРЕЂИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА НА ОСНОВУ АНАЛИЗЕ РЕЗУЛТАТА УЧЕНИКА НА МАТУРСКОМ И ЗАВРШНОМ ИСПИТУ

Мере унапређивања образовно-васпитног рада би биле следеће:

• Анализа резултата ученика на матурском испиту по Стручним већима
• Дефинисање области на којима су ученици постигли слабе и осредње резултате
• Укључивање ових области у планове образовно-васпитног рада.
• Реализација наставних и ван-наставних активности које укључују спорне области
• Праћење ученикових делатности током израде матурског рада (изабрана тема, коришћена литература, форма/изглед рада) од стране предметних наставника
• Евалуација предложених мера након анализе резултата матурског испита.

ПЛАН ПРИПРЕМЕ УЧЕНИКА ЗА МАТУРСКИ ИСПИТ

Задаци:	Активности:	План евалуације:	
Избор теме за матурски рад.	- Најава матурских испита. - Разговор са предметним професорима. - Доношење коначне одлуке. - Пријава теме за матурски рад одељенском старешини. - Верификовање тема на Наставничком већу	**Критери-јум успеха:**	Сви ученици на време изабрали тему за матурски испит
		Инстру-менти:	Записници са седнице Одељенског већа
		Носиоци активно-сти:	Наставници, ученици и одељенске старешине
		Време:	Током године
Израда матурског рада	- Менторски рад. - Израда радне верзије матурског рада. - Консултације и корекције - Израда коначне верзије	**Критери-јум успеха:**	Сви ученици урадили матурски рад
		Инстру-менти:	Записници

	матурског рада	**Носиоци активности:**	Наставници, ученици.
		Време:	Током године
Одбрана матурског рада	- Именовање комисије за одбрану матурског рада -З аказивање термина за одбрану - Одбрана и оцењивање матурског рада	**Критеријум успеха:**	Сви ученици одбранили матурски рад
		Инструменти:	Записници
		Носиоци активности:	Наставници, ученици
		Време:	током године
Реализација матурских испита по предметима: српски језик и књижевност, мађарски језик и књижевност, математика, страни језик (енглески, немачки и руски језик)	- Доношење одлуке и заказивање матурског испита - Информисање ученика - Организовање и одржавање матурских испита по предметима - Прегледање тестова - Оцењивање и пружање повратне информације	**Критеријум успеха:**	Сви ученици учествовали на матурском испиту
		Инструменти:	Записници
		Носиоци активности:	Наставници, ученици
		Време:	Током године

МЕРЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ ОСИПАЊА УЧЕНИКА

• Смањење броја изостанака
• Појачан рад одељенских старешина
• Појачан надзор ученика са посебним потребама
• Помоћ сутрчних сарадника ученику и родитељу
• Укључивање ученика у рад ученичког парламента, разних секција, ваннаставних активности
• Јачање система каријерног вођења и саветовања ученика
• Побољшање информисаности ученика о правима
• Појачана сарадња са факултетима.

МЕРЕ УНАПРЕЂИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА НА ОСНОВУ АНАЛИЗЕ РЕЗУЛТАТА УЧЕНИКА НА МАТУРСКОМ И ЗАВРШНОМ ИСПИТУ

Мере унапређивања образовно-васпитног рада би биле следеће:

• Анализа резултата ученика на матурском испиту по Стручним већима
• Дефинисање области на којима су ученици постигли слабе и осредње резултате
• Укључивање ових области у планове образовно-васпитног рада.
• Реализација наставних и ван-наставних активности које укључују спорне области
• Праћење ученикових делатности током израде матурског рада (изабрана тема, коришћена литература, форма/изглед рада) од стране предметних наставника
• Евалуација предложених мера након анализе резултата матурског испита.

ПЛАН ПРИПРЕМЕ УЧЕНИКА ЗА МАТУРСКИ ИСПИТ

Задаци:	Активности:	План евалуације:	
Избор теме за матурски рад.	- Најава матурских испита. - Разговор са предметним професорима. - Доношење коначне одлуке. - Пријава теме за матурски рад одељенском старешини. - Верификовање тема на Наставничком већу	**Критери-јум успеха:**	Сви ученици на време изабрали тему за матурски испит
		Инстру-менти:	Записници са седнице Одељенског већа
		Носиоци активно-сти:	Наставници, ученици и одељенске старешине
		Време:	Током године
Израда матурског рада	- Менторски рад. - Израда радне верзије матурског рада. - Консултације и корекције - Израда коначне верзије	**Критери-јум успеха:**	Сви ученици урадили матурски рад
		Инстру-менти:	Записници

	матурског рада	**Носиоци активности:**	Наставници, ученици.
		Време:	Током године
Одбрана матурског рада	- Именовање комисије за одбрану матурског рада -З аказивање термина за одбрану - Одбрана и оцењивање матурског рада	**Критеријум успеха:**	Сви ученици одбранили матурски рад
		Инструменти:	Записници
		Носиоци активности:	Наставници, ученици
		Време:	Током године
Реализација матурских испита по предметима: српски језик и књижевност, мађарски језик и књижевност, математика, страни језик (енглески, немачки и руски језик)	- Доношење одлуке и заказивање матурског испита - Информисање ученика - Организовање и одржавање матурских испита по предметима - Прегледање тестова - Оцењивање и пружање повратне информације	**Критеријум успеха:**	Сви ученици учествовали на матурском испиту
		Инструменти:	Записници
		Носиоци активности:	Наставници, ученици
		Време:	Током године

ПЛАН СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА НАСТАВНИКА И СТРУЧНИХ САРАДНИКА

Циклуси	Активности школе	Ноциоци	Време	Активности наставника појединачно
Планирање	**- Израда годишњег плана стручног усавршавања** наставника и стручних сарадника на основу сагледавања развијености компетенција у претходном циклусу (**извештај** о стручном усавршавању наставника и стручних сарадника са анализом резултата примене стечених знања и вештина), сагледавања **личних планова** наставника и стручних сарадника, **резултата самовредновања** и вредновања квалитета рада установе, извештаја о остварености стандарда постигнућа и **уважавања приоритетних области** значајних за развој образовања и приоритета исказаних у развојном плану школе. - **Усвајање** годишњег плана стручног усавршавања у склопу годишњег плана школе	Тим за израду плана стручног усавршава-ња директор Школски одбор	август (лични план) септембар (школски): израда и усвајање	**- Израда личног плана стручног усавршавања за текућу годину која подразумева п**ланирање облика стручног усавршавања у установи, планирање похађања семинара и других облика стручног усавршавања ван установе на основу процене развијености компетенција - Лични план професионалног развоја наставника и стручног сарадника сачињава се на основу самопроцене нивоа развијености свих компетенција а према стандардима компетенција
Остваривање	**- Обезбеђивање остваривања планираних активности стручног усавршавања у установи, према личним плановима наставника и стручних већа и то:** - извођење угледног часа**,** активности, са дискусијом	Директор наставник стручна већа	Током целе године према плановима наставника, стручних већа, годишњем плану стручног усавршава-ња	**- Реализација сручног усавршавања у установи у виду :** - **одржавања угледног** часа, активности, радионице - присуства и учешћа у дискусији и анализи - излагања на састанцима стручних органа које се односи на: - савладан програм стр. усавршавања

	и анализом, радионице - излагање на састанцима стручних органа и тела које се односи на савладан програм стручног усавршавања или други облик стручног усавршавања ван установе, приказ стручне књиге, приручника, дидактичког материјала, стручног чланка, примену наученог са стручног усавршавања; резултате праћења развоја детета и ученика; резултате обављеног истраживања, студијско путовање, стручну посету и др. - реализација истраживања, пројекта образовно-васпитног карактера у установи, програма од националног значаја у установи, програма огледа, модел центра, облика стручног усавршавања који је припремљен и остварен у установи у складу са потребама запослених - **подстицање и организовање извођења** наведених облика стручног усавршавања - **предузимање мера за унапређивање компетенција наставника и стручних сарадника према утврђеним потребама** - Обезбеђивање средстава за похађање семинара - Реализација семинара у просторијама школе за наставнике и стручне сараднике - Планирање распореда одсуства наставника и стручних сарадника - **предузимње мера за унапређивање компетенција наставника и стручног сарадника планирањем додатног стручног усавршавања**	Стручна већа директор Педагошки колегијум Локална самоуправа		**- приказ књиге, чланка, приручника, дидакт. материјала...** - присуства уз учешће у дискусији и анализи **- учешћа у планирању и остваривању** истраживања, пројекта образовно-васпитног карактера у установи, програма од националног значаја у установи, програма огледа, модел центра, облика стручног усавршавања који је припремљен и остварен у установи у складу са потребама запослених - у оквиру **стручног усавршавања изван установе :** **- похађање акредитованог семинара** или програма високошколске установе - **учешће** на стручном скупу, конгресу, сабору, сусретима, конференцији, саветовању, симпозијуму, округлом столу трибини; летњој и зимској школи, стручном и студијском путовању. **- реализација активности у складу са личним планом, мимо наведених облика**
Праћење	- **Праћење остваривања плана свих облика**	Тим за праћење	Током године	- Систематично праћење, анализа и вредновање свог образовно-васпитног

	стручног усавршавања наставника и стручних сарадника - **вођење евиденције** о стручном усавршавању наставника и стручног сарадника Педагошки колегијум одређује **свог члана који прати остваривање плана** стручног усавршавања установе и о томе тромесечно извештава директора	стручног усавршава-ња Педагог школе		рада, развоја компетенција, напредовања и професионалног развоја, чување најважнијих примера из своје праксе, примера примене наученог током стручног усавршавања, личног плана професионалног развоја (**портфолио**)
Анализа евалуација	- **Анализа резултата самовредновања** и спољашњег вредновања рада установе (извештаји ; документа) - **Вредновање резултата стручног усавршавања –** SWOT анализа - **Сачињавање годишњег извештаја** о стручном усавршавању - **Разматрање извештаја на седници Наставничког већа** - **Усвајање годишњег** извештаја у склопу годишњег извештаја школе Извештај о стручном усавршавању даје одговоре на питања: да ли су планиране активности остварене, које измене и због чега, колики број запослених је обухваћено, који облици, да ли је заступљена различитост, које компетенције, начин финсирања, стечена звања).	Тим за праћење стр. усавршава-ња, директор Наставничко веће Школски одбор	Јуни-август	**-Израда личног извештаја** о стручном усавршавању (са евалуацијом) у току претходне године - **Достављање извештаја** тиму за праћење стручног усавршавања ради анализе на нивоу школе У поступку самовредновања и планирања свог стручног усавршавања и професионалног развоја наставник примењује стандарде компетенција - Правилник

22. ОБРАСЦИ

22.1. НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПО ПРЕДМЕТИМА, РАЗРЕДИМА, СМЕРОВИМА И НАСТАВНИМ ТЕМАМА

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

НАЗИВ ШКОЛЕ		**„СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА“, СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Српски језик и књижевност		
РАЗРЕД		Први		
СМЕР		Сви смерови		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		148		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
I УВОД У ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА (30 часова)	Стицање нових и продубљивање стечених знања о књижевности као уметности и науци, о њеном статусу у друштву и култури, нацији и свету, развијање позитивног става према књизи и читању; стицање умења тумачења	дефинише кључне појмове теорије и историје књижевности и књижевне критике, да препознаје врсте књижевих текстова, стилистичке и версификацијске појмове, да теоријска знања примењује у	Методе рада на тексту, метода показивања, метода практичних радова ученика и вежбе, метода разговора или дијалошка метода, аудиовизуелна и текстуална наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике,

	књижевних дела у ширем контексту.	тумачењу књижевних текстова.		мотивише их.
II КЊИЖЕВНОСТ СТАРОГ ВЕКА (10 часова)	Стцање знања о књижевости старог века, о епу, трагедији као књижевној врсти и његовим одликама.	Препознавање одлика књижевних врста, анализира, тумачи и вреднује дела у одређеном контексту.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
III СРЕДЊОВЕКОВНА КЊИЖЕВНОСТ (12 часова)	Стцање знања о књижевости средњег века и српској културној баштини, врстама средњовековне књижевности.	Препознаје жанрове средњовековне књижевности, анализира, тумачи и вреднује дела у одређеном контексту.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
IV НАРОДНА (УСМЕНА) КЊИЖЕВНОСТ (12 часова)	Стцање нових и продубљивање постојећих знања о народној књижевности и књижевним врстама, формирање ставова о усменим творевинама.	Препознаје лирске и епске врсте народне књижевности, анализира, тумачи и вреднује њихове одлике и конкретна значења дела.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

V ХУМАНИЗАМ И РЕНЕСАНСА (12 часова)	Стцање нових и продубљивање постојећих знања о књижевности хуманизма и ренесансе и доминантним књижевним врстама и њиховим одликама, формирање ставова о епохи.	Препознаје одлике доминантних књижевних врста, тумачи, анализира и вреднује конкретна дела.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
VI БАРОК И КЛАСИЦИЗАМ (7 часова)	Стцање нових и продубљивање постојећих знања о књижевности барока и класицизма, и доминантним књижевним врстама и њиховим одликама, формирање ставова о епохи.	Препознаје одлике доминантних књижевних врста, тумачи, анализира и вреднује конкретна дела.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
VII ЛЕКТИРА (5 часова)	Развијање способности самосталног истраживања и приступа књижевним делима, умења читања, тумачења и анализирања књижевних дела.	Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад

ЈЕЗИК (32 часа)	Стицање и проширивање знања о појму језика, фонетике, фонологије и правописа.	Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области науке о језику.	Методе рада на тексту, индивидуални облик рада са ученицима, рад у паровима.текстуална наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално решава проблеме, примењује знања, образлаже резултате. Наставник подстиче самосталан рад ученика.
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20 часова)	Развијање способности и умења правилног, језички и стилски коректног говорења и писања.	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, рад у пару.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално ради задатк, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**„СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА“ СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Српски језик и књижевност		
РАЗРЕД		Други		
СМЕР		Природно-математички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		105		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ПРОСВЕТИТЕЉСТВО (9)	Стицање нових знања о епохи просветитељства, жанру аутобиографије, беседе,умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици просветитељства	Самостално препознаје жанрове просветитељства, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, идивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
РОМАНТИЗАМ (35)	Стицање нових знања о епохи романтизма, контексту буђења народне свести, романтичарској поетици, жанровима лирике и поетици лирског субјекта, умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици романтизма.	Самостално препознаје жанрове и одлике дела романтизма, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, идивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

РЕАЛИЗАМ (25)	Стицање нових знања о епохи реализма, променама у европској културно-историјској баштини, реалистичкој поетици, жанровима романа и приповетке, умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици реализма.	Самостално препознаје жанрове и одлике дела романтизма, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, идивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
ЛЕКТИРА (6)	Развијање способности самосталног истраживања и приступа књижевним делима, умења читања, тумачења и анализирања књижевних дела.	Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.
ЈЕЗИК (24)	Стицање и проширивање знања о појму језика, правописа, врстама речи.	Самостално решава задатке и примењује знања из морфологије (у ужем смислу).	Методе рада на тексту, индивидуални облик рада са ученицима, рад у паровима.текстуална наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално решава проблеме, примењује знања, образлаже резултате. Наставник подстиче самосталан рад

				ученика.
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (12)	Развијање способности и умења правилног, језички и стилски коректног говорења и писања.	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, рад у пару.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално ради задатк, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**„СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА“ СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Српски језик и књижевност		
РАЗРЕД		Други		
СМЕР		Општи, друштвено-језички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		140		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ПРОСВЕТИТЕЉСТВО (9)	Стицање нових знања о епохи просветитељства, жанру аутобиографије, беседе,умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици просветитељства	Самостално препознаје жанрове просветитељства, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, идивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
РОМАНТИЗАМ (45)	Стицање нових знања о епохи романтизма, контексту буђења народне свести, романтичарској поетици, жанровима лирике и поетици лирског субјекта, умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици романтизма.	Самостално препознаје жанрове и одлике дела романтизма, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

РЕАЛИЗАМ (27)	Стицање нових знања о епохи реализма, променама у европској културно-историјској баштини, реалистичкој поетици, жанровима романа и приповетке, умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици реализма.	Самостално препознаје жанрове и одлике дела романтизма, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
ЛЕКТИРА (10	Развијање способности самосталног истраживања и приступа књижевним делима, умења читања, тумачења и анализирања књижевних дела.	Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.
МОРФОЛОГИЈА (У УЖЕМ СМИСЛУ)	Стицање и проширивање знања о појму језика, правописа, врстама речи.	Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области науке о језику.	Методе рада на тексту, индивидуални облик рада са ученицима, рад у паровима.текстуална наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално решава проблеме, примењује знања, образлаже резултате. Наставник подстиче самосталан рад

				ученика.
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (27)	Развијање способности и умења правилног, језички и стилски коректног говорења и писања.	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, рад у пару.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално ради задатк, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**„СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА“ СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Српски језик и књижевност		
РАЗРЕД		Трећи		
СМЕР		Друштвено - језички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		180		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
МОДЕРНА (45)	Стицање нових знања о епохи модерне, њеном настанку, књижевним струјањима, значајним песицима; појмови симболизма, парнасизма, импресионизма; уклети песници, умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици модерне	Самостално препознаје карактеристике модернистичке песме , тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, идивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
МЕЂУРАТНА И РАТНА КЊИЖЕВНОСТ (45)	Стицање нових знања о периоду међуратне и ратне књижевности, поетици, појму утилитаризма и утилитарне поезије, струјањима унутар књижевнг периода, умења тумачења дела у складу са културно-историјским контекстом и изградња ставова о поетици међуратне и ратне	Самостално препознаје жанрове и одлике дела међуратне и ратне књижевности, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

	књижевности			
ЛЕКТИРА (20)	Развијање способности самосталног истраживања и приступа књижевним делима, умења читања, тумачења и анализирања књижевних дела.	Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.
СИНТАКСА (15) ПРАВОПИС (4)	Проширивање знања из области транскрипције речи, обнављање знања у области реченица; реченица у ширем смислу, лексичке и морфосинтаксичке речи, њихова идентификација; врсте синтагми копулативне конструкције	Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад
ТВОРБА РЕЧИ (6)	Основни појмови о грађењуречи, важнији модели за извођење именица, усвајање и проширивање знања о важнијим моделима за извођење именица, придева и глагола; полусложенице	Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.
ЛЕКСИКОЛОГИЈА СА ЕЛЕМЕНТИМА ФРАЗЕОЛОГИЈЕ И ТЕРМИНОЛОГИЈЕ (10)	Стицање и проширивање знања о појму лексике, богаћење речника, појмови хомонимије, хомографије,	Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области науке о језику.	Методе рада на тексту, индивидуални облик рада са ученицима, рад у паровима.текстуална наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално решава проблеме, примењује знања, образлаже резултате.

	синонимије, антонимије			Наставник подстиче самосталан рад ученика.
КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (35)	Развијање способности и умења правилног, језички и стилски коректног говорења и писања.	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, рад у пару.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално ради задатк, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**„СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА“ СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Српски језик и књижевност		
РАЗРЕД		Четврти		
СМЕР		Општи		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		128		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА (26)	Стицање нових знања о методологији проучавања књижевног дела, смислу и задацима проучавања, различитим односима према књижевности, као и проучавању слојевите структуре књижевног дела; појмови семиотичке и структуралне анализе дела и ликова; антидрама	Самостално препознаје структуру књижевног дела, анализира њене делове, мотиве и структуру, употребљава различите методе приликом тумачења књижевног дела	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, идивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ (34)	Стицање нових знања о савременој књижевности, њеној поетици, поетском језику у делима савремених песника; упознавање са делима и ауторима савремених књижевних дела, стварање корелације са другим уметностима истог периода	Самостално препознаје жанрове и одлике дела савремене књижевности, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
ЛЕКТИРА (20)	Развијање	Самостално	Методе рада на	Ученик чита,

	способности самосталног истраживања и приступа књижевним делима, умења читања, тумачења и анализирања књижевних дела.	тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове	тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.	
СИНТАКСА (15)	Проширивање знања из области прилошко – падежних конструкција; падежна синонимија, поливалентност падежа; увежбавање и утврђивање знања из области конгруенције, зависних и независних реченица, напоредних конструкција; актуализација реченице	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад	
ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ И ПРАВОПИС (15)	Проширивање знања о језику, његовој улози у култури и друштву, корелацији са другим друштвеним категоријама; утврђивање правописних правила и њихово увежбавање	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.	

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (18)	Развијање способности и умења правилног, језички и стилски коректног говорења и писања.	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, рад у пару.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално ради задатк, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**„СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА“ СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Српски језик и књижевност		
РАЗРЕД		Четврти		
СМЕР		Друштвено – језички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		160		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА (35)	Стицање нових знања о методологији проучавања књижевног дела, смислу и задацима проучавања, различитим односима према књижевности, као и проучавању слојевите структуре књижевног дела; појмови семиотичке и структуралне анализе дела и ликова; антидрама	Самостално препознаје структуру књижевног дела, анализира њене делове, мотиве и структуру, употребљава различите методе приликом тумачења књижевног дела	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, идивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ (40)	Стицање нових знања о савременој књижевности, њеној поетици, поетском језику у делима савремених песника; упознавање са делима и ауторима савремених књижевних дела, стварање корелације са другим уметностима истог периода	Самостално препознаје жанрове и одлике дела савремене књижевности, тумачи, вреднује књижевно дело у складу са поетиком, аргументује ставове о прочитаном.	Методе рада на тексту, метода показивања, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада и рад у паровима, учење путем открића текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик слуша, уочава, анализира, примењује нова знања у разговору и читању, размењује сопствена знања и мишљења, истражује; наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
ЛЕКТИРА (20)	Развијање	Самостално	Методе рада на	Ученик чита,

	способности самосталног истраживања и приступа књижевним делима, умења читања, тумачења и анализирања књижевних дела.	тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове	тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.	
СИНТАКСА (20)	Проширивање знања из области прилошко – падежних конструкција; падежна синонимија, поливалентност падежа; увежбавање и утврђивање знања из области конгруенције, зависних и независних реченица, напоредних конструкција; актуализација реченице	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст и запажања.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад	
ОПШТИ ПОЈМОВИ О ЈЕЗИКУ И ПРАВОПИС (15)	Проширивање знања о језику, његовој улози у култури и друштву, корелацији са другим друштвеним категоријама; утврђивање правописних правила и њихово увежбавање	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, метода разговора или дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, групни облик наставног рада, истраживачки рад.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик чита, анализира, уочава, примењује новостечена знања у тумачењу, износи мишљења и ставове; наставник подстиче и мотивише ученике на читање и самосталан рад.	

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (30)	Развијање способности и умења правилног, језички и стилски коректног говорења и писања.	Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст.	Методе рада на тексту, дијалошка метода, индивидуални облик рада са ученицима, рад у пару.текстуална и аудиовизуелна наставна средства.	Ученик у практичном раду самостално ради задатк, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика.

МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ОПШТИ И ДРУШТВЕНИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**148**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Књижевни родови и књижевне врсте 19	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких	Правилно научи шта значи лирика и лирске врсте, епика и епске врсте и драма и драмске врсте.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	дела, обезбеђује знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова.			
Књижевност старог века 14	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Треба да зна: 1.опште карактеристике раздобља 2.књижевност старог века на истоку 3.класична грчка књижевност 4.римска књижевност.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
	Упознаје ученике са	Треба да научи: 1.главне	Облик рада: комбиновани	Активности ученика:

Књижевност средњег века 12	књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	карактеристике средњовековне културе 2.главне књижевне врсте европског и мађарског средњег века и његове вредности у светској књижевности.	– индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Ренесанса 28	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија	Треба да зна: 1.главне карактеристике европског и мађарског хуманизма и ренесансе 2.ренесанса као епоха историје уметности и књижевности 3.хуманизам и реформација као световни односно црквени покрет ренесансе	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

	књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	и њихов значај у историји књижевности.	средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Барок 17	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање,	Треба да зна: 1.барок као епоха историје уметности и књижевности 2.важније књижевне врсте барока у Европи (и у Мађарској) и његове вредности у светској књижевности.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.			
Народна књижевност 9 Узајамне мађарско-југословенске књижевне везе 8	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Треба да зна: 1.појам народне књижевности (фолклорне литературе) 2.књижевне врсте народне књижевности 3.узајамне везе у народној књижевности.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Језик 17	Уводи ученике у проучавање језика као система, упознаје ученике са социо-лингвистичким и	Треба да зна: 1 настанак језика 2.говор 3.језик 4.систем језичких знакова 5.језичка комуникација 6.језичке	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено

	лингвистичким знањима, тумачи језичке појаве на основу историје језика, развија изражање способности ученика, оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси, васпитава у духу језичке толеранције према језицима других.	промене	и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Фонетика 12	Уводи ученике у проучавање језика као система, тумачи језичке појаве на основу историје језика, развија изражање способности ученика, оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси.	Треба да зна: 1.појам фонеме 2.самогласници 3.сугласници	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стил **Састављање**	Уводи ученике у проучавање језика као	Треба да зна: 1.функција речи и реченице за	Облик рада: комбиновани –	Активности ученика: стичу знања на

текста 12	система. Понављање и систематизација знања.	означавање нечега у тексту 2.различита конструкција (композиција) и различити стилови књижевних, научних и службених текстова.	индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ОПШТИ И ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**140**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Класицизам и просвећеност Књижевност мађарске просвећености 34	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела, обезбеђује знања из	Правилно научи шта значи поетика класицизма, француска класицистична драма, немачки класицизам, карактеристике епохе и покрета, периодизација, односи у култури. Класицизам, сентиментализам Поглед на свет француске просвећености, енциклопедисти. Просвећеност у Енглеској и у Немачкој. Писци мађарске просвећености.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова.			
Романтизам Романтизам у мађарској и јужнословенској књижевности 35	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Правилно научи шта значи појам, настанак, фазе развоја, уметничке карактеристике романтизма. Енглески, немачки, француски и руски романтизам. Поетика романтизма. Карактеристике и периодизација епохе и покрета. Критички осврт на дело Данијела Бержењија и Ференца Келчеија.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Реализам Мађарска и јужнословенска	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија	Правилно научи шта значи појам реализма и његова условљеност с	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

књижевност у другој полпвини 19.века 47	хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	аспекта историје књижевности. Ретроактивни утицај реализма на романтику. Француски, руски и енглески реализам. Поетика реализма: Балзак. Писци: Јанош Арањ, Имре Мадач, Јанош Вајда, Мор Јокаи, Калман Миксат – живот и стваралаштво.	фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Врсте речи 12	Уводи ученике у проучавање језика као система, упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима, тумачи језичке појаве на основу историје језика, развија изражање способности ученика, оспособљава	Треба да зна: 1.глаголи 2.именице 3.творба речи 4.придеви 5.бројеви 6.заменице 7.остале врсте речи	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика;

	ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси, васпитава у духу језичке толеранције према језицима других.		презентација, табла, уџбеници.	оцењује научено на часу.
Стилистика **Састављање текста** **12**	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна:стилистичке вредности творбе речи приликом састављања текста. Повећање фонда синонима и њихова употреба.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**144**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Књижевност на крају 19. века и на почетак 20. века **20**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела, обезбеђује знања из	Треба да зна: основне карактеристике и представници књижевности (Бодлер, Артур Рембо, Верлен, Маларме, Елек Гожду, Иштван Темеркењ, Даниел Пап); стилске струје: симболизам, импресионизам, арт нуво, натуралиsам	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова.			
Модерна мађарска књижевност на почетак 20. века **34**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Треба да зна: основне карактеристике и представници модерне књижевности. (Ендре Ади, Ђула Круди, Михаљ Бабич, Деже Костолањи, Арпад Тот, Жигмонд Мориц, Ђула Јухас, Геза Чат)	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Модернизам и авангард	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија	Треба да научи: стил авангардима: футуризам, експресионизам,	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

20	хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	дадаизам, сиреализам, конструктивизам, кубизам; главне карактеристике авангардне књижевности (Томас Ман, Александр Блок, Ф. Г. Лорка)	фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Књижевност јужнословенска **4**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке	Писци: Вељко Петровић, Кочо Рацин, Тин Ујевић.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика;

	навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.		презентација, табла, уџбеници.	оцењује научено на часу.
Књижевност мађара у периоду 1. и 2. светског рата **30**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-	Треба да научи: стил авангардима: футуризам, експресионизам, дадаизам, сиреализам, конструктивизам, кубизам; главне карактеристике авангардне књижевности (Милан Фишт, Лајош Кашак, Арон Тамаши, Леринц Сабо, Атила Јожеф, Ендре Гелери Андор, Миклош Радноти)	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	уметничких дела.			
Реченица **20**	Уводи ученике у проучавање језика као система, упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима, тумачи језичке појаве на основу историје језика, развија изражање способности ученика, оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси, васпитава у духу језичке толеранције према језицима других.	Треба да зна: напоредна реченица и врсте, систем простих реченица у сложеној реченици, убачена проста реченица.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Књижевност југословенских мађара у периоду 1. и 2. светског рата **10**	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна: главне карактеристике књижевности (Корнел Сентелеки, Карољ Сирмаи, Ласло Гал, Михаљ Мајтењи, ЈАнош Херцег); Часопис: Híd, Kalangya; социјалистички лира.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

			метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стилистика **Састављање текста** **6**	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна:стилистичке вредности творбе речи приликом састављања текста. Повећање фонда синонима и њихова употреба.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**180**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Књижевност на крају 19. века и на почетак 20. века **26**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела, обезбеђује знања из	Треба да зна: основне карактеристике и представници књижевности (Бодлер, Артур Рембо, Верлен, Маларме, Латремон, Елек Гожду, Иштван Темеркењ, Даниел Пап, Ђула Темеркењ); стилске струје: симболизам, импресионизам, арт нуво, натурализам	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова.			
Модерна мађарска књижевност на почетак 20. века **42**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Треба да зна: основне карактеристике и представници модерне књижевности. (Ендре Ади, Ђула Круди, Михаљ Бабич, Деже Костолањи, Арпад Тот, Жигмонд Мориц, Ђула Јухас, Геза Чат)	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Модернизам и авангард	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија	Треба да научи: стил авангардима: футуризам, експресионизам,	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

22	хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	дадаизам, сиреализам, конструктивизам, кубизам; главне карактеристике авангардне књижевности (Томас Ман, Александр Блок, Ф. Г. Лорка)	фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Књижевност јужнословенска **5**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке	Писци: Вељко Петровић, Кочо Рацин, Тин Ујевић.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика;

	навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.		презентација, табла, уџбеници.	оцењује научено на часу.
Књижевност мађара у периоду 1. и 2. светског рата **32**	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-	Треба да научи: стил авангардима: футуризам, експресионизам, дадаизам, сиреализам, конструктивизам, кубизам; главне карактеристике авангардне књижевности (Милан Фишт, Лајош Кашак, Арон Тамаши, Леринц Сабо, Атила Јожеф, Ендре Гелери Андор, Миклош Радноти)	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	уметничких дела.			
Реченица **25**	Уводи ученике у проучавање језика као система, упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима, тумачи језичке појаве на основу историје језика, развија изражање способности ученика, оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси, васпитава у духу језичке толеранције према језицима других.	Треба да зна: напоредна реченица и врсте, систем простих реченица у сложеној реченици, убачена проста реченица.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Књижевност југословенских мађара у периоду 1. и 2. светског рата **15**	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна: главне карактеристике књижевности (Корнел Сентелеки, Карољ Сирмаи, Ласло Гал, Михаљ Мајтењи, ЈАнош Херцег); Часопис: Híd, Kalangya; социјалистички лира.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

			метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Правопис 6	Понављање и систематизација знања.	Треба да зна: 1.интерпункције, 2.основни принципи правописа мађарског књижевног језика	Облик рада: комбиновани – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад на текст, илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, текст, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стилистика **Састављање текста 7**	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна:стилистичке вредности творбе речи приликом састављања текста. Повећање фонда синонима и њихова употреба.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

			уџбеници.	

НАЗИВ ШКОЛЕ		СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА		
ПРЕДМЕТ		МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ		
РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ		
СМЕР		ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		160		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Проучавање књижевних дела 22	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-	Правилно научи шта значи лирика и лирске врсте, епика и епске врсте и драма и драмске врсте. Наука о књижевности, теорија књижевности, историја књижевности. Анализа и критичка оцена уметничког дела. Аспекти за анализу лирских, прозних и драмских књижевних дела.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	уметничких дела, обезбеђује знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова.			
Модерна књижевност 30	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Треба да зна: основне карактеристике и представници модерне књижевности. (Кафка, Ками, Бекет, Борхес, Маркез, Кундера, Јарослав Хашек)	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

Савремена књижевност 40	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Треба да научи: главне карактеристике савремене књижевности, период после рата, нова настојања у протеклих 30 година, модерна и постмодерна. Писци: Ласло Немет, Ђула Иљеш, Тибор Дери, Шандор Вереш, Ласло Нађ, Ференц Јухас, Геза Отлик, Иван Манди, Миклош Месељ, Јанош Пилински, Деже Тандори, Петер Естерхази, Домокош Силађи и Андраш Шите.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Мађарско-јужнословенске књижевне везе 6	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну	Писци: Данило Киш, Милош Црњански.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

	рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.		метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Књижевност југословенских Мађара у послератном периоду 12	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање,	Треба да зна: писци и књижевничке амбиције као и часописи. Писци: Кароељ Ач, Ференц Фехер, Ото Толнаи, Нандор Гион, Иштван Домонкош; чацописи: Híd, Új Symposion; главне карактеристике савремене војвођанске књижевности.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.			
Сложена реченица 28	Уводи ученике у проучавање језика као система, упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима, тумачи језичке појаве на основу историје језика, развија изражање способности ученика, оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси, васпитава у духу језичке толеранције према језицима других.	Треба да зна: напоредна реченица и врсте, систем простих реченица у сложеној реченици, убачена проста реченица. Вишеструко сложена реченица.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Анализа текстова **Историја језика 18**	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна: дефиниција текста и врсте текстова, комплексна, језичко-стилистичка анализа књижевних дела,	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено

		разлози и ток језичких промена, систем мађарског језика, промене у фонетици и фонду речи.	и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Правопис 4	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна: 1.интерпункције, 2.правилна употреба самогласника 3.правилна употреба сугласника 4.коришћења ј и љ 5.основни принципи правописа мађарског књижевног језика	Облик рада: комбиновани – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад на текст, илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, текст, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**128**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Проучавање књижевних дела 20	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела, обезбеђује знања из	Правилно научи шта значи лирика и лирске врсте, епика и епске врсте и драма и драмске врсте. Наука о књижевности, теорија књижевности, историја књижевности. Анализа и критичка оцена уметничког дела. Аспекти за анализу лирских, прозних и драмских књижевних дела.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова.			
Модерна књижевност 22	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	Треба да зна: основне карактеристике и представници модерне књижевности. (Кафка, Ками, Бекет, Борхес, Маркез)	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Савремена књижевност 31	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија	Треба да научи: главне карактеристике савремене књижевности,	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

	хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.	период после рата, нова настојања у протеклих 30 година, модерна и постмодерна. Писци: Ласло Немет, Ђула Иљеш, Тибор Дери, Шандор Вереш, Ласло Нађ, Ференц Јухас, Геза Отлик, Иван Манди, Миклош Месељ, Јанош Пилински, Деже Тандори, Петер Естерхази, Домокош Силађи и Андраш Шите.	фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Мађарско-јужнословенске књижевне везе 6	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке	Писци: Данило Киш, Милош Црњански.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика;

	навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела.		презентација, табла, уџбеници.	оцењује научено на часу.
Књижевност југословенских Мађара у послератном периоду 7	Упознаје ученике са књижевним вредностима, развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине, усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике, упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-	Треба да зна: писци и књижевничке амбиције као и часописи. Писци: Кароељ Ач, Ференц Фехер, Ото Толнаи, Нандор Гион, Иштван Домонкош.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

	уметничких дела.			
Сложена реченица 26	Уводи ученике у проучавање језика као система, упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима, тумачи језичке појаве на основу историје језика, развија изражање способности ученика, оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси, васпитава у духу језичке толеранције према језицима других.	Треба да зна: напоредна реченица и врсте, систем простих реченица у сложеној реченици, убачена проста реченица. Вишеструко сложена реченица.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Анализа текстова **Историја језика 16**	Уводи ученике у проучавање језика као система. Понављање и систематизација знања.	Треба да зна: дефиниција текста и врсте текстова, комплексна, језичко-стилистичка анализа књижевних дела, разлози и ток језичких промена, систем мађарског језика, промене	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

		у фонетици и фонду речи.	метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Сви смерови

Први разред

Р. бр теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Рад на тексту	24	вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални, истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција,	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе народа који говоре српским језиком и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику, за разумевање текстова различитог жанра, за коректно (правилно) писмено изражавање, упознају значајније карактеристике културе народа који говоре српским језиком, упознају са делима из савремене књижевности, развију интересовање за даље учење језика, стичу способности и навике за самостално коришћење речника и језичких приручника.
2.	Говорно и писмено изражавање	23	вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, дебата, реферат ученика, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ, школски писмени задаци	Вежбе разумевања саслушаног или прочитаног текста, дијалога. Давање комплекснијих одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога. Рад на литерарном тексту: репродуковање садржине; анализа теме, места и времена догађаја, ликова, описа, идеје и др.; језичко-стилска анализа. Причање о самостално одабраној теми на основу сачињеног плана. Обавештавање и извештавање о актуелним догађајима и збивањима уз давање најосновнијих података. Разговор о прочитаним текстовима, ТВ-емисијама и другим темама у оквиру предвиђене тематике. Описивање слике, фотографије и сл. После усменог савладавања	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање, развијају способности за учење и образовање током целог живота.

				предвиђеним облицима изражавања увежбавати одговарајуће облике у писаној форми. Један писмени задатак у току школске године.	
3.	Језик	23	вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања	Истраживање, размена сопствених знања, примена наученог. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.	Фонетика Вокалски и консонантски систем стандардног језика. Дистрибуција фонема. Акценат: квантитет и квалитет акцентованих слогова: дистрибуција акцента; акцентогене речи, енклитике и проклитике. Морфологија Основни појмови из морфологије: морфема; коренске и афиксалне морфеме, аломорфи, суплетивни аломорфи. Врсте речи. Критерији за поделу речи на врсте; речи са деклинацијом, речи са коњугацијом. Обележавање рода у стандардном језику код именица и осталих врста које имају обележје рода. Деклинациони облици: промена именица, сингуларија и плуралија тантум, промена личних заменица, заменичко-придевска промена, промена бројева. Диференцијална улога прозодије у деклинацији. Глаголи. Указивање на најкарактеристичније морфолошке особености: обележавање лица, броја и рода. Глаголски вид. Глаголски род. Глаголи с морфемом СЕ. Глаголске основе: презентска и инфинитивна. Неправилни глаголи. Безлични (инфинитни) глаголски облици. Систем личних (финитних) глаголских облика. Диференцијална улога прозодије у коњугацији. Правопис Утврђивање правописних правила у промени и творби речи. Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; развијање умења у писменом и усменом изражавању; подстицање и развијање трајног интересовање за нова сазнања и образовање.

4.	Лектира	2	вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности; оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање Књижевно - уметничких дела.
5.	Школски писмени задатак	2	индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; развијање умења у писменом и усменом изражавању; подстицање и развијање трајног интересовање за нова сазнања и образовање.

Други разред

Р. бр теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Рад на тексту	24	вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања демонстрације комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција,	Упоређивање, слушање, уочавање, примена анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезивање упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе народа који говоре српским језиком и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику, за разумевање текстова различитог жанра, за коректно (правилно) писмено изражавање, упознају значајније карактеристике културе народа који говоре српским језиком, упознају са делима из савремене књижевности, развију интересовање за даље учење језика, стичу способности и навике за самостално коришћење речника и језичких приручника.
2.	Говорно и писмено изражавање	24	вербалне демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан разговор, дискусија, дебата, реферат ученика, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ, школски писмени задаци	Вежбе разумевања саслушаног/прочитаног текста или дијалога. Постављање питања (наставник-ученик; ученик-ученик) ради провере разумевања прочитаног или саслушаног текста, дијалога. Репродуковање саслушаног/прочитаног текста или дијалога. Рад на литерарном тексту: репродуковање садржине: анализе, теме, места и времена догађаја,	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање, развијају способности за учење и образовање током целог живота.

				ликова, описа, идеје и др.; језичко-стилска анализа. Обавештавање и извештавање о актуелним догађајима и збивањима. Разговори и дискусија о прочитаним текстовима, ТВ-емисијама, филмским и позоришним представама и другим темама у оквиру тематике предвиђене у програму. Коментарисање чланака из омладинске, дневне и недељне штампе. Коментарисање и анализа квалитета изражавања ученика. Репортажа у вези са предвиђеним темама. Вођење састанка на основу припреме. После усменог овладавања предвиђеним облицима изражавања увежбавати одговарајуће облике у писаној форми, као и писање резимеа прочитаног/одслушаног текста, писање молбе, записника. Један писмени задатак у току школске године.	
3.	Језик	23	вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања	Истраживање, размена сопствених знања примена наученог Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи Упоређивање, слушање, уочавање, примена анализирање, читање, разговор.	Синтакса Падежни систем. Независни и зависни падежи. Слободни падежи, падежне конструкције с предлозима, падежи обавезно праћени детерминаторима. Субјекат - једна реч, субјекатски скуп. Предикат - једна реч, предикатски скуп. Објекат - једна реч, објекатски скуп, објекатска реченица. Атрибут - једна реч, скуп речи, атрибутска реченица. Исказивање места, времена,

					начина, узрока, намере/услова. Основна значења глаголских облика: презент, перфекат (аорист, имперфекат, плусквамперфекат), футур I, футур II, императив, потенцијал, инфинитив, (глаголски придеви, глаголски прилози). Језици југословенских народа Српскохрватски језик - дијалекти; екавски и ијекавски изговор стандардног језика. (Македонски језик. Словеначки језик.) Правопис Писање зареза
4.	Лектира	2	вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности; оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање Књижевно - уметничких дела.
5.	Школски писмени задатак	2	индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; развијање умења у писменом и усменом изражавању; подстицање и развијање трајног интересовање за нова сазнања и образовање.

Трећи разред

Р. бр теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Рад на тексту	24	вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања демонстрације комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција,	Упоређивање, слушање, уочавање, примена анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезивање упоређивање, читање вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе народа који говоре српским језиком и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику, за разумевање текстова различитог жанра, за коректно (правилно) писмено изражавање, упознају значајније карактеристике културе народа који говоре српским језиком, упознају са делима из савремене књижевности, развију интересовање за даље учење језика, стичу способности и навике за самостално коришћење речника и језичких приручника.
2.	Говорно и писмено изражавање	22	вербалне демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан разговор, дискусија, дебата, реферат ученика, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ, школски писмени задаци	Разговор о прочитаним текстовима, актуелним догађајима у оквиру предвиђене тематике уз укључивање више ученика у дијалог. Рад на литерарном тексту: репродуковање садржине: анализа теме, места и времена догађаја, ликова, описа, идеје и др.; језичко-стилска анализа. Краћи приказ самостално погледане биоскопске и позоришне представе. Репортажа у вези са	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање, развијају способности за учење и образовање током целог живота.

				предвиђеним темама. Анализа квалитета излагања ученика. Вођење састанка, дискусије. После усменог овладавања предвиђеним облицима изражавања увежбавати одговарајуће облике у писаној форми, као и писање биографије, теза за дискусију, резимеа саслушаног монолога. Један писмени задатак у току школске године.	
3.	Језик	22	вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања	Истраживање, размена сопствених знања, примена наученог Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.	Фонетика Мелодија реченице. Улога интонације у изражавању. (Емоционална обојеност исказа.) Творба речи Основни творбени модели. Деривација: суфиксална, префиксална, суфиксално-префиксална творба, творба сложеница. (Композиција.) Деминутиви, хипокористици, пејоративи, аугментативи. Синтакса Исказивање поређења (компаратив + ... суперлатив и друге конструкције). Исказивање количине (прилози, бројеви), прилог + прилог, именица + именица (неутрализација прецизности: два-три, десетак; предлог + број и др.) Синонимичност глаголских времена. (Синонимичност глаголских начина.) Конгруенција у роду и броју (граматичка). (Логичка конгруенција у роду и броју.) Структура синтаксичких јединица (синтагма и реченица; проста реченица; сложена реченица).

					Непотпуне реченице. Лексикологија Основне карактеристике лексике стандардног језика. Синоними, хомоними, антоними. Језици у контакту Језички контакти и међујезички утицаји српскохрватског и језика народности у области лексике. Калкирање.
4.	Лектира	2	вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности; оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање Књижевно - уметничких дела.
5.	Школски писмени задатак	2	индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; развијање умења у писменом и усменом изражавању; подстицање и развијање трајног интересовање за нова сазнања и образовање.

Четврти разред

Р. бр теме	Програмски садржаји (Тема)	Број часова	Начини и поступци остваривања садржаја програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	Рад на тексту	24	вербалне методе, рад на тексту фронтални индивидуални, истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања демонстрације, комбиновани метод, говорни модели комуникативна функција,	Упоређивање, слушање, уочавање, примена анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезивање упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе народа који говоре српским језиком и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику, за разумевање текстова различитог жанра, за коректно (правилно) писмено изражавање, упознају значајније карактеристике културе народа који говоре српским језиком, упознају са делима из савремене књижевности, развију интересовање за даље учење језика, стичу способности и навике за самостално коришћење речника и језичких приручника.
2.	Говорно и писмено изражавање	22	вербалне демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан разговор дискусија дебата, реферат ученика писмене вежбе, контролне вежбе контрастивни приступ школски писмени задаци	Излагање у дужој монолошкој форми о ТВ-емисији, биоскопској, позоришној представи и другим темама у оквиру предвиђене тематике. Рад на литерарном тексту: репродуковање садржине: анализа теме, места и времена догађаја, ликова, описа, идеје и др.; језичко-стилска анализа. Дискусија којом се решава актуелан проблем. (Критички	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за самостално изражавање на српском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање, развијају способности за учење и образовање током целог живота.

				осврт на дискусију.) Анализа квалитета излагања ученика. После усменог овладавања предвиђеним облицима изражавања увежбавати одговарајуће облике у писаној форми. По један писмени задатак у току школске године.	
3.	Језик	22	вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања	Истраживање, размена сопствених знања, примена наученог Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.	Синтакса Персонална и имперсонална реченица. (Типови имперсоналних реченица.) Сложена реченица. Зависна и независна реченица. Сложене реченице (одредбене, допунске, атрибутске). Поредак речи. Уметнуте речи. Поредак реченица. Управни и неуправни говор. (Доследно указивати на правописна решења.) Пасивне конструкције (с трпним придевом и морфемом се). Лексикологија Једнозначне и вишезначне речи. Позајмљивање речи из страних језика и њихова адаптација (суфикси и префикси страног порекла). Архаизми. Историцизми. Дијалектизми. Провинцијализми. Неологизми. Варваризми. Професионализми. Фразеолошки изрази. Језици у контакту (Језички контакти и међујезички утицаји српског и језика народности у области синтаксе.)

4.	Лектира	2	вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности; оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, тумачење и оцењивање Књижевно - уметничких дела.
5.	Школски писмени задатак	2	индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси; развијање умења у писменом и усменом изражавању; подстицање и развијање трајног интересовање за нова сазнања и образовање.

ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК - ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК - ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ОПШТИ И ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
The real you(9)	Разумевање и проширивање знања о опису људи и др.	Дискутује о опису људи, карактера, спровођења слободног времена, да да мишљење о нечему.Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Winning and losing(10)	Разумевање и проширивање знања о спорту	дискутује о једном доживљају, о спорту и да напише састав о томе. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбениц	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			и, компјутер.	
Town and country(13)	Стицање нових знања о животу у градовима и на селу	Дискутује о предностима живота на селу и граду. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
In the spotlight(11)	Стицање нових знања о свету познатих, филмовима	Дискутује и пише о филмовима,глумцима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Gifts(10)	Стицање знања о празницима, прославама	Дискутује о различитим прославама, давањем поклона, да пише писмо. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије,	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	
Revision, practice(21)	Проширивање знања и стварање реалне слике о наученом градиву	Протумачи, разуме и дискутује о датој теми или граматичкој грађи. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ (ДВОЈЕЗИЧНИ)**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
On camera (17)	Стицање новог вокабулара, разумевање садашњих времена и писање писма.	Опише појединачне делове одеће, да опише слику, да користи садашња времена и да напише незванично писмо.	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Memories (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање прошлих времена и писање наратива	Прича о осећањима, о успоменама, да опише важне дане, да исприча причу и да користи прошла времена и да напише састав о једној успомени.	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Nine to five (13)	Стицање новог вокабулара,	Прича о разним пословима, да	**Облик рада:** фронтални,	• **Ативности ученика**:

	разумевање односних реченица и писање пропратног писма	каже своје мишљење о њима, да користи односне реченице и да напише прпратно писмо	индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Body and mind (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање present perfect continuous и разлике између past simple и present perfect, писање незваничног писма	Прича о деловима тела, о симптомима и лечењу одређених болести, да дикутује о здравој исхрани и о здравом животу. Да користи present perfect continuous, past simple и present perfect и да напише писмо другару.	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Our future (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање будућих времена и првог кондиционала и писање про-контра аргументације	Прича о будућности и о проблемима и заштиту животне средине. Да користи будућа времена и да пише про-контра аргументациони есеј	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:**	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике,

			визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	мотивише их.

НАЗИВ ШКОЛЕ		СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА		
ПРЕДМЕТ		ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК –ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК		
РАЗРЕД		ДРУГИ		
СМЕР		ОПШТИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		72		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
In the spotlight (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање компарацију придева, писање оцену о филму	. Прича о разним филмовима и ТБ програмима, да изрази своје мишљење о њима.. Да користи компарацију придева и да напише оцену о филму	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Gifts (22)	Стицање новог вокабулара, разумевање времена	Прича о куповини, и о давању поклона Да користи глаголско време	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима.	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање,

	“present perfect” и разлика између “present perfect and past simple”. писање незваничног писма	“present perfect” и да пише незванично писмо	**методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Technology (17)	Стицање новог вокабулара, разумевање будућих времена и зеро кондиционала и писање званичног писма	Прича о дешавањима у будућности, да користи будућа времена и да напише званично писмо	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Cultures and customs (18)	Стицање новог вокабулара, разумевање модалних глагола	Да прича о гестовима, да прихвата или одбија позив. Да користи модалне глаголе “must,	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада**	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање,

	“must, mustn’t, needn’t” и првог кондиционала и писање поруке	mustn’t, needn’t” и прву кондиционал и да напише поруку	на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**111**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
In the spotlight (20)	Стицање новог вокабулара, разумевање компарацију придева, писање оцену о филму	Прича о разним филмовима и ТБ програмима, да изрази своје мишљење о њима.. Да користи компарацију придева и да напише оцену о филму	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Gifts (18)	Стицање новог вокабулара, разумевање времена “present perfect” и разлика између “present perfect and past simple”. писање незваничног писма	Прича о куповини, и о давању поклона Да користи глаголско време “present perfect” и да пише незванично писмо	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Technology (18)	Стицање новог вокабулара,	Прича о дешавањима у	**Облик рада:** фронтални,	• **Ативности ученика**:

	разумевање будућих времена и зеро кондиционала и писање званичног писма	будућности, да користи будућа времена и да напише званично писмо	индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Cultures and customs (17)	Стицање новог вокабулара, разумевање модалних глагола “must, mustn’t, needn’t” и првог кондиционала и писање поруке	Да прича о гестовима, да прихвата или одбија позив. Да користи модалне глаголе “must, mustn’t, needn’t” и прву кондиционал и да напише поруку	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
What if..?(18)	Стицање новог вокабулара, разумевање другог кондиционала и “I wish...” и писање eseja	Прича о глобалним проблемима и да да савет. Да користи други кондиционал и “I wish...” и да пише есеј	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:**	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике,

			визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	мотивише их.
Crime scene (20)	Стицање новог вокабулара, разумевање глголског времена “past perfect” и индиректног говора. Писање приче	Користи речи у вези са криминалом и кримнаима, да пита лична питања и да одговара на њих и да изрази своје мишљење. Да користи “past perfect” и индиректни говор и напише причу	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ (ДВОЈЕЗИЧНИ)**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Telling tales (17)	Стицање новог вокабулара, разумевање индиректног говора и писање званичног писма.	Опише појединачне делове кућа, да учествује у ТВ интерју, да користи индиректни говор и да напише званично писмо.	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
True love (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање компарације придева и прилоских одредба за нашин и писање незванишног писма	Прича о људским односима и о љубави, да користи компарацију придева и прилоских одредба за нашин и да напише незванишно писмо	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Travel (13)	Стицање новог вокабулара,	Прича о разнимн нашинима	**Облик рада:** фронтални,	• **Ативности ученика**:

	разумевање пасива и неодређених заменица и писање разгледнице	путовања, да испланира идеални распуст, да користи пасив и неодређене заменице напише разгледницу	индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Spend, spend, spend! (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање трећег кондиционала, повратних заменица и “causative”.писање званичног писма	Прича о финансији, да дискутује о рекламима у сколама, .да користи трећи кондиционал, повратне заменице и“causative”. Да написе званишно писмо	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Inspirations (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање придевске употребе “participle”, “determiners”, “nominal subject clauses”	Прича о уметности, да описе слику, да дискутује о графитима. Да користи “participle”, “determiners”, и“nominal subject clauses и да написе про-контра есеј	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:**	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике,

			визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	мотивише их.

НАЗИВ ШКОЛЕ		СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА		
ПРЕДМЕТ		ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК		
РАЗРЕД		ТРЕЋИ		
СМЕР		ОПШТИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		144		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
On camera (12)	Разумевање и проширивање знања о моди,стереотипијама, одећи.	Дискутује о моди, стереотиповима ,опису фотографија. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Memories(12)	Разумевање и проширивање знања о осећањима,препричавање догађаја.	Дискутује о осећањима,да прича о једном догађају. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching).	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мо

		грађу везану за овај модул.	Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	тивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Nine to five(12)	Разумевање и проширивање знања о разним пословима,радним местима,радовима на послу.	Дискутује о разликама посла за мушкарце и за жене, уме да напише писмо за посао. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Body and mind(12)	Разумевање и проширивање знања о деловима тела,болестима.	Дискутује о здравој храни , о разним болестима,да игра улогу код доктора. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	
Our future(12)	Разумевање и проширивање знања опитању будућности-планови , лобализација	Дискутује о личним плановима,о будућности, да пише аргументативни есеј. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Telling tales(12)	Разумевање и проширивање знања о миту и реалности.	Дискутује о реалним и иреалним догађајима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
True love(12)	Разумевање и проширивање	Дискутује о свакодневним	Облик рада:комбиновани-	Активности ученика:актив

	знања о људским односима, фазама живота и онлајн везама.	односима међу људима и о онлајн односима преко интернета. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	но учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Travel(12)	Разумевање и проширивање знања о путовању и превозним средствима, о туризму.	Дискутује о разним путовањима и личним искуствима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Spend,spend(12)	Разумевање и проширивање знања о платним средствима, о новцу.	Дискутује о платним средствима, о новцу. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching).	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мо

		овај модул.	Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	тивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Inspiration(12)	Разумевање и проширивање знања о уметности-класичне и алтернативне.	Дискутује о разним облицима уметности, и да изражава мишљење о томе. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Against the odds(12)	Разумевање и проширивање знања о опису личности .	Дискутује о познатим личностима, херојима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	
For what it's worth(12)	Разумевање и проширивање знања о вредностима.	Дискутује о овој теми за и против. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО- ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**180**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Body and mind(12)	Разумевање и проширивање знања о деловима тела,болестима.	Дискутује о здравој храни , о разним болестима,да игра улогу код доктора. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Our future(12)	Разумевање и проширивање знања опитању будућности-планови , лобализација	Дискутује о личним плановима,о будућности, да пише аргументативни есеј. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

Telling tales(12)	Разумевање и проширивање знања о миту и реалности.	Дискутује о реалним и иреалним догађајима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
True love(12)	Разумевање и проширивање знања о људским односима, фазама живота и онлајн везама.	Дискутује о свакодневним односима међу људима и о онлајн односима преко интернета. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Travel(12)	Разумевање и проширивање знања о путовању и превозним средствима, о туризму.	Дискутује о разним путовањима и личним искуствима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије,	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	
Spend,spend(12)	Разумевање и проширивање знања о платним средствима, о новцу.	Дискутује о платним средствима, о новцу. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Inspiration(12)	Разумевање и проширивање знања о уметности-класичне и алтернативне.	Дискутује о разним облицима уметности, и да изражава мишљење о томе. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Against the odds(12)	Разумевање и проширивање знања о опису личности .	Дискутује о познатим личностима, херојима.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену	Активности ученика:активно учење на часу,постављање

		Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
For what it's worth(12)	Разумевање и проширивање знања о вредностима.	Дискутује о овој теми за и против. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
From cradle to grave(24)	Разумевање и проширивање знања о фазама живота,генерацијама.	Дискутује о разликама између генерација,о комуникацији животиња. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	
In the news(24)	Разумевање и проширивање знања о вестима,новинарима.	Дискутује о журналистици. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Points of view(24)	Разумевање и проширивање знања о давању мишљења,о вери.	Дискутује о вери, религији и да изрази своје мишљење о нечему. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**96**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
From cradle to grave(18)	Разумевање и проширивање знања о фазама живота,генерацијама.	Дискутује о разликама између генерација,о комуникацији животиња. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
In the news(20)	Разумевање и проширивање знања о вестима,новинарима.	Дискутује о журналистици. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

Points of view(18)	Разумевање и проширивање знања о давању мишљења,о вери.	Дискутује о вери, религији и да изрази своје мишљење о нечему. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
A step on the ladder(20)	Разумевање и проширивање знања о образовним системима,о послу после школовања	Дискутује о образовном систему, школовању, тражењу радног места. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Out of this world(20)	Разумевање и проширивање знања о васиони и научно-фантастици.	Дискутује о научно фантастичним филмовима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусиј	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			е, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	

НАЗИВ ШКОЛЕ		СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА		
ПРЕДМЕТ		ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК		
РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ		
СМЕР		ДРУШТВЕНО - ЈЕЗИЧКИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		128		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
A step on the ladder(20)	Разумевање и проширивање знања о образовним системима,о послу после школовања	Дискутује о образовном систему, школовању, тражењу радног места. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Out of this world(20)	Разумевање и проширивање знања о васиони и научно-фантастици.	Дискутује о научно фантастичним филмовима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching).	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотиви

		везану за овај модул.	Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	ше ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Beginnings(18)	Разумевање и проширивање знања о осећањима, о настанку енлеског језика.	Дискутује о изражавању осећања,о енглеском језику кроз векове. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотиви ше ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Stories(18)	Разумевање и проширивање знања о књижевним делима.	Дискутује о књижевним делима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници,	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотиви ше ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.

			компјутер.	
Partners(17)	Разумевање и проширивање знања о људским односима.	Дискутује о људским односима,партнеру, браку. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Changes(17)	Разумевање и проширивање знања о променама у животу и свету.	Дискутује опроменама у свакодневном животу и друштву. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог, слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке, координира рад ученика,оцењује њихов рад.
Dreams(18)	Разумевање и проширивање знања о плановима, циљевима,сновима.	Дискутује о плановима,циљевима, сновима. Ученик ће бити у стању да комуницира користећи граматичку грађу везану за овај модул.	Облик рада:комбиновани-индивидуални,групни, у паровима,уз примену принципа наставе по задацима(task-based language teaching). Методе рада:комбиновано-дијалог,	Активности ученика:активно учење на часу,постављање питања,вежбање. Активности наставника:мотивише ученике,поставља задатке,

			слушање,дебате,дискусије, решавање проблема,активно учење и настава. Наставна средства:табла,уџбеници, компјутер.	координира рад ученика,оцењује њихов рад.

ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК - НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**НЕМАЧКИ ЈЕЗИК / ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (1) **Понављање (3+2)**	Упознати ученике са планом и програмом Упознати ученике са уџбеником, начином рада и оцењивања Понављање градива из основне школе и на крају школске године	Ученик зна шта га очекује на часовима немачког језика у наредној години Ученик зна да каже нешто о себи на немачком језику Ученик зна да систематизује своје знање	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Freiburg/Fribourg (9)	Оспособити ученика да каже нешто о свом граду/селу на немачком језику Оспособити ученика да постави питања о пореклу, о свом окружењу, језику итд. Изјавне и упитне реченице; независно сложене реченице	Ученик зна да представи себе и друге особе Ученик зна да постави питања о пореклу, о својој околини, језику итд.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и

			плејер, презентација, табла, уџбеници.	усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Ein Leben - ein Traum (10)	Оспособити ученика да зна да каже и напише неколико речи о себи или о другим људима (кратка биографија) Будуће време	Ученик зна да прича и пише о себи и о другим људима, интересантним животним догађајима Зна да користи будуће време	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Unterwegs (12)	Оспособити ученике да стиче позитиван однос према другим језицима и културама Зависно сложене реченице Коришћење компаратива	Ученик зна да прича о циљевима путовања, о превозним средствима итд. Знају да саставе зависно сложене реченице и да користе компаратив	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Ausbildung (10)	Ученици се опишу ток дана, један дан у школи и ван ње Деклинација придева	Ученици знају причају о својим активностима у току дана Ученици знају да користе придеве у реченици	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво

			настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Berlin (11)	Ученици се упознају са земљом чији језик уче; главни град некад и сад Прошло време Предлози	Ученици познају историју Немачке Ученици знају да користе прошло време и предлоге на правилан начин	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Zusammen leben (13)	Ученици усвајају вокабулар о породици, о генерацијама, вршњачким и другим социјаним групама Односне реченице	Ученици су упознали чланове уже и шире породице Знају да користе односне заменице и да саставе односне реченице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

Landeskunde/Ein Gedicht; Weihnachtsfest (3)	Ученици упознају разне обичаје Немачке, познате људе те земље	Ученици су упознали знаменитости једног града у Немачкој Ученици знају исправно да користе предлоге приликом описивања градова итд.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**НЕМАЧКИ ЈЕЗИК / ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ОПШТИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (2) **Понављање (2+2)**	Упознати ученике са планом и програмом Упознати ученике са уџбеником, начином рада и оцењивања. Понављање градива из претходне године и на крају школске године	Ученик зна шта га очекује на часовима немачког језика у наредној години Ученик зна да каже нешто о себи на немачком језику	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Arbeit und Beruf (9)	Оспособити ученике да опишу неко радно место, један радни дан Присвојне заменице Негација	Ученик зна опише једно радно место и рад на неком послу; Ученик зна да користи присвојне заменице Ученик зна коректно да користи разне облике негације	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

Fremd(e) (12)	Оспособити ученике да Се изјасни о тешкоћама у страној земљи и да прошири вокабулар на тему Временске реченице	Ученик зна дакористи вокабулар везан за тему боравак у страној земљи Ученик зна правилно да користи везнике везане за временске реченице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Medien im Alltag (12)	Оспособити ученика да прошири своје знање о медијима Зависно сложене реченице	Ученик уме да набројa разне изразе везане за медије Ученик зна да користи разне врсте зависно сложених реченица	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Heimat (12)	Богаћење вокабулара на тему домовина, шта нам појам значи Неуправни говор	Ученик зна да опише своје мисли везане за домовину Ученик зна да користи неуправни говор са присвојниме заменицама	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања.

			илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Herzlichen Glückwunsch (12)	Оспособити ученика да адекватно реагује на неке срећне догађаје - рођендан, венчање, положен испит итд. Конјунктив претерит за изражавање жеља, молби итд.	Ученик уме да честита људима поводом срећних догађаја, зна важне празнике и обичаје у Немачкој Ученик уме да искаже своју жељу, молбу итд.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Meine Zukunftspläne (5)	Оспособити ученика да каже нешто о плановима за будућност (блиску будућност, нпр. после средње школе) Понављање и системати-зација знања	Ученик зна да исприча шта би желео да ради у будућности Ученик зна да образложи своје мишљење везано за тему будућности Ученик зна да модификује дијалог према датом примеру	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Landeskunde (2)	Упознати ученике са важним догађајима и	Ученик зна да наведе важне догађаје и	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	обичајима, познатим личностима на немачко-језичком подручју	обичаје, познате личности на немачко-језичком подручју	групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**НЕМАЧКИ ЈЕЗИК / ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ОПШТИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**144**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (2) **Понављање (4+5)**	Упознати ученике са планом и програмом Упознати ученике са уџбеником, начином рада и оцењивања Понављање градива из претходне године и на крају школске године	Ученик зна шта га очекује на часовима немачког језика у наредној години Ученик зна да каже нешто о себи на немачком језику	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Von einem Ort zu anderem (10)	Оспособити ученика да разуме и интерпретира текстове на тему пресељење Индиректно питање	Ученик може да разуме текстове на тему одлазак из земље, разлози за то... Ученик уме да поставља индиректна питања	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

Die zweite Haut (10)	Оспособити ученике да говоре о разним занимањима, куповини, рекламације при куповини Придеви - суперлатив	Ученици разумеју текстове о моди, разним занимањима, знају да обављају куповину, рекламације при куповини Ученици знају да користе придеве у суперлативу	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Berufswelt(13)	Оспособити ученике да разумеју текстове о пословном свету, да резервишу хотелску собу, разумеју разне огласе итд. Инфинтив са "zu"	Ученици могу да разумеју текстове о пословном свету, да резервишу хотелску собу, разумеју разне огласе итд. Ученици умеју да користе инфинтив са "zu"	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Wien (10)	Оспособити ученике да разумеју текстове о неком граду, да опишу место боравка, своје утиске Претерит јаких и слабих глагола Разне конструкције са	Ученици разумеју текстове о неком граду, знају да опишу место боравка, своје утиске Ученици знају да користе претерит јаких и слабих глагола као и разне конструкције са	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

	предлозима	предлозима	илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Leben zwischen Kulturen (10)	Оспособити ученике да разумеју текстове о мултикултури, да напишу биографију, да причају о личном искуству Односне реченице	Ученици могу да разумеју текстове о мултикултури, да напишу биографију, да причају о личном искуству Ученици умеју да саставе односне реченице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Geschäftswelt: Kunst (13)	Оспособити ученике да искажу допадање, недопадање, да опишу неку слику... "um ... zu + Infinitiv"	Ученици могу да изразе своје мишљење, искажу допадање, недопадање, да опишу неку слику... Ученици умеју да користе конструкцију "um ... zu + Infinitiv"	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Gute Nachrichten? (10)	Оспособити ученике да разумеју важне	Ученици могу да разумеју важне инфор-мације у	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	инфор-мације у новинама, да разумеју улогу медија у свакодневном животу Слаба деклинација именица Дводелни везници	новинама, да разумеју улогу медија у свакодневном животу Ученици умеју да користе именице Н- деклинације као и дводелне везнике	групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Guten Appetit! (10)	Оспособити ученике да причају о разним оброцима, навикама везаних за јело, да разумеју рецепте, да скупљају информације о разним артиклима Партиципи као придеви	Ученици могу усмено да причају о разним оброцима, навикама везаних за јело, да разумеју рецепте, да скупљају информације о разним артиклима Умеју да користе партицип као придев	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација...	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво на-учено часу; постављају питања.Активности нас-тавника: поставља задат-ке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Soziale Berufe (13)	Оспособити ученике да разумеју текст на тему социјална занимања: прва помоћ, итд, да дају важне податке о себи, да траже радно место Глаголи са повратним заменицама Глагол lassen+Infinitiv	Ученици знају да разумеју текст на тему социјална занимања: прва помоћ, итд, да дају важне податке о себи, да траже радно место Умеју да користе глаголе са повратним заменицама као и глагол lassen+Infinitiv	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

			пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	научено на часу.
Ein Dach über dem Kopf (10)	Оспособити ученике да разумеју текст на тему потрага за станом, пресељење, разумевање стручног текста Компарација придева: поређење	Ученици умеју да разуме текст на тему потрага за станом, пресељење Ученици разумеју стручне текстове Ученици знају да користе компарацију придева: поређење	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Erholungräume (13)	Оспособити ученике да разумеју текст на тему природа, очување природе Временске реченице Плусквамперфекат	Ученици разумеју текст на тему природа, очување природе Ученици умеју да користе временске реченице као и реченице у плусквам-перфекту	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници...	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

Lektüre (12)	Оспособити ученике да сами обраде кратке текстове познатих немачких писаца	Ученици су способни да сами обраде кратке текстове познатих немачких писаца	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници...	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**НЕМАЧКИ ЈЕЗИК / ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**96**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (1) **Понављање (3+2)**	Упознати ученике са планом и програмом Упознати ученике са уџбеником, начином рада и оцењивања Понављање градива из претходне године и на крају школске године	Ученик зна шта га очекује на часовима немачког језика у наредној години Ученик зна да каже нешто о себи на немачком језику	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Schule (7)	Ученици могу да опишу образовни систем Партицип презента	Ученици разумеју текстове у којима је се говори о школству Ученици могу да опишу образовни систем у некој земљи	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

Reisen (7)	Ученици могу да опишу своја искуства са неког путовања Рекција глагола Партицип перфекта	Ученици разумеју текстове о путовањима, разним проспектима итд. Ученици умеју да користе глаголе са предлозима као и облике партиципа перфекта	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Sprache (11)	Ученици могу да изражавају свој став о важности учења језика Герундив	Ученици разумеју текстове у вези са датом темом Ученици могу да изразе свој став на задату тему	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Auto (7)	Оспособити ученике да разумеју разне текстове на тему ауто Инфинитивске конструкције	Ученици могу да разумеју разне текстове на тему ауто Ученици умеју да користе инфинитивске конструкције	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања.

			илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Geld (7)	Ученици усвајају вокабулар везан за тему новац, транзакције везане за новац Коњунктив претерита Партиципи у употреби	Ученици умеју да користе вокабулар везан за тему новац, транзакције везане за новац Ученици умеју да користе научено граматичко градиво	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Familie (9)	Ученици усвајају вокабулар на тему модерно друштво и породица Понављање и системати-зација знања	Ученици могу да разумеју аудио записе на тему породица Ученици могу да користе речнике Ученици могу да изразе свој став о датој теми Ученици су поновили градиво за писмени задатак	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Liebe (6)	Оспособити ученике да разумеју текстове	Ученици могу да разумеју текстове на тему љубав	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	на тему љубав Деклинација придева Рекција придева	Ученици умеју да користе научено граматичко градиво	групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Jugendliche und ihre Probleme (8)	Оспособити ученике да разумеју текстове на тему овисност, облици зависности од нечега ... Везници Инфинитивске констукције	Ученици су способни да разумеју текстове на тему овисност итд. Ученици умеју да користе научено граматичко градиво	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства :Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Biotechnologie (10)	Ученици усвајају вокабулар на тему биотехнологија Деклинација страних именица	Ученици су усвојили вокабулар на тему биотехнологија Ученици умеју да користе научено граматичко градиво	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад

			Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	ученика; оцењује научено на часу.
Studium - Beruf (7)	Ученици усвајају вокабулар на тему школовање/студије Рекција глагола	Ученици су усвојили вокабулар на тему школовање/студије Ученици умеју да користе научено граматичко градиво	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Lektüren (11)	Оспособити ученике да сами обраде кратке текстове познатих немачких писаца	Ученици су способни да сами обраде кратке текстове познатих немачких писаца	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК - ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Time to party (16)	Стицање новог вокабулара, разумевање трајно садашњег времена и модалог глагола “can”. Писање позивницу на прославу	Опише и прича о деловима одевања и да се договори у вези са прославом. Да користи трајно садање време и да напише позивницу на прославу.	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Wild! (23)	Стицање новог вокабулара, разумевање компарацију придева, описање животиња у писање	Прича о географским карактеристикама, да изрази своје мишљење, да тражи информацију, да опише животињу, да користи	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања,	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе,

	разгледнице	компарацију придева и да напише разгледницу	практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Out and about (15)	Стицање новог вокабулара, разумевање просто прошлог времена (правилни глаголи) и писање летка	Прича о местима и зградовима једног града, да исприча причу, да користи просто просто време (правилне глаголе)и да напише летак једне туристичке агенције	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
World famous (18)	Стицање новог вокабулара, разумевање просто прошлог времена (неправилни глаголи) и писање	Користи речи у вези са земљама и националностима, да прича о слободном времену и о познатим људима, да користи просто просло време (неправилне	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена

	електронске поруке	глаголе) и да напише електронску поруку	радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК- ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Technology (17)	Стицање новог вокабулара, разумевање будућих времена и зеро кондиционала и писање званичног писма	Прича о дешавањима у будућности, да користи будућа времена и да напише званично писмо	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Cultures and customs (18)	Стицање новог вокабулара, разумевање модалних глагола “must, mustn’t, needn’t” и првог кондиционала и писање поруке	Да прича о гестовима, да прихвата или одбија позив. Да користи модалне глаголе “must, mustn’t, needn’t” и прву кондиционал и да напише поруку	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења,

			дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
What if..?(15)	Стицање новог вокабулара, разумевање другог кондиционала и “I wish...” и писање есеја	Прича о глобалним проблемима и да да савет. Да користи други кондиционал и “I wish...” и да пише есеј	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Crime scene (14)	Стицање новог вокабулара, разумевање глаголског времена “past perfect” и индиректног говора. Писање приче	Користи речи у вези са криминалом и кримнаима, да пита лична питања и да одговара на њих и да изрази своје мишљење. Да користи “past perfect” и индиректни говор и напише причу	**Облик рада:** фронтални, индивидуални, групни, у паровима. **методе рада** на тексту, метода показивања, практични радови ученика, вежбе; вербална дијалошка метода; методу	• **Ативности ученика**: слушање, уочавање, читање, упоређивање, анализирање, примена, разговор, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање; • **Наставник**

			излагања **Наставна средства:** визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална, говор	презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК - НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК - НЕМАЧКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Wiederholung (4)	предмету и методе проучавања немачког језика; Заједничко понављање.	Упозна методе професора и сазна резултате сбојег диагностичког теста	Облик рада: индивидуални, и фронтални. Методе рада: понављање; решавање проблема; Наставна средства: свеска, ЦД, тест	Активности ученика: сакупља информације и напише тест Активности наставника: поставља задатке за тест; предаје информације о начину рада током школске године
Leute (8)	Стицање нових знања и вештина о представљању себе и других, о занимањима, о језицима, становницима, и земаља, о презенту глагола и модалних глагола, о ред речи у реченицама са везником *aber* и *denn*, о бројевима, о упитним реченицама	Представи себе и друге особе, говори и постави питања о пореклу, хобију, занимању, , зна да образложи своје мишљење о неком занимању користи презента и упитне реченице, зна бројеве, зна да користи ред речи у реченици са везником *aber* и *denn*, користи вокабулар везан за тему земаља, становника и језика, користи презента модалних глагола	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Wir, die Klasse 10 A (8)	Стицање нових знања, вештина и	Говори и пита о тему школа,	Облик рада: комбинова-ни –	Активности ученика:

	ставова о тему школа, о перфекту и претерит, о предлозима испред допуна за време, о ALS – зависним временским реченицама, о глаоголима са раздвојном и нераздвојним префиксима, о индиректним упитним реченицама	називи предмета у школи, дани у недељи, користи перфекат, користи предлоге испред допуна за време, препознаје и користи претерит слабих, јаких и помоћних глагола, користи ALS – зависне временске реченице, препозна глаголе са раздвојном и нераздвојним префиксима, индиректне упитне реченице	индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Die Familie von Julia (12)	Стицање нових знања, вештина и ставова о породици и о кућним љубимцима , о акузативу и дативу неодређеног члана, о будуће време, коњуктив претерита, користи зависне реченице са dass-ом, weil-ом и wenn-ом	Представи и говори о породици и о кућним љубимцима , користи акузатив и датив неодређеног члана, користи будуће време, користи коњуктив претерита, користи зависне реченице са dass-ом, weil-ом и wenn-ом	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу..
Mein Haus, meine Welt; Fertigkeitstraining (8)	Стицање нових знања, вештина и ставова о тему мој дом, животни простор, о огласима за стан, о компаративу и суперлативу придева, о	Зна да говори о тему мој дом, опиши свој животни простор и своју собу, зна да пише оглас за стан, користи компаратив и суперлатив	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације;

	предлозима за место	придева, користи предлоге за место	решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Guten Appetit! (7)	Стицање нових знања, вештина и ставова о теми исхрана, куповина, јеловник, наручење јела, о инфинитивским реченицама, о дативу и акузативу одређеног и неодређеног члана, о негацију, о временскум реченицама са solange	Опише своје навике у исхрани и куповини , користи инфинитивске реченице, користи датива и акузатива одређеног и неодређеног члана, користи негацију, користи јеловник, наручи храну и пиће, користи временске реченице са solange	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
In der Stadt (7)	Стицање нових знања, вештина и ставова о теми знаменитости у неком граду, слободно време, о множини именица, о зависним узрочним реченицама,о акузативу и фразу *es gibt*, о императиву, о SEIT реченицама	Опише знаменитости у неком граду, говори о слободном времену, користи множину именица, зависне узрочне реченице, акузатив и фразу *es gibt*, користи императив, користи SEIT реченице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке

			табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
(Un)typische Tagesabläufe (10)	Стицање нових знања, вештина и ставова о теми ток дана, послове у домаћинству, квалификације за посао, о интернату, о гледању у сат, о раздвојним префиксима, о BIS, BEVOR и WÄHREND реченицама	Говори о току дана, о пословима у домаћинству, квалификацијама за посао, о интернату, гледа у сат, поставља питања о вези са током дана, исправно користећи глаголе са раздвојним префиксима, користи BIS, BEVOR и WÄHREND реченице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Freunde & Freundinnen (7)	Стицање нових знања, вештина и ставова о теми друштво и слободно време, сестра/брат, о карактерне особине; хороскопске знакове, о личним заменицама, о рефлексивним глаголима, о рефлексивним заменицама и присвојним детерминативима, о nachdem реченицама	Говори о сбом друштву и свом слободном времену, о сестри/брата, о карактерним особинама; хороскопским знакова, користи личне заменице, рефлексивне глаголе, рефлексивне заменице и присвојне детерминативе, користи nachdem реченице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Wiederholung, Abfrage (4)	Заједничко и индивидуално	Говори о темама које смо учили	Облик рада: комбинова-ни –	Активности ученика:

	понављање и одговарање за оцену.	током године	индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеник, радна свеска, свеска, ЦД.	стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, радне цвеске, ЦД-а, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**НЕМАЧКИ ЈЕЗИК / ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (2)	Упознати ученике са планом и програмом Упознати ученике са уџбеником, начином рада и оцењивања. Понављање	Ученик зна шта га очекује на часовима немачког језика у наредној години Ученик зна да каже нешто о себи на немачком језику	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Ferien: Meer und mehr (8)	Оспособити ученике да спроведу анкету у разреду и да причају о резултатима анкете	Ученик зна да каже како проводи распуст и да образложи свој одговор Ученик зна да користи везник dass Ученик зна да анализира и упореди резултате анкете	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

Ereignisse und Fakten am Beginn des neuen Jahrhunderts (9)	Оспособити ученике да разумеју краћи текст о неком историјском догађају и да сами испричају један значајан историјски догађај	Ученик зна да издвоји најзначајније историјске догађаје Ученик зна да опише барем један значајан историјски догађај	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Was tust du für deine Gesundheit? (11)	Оспособити ученика да именује делове тела и користи у писменом и усменом изражавању вокабулар на тему – делови тела	Ученик уме да наброји најважније делове тела Ученик зна да дâ пример које основне радње радимо одређеним деловима тела (писање, кретање, конзумирање хране и пића)	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Ein Unfall (9)	Богаћење вокабулара везаног за тему место саобраћајне несреће и узока саобраћајних несрећа	Ученик зна да опише место саобраћајне несреће Ученик зна да закључи који узрок је довео до саобраћајне несреће	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања.

			илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Menschen wie du und ich (7)	Оспособити ученика да опише карактер неког човека, на примерима неких познатих личности	Ученик уме да препозна неке познате личности из различитих области друштвеног живота у Немачкој Ученик зна да опише барем једну познату личност	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Partnerschaften (8)	Оспособити ученика за читање и разумевање малих огласа	Ученик зна да интерпретира текст малог огласа Ученик зна да извуче битно из неког текста Ученик зна да опише фотографије и да их упари с одговарајућим текстовима	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Jobs und Berufe (7)	Оспособити ученика да каже нешто о појединим	Ученик зна да наведе неколико занимања	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	занимањима, да наведе предности и мане неког занимања и услове који су потребни да би се обављао неки посао	Ученик зна да упореди два или више занимања Ученик зна да опише предности и мане одређеног занимања	групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Zukunftsvisionen (11)	Оспособити ученка да каже нешто о плановима за будућност (блиску будућност, нпр. после средње школе) Понављање и системати-зација знања	Ученик зна да исприча шта би желео да ради у будућности Ученик зна да образложи своје мишљење везано за тему будућности Ученик зна да модификује дијалог према датом примеру	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**НЕМАЧКИ ЈЕЗИК / ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (2)	Упознати ученике са планом и програмом Упознати ученике са уџбеником, начином рада и оцењивања	Ученик зна шта га очекује на часовима немачког језика у наредној години Ученик зна да каже нешто о себи на немачком језику	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Gefühle und Emotionen (8)	Оспособити ученика да разуме и интерпретира текстове на тему љубав	Ученик може да разуме текстове на тему љубав Ученик може да напише савет некоме ко има проблем	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

Fantasien, Träume, Wünsche (8)	Ученици знају да говоре о жељама других особа користећи конјуктив претерита	Ученици разумеју текстове у којима је коришћен конјуктив претерита Ученици могу да изразе своје и жеље других људи	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Events (11)	Оспособити ученике да разумеју текстове о манифестацијама	Ученици могу да разумеју текстове о манифестацијама на немачком говорном подручју	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Neue Technologien Fertigkeitstraining (8)	Оспособити ученике да разумеју текстове на тему нових достигнућа у науци и техници	Ученици разумеју текстове на тему нове технологије Ученици дискутују на тему нових достигнућа Ученици у комуникацији користе je-desto реченице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања.

			илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Sprechen Sie Denglisch? (7)	Оспособити ученике да разумеју текстове у којима се користе англицизми Оспособити ученике да препознају облике конјуктива Оспособити ученике да препознају правила грађења неуправног говора	Ученици могу да препознају употребу конјуктива у тексту Ученици могу да препознају употребу неуправног говора	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Umweltschutz (7)	Оспособити ученике да разумеју текст на тему заштите животне средине Оспособити ученике да изразе своје мишљење о томе, шта је добро, а шта не за животну околину	Ученици могу да изразе своје мишљење о заштити животне околине	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Jugendwelt (10)	Оспособити ученике да дискутују на тему	Ученици могу да дискутују на тему млади људи у	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	млади људи у Немачкој и у Србији	Србији и Немачкој Ученици могу да разумеју кратак текст на тему студија о животу средњошколаца	групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Deutschland und die Deutschen; Fertigkeitstraining (11)	Оспособити ученике да разумеју текст о историји немачке Оспособити ученике да могу усмено да опиши биографију неке особе Понављање и системати-зација знања	Ученици могу усмено да опише биографију неке особе Ученици могу да разумеју текст о немачкој историји	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**НЕМАЧКИ ЈЕЗИК / ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**68**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (2)	Упознати ученике са планом и програмом Упознати ученике са уџбеником, начином рада и оцењивања	Ученик зна шта га очекује на часовима немачког језика у наредној години Ученик зна да каже нешто о себи на немачком језику	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Wunderbare Welt (8)	Оспособити ученика да коментарише статистику Оспособити ученика да разуме аутентичне аудио записе Оспособити ученика да напише писмо	Оспособљавање ученика да изражавају своје ставове и да их упоређују са ставовима других	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

Von der Schulbank auf ins Berufleben (8)	Ученици могу да опишу образовни систем	Ученици разумеју текстове у којима је се говори о школству Ученици могу да опишу образовни систем у некој земљи	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Jugendszene (11)	Ученици могу да изражавају свој став о младим генерацијама	Ученици разумеју текстове у вези са датом темом Ученици могу да изразе свој став на задату тему	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Konsumwelt (10)	Ученици могу у писаној и усменој форми да опишу неку рекламу	Ученици могу у писаној и усменој форми да опишу неку рекламу Ученици могу да осмисле рекламу за неки производ Ученици могу да разумеју аутентичне аудио записе у вези са	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања.

		датом темом	илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу
Miteinander leben (7)	Ученици усвајају вокабулар везан за тему породица Ученици могу да опишу своју и друге породице	Ученици могу да разумеју аудио записе на тему породица Ученици могу да корсите речнике Ученици могу да изаре свој став о датој теми	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Gesellschaft und soziale Integration (7)	Ученици усвајају вокабулар на тему модерно друштво	Ученици су обновили деклинацију придева и употребу поименичних придева Ученици су усвојили вокабулар, који ће им бити потребан наредних часова	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Kulturlive, Fertigkeitstraining (10)	Оспособити ученике да разумеју текстове	Ученици могу да разумеју текст на тему култура	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	на тему култура Понављање и системати-зација знања	Ученици могу да препричају текст Ученици могу да изнесу свој став на тему култура	групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, пројектор, це-де плејер, презентација, табла, уџбеници..	часу -учење на часу помоћу пројектора, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

ЛАТИНСКИ ЈЕЗИК

НАЗИВ ШКОЛЕ **СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**
ПРЕДМЕТ Латински језик
РАЗРЕД Први
СМЕР Сви смерови
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА 74

НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
1. Увод (6)	Упознавање с латинским језиком, који је био језик Римске империје и језик науке и администрације до XVIII века, и указивање на повезаност латинског са савременим језицима, стручним и техничким терминима. Циљ је да ученици усвајају изговор латинског језика.	Ученик ће разумети значај и утицај латинског језика, усвојиће изговор и нагласак.	Наставни облици су најчешће индивидуални или у паровима, фронтални, ређе групни. Примењује се дијалошка, монолошка наставна метода и вежбе, од наставна средства визуелна, текстуална и говор.	Ученици слушају и уочавају појединисти латинцког изговора, примењују и читају.
2. Именске речи(32)	Код именица ученици треба да науче и да разликују пет деклинација, код придева три, такође и компарацију придева, затим пет врста заменица, основне и редне бројеве. Циљ је да они науче њихову примену и да преводе.	Ученик ће препознати, разликовати врсте именских речи, деклинације и знаће их примењивати, анализирати и преводити. Ученици обогаћују свој речник и унапређују познавање интернационалних термина, и	Наставни облици су фронтални и индивидуални, ређе у паровима или групама. Примењује се дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту и вежбе, од наставна средства визуелна, текстуална и говор.	Ученици слушају карактеристике именских речи, читају и упоређују, вежбају заједно, а после сами, примењују стечено знање и анализирају изразе.

		унапређују разумевање граматичких модела у српском језику и страним језицима које уче.		
3. Глаголи(32)	Ученици стичу знање о латинским глаголима, о њиховој промени, да има четири конјугација, какви су одређени глаголски облици, да има три глаголска начина, шест времена, два стања и три лица у једнини и у множини.	Ученик ће препознати глагол, знаће да одреди глаголске основе, да гради одређене глаголске облике, да самостално преводи реченице и да их анализира – са латинског на српски, и колико је могуће и обратно-, да разуме стратегију превођења.	Примењује се индивидуални наставни облик, или у паровима, или у групама са фронталнм. Затим дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту и вежбе, од наставна средства визуелна, текстуална и разговор.	Ученици сушају правила, вежбају, примењују научено, читају, анализирају и преводе реченице, текстове.
4. Изреке и пословице (2)	Циљ је да се ученици упознају с кратким и сажетим мисаоним целинама, које у виду савета и поука исказују истину о животу и човеку, одржавају дух читавог народа. Пословице утичу на формирање свести о свету и међуљудским односима, о моралу, о вредностима.	Ученику се формира свест о свету , они ће знати напамет пословице и разумети.	Примењује се индивидуални наставни облик са фронталнм. Затим дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту, од наставна средства визуелна, текстуална и разговор.	Ученици читају и слушају пословице и анализирају, разговарамо о мудрим саветима
5. Домаћа лектира (2)	Ученици упознаће римску, односно античку културу и културну историју	Ученици су у стању да испричају, презентују своју тему, коју бирају сами. Теме из културне историје	Примењује се ндивидуални рад, затим фронтални, монолошка и дијалошка метода, текстуална и визуелна наставна	Ученици кући прочитају и науче своју тему. У школи имају контролни задатак из тих тема. Читају и презентују

	су: становање римљана, одевање, Римски форум, римске државне институције, позориште и игре, религија, писање и издаваштво, школа и образовање, терме и купатила, римска војска, култура исхране, Атина, седам светских чуда, хеленистичка култура и Родос.	средства и разговор.	осталима свој састав своју тему, и разговарамо о римској култури.

НАЗИВ ШКОЛЕ **СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**
ПРЕДМЕТ Латински језик
РАЗРЕД Други
СМЕР Општи и друштвено-језички смер
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА 70

НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
1. Понављање градива првог разреда (4)	Понављање именских речи, деклинација, и глагола, коњугација, да се ученици присећају наученог градива, и да разликују врсте речи.	Ученик ће препознати врсте речи, код именица и придева које је деклинације, код придава такође да ли је позитив, компаратив или суперлатив. Ученик ће знати да одреди презентску, перфекатску и партиципску основу и да препозна времена: да ли је глагол у презенту, имперфекту, футуру I, перфекту, плусквамперфекту или футуру II. Код заменица, која је врста: лична, присвојна, показна,односна или упитна, код бројева да ли је основни или редни број, и знаће их превести.	Наставни облици су групни или у паровима, фронтални. Примењује се дијалошка, монолошка наставна метода и вежбе, од наставна средства визуелна, текстуална и говор.	Игра. Ученици у групама раде вежбе, превођење текста помоћу граматичке таблице, после сами вежбају задатке теста.
2. Пасивна времена (7)	Ученици треба да стичу нова знања о глаголима, у првом разреду смо само	Ученик ће препознати, разликовати пасивна времена,	Наставни облици су фронтални са индивидуалним, или у паровима.	Ученици слушају грађење пасивних времена, читају и упоређују,

	споменули пасивно стање, пошто је градиво огромно за једну годину. Циљ је да они усвајају пасивна времена , да препознају пасивну конструкцију и да преводе на српски језик.	препознаће пасивну конструкцију, реченицу и биће у стању да преведе.	Примењује се дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту и вежбе, од наставна средства визуелна, текстуална и говор.	вежбају заједно, а после и сами. Примењују стечено знање и анализирају реченице помоћу граматичке таблице.
3. Инфинитиви (12)	Ученици стичу и продубљују знање о латинским глаголима, да постоји три инфинитива у активу и пасиву, затим о конструкцијама акузатива и номинатива са инфинитивом	Ученик ће препознати инфинитив, одредиће која је врста, знаће и објасниће како се гради, биће у стању да у тексту препозна о којој конструкцији се ради и да преведе реченице.	Примењује се индивидуални наставни облик, или у паровима са фронталнм. Затим дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту и вежбе, од наставна средства визуелна, текстуална и разговор.	Ученици слушају правила, вежбају, примењују научено, читају, анализирају и преводе реченице, текстове.
4. Депонентни и семидепонентни глаголи, Неправилни глаголи (9)	Циљ је да ученици стичу и продубљују знања о глаголима, јер неки имају пасивне облике и активно значење. Потом који су неправилн глаголи и зашто, и какве су њихове сложенице.	Ученик ће бити способан да разликује обичне глаголе од депонентних, да их примењује, и да препозна неправилне глаголе и њихове сложенице, да преводи реченице.	Примењује се индивидуални и групни наставни облик са фронталнм. Затим дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту, од наставна средства визуелна, текстуална и разговор.	Ученици слушају, читају, вежбају, анализирају реченице,текст.
5. Партиципи, Герундиум, Неодређене заменице (17)	Ученици стичу нова знања о глаголским придевима, о њиховим врстама: парт.презента актива, парт.перфекта пасива, парт.футура актива, парт. футура пасива- герундивум, како се граде, примењују, затим о аблативу апсолутном,	Ученици ће бити у стању да од глагола направе партиципе, да их препознају, преведу у реченицама, такође и герундиум, и да користе неодређене	Примењује се ндивидуални рад, рад у паровима са фронталним монолошка и дијалошка метода, текстуална и визуелна наставна средства и разговор.	Ученици слушају правила, вежбају, примењују научено, читају, анализирају и преводе реченице, текстове.

	и о перифрастичној конјугацији активној и пасивној. Да они разликују партиципе од герундиума, глаголске именице, и да препознају неодређене заменице.	заменице.		
6. Независни и зависни конјунктив, зависне реченице (17)	Ученици стичу проширују знање о латинским глаголским начинима- о конјунктиву, да има четири времена: презент, имперфекат, перфекат и плусквамперфекат, како се граде ова времена и како се користе, преводе. Циљ је усавршавање преводилачке вештине.	Ученик ће препознати нов глаголски начин, он ће одредити време и пронаћи одговарајуће значење за дату реченицу. Препознаће и зависне реченице помоћу везника и биће у стању да преведе.	Примењује се индивидуални наставни облик, или у паровима, или у групама са фронталнм. Затим дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту и вежбе, од наставна средства визуелна, текстуална и разговор.	Ученици сушају грађење конјунктива, вежбају, примењују научено, читају, анализирају и преводе реченице, текстове.
7. Изреке и пословице, домаћа лектира (4)	Циљ је да ученици проширују, продубљују знања о мудрим реченицама, да што више науче од тога. Затим да ученици проширују, продубљују знања о римској књижевности,епохама, писцима и делима.	Ученику се формира, продубљује свест о свету, о међуљудским односима, они ће знати напамет пословице и разумети. Затим ученик ће бити способан да излаже изабрану тему: на пр. Римска комедија- палијата, Тит Ливије, Квинт Хорације Флак, Гај Јулије Цезар, итд.	Примењује се индивидуални наставни облик са фронталнм. Затим дијалошка, монолошка наставна метода, рад на тексту, од наставна средства визуелна, текстуална и разговор.	Ученици читају и слушају пословице и анализирају, разговарамо о мудрим саветима Ученици кући прочитају и науче своју тему. У школи имају контролни задатак из тих тема. Читају и презентују осталима свој састав своју тему, и разговарамо о римској књижевности.

УСТАВ И ПРАВА ГРАЂАНА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**УСТАВ И ПРАВА ГРАЂАНА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ СМЕР И ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**32**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
УСТАВ И ПРАВНА ДРЖАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (8)	Стицање нових знања и продубљених знања о Уставу и формирање свести о појму и значају Устава као највишег правног акта једне земље и акта који уређује основе друштвеног, политичког, економског и територијалног уређења земље (са посебним освртом на обележја и садржину Устава Републике Србије).	Дефинише појам Устава као највиши правни акт, да разликује Устав од других правних аката који су по хијерархији правних аката нижи од Устава, да образложи улогу Устава у правном систему и поретку земље, да одреди делове Устава-све са посебним освртом на Устав Републике Србије. Да уме да се служи Уставом Р Србије.	**Облици наставе:**комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани-Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор), Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови-уз употребу уџбеника и Устава Р Србије).	**Активности ученика:** слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности професора:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.
ДЕМОКРАТИЈА И МЕХАНИЗМИ	Стицање нових и продубљених	Дефинише и разуме појмове	**Облици наставе:**комбинов	**Активности ученика:**

ВЛАСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (12)	знања о занчају, улози и врстама суверености и демократије у савременом друштву-грађанска и нардона сувереност, демократија у ужем и ширем смислу. Стицање нових и продубљених знања о облицима и механизмима власти и улози демократије у њеном формирању и остваривању-референдум, народна иницијатива, вишестраначки изборни систем и избори, Стицање нових и продубљених знања о највишим органима државне власти-парламент, шеф државе и влада (народна скупштина, председник државе и влада у Р Србији)	суверености и демократије. Да дефинише, разуме и разликује органе државне власти. Да разуме и образложи појмове значајне за остваривање демокртије у свременом друштву-народна иницијатива, референдум, изборни процеси и др.	ани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани-Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор), Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови-уз употребу уџбеника и Устава Р Србије).	слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности професора:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.
ГРАЂАНИН И ЊЕГОВА ПРАВА И СЛОБОДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (6)	Стицање нових и продубљених знања о историјском развоју, занчају, улози, врстама и ограничењима људских права у свету и у Р Србији. Формирању свести о значају људских права и њиховој улози у	Дефинише и разуме појам људских права. Да препозна значај и образложи улогу људских права у сваременом друштву. Да разликује, објасни значење и дискутује о љуским правима.	**Облици наставе:**комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани-Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода,	**Ативности ученика:** слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности**

	ограничавању васти. Стицање нових знања о врстама људских права загарантованих међународним актима и Уставом Р Србије.		методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор), Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови-уз употребу уџбеника и Устава Р Србије).	**професора:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.
ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ И ТЕРИТОРИЈАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ(6)	Стицање нових и продубљених знања о историјском развоју уставности у Србији. Стицање нових и продубљених знања о општим и основним појмовима појмовима државног уређења територијалне организације. Стицање нових и продубљених знања и стварање реалне слике о државном уређењу и територијалној организацији Р Србије.	Да направи преглед и објасни развој уставности у Србији. Да дефинише и разуме појам државног уређења територијалне организације-ууопштено и конкретно на примеру Р Србије.	**Облици наставе:**комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани-Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор), Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани	**Активности ученика:** слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности професора:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.

			текстови-уз употребу уџбеника и Устава Р Србије).	

СОЦИОЛОГИЈА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**СОЦИОЛОГИЈА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Социолошки приступ друштву (11)	Стицање знања о појму и предмету социологије, социолошких теорија и оријентација, о карактеристикама модерног друштва.	Разуме специфичност социолошког приступа друштву, да уочи сличности и разлике социолошких оријентација и ниво њихове примењивости.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода,. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Друштвена структура и друштвене промене (10)	Стицање знања о различитим облицима неједнакости (економских, образовних, родних, класних, етничких, глобалних итд.) у односу на њихове различите социјалне и	Разуме властити положај унутар социјалне структуре, као и постојеће социјалне неједнакости, које утичу на степен његове властите социјалне слободе, како би био у позицији да	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања,

	историјске изворе и последице по појединца и друштво, као и о утицају и значају друштвених промена.	критички промисли и одговори који је то пут ка друштву који даје подједнаке шансе свима, као и да увиди значај друштвених промена на личном и општем плану.	илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	изражавају сопствено мишљење о теми Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Основне области друштвеног живота (24)	Разумевање функционисања сфере рада и производње, као и друштвене репродукције. Стицање знања о појму и врстама културе, карактеристикама религије, политичког живота, о етничким аспектима друштва, идеологији и значају породице у друштву.	Анализира и објасни основне облике друштвеног живота, што ће допринети формирању аутономног вредносног система у складу са основним вредностима правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности. Разуме да је свет културе омеђен управо људским потребама, нормама и вредностима, да оне посредују између човека и друштва, и на посебан начин обликују друштвене институције и човека као индивидуално и социјално биће.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања изражавају сопствено мишљење о теми, . Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Појаве и проблеми савременог друштва (19)	Стварање реалне слике о појавама и проблемима савременог друштва, као што	На основу изнетих становишта, бити охрабрени да тумачи властито мишљење о	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

	су разлике села и града, социјално-патолошке појаве, утицај глобализације на целокупно друштво.	врстама. квалитету и последицама друштвених промена, као и да одреди положај младих у нашем друштву.	Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања изражавају сопствено мишљење о теми, . Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**СОЦИОЛОГИЈА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**96**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Социолошки приступ друштву (13)	Стицање знања о појму и предмету социологије, социолошких теорија и оријентација, о карактеристикама модерног друштва.	Разуме специфичност социолошког приступа друштву, да уочи сличности и разлике социолошких оријентација и ниво њихове примењивости.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања изражавају сопствено мишљење о теми, . Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Друштвена структура и друштвене промене (18)	Стицање знања о различитим облицима неједнакости (економских, образовних, родних, класних, етничких, глобалних итд.) у односу на њихове различите социјалне и историјске изворе и последице по појединца и друштво, као и о	Разуме властити положај унутар социјалне структуре, као и постојеће социјалне неједнакости, које утичу на степен његове властите социјалне слободе, како би био у позицији да критички промисли и одговори који је то пут ка друштву	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања изражавају сопствено мишљење о теми, . Активности наставника:

	утицају и значају друштвених промена.	који даје подједнаке шансе свима, као и да увиди значај друштвених промена на личном и општем плану.	Point презентација, табла, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Основне области друштвеног живота (35)	Разумевање функционисања сфере рада и производње, као и друштвене репродукције. Стицање знања о појму и врстама културе, карактеристикама религије, политичког живота, о етничким аспектима друштва, идеологији и значају породице у друштву.	Анализира и објасни основне облике друштвеног живота, што ће допринети формирању аутономног вредносног система у складу са основним вредностима правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности. Разуме да је свет културе омеђен управо људским потребама, нормама и вредностима, да оне посредују између човека и друштва, и на посебан начин обликују друштвене институције и човека као индивидуално и социјално биће.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми . Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Појаве и проблеми савременог друштва (30)	Стварање реалне слике о појавама и проблемима савременог друштва, као што су разлике села и града, социјално-патолошке појаве, утицај глобализације на	На основу изнетих становишта, бити охрабрени да тумачи властито мишљење о врстама. квалитету и последицама друштвених промена, као и да	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу;

	целокупно друштво.	одреди положај младих у нашем друштву.	проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми . Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**СОЦИОЛОГИЈА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ - БИЛИНГВАЛНИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Социолошки приступ друштву (11)	Стицање знања о појму и предмету социологије, социолошких теорија и оријентација, о карактеристикама модерног друштва.	Разуме специфичност социолошког приступа друштву, да уочи сличности и разлике социолошких оријентација и ниво њихове примењивости.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода,. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Друштвена структура и друштвене промене (10)	Стицање знања о различитим облицима неједнакости (економских, образовних, родних, класних, етничких, глобалних итд.) у односу на њихове различите социјалне и историјске изворе и последице по појединца и	Разуме властити положај унутар социјалне структуре, као и постојеће социјалне неједнакости, које утичу на степен његове властите социјалне слободе, како би био у позицији да критички промисли и одговори који је то	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми

	друштво, као и о утицају и значају друштвених промена.	пут ка друштву који даје подједнаке шансе свима, као и да увиди значај друштвених промена на личном и општем плану.	лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Основне области друштвеног живота (24)	Разумевање функционисања сфере рада и производње, као и друштвене репродукције. Стицање знања о појму и врстама културе, карактеристикама религије, политичког живота, о етничким аспектима друштва, идеологији и значају породице у друштву.	Анализира и објасни основне облике друштвеног живота, што ће допринети формирању аутономног вредносног система у складу са основним вредностима правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности. Разуме да је свет културе омеђен управо људским потребама, нормама и вредностима, да оне посредују између човека и друштва, и на посебан начин обликују друштвене институције и човека као индивидуално и социјално биће.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања изражавају сопствено мишљење о теми, . Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.
Појаве и проблеми савременог друштва (19)	Стварање реалне слике о појавама и проблемима савременог друштва, као што су разлике села и града, социјално-патолошке појаве,	На основу изнетих становишта, бити охрабрени да тумачи властито мишљење о врстама. квалитету и последицама	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point презентације и уџбеника;

	утицај глобализације на целокупно друштво.	друштвених промена, као и да одреди положај младих у нашем друштву.	настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; илустративна метода. Наставна средства: лаптоп, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	одговарају градиво научено часу; постављају питања изражавају сопствено мишљење о теми, . Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује научено на часу.

ПСИХОЛОГИЈА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ПСИХОЛОГИЈА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ПРЕДМЕТ, ГРАНЕ И МЕТОДЕ ПСИХОЛОГИЈЕ (4)	Стицање знања о научним методама и техникама, као и упознавање са различитим гранама теоријске и примењенњ психологије	Разликује нучну од популарне психологије, да разликује различите методе истраживања и препозна где се која метода може користити	**Облици наставе:**комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани-Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),	**Активности ученика:** слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности наставника:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.

ОРГАНСКЕ ОСНОВЕ И ДРУШТВЕНИ ЧИНИОЦИ ПСИХИЧКОГ ЖИВОТА (5)	Стицање знања о међудејству органских и друштвених чинилаца на психички развој, упознавање са нервним системом	Идентификација структуре и специфичних функција мозга, разликовање поремећаја условљених органским чиниоцима од оних узрокованих спољашњим факторима	**Облици наставе:**комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),	**Ативности ученика:** слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности наставника:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.
ОПАЖАЊЕ, ПАЖЊА,УЧЕЊЕ, ПАМЋЕЊЕ, ЗАБОРАВЉАЊЕ (15)	Схвата да је опажање сложени психички процес који је одерђен и спољађњим и унутрашњим чиниоцима, препознавање пажње као менталне усмерености	Разликује више врста учења, осим школског учења, као и технике правилног учења, ученик научи да у пракси користи стечене информације о техникама успешног учења	**Облици наставе:**комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор)	**Ативности ученика:** слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности наставника:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.
МИШЉЕЊЕ (4)	Упазнавање са	У пракси се	**Облици**	**Ативности**

	појмом мишљења, разликовање фаза мишљења, разликовање различитих облика мишљења,	упознаје са процесима решавања проблема , препознају мишљење у различитим врстама интелектуалне делатности човека	**наставе:**комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. **Наставне методе:** комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. **Наставна средства:** Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),	**ученика:** слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. **Активности наставника:** презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.
ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СПОСОБНОСТИ И СТВАРАЛАЧКО МИШЉЕЊЕ(4)	Ученици се упознају са категоријама интелигенције, стваралаштвом, уочавају различита схватања о природи интелигенције,упознају се са критијимумима стваралаштва и подстицајима стваралаштва	Ученици уче да препознају сопствене стваралачке потенцијале,припремају се и упознају са различитим тестовима које ће касније да срећу у разним животним ситгуацијама, науче да препознају своје стваралаштво	**Облици наставе:комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Наставне методе: комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. Наставна средства: Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),**	**Ативности ученика: слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. Активности наставника: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.**

ЕМОЦИЈЕ (8)	Ученик се упознаје са основним и сложеим емоцијама, научи да препознаје своје и туђе емоције, као и утицај емоција на ментално здравље, различито испољавање емоција код различитих узраста	Ученик кроз упознавање са емоцијама научи да контролише своје емоције, да се асертивно понаша, да препозна поремећај у емоционалном реаговању, да рукује стресом и траумом	**Облици наставе:комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Наставне методе: комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. Наставна средства: Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),**	**Активности ученика: слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. Активности наставника: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.**
МОТИВАЦИЈА (6)	Ученик се упознаје са основним покретачима људских активности, врстама мотивације, биолошким и социјалним мотивима	Ученик научи да препозна важност мотивације као општег покретача на активност, разликује унутрашњу од спољашње мотивације, научи да прилагоди својим особинама нивое аспирација	**Облици наставе:комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Наставне методе: комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. Наставна средства: Вербална наставна средства (жива и изговорена реч -**	**Активности ученика: слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. Активности наставника: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.**

			говор и репродукована реч и говор),	
ЛИЧНОСТ (13)	Ученик упознаје основне појмове личности, ппокретаче, динамику, структуру, идентитет, зрелост личности, темперамент, карактер	Кроз теоријска знања о личности ученик стиче способност да развија своје потенцијале и свој идентитет који је на овом узрасту од посебне важности, стиче начине за развијање својих карактерних особина и реакција на фрустрације	**Облици наставе:комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Наставне методе: комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. Наставна средства: Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),**	**Активности ученика: слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. Активности наставника: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.**
ПОРЕМЕЋАЈИ ДУШЕВНОГ ЖИВОТА И ПОНАШАЊА (5)	Ученик стиче знања о разликовању нормалног од ненормалног понашања, као и способност за препознавање лакшег од тежег душевног поремећаја	Ученик разликује категорије нормалног и поремећеног понашања, има способност препознавања патолошких облика понашања и стиче основна знања о томе како се у таквим ситуацијама понашати	**Облици наставе:комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Наставне методе: комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. Наставна средства: Вербална**	**Активности ученика: слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. Активности наставника: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.**

			наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),	
КОМУНИКАЦИЈА (3)	Ученик се упознаје са вербалном и невербалном комуникацијом, условима добре комуникације	Ученик научи да разуме када долази до неспоразума услед сметње у комуникацији, учи да користи невербалну комуникацију и препозна недостатке комуникације путем виртуелног контакта	**Облици наставе:комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Наставне методе: комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања. Наставна средства: Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),**	**Активности ученика: слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. Активности наставника: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.**
ЖИВОТ У ГРУПИ (3)	Ученик упознаје основне појмове о врстама разних група у којима живи, упознаје структуру разних група и појам масе	Кроз упознавање са психологијом масе и групе уопште, ученик стиче реалнију слику о навијачким групама и о утицају масе на појединца, као и о важности малих структурисаних група за душевни развој	**Облици наставе:комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Наставне методе: комбиновани- Вербални метод (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода, методе рада на тексту, метода показивања.**	**Активности ученика: слушање, упоређивање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, пшостављање питања, одговарање градива. Активности наставника: презентује наставни садржај,**

			Наставна средства: Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор),	**подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено.**

ФИЛОЗОФИЈА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		ФИЛОЗОФИЈА - ЛОГИКА		
РАЗРЕД		ТРЕЋИ		
СМЕР		СВИ СМЕРОВИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		72		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Порекло,настанак и подела Логике	Стицање знања о настанку и значају логике	Разуме и објасни место логике и значај логике у науци	Групни рад на тексту, дијалог	Читање и разговор
Форма мишљења-појам	Разумевање форми мишљења и поимања	Уме да распознаје врсте појмова и односе између њих	Групни рад на тексту, вежбе на табли, дијалог	Читање и разговор,размена сопствених знања и мишљења
Судови и односи судова	Разумевање мисаоног процеса суђења	Анализира вредносне ставове	Индивидуални рад на тексту, излагање	Читање, анализа, размена мишљења
Силогизми и врсте закључивања	Сагледавање разлике и повезивање у нову мисаону целину	Упореди и повеже нову мисаону целину	Тимски рад на тексту, анализа и закључивање	Упоређивање, слушање,разговор
Логичке грешке	Разумевање и препознавање грешки у закључивању	Дискутује о узроцима настанка логичких грешки и препознаје грешке у закључивању	Практични радови ученика, групни рад, излагање	Анализа истраживање и практичан рад

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		ФИЛОЗОФИЈА		
РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ		
СМЕР		СВИ СМЕРОВИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		108		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Порекло и настанак филозофије	Стицање знања о настанку и значају филозофије	Разуме и објасни	Групни рад на тексту, дијалог	Читање и разговор
Знање и врлине-сократ	Проширивање знања и разумевање значаја етике	Анализира вредносне ставове	Групни рад на тексту, дијалог	Читање и разговор, анализа
Патристика – темељи хришћанске врлине	Сагледавање и разумевање хришћанске цивилизације	Закључи о значају настанка хришћанства	Индивидуални рад на тексту, излагање	Читање, анализа,размена мишљења
Рационализам и емпиризам	Сагледавање разлике и повезивање у нову мисаону целину	Упореди и повеже нову мисаону целину	Тимски рад на тексту, излагање и дискусија	Упоређивање, слушање,разговор
Филозофија живота-ирационализам	Разумевање модерне мисли	Дискутује о савременим филозофским правцима	Практични радови ученика	Анализа истраживање и практичан рад

ИСТОРИЈА

НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ОПШТИ И ДРУШТВЕНО - ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод у историју (3)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања историје; развој историјског и критичког мишљења и продубљивање старих и стицање нових знања и ставова из историје.	Правилно дефинише и разуме појам историје, историјских извора и периодизације прошлости	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Праисторијска заједница (3)	Стицање нових знања,ставова и критичког мишљења о праисторији – подела, еволуција људске врсте, друштво, начин живота и веровања праисторијских људи; као и о настанку првих	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили праисторију и настанак цивилизације	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају

	држава то јест цивилизација		историјске карте и атласи, уџбеници.	питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стари Исток (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о цивилизацијама Старог Истока – историјски развој, државно и друштвено уређење, култура и религија ових народа	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили простор Старог Истока	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, текстуална, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници, текст из историјског извора и књижевног дела	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стара Хелада (18)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о Старој Хелади – настанак, развој са посебним освртом на Атину и Спарту, Грчко-персијски и Пелопонески рат, освајања Александра Великоги доба Хеленизма;култура и религија Старе Хеладе и њен значај за културно	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили историју Старе Хеладе	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, текстуална, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници, текст из историјског извора и књижевног дела	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад

	наслеђе целог света			ученика; оцењује научено на часу.
Стари Рим (20)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о Старом Риму – настанак и историјски развој, државно и друштвено уређење у доба Републике, римска освајања и период Царства, култура и религија Старих Римљана и хришћанство	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили историју Старог Рима	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, текстуална, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници, текст из историјског извора и књижевног дела	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА**		
МЕСТО		**СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО – МАТЕМАТИЧКИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
УВОД У ИСТОРИЈУ (4)	Упознавање ученика са историјом као науком и историјом као наставним предметом. Стећи основна знања о значају историјских извора и спознаја историјских процеса.	Ученик ће да разуме значење основних историјских појмова и усвојити знања о помоћним историјским наукама и њиховом значају. Разумеће периодизацију историје и препознаће историјски простор.	Облик рада: комбинова-ни – фронтални, индивидуални, рад у групи и рад у паровима. Методе рада: дијалошка и монолошка метода, илустративна, текст метода; решавање проблема. Наставна средства: рачунар, пројектор, уџбеник, додатна литература, историјски атлас, карте.	Активности ученика: ученици прате излагање, постављају питања, одговарају на питања, показују на карти, обављају задатке индивидуално или у групама, воде аргументовани дијалог. Активности наставника: излаже, показује на карти, појашњава, процењује и вреднује научено, усмерава рад и разговор међу ученицима.
ПРАИСТОРИЈСКА ЗАЈЕДНИЦА (4)	Ученици ће стећи знања о постанку и развоју човека, о начину живота људи у праисторији и о религији праисторијских људи. Упознаће	Описује начин живота праисторијских људи и објашњава постанак и развој људи у праисторији.	Облик рада: комбинова-ни – фронтални, индивидуални, рад у групи и рад у паровима. Методе рада: дијалошка и	Активности ученика: ученици прате излагање, постављају питања, одговарају на питања, показују на карти,

		праисторијска налазишта на централном Балкану.		монолошка метода, илустративна, текст метода; решавање проблема. Наставна средства: рачунар, пројектор, уџбеник, додатна литература, историјски атлас, карте.	обављају задатке индивидуално или у групама, воде аргументовани дијалог. Активности наставника: излаже, показује на карти, појашњава, процењује и вреднује научено, усмерава рад и разговор међу ученицима.
СТАРИ ВЕК	**СТАРИ ИСТОК (11)**	Ученици ће упознати настанак најстаријих држава и облике државног уређења првих држава. Стећи ће знања о култури и религији Египта и Месопотамије у старом веку.	Објашњава државно уређење најстаријих цивилизација Старог истока, наводи врсте писама и цивилизације старог века и препознаје њихове особености. Идентификује основне особености друштва и привредне одлике најзначајнијих држава старог века.	Облик рада: комбинова-ни – фронтални, индивидуални, рад у групи и рад у паровима. Методе рада: дијалошка и монолошка метода, илустративна, текст метода; решавање проблема. Наставна средства: рачунар, пројектор, уџбеник, додатна литература, историјски атлас, карте.	Активности ученика: ученици прате излагање, постављају питања, одговарају на питања, показују на карти, обављају задатке индивидуално или у групама, воде аргументовани дијалог. Активности наставника: излаже, показује на карти, појашњава, процењује и вреднује научено, усмерава рад и разговор међу ученицима.
	СТАРА ГРЧКА (18)	Ученици ће упознати колевку најстарије цивилизације у Европи, развој грчких полиса и	Описује начин живота припадника различитих друштвених слојева у	Облик рада: комбинова-ни – фронтални, индивидуални, рад у групи и рад у паровима.	Активности ученика: ученици прате излагање, постављају питања,

		развој демократије. Упознати значај владавине Александра Македонског и схватити карактер хеленистичке државе.	државама старог века. Објашњава државно уређење грчких полиса у старом веку и изграђује критички дух према разним облицима власти. Спознаје утицај појединца на историјске токове.	Методе рада: дијалошка и монолошка метода, илустративна, текст метода; решавање проблема. Наставна средства: рачунар, пројектор, уџбеник, додатна литература, историјски атлас, карте.	одговарају на питања, показују на карти, обављају задатке индивидуално или у групама, воде аргументовани дијалог. Активности наставника: излаже, показује на карти, појашњава, процењује и вреднује научено, усмерава рад и разговор међу ученицима.
	СТАРИ РИМ (18)	Ученици ће упознати настанак и јачање Рима у старом веку и разлику у уређењу и државној управи у периоду краљевине и у периоду републике. Стећи ће знања о разлозима пропасти Републике и настанак Римског царства. Проширивање знања о религији и положају хришћана у старом веку.	Описује развој и ширење Римског царства у старом веку и објашњава друштвено и државно уређење античког Рима. Спознаје утицај појединца на историјске токове. Именује најзначајнија културна достигнућа цивилизација старог века.	Облик рада: комбинова-ни – фронтални, индивидуални, рад у групи и рад у паровима. Методе рада: дијалошка и монолошка метода, илустративна, текст метода; решавање проблема. Наставна средства: рачунар, пројектор, уџбеник, додатна литература, историјски атлас, карте.	Активности ученика: ученици прате излагање, постављају питања, одговарају на питања, показују на карти, обављају задатке индивидуално или у групама, воде аргументовани дијалог. Активности наставника: излаже, показује на карти, појашњава, процењује и вреднује научено, усмерава рад и разговор међу ученицима.
ПОЗНА АНТИКА И РАНИ СРЕДЊИ ВЕК (15)		Ученици ће упознати значај и последице велике	Објашњава одлике периода средњег века и	Облик рада: комбинова-ни – фронтални,	Активности ученика: ученици прате

	сеобе народа. Стећи ће знања о свакодневном животу и друштвеном раслојавању у средњем веку. Упознаће значај Византије на средњовековни свет.	лоцира одређени историјски догађај или појаву на временској ленти средњег века. Објашњава формирање феудалне друштвене структуре и вазалне односе. Описује на примеру Византије и Франачке, друштвену структуру и државно уређење у средњем веку.	индивидуални, рад у групи и рад у паровима. Методе рада: дијалошка и монолошка метода, илустративна, текст метода; решавање проблема. Наставна средства: рачунар, пројектор, уџбеник, додатна литература, историјски атлас, карте.	излагање, постављају питања, одговарају на питања, показују на карти, обављају задатке индивидуално или у групама, воде аргументовани дијалог. Активности наставника: излаже, показује на карти, појашњава, процењује и вреднује научено, усмерава рад и разговор међу ученицима.
ГОДИШЊА СИСТЕМАТИЗАЦИЈА (4)	Проверавање знања. Понављање и систематизација стеченог знања из историје старог века и раног средњег века.	Објашњава друштвено и државно уређење Старог истока и античке Грчке и Рима. Уочава основне разлике средњег века у односу на античку епоху. Наводи и образлаже организациону структуру првих средњовековних држава.	Облик рада: комбинова-ни – фронтални, индивидуални, рад у групи и рад у паровима. Методе рада: дијалошка и монолошка метода, илустративна, текст метода; решавање проблема. Наставна средства: рачунар, пројектор, уџбеник, додатна литература, историјски атлас, карте.	Активности ученика: ученици прате излагање, постављају питања, одговарају на питања, показују на карти, обављају задатке индивидуално или у групама, воде аргументовани дијалог. Активности наставника: излаже, показује на карти, појашњава, процењује и вреднује научено, усмерава рад и разговор међу ученицима.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ОПШТИ И ДРУШТВЕНО - ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Европа у Раном Средњем веку (9)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о раном Средњем веку – пропаст античког света, настанак настанак феудалног друштва, Франачка држава и Византије VI – XI век и појава ислама	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили рани Средњи век	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Досељавање Јужних Словена на Балкан и стварање првих српских држава (4)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о раном Средњем веку – Стари Словени у прапостојбини и њихово досељавање на Балкан, прве српске државе и њихови суседи IX – XII век и покрштавање	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили историју Срба и њихових суседа у раном Средњем веку	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке

	Словена и њихова култура			за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа у Позном Средњем веку XII – XV век (12)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о позном Средњем веку – успон градова и културе, крсташки ратови, европске монархије XII -XV век и црква у овом периоду	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили позни Средњи век	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, текстуална, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби и њихови суседи XII – XV век (24)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о српском народу у позном Средњем веку – доба Немањића и епоха продора Османлија на Балкан, државно и друштвено уређењ, култура и црква у овом периоду	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили историју Срба и њихових суседа у позном Средњем веку	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, текстуална, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО - МАТЕМАТИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Европа у Позном Средњем веку XII – XV век (5)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о позном Средњем веку – успон градова и културе, крсташки ратови, европске монархије XII -XV век и црква у овом периоду	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили позни Средњи век	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби и њихови суседи XII – XV век (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о српском народу у позном Средњем веку – доба Немањића и епоха продора Османлија на Балкан, државно и друштвено уређењ, култура и црква у овом периоду	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили историју Срба и њихових суседа у позном Средњем веку	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

				мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа и свет од краја XV до краја XVIII века (4)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о историјским процесима овог периода – велика географска открића, привредни успон Европе, култура Хуманизма и Ренесансе, Реформација и Контрареформација	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период нововековне историје	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Апсолутизам XVI - XVIII век (4)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о апсолутистичким монархијама Европе – Француска, Енглеска, Русија, Пруска, Хабзбуршко царство и Шпанија	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили апсолутизам	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби под османском влашћу XVI -	Стицање нових и продубљивање старих	Ученик треба да наводи, дефинише, критички	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

XVIII век (5)	знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – уређење Османског царства, положај Срба и њихове цркве под османском влашћу, као и облици отпора српског становништва	анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период историје српског народа под османском влашћу	групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби под хабзбуршком и млетачком влашћу XVI - XVIII век (3)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – уређење Хабзбуршког царства, доба аустро-турских ратова и сеобе Срба, положај тј. Привилегије Срба и њихове цркве под хабзбуршком влашћу; Срби у Боки и Далмацији у овом период	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период историје српског народа под хабзбуршком и млетачком влашћу	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Грађанска и револуционарна Европа и свет 1775 – 1871. г. (9)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – индустријска револуција, настанак САД и	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период европске и светске историје	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво

	револуције у Француској, Европа у доба Наполеона и Рестаурације, револуција 1848/9. и уједињење Немачке и Италије		Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби од краја XVIII века до 1878. г. (13)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Први и Други српски устанак, аутономна Кнежевина Србија и стицање независности; Црна Гора од краја XVIII века до 1878. г; Срби под османском и хабзбуршком влашћу	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период у историји српског народа	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Европа и свет од краја XV до краја XVIII века (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о историјским процесима овог периода – велика географска открића, привредни успон Европе, култура Хуманизма и Ренесансе, Реформација и Контрареформација	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период нововековне историје	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Апсолутизам XVI - XVIII век (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о апсолутистичким монархијама Европе – Француска, Енглеска, Русија, Пруска, Хабзбуршко царство и Шпанија	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили апсолутизам	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

				мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби под османском влашћу XVI - XVIII век (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – уређење Османског царства, положај Срба и њихове цркве под османском влашћу, као и облици отпора српског становништва	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период историје српског народа под османском влашћу	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби под хабзбуршком и млетачком влашћу XVI - XVIII век (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – уређење Хабзбуршког царства, доба аустро-турских ратова и сеобе Срба, положај тј. Привилегије Срба и њихове цркве под хабзбуршком влашћу; Срби у Боки и Далмацији у овом период	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период историје српског народа под хабзбуршком и млетачком влашћу	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Грађанска и револуционарна Европа и свет	Стицање нових и продубљивање старих	Ученик треба да наводи, дефинише, критички	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

1775 – 1871. г. (9)	знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – индустријска револуција, настанак САД и револуције у Француској, Европа у доба Наполеона и Рестаурације, револуција 1848/9. и уједињење Немачке и Италије	анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период европске и светске историје	групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби од краја XVIII века до 1878. г. (17)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Први и Други српски устанак, аутономна Кнежевина Србија и стицање независности; Црна Гора од краја XVIII века до 1878. г; Срби под османском и хабзбуршком влашћу	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период у историји српског народа	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО - ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**108**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Европа и свет од краја XV до краја XVIII века (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о историјским процесима овог периода – велика географска открића, привредни успон Европе, култура Хуманизма и Ренесансе, Реформација и Контрареформација	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период нововековне историје	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Апсолутизам XVI - XVIII век (8)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о апсолутистичким монархијама Европе – Француска, Енглеска, Русија, Пруска, Хабзбуршко царство и Шпанија	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили апсолутизам	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

				мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби под османском влашћу XVI - XVIII век (8)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – уређење Османског царства, положај Срба и њихове цркве под османском влашћу, као и облици отпора српског становништва	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период историје српског народа под османском влашћу	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби под хабзбуршком и млетачком влашћу XVI - XVIII век (8)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – уређење Хабзбуршког царства, доба аустро-турских ратова и сеобе Срба, положај тј. Привилегије Срба и њихове цркве под хабзбуршком влашћу; Срби у Боки и Далмацији у овом период	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период историје српског народа под хабзбуршком и млетачком влашћу	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Грађанска и револуционарна Европа и свет	Стицање нових и продубљивање старих	Ученик треба да наводи, дефинише, критички	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

1775 – 1871. г. (15)	знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – индустријска револуција, настанак САД и револуције у Француској, Европа у доба Наполеона и Рестаурације, револуција 1848/9. и уједињење Немачке и Италије	анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период европске и светске историје	групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби од краја XVIII века до 1878. г. (23)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Први и Други српски устанак, аутономна Кнежевина Србија и стицање независности; Црна Гора од краја XVIII века до 1878. г; Срби под османском и хабзбуршком влашћу	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период у историји српског народа	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Европа и свет у другој половини XIX и почетком XX века (6)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – доба империјализма и колонијализма, велике силе и настанак супротстављених блокова, идеологије овог доба; развој технике, науке и културе у другој половини XIX и почетком XX века	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период европске и светске историје	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби у другој половини XIX и почетком XX века (10)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Србија и Црна Гора1878-1912. г; Срби под османском и хабзбуршком влашћу у другој половини XIX и почетком XX века и Балкански ратови	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период у историји српског народа	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

				мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Први светски рат (5)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Сарајевски атентат и избијање рата, фронтови и ратне операције као и живот људи за време рата; револуције у Русији и настанак Краљевине СХС	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили Први светски рат код нас и у свету	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа и свет између светских ратова (4)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – идеологије овог доба, економска криза, СССР између светских ратова, настанак и успон фашизма-нацизма и Европа на путу ка новом рату; развој технике, науке и културе 1918-39.	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили период између два светски рата	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Југословенска краљевина (4)	Стицање нових и продубљивање старих	Ученик треба да наводи, дефинише, критички	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – вишенационални карактер државе, од парламантаризма до Шестојануарске диктатуре и периода после ње, спољна политика југословенске државе 1918 -1941.	анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили период Југославије између два светски рата	групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Други светски рат (10)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – супротстављени савези, фронтови и ратне операције као и живот људи за време рата; геноцид, Холокауст и покрети отпора	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили Други светски рат	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Свет после Другог светског рата (8)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Хладни рат и слом Источног блока, деколонизација,	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили период после Другог светског рата у	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво

	савремени свет и ЕУ, развој технике, науке и културе после 1945.г; Југославије после 1945.г, њен распад и савремена Србија	свету као и на простору Југославије тј. данашње Србије	Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО - ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**96**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Европа и свет у другој половини XIX и почетком XX века (5)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – доба империјализма и колонијализма, велике силе и настанак супротстављених блокова, идеологије овог доба; развој технике, науке и културе у другој половини XIX и почетком XX века	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период европске и светске историје	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби у другој половини XIX и почетком XX века (8)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Србија и Црна Гора1878-1912. г; Срби под османском и хабзбуршком влашћу у другој половини XIX и почетком XX века и Балкански ратови	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили овај период у историји српског народа	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

				мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Први светски рат (7)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Сарајевски атентат и избијање рата, фронтови и ратне операције као и живот људи за време рата; револуције у Русији и настанак Краљевине СХС	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили Први светски рат код нас и у свету	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа и свет између светских ратова (7)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – идеологије овог доба, економска криза, СССР између светских ратова, настанак и успон фашизма-нацизма и Европа на путу ка новом рату; развој технике, науке и културе 1918-39.	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили период између два светски рата	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Југословенска краљевина (7)	Стицање нових и продубљивање старих	Ученик треба да наводи, дефинише, критички	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на

	знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – вишенационални карактер државе, од парламантаризма до Шестојануарске диктатуре и периода после ње, спољна политика југословенске државе 1918 -1941.	анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили период Југославије између два светски рата	групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Други светски рат (14)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – супротстављени савези, фронтови и ратне операције као и живот људи за време рата; геноцид, Холокауст и покрети отпора	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили Други светски рат	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Свет после Другог светског рата (10)	Стицање нових и продубљивање старих знања,ставова и критичког мишљења о овом периоду – Хладни рат и слом Источног блока, деколонизација,	Ученик треба да наводи, дефинише, критички анализира и изводи закључке о појавама и процесима који су обележили период после Другог светског рата у	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: монолошка, дијалошка, рад у групама са уџбеником	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, историјске карте и атласа, коедукације; одговарају градиво

	савремени свет и ЕУ, развој технике, науке и културе после 1945.г; Југославије после 1945.г, њен распад и савремена Србија	свету као и на простору Југославије тј. данашње Србије	Наставна средства: школска табла, историјске карте и атласи, уџбеници.	научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

ИСТОРИЈА НА МАЂАРСКОМ ЈЕЗИКУ

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод у историју (3)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања историје	Ученици знају инфорације о историји као науци: рачунање времена, историјска доба	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Праисторијска заједница(5)	Стицање нових знања о праисторијској заједници: о религији, уметности као и о месту боравка	Причају опраисторијској заједници: о религији, уметности као и о месту боравка	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

			табла, карте, атласи, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стари век (1) **Стари Исток(9)** **Грчка (16)** **Рим (20)**	Стицање нових знањао Старом веку: о Старом Истоку, Грчкој, Риму	Причају о друштву, култури, религији у Старом Истоку, Грчкој и Риму	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Касна антика и рани средњи век(16)	Стицање нових знања о паду Римске империје и успону раног средњег века Франачка држава Византијска култура Авари Срби и раном средњем веку	Причају о паду Римске империје, о почетку раног средњег века као и о франачкој држави и о византијској култури, Аварима и Србима у раном средњем веку	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Годишња систематиза-ција (4)	Понављање и системати-зација знања и вештина из историје.	Сами систематизују стечено знање у току целе школске године	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

			Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод у (2)	Понављање градива из претходне школске године	Самостално систематизује градиво из претходне школске године	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа у позном средњем веку (7)	Стицање нових знања о збивањима у Европи у позном средњем веку	Разуме појмове везане за тематику. Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад

				ученика; оцењује научено на часу.
Српски народ од XII до XV века (10)	Стицање нових знања о историји српских народа у том временском периоду	Разуме појмове везане за тематику. Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа од XV до XVIII века (7)	Стицање нових знања о Европи у том временском периоду	Разуме појмове везане за тематику	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Апсолутистичке монархије - XVI-XVIII век (10)	Стицање нових знања о настанку апсолутистичких монархија у Енглеској, Француској, Русији ...	Разуме појмове везане за тематику. Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано -	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и

		периода.	активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Српски народ под Османском влашћу (8)	Стицање нових знања у том периоду, о животу Срба под Османшком влашћу	Разуме појмове везане за тематику. Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби под Хабзбуршком и Млетачком влашћу (6)	Стицање нових знања у том временском периоду Српске крајине Срби у Угарској Дубровник	Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

			табла, карте, атласи, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа и свет од краја XVIII века до седамдесетих година XIX века (4)	Стицање нових знања о првој индустријској револуцији, радничким покретима Револуција у САД	Описује и објашњава политичке, историјске и културне карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ИСТОРИЈА**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод (2)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања . Понављање градива	Самостално систематизује градиво из претходне школске године.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа и свет у другој половини XIX и почетком XX века (10)	Стицање нових знања из тог временског периода, важни догађаји, личности	Разуме појмове везане за тематику. Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад

				ученика; оцењује научено на часу.
Независне државе Србија и Црна Гора (10)	Стицање нових знања из тог временског периода, важни догађаји, личности	Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Први светски рат (10)	Стицање нових знања из тог временског периода, важни догађаји, личности	Описује и објашњава политичке, историјске карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Европа и свет између светских ратова (10)	Стицање нових знања из тог временског периода важни догађаји, личности,	Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано -	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и

			активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Југословенска краљевина (10)	Стицање нових знања из тог временског периода, важни догађаји, личности	Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Други светски рат (10)	Стицање нових знања из тог временског периода, важни догађаји, личности	Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

			табла, карте, атласи, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Свет после другог светскограта (10)	Стицање нових знања из тог временског периода, важни догађаји, личности	Наводи и објашњава политичке, историјске, карактеристике тог периода.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

РАЗРЕД III/3

ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА 108
НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА 3

	ТЕМЕ	ОБРАДА	ПОНАВЉАЊЕ	СИСТЕМАТИЗА	УКУПНО
1.	СВЕТ ОД 15 ДО КРАЈА 18. ВЕКА	14	8		22
2.	ЈУЖНОСЛОВЕСНКИ НАРОДИ ПОД СТРАНОМ ВЛАЋУ ОД 16-18 ВЕКА	16	8		24
3.	СВЕТ КРАЈЕМ 18 И ПОЧЕТКОМ 19. ВЕКА	13	7		20
4.	ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ НАРОДИ И ЊИХОВИ СУСЕДИ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА	21	11		32
5.	СЕМИНАРИ			3	3
6.	ГОДИШЊА СИСТЕМАТИЗАЦИЈА			7	7
	СВЕГА	64	34	10	108

1) Велика географска открића
2) Почеци колонијаллних освајања
3) Утврђивање
4) Почеци модерне културе у Западној Европи
5) Хуманизам и ренесанса
6) Утврђивање
7) Реформација
8) Контрареформација
9) Утврђивање
10) Апсолутистичка Шпанија
11) Револуција у Низоземској
12) Утврђивање
13) Апсолутизам у Енглеској

14) Утврђивање
15) Апсолутизам у Француској
16) Француска за време Луја ХИВ.
17) Утврђивање
18) Русија у 17., 18. веку
19) Просвећени апсолузтизам за време Петра I., и Катарине II.
20) Утврђивање
21) Просвећени апсолутизам у Пруској
22) Утврђивање
23) СЕМИНАРИ
24) Државно и друштвено уређење у Османлијском Царству
25) Положај покореног становништва
26) Утврђивање
27) Пећка патриаршија
28) Почеци опадања Османлијске државе
29) Утврђивање
30) Облици отпора покореног хришћанског становништва
31) Босански пашалук
32) Утврђивање
33) Ратови турске са хришћанским силама
34) Културне прилике под османлијском влашћу
35) Утврђивање
36) Сеобе Срба и положај српског народа
37) Улога Карловачке митрополије
38) Утврђивање
39) Угарска под Хабсбурговцима
40) Српски народ на просторијама Војне Крајине
41) Утврђивање
42) Учвршчивање хабсбуршкој апсолутизма
43) Југословенски народи под режимом просвећеног апсолутизма
44) Утврђивање
45) Дубровник и Млетачка република
46) Положај Срба под млетачком влашћу
47) Утврђивање
48) Индустријска револуција
49) Друштвене последице индустријске револуције
50) Утврђивање
51) Рат за независност енглеских колонија
52) Стварање САД
53) Утврђивање
54) Велика Француска револуција
55) Јакобинска диктатура
56) Утврђивање
57) Директориј и конзулство
58) Наполеонова освајања
59) Утврђивање
60) Бечки конгрес
61) Света алијанса
62) Утврђивање

63) СЕМИНАРИ
64) Зачеци радничког покрета у Европи
65) Чартистички покрет у Енглеској
66) Утврђивање
67) Улога Карла Маркса и Фридриха Енгелса
68) Утврђивање
69) Опште прилике у Османлијској царевини крајем 18. века
70) Први српски устанак, покушај реформи у Београдском пашалуку
71) Утврђивање
72) Дахијска управа и буна на дахије
73) Уређење устаничке државе
74) Утврђивање
75) Други српски устанак, борба за аутономију
76) Владавина Милоша Обреновића
77) Утврђивање
78) Културни период Србије у првој половини 19. века
79) Стварање државе у Црној Гори
80) Утврђивање
81) Народни препород Македонаца
82) Босна и Херцеговина у првој половини 19. века
83) Утврђивање
84) Народни препород Бугара
85) Положај Влашке и Молдавије
86) Утврђивање
87) СЕМИНАРИ
88) Опште прилике у Хабсбуршкој монархији
89) Срби у Јужној Угаркој у првој половини 19. века
90) Утврђивање
91) Национални покрет Словенаца
92) Национални покрет Мађара
93) Утврђивање
94) Илирски покрет код Хрвата
95) Утврђивање
96) Опште прилике у Европи уочи револуције
97) 1848. у Француској, Немачкој и Аустрији
98) Утврђивање
99) Војвођански Срби, Хрвати, Словенци у револуцији
100) Значај револуције 1848/49.
101) Утврђивање
102) Годишња систематизација
103) Годишња систематизација
104) Годишња систематизација
105) Годишња систематизација
106) Годишња систематизација
107) Годишња систематизација
108) Годишња систематизација

РАЗРЕД IV/3

НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА 3

	ТЕМЕ	ОБРАДА	ПОНАВЉАЊЕ	СИСТЕМАТИЗА	УКУПНО
1.	СВЕТ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. И ПОЧЕТАК 2О. ВЕКА	9	5		14
2.	ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ НАРОДИ И ЊИХОВИ СУСЕДИ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19.И ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА	18	8		26
3.	САВРЕМЕНО ДОБА	15	7		22
4.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ,НОР И РЕВОЛУЦИЈА У ЈУГОСЛАВИЈИ	12	6		18
5.	СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	3	1		4
6.	ЈУГОСЛАВИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	5	2		15
7.	СЕМИНАРИ			3	3
8.	ГОДИШЊА СИСТЕМАТИЗАЦИЈА			3	2
	СВЕГА	62	29	6	96

1. Друга индустријска револуција
2. Развој светског тржишта, финансијки капитал
3. Понављање
4. Француска, друго царство
5. Русија - улога у међусобним односима
6. Понављање
7. Грађански рат у САД
8. Понављање
9. Међународни односи крајем 19. и почетком 20. века
10. Раднички покрет крајем 19. и почетком 20. века
11. Понављање
12. Култура у 19. и почетком 20. века

13. Развитак природних наука
14. Понављање

ЈУГОСЛОВЕНСКИ НАРОДИ И ЊИХОВИ СУСЕДИ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. И ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА

15. Србија до Берлишког конгреса
16. Привредни развој крајем 19. века
17. Понављање
18. Србија до мајског преврата
19. Србија после мајског преврата
20. Понављање
21. Ратови за ослобођење у Црној Гори
22. Проглашавање краљевине у Црној Гори
23. Први Балкански рат
24. Други Балкански рат
25. Понављање
26. Аустро-Угарска нагодба
27. Положај спрског становништва у Аустро-Угарској монархији
28. Положај српског становништва у Војној крајини
29. Понављање
30. Босна и Херцеговиа под аустро-угарском управом
31. Ппривредни развој и друштвени односи у Босни
32. Понављање
33. Османлијски феудални систем у Старој Србији
34. Албанци крајем 19. и почетком 20. века
35. Понављање
36. Бугари и Румуни крајем 19. и почетком 20. века
37. Раднички покрет крајем 19. и почетком 20. века
38. Улога Социалдемократске странке Србије
39. Семинари

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

40. Заоштравање односа између Централних сила и Антане
41. Главни фронтови и најкрупније операције 1914-1918.
42. Понављање
43. Србија и Црна Гора у И. Светском рату
44. Положај Срба у Аустро-Угарској
45. Уједињење Јужних Словена
46. Понављање

СОЦИАЛИСТИЧКА РЕВОЛУЦИЈА У РУСИЈИ

47. Грађанска револуција у Русији
48. Октобарска револуција и грађански рат у Русији
49. Понављање

СВЕТ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

50. Друштвени односи после рата
51. Друштвено политички односи између два рата
52. Понављање
53. Фашистичке агресије до почетка другог светског рата
54. Понављање

ЈУГОСЛАВИЈА ОД 1918. ДО 1914

55. Конституисање Краљевине СХС

56. Политичке странке и страначке борбе
57. Шестојануарска диктатура
58. Понављање
59. Влада Милана Стојадиновића
60. Влада Цветковић-Мачек
62. Семинари
63. Понављање

ПОЧЕТАК ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА (1939-1941)

64. Почетак другог светског рата
65. Напад на Југославију
66. Понављање

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ И НОР У ЈУГОСЛАВИЈИ 1941.ГОД

67. Напад на СССР
68. Борба против окупатора 1941. год
69. Понављање

ПРОШИРЕЊЕ АНТИХИТЛЕРОВСКЕ КОАЛИЦИЈЕ И ЈУГОСЛАВИЈА 1942. ГОД

70. Улазак САД у рат
71. НОР 1942. год.
72. Понављање

УСПЕСИ АНТИХИТЛЕРОВСКЕ КОАЛИЦИЈЕ И НОР У ЈУГОСЛАВИЈИ 1943. ГОД.

73. Успеси антихитлеровске коалиције 1943. години
74. НОР 1943. год.
75. Понављање

ПОРАЗИ НЕМАЧКЕ НА САВЕЗНИЧКИМ ФРОНТОВИМА И ЈУГОСЛАВИЈА 1944. ГОД.

76. Борбе савезника 1944. год.
77. НОР 1944. г.
78. Понављање

КРАЈ ИИ СВЕТСКОГ РАТА И ПОБЕДА РЕВОЛУЦИЈЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ

79. Пораз и капитулација Немачке и Јапана
80. Ослобођење Југославије
81. Семинари
82. Понављање

СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТКОГ РАТА

83. Промена у капиталистичкој привреди и друштву после рата
84. Организација ујединих нација
85. Нове појаве у блоковским структурама
86. Понављање

ЈУГОСЛАВИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

87. Коначно конституисање Југославије
88. Обнова привреде после рата
89. Отпор Југославије СССР-у
90. Понављање
91. Политика несврстаности
92. Савремена општа криза југословенског друштва
93. Понављање
94. Годишња систематизација градива
95. Годишња систематизација градива
96. Годишња систематизација градива

ГЕОГРАФИЈА

НАЗИВ ШКОЛЕ **СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**
ПРЕДМЕТ **ГЕОГРАФИЈА**
РАЗРЕД **ПРВИ**
СМЕР **СВИ СМЕРОВИ**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА **74**

НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод у физичку географију (2)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања природно-географских појава; развој географског логичког мишљења и стицање нових знања, вештина и ставова из физичке географије.	Правилно дефинише географске појмове из физичке географије и користи различите изворе.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Опште физичко-географске одлике Земље (3)	Стицање нових знања, вештина и ставова о физичко-географским одликама Земље и о законитостима развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости.	Описује васионски простор и објашњава постанак, особине и кретање небеских (васионских) тела. Описује постанак Земље, Месеца и Сунчевог система.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

			табла, карте, атласи, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Унутрашња грађа Земље и геолошки развој Земљине коре (7)	Стицање нових знања, вештина и ставова о унутрашњој грађи Земље и геолошком развоју Земљине коре и о законитостима развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Наводи појаве и процесе у Земљиним сферама и описује њихов утицај на формирање различитих природних услова и ресурса на Земљи. Анализира геохронолош-ки развој планете Земље.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Рељеф Земљине површине (17)	Стицање нових знања, вештина и ставова о рељефу Земљине површине и о законитостима развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Описује географски размештај и опште карактеристике рељефа Земљине коре. Наводи појаве и процесе у Земљиној кори и описује њихов утицај на форми-рање различитих природних услова и ресурса на Земљи.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Атмосфера (14)	Стицање нових знања, вештина и ставова о атмосфери и о законитостима	Описује опште карактe-ристике атмосфере. Наводи појаве и процесе у	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

	развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	атмосфери и описује њихов утицај на форми-рање различитих природних услова и ресурса на Земљи.	Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Хидросфера (15)	Стицање нових знања, вештина и ставова о хидросфера и о законитостима развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Описује опште карактe-ристике хидросфере. Наводи појаве и процесе у хидросфери и описује њихов утицај на форми-рање различитих природ-них услова и ресурса на Земљи.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Биосфера (7)	Стицање нових знања, вештина и ставова о биосфери и о закони-тостима развоја географ-ске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Описује географски размештај и опште карактеристике биосфе-ре. Наводи појаве и процесе у биосфери и описује њихов утицај на формирање различитих природних услова и ресурса на Земљи.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

			Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Физичко-географске законитости у географском омотачу Земље (5)	Стицање нових знања, вештина и ставова о физичко-географским законитостима у географском омотачу Земље и о законитостима развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Објашњава географске везе између природних услова, ресурса и људских делатности. Разуме концепт одржи-вог развоја. Наводи и анализира еколошке проблеме и њихове последице.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Годишња систематиза-ција (4)	Понављање и системати-зација знања, вештина и ставова из физичке географије.	Наводи појаве и процесе у Земљиним сферама и описује њихов утицај на формирање различитих природних услова и ресурса на Земљи.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ **СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**
ПРЕДМЕТ **ГЕОГРАФИЈА**
РАЗРЕД **ДРУГИ**
СМЕР **СВИ СМЕРОВИ**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА **70**

НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод у друштвену географију (2)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања друштвено-географских појава; развој географског логичког мишљења и стицање нових знања, вештина и ставова из друштвене географије.	Правилно дефинише географске појмове из друштвене географије и користи различите изворе.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Карта и картографски метод у географији (5)	Стицање нових знања и вештина о географским картама. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости. Анализа и примена нових информационо-комуни-кационих технологија у географији.	Чита и тумачи географ-ске карте различитог размера и садржа. Правилно користи картографска изражајна средства. Разуме значај и могућности практичне примене географског информационог система (ГИС). Анализира разли-чите изворе података и	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад

		истраживачке резултате.		ученика; оцењује научено на часу.
Становништво и насеља (8)	Стицање нових знања, вештина и ставова о становништву и насељи-ма и о законитостима развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Наводи географске факторе који утичу на размештај становништва, и насеља. Описује демо-графски развој. Објашњава утицај географских фактора на демографски развој, размештај становништва и насеља.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Основне политичко-географске карактеристике савременог света (5)	Стицање нових знања, вештина и ставова о политичко-географским карактеристикама савре-меног света и о закони-тостима развоја географ-ске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости. Упознавање актуелне и комплексне географске стварности савременог света.	Разуме појмове: транзиција, интеграција, глобализација и њихов утицај. Описује историјско-географске факторе и њихов утицај.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Основне економско-географске одлике светске привреде (8)	Стицање нових знања, вештина и ставова о економско-географским	Наводи и објашњава географске факторе који утичу на размештај	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу

	одликама светске прив-реде и о законитостима развоја географске средине. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости. Упознавање актуелне и комплексну географске стварности савременог света.	привреде. Објашњава савремене проблеме човечанства. Дефинише појам глобалне економи-је и тржишта и наводи факторе који утичу на њихов настанак и развој.	Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Политичко-географске, демографске и еономско-географске одлике појединих делова света (37)	Стицање нових знања, вештина и ставова о политичко-географским, демографским и еоном-ско-географским одлика-ма појединих делова света и о законитостима развоја географске среди-не. Унапређивање вешти-на за анализу и примену географских чињеница и законитости. Упознавање актуелне и комплексну географске стварности савременог света.	Анализира утицај друштвених фактора на степен економске разви-јености различитих регија у свету. Објашњава савремене проблеме човечанства. Наводи, објашњава и анализира политичко-географске, демографске и еономско-географске одлике појединих делова света.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Годишња систематизација (5)	Понављање и системати-зација знања, вештина и ставова из друштвене и регионалне	Анализира глобалне друштвене промене. Објашњава глобалну	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point,

	географије света.	економију. Објашњава савремене проблеме човечанства. Разуме појмове: транзиција, интеграција, глобализа-ција и њихов утицај.	комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ **СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**
ПРЕДМЕТ **ГЕОГРАФИЈА**
РАЗРЕД **ТРЕЋИ**
СМЕР **СВИ СМЕРОВИ**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА **72**

НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод - Балканско полуострво (2)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања географије Србије; развој географ-ског логичког мишљења и стицање нових знања, вештина и ставова из физичке географије.	Правилно дефинише географске појмове из географије Србије и користи различите изворе.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Положај, границе и величина Републике Србије (3)	Стицање нових знања, вештина и ставова о положају, границама и величини Републике Србије. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Објашњава математичко-географски, физичко-географски, економско-географски и војно-стратешки положај Републике Србије.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад

				ученика; оцењује научено на часу.
Природне одлике Србије (16)	Стицање нових знања, вештина и ставова о природним одликама Републике Србије. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Описује природно-географске одлике локалне средине и Републике Србије. Наводи и описује природна добра локалне средине, Републике Србије и разуме потребу за њиховим очувањем и унапређивањем. Описује геодиверзитет, биодивер-зитет и заштићена подручја у Републици Србији.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Становништво и насеља (7)	Стицање нових знања, вештина и ставова о становништву и насељима Републике Србије. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости, Развиј сарадње и солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група	Описује и објашњава одлике становништва и насеља у Србији. Описује друштвено-географске одлике локалне средине и Републике Србије. Наводи и описује култур-на добра локалне среди-не, Републике Србије и разуме потребу за њихо-вим очувањем и унапре-ђивањем.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Привреда Србије (23)	Стицање нових знања, вештина и ставова о привреди Републике Србије. Унапређивање вештина за анализу и примену	Описује и објашњава одлике привреде Србије. Описује друштвено-географске одлике локалне средине и	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано -	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и

	географских чињеница и законитости	Републике Србије. Описује факторе који утичу на неравномеран регионални развој у Републици Србији и предлаже решења за ублажавање тих разлика.	активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Регионалне целине Србије (13)	Стицање нових знања, вештина и ставова о регионалним целинама Србије. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Издваја регионалне целине у Републици Србији и описује њихов неравномеран развој. Објашњава трансформа-ције регија на национал-ном нивоу. Анализира географске факторе и њихов утицај на развој регионалних целина.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Срби у бившим југословенским републикама и дијаспори (4)	Стицање нових знања, вештина и ставова о Србима у бившим југо-словенским републикама и дијаспори. Унапређивање вештина за анализу и примену географских чињеница и законитости	Наводи и објашњава политичке, историјске, културне, друштвене и привредне карактерис-тике Срба и простора насељеним Србима у бившим југословенским републикама и дијаспо-ри.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

			табла, карте, атласи, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Годишња систематизација (4)	Понављање и систематизација знања, вештина и ставова из географије Србије.	Анализира утицај географских веза (просторне и каузалне) и законитости на постанак и размештај природних и културних добара у Републици Србији. Описује геодиверзитет, биодиверзитет и заштићена подручја у Републици Србији.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, атласи, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

БИОЛОГИЈА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Биологија		
РАЗРЕД		Први		
СМЕР		Општи, друштвено-језички, природно-математички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		74		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Основи цитологије (22)	Ученици треба детаљно да познају грађу и функционисање ћелије.	разуме суштинске појаве и процесе ћелија и да уме самостално и логички да их објасни, самостално изведе једноставније вежбе и да уме да формулише закључке	Комбиновани облик: Егземпларна и проблемска настава / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: микроскопски и препарати у фиксативу, модели, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе. Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Морфологија, систематика и филогенија алги (11)	Ученици треба добро да познају морфологију алги, принципе систематике, филогенију и кључне фамилије.	да уочи морфологију разних врста алги на микроскопском препарату, и уз стручну помоћ наставника детерминише на основу кључа.	Комбиновани облик: Егземпларна, проблемска настава и настава у природи / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: природни	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено

			ботанички препарати, микроскопски и препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	на часу.
Царство гљива и лишајева (9)	Ученици треба добро да познају морфологију гљива и лишајева, принципе систематике, филогенију и кључне фамилије.	да уочи морфологију и распозна различите врсте гљива и лишајева на микроскопском и природном материјалу, и уз стручну помоћ наставника детерминише на основу кључа.	Комбиновани облик: Егземпларна, проблемска настава и настава у природи / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: природни ботанички препарати, микроскопски и препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Морфологија, систематика и филогенија биљака (32)	Ученици треба добро да познају морфологију биљака, принципе систематике, филогенију и кључне фамилије.	да распознају биљна ткива на микроскопском препарату, различите врсте биљних органа на природном материјалу, и уз стручну помоћ наставника детерминишу биљке на основу кључа.	Комбиновани облик: Егземпларна, проблемска настава и настава у природи / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода Наставна средства: природни ботанички препарати, микроскопски и	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

			препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Биологија		
РАЗРЕД		Други		
СМЕР		Општи		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		70		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Физиологија биљака (22)	Ученици треба да савладају метаболичке процесе (фотосинтезу и дисање), да на основу стеченог знања у 1. разреду савладају животни циклус биљака.	самостално разумеју биохемијске и физиолошке процесе на нивоу ћелије и организма, да вежбе изводе уз помоћ наставника и да могу да изведу једноставније закључке.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: природна и друга визуелна наставна средства, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе. Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Морфологија и систематика бескичмењака (23)	Ученици треба да савладају систематику животиња; да знају главне карактеристике појединих група бескичмењака и карактеристичне представнике.	добро познају грађу организама и уоче усложњавање те грађе кроз њихов еволутивни развој; да познају карактеристике таксономских категорија и главних представника фамилија. Ученици ово градиво треба самостално да излажу.	Комбиновани облик: Егземпларна, проблемска настава и настава у природи / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: природни препарирани зоолошки препарати,	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

			микроскопски и препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	
Морфологија и систематика кичмењака (25)	Ученици треба да савладају систематику животиња; да знају главне карактеристике појединих група кичмењака и карактеристичне представнике.	добро познају грађу организама и уоче усложњавање те грађе кроз њихов еволутивни развој; да познају карактеристике таксономских категорија и главних представника фамилија. Ученици ово градиво треба самостално да излажу.	Комбиновани облик: Егземпларна, проблемска настава и настава у природи / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: природни препарирани зоолошки препарати, микроскопски и препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Биологија		
РАЗРЕД		Други		
СМЕР		Природно-математички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		70		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Морфологија и систематика бескичмењака (36)	Ученици треба да савладају систематику животиња; да знају главне карактеристике појединих група бескичмењака и карактеристичне представнике.	добро познају грађу организама и уоче усложњавање те грађе кроз њихов еволутивни развој; да познају карактеристике таксономских категорија и главних представника фамилија. Ученици ово градиво треба самостално да излажу.	Комбиновани облик: Егземпларна, проблемска настава и настава у природи / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: природни препарирани зоолошки препарати, микроскопски и препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Морфологија и систематика кичмењака (34)	Ученици треба да савладају систематику животиња; да знају главне карактеристике појединих група кичмењака и карактеристичне представнике.	добро познају грађу организама и уоче усложњавање те грађе кроз њихов еволутивни развој; да познају карактеристике таксономских категорија и главних представника фамилија. Ученици ово градиво треба	Комбиновани облик: Егземпларна, проблемска настава и настава у природи / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства:	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их,

		самостално да излажу.	природни препарирани зоолошки препарати, микроскопски и препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Биологија		
РАЗРЕД		Трећи		
СМЕР		Општи		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		72		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Општа физиологија (11)	Ученици треба да знају анатомску, биохемијску и биофизичку базу физиологије, промет материје и претварање енергије у ћелији, основне механизме одржавања као и последице нарушавања хомеостазе на примеру човека.	Самостално разумеју биохемијске и физиолошке процесе на нивоу ћелије, тумаче хомеостатске механизме принципима негативне повратне спреге у различитим ситуацијама у свакодневном животу.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода/ Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање. Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Преглед и категоризација органских система (61)	Ученици треба да савладају грађу и функцијске одлике свих органских система човека, да активно примењују та знања у свакодневном животу за очување сопственог здравља, разумеју да је функционална интеграција целог организма неопходна у остваривању карактеристичног понашања организама.	Дискутују и аргументују физиолошке и неуроендокрине основе адаптивног понашања, а посебно са аспекта функционалне интеграције организама, да вежбе изводе уз помоћ наставника и да могу да изведу једноставније закључке.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода, вежбе/ Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник, микроскоп, микроскопски и препарати у фиксативу	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Биологија		
РАЗРЕД		Трећи		
СМЕР		Природно-математички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		108		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Физиологија биљака (25)	Ученици треба да савладају водни режим биљака, метаболичке процесе (фотосинтезу и дисање), и да на основу стеченог знања у 1. разреду савладају животни циклус биљака.	самостално разумеју биохемијске и физиолошке процесе на нивоу ћелије и организма, да вежбе изводе уз помоћ наставника и да могу да изведу једноставније закључке.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава / Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода, вежбе / Наставна средства: природна и друга визуелна наставна средства, лабораторијски прибори, микроскоп, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе. Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Физиологија животиња (83)	Ученици треба да знају анатомску, биохемијску и биофизичку базу физиологије, промет материје и претварање енергије у ћелији, основне механизме одржавања као и последице нарушавања хомеостазе на примеру човека.	Самостално разумеју биохемијске и физиолошке процесе на нивоу ћелије, тумаче хомеостатске механизме принципима негативне повратне спреге у различитим ситуацијама у свакодневном	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода, вежбе/ Наставна средства:	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, вежбе, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их,

	Такође треба да савладају грађу и функцијске одлике свих органских система човека, да активно примењују та знања у свакодневном животу за очување сопственог здравља, разумеју да је функционална интеграција целог организма неопходна у остваривању карактеристичног понашања организама.	животу. Дискутују и аргументују физиолошке и неуроендокрине основе адаптивног понашања, а посебно са аспекта функционалне интеграције организама, да вежбе изводе уз помоћ наставника и да могу да изведу једноставније закључке.	компјутер, Power-Point презентација, уџбеник, микроскоп, микроскопски и препарати у фиксативу	оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Биологија		
РАЗРЕД		Трећи		
СМЕР		Друштвено-језички		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		72		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Физиологија животиња (29)	Ученици треба да знају анатомску, биохемијску и биофизичку базу физиологије, промет материје и претварање енергије у ћелији, основне механизме одржавања као и последице нарушавања хомеостазе на примеру човека, треба да савладају грађу и функцијске одлике свих органских система човека, да активно примењују та знања у свакодневном животу за очување сопственог здравља.	Самостално разумеју биохемијске и физиолошке процесе на нивоу ћелије, тумачи хомеостатске механизме принципима негативне повратне спреге у различитим ситуацијама у свакодневном животу, дискутују и аргументују физиолошке и неуроендокрине основе адаптивног понашања, а посебно са аспекта функционалне интеграције организама	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода/ Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање. Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Основи молекуларне биологије (7)	Ученици треба да знају основе молекуларне биологије, а посебно организацију генетичког материјала, молекуларне основа биолошких процеса, нтердисциплинарност молекуларне биологије.	Разумеју биосинтезу беланчевина, да самостално примењују речник генетичког кода, објасне молекулске односа гена, протеина као генских производа и генотипских особина. Разумеју	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема,	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује

		биохемијске основа развића и диференцијацију организама. Значај генетичког инжењеринга и могућности интервенисања и мењања наследног материјала.	илустративна метода / Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Биологија развића животиња (8)	Ученици треба да знају карактеристике гамета и гаметогенезе, оплођење, ступњеве ембрионалног и постембрионалног периода.	Уме да опише морфофизиолошке промене животиња и човека током развића (од формирања полних ћелија преко оплодње, ембриогенезе и органогенезе до сазревања и старења).	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Механизми наслеђивања (16)	Да разумеју основна правила генетике и наслеђивања, као и генетичку основу наследних болести,	Дискутују и аргументују утицај средине на изазивање наследних промена, генетичку контролу развића, генетичку условљеност човековог понашања, значај вештачке селекције и оплемењивање биљака и животиња.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

			уџбеник.	
Основни принципи еволуционе биологије (12)	Ученици треба да знају теорије еволуције, механизме еволуционих процеса, постанак врста и порекло човека.	Разуме значај теорије еволуције у формирању савременог биолошког начина мишљења и критички процењује њене домете у другим областима науке. Зна основне принципе популационе генетике и примењује та знања у решавању конкретних задатака. Зна основне еволуционе механизме, основне типове селекције и разуме како природна селекција наследне варијабилности доводи до настанка нових врста.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Биологија		
РАЗРЕД		Четврти		
СМЕР		Општи		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		64		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Основи молекуларне биологије (11)	Ученици треба да знају основе молекуларне биологије, а посебно организацију генетичког материјала, молекуларне основа биолошких процеса, нтердисциплинарност молекуларне биологије.	Разумеју биосинтезу беланчевина, да самостално примењују речник генетичког кода, објасне молекулске односа гена, протеина као генских производа и генотипских особина. Разумеју биохемијске основа развића и диференцијацију организама. Значај генетичког инжењеринга и могућности интервенисања и мењања наследног материјала.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода, вежба / Наставна средства: микроскопски и препарати у фиксативу, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Биологија развића животиња (14)	Ученици треба да знају карактеристике гамета и гаметогенезе, оплођење, ступњеве ембрионалног и постембрионалног периода.	Уме да опише морфофизиолошке промене животиња и човека током развића (од формирања полних ћелија преко оплодње, ембриогенезе и органогенезе до сазревања и старења).	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода, вежба /	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике,

			Наставна средства: модели, компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	мотивише их, оцењује научено на часу.
Механизми наслеђивања (16)	Да разумеју основна правила генетике и наслеђивања, као и генетичку основу наследних болести,	Дискутују и аргументују утицај средине на изазивање наследних промена, генетичку контролу развића, генетичку условљеност човековог понашања, значај вештачке селекције и оплемењивање биљака и животиња.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.
Екологија, заштита и унапређивање животне средине и одрживи развој (15)	Ученици треба да знају услове живота и класификацију еколошких фактора, појам популације и њене основне одлике, састав и структуру животних заједница, кружење материје и протицање енергије кроз екосистем, појам и структуру биосфере, концепт одрживог развоја, појам, изворе и врсте загађивања и нарушавања животне средине и могућности заштите.	Разуме на који начин поједини фактори неживе и живе природе утичу на организме, да објасни како различити делови екосистема утичу један на други, а посебно у односу на циклусе кружења најважнијих елемената. Зна које се мере могу применити и на основу којих критеријума, у заштити природе и биодиверзитета. Разуме значај и	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

		потребу одрживог развоја и критички анализира ситуације у којима постоје конфликти интереса између потребе економско-технолошког развоја и заштите природе и животне средине.		
Основни принципи еволуционе биологије (8)	Ученици треба да знају теорије еволуције, механизме еволуционих процеса, постанак врста и порекло човека.	Разуме значај теорије еволуције у формирању савременог биолошког начина мишљења и критички процењује њене домете у другим областима науке. Зна основне принципе популационе генетике и примењује та знања у решавању конкретних задатака. Зна основне еволуционе механизме, основне типове селекције и разуме како природна селекција наследне варијабилности доводи до настанка нових врста.	Комбиновани облик: групни, учење путем открића, проблемска настава /Комбиновани метод: активно учење и настава, дијалог, решавање проблема, илустративна метода / Наставна средства: компјутер, Power-Point презентација, уџбеник.	Активности ученика: уочавање, упоређивање, анализирање, размена сопствених знања и мишљења, истраживање . Активности професора: презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их, оцењује научено на часу.

МАТЕМАТИКА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		МАТЕМАТИКА		
РАЗРЕД		ПРВИ		
СМЕР		СВИ СМЕРОВИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		148		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Логика и скупови (19)	Да се ученици упознају са основним правилима логичког закључивања прошире знање стечено о операцијама са скуповима, релацијама и функцијама и упознају се са елементима комбинаторике; развој логичког мишљења.	Испита тачност исказних формула, запише математичке исказе користећи се логичким везницима и кванторима, испита тачност скуповних једнакости, одреди својства дате релације, дефинише појам функције и решава основне комбинаторне проблеме.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава, решавање проблема, илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Реални бројеви (10)	Проширити знање о реалним бројевима и апсолутној вредности броја. Стећи знање о апсолутној и релативној грешци приближног броја, заокругљивању децималних бројева и операцијама са приближним бројевима.	Дефинише апсолутну вредност броја и наведе основна тврђења у вези са апсолутном вредношћу. Дефинише и израчуна апсолутну грешку (границу а. г.) и релативну грешку (границу р. г.). Одреди заокругљену вредност децималног броја и	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника:

		процени границу релативне и апсолутне грешке као и вредност израза при рачуну са приближним бројевима.	рачунар, PPT презентација	поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Пропорционалност (8)	Продубити постојећа и стећи нова знања о пропорцији, процентном и каматном рачуну; усвојити таблично и графичко приказивање појава и процеса.	Примени просто правило тројно и примени продужену пропорцију. Препозна врсту пропорционалности и примени је у проблемским задацима. Рачуна са процентима и у зависности од начина капиталисања израчуна интерес или полазни капитал.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Увод у геометрију (8)	Упознати се са основним и изведеним појмовима и ставовима Еуклидске геометрије - аксиоме припадања, паралелности и распореда. Развијање позитивних особина личности: доследности и прецизности.	Да наведе аксиоме припадања, паралелности и распореда, разликује основне и изведене ставове и показује једноставнија тврђења, а на основу аксиома и доказаних тврђења.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Рационални алгебарски изрази	Продубљивање знања о	Да врши трансформације	Облик рада: комбинова-ни –	Активности ученика:

(32)	трансформацијама рационалних алгебарских израза и операција са њима, линеарним једначинама, функцијама, системима линеарних једначина и линеарним неједначинама. Развијање позитивних особина личности: прецизности, упорности.	алгебарских израза, дели полиноме једне променљиве, нађе најмањи заједнички садржалац и највећи заједнички делилац за два полинома и да врши операције над рационалним алгебарским изразима; да решава линеарне једначине и неједначине, са и без реалног параметра, анализира и графички приказује линеарне функције и реши систем линеарних једначина Гаусовим поступком.	индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака	стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Подударност (36)	Стицање знања о основним ставовима о подударности, изометрији, правом углу, нормалност правих и равни, углу између праве и равни, векторима и операцијама са њима, симетрији, ротацији и транслацији, односима страница и углова троугла. Продубљивање знања о кружници, значајним тачкама троугла, четвороуглу и примена знања у конструктивним задацима.	Да наведу ставове о подударности и примене их у задацима и доказима, да врше операције са векторима. Да наведу основна тврђења о угловима троугла и значајним тачкама троугла, дефинишу различите врсте четвороуглова и примене знања о кружници у доказима и задацима. Да дефинишу изометрију и врсте изометрија, изврше конструкцију основних	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

	Развијање позитивних особина личности: прецизности, упорности и уредности.	изометрија и примене знање у конструкцијама и доказима.		
Сличност (14)	Стицање нових и продубљивање постојећег знања о пропорционалности дужи: Талесова теорема, хомотетија, сличност, Питагорина теорема, потенција тачке. Развијање позитивних особина личности: прецизности и уредности.	Да примене Талесову теорему у рачунским задацима и конструкцији. Наведу основне ставове сличности троуглова и примене их у задацима и доказима. Наведу Еуклидов став, и Питагорину теорему, примене сличност на правоугли троугао у рачунским задацима и конструкцији. Дефинишу потенцију тачке и примене у конструкцији.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Тригонометрија правоуглог троугла (9)	Стицање знања о тригонометријским функцијама оштрог угла и основним тригонометријским идентитетима и примењивање стеченог знања на решавање правоуглог троугла.	Дефинишу основне тригонометријске функције оштрог угла и израчунају вредности тригонометријских функција за карактеристичне углове, наведу основне идентитете и решавају правоугли троугао применом идентитета, синусне и косинусне теореме.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		МАТЕМАТИКА		
РАЗРЕД		ДРУГИ		
СМЕР		ОПШТИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		140		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Степеновање и кореновање (25)	Стицање знања о степеновању и кореновању целим изложиоцем, кореновању и степеновању рационалним изложиоцем, испитивању особина и скицирању степених функција са целим изложиоцем. Упознавање са комплексним бројевима и основним операцијама са њима.	Врши операције са изразима, степенује целим, негативним и рационалним бројем и коренује изразе. Испита особине степених функција и скицира график. Врши операције са комплексним бројевима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Квадратна једначина и функција (37)	Проширивање знања о квадратном триному и решавање квадратних једначина. Упознавање са Вијетовим формулама и начинима за решавање неких система од две квадратне једначине. Дискусија корена квадратне једначине у	Реши квадратну једначину, испита особине квадратне функције и скицира график. Решава неке једначине вишег реда које се своде на квадратну и неке системе квадратних једначина. Дискутује природу решења квадратне једначине без решавања исте (уз помоћ Вијетових формула и дискриминанте),	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација, GeoGebra	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад

	зависности од вредности дискриминанте квадратне једначине. Анализа својстава квадратне функције и цртање графика и упознавање са начинима решавања квадратних неједначина и ирационалних једначина.	решава квадратне неједначине и ирационалне једначине.		ученика.
Експоненцијална и логаритамска функција (28)	Проширивање појма степена на степен са реалним изложиоцем, испитивање особина и график експоненцијалне функције, решавање експоненцијалних једначина и неједначина. Увођење појма логаритма и доказивање својстава логаритма, испитивање особина и цртање графика логаритамске функиције. Проширивање знања о инверзним функцијама. Рачунање са декадним логаритмима, уупознавање са применом логаритама, употреба калкулатора и	Да решава експоненцијалне једначине и неједначине, испита особине и нацрта график експоненцијалне функције. Да дефинише логаритам, наведе и употреби својства логаритама на показивање идентитета, логаритмирање и антилогаритмирање израза, решавање логаритамских једначина и неједначина, да се служи калкулатором и логаритамским таблицама и стекне свест о значају логаритамских таблица и логаритама у примени. Да испита особине и скицира логаритамску функцију.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација, GeoGebra	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

	логаритамских таблица.			
Тригонометријске функције (38)	Проширивање постојећег знања о угловима, мерењу углова, увођење радијана као мерне јединице, уопштење појма угла. Увођење тригонометријских функција произвољног угла, тригонометријске кружнице. Рачунање вредности тригонометријских функција свођењем на први квадрант. Испитивање особина и цртање графика основних и неких сложених тригонометријских функција. Проширивање знања о основним тригонометријским идентитетима, доказивање адиционих формула, формула за тригонометријске функције двоструког и половине угла. Стицање знања о трансформацији збира и разлике тригонометријских функција у производ и обрнуто. Решавање тригонометријских једначина и неједначина	Да се служи радијаном као мерном јединицом угла, да израчуна вредности тригонометријских функција датог угла, свођењем на први квадрант, испита својства неких функција и скицира график. Да наведе основне тригонометријске идентитете, адиционе формуле, формуле за тригонометријске функције двоструког и половине угла, да трансформише збир и разлику тригонометријских функција у производ и обратно и примени знање на решавање тригонометријских једначина и неједначина и решава троугао применом синусне и косинусне теореме.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација, GeoGebra	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

	свођењем на познате облике једначина и решавање троугла применом тригонометрије – синусна и косинусна теорема.			

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		МАТЕМАТИКА		
РАЗРЕД		ТРЕЋИ		
СМЕР		ОПШТИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		144		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Полиедри (24)	Стицање знања о полиедрима и посебним врстама полиедара као што су призма, пирамида, зарубљена пирамида, и Платоновиа тела. Доказивање Ојлерове теореме и њена примена у задацима. Конструкција равних пресека призме и равних пресека пирамиде, израчунавање површине неких пресека призме и пирамиде. Продубљивање стеченог и стицање новог знања о израчунавању површине призме, пирамиде и зарубљене пирамиде. Увођење Кавалијеријевог принципа и израчунавање запремине призме, пирамиде и зарубљене пирамиде.	Да дефинише полиедре, призму, пирамиду, зарубљену пирамиду и наведе правилне полиедре, да примени Ојлерову теорему у задацима, конструише равне пресеке призме и пирамиде, израчуна површину неких пресека призме и пирамиде. Схвати Кавалијеријев принцип и израчуна запремину призме, пирамиде и зарубљене пирамиде.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

	Развијање логичког мишљења.			
Обртна тела (19)	Стицање знања о цилиндричној површи и ваљку, конусној површи и купи, обртним површима, сфери и лопти. Развијање способности оријентације у простору посматрањем ротационих тела и њихових равних пресека. Продубљивање стеченог и стицање новог знања о израчунавању површине и запремине правог ваљка, праве купе, зарубљене купе, лопте, лоптиног одсечка, лоптиног исечка, сферне калоте и сферног појаса, описане и уписане сфере полиедара и обртних тела.	Да израчуна површину и запремину ротационих тела као што су ваљак, купа, лопта, зарубљена купа, лоптин исечак, лоптин одсечак, сферна калота и сферни појас и сложених ротационих тела која се могу формирати од њих и спозна однос између описане или уписане сфере полиедара.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Вектори (15)	Стицање знања о дерминантама и њиховим особинама при чему се посебна пажња посвећује детерминантама другог и трећег реда и њиховом израчунавању и примени у решавању система линеарних једначина. Проширивање	Да израчуна вредност дискриминанте другог и трећег реда (помоћу Сарусовог правила или применом особина детерминанти), примени знање на решавање система две или три линеарне једначине и да рачуна са	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке

	постојећег знања о векторима, операцијама са њима при чему се посебна пажња посвећује векторима у координатном систему.	векторима.		за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Аналитичка геометрија у равни и линеарно програмирање (43)	Упознавање са аналитичком геометријом у равни почевши од дужине дужи, поделе дужи датом размером, израчунавања површине и координата значајних тачака троугла, разних облика једначина праве, прамена правих, одређивање растојања између тачке и праве, симетрале угла између две праве, преко извођења једначине кружне линије, услова додира који права мора задовољавати да би била тангента на кружницу и међусобног односа две кружнице, све до извођења формула кривих другог реда, услова додира и њихових међусобних односа. Решавање проблема линеарног програмирања.	Да наведе формуле и искористи знање при решавању разних проблема аналитичке геометрије у равни и при томе показује креативност у налажењу различитих начина решавања задатака. Да решава систем линеарних неједначина графичком методом као и проблем линеарног програмирања.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација, GeoGebra	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

Математичка индукција и низови (21)	Упознавање са принципом математичке индукције и применом математичке индукције у доказима и задацима, а затим упознавање са појмом низа и посебним врстама низова – аритметичким и геометријским за које се изводе формуле за општи члан и збир првих неколико чланова низа. Стицање знања о граничној вредности низа, својствима конвергентних низова и геометријским редовима.	Да примени принцип математичке индукције на доказивање једнакости, неједнакости и доказивање дељивости неког израза дефинисаног за сваки природан број, примени знање стечено о аритметичком и геометријском низу на задатке, наведе својства конвергентних низова и показује конвергенцију једноставнијих низова, као и да сумира једноставније геометријске редове.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Комплексни бројеви (10)	Проширивање постојећег и стицање новог знања о комплексним бројевима, увођење тригонометријског облика комплексног броја. Упознавање са начином степеновања и кореновања комплексног броја и применама комплексних бројева.	Да преведе комплексни број из тригонометријског у комплексни облик и обрнуто, нађе степен и корен комплексног броја и примени стечено знање у задацима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		МАТЕМАТИКА		
РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ		
СМЕР		ОПШТИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		128		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Функције (28)	Проширивање знања о функцијама, начинима њиховог задавања, њиховим својствима, сложеним и инверзним функцијама и елементарним функцијама. Упознавање са дефиницијом непрекидности функције и граничном вредношћу функције, извођење формула и њихова примена у задацима и проширивање знања о асимптотама функције и одређивање асимптота дате функције.	Да наведе дефиницију функције и дефнише својства функција и испита област дефинисаности, монотоност, периодичност, ограниченост и парност функције. Да препозна сложену функцију , одреди инверзну функцију појединих функција, наведе особине и скицира графике елементарних функција, испита непрекидност функција по дефиницији, наведе особине непрекидних функција, наведе препознатљиве граничне вредности и особине граничне вредности функције и примени их при тражењу граничних вредности датих функција и	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација, GeoGebra	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

		тражењу асимптота.		
Извод функције (23)	Проширивање знања о функцијама увођењем извода функције, показивањем његових особина и упознавање са применом извода у анализи функција.	Да пронађе извод произвољне функције и примени знање стечено о изводу на анализу функције, то јест, на испитивање монотоности, екстремних вредности, конвексности функције и превојних тачака, те да употпуни пређашње знање и буде у могућности да испита у потпуности ток функције и скицира њен график и решава друге задатке који захтевају примену извода, на пример, проналажење тангенти на задату криву.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација, GeoGebra	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Интеграл (24)	Увођење појма примитивне функције и неодређеног интеграла функције и доказивање појединих својстава интеграла. Упознавање са методом замене и методом парцијалне интеграције за проналажење интеграла функције, проширивање	Да дефинише примитивну функцију и неодређени интеграл дате функције, наведе табличне вредности интеграла и проналази интеграле разноврсних функција применом методе замене и парцијалне интеграције. Да схвати дефиницију одређеног	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација, GeoGebra	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

	постојећег знања појмом одређеног интеграла, показивањем његових особина и метода интеграције и упознавање са применама одређеног интеграла.	интеграла, наведе својства одређеног интеграла и искористи знање на израчунавање разних одређених интеграла и у примени на одређивање површине фигуре ограничене кривим, запремине обртног тела настале ротацијом истих и дужине лукова кривих.		
Комбинаторика (12)	Проширивање постојећег знања из комбинаторике, дефинисањем варијација и пермутација са и без понављања као и комбинација, извођењем формула за проналажење броја истих и њихова примена на разноразне проблемске задатке, као и увођењем биномних коефицијената и извођењем биномног обрасца.	Да дефинише и наведе формуле за варијације и пермутације са и без понављања као и комбинације и примени знање на решавање разноразних комбинаторних проблема. Да дефинише биномни коефицијент, наведе биномни образац и примени знање у задацима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.
Вероватноћа и статистика (29)	Упознавање са основним појмовима вероватноће, и различитим дефиницијама вероватноће, условном вероватноћом, зависношћу догађаја, формулом тоталне	Да примени стечено знање из вероватноће на решавање конкретних проблема и задатака помоћу доказаних формула, да дефинише случајну променљиву и	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу на основу приказаних примера на табли, увежбавају и одговарају градиво научено на часу, постављају питања.

	вероватноће и Бајесовом формулом. Увођење појма случајне променљиве, расподеле вероватноћа, функцијом расподеле и густином расподеле. Упознавање са основним величинама вероватноће као што су математичко очекивање, дисперзија и средње кавадратно одступање случајне променљиве и основним законима расподеле (биномном, Поасоновом и нормалном расподелом). Увођење основних елемената статистике (популације и узорка) и упознавање са тачкастом и интервалном оценом параметара.	наведе примере случајних променљивих, нађе математичко очекивање и дисперзију различито задатих случајних променљивих. Да дефинише основне појмове статистике, податке представи графички и табеларно, одреди емпиријску расподелу, аритметичку средину узорка, узорачку дисперзију и поправљену узорачку дисперзију, медијану, дефинише центрираност параметра и разуме нметоду интервалне оцене параметара, а стечено знање примени на једноставнијим задацима и малим узорцима који не захтевају примену рачунарских софтвера.	табла, збирка задатака, рачунар, PPT презентација	Активности наставника: поставља задатке за учење, мотивише и усмерава рад ученика.

Напомена: У укупном броју часова по наставним јединицама дато је 12 часова мање у односу на годишњи фонд часова. Тих 12 часова представљају 4 двочасовна писмена задатка са једночасовним исправком, а који су обавезни на свим смеровима и у свим разредима.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАТЕМАТИКА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**105**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТ И** у образовно-васпитном раду при обради теме
Степеновање и кореновање (21)	Стицање нових знања, вештина и ставова и усвајање појма степена, корена и да ученици савладају операције са њима. Стицање нових знања, вештина и ставова о рационалисању имениоца облика $\sqrt{a}$, $\sqrt{a} \pm \sqrt{b}$, усвајање појма комплексног броја. Стицање нових знања, вештина и ставова о функцији $y=x^n$ и о њеном испитивању ($n\leq4$).	Правилно дефинише математичке појмове из степеновања и кореновања. Правилно користи најважније формуле. Правлно ради рационалисање имениоца и правилно зна скицирати график функције $y=x^n$ ($n\leq4$) и да их испитује. Правилно објасни комплексне бројеве и најважније операције са њима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Квадратна једначина и квадратна функција (23)	Стицање нових знања, вештина и ставова о решавању квадратних једначина (заједно	Правилно дефинише квадратну једначина, правилно реши квадратне једначине, зна квадратну формулу. Опише и објасни разне изгледе	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте,

	са једначинама са непознатом у имениоцу разломка, које се своде на квадратне једначине и са једноставним квадратним једначинама са параметрима). Унапређивање вештина за решавање разноврсних једноставних проблема у којима се примењује квадратна формула. Стицање нових знања, вештина и ставова о скицирању и испитивању графика квадратне функције као и о одређивању знака квадратног тринома ради решавања квадратне неједначине.	квадратне функције у зависности од дискриминанте и од параматра „а“ (конвексност/конкавност) . Правилно скицира график квадратне функције и да их испитује.Описује поступак растављана квадратног тринома на чиниоце ради решавања квадратних неједначина.	Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, Геогебра, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Експоненцијална и логаритамска функција (19)	Стицање нових знања, вештина и ставова о експоненсијалној и логатитамској функцији помоћу графичке интерпретације. Стицање нових знања, вештина и ставова о одређивању логаритма (помоћу џепних калкулатора и о решавању експоненцијалних, логаритамскигх	Правилно дефинише математичке појмове: експоненцијлна и логаритамска функција. Правилно скицира график експоенцијалних и логаритамских функције и да их испитује. Разликује и анализира функције чија је основа већа од 1 од функција где је основа између 0 и 1. Решава експоненцијалне и логаритамске једначине, неједначине.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални , групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства:	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности

	једначина, неједначина.		рачунар, Геогебра, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Тригонометријске фукнкције (30)	Стицање нових знања, вештина и ставова о тригонометријском кругу, о тригонометријским функцијама ма ког угла (свођење на први квадрант) и о решавању тригонометријских једначина. Стицање нових знања, вештина и ставова о основним својствима ових функција као и о адиционим формулама и о њиховим последицама. (оне су значајне и за примене у неким другим предметима). Стицање нових знања, вештина и ставова о синусној и косинусној теореми због решавања ма којег троугла-	Правилно дефинише математичке појмове: тригонометријски круг. Своди било који угао на први квадрант, зна вредности тригонометријских функција за значајније углове. Правилно скицира график тригонометријских функције и зна да их испитује. Разликује и анализира простије трансформисане тригонометријске функције. Решава простије тригонометријске једначине, неједначине; решава троугао помоћу синусне и косинусне теореме.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, Геогебра, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Писмени задаци са исправкама (12)	Понављање и системати-зација знања, вештина и ставова из горе наведених области	Реши задатке који су предвиђени за писмене задатке.	Облик рада: индивидуални, групни (исправак писменог	Активности ученика: Пишу писмене задатке, решавају

	математике.		задатка) Методе рада: практичан рад, тематска дискусија; решавање проблема; Наставна средства: вежбанка, хемијска обовка, табла, креда.	задатке а на часовима када се ради исправак заједно анализирају задатке. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАТЕМАТИКА**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Полиедри (13)	Стицање нових и продубљених знања о полиедрима, о просторној геометрији; проширивање знања о полиедрима, о просторној геометрији, уочавање да просторне фигуре се широко користе и у другим наукама а и у свакодневном животу. Развијање логичког мишљења и просторних представа ученика.	Правилно дефинише усвојене основне појмове; успешно примењује чињенице просторне геометрије у решавању задатака (укључујући и оне практичне природе – одређивање запремине модела неког геометријског тела). Види да се изучавана својства просторних фигура широко користе у пракси, астрономији, физици, хемији и др. Правилно скицира просторне фигуре.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Обртна тела (12)	Стицање нових и продубљених знања о полиедрима, о просторној геометрији; проширивање знања о полиедрима, о просторној геометрији, уочавање да просторне фигуре	Правилно дефинише усвојене основне појмове; успешно примењује чињенице просторне геометрије у решавању задатака (укључујући и оне практичне природе – одређивање запремине модела	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика;	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају

	се широко користе и у другим наукама а и у свакодневном животу. Развијање логичког мишљења и просторних представа ученика.	неког геометријског тела). Види да се изучавана својства просторних фигура широко користе у пракси, астрономији, физици, хемији и др. Правилно скицира просторне фигуре.	илустративна метода. Наставна средства: рачунар, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Вектори (5)	Стицање нових знања, вештина и ставова о векторима: скаларни, векторски, мешовити производ, координате вектора. Посебног је значаја координатна интерпретација скаларног, векторског и мешовитог производа и њихова примена.	Одреди скаларни, векторски, мешовити производ, координате вектора као и да примењује научено у разним ситуацијама: одређивање угла између два вектора, итзрачунавање површине и запремине фигура, неке примене у физици и др.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, Геогебра, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Аналитичка геометрија у равни (22)	Схватање суштине координатне методе и њену ефикасну примену. Стицање нових, продубљених знања, вештина и ставова о системима линеарних једначина, линеарних неједначина.	На основу својстава праве и кривих линија другог реда, формирају њихове једначине и испитују међусобне односе тих линија. Решавају системе линеарних једначина, упознају суштину проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују.

		линеарног програмирања.	метода. Наставна средства: рачунар, Геогебра, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Математичка индукција. Низови(8)	Стицање нових знања, вештина и ставова о математичкој индукцији као ефикасној методи доказивања појединих тврђења. Стицање нових знања, вештина и ставова о аритметичким и геометријским низовима, о граничном вредношћу бесконачног низа као и о бесконачном геометријском реду .	Примењује математичку индукцију као методу доказивања. Препозна аритметички и геометријски низ, решава задатке у којима се одређује збир првих n чланова, општи члан, разлика, количник и др.Зна одредити граничну вредност једног бесконачног низа као и збир чланова бесконачног геометријског реда.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Писмени задаци са исправкама (12)	Понављање и системати-зација знања, вештина и ставова из горе наведених области математике.	Реши задатке који су предвиђени за писмене задатке.	Облик рада: индивидуални, групни (исправак писменог задатка) Методе рада: практичан рад, тематска дискусија; решавање проблема; Наставна средства: вежбанка, хемијска обовка, табла, креда.	Активности ученика: Пишу писмене задатке, решавају задатке а на часовима када се ради исправак заједно анализирају задатке. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

				научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА		
ПРЕДМЕТ		МАТЕМАТИКА		
РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ		
СМЕР		ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		64		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Функције (14)	Допуна и систематизација ученичка знања о функцији и њеним основним својствима. Стицање знања о граничном вредношћу и о непрекидности функције, преглед елементарних функција.	Правилно дефинише основна својства елементарних функција. Одреди граничну вредност и непрекидност функције.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, Геогебра, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Извод функције (17)	Стицање нових знања, вештина и ставова о прираштају фунције, о изводу функције. Указати на основне теореме о изводу и изводе неких елементарних функција. Стицање	Објасни појам извода, прираштаја функције. Решава задатке у којима се примењују теореме о изводу као и изводи неких елементарних функција. Испитује и црта	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из

	знања о испитивању и цртању функције.	график функције.	практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, Геогебра, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Комбинаторика (6)	На основу раније стечених знања о пребројавању коначних скупова ученици треба да упознају суштину издвајања, распоређивања и одређивања броја одређених распореда. Стицање нових знања, вештина и ставова о пермутацији, комбинацији и варијацији. Стицање нових знања, вештина и ставова о биномном коефицијенту и о биномном обрасцу.	Уочава разлику између појединих врста распоређивања објеката. Користи формуле за пермутацију, варијацију, комбинацију као и за биномни образац и за бономног коефицијента. Повезује биномне коефицијенте са комбинацијама.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: рачунар, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Вероватноћа и статистика (15)	Стицање нових знања, вештина и ставова о случајном догађају, о основним теоремама о вероватноћи. Стицање нових знања, вештина и ставова о начину прикупљања података, њиховог	Објашњава појмове: случајни догађај, случајна променљива, примењује основне теореме о вероватноћи у једноставнијим примерима. Прикупља податке, приказује их и одређује важније	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика;	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу скрипте, збирке, не неким часовима на рачунарима; одговарају, пишу проверу знања из наученог градива; постављају

	приказивања и одређивања важнијих статистичких карактеристика.	статистичке карактеристике.	илустративна метода. Наставна средства: рачунар, интернет, разни веб-алати, Power-Point презентација, радни лист, скрипта, збирка, табла, креда.	питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Писмени задаци са исправкама (12)	Понављање и системати-зација знања, вештина и ставова из горе наведених области математике.	Реши задатке који су предвиђени за писмене задатке.	Облик рада: индивидуални, групни (исправак писменог задатка) Методе рада: практичан рад, тематска дискусија; решавање проблема; Наставна средства: вежбанка, хемијска обовка, табла, креда.	Активности ученика: Пишу писмене задатке, решавају задатке а на часовима када се ради исправак заједно анализирају задатке. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАТЕМАТИКА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНОМАТЕМАТИЧКИ СМЕР, БИЛИНГВАЛНИ - ЕНГЛЕСКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**148**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ЛОГИКА И СКУПОВИ (15)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања математичке логике и појмова; развој математичко - логичког мишљења и стицање нових знања, вештина и ставова из логике, усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр.set, elementof a set, union, section, difference, tautology.	Правилно дефинише логичке појмове и скупове, операције са њима и користи их у различитим задацима. Користи законе расуђивања као таутологије.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника и коедукације; примењују научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
РЕАЛНИ БРОЈЕВИ (14)	Стицање нових знања, вештина и ставова о реалним бројевима, од природних нројева преко целих и рационалних бројева до реалних бројева. Унапређивање вештина за	Правилно користи појмове природних, целих, рационалних и реалних бријева, зна операције са њима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности

	анализу и примену реалних бројева у пракси. Усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр. approximate value, real number, fraction		Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, лењири, шестар, уџбеници.	наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ПРОПОРЦИОНАЛНОСТ (8)	Стицање нових знања, вештина и ставова о пропорцијама, и примена управне и обрнуте пропорције у задацима. Унапређивање вештина за анализу и примену пропорција у пракси. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр. ratio, proportion, numerator, denominator, fraction bar, means andextremes of a proportion,	Правилно користи појмове пропорција и закон о пропорцијама, зна операције са њима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, лењири, шестар, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
УВОД У ГЕОМЕТРИЈУ (8)	Стицање нових знања о планиметрији, аксиоматско заснивано ј еуклидској геометрији, такође и нееуклидској геометрији Бољаи-Лобачевски. Унапређивање вештина за	Наводи основне појмове геометрије, зна аксиоме еуклидске геометрије и доказе основних теорема, директних и индиректних. Анализира ставове нееуклидске геометрије.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

	анализу аксиома и теорема, и примена доказа у математичкој теорији. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр. Line, point, plane, parallel, perpendicular, intersection point,		средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, лењири, софтвер GeoGebra за визуелизацију, шестар, уџбеници.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ПОДУДАРНОСТ (36)	Стицање нових знања, вештина и ставова о подударности фигура, као основне релације у геометрији. Унапређивање вештина за анализу и синтезу проблема из области подударности. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: right angle, complementary, supplementary angles, vertex, edge, acute and obtuse triangle and its centers, orthocenter, barycenter, incenter, circumcenterm rhombus, deltoid	Описује опште карактеристике основних фигура у равни. Наводи појмове подударности и примењује их у доказима теорема.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, лењири, софтвер GeoGebra за визуелизацију шестар, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
РАЦИОНАЛНИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ (32)	Стицање нових знања, вештина и ставова о рационалним изразима, разломцима.	Описује опште карактеристике разломака и операција над њима. Наводи и користи	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point,

	Унапређивање вештина за налажење заједничког имениоца и операција хад разломцима. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр:common denominator, the least common multiple(LCM) and the greatest common divisor(GCD).	адекватне процесе за израду задатака.	комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, лењири, шестар, уџбеници.	уџбеника и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
СЛИЧНОСТ (14)	Стицање нових знања и вештина из области сличности фигура. Унапређивање вештина за анализу и примену теорема и трансформације сличности над познатим фигурама. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: similarity, theorems	Описује опште карактe-ристике сличности. Наводи појмове и процесе у трансформацијама сличности и кпористи теореме сличности у проблемима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, лењири, софтвер GeoGebra шестар, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ТРИГОНОМЕТРИЈА ПРАВОУГЛОГ ТРОУГЛА (9)	Стицање нових знања, вештина и ставова о тригонометрији правоуглог троугла. Унапређивање	Описује тригонометријске функције и примењујеих у решавању троугла. Наводи појмове у вези	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано -	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, и

	вештина за анализу и примену тригонометрије у изучавању правоуглих троуглова и примени калкукатора. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: sine, cosine, opposite and adjacent leg, hypotenuse, solve the triangle.	тригонометрије и користи основне тригонометријске формуле.	активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, калкулатори, табеле, лењири, шестар, уџбеници.	коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Писмени задаци (12)	Стицање вештина у изради задатака. Унапређивање вештина за анализу и синтезу проблема-.	Самостално решава проблеме и дате области математике.	Облик рада: индивидуални, Методе рада: решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Калкулатор, лењири, шестар.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу . Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

ПРИЛАГОЂАВАЊЕ БИЛИНГВАЛНЕ НАСТАВЕ

У првој години примена неглеског језика на часу достиже 30%, нови појмови се дефинишуна матерњем језику, нпр:orthocenter from altitudes, medians and barycenter, incenter, circumcenter.
У другој години повећава се коришћење енглеског језика на 50%, нови појмови су: sine, cosine, root.
Трећа година наставе математике у билингвалној настави даје могућност примене енглеског језика на часу од 75%, нпр:cube, three-sidedprism, tetrahedron, sphere, cylinder, cone.
У четвртој години на целпм часу секористи енглески језик, нови појмови се дефинишу на енглеском језику, нпр: domain, sign, zero, monotonicity, codomain, extreme values.
Биингвална настава подразумева извођење наставе појединих предмета на српском/мађарском и енглеском језику, у сколпу наставног плана и програма које утврђује Министарство просвете Републике Србије. Ученици уче градиво у истом обиму и према истим критеријумима као и остали који те предмете слушају само на српском/мађарском језик.
Главни циљ двојезичне наставе је **пружање ученицима не само стручне компетенције - овладавање стручном терминилогијом, у сваком појединачном програму, него и одличну језичку и комуникацијску компетенцију.** Страни језик постаје средство за стицање и језичких и нејезичких знања и вештина, а српски/мађарски и енглески језик се не искључују већ се надопуњују.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАТЕМАТИКА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНОМАТЕМАТИЧКИ СМЕР, БИЛИНГВАЛНИ -ЕНГЛЕСКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**175**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТ И** у образовно-васпитном раду при обради теме
СТЕПЕНОВАЊЕ И КОРЕНОВАЊЕ (35)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања степеновања и кореновања у скупу реалних бројева, усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр. square, squareroot, cube, power.	Правилно дефинише математичке појмове степена и корена. Примењује и правилно користи операције над степенима и коренима-	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, калкулатор уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
КВАДРАТНА ЈЕДНАЧИНА И КВАДРАТНА ФУНКЦИЈА (46)	Стицање нових знања и вештина о квадратним једначинама и квадратној функцији. Унапређивање вештина за анализу квадратне функције и примену формуле за налажење корена квадратне функције,	Правилно користи формулу за налажењекорена квадратне једначине. Разуме особине квадратне функције и способан за анализу и графичку репрезентацију квадратне функције.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

	усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр. root, extreme value, monotonicity		средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, софтвер GeoGebra ,креда у боји, калкулатор уџбеници.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ЕКСПОНЕНЦИЈАЛНА И ЛОГАРИТАМСКА ФУНКЦИЈА (30)	Стицање нових знања, вештина и ставова о експоненцијалном изразу и логаритму. Унапређивање вештина за анализу функција експоненцијалне и логаритамске, као и појам инверзне функције. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр. base, sign, vertical and horizontal asymptotes.	Наводи основне особине експоненцијалне и логаритамске функције. Описује њихов график. Објашњава момотонију у зависности од основа.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, калкулатор, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ТРИГОНОМЕТРИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ (52)	Стицање нових знања, вештина о појму угла, уопштавање угловаи мерење у радианима. Унапређивање вештина за анализу тригонометријски х функција. Упознавање адитивних формула. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр.amplitude, period of a function	Разуме појмове везане за тригонометријске функције. Описује углове у тригонометријско м кругу, примењује адитивне формуле.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и

			табла, креда у боји, софтвер GeoGebra за визуелизацију , тригонометријск и круг, уџбеници.	усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Писмени задаци (12)	Понављање и системати-зација знања.	Систематизује дату тему. Анализира сопствени рад.	Облик рада: индивидуални, Методе рада: решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Калкулатор, лењири, шестар. Облик рада: индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу . Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАТЕМАТИКА**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНОМАТЕМАТИЧКИ СМЕР, БИЛИНГВАЛНИ -ЕНГЛЕСКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**180**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ПОЛИЕДРИ (25)	Да ученици упознају стереометријске фигуре, предмет стереометрије, и методе проучавања истих, развој математичког логичког мишљења и стицање нових знања, вештина и ставова из области стереометрије. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: cuboid, five sided prism, tetrahedron, six sided pyramide, surface	Правилно дефинише Архимедова и Платонова тела, правилне поледре, Ојлерову теорему запросте полиедре.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, каркреда у боји, калкулатор и уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ОБРТНА ТЕЛА (20)	Стицање нових знања и вештина из области обртних тела. Унапређивање вештина за анализу и примену за израчунавање запремине и површине обртних тела. усвајање нове појмове на	Правилно користи теореме за запремину и површину тела. Разуме значај Ојлерове теореме из области топологије.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности

	енглеском језику, као нпр: circular cylinder, sphere, cone, volume of truncated cone		Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, калкулатор уџбеници.	наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ВЕКТОРИ (15)	Стицање нових знања, вештина и ставова о становништву и насељи-ма и о векторима. Унапређивање вештина за анализу и примену вектора у равни и простору. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: starting pointof the vector, endpoint, magnitude, direction, position vector of the point,	Описује појам вектора. Примењује векторе у израчунавању дужина, поврчина.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, софтвер GeoGebra за визуелизацију, креда у боји, калкулатор, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
АНАЛИТИЧКА ГЕОМЕТРИЈА У РАВНИ (50)	Стицање нових знања, вештина и ставова о правој и кривама другуг реда. Унапређивање вештина за анализу и примену аналитичке геометрије. Упознавање формула за тангенте кривих другог реда. усвајање нове појмове на енглеском језику,	Разуме и дефинише појмове, фигуре у равни:, круга, елипсе, хиперболе, параболе . Описује једначину праве и кривих другог реда. Примењује формуле за израчунавање тангената истих.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и

	као нпр: line, circle, ellipse, hyperbole, parabole, tangency		презентација, табла, софтвер GeoGebra завизуелизацију, креда у боји, калкулатор, уџбеници.	усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
МАТЕМАТИЧКА ИНДУКЦИЈА. НИЗОВИ (38)	Стицање нових знања, вештина и ставова о хизовима и редовима. Унапређивање вештина за примену математичке индукције у доказима теореме аритметике. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: array, sequence, series, induction,	Наводи особине аритметичког и геометријског низа. Објашњава закон математичке индукције. Користи индукцију у доказима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, калкулатор, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
КОМПЛЕКСНИ БРОЈЕВИ И ПОЛИНОМИ (20)	Стицање нових знања, вештина и ставова о комплексним бројевима. Унапређивање вештина за анализу и примену комплексних бројева у доказима теорема. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр:algebraic and trigonometric form,.	Наводи дефиницију комплексног броја у алгебарском и тригонометријском, односно експоненцијалном облику. Описује и примењује операције над њима. Користи Моавроове формуле за степеновање и кореновање.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, софтвер GeoGebra за визуелизацију,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

			креда у боји, калкулатор, уџбеници.	
Писмени задаци (12)	Понављање и системати-зација знања.	Систематизује дату тему. Анализира сопствени рад.	Облик рада: индивидуални, Методе рада: решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Калкулатор, лењири, шестар. Облик рада: индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу . Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МАТЕМАТИКА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНОМАТЕМАТИЧКИ СМЕР, БИЛИНГВАЛНИ -ЕНГЛЕСКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**128**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
ФУНКЦИЈЕ (28)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања рационалних, алгебарских и трансцендентних функција. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: domain, codomain, sign, monotonicity	Правилно дефинише особине функција, зна саставити график функције.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, софтвер GeoGebra за визуелизацију, креда у боји, калкулатор, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ИЗВОД ФУНКЦИЈЕ (26)	Стицање нових знања и вештина о изводу рационалних, алгебарских и трансцендентних функција.Унапређивање вештина за анализу функција и примену првог извода. усвајање нове појмове	Чита и тумачи график фумције пркео особине првог извода. Правилно користи изражајна средства анализе функције. Разуме значај и	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено

	на енглеском језику, као нпр. derivative	могућности практичне примене првог извода у природним наукама.	решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, софтвер GeoGebra за визуелизацију, креда у боји, калкулатор, уџбеници.	часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ИНТЕГРАЛ (22)	Стицање нових знања, вештина и ставова о интегралу рационалних, алгебарских и трансцендентних функција. Унапређивање вештина за анализу и примену примитивног и одређеног интеграла. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: first integral.	Наводи теорему о интегралима. Описује процес интегрисања. Примењује формуле за интеграцију функција. Схвата значај интеграла у природним наукама.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда убоји, калкулатор, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
КОМБИНАТОРИКА (12)	Стицање нових знања, вештина и ставова о комбинаторици. Унапређивање вештина за анализу и примену комбинаторикеу у савременом свету (игре на срећу). Упознавање актуелне и комплексне примене комбинаторике савременог света	Разуме појмове: комбинације, пермутације, варијације. Описујеи примењује комбинаторику за решавање проблема.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају

	(осигуравање живота и добара). усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: permutation, combination, variation .		проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, креда у боји, калкулатори, уџбеници.	питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
ВЕРОВАТНОЋА И СТАТИСТИКА(28)	Стицање нових знања, вештина и ставова о вероватноћи и статистици. Унапређивање вештина за анализу и примену вероватноће у решавању проблема. Упознавање актуелне и комплексне стварности савременог света користећи статистику. усвајање нове појмове на енглеском језику, као нпр: mathematical expectation, mean, sample.	Разуме појмове: очекивана бредност, емпириручка средина, узорак и њихов утицај. Описује случајне променљиве и њихов утицај.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, калкулатор, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Писмени задаци (12)	Понављање и системати-зација знања.	Систематизује дату тему. Анализира сопствени рад.	Облик рада: индивидуални, Методе рада: решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Калкулатор, лењири, шестар. Облик рада: индивидуални,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу . Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

ФИЗИКА

НАЗИВ ШКОЛЕ **СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**
ПРЕДМЕТ **ФИЗИКА**
РАЗРЕД **ПРВИ**
СМЕР **СВИ СМЕРОВИ**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА **74**

НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод у физику (4)	Да ученици упознају предмет и методе проучавања у физици , развој логичког размишљања и стицање нових знања из физике, да разликују физичке законе од физичких величина, упознају основне операције са векторима	Правилно дефинише појмове из физике ,разликује векторске и скаларне величине, да сабира и разлаже векторе.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; илустративна метода. Наставна средства: Табела СИ система табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу уџбеника, одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Кретање (16)	Стицање нових знања, Унапређивање вештина за анализу и примену физичких закона	Зна да дефинише појмове везане за кретања, брзину, убрзање, средњу брзину,.да разликује равномерног кретања од равномерно убрзаног, праволинијско од	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: хронометар,колица,Атвудова машина, збирка	Активности ученика: стичу знања на часу ; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

		кружног, транслаторно кретање од ротационог	задатака, уџбеници.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Динамика транслационог кретања (16)	Стицање нових знања, вештина и ставова . Унапређивање вештина за анализу и примену физичких чињеница и законитости	Наводи појаве ,појмове и процесе везане за транслационо кретање, правилно дефинише појам масе, импулс,силе.Разлику је инерцијални систем од неинерцијалног.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: колица, стрма раван,куглице, динамометар табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу збирка задатака уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Динамика ротационог кретања (6)	Стицање нових знања, вештина Унапређивање вештина за анализу и примену чињеница и законитости динамике ротационог кретања	Зна да упореди фисичке величине везане са транслаторно и ротационо кретање..Свати појам момент спрега	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, уџбеници, компјутер,обртни диск	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

				поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Равнотежа тела(5)	Стицање нових знања и вештина о условима равнотежа.Унапређивање вештина за анализу и примену физичких чињеница и законитости	Описује опште појмове везане за равнотежу тела. Разликује врсте равнотежа, даје примере	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници,стрма раван, тела, полуга	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Гравитација (7)	Стицање нових знања о законима кретања планета, кретања тела у гравитационом пољу Земље.Унапређивање вештина за анализу и примену физичких закона	Описује опште карактеристике гравитационог поља Наводи појаве и процесе везане за земљину тежу. Разликује тежину тела од масе тела.	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници, тела, динамометар.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

				задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Закони одржања (16)	Стицање нових знања, вештина . Унапређивање вештина за анализу и примену физичких чињеница и законитости	Описује изоловани систем. Дефинише рад сила, енергију, снагу. Наводи појаве и процесе у којима применимо законе одржања. Решава проблеме	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници,колица са опругом, Прантлова столица, колица са тегом.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Годишња систематизација (3)	Понављање и системати-зација знања, вештина и ставова из физике .	Наводи појаве и величине везане за кретања, описује услове и законе кретања и равнотаже, примени законе одржања.	. Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, табеле уџбеници	Активности ученика: одговарају градиво научено часу; врше анализу. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИКА**		
РАЗРЕД		**други**		
СМЕР		**општи и друштвено -језички смер**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Молекулско-кинетичка теорија гасова (10)	Да ученици упознају законе топлотног кретања молекула, упознају се са моделом идеалног гаса, затим стицање нових знања увези стања идеалног гаса и изопроцеса и да буду упознати са гасним законима.	Зна да дефинише појмове везане за молекулско –кинетичку теорију гасова, да разликује изопроцесе и перепознаје облике практичних примена	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; илустративна метода. Наставна средства: компјутер- ппт презентацијије, анимације, једноставна средства за демонстрацију појединих закона, нпр. пумпа за бициклу, кутија са семенкама итд.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу презентација , анимација и демонстрационих огледа, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Термодинамика (13)	Да се ученици упознају са законима термодинамике и појмовима и физичким величинама везане за овај област. Да упознају	Зна да дефинише појмове везане за термодинамику, да препознаје повратне и неповратне процесе	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање	Активности ученика: стичу знања на часу ; одговарају градиво научено часу; постављају питања.

	карактеристике повратних и неповратних процеса, затим појам ентропије. Основни принцип рада топлотних мотора, коефицијент корисног дејства и Карнов циклус.	инјихив значај, да буде упознат са принципом рада топлотних и расхладних мотора.	проблема; илустративна метода. Настабна средства: компјутер – презентације и анимације, уџбеник и збирка задатака.	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Основи динамике флуида (6)	Стицање нових знања, вештина и ставова . Унапређивање вештина за анализу и примену физичких чињеница и законитости везано за флуиде,	Наводи појаве ,појмове и процесе везане за струјно кретање флуида, правилно дефинише једначину континуитета, Бернулијеву једначину и Торичелијеву теорему.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: ппт презентације, анимације, уџбеник, збирка задатака, Вентуријева цев.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу збирка задатака уџбеника,анимација и презентација, одговарају градиво научено часу; постављају питања, групни рад Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Молекулске силе и агрегатна стања (12)	Стицање нових знања увези молекулсеке силе и	Да зна основне карактеристике разних агрегатних	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и	Активности ученика: стичу знања на часу -

	агрегатних стања, топлотно ширење чврстих тела и течности, еластичност тела, вискозност течности, површински напон и капиларне појаве,затим промена агрегатног стања.	стања, њихове енергетске промене приликом прелазка из једног у друго агрегатно стање (температура топљења,кључ аља,испарења, сублимације), фазне прелазе, да зна везу између приириска и промене агрегатног стања, утицај температуре на ширење чврстих и течних тела, и њихова примена у свакодневном животу, да препознаје интеракције на граничним површинама	фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, уџбеник и збирка задатака, компјутер-порезентације и анимације,средств а за демонстрационе огледе	учење на часу помоћу ппт презентациј е, анимације и демонстрац ионих огледа, уџбеника, одговарају градиво научено на часу; постављају питања и сами врше лабораториј ске вежбе Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Електростати ка (11)	Стицање нових знања везано за електростатичк е појаве, Кулонов закон, затим да се упозна са појмовима као што су електрично поље, потенцијал, напон, капацитивност итд. Савлада основне особине проводника у	Описује опште појмове везане за електростатик у, разликује проводнике од непроводика, савлада значај електростатич ких појава као што је електростатич ка заштита (Фарадејев кавез), затим зависност капацитивност и од растојања	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници,електрос	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за

	електричном пољу.	плоча кондензатора и од диелектрика (електрометар, расклопни кондензатор)	коп и електрометар.	учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стална Електрична струја (18)	Упознавање са основним особинама извара струје-електромоторна сила, јачина и гистина струје. Стицање знања у вези са основним законима сталне електричне струје: Омов закон, Кирховова правила, Џулов закон. Упознавање са електричним особинама електролита-Фарадејев закони, затим са проводљивости гасова –појам плазме.	Да дефиниче основне законе сталне електричне струје, да схвати могућност провођење струје у електролитима и гасовима, Да графички презентује једноставно струјно коло и да примени Кирховова правила	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: компјутер-презентација и анимација, табла, уџбеник и збирка задатака, ампер-, и волт метар.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИКА**		
РАЗРЕД		**други**		
СМЕР		**природно – математички смер**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**108**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Молекулско-кинетичка теорија гасова (17)	Да ученици упознају законе кретања молекула, и расподелу гаса по брзинама, стичу знање везано за процес дифузије ,затим да се упознају са значајом модела идеалног гаса, затим стицање нових знања увези стања идеалног гаса и изопроцеса и да буду упознати са гасним законима. Стичу знање о појму гасни термометар	Зна да дефинише појмове везане за молекулско –кинетичку теорију гасова, да разликује изопроцесе и перепознаје облике практичних примена,да зна да примени модел идеалног гаса,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; илустративна метода. Наставна средства: компјутер- ппт презентацијије, анимације, једноставна средства за демонстрацију појединих закона, нпр. пумпа за бициклу, кутија са семенкама итд.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу презентација , анимација и демонстрационих огледа, постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Термодинамика (16)	Да се ученици упознају са законима термодинамике и појмовима и физичким величинама везане за овај област.Да стичу знање о врсти рада при	Зна да дефинише и да примени појмове и процесе везане за термодинамику, да препознаје повратне и неповратне	Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу ; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности

	ширењу гаса, да се упознају са адијабатским процесима. Да упознају карактеристике повратних и неповратних процеса, затим појам ентропије. Основни принцип рада топлотних мотора, коефицијент корисног дејства и Карнов циклус.	процесе и њихов значај, да буде упознат са принципом рада топлотних и расхладних мотора.Да зна да одреди коефицијент корисног дејства топлотних мотора и уређаја за хлађење	илустративна метода. Наставна средства: компјутер – презентације и анимације, уџбеник и збирка задатака.	наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Основи динамике флуида (9)	Стицање нових знања, вештина и ставова . Унапређивање вештина за анализу и примену физичких чињеница и законитости везано за параметре идеалног флуида при кретању.	Наводи појаве ,појмове и процесе везане за струјно кретање флуида, правилно дефинише једначину континуитета, Бернулијеву једначину и Торичелијеву теорему.Да савлада и знање практичних примена ових законитости.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: ппт презентације, анимације, уџбеник, збирка задатака, Вентуријева цев.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу збирка задатака уџбеника,анимација и презентација, одговарају градиво научено часу; постављају питања, групни рад Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

				научено на часу.
Молекулске силе и агрегатна стања (18)	Стицање нових знања увези молекулсеке силе и агрегатних стања, детаљно проучавање структуре чврстих тела (кристала),топлотно ширење чврстих тела и течности, еластичност тела, вискозност течности, површински напон и капиларне појаве,затим промена агрегатног стања, фазни прелази-испаравање, кондензовање,засићена пара, кључање, топљење,очвршћавање,сублимација. О променама унутрачње енергије при фазним прелазима	Да зна основне карактеристике разних агрегатних стања, њихове енергетске промене приликом прелазка из једног у друго агрегатно стање (температура топљења,кључаља,испарења, сублимације), фазне прелазе, да зна везу између притиска и промене агрегатног стања, утицај температуре на ширење чврстих и течних тела, и њихова примена у свакодневном животу, да препознаје интеракције на граничним површинама	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: табла, уџбеник и збирка задатака, компјутер-порезентације и анимације,средства за демонстрационе огледе	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу ппт презентације, анимације и демонстрационих огледа, уџбеника, одговарају градиво научено на часу; постављају питања и сами врше лабораторијске вежбе Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Електростатика (22)	Стицање нових знања везано за електростатичке појаве, Кулонов закон, затим да се упозна са појмовима као што су електрично	Описује опште појмове везане за електростатику, разликује проводнике од непроводика, савлада значај електростатичких појава као	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво

	поље, линије силе,електрични флукс, потенцијал, напон, рад у електричном пољу , еквипотенцијалне површи, електрични дипол, електростатичка заштита, капацитивност, кондензатори и њихово везивање,енергија електричног поља у кондензатору . Савлада основне особине проводника у електричном пољу.	што је електростатичка заштита (Фарадејев кавез), затим значај и рад кондензатора, особине диелектрика , електричног дипола.	проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници,електроскоп и електрометар.	научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Стална Електрична струја (26)	Упознавање са основним особинама извора струје-електромоторна сила, јачина и гистина струје. Стицање знања у вези са основним законима сталне електричне струје: Омов закон за проводник, Омов закон за коло, стицање знања у вези са везивањем отпорника ,Кирховова правила, Џул-	Да дефиниче основне законе сталне електричне струје, да схвати могућност провођење струје у електролитима и гасовима, Да графички презентује једноставно струјно коло и да примени Кирховова правила. Да зна узрок проводњиости метала, гасова и електролита,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: компјутер-презентација и анимација, табла, уџбеник и збирка задатака, ампер-, и волт метар.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика;

	Ленцов закон. Упознавање са проводљивости метала са гледишта електронске теорије, упознавање термоелектрич не појаве, затим са електричним особинама електролита-Фарадејев закони, затим са термоелектронс ком емисијом – принцип рада катодне цеви и проводљивост гасова –појам плазме.			оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИКА**		
РАЗРЕД		**трећи**		
СМЕР		**ГИМНАЗИЈА природно-математичког и општег**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**108**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Магнетно поље (16)	Да ученици упознају магнетно поље струјног проводника, магнетну индукцију, да се упознају са појмом линије поља и магнетни флукс, да стичу знање о кретању честица у магнетном и елекричном пољу, упознају Лоренцов закон,Амперову силу, и да разликују тела по магнетној особиби (дијамагнети,парамагнети, феромагнети) и да упознају магнетни момент атома	Да интерпретира своје знање у вези са магнетизмом,да уме да направи разлику између електричних и магнетних особина тела, да разликује врсте магнете, и да користи ново научене појмове.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници, демонстрациона средства,нпр. магнет и рам са струјом	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, и анимација,уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Електромагнетна индукција (9)	Стицање нових знања, вештина и ставова о електромагнетној индукцији ,да разликује електромагнетну индукцију у покретном и у непоретном проводнику, односно да стиче знање о начину индуковања ЕМС, схвати Фарадејев закон и Ленцов правило,везу са законом одржења енергије. Да се упозна са појавом узајамне и	Да примени основне појмове и законе електромагнетне индукције.Да употреби правила Ленцово правило.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и

	самоиндукције и енергијом магнетног поља у соленоиду, и да се упозна са појмом запреминске густине енергије магнетног поља		Компјутер, Power-Point презентација, табла, магнет и рам струјног проводника, електромагнет,	усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Наизменична струја (10)	Да се ученици упознају са генератором наизменичне струје,затим струјом, напоном и отпорницима у колу наизменичне струје, струје, Омовом законом за РЛЦ коло,снагом и радом трансформатора и начином преношење електричне струје на дањину. Стицање знање о појму трофазне струје	Користи нове научене појмове, да зна да интерпретира синусне функције промене јачине струје и напона, да разуме и схвати Омов закон за наизменичну струју, да познеје принцип рада трансформатора, затим да буде упознат са начином преношење електричне енергије , познаје фичке величине помоћу којих се одређује свакодневна утрошена електрична енергија .	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, дијаграми, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Хармонијске осцилације (13)	Стицање нових знања везано за хармонијски осцилатор, упозна појмове које описују његово кретање, као што су период, фреквенција, амплитуда и енергија осцилатора. Упознавање особине математичког и физичког клатна Зна разлику између принудне и пригушене осцилације.	Ученци су у стању да физички и математички описују хармонијске осцилације, упознати су са чтетним и корисним последицама појаве резонанције.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

			Компјутер, Power-Point презентација, табла,математичко клатно, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Механички таласи (8)	Да ученици стичу знање везано за таласно кретање и параметре који га дефинишу, Упознају са врстама таласа.Да се упознају са основним особинама таласа, као што је преламање и одбијање, енергија и интензитет таласа,и да се упознају са особинама стојећих и прогресивних таласа. Савладају принцип суперпозиције	Ученик треба да буде оспособљен да градиво које је учио реорганизује, да неке чињенице, појмове и законе објасни	Облик рада: комбиновани индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано , активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Акустика (9)	Стицање нових знања о извору звука, о карактеристикама звука, и знање о ултразвуку и инфразвуку-карактеристике и примена Да се упознају са Доплеров ефектом и његовом применом	Законе, теорије и опште методе примењује у решавању проблема, и да примени оно што зна и при решавању нових проблема	Облик рада: комбиновани индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, звучна виљушка	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point,анимација, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Електромагнетни таласи (6)	Стицање нових знања о настанку и карактеристикама електромагнетних	Ученици знају физичке основе настанак електромагнетни	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на

	таласа, да се упозна са спектром електромагнетних таласа, са основним физичким величинама карактеристично за ел-магн. таласе-интензитет и енергија. Да се упознаса основним елементима радио-тетехнике и телевизије	х таласа, употребљавају научене појмове и физичке величине , упознате су са главним особинама чланове електромагнентних спектра, упознат са основним елементима примене електромагнатних таласа, као што су радио техника и телевизија	фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла.	часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Таласна оптика(17)	Стицање нових сазнања везано за таласну природу светлости – интерференција и његова примена-интерферометар, дифракција –особине дифракционе решетке-разлагање полихроматске светлости, поларизација светлости – Малус и Брустеров закон), дојно преламање, дисперзија светлости –разлагање беле светлости на компоненте, Доплеров ефекат у оптици	Наводи појаве и процесе везане за таласне природе светлости, значај светлости и светлосне појаве у практичној примени помоћу различитих оптичких инструмената	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Геометријска оптика (13)	Упознавање методе одрђивања брзине светлости, затим законе одбијања и преламања светлости-кроз призму и планпаралелну плочу. Упознавање услове настанка тоталне рефлексије, Стицање нових знања – огледала и сочива, и о једначини	Ученици су у стању да користе научене појмове и физичке законе за одређивање жижне даљине огледала и сочива, за одређивање увећања и диптије.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања.

	огледал и сочива, затим о недостацима сочива		илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, ласер, огледала, сочива , призма, лупа.	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Оптички инструменти (6)	Коришћење знање из претходног дела за практичну примену огледала и сочива. Стицање елементарних знања са биолошког и физичког аспекта о око. Основне особине принципа рада оптичких инструмената: лупа, микроскоп, телескоп, спектрални апарати.	Ученици су упознати са могућностима примене основних оптичких инструмената	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, ласер, огледала, сочива , призма, лупа.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Фотометрија (1)	Упознавање објективне и субјективне фотометријске величине.	Ученици су упознати са најосновнијим елементима фотометрије	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

			табла,.	научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА		
ПРЕДМЕТ		ФИЗИКА		
РАЗРЕД		трећи		
СМЕР		ГИМНАЗИЈА ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		72		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Магнетно поље (12)	Да ученици упознају магнетно поље струјног проводника, магнетну индукцију, да се упознају са појмом магнетни флукс, да стичу знање о кретању честица у магнетном пољу, упознају Лоренцов закон,Амперову силу, и да разликују тела по магнетној особиби (дијамагнети,парамагнети, феромагнети)	Да интерпретира своје знање у вези са магнетизмом,да уме да направи разлику између електричних и магнетних особина тела, да разликује врсте магнете, и да користи ново научене појмове.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници, демонстрациона средства,нпр. магнет и рам са струјом	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, и анимација,уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Електромагнетна индукција (7)	Стицање нових знања, вештина и ставова о електромагнетној индукцији , схвати Фарадејев закон и Ленцов правило, Да се упозна са појавом самоиндукције и енергијом магнетног поља.	Да примени основне појмове и законе електромагнетне индукције.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности

			илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, магнет и рам струјног проводника, електромагнет,	наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Наизменична струја (13)	Да се ученици упознају са генератором наизменичне струје,затим струјом, напоном и отпорницима у колу наизменичне струје, снагом наизменичне струје, радом трансформатора и начином преночење електричне струје на дањину	Користи нове научене појмове, да зна да интерпретира синусне функције промене јачине струје и напона, да разуме и схвати Омов закон за наизменичну струју, да познеје принцип рада трансформатора, затим да буде упознат са начином преношење електричне енергије , познаје фичке величине помоћу којих се одређује свакодневна утрошена електрична енергија .	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, дијаграми, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Хармонијске осцилације (8)	Стицање нових знања везано за хармонијски осцилатор, упозна појмове као што су период, фреквенција, амплитуда и енергија осцилатора. Зна разлику између принудне и пригушене осцилације.	Ученци су у стњу да физички и математички описују хармонијске осцилације, упознати су са чтетним и корисним последицама појаве	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања.

		резонанције.	илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла,математичко клатно, уџбеници.	Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Механички таласи (5)	Да ученици стичу знање везано за таласно кретање и параметре који га дефинишу, Да се упознају са основним особинама таласа, као што је преламање и одбијање, и да се упознају са особинама стојећих таласа	Ученик треба да буде оспособљен да градиво које је учио реорганизује, да неке чињенице, појмове и законе објасни	Облик рада: комбиновани индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано , активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Акустика (7)	Стицање нових знања о извору звука, о карактеристикама звука, и знање о ултразвуку и инфразвуку. Да се упознају са Доплеров ефектом и његовом применом	Законе, теорије и опште методе примењује у решавању проблема, и да примени оно што зна и при решавању нових проблема	Облик рада: комбиновани индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, звучна виљушка	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point,анимација, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

Електромагнетни таласи (3)	Стицање нових знања о настанку и карактеристикама електромагнетних таласа, да се упозна са спектром електромагнетних таласа	Ученици знају физичке основе настанак електромагнетних таласа, употребљавају научене појмове и физичке величине , упознате су са главним особинама чланове електромагнентних спектра	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Оптика (17)	Стицање нових знања из области геометријске оптике. Упознавање закона одбијања и преламања светлости, затим појам индекс преламања и тоталне рефлексије. Упознају се са врстама и карактеристикама огледала и сочива, и њиховим применама у оптичким инструментима. Стичу нових знања у вези таласних својства светлости – интерференција, дифракција и поларизација, затим о разлагању односно дисперзији беле светлости на спектар	Наводи појаве и процесе везане за таласне природе светлости, значај светлости и светлосне појаве у практичној примени помоћу различитих оптичких инструмената	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, ласер, огледала, сочива , призма, лупа.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИКА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ГИМНАЗИЈА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКОГ СМЕРА**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**128**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Релативистичка физика (12)	Да ученици упознају релативистички карактер времена и простора, имају појам о општој тепорији релативности	Репродукује градиво у битно неизмењеном облику, примени релативистичке формуле, има виши степен апстрктног мишљења, примени оно што зна и разуме	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Квантна природа електромагнетног зрачења (14)	Стицање нових знања, вештина и ставова о природи електромагнетног зрачења, упозна корпускуларно-таласни дуализам светлости	Опште методе примењује у решавању проблема, стиче се основе научног погледа на свет, објасни и анализира законе и појаве	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

			проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, фотоћелија уџбеници.	задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Таласна својства честица и појам о квантној механици (12)	Стицање нових знања, вештина и ставова о својства честица, упозна дифракцију електрона, упозна таласне функције, кретање слободне честице и честицу у потенцијалној јами	Користи сложене математичке операције, има виши степен апстрактног размишљања	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, дијаграми, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Квантна теорија атома (17)	Стицање нових знања и ставова о водониковом атому, о моделима атома, упозна квантне бројеве, структуру периодног система, рендгенско зрачење.	Градиво које је учио из физике и хемије реорганизује, појмове објасни и анализира, примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

			илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Молекулска структура и спектри (3)	Објаснити хемијске везе, јонске и ковалентне и молекулске спектре	Ученик треба да буде оспособљен да градиво које је учио реорганизује, да неке чињенице, појмове и законе објасни	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Физика чврстог стања(21)	Стицање нових знања о суперпроводницима и о полупроводницима	Законе, теорије и опште методе примењује у решавању проблема, и да примени оно што зна и при решавању нових проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење;

			средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, , диода, извор електричне струје, амперметар, волтметар, уџбеници.	мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Ласери (11)	Стицање нових знања о спонтаној и о стимулисаној емисији, о ласерима	Објасни и анализира чињенице везане за емисију енергије, познаје примену ласерског зрачења	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, ласер, холограми, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Физика атомског језгра (32)	Стицање нових знања и ставова о основним карактеристикама језгра , о законима радиоактивног распада, о нуклеарним енергијама	. Наводи појаве и процесе везане за распад језгара, упознат са проблемима које физика решава у садашњем времену,зна важност заштите човекове средине, размишља о штедњу енергије	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема;	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника:

			илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, дијаграми, уџбеници.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Физика елементарних честица(6)	Стицање нових знања и ставова о законитостима елементарних честица и о космичком зрачењу	Објашњава везе природе и људских делатности. Наводи и анализира еколошке проблеме и њихове последице	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, слике,табеле, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИКА**		
РАЗРЕД		**ЧТВРТИ**		
СМЕР		**ОПШТИ И ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Релативистичка физика (6)	Да ученици упознају релативистички карактер времена и простора	Буде оспособљен да да одређене генерализације, принципе,теорије и да опште методе примењује у решавању проблема и задатака	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Квантна природа електромагнетног зрачења (10)	Стицање нових знања, вештина и ставова о природи електромагнетног зрачења	Буде упознат са законима зрачења апсолутно црног тела, примени оно што зна у решавању нових проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за

			табла, фотоћелија уџбеници.	учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи квантне механике (8)	Стицање нових знања, вештина и ставова о својства честица	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Квантна теорија водониковог атома (10)	Стицање нових знања и ставова о водониковом атому, квантовање енергије, брзине и полупречника орбите	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, периодни системуџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, периодни систем; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено

				на часу.
Основи физике чврстог стања (2)	Стицање нових знања о суперпроводницима и о полупроводницима	Описује опште карактe-ристике полупроводника и суперпроводника, да објасни појмове и анализира	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Индуковано зрачење (3)	Стицање нових знања о спонтаној и о стимулисаној емисији	Описује опште карактe-ристике ласера, упозна примену	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла,ласер уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Физика атомског језгра (18)	Стицање нових знања и ставова о основним карактеристикама језгра , о законима радиоактивног	Наводи појаве и процесе везане за распад језгара, упознат са проблемима које физика решава у	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point,

	распада	садашњем времену,зна важност заштите човекове средине, размишља о штедњу енергије	комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, слике,уџбеници.	уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Физика елементарних честица (2)	Стицање нових знања и ставова о законитостима елементарних честица и о космичком зрачењу	Објашњава везе природе и људских делатности. Наводи и анализира еколошке проблеме и њихове последице.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, табеле,уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Основи астрономије (5)	Ученици упознају небеска тела и појаве у васиону, развију интересовање за свет који их окружује	Знају да се оријентишу у простору и времену, имају смисао за егзактно мишљење, упознају изворе енергије, стварају научну слику света	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

			Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, слике, уџбеници.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

ХЕМИЈА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		хемија		
РАЗРЕД		први		
СМЕР		општи		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		74		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
1. Материја и структура атома (12)	Разликовање појма атом, молекул, јон и зависност особина елемената од електронске структуре.	Разликује појмове атом, молекул, јон и да предвиди особине и место елемента на основу електронске структуре.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
2. Хемијска веза, молекули и кристали (10)	Разликовање различитих типова веза, као и њихов утицај на изградњу кристалне структуре и агрегатног стања.	Разликује различите типове веза и њихов утицај на особине једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
3. Хемијске реакције (17)	Разликовање различитих типова реакција, њихов утицај на свакодневни живот.	Разликује различите типове и да предвиди продукте реакције.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
4. Раствори (14)	Разликовање различитих типова раствора, појма раствор, растварач и растворена	Разликује различите типове раствора и да уочи њихов значај.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице,	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке

	сусптанца, као и њихов значај у живом свету.		илустрације	Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
5. Редокс реакције (9)	Разликовање различитих типова реакција, као и њихов значај у живом свету.	Разликује редокс реакције од осталих типова и да уочи њихов значај.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
6. Киселине и базе (8)	Разликовање киселина и база, дефинисање појма pH раствора.	Да уочи значај кислеости и базности средине у одигравању процеса.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		ХЕМИЈА		
РАЗРЕД		први		
СМЕР		природно-математички-билингвални (мађ.-енг.; срп.-енг.)		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		74		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
1. Материја и структура атома (12)	Разликовање појма атом, молекул, јон и зависност особина елемената од електронске структуре, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Разликује појмове атом, молекул, јон и да предвиди особине и место елемента на основу електронске структуре, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
2. Хемијска веза, молекули и кристали (10)	Разликовање различитих типова веза, као и њихов утицај на изградњу кристалне структуре и агрегатног стања, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Разликује различите типове веза и њихов утицај на особине једињења, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
3. Хемијске реакције (17)	Разликовање различитих типова реакција, њихов утицај на свакодневни	Разликује различите типове и да предвиди продукте реакције, научени појмови	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице,	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке

	живот, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	илустрације	Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
4. Раствори (14)	Разликовање различитих типова раствора, појма раствор, растварач и растворена сусптанца, као и њихов значај у живом свету, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Разликује различите типове раствора и да уочи њихов значај, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
5. Редокс реакције (9)	Разликовање различитих типова реакција, као и њихов значај у живом свету, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Разликује редокс реакције од осталих типова и да уочи њихов значај, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
6. Киселине и базе (8)	Разликовање киселина и база, дефинисање појма pH раствора, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог	Да уочи значај кислеости и базности средине у одигравању процеса, научени појмови из дате области на енглеском и	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника:

	повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.		усмерава ученике, поставља питања

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ХЕМИЈА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО ЈЕЗИЧКИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Врсте супстанце(3)	Да ученици упознају врсте супстанце и основне карактеристике честице	Буде оспособљен да да одређене генерализације, принципе,теорије и да опште методе примењује у решавању проблема и задатака	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Структура атома(17)	Стицање нових знања, вештина и ставова о структури атома	Буде оспособљен да да одређене генерализације, принципе,теорије и да опште методе примењује у решавању проблема и задатака	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за

			табла, фотоћелија уџбеници.	учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Дисперзни системи(12)	Стицање нових знања, вештина и ставова о дисперзној системи	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Хемијске реакције(18)	Стицање нових знања и ставова о хемијској реакцији и њена примена	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, периодни системуџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, периодни систем; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено

				на часу.
Хемија елемената и једињења (20)	Стицање нових знања о хемијским елементима и једињења	Описује опште карактe-ристике елементе и да објасни појмове и анализира	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Хемијски аспекти загађивања животне средине(4)	Стицање нових знања о загаживању животне средине	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла,ласер уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ХЕМИЈА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ОПШТИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Водоник (3)	Да ученици упознају основне особине водоника и значајне реакције	Буде оспособљен да да одређене генерализације, принципе,теорије и да опште методе примењује у решавању проблема и задатака	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи I.а групе периодног система (5)	Стицање нових знања, упознаје основне особине за I.а групе и значајне реакције	Буде упознат са законима зрачења апсолутно црног тела, примени оно што зна у решавању нових проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за

			табла, фотоћелија уџбеници.	учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи II. А групе периодног система (5)	Стицање нових знања, упознаје основне особине за III.а групу	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи 13. А група периодног система (4)	Стицање нових знања и ставова о 13. А групи и њене значајне реакције	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, периодни системуџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, периодни систем; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено

				на часу.
Елементи 14. А група периодног система (6)	Стицање нових знања о опште особине 14.а група периодног система	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи 15.а групе периодног система (8)	Стицање нових знања о особине 15. А групе и њене значајне реакције	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла,ласер уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи 16 а групе периодног система (7)	Стицање нових знања и ставова о основним карактеристикама 16. а групе периодног	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада:	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point,

	система и значајне реакције	што зна да примени у решавању проблема	комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, слике,уџбеници.	уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи 17. А групе периодног система (6)	Стицање нових знања и ставова о основним особинам 17. А групе периодног система и њенњ значајне реакције	. Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, табеле,уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Елементи 18. А групе периодног система (2)	Стицање нових знања и ставова о основним особинама 18. А групе периодног система.	. Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника:

			Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, карте, слике, уџбеници.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Прелазни метали (20)	Стицање нових знања и ставова о основним особинама прелазног метала	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, табеле,уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Лантаноиди и актиниди (2)	Стицања нових знања и ставова о општим особинам ланктиноида актинида	. Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, табеле,уџбеници.	Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

Хемијски аспекти загађивања животне срдеине (2)	Стицања нових знања и ставова о појмовима о вези заштита животне средине	. Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, табеле,уџбеници.	Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		ХЕМИЈА		
РАЗРЕД		други		
СМЕР		природно-математички-билингвални (мађ.-енг.; срп.-енг.)		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		105		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
1. Водоник (4)	Упознавање значаја и особина водоника и његових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа особине и значај водоника, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
2. Елементи I (I а) групе (4)	Упознавање значаја и особина алкалних метала и њихових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на	Сагледа особине и значај алкалних метала, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања

	енглеском.			
3. Елементи II (II а) групе (4)	Упознавање значаја земноалкалних метала и њихових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа особине и значај земноалкалних метала, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
4. Елементи XIII (III а) групе (4)	Упознавање значаја и особина алуминијума и његових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа особине и значај алуминијума, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
5. Елементи XIV (IV а) групе (9)	Упознавање значаја елемената групе њихових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног	Сагледа особине и значај елемената ове групе, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања

	фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	литературе на енглеском.		
6. Елементи XV (V а) групе (8)	Упознавање значаја и особина азота и фосфора и њихових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа особине и значај елемената ове групе, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
7. Елементи XVI (VI а) групе (7)	Упознавање значаја и особина кисеоника и сумпора и њихових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа особине и значај елемената ове групе, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
8. Елементи XVII (VII а) групе (6)	Упознавање значаја и особина халогених елемената и њихових једињења у	Сагледа особине и значај елемената ове групе, научени појмови из дате области на енглеском и	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности

	природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.		наставника: усмерава ученике, поставља питања
9. Племенити гасови (2)	Упознавање значаја и особина племенитих гасова у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа особине и значај елемената ове групе, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
10. d-елементи (15)	Упознавање значаја и особина прелазних метала и њихових једињења у природи, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа особине и значај прелазних метала, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
11. f-елементи (2)	Упознавање	Сагледа особине	комбиновани-	Активности

	значаја и особина f-елемената, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	и значај ових елемената, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
12. Хемијски загађивачи животне средине (2)	Упознавање значаја заштите животне средине, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа значај заштите животне средине, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
13. Лаб. вежбе (35)	Упознавање особина разних супстанци и упознавање са радом у лабораторији, учење појмова из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	Сагледа значај и правила рада у лабораторији, научени појмови из дате области на енглеском и коришћење тог повећаног фонда речи, разумевање стручне литературе на енглеском.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке, изводе вежбе, записују запажања Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ХЕМИЈА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Увод у органску хемију (3)	Да ученици упознају основне појмове из органске хемије	Буде оспособљен да да одређене генерализације, принципе,теорије и да опште методе примењује у решавању проблема и задатака	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Угљоводоници (17)	Стицање нових знања, вештина и ставова о угљоводоника	Буде упознат са угљоводоницима , примени оно што зна у решавању нових проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; Наставна средства: Компјутер, Power-Point	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено на часу; постављају питања. Активности наставника: поставља

			презентација, табла, фотоћелија уџбеници.	задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Органска кисеонична једињења (25)	Стицање нових знања, вештина и ставова о својства органских кисеоничних једињења, и њене значајне реакције	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Органска азотна једињења(14)	Стицање нових знања и ставова о органским азотним једињењама и да зна основне реакције	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, периодни системуџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, периодни систем; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика;

				оцењује научено на часу.
Витамини, хормони алкалоиди антибиотици(8)	Стицање нових знања о витамину, хормону алкалоиду и антибиотику	Описује опште карактe-ристике витамина, хормона, алкалоида и антибиотикума да објасни појмове и анализира	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.
Хемијски аспекти загаживање животне средине(4)	Стицање нових знања о загаживање животне средине	Ученик треба да буде оспособљен да да одређене чињенице, објасни појмове и принципе, оно што зна да примени у решавању проблема	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла,ласер уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		хемија		
РАЗРЕД		трећи		
СМЕР		општи		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		72		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
1. Структура и особине органских супстанци (7)	Упознавање општих особина и основа органске хемије.	Разликује органска и неорганска једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
2. Алкани (6)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
3. Алкени и диени (6)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања

4. Алкини (4)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
5. Циклоалкани (2)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
6. Арени (5)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
7. Халогени деривати угљоводоника (2)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
8. Алкохоли (6)	Упознавање	Да уочи	комбиновани-	Активности

	општих особина и значаја групе једињења.	структурне карактеристике и значај датих једињења.	индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
9. Етри (2)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
10. Алдехиди и кетони (5)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
11. Карбоксилне киселине и деривати (10)	Упознавање општих особина и значаја групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
12. Амини и нитројединења	Упознавање општих	Да уочи структурне	комбиновани-индивидуални,	Активности ученика: стичу

(4)	особина групе једињења.	карактеристике и значај датих једињења.	групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
13. Органска једињења са сумпором (1)	Упознавање општих особина групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
14. Хетероциклична једињења (2)	Упознавање општих особина групе једињења.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
15. Методе изолације и детекције органских једињења (3)	Упознавање основних метода изолације и детекције у органској хемији.	Да уочи структурне карактеристике и значај датих једињења.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		хемија		
РАЗРЕД		четврти		
СМЕР		општи		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		64		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
1. Угљени хидрати (11)	Правилно дефиисање појма угљени хидрат, разликовање појмова моно-, ди- и полисахариди, упознавање са њиховом функцијом у организму и живом свету.	Уочи разлику између различитих врста угљених хидрата, да уочи њихов значај у исхрани и организму.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације, вежбе	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
2. Липиди и стер. хормони (9)	Правилно дефиисање појмова једноставни и сложени липиди, врсте и функције стероидних једињења, упознавање са њиховом функцијом у организму и живом свету.	Уочи разлику између различитих врста липида и стероидних једињења, да уочи њихов значај у исхрани и организму.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације, вежбе	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
3. Протеини (10)	Правилно дефиисање појма протеин, разликовање различитих врста на основу структуре, упознавање са њиховом функцијом у организму и живом свету.	Уочи разлику између различитих врста протеина, да уочи њихов значај у исхрани и организму.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације, вежбе	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
4. Нуклеинске	Правилно	Уочи разлику	комбиновани-	Активности

киселине (7)	дефиисање појма нуклеинска киселина, разликовање појмова ДНК и РНК, упознавање са њиховом функцијом у организму и живом свету.	између различитих врста нуклеинских киселина, да уочи њихов значај у исхрани и организму.	индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
5. Алкалоиди и антибиотици (3)	Правилно дефиисање појма алкалоид и антибиотик, упознавање са њиховом функцијом у организму и живом свету.	Уочи разлику између различитих врста алкалоида и антибиотика, да уочи њихов значај у за организам и медицину.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
6. Витамини и хормони (3)	Правилно дефиисање појма витамин и хормон, разликовање липо- и хидросолубилних витамина, упознавање са њиховом функцијом у организму и живом свету.	Уочи разлику између различитих врста витамина и хормона, да уочи њихов значај у исхрани и организму.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог разне игрице, илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
7. Основи метаболизма (5)	Упознавање са процесом и његовом функцијом у организму и живом свету.	Да сагледа значај разних процеса метаболизма у организму.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
8. Биотехнологија (1)	Упознавање са изазовима и значајем биотехнологије и њеном функцијом у живом свету.	Да сагледа значај биотехнологије.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности

				наставника: усмерава ученике, поставља питања
9. Полимери (3)	Правилно дефиисање појма полимер, разликовање појмова природни и синтетички полимери, упознавање са њиховом функцијом.	Да сагледа значај разних полимера у индустрији.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
10. Боје (2)	Разликовање различитих врста, упознавање са њиховом функцијом.	Да сагледа значај разних боја у природи и индустрији.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања
11. Хем. загађивачи (3)	Правилно дефиисање појма хем. загађивачи, упознавање са значајем заштите животне средине.	Да сагледа значај заштите животне средине.	комбиновани-индивидуални, групни, фронтални дијалог илустрације	Активности ученика: стичу знање, решавају проблемске задатке Активности наставника: усмерава ученике, поставља питања

РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Рачунарство и информатика		
РАЗРЕД		први		
СМЕР		Општи, друштвено-језички, природно-математички енглески		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		74		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Основи информатике (10)	О значењу појмова информациј и информатика, о кодирању података, о бинарном бројном систему.	да разумеју значење појмова информација и информатика ; овладају вештином превођења броја из декадног у бинарни бројевни систем и обратно; знају да објасне како се у рачунару кодирају текстуална, графичка и звучна информација, разумеју појмове бит, бајт, и редове величине за мерење количине информација	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Архитектура рачунарског система (8)	развију свест о неопходности коришћења рачунара у свакодневном животу и раду и значају информатике за функционисање и развој друштва	наведу и практично препознају из којих се компоненти састоји рачунар; објасне намену оперативне и спољашње меморије у рачунарском систему, наброје врсте спољашњих	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна**	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај,

		меморија и објасне њихове карактеристике; објасне функцију процесора, матичне плоче и магистрале у рачунару, објасне како се одвија комуникација компоненти у току извршавања програма; наведу параметре којима се изражавају перформансе рачунарских компоненти и објасне њихов утицај на перформансе рачунара	**средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	подстиче ученике, мотивише их
Програмска подршка рачунара (3)	Да се упознају са разним врсатама софтвера	објасне основне функције оперативног система, разлику између системског и апликативног софтвера, наведу етапе у развоју програмског производа; објасне карактеристике дистрибуција програмских производа, разликују права коришћења лиценцираних програмских производа и информација до којих може доћи путем мреже. Ученицима развити правну и етичку свест о	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

		ауторским правима над информацијама које се дистрибуирају путем мреже.		
Графичке оперативне средине (11)	стекну знања потребна за подешавање параметара оперативног система на нивоу корисничког интерфејса, коришћење могућности оперативних система и система датотека конкретног оперативног система;	подеси основне параметре оперативног система; покрене и користи програме који су у саставу оперативног система; разликује намену датотеке и каталога, наведе намену типова датотека који се најчешће користе, изабере одговарајући програм за преглед или уређивање појединих типова датотека, примењује основне операције које се користе при раду са датотекама и каталозима, формира хијерархијску структуру каталога, архивира и деархивира датотеке, каталоге и дискове ; зна да одреагује на најчешће поруке оперативног система, инсталира и деинсталира	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Активности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

		корисничке програме, инсталира и деинсталира управљачке програме за периферне уређаје; користи мултимедијалне могућности оперативног система; објасни деструктивне могућности рачунарских вируса, користи и подешава антивирусни програм		
Текст-процесор (16)	овладају коришћењем програма за обраду текста и табеларних података и креирање докумената у коме су интегрисани текст, слика и табела;	подеси радно окружење текст процесора, унесе текст ; зна и примењује правила слепог куцања; користи основне операције за уређење текста; сачува унети текст на неком спољашњем медијуму за чување информација, отвори текстуални документ, затвори активни документ, премешта садржај између више отворених докумената, аутоматски пронађе и замени задати текст; уметне у текст: специјалне	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

		симболе, датум и време, слику, текстуалне ефекте, уметне и позиционира нетекстуалне објекте; креира табелу задатих својстава коришћењем средстава текст процесора; примени операције за форматирање текста и параграфа; користи алате за исправљање граматичких и правописних грешака, уметне нумерацију страница, креира и користи стилове, генерише садржај и индекс појмова; користи готове шаблоне и изради шаблоне по сопственим потребама ; унесе у документ математичке формуле, прегледа текстуални документ пре штампе; подешава параметре за штампу, штампа		
Увод у мрежне информационе технологије (2)	разумеју принципе функционисања локалних мрежа и оспособе се за коришћење	потребно је да ученици схвате предности умрежавања, разумеју у чему је разлика између	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима).	Активности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање,

	мрежних ресурса,;	рачунара – сервера и рачунара – клијената, који посао обављају Интернет – провајдери, карактеристике основних технологија приступа Интернету, адресирање на Интернету, принципе функционисања Интернета, чему служе Интернет протоколи, како да повеже рачунар са Интернетом	Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Интернет (12)	разумеју принципе функционисања интернета, интернет сервиса и система за електронско учење	визуализују веб-страницу коришћењем веб-читача, крећу се веб-пространством коришћењем адреса и хиперлинкова, проналазе и преузимају садржаје са веба, користе Интернет мапе; отворе и подесе налог електронске поште, шаљу и преузимају поруке и датотеке коришћењем електронске поште и сервиса за синхрону комуникацију, упознају се са правилима електронске	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Активности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

		комуникације; упознају се са начином функционисања, правилима понашања, предностима и опасностима социјалних мрежа; упознају се са сервисима за дељење датотека на Интернету и појмом веб-апликације; отворе налог и користе виртуелни телефон,; разумеју појмове „електронска трговина“ и „електронско банкарство“, науче како функционише електронски подржано учење		
Слајд презентације (12)	разумеју принципе функционисања интернета, локалних мрежа и оспособе се за коришћење мрежних ресурса, интернет сервиса и система за електронско учење;	знају основне етапе при развоју слајд-презентације, основне принципе доброг дизајна презентације; подешавање радног окружења програма за израду слајд-презентација, одабир одговарајућег типа „погледа“ на презентацију, израду фото-албум презентације, основне операције са	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

		слајдом, дизајнирање позадине и „мастера“ слајда на задати начин, додавање и форматирање текстуалних објеката, додавање нетекстуалних објеката, анимацију објеката слајда, анимацију прелаза између слајдова; прављење интерактивне презентације, подешавање време трајања слајдова, аутоматизацију презентације, подешавање параметара штампе и штампање презентације		

ПРЕДМЕТ		Рачунарство и информатика		
РАЗРЕД		други		
СМЕР		Општи, друштвено-језички, природно-математички енглески		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		60		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад са табелама (18)	Овладају коришћењем програма за табеларних података	познаје основне појмове о програмима за рад са табелама, разлику између различитих типова података. Врши манипулације са подацима, на одговарајући начин приказује податаке. Способан је за добијање изведених података применом формула, додељивању имена подацима или групама података, за коришћење најосновнијих функција, за графичко представљање података.	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Рачунарска графика (22)	Упознају принципе представљања и обраде цртежа и слика на рачунару и овладају техникама коришћења једног од графичких	**Растерска графика**:знају технике основних корекција и обраде фотографије: уклањање „црвених очију“, ретуширање, фото-монтажу, промену	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује

	програма за обраду цртежа и слика	резолуције и формата слике, а затим направе фото-албум свих радова **Векторска графика**: пројектовање цртежа, припреме за цртање, цртање основних графичких елемената, рад са графичким елементима и њихово означавање, брисање, копирање, груписање и разлагање, премештање, ротирање, симетрично пресликавање, штампање.	учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Мултимедија (7)	Упознају принципе креирања видео и звучних материјала.	користе основне технике монтаже видео материјала, звука, ефеката и натписа. Схвате значај ауторских права и етичких норми при коришћењу туђих звучних и видео записа.	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Напредно коришћење интернета (13)	На адекватан начин користе предности рачунара и друштвених мрежа у удруживању са другима и	Знају креирати блог, вики садржај, електронски портфолио	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања

	покретању акција чији је циљ ширење корисних информација или пружање помоћи и подршке онима којима је то потребно.		(комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

ПРЕДМЕТ		Рачунарство и информатика		
РАЗРЕД		трећи		
СМЕР		Општи, друштвено-језички, природно-математички енглески		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		67 (1 час недељно + 30 часова вежби, 37+30 часова годишње)		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Решавање проблема применом рачунара (2+0)	Стицање знања, умења и ставова о решавању проблема применом рачунара, о појму и о карактеристикама алгоритма и о прегледу развоја програмских језика.	Разуме појам алгоритма, како се разни се разни проблеми решавају применом рачунара; набраја и објасни кораке у програмирању и поделу програмских језика.	Врши се активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставне методе:** метода показивања, вербална метода разговора **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Објектно-оријентисано програмирање (1+1)	Стицање знања о основним концептима објектно-оријентисаног програмирања. Уочавањезаједничких особина објеката и њихових заједничких облика понашања	Уочавазаједничке особине објеката и њихове заједничке облике понашања, уме практично да примењује знања о принципу рада са објектима (као што су Форма,	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима).	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник

	(класа) . Да ученици науче како се граде апликације и да науче да користе објекте готових класа и да ток апликације је усмерен догађајима.	Дугме, Поље за унос текста, итд.) и да зна да ток апликације је усмерен догађајима клик на дугме, превлачење мишем преко форме и сл.).	Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). Као и индивидуални, групни облик наставе. **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Увод у развојно окружење програмског језика (0+2)	Стацање знања о развојном окружењу, елементима радне површине, пројекат, како се пројекат креира и чува на рачунару. Уочавање две етапе које се преплићу: етапа дизајна корисничког интерфејса и етапа кодирања. Упознати ученике са основним контролама. Стацање знања о томе како функционише програмирање вођено догађајима (основно о методама, догађајима, програмирању реакције на догађај).	Практично да примењује знања о етапи дизајна корисничког интерфејса и о етапи кодирања. Зна да апликације су вођене догађајима. Зна да подеси радно окружење, сачува пројекат и сл. Примењује практично знање у креирање једноставних апликација и уме да подеси најједноставније особине (текст, боја текста, боја позадине итд.)	Врши се индивидуална настава. Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Типови података	Стицање знања да	Препозна просте	Врши се	Ативности

(2+0)	сваком апликацијом обрађују се подаци (основни и сложени типови). Стицање знања о променљивој, о њиховој декларацији и дефиницији, о оператору доделе (:=), о конверзији једног типа података у други.	типове, зна које су им најбитније карактеристике, зна њихову декларацију, дефиницију; зна објаснити како се и зашто конвертује један податак у други.	пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика , писани радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Изрази и наредбе (2+2)	Стицање знања о изразима (низ променљивих, константи и позива метода међусобно одвојених операцијским знацима) који могу бити прости и сложени, о операторима (аритметички, релацијски, логички и текстуални). Стицање знања како се користи операција доделе.	Зна написати, формирати изразе коришћењем одговарајућих оператора. Зна како се пишу наредбе.	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). Као и	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

			индивидуални, групни облик наставе. **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	
Креирање апликација (0+4)	Стицање знања креирања простих апликација (као на пример: калкулатор, израчунавање површине/обима/ запремину геометријског тела итд.), о полазним и излазним парметрима. Стицање знања о техници програмирања да би могли да их примене на било које развојно окружење.	Паралелно са претходним темама се ради практича реализација научених појмова. Ученик зна креирати апликацију са једноставним изразима, наредбама, математичким формулама.	Врши се индивидуална настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Наредбе гранања (6+4)	Стицање знања о наредби вишеструког избора, условног преласка и о контролама избора и	Препозна IF и CASE структуру, зна њихову синтаксу. Зна да објасни алгоритам	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе,

	о контејнесрским контролама	за одређивање максимума/ минимума за два броја као и пример са датумима. Зна да користи компоненте RadioGroup, RadioButton, CheckBox, Panel, Bevel.	кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). Као и индивидуални, групни облик наставе. **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Наредбе за организацију циклуса (6+5)	Стацање знања о бројачком циклусу, о циклусу са предусловом и о циклусу са постусловом.	Зна синтаксу бројачког циклуса, циклуса са пред и постусловом, стече осећај о томе у којим ситуацијама је потребно употребити коју наредбу. Зна да уради апликацију која приказује све парне бројеве мање од унетог броја, која приказује све просте бројеве из задатог интервала, која издваја највећу цифру која се појављује у	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). Као и индивидуални, групни облик наставе.	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

		запису природног броја, која израчуна факторијел унетог природног броја, и сл.	**Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	
Методе (6+4)	Стицање знања о методама, о преносу параметра, о решавању проблема помоћу метода.	Зна јасно деифинисати шта су улазни подаци и шта је излазни податак. Направи разлику између метода које враћају неку вредност од оних које то не раде. Зна урадити примере и за једно и за друго (на пример, метода који враћа мању од две вредности има резултујући податак, док метод који црта аутомобила на форми нема резултујућу вредност).	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). Као и индивидуални, групни облик наставе. **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	Активности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Низови и датотеке (6+4)	Стицање знања о низовима (информацијама истог типа), о	Зна декларацију, структуру низова, датотека. Зна формирати низове,	Врши се пројектна, проблемска и активна настава.	Активности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање,

	њиховом форматирању, о обради података у њима, о трансформацијама (избацивање/ уметање елемената, сортирање), о датотекама.	обраду података који се налазе у низу, и трансформације низова (избацивање или уметање елемената, сортирање...). Зна урадити примере који раде са низовима и датотекама (на пример у фајлу се налазе плате запослених у некој компанији. Потребно је пребројати колико запослених зарађује више од просека), зна да изради израдити једноставне апликације као што су адресар, телефонски именик, програм за евиденцију и сл.	Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). Као и индивидуални, групни облик наставе. **Наставне методе:** метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:** аудиовизуелна, текстуална, говор, рачунари, развојно окружење Делфи.	разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Провера знања, писмени задаци са исправкама (6+4)	Систематизација	Наводи и дефинише научене појмове из програмирања, ради у Делфи радном окружењу. Зна типове података, структуре за гранање, понављање, методе, низове, датотеке итд. Уме креирати апликације и да самостално примењује научене појмове, стуркуре у Делфи окружењу.	Врши се пројектна, проблемска настава и индивидуални облик наставе и код провера знања. **Наставне методе:** писани радови ученика, метода показивања, практични радови ученика, вежбе **Наставна средства:**, текстуална, говор, рачунари, вежбанке развојно окружење Делфи.	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, атласа и коедукације; одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		Рачунарство и информатика		
РАЗРЕД		четврти		
СМЕР		Општи, друштвено-језички, природно-математички енглески		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		62		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Базе података (32)	Упознају концепт базе података, њену организацију, коришћење упита за добијање тражених података из базе, прављење извештаја и дистрибуцију података	Разумеју појам базе података, формирају БП у конкретном окружењу, да креирају и користе табеле, да креирају везе између табела, да креирају и форматизују форме, врше претраживање и сортирање података, формирају упите коришћењем SQL команди, креирају и форматизују извештаје, визуализују податке	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их.
Локалне рачунарске мреже (8)	Упознавање са активним и пасивним елементима рачунарске мреже и да разумеју функционисање интернета	Познају формирање и структуру локалних рачунарских мрежа. Способни су за Дељење ресурса локалне мреже, за навигација кроз локалну мрежу и за администрирање кућне локалне мреже. Разумеју	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их

		функционисање Интернета и основне Интернет протоколе, карактеристике основних технологија приступа Интернету. Способни су за овезивање локалне мреже са глобалном мрежом (Интернетом)		
Веб технологије (6)	Упознају основни концепт и принципе Веб дизајна и Веб програмирања	Знају објаснити разлику између веб садржаја на статичком и динамичком веб страни Познају клијентске и серверске технологије Знају да дискутују у области теорија веб дизајна.	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Дизајн статичких веб страна (9)	Упознају се начином формирања веб страница (HTML) форматизовање коришћењем CSS стилова	Знају примењивати методе израде ХТМЛ докумената и каскадних стилова. Способни су самостално формирати статичку веб презентацију.	Врши се пројектна, проблемска и активна настава. Користе се методе кооперативног учење. (тимски и групни рад, рад у паровима). Коришћен је хибридни модел наставе (комбинација традиционалне наставе и електронски подржаног учења). **Наставна средства:**аудиовизуелна, текстуална, говор	Ативности ученика: слушање, уочавање, читање, упоређивање, разговор, вежбе, примена, размена сопствених знања и мишљења • Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их
Рад са готовим веб дизајн	Стицају умење за формирање нове	Разумеју предности CMS		

решењима (CMS) (7)	веб стране коришћењем CMS система	портала. Презентују матурски рад коришћењем неког ЦМС портала.		

МУЗИЧКА КУЛТУРА

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Изражајна средства музичке уметности (1)	Да ученици упознају упознају и изражајна средстава музичке уметности.	Препозна начине изражавања у музици	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика у првобитној заједници и културама старог века (1)	Стицање нових знања везаних за настанак музике; упознавање музике примитивних народа, упознавање карактеристика старог века	Препозна музику примитивних народа, Препозна уметносст старог века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

				научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика средњег века (1)	Стицање нових знања везаних за средњи век, за почетак нотације, као и настанак првих вишегласних композиција, упознавање грегоријанског корала	Препозна грегоријански корал са слушних примера	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика ренесансе (3)	Упознавање карактеристика ренесансе, стваралаштва Ђ. П. Палестрине и О. ди Ласа, карактеристика хомофоних и полифоних композиција	Опише карактеристике ренесансне музике, да разликује хомофонију и полифонију на слушним примерима	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика барока и рококоа (5)	Упознавање карактеристика барока, стваралаштва Ј. С. Баха и Г. Ф.Хендла, барокних музичких форми (свита, кончерто гросо, кантата, ораторијум, опера, и др.) карактеристика барокне	Опише карактеристике барокне музике, да разликује вокалну и инструменталну музику, да наведе податке о	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна,	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на

	полифоније, упознавање каратке ристика рококоа, стваралаштво Бахових синова	стваралаштву Ј. С. Баха и Г. Ф. Хендла, Опише карактеристике рококоа	текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Развој опере у XVIII веку (1)	Стицање нових знања о опери XVIII века и Глуковој реформи	Опише карактеристике опере XVIII века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Музика претклас ике и класике (8)	Упознавање карактеристика класицизма, стваралаштва Бечких класичара, класичних музичких форми (соната, симфонија, солистички концерт, гудачки квартет)	Разликује класичне форме од барокних, да располаже информацијама о сличности и разлици између Бечких класичара	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

Романтизам у музици (8)	Упознавање карактеристика романтизма, стваралаштваромантичара, музичких форми у XIX. веку (клавирска минијатура, соло песма, програмска музика, симфонијска поема и др.)	Препозна стил романтичара, да наведе карактеристике стваралаштва романтичара, као и музичких форми у XIX. веку.	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Опера, оперета и балет у XIX. веку (7)	Стекну нова сазнања.	Разликује оперу од оперете, карактеристика опере, оперете и балета у XIX веку	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Изражајна средства музичке уметности (1)	Да ученици упознају упознају и изражајна средстава музичке уметности.	Препозна начине изражавања у музици	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика у првобитној заједници и културама старог века (1)	Стицање нових знања везаних за настанак музике; упознавање музике примитивних народа, упознавање карактеристика старог века	Препозна музику примитивних народа, Препозна уметносст старог века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

Музика средњег века (1)	Стицање нових знања везаних за средњи век, за почетак нотације, као и настанак првих вишегласних композиција, упознавање грегоријанског корала	Препозна грегоријански корал са слушних примера	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика ренесансе (3)	Упознавање карактеристика ренесансе, стваралаштва Ђ. П. Палестрине и О. ди Ласа, карактеристика хомофоних и полифоних композиција	Опише карактеристике ренесансне музике, да разликује хомофонију и полифонију на слушним примерима	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика барока и рококоа (5)	Упознавање карактеристика барока, стваралаштва Ј. С. Баха и Г. Ф.Хендла, барокних музичких форми (свита, кончерто гросо, кантата, ораторијум, опера, и др.) карактеристика барокне полифоније	Опише карактеристике барокне музике, да разликује вокалну и инструменталну музику, да наведе податке о стваралаштву Ј. С. Баха и Г. Ф. Хендла	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства:	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника:

			Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Развој опере у XVIII веку (1)	Стицање нових знања о опери XVIII века и Глуковој реформи	Опише карактеристике опере XVIII века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Музика преткласике и класике (8)	Упознавање карактеристика класицизма, стваралаштва Бечких класичара, класичних музичких форми (соната, симфонија, солистички концерт, гудачки квартет)	Разликује класичне форме од барокних, да располаже информацијама о сличности и разлици између Бечких класичара	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Романтизам у музици (8)	Упознавање карактеристика романтизма,	Препозна стил романтичара, да наведе	Облик рада: комбинова-ни – групни,	Активности ученика у току слушање музике

	стваралаштваромантичара, музичких форми у XIX. веку (клавирска минијатура, соло песма, програмска музика, симфонијска поема и др.)	карактеристике стваралаштва романтичара, као и музичких форми у XIX. веку и	фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Опера, оперета и балет у XIX. веку (7)	Стекну нова сазнања.	Разликује оперу од оперете, карактеристика опере, оперете и балета у XIX. веку	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Изражајна средства музичке уметности (2)	Да ученици упознају упознају и изражајна средстава музичке уметности.	Препозна начине изражавања у музици	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика у првобитној заједници и културама старог века (3)	Стицање нових знања везаних за настанак музике; упознавање музике примитивних народа, упознавање карактеристика старог века	Препозна музику примитивних народа, Препозна уметносст старог века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

Музика средњег века (3)	Стицање нових знања везаних за средњи век, за почетак нотације, као и настанак првих вишегласних композиција, упознавање грегоријанског корала	Препозна грегоријански корал са слушних примера	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика ренесансе (8)	Упознавање карактеристика ренесансе, стваралаштва Ђ. П. Палестрине и О. ди Ласа, карактеристика хомофоних и полифоних композиција	Опише карактеристике ренесансне музике, да разликује хомофонију и полифонију на слушним примерима	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика барока (17)	Упознавање карактеристика барока, стваралаштва Ј. С. Баха и Г. Ф.Хендла, барокних музичких форми (свита, кончерто гросо, кантата, ораторијум, опера, и др.)	Опише карактеристике барокне музике, да разликује вокалну и инструменталну музику, да наведе податке о стваралаштву Ј. С. Баха и Г. Ф. Хендла	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер,	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника:

	карактеристика барокне полифоније		телевизор, лаптоп, звучници, табла.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Развој опере у XVIII веку (2)	Стицање нових знања о опери XVIII века и Глуковој реформи	Опише карактеристике опере XVIII века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ОПШТИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Словенски композитори у XIX веку (8)	Стицање нових знања о музичкој уметности у Русији, о стваралаштву Руске Петорице, П. И. Чајковског, чешких (Дворжак, Сметана) и српских композитора (Станковић, Маринковић, Мокрањац)	Препозна музику словнескиг народа, разликује музику руских и чешких композитора	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Опера на почетку XX века (1)	Стицање нових знања везаних оперу на почетку XX века	Опише карактеристике опере на почетку XX века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Импресионизам (2)	Упознавање карактеристика	Опише карактеристике	Облик рада: комбинова-ни –	Активности ученика у току

	имреционизма, упознавање стваралаштва К. Дебисија и М. Равела	импресионизма као и стваралаштва К. Демисија и М. Равела	групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика XX века (5)	Упознавање стилских праваца у XX веку и њихових карактеристика, упознавање стваралаштва Шенберга, Берга, Стрависког, Бартока, Хинтемита, Прокофјева, Шостаковича, Орфа и др., дефинисање појмова попут „додекафонија“ и „шпрехгезанг“	Препозна музике XX века на основу звука, опише карактеристике стилских праваца као и карактеристике стваралаштва композитора у XX веку	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Класичан и савремени балет (1)	Упознавање класичног и савременог балета	Да разликује класичан балет од савременог	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

				научено на часу, као и активност ученика на часу..
Југословенска музика у XX веку у (5)	Стицање нових знања о музици у бившој Југославији, упознавање стваралаштва југословенских композитора	Опише карактеристике југословенске уметничке музике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Музичка авангарда (2)	Стицање нових знања о карактеристикама авангардне музике, као и њиховим представницима	Препозна авангардну музику	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Српска савремена музика (6)	Стицање нових знања о српској савремемној музици, као и о стваралаштву савремених композитора	Опише карактеристике српске савремене уметнчке музике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства:	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника:

			Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музичко стваралаштво и музички живот Србије у другом половини XX века (4)	Стицање нових сазнања о и музичком животу Србије у другом половини XX века	Опише музички живот Србије у другом половини XX века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Џез и остали жанрови (2)	Стицање нових сазнања о џез музици, о његовим правцима као и представницима	Препознаје џез музике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика као примењена уметност (1)	Разговор о примени музике (позориште, филм, манифестације, рекламе, и др.)	Да направи одабир музичких нумера које могу бити примењене на адекватан начин	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада:	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни

			дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Словенски композитори у XIX веку (8)	Стицање нових знања о музичкој уметности у Русији, о стваралаштву Руске Петорице, П. И. Чајковског, чешких (Дворжак, Сметана) и српских композитора (Станковић, Маринковић, Мокрањац)	Препозна музику словнескиг народа, разликује музику руских и чешких композитора	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Опера на почетку XX века (1)	Стицање нових знања везаних оперу на почетку XX века	Опише карактеристике опере на почетку XX века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Импресионизам (2)	Упознавање карактеристика	Опише карактеристике	Облик рада: комбинова-ни –	Активности ученика у току

	имреционизма, упознавање стваралаштва К. Дебисија и М. Равела	импресионизма као и стваралаштва К. Демисија и М. Равела	групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика XX века (5)	Упознавање стилских праваца у XX веку и њихових карактеристика, упознавање стваралаштва Шенберга, Берга, Стрависког, Бартока, Хинтемита, Прокофјева, Шостаковича, Орфа и др., дефинисање појмова попут „додекафонија“ и „шпрехгезанг“	Препозна музике XX века на основу звука, опише карактеристике стилских праваца као и карактеристике стваралаштва композитора у XX веку	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Класичан и савремени балет (1)	Упознавање класичног и савременог балета	Да разликује класичан балет од савременог	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

				научено на часу, као и активност ученика на часу..
Југословенска музика у XX веку у (5)	Стицање нових знања о музици у бившој Југославији, упознавање стваралаштва југословенских композитора	Опише карактеристике југословенске уметничке музике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Музичка авангарда (2)	Стицање нових знања о карактеристикама авангардне музике, као и њиховим представницима	Препозна авангардну музику	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Српска савремена музика (6)	Стицање нових знања о српској савремемној музици, као и о стваралаштву савремених композитора	Опише карактеристике српске савремене уметнчке музике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства:	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника:

			Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музичко стваралаштво и музички живот Србије у другом половини XX века (4)	Стицање нових сазнања о и музичком животу Србије у другом половини XX века	Опише музички живот Србије у другом половини XX века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Џез и остали жанрови (2)	Стицање нових сазнања о џез музици, о његовим правцима као и представницима	Препознаје џез музике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика као примењена уметност (1)	Разговор о примени музике (позориште, филм, манифестације, рекламе, и др.)	Да направи одабир музичких нумера које могу бити примењене на адекватан начин	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада:	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни

			дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Преткласицизам (5)	Упознавање карактеристика преткласицизма, стваралаштво Бахових синова	Опише карактеристике рококоа	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Класицизам (13)	Упознавање карактеристика класицизма, стваралаштва Бечких класичара, класичних музичких форми (соната, симфонија, солистички концерт, гудачки квартет)	Разликује класичне форме од барокних, да располаже информацијама о сличности и разлици између Бечких класичара	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено

				на часу, као и активност ученика на часу.
Романтизам (19)	Упознавање карактеристика романтизма, стваралаштваромантичара, музичких форми у XIX. веку (клавирска минијатура, соло песма, програмска музика, симфонијска поема и др.)	Препозна стил романтичара, да наведе карактеристике стваралаштва романтичара, као и музичких форми у XIX. веку.	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Опера, оперета и балет у XIX веку (11	Разликује оперу од оперете, карактеристика опере, оперете и балета у XIX веку	Препозна начине изражавања у музици	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Немачка музика до почетка XX века (6)	Стицање нових знања о немачкој музици у XIX веку	Опише карактер немачке музике у у XIX веку	Облик рада: комбиновани – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

Националне школе у романтизму (13)	Стицање нових знања везаних за националне школе	Опише обележја националних школа	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Југословенска музика XIX века (6)	Стицање нових знања о југословенској музици у XIX веку	Опише карактеристике југословенске уметничке музике у XIX веку	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**МУЗИЧКА КУЛТУРА**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Импресионизам (3)	Упознавање карактеристика имрециoнизма, упознавање стваралаштва К. Дебисија и М. Равела	Опише карактеристике импресионизма као и стваралаштва К. Демисија и М. Равела	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика XX века а (5)	Упознавање стилских праваца у XX веку и њихових карактеристика, упознавање стваралаштва Шенберга, Берга, Стрависког, Бартока, Хинтемита, Прокофјева, Шостаковича, Орфа и др., дефинисање појмова попут „додекафонија“ и „шпрехгезанг“	Препозна музике XX века на основу звука, опише карактеристике стилских праваца као и карактеристике стваралаштва композитора у XX веку	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Разни смерови у музици (3)	Упознавање разних смерова у	Препозна разне смерове у музици	Облик рада: комбинова-ни –	Активности ученика у току

	музици		групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Балет (1)	Стицање нових сазнања о најзначајнијим балетима у историји музике	Наведе најзначајније балете и њихове карактерисрике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Џез музика (3)	Стицање нових сазнања о џез музици, о његовим правцима као и представницима	Препознаје џез музику	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује

				научено на часу, као и активност ученика на часу..
Мјузикл (1)	Стицање нових знања о карактеристикама мјузикла, обрада неких од најзначајнијих („Коса“, „Приче са западне стране“, „Мачке“, и др.)	Препозна мјузикл на основу њихових одређених карактеристика	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу..
Филмска музика (1)	Стицање нових знања о карактеристикама филмске музике, обрада најпознатијих филмских нумера (Енио Мориконе, Ханс Цимер, и др.)	Да детањно одреди да ли је одређена филмска музика у складу са дешавањима	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Српски композитори у првој половини XX века (6)	Стицање нових знања о српској музици, као и о стваралаштву српских композитора у првој половини XX века	Опише карактеристике српске уметнчке музике композитори у првој половини XX века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства:	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника:

			Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Развој музике у другој половини XX века (светско) (2)	Стицање нових сазнања о и развоју музике у другој половини XX века	Опише музички живот Србије у другој половини XX века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Значајни композитори српског порекла у другој половини XX века (5)	Стицање нових сазнања о и музичком животу Србије у другој половини XX века	Опише музички живот Србије у другој половини XX века	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада: дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.
Музика у Србији после Другог светског рата (3)	Стицање нових знања о српској музици после Другог светског рата , као и о	Опише карактеристике српске послератне уметнчке музике	Облик рада: комбинова-ни – групни, фронтални. Методе рада:	Активности ученика у току слушање музике уз решавање задатака везаних за слушни

	стваралаштву композитора		дијалошка, монолошка, демонстративна, текстуална Наставна средства: Де-ве-де плејер, телевизор, лаптоп, звучници, табла.	пример,ученици стичу знања на часу Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу, као и активност ученика на часу.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА (ТЕМЕ)

I разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 37 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. ОПАЖАЊА И ПРЕДСТАВЉАЊЕ
3. МЕДИЈИ
4. СРЕДСТВА
II ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. ОПАЖАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ
3. МЕДИЈИ
4. СРЕДСТВА

II разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 35 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање..
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка
II ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и поступање
3. Медији
4. Средства

III разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 36 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика, проширени медији
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка
II ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка

IV разред - гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 32 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика, проширени медији, уметничка дела и
споменици културе
4. Средства: ликовно-техника и дидактичко-методичка
II ЦЕЛИНА
1.ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ:
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичка

I разред - гимназија општег типа и гимазија природно-математичког смера
(1 час недељно, 37 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији...
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичка.
II ЦЕЛИНА
1.1. ОПШТИ ДЕО
Површине и њихови односи.
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика...
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка.

II разред - гимназија општег типа и гимазија природно-математичког смера
(1 час недељно, 35 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА
I ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајње...
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка
II ЦЕЛИНА
1. ОПШТИ ДЕО
1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ
1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ
2. Опажање и представљање
3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији..
4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА И СТАНДАРДА

НАЧИН И ПОСТУПАК ОСТВАРИВАЊА ПРОПИСАНИХ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И СТАНДАРДА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Примарни циљ ликовног образовања је развој стваралачких способности, креативности, визуелне перцепције и естетских критеријума ученика.
Структуру програма ликовне културе чине:
1. Садржаји програма;
2. Креативност;
3. Медији;
4. Средства.
Садржаји програма у оквиру једне целине равноправно чине: теорија обликовања, самостално ликовно изражавање, ликовна дела и споменици културе.
Улога наставника је значајна у фази избора дидактичке припреме и мотивационог садржаја, а избор теме зависи од суштине ликовног задатка, односно, конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема.
Теорија обликовања се реализује кроз теоретски и практичан рад и у функцији је унапређивања ликовне писмености (ликовни елементи и принципи компоновања), овладавања традиционалним и савременим техникама и материјалима и оспособљавања ученика да стечена знања и умења примењују у настави, свакодневном животу, даљем школовању и будућем занимању. Обрада теоретских садржаја укључује и рад на ликовним задацима, посредно и непосредно проучавање репрезентативних уметничких дела и перцепцију природе и окружења, а увежбавање се реализује кроз проблемске задатке.
Самостално ликовно изражавање подразумева стваралачко изражавање традиционалним и савременим медијима у складу са индивидуалним способностима и интересовањима ученика, уз примену стечених знања из теорије обликовања и уметничког наслеђа. Ученицима је потребно омогућити самостални избор медија, мотива, техника, материјала и формата.
Упознавање уметничких дела из националне и светске баштине има значај у формирању позитивног става и одговорног односа према културном и уметничком наслеђу и његовом очувању, формирање и развијање естетских критеријума, развој критичког мишљења и визуелне културе. Реализација садржаја уметничког наслеђа укључује и истраживачки рад, пројектне задатке, непосредни контакт са споменицима културе и уметничким делима.

Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; самопроцену и процену ликовних и уметничких дела; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију.

Креативност подразумева подршку ученицима да откривају, експериментишу, успостављају нове односе и долазе до нових решења у различитим активностима и оспособљавање ученика да стечено искуство примене у другим наставним предметима, свакодневном животу и будућим занимањима.

Претпоставка за подстицање креативности су мотивациони садржаји практичних ликовних активности ученика и проблемски приступ који обухвата:

- мотивационе садржаје;
- домен ученичких доживљаја;
- корелацију са другим образовно-васпитним подручјима.

Развој стваралачког мишљења треба подстицати у свим наставним активностима и садржајима у којима је то могуће.

Медији обухватају традиционалне, савремене и проширене медије (цртање, сликање, вајање, графика, фотографија, филм, рачунарска анимација...).

Средства (ликовно-техничка и дидактичка средства) подразумевају употребу традиционалних, савремених и материјала за рециклажу у обликовању; разноврсне подлоге, прибор, алате и опрему; сва доступна аудио-визуелна наставна средства и употребу рачунара.

Облици наставе

Садржаји се реализују кроз следеће облике наставе:

- индивидуални;
- фронтални;
- рад у паровима;
- групни или тимски;
- домаћи рад;
- рад на пројекту;
- самостални истраживачки рад;
- екскурзије, посете локалитетима, музејима, галеријама, установама за образовање уметника, уметничким атељеима; сусрете са уметницима и активно учешће у културним и уметничким манифестацијама и активностима;
- ваннаставне активности - ликовне секције, ликовне групе;
- факултативна настава.

Наставне методе:

- Вербално-текстуалне методе (монолошка метода, дијалошка метода, метода рада са текстом);
- Илустративно-демонстративне методе;
- Експериментално-практичне методе;

- Откривачка метода (хеуристички метод);
- Проблемска метода.

Корелација са другим предметима:
- Музичка култура;
- Српски језик и књижевност;
- Историја;
- Биологија;
- Физика;
- Хемија;
- Математика;
- Рачунарство и информатика.

Вредновање и оцењивање:
У настави ликовне културе оцењује се активност ученика, процес рада и постигнути напредак, а вреднује и самовреднује резултат рада.

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ

ВРСТЕ АКТИВНОСТИ У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОМ РАДУ

• Облици наставе, наставне методе и наставна средства.

Облици наставе

Што више примењивати следеће облике наставе:
• Индивидуални облик рада са ученицима.
• Групни облик наставног рада и рад у паровима.
• Диференцирана настава.
• Индивидуализована настава.
• Тимска настава (систем малих и великих група, кооперативна настава, настава у великим групама).
• Програмирана настава и програмирано учење.
• Проблемска настава.
• Учење путем открића.
• Фронтални облик рада наставника са свим ученицима у разреду свести на што мању меру.

Наставне методе

Што више примењивати следеће наставне методе:
• Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика.
• Метода показивања.
• Метода практичних радова ученика и вежбе.
• Од вербалних метода (методе живе речи:) - метода разговора или дијалошка метода.
• Методу излагања (или монолошку) свести на најмању могућу меру.

Наставна средства

Што више користити следећа наставна средства:
• Визуелна наставна средства (предмети, фотографије, дијаслике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, симболи).
• Аудитивна наставна средства (музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти).
• Аудиовизуелна наставна средства (дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, CD i DVD, наставни филм, настава уз помоћ компјутера, видео пројектор, интернет).
• Мануелна наставна средства (за извођење радних операција, разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, предмети и материјали).
• Експериментална и демонстрациона наставна средства.
• Помоћно-техничка наставна средства (табле, апликатори, апарати и др.).

Поред тога користити и следећа наставна средства:

• Вербална наставна средства (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
• Текстуална наставна средства (одговарајући штампани и посебно писани текстови).

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**ЗА СВЕ СМЕРОВЕ (И БИЛИНГВАЛНЕ)**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Атлетика (24)	Одржавање и развијање правилно држање тела и обликовање складне морфолошке способности. Развијање моторичке способности. Развијање функционалне способности. Утврђивање и надоградње елементе технике атлетских дисциплина. Упознавање вредности техника атлетских дисциплина на отклањање неправилног држања тела и превенцију здравља.	Правилном техником трчи на кратким и средњим дистанцама. Правилно користи стартну технику. Зна правила штафетног трчања. Правилно изводи технику скок у даљ. Правилно изводи технику скок у вис. Правилно изводи технику бацање кугле.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: Штафетна палица, чуњеви, клупе, рупа за скок у даљ, кугле, струњаче, штоперица, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Вежбе на справама и тлу (27)	Овладање техником елемената акробатике. Развијање зглобно-мишићну осетљивост кроз свесно и	Направи мост кроз став о шакама. Да раде премет напред уз помоћ, вагу претклоном и спојени колут. Да направи згрчку и разношку – коњ	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог

	самостално управљање покретима при извођењу елемената гимнастике. Развијање способности правилног држања тела и обликовање складан телесни развој помоћу вежби у њиху, вису и потпору. Развијање равнотеже и способност оријентације у простору и на малој површини. Придржавање основних принципа безбедности. Усвојавање нове термине.	у ширини. Њихање у вису, потпору и упору. Доскок зањихом, предњихом, подметни и згрчни. На греди зна наскок у упор, окрет,ходање, поскок, трчање, ваге и саскоке. На коњу са хватаљкама зна премах и одножна кола.	настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: Струњаче, клупе, рипстол, греда, разбој, шипка, коњ, коњ са хватаљкама, вратило, табла, креда.	градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Спортска игра - Рукомет (23)	Стимулисање развоја функционалних и моторичких способности: снагу, брзину и издржљивост, покретљивост, координацију и прецизност. Повезивање елементе технике одбране и напада у логичну целину. Развијање колективног напада кроз припрему акција и реализацију напада. Мотивација за игру и победу. Уважавање бољега	Правилно користи инвидуалне технике у одбрани и нападу са ситуационим вежбама. Коришћење комплексну одбрамбену покретљивост, повезивање елемената, технике и тактике у одбрани 6:0, 5:1, сарадња два играча у односу на постављање пивота. Користи напад на плитке зонске одбране. Зна и користи технику крилног	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Лопте, чуњеви, клупе, голови, струњаче, штоперица, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.

	у спорту.	играча.		

На билигвалном смеру критеријуми су исти као на матерњем (српском/мађарском) језику, стим што:

- у првој години се настава врши 20% на енглеском и 80% на матерњем језику.
- у другој години се настава врши 40% на енглеском и 60% на матерњем језику.
- у трећој години се настава врши 60% на енглеском и 40% на матерњем језику.
- у четвртој години се настава врши 80% на енглеском и 20% на матерњем језику.

На билингвалном смеру на часовима Физичког Васпитања није само циљ да науче стручне изразе на енглеском језику него да унапреде свакидашњу комуникацију, што ће се остварити тако да комуницирају између себе за време игре.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**ЗА СВЕ СМЕРОВЕ (И БИЛИНГВАЛНЕ)**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Атлетика (23)	Одржавање и развијање правилно држање тела и обликовање складне морфолошке способности. Развијање моторичке способности. Развијање функционалне способности. Утврђивање и надоградње елементе технике атлетских дисциплина. Упознавање вредности техника атлетских дисциплина на отклањање неправилног држања тела и превенцију здравља. Сопствено мерење и праћење моторичких и функционалних способности.	Правилном техником трчи на кратким и средњим дистанцама. Правилно користи стартну технику. Зна правила штафетног трчања. Правилно изводи технику скок у даљ. Правилно изводи технику скок у вис. Правилно изводи технику бацање кугле. Истрчи крос.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: Штафетна палица, чуњеви, клупе, рупа за скок у даљ, кугле, струњаче, штоперица, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Вежбе на справама и тлу (27)	Стицање нових и продубљених знања о полиедрима, о просторној геометрији;	Направи мост напред на једну ногу уз помоћ, упор на тлу и промена упора. Да раде премет	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада:	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске

	проширивање знања о полиедрима, о просторној геометрији, уочавање да просторне фигуре се широко користе и у другим наукама а и у свакодневном животу. Развијање логичког мишљења и просторних представа ученика.	напред без помоћа. Да направи склопку и предношку – коњ у ширини. На паралелном разбоју: став о раменима, ковртљај, зањихом упор, предношка. На двовисинском разбоју: ковртљај јашући, упори одривом, спадови. На вратилу: узмак до упора, ковртљај, подметни саскок. На греди зна наскок у упор, окрет, трчање у успону, скокови са променом ноге, доскоци. На коњу са хватаљкама зна коло предножно.	комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: Струњаче, клупе, рипстол, греда, разбој, шипка, коњ, коњ са хватаљкама, вратило, табла, креда.	справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Спортска игра - Кошарка (20)	Усвојавање одређеног нивоа техничког и тактичког знања. Стимулисање развоја функционалних и моторичких способности: снагу, брзину и издржљивост, покретљивост, координацију и прецизност. Повезивање елементе технике одбране и напада у логичну целину. Развијање колективног напада кроз припрему акција и	Техничке елементе: правилно вођење лопте, дриблинг, кошаркашки двокорак, скок-шут. Правилно покривање и држење играча. Треба да познаје и користи зонску одбрану.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Лопте, чуњеви, клупе, голови, струњаче, штоперица, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.

	реализацију напада. Мотивација за игру и победу.Уважавање бољега у спорту.			

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**ЗА СВЕ СМЕРОВЕ (И БИЛИНГВАЛНЕ)**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Атлетика (23)	Одржавање и развијање правилно држање тела и обликовање складне морфолошке способности. Развијање моторичке способности. Развијање функционалне способности. Утврђивање и надоградње елементе технике атлетских дисциплина. Упознавање вредности техника атлетских дисциплина на отклањање неправилног држања тела и превенцију здравља. Сопствено мерење и праћење моторичких и функционалних способности.	Правилном техником трчи на кратким и средњим дистанцама. Правилно користи стартну технику. Зна правила штафетног трчања. Правилно изводи технику скок у даљ. Правилно изводи технику скок у вис. Правилно изводи технику бацање кугле. Истрчи крос.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: Штафетна палица, чуњеви, клупе, рупа за скок у даљ, кугле, струњаче, штоперица, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Вежбе на справама и тлу (27)	Стицање нових и продубљених знања о полиедрима, о просторној геометрији;	Зна основне елементе на тлу и компонује састав. Ученице знају да комбинују акробатске	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада:	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске

	проширивање знања о полиедрима, о просторној геометрији, уочавање да просторне фигуре се широко користе и у другим наукама а и у свакодневном животу. Развијање логичког мишљења и просторних представа ученика.	елементе са окретима, поскоцима, плесним корацима и равнотежама, раде прескоке – прекопит. Ученици раде склопку, компонују вежбе на разбоју, раде на вратилу наупор климом, на коњу са хватањкама раду сами компоноване вежбе. На греди девојке раде компоноване вежбе.	комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; практични радови ученика; илустративна метода. Наставна средства: Струњаче, клупе, рипстол, греда, разбој, шипка, коњ, коњ са хватаљкама, вратило, табла, креда.	справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.
Спортска игра - Одбојка (20)	Усвојавање одређеног нивоа техничког и тактичког знања. Стимулисање развоја функционалних и моторичких способности: снагу, брзину и издржљивост, покретљивост, координацију и прецизност. Повезивање елементе технике одбране и напада у логичну целину. Развијање колективног напада кроз припрему акција и реализацију напада. Мотивација за игру и победу.Уважавање бољега у спорту.	Знају техничке елементе: додавање и примање лопте, доњи и горњи сервис, примање сервиса. Игра преко мреже. Треба да користе блокове и смечеве у току игре. .	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Лопте, чуњеви, клупе, голови, струњаче, штоперица, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**ЗА СВЕ СМЕРОВЕ (И БИЛИНГВАЛНЕ)**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Спортска игра по избору (64)	Понављање и учвршћивање раније обучаваних елемената. Реализује се програм по избору. Развијање колективног напада кроз припрему акција и реализацију напада. Мотивација за игру и победу.Уважавање бољега у спорту.	Учествовање на три такмичења на нивоу оделења или школе у изборном спорту. Усавршавање технике и тактике изабраног спорта.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Лопте, чуњеви, клупе, голови, струњаче, штоперица, табла, креда.	Активности ученика: стичу знања на часу –учење, вежбање на часу помоћу спортске справе. Излажу знања из наученог градива; постављају питања, дискутују. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика и оцењује научено.

ВЕРСКА НАСТАВА - ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Хришћанство-Црква као заједница	Развијање свести да заједница са Богом подразумева заједницу са другим људима.	Ученик ће моћи да разуме појмове: Црква, Евхаристија и Литургија.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Исус Христос, Велики четвртак, Причешће, Црква), фотографија (хришћански храм, народ у храму, причешће), текст (Нови Завет)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика.
Света литургија – присутни Христос	Објашњење природе Литургије и бића Цркве као литургијске заједнице.	Ученик ће моћи да развије свест о личности као заједници	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Причешће апостола), текст (Нови Завет)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Вера и атеизам	Објашњење појмова: вера, сујеверје, атеизам.	Ученик ће моћи да развије свест о човеку као религиозном бићу.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда,	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на

			икона (Деисис), фотографија (Човек на молитви), текст (Нови Завет)	часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Познање Бога кроз Исуса Христа	Објашњење појма богопознања као личног доживљаја Христа у Цркви.	Ученик ће моћи да развије свест о Христу као Личности у којој се открива Бог.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Христос, Света Тројица), текст (Нови Завет)	. Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад..
Литургијско-подвижничко искуство вере	Објашњење вере као искуства и односа за разлику од вере као теоретског знања.	Ученик ће моћи да развије свест да богољубље подразумева човекољубље и обратно.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Распеће Христово), фотографија (породица на окупу, народ у Цркви), текст (Нови Завет).	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Заједница са Богом-основ живота	Објашњење аутентичног библијског и црквеног схватања тајне живота.	Ученик ће моћи да развије свест о животу као врхунској вредности, дару и благослову.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Светитељи, Васкрсење Лазара), фотографија	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања.

			(Свете мошти), текст (Нови Завет)	Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Бог као личност	Упознавање ученика са суштином хришћанског учења о Богу.	Ученик ће моћи да развије свест о Откривењу као извору хришћанске антропологије.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Страозаветни пророци, Хришћански мученици), фотографија (манастир, монах), текст (Библија)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**35**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Религија или Црква?	Објаснити сличности и рзлике између појмова „Црква“ и „религија“.	Развијање свести о животу у Цркви као превазилажењу „религиозности“.	Табла, креда, икона (Исус Христос, Лествица), фотографија (храмови различитих религијских заједница), текст (Нови Завет)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Један Бог је Отац – конкретна личност (библијска и светоотачка сведочанства)	Указати на библијска и светоотачка сведочанства о Богу као Оцу – првом лицу Свете Тројице.	Развијање свести да је човек као једина личност у створеној природи носилац постојања читаве природе, слично Божанском начину постојања где је личност носилац постојања Божанске природе. Од човека и његовог односа према Богу зависи постојање створене природе.	Метод усменог излагања и дијалошки метод Табла, креда, икона (Света Тројица, Богојављање), текст (Нови Завет)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад..
Свети Дух – треће лице Свете Тројице (библијска и светоотачка сведочанства)	Указати на библијска и светоотачка сведочанства о божанству Духа Светога.	Ученик ће моћи да развије свест да у економији спасења учествују све Три Личности Свете Тројице.	Метод усменог излагања и дијалошки метод Табла, креда, икона, текст (Библија).	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају

				питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Вера у Бога у Старом Завету	Указати на чињеницу да се наше знање о Богу заснива на Откривењу.	Ученици ће схватити да Бог није нека безлична „виша сила“, већ личност са којом можемо остварити заједницу.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Страозаветни Пророци), текст (Библија)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Исус Христос – Син Божији (сотериолошки значај Оваплоћења Христовог)	Протумачити део Символа Вере који се односи на личност Исуса Христа.	Развити свест да ван Цркве, ван Христа, нема спасења (обожења).	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Синајски Христос, Сабор Српских Светитеља), фотографија (Литургија), текст (Нови Завет)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Тумачење вере у Свету Тројицу као једног Бога	Тумачење вере у Свету Тројицу. Објашњење појмова „ипостасис“, „усиа“...	Развити свест о значају догмата о Светој Тројици по живот људи и целокупне природе.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Тројица-Рубљов, Богојављање), текст (Библија).	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о

				наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.
Првородни грех	Објашњење појма „Грех“.	Развијање свести да смрт није казна већ последица индивидуације човека тј. утемељености постојања на сопственој природи.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Стварање Адама, Адам и Ева, Изгнање из Раја), текст (Књига Постања)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава на рад.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**31**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Тајна Христова – Јединство Бога и човека као циљ због кога је Бог створио свет Христос – истинити Бог и истинити човек (старозаветна пророштва о Тајни Христовој) Исус Христос као Нови Адам Свети Дух у Тајнама – крштење и миропомазање Литургија – икона истинског постојања света	Наше спасење зависи од заједнице са Богом, а тиме и од заједнице са другим људима и целокупном природом. Стога се Хришћани са љубављу односе према сваком човеку, чак и према непријатељима. Објашњење појмова Богонадахнутост, Месија, Оваплођење Објаснити значај Оваплођења и сједињења божанске и човечанске природе у Христу. Објаснити појам Миропомазање и Крштење. Указати на структуру литургијског сабрања.	Развијање свести код ученика да је Оваплођењем Сина Божијег омогућено спасење човека и света и превазилажење смрти. Ученик ће моћи да развије свест да само кроз заједницу са Богом човек може превазићи ограниченості своје (створене) природе – пропадљивост, смрт. Ученик ће моћи да развије свест да постојање човека и света зависи од заједнице са Христом. Ученик ће моћи да разумеју везу између Христовог страдања ивсакрсења; да схвате значај крштења; да се упознају са основним деловима тог чина Ученик ће моћи да развије свест о	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Исус Христос, стварање Адама, Адам и Ева), фотографија (човек, природа), текст (Књига Постања, Нови Завет, св. Атанасије Велики – „О очовечењу Логоса“) Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Авраам, Пророци), фотографија (Јерусалим), текст (Стари и Нови Завет) Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Исус Христос, Стварање Адама), фотографија (Човек), текст (Библија) радионица/ анализа текста. табла,текст (из	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика. Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика. Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика,

		значају лаичке службе у Цркви.	књиге Бог је жив) Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Светитељи), фотографија (Литургија), текст (Нови Завет)	постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика. Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика. Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**32**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Хришћанско схватање историје (старојелинско и савремено)	Схватити да је историја процес који има свој почетак у стварања света, а крај у успостављању Царства Божијег – система у коме је побеђена смрт; усвојити хришћански поглед на историју као на начин Божије бриге о палом људском роду; усвојити схватање да је сваки историјски догађај део тог великог процеса историје или Божије бриге, тј. да не постоји у историји слепа случајност; схватити да Бог у историји делује преко конкретних људи, али само када они то слободно желе, а никако путем присиле; сазнати да је античко, али и савремено схватање историје, као и схватање неких других	Ученици ће моћи да разликује старојелинско и савремено схватање историје.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона, текст (Свето Писмо)	Активности ученика: Подстаћи ученике да активно учествују у дешавањима у свету који их окружује. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика.

	религија потпуно супротно хришћанском			
Есхатон – Царство Божије	Објашњење појмова: есхатон, Царство Божије, „горњи“ и „доњи“ свет.	Ученици ће развити свест да историја проналази свој узрок и пуни смисао само у есхатону. Људе и целокупну природу треба посматрати из перпективе Царства Божијег, што имплицира развијање једног евхаристијско-подвижничког етоса.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Васкрсење, Страшни суд), текст (Нови Завет).	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика.
Литургијски контекст апостолског прејемства	Објаснити појам „прејемства“.	Ученици ће развити свест да је Црква сазидана на темељу апостолске вере и да се континуитет вере и службе чува у Православној Цркви.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Свети Апостоли), фотографија (Епископи), текст (Нови Завет)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика.
Јединство Цркве на васељенском нивоу	Објашњење појма „саборност“.	Ученици ће развити свест да је свака литургијска заједница са њеним епископом пуна Црква, али само када је у заједници са свим осталим Црквама.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, икона (Сабор Свих Светих), фотографија (Епископи на Сабору)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили;

				мотивише их и усмерава рад ученика.
Помесна Црква (њена структура као структура Царства Божијег)	Ученици треба да знају као што је у Св.Тројици свака Божанска личност потпуни Бог, и Отац и Син и Свети Дух, и ниједна од њих не може да постоји мимо заједнице са другом личношћу, и свака литургијска заједница под једним епископом је пуна Црква, али само кад је у заједници са свим осталим Црквама	Ученици ће развити свест да је Црква икона Свете Тројице.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, фотографија (евхаристија, епископ, свештеници, ђакони, верни народ у Цркви)	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика.
Есхатон-будуће Царство Божије као узрок Цркве и историје	Објаснити ученицима појам „Есхатон“.	Ученици ће да развију свест да је Есхатон – као потпуно сједињење Бога и човека јесте истина света и човека – њихово вечно постојање.	Метод усменог излагања и дијалошки метод. Табла, креда, текст (Нови Завет).	Активности ученика: стичу знања на часу -учење на часу помоћу уџбеника, слика, постављају питања. Активности наставника: поставља питања о наставној теми о којој су учили; мотивише их и усмерава рад ученика.

ВЕРСКА НАСТАВА - КАТОЛИЧКИ ВЈЕРОНАУК

Верска настава: Католичка веронаука **1. разред гимназије**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 35

Ред. број наставне теме	НАСТАВНА ТЕМА / ОБЛАСТ	**Број часова по теми**	Начини и поступци остваривања програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	BEVEZETÉS: ISMERD MEG ÖNMAGAD	5	párbeszéd, előadás, csoportmunka	egyéni, frontális	A tanulókat önismeretre és önnevelésre serkenteni.
2.	AZ EMBER SZERETET ÁLTAL VALÓSÍTJA MEG ÖNMAGÁT	4	párbeszéd, előadás, csoportmunka	frontális, egyéni	Felcsillantani a tanulók előtt a szeretet általi önmegvalósítás lehetőségét.
3.	ÖNMEGVALÓSÍTÁS A MUNKA ÁLTAL	3	párbeszéd	frontális, egyéni	A szülők tiszteletére és szorgalmas munkára nevelni a tanulókat.
4.	A KÖZÖSSÉG – AZ ÉLET TÁRSADALMI DIMENZIÓJA	11	párbeszéd, előadás, csoportmunka	frontális, egyéni	A közösségalkotás, az együttélés és a fokozott felelősségtudatra való nevelés.
5.	A KÜLVILÁGGAL VALÓ TALÁLKOZÁS	3	párbeszéd	egyéni, frontális	Nyitottságot kialakítani a tanulóknál, a természet, Isten és a felebarátok csodálatára és megbecsülésére.
6.	JÉZUS KRISZTUS MINT TÖKÉLETES EMBER	5	párbeszéd	frontális	Eddigi tudásukat összegezve, rámutatni Jézus tökéletes voltára, és segíteni a tanulókat abban, hogy Jézust hívják életükbe saját Megváltójuknak.
7.	A SZENTLÉLEK ERŐFORRÁS ÉLETEM MEGVALÓSÍTÁSÁRA	4	párbeszéd	egyéni, frontális	Kialakítani a tanulókban a nyitottságot, hogy nehézségeiket - a Szentlélek erejét befogadva - oldják meg.

Верска настава: Католичка веронаука **2. разред гимназије**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 35

Ред. број наставне теме	НАСТАВНА ТЕМА / ОБЛАСТ	**Број часова по теми**	Начини и поступци остваривања програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	BEVEZETÉS	1	párbeszéd	egyéni	Megismertetni a tanulókkal a második osztályos hittan tanmenetét.
2.	AZ EMBER ERKÖLCSÖS SZEMÉLY	4	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális	Ismereteink alapján felvilágosítni a tanulókat, hogy megfogalmazható az emberi élet értelme és az emberi cselekedetek valódi értelme.
3.	MEGTÉRÉS – AZ EMBER ERKÖLCSI FEJLŐDÉSÉNEK ALAPJA	3	párbeszéd, előadás	frontális	Felhívni a tanulók figyelmét arra az igazságra, hogy a megtérés az erkölcsi fejlődés alapja, és hogy a megbocsájtó Isten hív a bűnbánatra.
4.	ELTÁVOLODÁS – BŰNÖS ÁLLAPOT	3	párbeszéd, előadás	frontális	Figyelmeztetni a tanulókat, hogy az eltávolodás és az elidegenedés Istentől bűnös állapotot eredményez az embernél.
5.	MEGTÉRÉS ÉS VISSZATÉRÉS	7	párbeszéd, előadás, csoportmunka	egyéni, frontális	Tanúságot tenni a tanulóknak Isten végtelen szeretetéről, amit megtapasztalunk az Ő jelenlétében és a felekezetközi párbeszédben.
6.	ERÉNYEK – AZ ERKÖLCSISÉG TENGELYE	5	párbeszéd, előadás	frontális	Párhuzamot vonni az igazi bölcsesség és a testvéri összetartás között.
7.	AZ ERKÖLCSISÉG KÖZÉPPONTJA	3	párbeszéd	egyéni, frontális	Rávilágítani az erényekre, mint az erkölcsiség középpontjára.
8.	AZ ERÉNYEK FEJLŐDÉSE AZ EGYHÁZ KÖZÖS FEJLŐDÉSE	3	párbeszéd, előadás	frontális	Párhuzamba állítani a családi életben és a lelki hivatásokban megélt erkölcsös élet gazdagságát.
9.	AZ EMBER A TERMÉSZET IRÁNTI VISZONYÁBAN	6	párbeszéd	egyéni, frontális	Felcsillantani a tanulók előtt a természet iránti viszonyunkban megélt elhivatottság értékeit.

Верска настава: Католичка веронаука **3. разред гимназије**

ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 35

Ред. број наста вне теме	НАСТАВНА ТЕМА / ОБЛАСТ	**Број часова по теми**	Начини и поступци остваривања програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	BEVEZETÉS	1	előadás	frontális	Megismertetni a tanulókkal a harmadik osztályos hittan tanmenetét és fölkelteni az érdeklődésüket.
2.	A SZEMÉLYISÉG ALAPJA	7	párbeszéd, előadás, csoportmunka	egyéni, frontális	Biztosítani a tanulókat a felől, hogy a személyiségünk alapját Isten vetette meg, és hogy az emberek kapcsolatában, az 'egyesített különbözőség' gazdagságot jelent.
3.	AZ EMBER SZOLGÁLATÁBAN	10	párbeszéd, előadás, csoportmunka	egyéni, frontális	A felnőtté válás korában fölhívni a tanulók figyelmét a szolgálatkészség fontosságára, valamint az állam és az Egyház áldásos tevékenységére.
4.	AZ ERÉNYES EMBER KIÉPÍTÉSE	11	előadás	frontális	Bemutatni a tanulóknak az erényes élet szépségeit, hiszen az erényekben megjelenik Isten ereje bennünk.
5.	TANÚSÁGTÉTEL	6	párbeszéd, előadás, csoportmunka	egyéni, frontális	Megtanítani a tanulókat az erényes élet eszközeinek a használatára, és a hívők igazi küldetésére a tanúságtétel által.

Верска настава: Католичка веронаука **4. разред гимназије**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 32

Ред. број наста вне теме	НАСТАВНА ТЕМА / ОБЛАСТ	**Број часова по теми**	Начини и поступци остваривања програма	Врсте активности у образовно - васпитном раду	Циљеви и задаци садржаја програма
1.	BEVEZETÉS	1	párbeszéd	egyéni, frontális, csoportmunka	Megismertetni a tanulókkal a negyedik osztályos hittan tanmenetét és fölkelteni az érdeklődésüket.
2.	JÉZUS KRISZTUS AZ ÉLET LEGFŐBB MÉRCÉJE	5	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális, csoportmunka	A tanulókat képessé tenni a saját személyiségük és a fiatalok problémáinak a krisztusi élet szemszögéből való felismerésre.
3.	AZ EMBERI KÖZÖSSÉG A TALÁLKOZÁS SZÍNHELYE	4	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális, csoportmunka	A közösségalkotás, az együttélés és a fokozott felelősségtudatra nevelés.
4.	A SZABADSÁG A SZABAD VÁLASZTÁS KIHÍVÁSA	4	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális, csoportmunka	Hozzásegíteni az ifjúságot ahhoz, hogy mind önmagukban, mind másokban becsüljék a szabad döntés értékeit, és ellenálljanak a belső és külső kényszereknek.
5.	AZ EMBERI SZEMÉLYISÉG A GAZDAGSÁG FORRÁSA	5	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális, csoportmunka	Kifejleszteni és kiépíteni a tanulókban a kultúra és a civilizáció mélyebb értelmezését és megfelelő értékelését.
6.	A HÁZASSÁG ÉS A CSALÁD A LEGFELELŐSEBB VÁLASZTÁS	3	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális, csoportmunka	A házasság természetének és értelmének a bemutatása és felelősségteljes szülői voltra való nevelés.
7.	HIVATÁS ÉS FOGLALKOZÁS	3	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális, csoportmunka	Megvonni a foglalkozás és a hivatás közötti különbséget, és arra serkenteni a tanulókat, hogy munkájuk által közreműködésre törekedjenek Istennel.
8.	A BÉKE A KÖZÖSSÉG FORRÁSA	5	párbeszéd, előadás	egyéni, frontális	Megfogalmazni a keresztény feleletet a környezetvédelem gondjára, valamint, békére nevelni a tanulókat az ökumenizmus terén is.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**37**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Ја, ми и други (7)	Цтицање самопоштовања, упознавање себе и друге, откривање и прихватање постојеће сличности и разлике, као и анализирање тенденције упрошћеног опажања и фаворизовања властите групе, као и неоправданог негативног опажања туђих група. Стицање знања о предрасудама.	Уочава и разуме ставова које има према себи и другим људима и групама, личног и групних идентитета, развије самопоштовање и разумевање и уважавање других.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Комуникација у групи (8)	Стицање знања о важности заступања властитих потреба и права на јасан и неагресиван начин, упознавање са различитим техникама активног слушања као начинима на који се може побољшати узајамна	Уме практично да примењује знања из области начина изражавања и саопштавања мишљења и комуникацији са другима: посебно поступцима и вештинама ненасилне комуникације.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи,	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење;

	комуникација, као и са уобичајеном процедуром припремања и извођења дебате.		табла.	оцењује активност ученика на часу.
Односи у групи и заједници (22)	Схватање значаја личне и друштвене разлоге за сарадњу, групног рада и одлучивања. Упознају се са различитим могућим степенима учешћа деце у акцијама или активностима.	Развија и изгради способности, вештина и ставова који воде остваривању солидарности, разумевања, сарадње и мира међу појединцима, групама и заједницама људи, смањењу насиља, избегавању и ненасилном решавању сукоба и неспоразума међу људима.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**35**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Основни појмови (6)	Уочавање разлике између потребе и права, упознавање са суштином уговорног односа и садржајем међународних докумената који се тичу људских и права детета.	Уочава повезаност права, дужности и правила и препознаје универзално прихваћене вредности.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Врсте права и односи међз њима (6)	Стицање знања о врстама права и односима међу њима, о дечјим и људским правима (Конвенција о правима детета).	Уочава међусобне повезаности и недељивости права као и да сукобљена права могу да буду извор конфликата.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Права и одговорности (5)	Упознавање са одговорностима одраслих и деце.	Уочава однос између права и одговорности, развије свест о личној одговорности за	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано -	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају

		остваривање својих и поштовања туђих права.	активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Кршење и заштита права (2)	Стицање знања о могућностима заштите права детета, као и упознавање са ситуацијама кршења права детета.	Развије осетљивост за ситуације кршења права детета.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Планирање и извођење акција у корист права (16)	Упознавање за могућностима учешћа у школском животу. Избор проблема и израда плана акције, приказ радова.	Идентификује проблеме везане за дечја права у школи и средини, спреман је да учествује у животу школе и заједнице.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**36**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Демократија и политика (8)	Стицање знања о појму демократије, политике, као предусловима политичке партиципације грађана, о институцијама демократије, као и о начинима контроле и ограничења власти у демократском поретку.	Уочава разлику између демократског и недемократског одлучивања, да су грађански живот, политика и власт повезани и важност ограничења власти као и разлике у значењима појма грађанин/грађанка.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Грађани и друштво (7)	Стицање знања о појму, карактеристикама и вредностима грађанског друштва, као и о односу државе и грађанског друштва, о појму грађанина и значај и начин његовог учествовања у политици.	Уочава да је улога цивилног друштва да допуњава и контролише државу, односе цивилног друштва и државе. Јавно заступа ставове.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Грађанска и политичка права и право на грађанску иницијативу (10)	Стицање знања о појму и култури људских права, као и улози грађана и залагању за остваривање ових	Практично примењује право на грађанску иницијативу, способан је за партиципацију у	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано -	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају

	права. Упознавање са правом на грађанску иницијативу и правом на самоорганизовање грађана	процесу доношења одлука, идентификује разлике у делатностима владиних и невладиних организација.	активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Планирање конкретне акције (11)	Стицање основних знања и вештина које су неопходне за решавање њима важних и блиских проблема, кроз реализацију конкретних локалних акција. Јавне презентације нацрта акција и резултата у школи.	Уме да сам активно учествује и примењује претходна стечена знања у оквиру планирања, извођења и презентације конкретне акције.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**32**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Права и слободе (2)	Стицање знања о праву на слободан приступ информацијама и о социјално-економским правима.	Идентификује ситуацију где може применити право на слободан приступ информацијама.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Свет информација (13)	Упознавање са изворима информација као и са процедуром подношења захтева за приступ информацијама. Стицање знања о механизмима медијске манипулације и улоге медије у савременом друштву, као и о начинима селекције информација.	Практично примењује научено у процедури подношења захтева за приступ информацијама и да разуме и тумачи медијске поруке. Врши селекцију информација.	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада: комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања, изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.
Свет професионалног образовања и рада (17)	Планирање каријере и стицање знања о вештини представљања личних	Уме да представља личне карактеристике значајне за даље образовање и рад,	Облик рада: комбинова-ни – индивидуални, групни. Методе рада:	Активности ученика: стичу знања на часу; постављају питања,

	карактеристика значајних за даље образовање и рад, као и симулација разговора са послодавцем.	као и да води разговор са послодавцем.	комбино-вано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; рад у мањим групама; рад на тексту. Наставна средства: наставни листићи, табла.	изражавају сопствено мишљење о теми. Активности наставника: мотивише и усмерава рад ученика; поставља задатке за учење; оцењује активност ученика на часу.

ТРЕЋИ СТРАНИ ЈЕЗИК – ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

Предмет и уџбеник:
Француски језик I: М. Денје, А. Гармендиа,М.-Л. Љон-Оливјери: Француски језик за 1.-2. разред средњих школа, Клетт, Верзија оригинал црвена.

Француски језик II: М. Денје, А. Гармендиа,М.-Л. Љон-Оливјери: Француски језик за 1.-2. разред средњих школа, Клетт, Верзија оригинал црвена.

Француски језик III: М. Денје, К.Оливје, Е. Перишон: Француски језик за 3.-4. разред средњих школа, Клетт, Верзија оригинал зелена.

Француски језик IV: М. Денје, К.Оливје, Е. Перишон: Француски језик за 3.-4. разред средњих школа, Клетт, Верзија оригинал зелена.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК I:

Редни број теме(број часова)	Програмски садржаји	Циљеви и задаци садржаја програма	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Активности ученика
1. (15 часова)	Да ли говорите француски? Абецеда, личне заменице, именице мушког и женског рода, презент глагола 1. групе на –ер, неодређени члан	Поздрављати, Представити се, комуникација у разреду, препознати и разумети један документ, научити како се користи стратегија за разумевање током читања, стицање знања о франкофонији и франкофоним земљама.	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална и говор.	Слушање, понављање, спеловање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација.
2. (14 часова)	Она се зове Лора. Глагол бити и имати, бројеви до 100, искази ванје циља	Питати и казати личне податке, број телефона, мејл, националност, професију, старост, укус.	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална и говор.	Слушање, понављање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација.

3. (15 часова)	Мој кварт. Глаголи треће групе – живети, одређени члан, предлози за место, придеви који описују са доста, веома, има/нема, интонација	Описати један град, кварт, рећи где се нешто налази, исказати количину, упознавање француских градова: Нант, Љон, Марсеј, Париз,Монтреал.	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална и говор.	Слушање, понављање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација
4. (14 часова)	Твоји пријатељи. Глагол чинити,радити, хегација, присвојни придеви,, сажети члан (де + одређени члан)	Исказати карактер, укус, интересовање, говорити о активностима, представити околину: породицу,себе, пријатеље, посао,суседе. Упознати омиљене људе француза.	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална и говор.	Слушање, понављање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација
5. (4 часа)	Припрема за делф А1, самоевалуаци ја, ученички дневник	Усавршавање компетенција, продубљивање знања, затим самоевалуација и билан наученог.	Индивидуални, са фронталним, затим визуелна, звучна, текстуална и говор.	Слушање, препознавање, вежбање, комуникација, одређивање.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК II

Редни број теме(број часова)	Програмски садржаји	Циљеви и задаци садржаја програма	Начин и поступци остваривања садржаја програма	Активности ученика
1. (17 часова)	Дан за даном. Дани у недељи, један дан,најбољи тренуци, прилози за време, активности, исказивање сличности и разлике, придеви који описују, повратни глаголи прве групе, глаголи треће групе ићи и излазити	Причати о обичајима, рећи колико је сати, колико често нешто радимо, постављати питања, одговарати	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална и говор.	Слушање, понављање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација
2. (17 часова)	Идемо у куповину. Глаголи треће групе: узимати, упитни придеви, показни придеви, боје, женски род придева	Информисати се о неком производу, купити или продати производе, објаснити како се облачимо дати своје мишљење о начину облачења, причати о томе какво је време	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална и говор.	Слушање, понављање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација
3. (17 часова)	Шта ћеш за десерт? Блиско будуће време, заменица у функцији директног објекта, партитивни или	Питати и дати информације о неком јелу, како се наручује у ресторану, исказивање количине, сместити	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна,	Слушање, понављање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација

	деони члан, разна јела, количина	радњу у будуће време	текстуална и говор.	
4. (17 часова)	Знам мајсторске послове. Сложено прошло време, глаголи треће групе: знати, умети, моћи, познавати, придеви који описују, прилози за време	Говорити о искуствима, шта знамо и шта не знамо урадити, говорити о прошлим догађајима.	Индивидуални, рад у паровима или групни рад са фронталним, затим визуелна, звучна, аудиовизуелна, текстуална и говор.	Слушање, понављање, препознавање, вежбање, превођење, комуникација
5. (2 часа)	Припрема за Делф А1, самоевалуација, ученички дневник	Усавршавање компетенција, продубљивање знања, затим самоевалуација и билан наученог.	Индивидуални, са фронталним, затим визуелна, звучна, текстуална и говор.	Слушање, препознавање, вежбање, комуникација, одређивање.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК III:

Програмски садржаји:

Презентативи, средства која указују на лице, личне заменице у функцији субјекта и директног објекта, наглашене личне заменице
Актуализатори именице- члан, демонстративи, посесиви, квантификатори
Модалитети реченице- афирмација, негација, интерогација
Средства за исказивање просторних односа
Квалификација- компаратив, суперлатив
Детерминација помоћу релативних реченица, релативне заменице
Средства за исказивање временских односа- временски индикатори, везници
Глаголски начини и времена- индикативна, субјунктив презента, кондиционал презента, императив презента
Лични глаголски облици и безлични глаг. обл. са инфинитивном допуном
Употреба глаголских израза са имати
Глаголи који уводе комплетивну реченицу са везником да
Средства за исказивање логичких односа- узрок, последица, опозиција

Циљеви и задаци садржаја програма
Ученик разуме изразе, упутства, кратке дијалоге, једноставна и јасна обавештења са разгласа. Разуме и реагује на кратке усмене поруке, разуме смисао краћих писаних текстова, поставља једноставна питања, пише краће текстове.

Активности:
Слушање, препознавање, вежбање, комуникација, одређивање, понављање, превођење.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК IV

Програмски садржаји:

Средства за наглашавање реченичних делова- позитивно наглашавање
Средства која указују на лице- личне заменице уз негативни императив
Актуализатори именице- присвојни придев + вокал/х, ипоказни придев+ вокал/х
Бројеви преко 1000
Средства за исказивање временских и просторних односа
Глаголски облици, начини и времена: герундив, футур други индикатива, 3.лице простог перфекта индикатива, слагање времена у индикатива, укључујући облике кондиционала
Средства за исказивање аргумената и логичких односа: како, зато што, зато, међутим, због, ради, да, да би, најпре, затим, после, на крају.

Циљеви и задаци садржаја програма:
Ученик разуме шта наставник каже, разуме краће усмене текстове, идентификује садржај, важне информације, суштину поруке и говорникову намеру. Код писаног текста такође. Једноставним језичким средствима пита и даје основне информације, води кратак разговор о познатим, већ обрађеним темама. Записује белешке на основу нечијег излагања, самостално пише кратке саставе, препричава садржај краћег текста. Започиње краћи разговор, учествује у комуникацији.

Активности:
Слушање, препознавање, вежбање, комуникација, одређивање, понављање, превођење.

ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК

НАЗИВ ШКОЛЕ	**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**
ПРЕДМЕТ	**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**
РАЗРЕД	**ПРВИ**
СМЕР	**СВИ СМЕРОВИ**
НИВО	**ВИШИ НИВО**
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА	**74**

НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (24)	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални, истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (23)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни	коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник

	изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање.	из наведених области језика.	облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, дебата, реферат ученика, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ.	подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања саслушаног или прочитаног текста, дијалога. Давање комплекснијих одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (23) Фонетика	Уводи ученике у проучавање мађарског језика као система, тумачи језичке појаве, развија изражање способности ученика.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Истраживање, размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Лектира (2)	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности.	самостално чита, доживљава, разуме, тумаче и оцењива књижевно - уметничких дела	Вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада.	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане

				речи.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси.	да се правилно изражава	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
НИВО		**ВИШИ НИВО**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (22)	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	коректно (правилно) усмено и писмено изражава. Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални, истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (22)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се	коректно (правилно) усмено и писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области језика.	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, дебата,	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања

	оспособе за самостално изражавање на мађарском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање.		реферат ученика, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ.	саслушаног или прочитаног текста, дијалога. Давање комплекснијих одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (22) Морфологија	Уводи ученике у проучавање мађарског језика као система, тумачи језичке појаве, развија изражање способности ученика.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси. Врсте речи. Глаголи у мађарском језику.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Истраживање, размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Лектира (2)	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности	самостално чита, доживљава, разуме, тумаче и оцењива књижевно - уметничких дела	Вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада.	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да теоријска знања о	да се правилно изражава	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник

	језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси.			презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
НИВО		**ВИШИ НИВО**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (24)	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални, истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (22)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за	коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области језика.	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, дебата,	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања

	самостално изражавање на мађарском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање.		реферат ученика, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ.	саслушаног или прочитаног текста, дијалога. Давање комплекснијих одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (22) Синтакса	Стицање нових и продубљених знања о синтакси, коректно писмено, усмено изражавање.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси, исказивање места, времена, начина, узрока, намере/услова, коришћење зареза.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Истраживање, размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Лектира (2)	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности	самостално чита, доживљава, разуме, тумаче и оцењива књижевно - уметничких дела	Вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада.	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да	да се правилно изражава	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације.

	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси			Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
НИВО		**ВИШИ НИВО**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (20)	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	Коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално тумачи, анализира, вреднује књижевно дело и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални, истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (20)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за	Коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области језика.	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, дебата,	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања

	самостално изражавање на мађарском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање.		реферат ученика, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ.	саслушаног или прочитаног текста, дијалога. Давање комплекснијих одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (20)	Тумачи језичке појаве, развија изражање способности ученика.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Истраживање, размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Лектира (2)	Упућивање ученика на истраживачки и критички однос према књижевности.	самостално чита, доживљава, разуме, тумаче и оцењива књижевно - уметничких дела.	Вербалне методе и рад на тексту, игровне активности и истраживачки рад ученика; сви облици рада.	Читање, анализирање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да	да се правилно изражава	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације.

	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси.			Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

ПРЕДМЕТ		**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ПРВИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
НИВО		**ПОЧЕТНИ НИВО**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**74**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (24)	Циљ наставе је да ученици овладају основама овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	коректно (правилно) усмено і писмено изражава на једноставан начин.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индноставан начин. Игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, , читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (24)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање једноставних усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за самостално изражавање на	коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области језика.	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан разговор, дискусија, дебата, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања. Наставник подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања саслушаног или прочитаног текста, дијалога. Давање једноставних

	мађарском језику и за разумевање кратких текстова, да се оспособе за коректно писмено изражавање.		приступ.	одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (24) Фонетика	Уводи ученике у проучавање мађарског језика као система, тумачи језичке појаве, развија изражање способности ученика. Сугласници и самогласници мађарског језика.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси.	да се правилно изражава	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ДРУГИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
НИВО		**ПОЧЕТНИ НИВО**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**70**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (22)	Циљ наставе је да ученици овладају основама овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	коректно (правилно) усмено и писмено изражава. Самостално тумачи и вреднује једноставних текстова.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални. Игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (23)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање основних усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за	коректно (правилно) усмено и писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области језика.	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и истраживачки рад ученика; групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, дебата, реферат ученика,	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања саслушаног или

	самостално изражавање на мађарском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање.		писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни приступ.	прочитаног текста, дијалога. Давање једноцтавних одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (23)	Уводи ученике у проучавање мађарског језика као система, тумачи језичке појаве, развија изражање способности ученика.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси. Врсте речи. Глаголи у мађарском језику.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Истраживање, размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси.	да се правилно изражава	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

ПРЕДМЕТ		**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ТРЕЋИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
НИВО		**ПОЧЕТНИ НИВО**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**72**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (24)	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	коректно (правилно) усмено и писмено изражава. Самостално тумачи, анализира, вреднује кратких текстова и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални, игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, истраживање, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (23)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за	коректно (правилно) усмено и писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области језика.	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту и групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања саслушаног или

	самостално изражавање на мађарском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање.		приступ.	прочитаног текста, дијалога. Давање комплекснијих одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (23)	Стицање основних знања о синтакси мађарског језика, коректно писмено, усмено изражавање.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси, исказивање места, времена, начина, узрока, намере/услова, коришћење зареза.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси	да се правилно изражава	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

НАЗИВ ШКОЛЕ		**СЕНЋАНСКА ГИМНАЗИЈА СЕНТА**		
ПРЕДМЕТ		**ЈЕЗИК ДРУГОГ НАРОДА ИЛИ НАРОДНОСТИ СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ – МАЂАРСКИ ЈЕЗИК**		
РАЗРЕД		**ЧЕТВРТИ**		
СМЕР		**СВИ СМЕРОВИ**		
НИВО		**ПОЧЕТНИ НИВО**		
ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА		**64**		
НАСТАВНА ТЕМА (у загради број часова за обраду теме)	**ЦИЉ ТЕМЕ** (стицање знања, умења и ставова о)	**ИСХОДИ / ПОСТИГНУЋА** на крају теме ученик ће бити у стању да:	**НАЧИН ОСТВАРИ-ВАЊА ТЕМЕ** (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Рад на тексту (20)	Циљ наставе је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе мађарског народа и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, да се оспособе за самостално изражавање на мађарском језику.	Коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално тумачи, анализира, вреднује кратких текстова и аргументује усменим и писменим путем своје ставове и запажања.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални, индивидуални, истраживачки рад ученика и игровне активности, метод показивања, демонстрације, комбиновани метод, говорни модели, комуникативна функција.	Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор, размена сопствених знања и мишљења, самостално тумачење. Повезиавње, упоређивање, читање, вештина комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи.
Говорно и писмено изражавање (21)	Овладају стандардним језиком, да развију способност за разумевање свих усмених излагања, усвоје правилни изговор и прозодијске елементе, да се оспособе за	Коректно (правилно) усмено і писмено изражава. Самостално решава задатке и примењује знања из наведених области језика.	Вербалне, демонстративне методе, рад на тексту, групни и индивидуални облик рада, усмено излагање, слободан рзговор, дискусија, дебата, , писмене вежбе, контролне вежбе, контрастивни	Ученик у практичном раду самостално ради задатке, примењује знања, образлаже своје радове. Наставник подстиче самосталан рад ученика. Вежбе разумевања саслушаног или

	самостално изражавање на мађарском језику и за разумевање текстова различитог жанра, да се оспособе за коректно писмено изражавање.		приступ.	прочитаног текста, дијалога. Давање комплекснијих одговора на постављено питање и постављање питања. Репродуковање у основним цртама саслушаног или написаног текста, дијалога.
Језик (21)	Тумачи једноставне језичке појаве, развија изражање способности ученика.	теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењује у пракси.	Вербалне методе, рад на тексту, фронтални и индивидуални облик рада, групни облик рада, рад на примерима, решавање проблема, примена стеченог знања.	Истраживање, размена сопствених знања примена наученог. Наставник презентује наставни садржај подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне и писане речи. Упоређивање, слушање, уочавање, примена, анализирање, читање, разговор.
Школски писмени задатак (2)	Оспособљавање ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми успешно примењују у пракси.	да се правилно изражава.	Индивидуални облик рада	Вештина лепе комуникације. Наставник презентује наставни садржај, подстиче ученике, мотивише их и негује лепоту говорне речи.

ТРАДИЦИОНАЛНА КУЛТУРА

Циљ ове наставе је да се ученици Сенћанске гимназије детаљно упознају са традицијама уже и шире околине, историјатом, народном културом, историјским догађајима, знаменитостима историје уметности, односно да се активно укључе у очување и развој својих сазнања о традиционалној култури.

Настава се остварује у првим разредима на мађарском језику.

НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА: 1

Фонд часова ваншколских активности (посета других установа рад на терену): 20 часова и по могућности излети.

ТЕМЕ ЗА ОБРАДУ:

Историјска и завичајна тематика:
- основи завичајне историје
- план историјских знамености околине
- садржаји историјских споменика

Народна култура:
- особине народне културе
- особине грађанске културе
- упознавање са изложбом Сенћанког музеја
- упознаванје са материјалом из депоа Сенћанког музеја

Теме из историјата уметности:
- осталтина уметника уже околине
- анализа уметничких остварења
- изложба као грана уметности.

ПРВИ И ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК (ЕНГЛЕСКИ И НЕМАЧКИ ЈЕЗИК) ЗА 2, 3. И 4. РАЗРЕД ПО НОВОМ ПРОГРАМУ („Сл. гласник РС", бр. 4/15)

ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК
(општи тип гимназије, друштвено-језички смер
и природно-математички смер гимназије)

ОПШТИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА СТРАНЕ ЈЕТИКЕ

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

ЗАЈЕДНИЧКИ ДЕО ПРОГРАМА

Циљеви предмета
1) Овладавање комуникативним вештинама и развијање способности и метода учења страног језика;
2) Развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова;
3) Развијање општих и специфичних стратегија учења и критичког мишљења;
4) Развијање способности за самостално, аутономно учење, тражење, селекцију и синтезу информација до којих се долази самосталним радом и претраживањем изворника различитог типа (писани и електронски извори, самостална истраживања на терену, интервјуи итд.);
5) Стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика;
6) Усвајање знања из страног језика која ће ученику/ученици омогућити да се у усменој и писаној комуникацији компетентно и самосвесно споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, у оквиру формалног образовања и самостално, учење датог страног језика и других страних језика.
Нивои општих и појединачних постигнућа дефинисани су према Заједничком европском референтном оквиру за живе језике.
До краја четвртог разреда гимназије ученик/ученица треба да савлада први страни језик до нивоа Б1+, односно Б2 уколико се ради о енглеском језику, а други страни језик до нивоа А2+ код продуктивних вештина (говор и писање), односно Б1 уколико се ради о рецептивним вештинама (слушање и читање).
Напомена:
Истичемо да ће степен постигнућа по језичким вештинама варирати, односно да ће рецептивне вештине (разумевање говора и читање) бити на предвиђеном нивоу, док се за продуктивне вештине (говор, интеракција, медијација и писање) може очекивати да буду за један ниво ниже (на пример, Б1+ рецептивно, Б1 продуктивно; Б2 рецептивно, Б1+ продуктивно; А2+ рецептивно, А2 продуктивно, итд.).

Задаци наставе страног језика су да ученици:
1) буду оспособљени да у школској и ван школској свакодневници могу писмено и усмено да остваре своје намере, диференцирано и сходно ситуацији;
2) продубљују и проширују комуникативне способности и постављају основе за то да страни језик користе и после завршетка свог образовања, функционално, за студије, у будућем послу или даљем образовању;
3) стекну увид у језичку стварност и буду оспособљени да уоче контрасте и врше поређења у односу на сопствену стварност;

4) упознају текстове из књижевности одређеног језика који су погодни за тумачење на страном језику и који омогућавају интерактивне процесе;
5) буду оспособљени да се у усменој и писаној комуникацији компетентно и самосвесно споразумевају са људима из других земаља, усвајају норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који уче, као и да наставе, у оквиру формалног образовања и самостално, учење другог и трећег страног језика;
6) изграђују и унапређују индивидуалне афинитете према вишејезичности;
7) у оквиру или изван школе активно се нађу у ситуацијама са људима који говоре други језик и који су из друге културе.

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ
Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда гимназије. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелним збивањима у свету.
1) Свакодневни живот (организација времена, послова, слободно време);
2) Свет рада (перспективе и образовни системи);
3) Генерацијске разлике, вршњачке и друге социјалне групе; родна равноправност;
4) Интересантне животне приче и догађаји;
5) Живи свет и заштита човекове околине;
6) Научна достигнућа, модерне технологије и свет компјутера (распрострањеност, примена, корист и негативне стране);
7) Медији и комуникација;
8) Храна и здравље (навике у исхрани, карактеристична јела и пића у земљама света);
9) Потрошачко друштво;
10) Спортови и спортске манифестације;
11) Познати градови и њихове знаменитости, региони и земље у којима се говори циљни језик;
12) Европа и заједнички живот народа;
13) Регионалне специфичности језика (дијалекти, наречја);
14) Живот и дела славних људи (из света науке, културе, спорта, музике и друго).

КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
Напомена: Комуникативне функције се прожимају и исте су у сва четири разреда гимназије. Оне се из године у годину усложњавају пратећи прогресију вокабулара, језичких структура и осталих компетенција.
1) Представљање себе и других
2) Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)
3) Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.)
4) Давање једноставних упутстава и команди
5) Изражавање молби и захвалности
6) Изражавање извињења
7) Изражавање потврде и негирање
8) Изражавање допадања и недопадања
9) Изражавање физичких сензација и потреба
10) Исказивање просторних и временских односа
11) Давање и тражење информација и обавештења
12) Описивање и упоређивање лица и предмета
13) Изрицање забране и реаговање на забрану
14) Изражавање припадања и поседовања
15) Скретање пажње
16) Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања
17) Тражење и давање дозволе
18) Исказивање честитки
19) Исказивање препоруке
20) Изражавање хитности и обавезности
21) Исказивање сумње и несигурности

ОБЈАШЊЕЊЕ ПРОГРАМА
Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенција: дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука), референцијалну (о темама о којима је реч) и социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).
Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца: од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде, од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст, од особина онога ко говори, од намера с којима говори, од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују, од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру Наставног програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

1) присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
2) дужина усменог текста;
3) брзина говора;
4) јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
5) познавање теме;
6) могућност/немогућност поновног слушања и друго.
У вези са тим, корисне су следеће терминолошке напомене:
1) категорије наслоњене Аудио и видео материјали подразумевају све врсте снимака (ДВД, ЦД, материјали са Интернета) разних усмених дискурзивних форми, укључујући и песме, текстове писане да би се читали или изговарали и сл., који се могу преслушавати више пута;
2) категорије наслоњене Монолошка излагања, Медији (информативне и забавне емисије), Спонтана интеракција, Упутства, подразумевају снимке неформалних, полуформалних и формалних комуникативних ситуација у којима слушалац декодира речено у реалном времену, то јест без могућности преслушавања/поновног прегледа аудио и видео материјала, као и реалне ситуације којима присуствује уживо у својству посматрача, гледаоца или слушаоца (предавања, филмови, позоришне представе и сл.).
Читање
Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.
На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте визуелне рецепције:
1) читање ради усмеравања;
2) читање ради информисаности;
3) читање ради праћења упутстава;
4) читање ради задовољства.
Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:
1) глобалну информацију;
2) посебну информацију;
3) потпуну информацију;
4) скривено значење одређене поруке.
На основу ових показатеља програм садржи делове који, из разреда у разред, указују на прогресију у домену дужине текста, количине информација и нивоа препознатљивости и разумљивости и примени различитих стратегија читања. У складу са тим, градирани су по нивоима следећи делови програма:
1) разликовање текстуалних врста;
2) препознавање и разумевање тематике – ниво глобалног разумевања;
3) глобално разумевање у оквиру специфичних текстова;
4) препознавање и разумевање појединачних информација – ниво селективног разумевања;
5) разумевање стручних текстова;
6) разумевање књижевних текстова.
Писање
Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације, есеје и слично.
Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.
Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру Наставног програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:
1) теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста као и теме у вези са различитим наставним предметима);
2) текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, парафразирање, есеји, личне белешке);
3) белешке у вези са предавањима, новинским чланцима и слично;
4) лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у доменима као што су приватни, јавни, образовни и стручни).
Говор
Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији монолошког излагања текста, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији интеракције, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
1) јавно обраћање путем разгласа (саопштења, давање упутстава и информација);
2) излагање пред публиком (јавни говори, предавања, презентације разних производа, репортаже, извештавање и коментари о неким културним догађајима и сл.).
Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:

1) читањем писаног текста пред публиком;
2) спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.;
3) реализацијом увежбане улоге или певањем.
Зато је у програму и описан, из разреда у разред, развој способности општег монолошког излагања које се огледа кроз описивање, аргументовање и излагање пред публиком.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остаривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример: размену информација, спонтану конверзацију, неформалну или формалну дискусију, дебату, интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.
Стога се и у програму, из разреда у разред, прати развој вештине говора у интеракцији кроз следеће активности:
1) разумевање изворног говорника;
2) неформални разговор;
3) формална дискусија;
4) функционална сарадња;
5) интервјуисање.
Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.
Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних модела и комуникативних узуса сопствене говорне заједнице ученика и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, професионални, образовни и административни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику. Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће (како у Л1 – матерњи језик, тако и у Л2 – први страни језик, Л3 – други страни језик, итд.). Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста (на Л1 или на Л2) и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.
Упутство за тумачење граматичких садржаја
Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.
Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта тј. од значења према средствима за његово изражавање (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити ка томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говорење и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, у овом случају у свим типовима гимназије, према јасно утврђеним циљевима и задацима, стандардима и исходима наставе страних језика.
Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво (од нивоа А2.2 до нивоа Б2.1) који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената, надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика као и потребама наставног контекста.
Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језику и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

ОПШТИ ТИП ГИМНАЗИЈЕ
II РАЗРЕД
– десета година учења –
(2 часа недељно, 70 часова годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ

Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са уобичајеним и новим активностима на часу.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста (приближног трајања око 5 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста, постави хипотезе у вези са:
(1) врстом усменог текста који слуша, нпр. обавештења, упутства и упозорења, анкетирање пролазника и друго;
(2) бројем саговорника, њиховим статусом и намерама;
(3) општим садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.).
Аудио/видео материјали: детаљно/селективно разумевање
1) после другог и по потреби наредних слушања (у зависности од тежине текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту и садржај усменог текста, на статус, намере и међусобне односе саговорника;
(2) разуме најбитније елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о познатим темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;
2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) у којима се обрађују релативно познате теме;
3) разуме општи садржај рекламних порука и радио емисија (до 12 минута) о темама из свакодневног живота и живота младих.
Медији: забавне емисије
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују релативно познате теме;
2) разуме тему и делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме фразе и реченице настале у спонтаној интеракцији у вези са познатим ситуацијама, уз отежавајуће околности природне комуникације (бука на улици, телефонски разговори, интервју лицем у лице, телефонским путем, преко скајпа итд.).
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) уочава и препознаје разлику у структури и садржају текстуалних врста које користи у приватном и школском домену.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације дужих аутентичних, адаптираних и неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао;
2) разуме текстове дужине до 200 речи о конкретним темама из области непосредног интересовања (породични живот, свакодневница, школа, посао, слободно време, дневни догађаји), изводећи закључке о непознатим значењима на основу контекста, језичких знања и других предзнања.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) разуме целину и појединачне делове обавештења и упозорења на јавним местима;
2) разуме описе догађаја, осећања, намера у мери која му омогућује редовну преписку с пријатељима и познаницима;
3) разуме главну нит аргументације у представљању неког проблема, чак и ако не разуме сваки појединачни детаљ;
4) разуме суштинске информације из неког информативног текста (нпр. вести, извештаја, биографије), написаног једноставним стилом, на релативно познате теме.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у уобичајеним писаним документима (писмима, проспектима, обавештења) пронађе и разуме већи број релевантних информација.
Разумевање стручних текстова
1) разуме једноставна упутства и саветодавне текстове уколико су писани јасним језиком и/или праћени визуелним елементима, без великог броја стручних израза;
2) разуме краће текстове о савременој друштвеној проблематици, разазнајући ауторов генерални став или гледиште.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставне литерарне текстове различитих жанрова (поезију, прозу, драму), уколико у њима нема симболичких и интертекстуално специфичних елемената.
ГОВОР

Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) на једноставан начин описује и извештава о различитим темама из домена личних интересовања користећи познате језичке елементе (лексичке и морфосинтаксичке структуре);
2) описује или репродукује, с приличном лакоћом, садржај мање компликованих прича и описа догађаја, ређајући хронолошки збивања и користећи одређене лексичке структуре;
3) опише неки стварни или измишљени догађај и говори о надањима, сновима и циљевима;
4) опише свакодневне радње и навике, говори о реализованим активностима као и о припремању и планирању неке будуће активности.
Аргументовање
1) аргументује личне ставове тако да га саговорник без потешкоћа разуме скоро током целог излагања;
2) укратко образложи и објасни шта мисли, планира и ради.
Излагање пред публиком
1) описује и излаже о темама из области личног искуства и образовања или струке, са претходном припремом и уз помоћ визуелних средстава која му олакшавају презентацију;
2) одговори на једноставна и непосредна питања која се односе на презентацију, под условом да се могу поновити и да му се пружи помоћ при формулисању одговора;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) прати говор саговорника када му се обраћа разговетно, користећи уобичајене изразе, али понекад је потребно да му се искази понове ради појашњења одређених речи или израза.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) износи лични став или затражи нечији став или мишљење о познатим темама из домена личних интересовања и образовања користећи познате језичке елементе;
2) снађе се у решавању одређеног проблема, нпр. сналажења у свакодневним ситуацијама, постављајући практична питања типа: Куда ићи? Шта радити? Како се организовати ? (планови за излазак и сл.);
3) препозна тему неког разговора уколико се прича полако и разговетно;
4) изрази слагање или неслагање са саговорником.
Формална комуникација
1) прати основни смисао формалне дискусије о познатим темама из домена личних интересовања, образовања или струке ако се говори стандардним језиком и користе познати језички елементи;
2) изрази лични став, али се тешко сналази у покретању расправе;
3) размени одређене информације и каже своје мишљење о неким практичним питањима, уколико се то од њега тражи на директан начин, под условом да му се помогне у формулисању исказа и да му се, ако затреба, понове најважнији делови;
4) сналази се у већини ситуација које су вези са неким путовањем или организацијом путовања (резервисање смештаја, куповина крата, тражење информација од других путника...).
Функционална сарадња
1) прати шта се говори и, ако затреба, понови речи саговорника, како би се уверио да су се добро разумели;
2) пренесе једноставне и директне информације.
Интервјуисање
1) користи припремљени упитник за вођење организованог разговора, уз спонтано постављање неколико додатних питања.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) пише на разложан и јасан начин о разноврсним темама из свог подручја интересовања и окружења;
2) у једноставном и везаном тексту може јасно да опише осећања и реакције;
3) у стању је да опише и резимира видео и аудио поруке у вези са познатим ситуацијама и садржајима из свакодневног живота младих, као и садржаје информативног и документарног карактера.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише кратке формалне и неформалне текстове (до 100 речи) користећи стандардне и конвенционалне формуле писаног изражавања (писмо, обавештење, порука);
2) пише белешке у вези са свакодневним потребама и плановима;
3) води белешке и пише лична писма да би тражио или пренео информације и да на разумљив начин пише о елементима које сматра битним;
4) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима и својим доменом интересовања.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање елементарном лексиком, али долази до честих грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) опише ствари које су му блиске;
3) употребљава једноставно и описно изражавање да би кратко причао о предметима и стварима које има и пореди их са другима;
4) описује своје утиске употребљавајући једноставне изразе, даје краћи опис свакодневних радњи из свог окружења (људи, места, школско искуство и слично), описује активности из прошлости и лично искуство, као и планове за будућност;

5) правилно користи правопис, интерпункцију и организацију текста.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно реагује на формалност говорне ситуације.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај дужег адаптираног текста, аудио или видео записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај кратког адаптираног писаног или усменог текста, са Л2 на Л1 и са Л1 на Л2, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику) додајући, по потреби, објашњења и обавештења);
2) користи двојезичне речнике за писано преношење порука уз консултације са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 на Л1 краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Род именица
Именице у функцији придева
Саксонски генитив
Члан (употреба и изостављање одређеног и неодређеног члана)
Заменице и детерминатори
Показне заменице
Присвојне заменице
Повратне заменице
Придеви и прилози
Грађење, врсте, место у реченици
Прилози учесталости
Компаративи и суперлативи
Везници
Повезивање елемената исте важности: for, and, nor, but, or, yet, so
Творба речи
Суфикси за именице које означавају занимања -er/-or, -ist, -ician
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена са посебним акцентом на употреби прошлих времена:
Past Simple, Past Continuous, Present Perfect, Past Perfect, Present Perfect Continuous
Used to/would за уобичајене радње у прошлости
Will/going to за предвиђање
Модални глаголи (may/might; must/have to; must /mustn’t/needn’t)
Пасивни глаголски облици и конструкције
Предлози
Време, место и кретање
Предлози после именица (нпр. reason for, difference between)
Предлози после глагола (нпр. talk to, look at)
Фразални глаголи са on, off, up, down… (нпр. go on, turn on/off, turn up/down …)
Реченица
Ред речи у реченици
Питања (WH- questions, Tag questions)
Погодбене реченице (потенцијалне, ireалне)
Неуправни говор (са и без слагања времена)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Негација
nirgends, nirgendwo, niemals, gar nicht , nirgendwohin, keinesfalls, keineswegs
Das war keinesfalls die richtige Antwort. Er wird keineswegs heute ankommen.
Глаголи
Казивање радње и стања у садашњости, прошлости и будућности
Пасив радње (презент, претерит, перфект), инфинитив пасива са модалним глаголом
Одредбе квантитета
– Основни, редни, децимални бројеви. Основне мере. Рачунске радње. Монете.
Tausend, Million, eine Hälfte, ein Viertel, eine halbe Stunde, zwei Liter Milch, 2,40 - zwei Meter vierzig, 2,40 E - zwei Euro vierzig.
Систематизација категорија којих у матерњем језику нема или се битно разликују.
Инфинитивне конструкције са zu, um... zu, ohne... zu, statt... zu
Er beschloß gleich nach Haus zu gehen.
Ich kam früher, um mit dir zu reden. Sie verliehen das Zimmer, ohne uns zu begrüssen. Statt zu regnen, began es zu schneien.
Казивање претпоставки, начина, жеље, поређења
Конјунктив у простој (не сложеној) реченици за изражавање жеље, могућности, сумње, претпоставки, нестварности
Ewig lebe unsere Freiheit! Möge er kommen! Beinahe wärest du zu spät gekommen. Hätte er das gewußt!
Реченица
Кондиционалне реченице
Потенцијалне реченице
Er wäre zutrieden, wenn du kämest. Ich würde dich besuchen, wenn ich Zeit hätte.
Иреалне (рецептивно)
Везник: wenn, falls
Er wäre gekommen, wenn er die Einladung bekommen hätte.
Намерне реченице
Везници: damit, dass
Wir gehen so früh in die Schule, damit wir alles vorbereiten. Gib acht, dass du nicht zu spät kommst.
Начинске реченице
Везници: indem, ohne dass, statt dass
Er betrat den Saal, indem er alle herzlichst begrüßte. Sie ging an mir vorbei, ohne dass sie mich bemerkte. Statt dass du mich abholst, gehe ich zu Fuß nach Hause.
Поредбене/компаративне реченице (рецептивно)
Везници: wie, als, als ob
Sie ist so schön, wie man mir erzählte.
Alles endete viel besser, als ich erwarten konnte. Er sieht aus, als ob er krank sei.
Творба речи
Заменички прилози – грађење и употреба
(Wozu, womit, woran...; dazu, damit, daran...) Woran denkst du? Ich denke immer daran.
Грађење сложеница
именица + именица; придев + именица, префиксација
Atomphysik, Wandtafel, Hochachule, Schnellzug, beantworten, begrüßen, ummöglich
Изведене именице
Wohnung, Besichtigung, Heizung usw.
Лексикографија
Структура једнојезичних речника и служење њима.

III РАЗРЕД
– једанаеста година учења –
(4 часа недељно, 144 часова годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу, чак и ако час води непозната особа, под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста, на пример монолошког излагања о познатој теми (приближног трајања до 6 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста постави хипотезе у вези са:
(1) општом темом и садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.);
(2) структуром излагања.
Аудио /видео материјали: детаљно /селективно разумевање
1) после другог и по потреби трећег слушања (у зависности од сложености текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту, садржај и структуру усменог текста;
(2) разуме све битне елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.

Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати јасно структурисана излагања о актуелним друштвеним темама и о онима из сфере сопственог интересовања у којима се користи стандардни језик.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о актуелним темама у којима се користи стандардни говор;
2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) идентификујући макротему и микротему/микротеме;
3) разуме тему радио емисија (репортажа, интервјуа и сл., до 15 минута), као и њихов садржај, под условом да је говор стандардан и артикулација јасна.
Медији: емисије забавног и уметничког садржаја
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују актуелне теме;
2) слуша књижевне и уметничке текстове и повезујући знања стечена у настави матерњег језика и књижевности открива универзално и посебно у сфери емоција и идеја;
3) разуме тему и делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме спонтану интеракцију изворних говорника у вези са темама из свакодневног живота уз отежавајуће околности природне комуникације (бука, шумови итд.), под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Упутства
1) разуме упутства за употребу одређених средстава, предмета или апарата, под условом да не садрже много стручних елемената.
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) разликује фреквентне и мање фреквентне врсте текстова, познаје њихову макро и микро структуру и разуме њихову сврху и намену.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације сложенијих аутентничних, адаптираних и неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао;
2) разуме текстове дужине до 250 речи о конкретним темама из различитих области интересовања, са значајним степеном исправног поимања и тумачења садржаја.
Глобално разумевање у оквиру специфичних врста текстова
1) разуме општи смисао и појединачне детаље приватне кореспонденције свакодневне тематике, као и општи смисао и најфреквентније фразе карактеристичне за пословну кореспонденцију;
2) разуме главну нит и суштину образложења у представљању неког проблема у једноставнијим текстовима аргументационог типа (нпр. у новинским колумнама или писмима читалаца), али и у другим врстама текстова у којима се јавља аргументација;
3) разуме битне елементе и општи садржај ограничено комплексних информативних текстова, уз повремено коришћење речника и приручника или наставникову помоћ;
4) препознаје лексичке специфичности проистекле из тематске разнородности текстова (политика, економија, спорт...).
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у познатим и мање познатим врстама текстова пронађе велики број релевантних информација;
2) на основу прочитаног уводног или неког другог релевантног дела текста уме да процени треба ли да настави са читањем читавог текста.
Разумевање стручних текстова
1) разуме нешто дужа упутства о начину употребе техничких и других апарата, писана јасним језиком, поткрепљена примерима конкретне употребе и / или илустрацијама;
2) уме да прати специјализоване публикације и изван свог подручја активности, користећи повремено речник или неко друго помоћно средство;
3) разуме дужа и садржински слојевита упутства с тематиком из домена сопствених, познатих активности, укључујући и појединачне детаље који се односе на специфичне услове одржања и примене апарата, инструмената и слично, уз могућност поновљеног читања.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставније савремене литерарне текстове писане уобичајеном и стилски неспецификованом лексиком, уз повремену помоћ наставника или консултовање речника/приручника.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Монолошко излагање
Описивање
1) описује и извештава о догађајима и искуствима, служећи се ширим фондом израза које вешто примењује;
2) опише карактеристичне детаље неког догађаја;
3) исприча причу или изнесе неки опис једноставним «листањем» и ређањем елемената;

4) једноставним речима опише и укратко упоређује ствари и догађаје.
Аргументовање
1) тако добро аргументује ставове и мишљења да га саговорник, без потешкоћа и готово током целог излагања, разуме;
2) у излагању нагласи битне чињенице неког догађаја из личног искуства, укратко их образложи и објасни своје мишљење.
Излагање пред публиком
1) у презентацији, између осталог, изнесе свој вредносни став о темама везаним за лично искуство и интересовања;
2) одговори на непосредна питања која се надовезују, под условом да се могу поновити;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге и опише свој доживљај о њима.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) разуме довољно добро како би се, без претераног напора, сналазио у уобичајеним ситуацијама.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) на учтив начин изражава своја уверења, ставове, слагања и неслагања;
2) предлаже и реагује на предлоге;
3) прати дискусије/разговоре одређеног трајања, под условом да се говори разговетно и стандардним језиком.
Формална комуникација
1) активно учествује у уобичајеној формалној дискусији о познатим темама на стандардном језику када саговорник говори разговетно и где обично долази до размене информација, добијања упутстава или решавања неких практичних проблема;
2) прати промене тема у формалној дискусији о познатим темама из домена личних интересовања или струке, уколико се разговор води полако и разговетно;
3) сналази се у неуобичајеним ситуацијама на јавном месту (у продавници, пошти или банци) када нпр. захтева замену неке неисправне робе или производа;
4) добије додатна обавештења.
Функционална сарадња
1) пренесе своје мишљење и реакције у односу на могућа решења и потезе које треба предузети, дајући кратка образложења и разлоге за тако нешто;
2) иницира саговорнике да изнесу своје мишљење о томе шта треба да се уради.
Интервјуисање
1) преузме извесну иницијативу током консултација или разговора (покретање нове теме), али у приличној мери остаје зависан од интерактивног деловања самог саговорника.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) пише јасно структурисане текстове из области личног интересовања, као и у вези са актуелним дешавањима, истичући јасно своје ставове у вези са разним проблемима савременог друштва (културни догађаји, спорт екологија, савремене технологије и слично);
2) резимира прочитану причу, новински чланак, филм и слично и објасни свој став у вези са неком темом која је предмет ученикових занимања, као и да прецизно парафразира одређене делове наративног текста, нечије ставове и слично.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише формалне и неформалне текстове (до 120 речи);
2) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима из свог домена интересовања и проблемима савременог друштва;
3) у стању је да прецизно напише краће и једноставне излагање о темама од општег интереса;
4) може прецизно да пренесе информације, истичући релевантне чињенице и своје мишљење.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање лексиком на вишем нивоу из јавног и приватног домена, али долази повремено до грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) пише на теме у вези са одређеним школским предметима који су у вези са интересовањима ученика;
3) служи се стручним терминима из одређене области која је предмет ученикових интересовања (нпр. историја, географија, ликовна култура и слично);
4) прецизно и јасно да опише радњу књиге или филма и да опише своје реакције;
5) образложи мишљење, планове и догађаје.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са знањима из страног језика, али и из осталих области школских знања и животних искустава.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Ученик треба да:

Усмена медијација
1) препричава садржај кратког аутентичног текста аудио или визуелног записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај краћег адаптираног писаног или усменог текста, са Л2 на Л1 и са Л1 на Л2, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику додајући, по потреби, објашњења и обавештења);
2) користи речнике, посебно једнојезичне, за писано преношење порука уз консултације се са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 на Л1 краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Множина именица (посебни случајеви)
Pluralia tantum, singularia tantum
Збирне именице са глаголом у једнини и множини (нпр. people, police; family, team, orchestra …)
Члан (проширивање опсега употреба и изостављања одређеног и неодређеног члана)
Заменице
Безлична употреба заменица (we, you, they, one)
Сложене заменице са some-, any-, no-
Неодређене заменице и придеви (each, both, all)
Придеви и прилози
Придеви и прилози истог облика (fast, early, late, hard)
Промена значења (нпр. hard/hardly, near/nearly)
Поређење једнакости и неједнакости (as … as, not so …, not as… as)
Појачавање значења придева и прилога (so, such, too, enough)
Везници
Везници у пару (as...as, both...and, so...as, either...or, neither...nor, not...only, but...also, though...yet)
Творба речи
Најчешћи суфикси (-hood, -ness, -ment, -ion/-ation) и префикси (co-, dis-, in-, mis-) за творбу именица
Одрични префикси (un-, in-, im-, ir-, dis-)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Изражавање будућности: Future Perfect, Future Continuous, Present Perfect
Causative have/get
Герунд (употреба после глагола enjoy, prefer, avoid ... и после израза It's no use, I can't help ...)
Модални глаголи са инфинитивом перфекта
Партиципи (садашњи и прошли)
Пасивне конструкције
Пасивни изрази (нпр. It is said that… He is believed to …)
Предлози
Предлози после придева и партиципа (нпр. angry about, fond of, disappointed with)
Предлози после глагола (нпр. congratulate on, borrow from, divide into …)
Фразални глаголи са објектом (Take off your coat. /Take your coat off.)
Реченица
Релативне реченице (рестриктивне и нерестриктивне)
Погодбене реченице (обнављање сва три типа)
If only …/I wish … (за изражавање жеља, кајања/жаљења)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Поред утврђивања градива које је обрађено и систематизовано у претходним годинама, у овом разреду се обрађује:
Одредбе квалитета и квантитета
Описна компарација помоћу партикула:
ganz, besonders, höchst, sehr, überaus (апсолутни суперлатив).
Sie ist eine sehr fleißige Studentin
Das war eine besonders /höchst/ angenehme Reise.
Потенцирање суперлатива
Seine Arbeit war bei weitem die beste. Sie ist das allerchönste Mädchen in der Schule.
Неуправни говор
За истовременост конјунктив презента или претерита

Sie sagt: “Ich schreibe einen Brief an meinen Freund.”
Sie sagt, sie schreibe /schriebe/ einen Brief an ihren Freund. Sie sagt, dass sie...
За радњу која се десила пре момента говора; перфект
или плусквамперфект конјунктива.
Sie sagt: “Ich habe einen Roman von T. Mann gelesen.
Sie sagt, sie habe /hätte/ einen Roman von T. Mann gelesen. Sie sagt, dass sie...

За радњу која се дешава после момента говора: футур конјунктива или облик „würde“
Sie sagt: “Ich werde einen Roman von T. Mann lesen.”
Sie sagt, sie werde /würde/ einen Roman von T. Mann lesen. Sie sagt, dass sie...
Инфинитивне конструкције
Изражавање модалитета
а) sein + zu + инфинитив
Dieses Problem ist zu lösen. Da ist dieser Vorgang am besten zu beobachten.
б) lassen + sich + инфинитив
Das lässt sich leicht erklären.
Diese Bruchspalte lässt sich bis nach Novi Sad verfolgen.
Пасив радње и пасив стања (презент, перфект, претерит
и футур)
Im Wasser wird verschiedenes Material abgelagert. Das Auto wurde sehr billig verkauft.
Модални глаголи + инфинитив презента пасива (рецептивно)
Dabei muss die Temperatur der Luft beachtet werden. Dabei sollte die Meinung der Gegner in Betracht genomen werden.
Лексикологија
– сложенице, префиксација и суфиксација
– стране речи и интернационализми, термини и терминологизиране речи из општег језика.
Лексикографија
Стручни речници и њихово коришћење

IV РАЗРЕД
– дванаеста година учења –
(3 часа недељно, 96 часова годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу, укључујући и сложенија упутства у вези са задацима, пројектима, испитима и друго.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста, на пример вести (приближног трајања до 7 минута), постави хипотезе у вези са:
(1) темама и садржајем, усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључене речи, интонацију, говор тела и др.);
(2) структуром излагања;
(3) експлицитно исказаним ставовима.
Аудио /видео материјали: детаљно /селективно разумевање
1) после другог слушања:
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту, садржај и исказане ставове;
(2) разуме све битне елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) без припреме прати дужа излагања о разноврсним темама у којима се користи стандардни језик.
Медији: информативне емисије
1) разуме дуже информативне радијске и телевизијске емисије о разноврсним темама у којима се користи стандардни говор;
2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије и дебате, репортаже) у којима се обрађују актуелне теме;
3) под условом да је говор стандардан и артикулација јасна, разуме општи садржај и битне појединости дужих (до 20 минута) радио емисија и презентација на Интернету о темама из сфере својих интересовања, као и о актуелним темама из области културе, спорта, екологије и сл.
Медији: емисије забавног и уметничког садржаја
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују актуелне теме;
2) слуша књижевне и уметничке текстове и повезујући знања стечена у настави матерњег језика и књижевности открива универзално и посебно у сфери емоција и идеја;
3) разуме тему и већину делова песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме спонтану интеракцију изворних говорника у вези са разноврсним темама уз отежавајуће околности природне комуникације (бука, шумови итд.), под условом да је говор стандардан и да бука или шумови нису сувише јаки.

Упутства
1) разуме разноврсна и сложенија упутства за употребу одређених средстава, предмета или апарата уз мање присуство стручних елемената.
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) успоставља корелацију између текстуалне врсте и начина читања, прилагођеног читалачким намерама.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме шири спектар аутентичних, адаптираних и неаутентичних текстова с блиском и мање познатом, свакодневном тематиком;
2) разуме текстове дужине до 300 речи о разноврсним конкретним и делимично апстрактним темама, примењујући технике и стратегије читања које му омогућују инферирање непознатих значења.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) разуме приватну кореспонденцију о најширем спектру тема, као и увежбане структуре пословне кореспонденције;
2) разуме ток аргументације и њене основне закључке, уколико је прегледно изложена, уз повремено коришћење речника зарад разумевања специфичних детаља;
3) разуме највећи део садржаја и уме да одреди значај информација пронађених у различитим комплексним информативним и другим изворима.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у најразличитијим врстама текста пронађе готово све релевантне информације.
Разумевање стручних текстова
1) разуме нешто сложенија упутства о одржавању и употреби апарата, под условом да му је омогућено поновно ишчитавање делова које му представљају потешкоћу;
2) користи обавештења, идеје и размишљања из стручних текстова из домена свог интересовања и деловања.
Разумевање књижевног текста
1) разуме нешто сложеније савремене литерарне текстове писане претежно стилски неспецификованом лексиком, углавном самостално инферирајући непозната значења.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Монолошко излагање
Ученик треба да:
Описивање
1) са ограниченом прецизношћу опише и објасни неку потешкоћу или донесе конкретну тражену информацију;
2) говори о вестима и чланцима, излагањима, дискусијама, разговорима, документарним филмовима;
3) описује како се нешто ради и даје детаљна упутства;
4) говори исцрпно о својим искуствима уз опис сопствених осећања и реакција.
Аргументовање
1) износи мишљење о вестима и чланцима, излагањима, дискусијама, разговорима, документарним филмовима;
2) износи логичну и повезану аргументацију;
3) на методичан начин износи аргументе уз истицање значајних елемената и карактеристичних детаља.
Излагање пред публиком
1) преприча заплет неке књиге или филма и опише сопствене утиске у вези са тим;
2) на јасан начин излаже припремљено предавање, наводећи разлоге за или против неког посебног становишта, указујући на предности и мане.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) разуме довољно да би се, без претераног напора, сналазио у уобичајеним ситуацијама.
Неформални разговор
1) активно да учествује у некој неформалној дискусији у познатом окружењу, коментаришући и јасно излажући своје ставове;
2) у неформалном разговору процењује предлоге других и реагује на предложена решења;
3) тражи и следи детаљна упутства.
Формална комуникација
1) са ограниченом прецизношћу изнесе конкретну тражену информацију у неком разговору или консултацији (нпр. описује симптоме болести);
2) одговара на питања комплементарне садржине и прави резимее;
3) води до краја припремљени разговор проверавајући и потврђујући саму информацију, иако понекад, при дужем или на брзину изговореном одговору или исказу, тражи од саговорника да понови шта је рекао;

4) са извесном сигурношћу размењује већу количину информација о уобичајеним темама из струке или из неке друге области интересовања.
Функционална сарадња
1) без неког посебног напора разуме довољно о свакодневним и блиским темама ради остваривања комуникације;
2) сналази се у свакодневним животним активностима у директном контакту, проналази и прослеђује неку објективну информацију;
3) поставља и одговара на питања о навикама и свакодневним активностима;
4) даје и следи упутства и обавештења.
Интервјуисање
1) саопштава своје мишљење у информативном разговору о блиским темама, под условом да му се дају одређена појашњења и пружи помоћ у формулисању израза.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) напише краће и једноставне есеје о темама од општег интереса;
2) пише јасно структурисане текстове из области личног интересовања и актуелних дешавања у вези са разноврсним темама (културни догађаји, спорт, екологија, савремене технологије, здравље и слично);
3) у писаним излагањима јасно истиче своје ставове и образлаже мишљење у вези са темама и проблемима савременог друштва, као и у вези са прочитаном причом, новинским чланком, филмом и слично.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише формалне и неформалне текстове (до 120 речи);
2) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима из свог домена интересовања и проблемима савременог друштва;
3) у стању је да напише краће и једноставне есеје о темама од општег интереса;
4) у стању је да направи поуздан резиме на основу објективне базе података о блиским темама из свог подручја, свакодневних или неких других активности, о томе да напише извештај и изнесе сопствено мишљење;
5) води преписку о личним стварима, дешавањима, доносећи сопствени суд о неким апстрактним садржајима или културним дешавањима.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање лексиком из различитих домена (приватно, јавно и образовно) те је тако у стању је да изрази сложеније мисли и идеје;
2) пише на теме у вези са одређеним школским предметима који су у вези са интересовањима ученика;
3) служи се стручним терминима из одређене области која је предмет учениковог интересовања (нпр. историја, географија, ликовна култура и слично);
4) описује своје утиске употребљавајући одговарајуће изразе, описује активности из прошлости и лично искуство;
5) опише радњу књиге или филма и да опише своје реакције;
6) образложи мишљење, планове и деловање;
7) опише снове и амбиције.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно реагује на најфреквентније стилове и регистре у вези са знањима из страног језика, али и из осталих области школских знања и животних искустава.
Комуникација по доменима, стиловима и регистрима
1) разуме и на адекватан начин користи основне врсте дискурзивих пракси у четири базична домена употребе језика (породични, образовни, административни и делимично професионални) препознајући и вреднујући карактеристике међуљудских односа у тим доменима унутар културе језика који учи (интергенерацијски односи у породици, односи међу половима, базичне карактеристике међуљудских односа у образовању, према административним институцијама, и сл.);
2) користи све досад наведене стратегије развоја комуникативних компетенција примењујући језик струке у складу са нивоом знања језика и потребама.
Решавање конфликтних ситуација и превазилажење
стереотипа
1) успешно превазилази површне комуникативне односе са особама из другог културног миљеа базиране на културним и социјалним стереотипима.
Интеркултурна знања и активности
1) поседује основна знања о култури заједнице или заједница чији језик учи (књижевност, музика, филм, позориште, сликарство);
2) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај краћег аутентичног текста аудио или визуелног записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај краћег аутентичног писаног или усменог текста са Л2 на Л1 и са Л1 на Л2, прилагођавајући га саговорнику.

Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику додајући, по потреби, објашњења и обавештења);
2) користи одговарајући компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу перифраза, парафраза и слично;
3) користи речнике, посебно једнојезичне, за писано преношење порука;
4) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег превођења са Л2 на Л1 аутентичних текстова и са Л1 на Л2 краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Множина сложеница
Множина именица страног порекла
Члан (утврђивање и проширивање опсега употреба
и изостављања одређеног и неодређеног члана)
Инверзија после одричних прилога (Not only, No sooner, Seldom, Rarely, Never ...)
Везници
Повезивање зависне реченице са главном (when, that, while, because, although, though, since, after, as, if, until, as if, as though, so that, in order that)
Творба речи
Суфикси за прављење придева (-able, -ary, -ful, -less, -ous, -ic, -ical…)
Сложенице: именице (breakdown, software, passer-by…) и придеви (blue-eyed, short-sleeved…)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Simple and continuous forms (глаголи стања и акције: think, feel, look, see, smell, taste, appear)
Наративна глаголска времена (Past Simple, Past Continuous, Past Perfect, Past Perfect Continuous, used to/would за уобичајене радње у прошлости)
Future Continuous/Future Perfect/Future Perfect Continuous
Партицип перфекта
Глаголи праћени герундом или инфинитивом
Must have/ could have/can’t have (спекулисање о прошлости)
Предлози у изразима за време
(нпр. on time/in time, at the end/in the end/at last …)
Фразални глаголи (од три дела, нпр. split up with, run out of, come up with...)
Реченица
Скраћивање реченица (временске, релативне, узрочне клаузе)
Неуправни говор (са слагањем времена; различити типови реченица)
Мешовите погодбене реченице
Жеље које се односе на садашњост, прошлост, будућност (I wish/If only/It’s time/I’d rather)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Обнављати и утврђивати градиво обрађено у претходним разредима, са тежиштем да рецептивна употреба језика све више постаје репродуктивна.
Партицип I и II у:
а) атрибутивној употреби
das spielende Kind; die streikende Arbeiter, der entstehende Strom, der ausgefülte Antrag,
б) адвербијалној употреби
Sie gingen erzählend durch den Garten. Sie saß lesend am Tisch. Sie kam gut informiert an.
в) предикативној употреби
Die Reise war anstrengend. Die Fragen sind vorbereitet.
г) партиципи као део номиналне групе речи са редоследом елемената
Die in der Luft schwebenden Staubteilchen; die gestern bestellten Bücher.
Инфинитив са zu, ohne zu, um zu, anstatt zu у функцији еквивалентних зависних реченица.
Es ist wichtig pünktlich zu sein. /Es ist wichtig, daßman pünktlich ist./
Er braucht nur einige Minuten um die Aufgabe zu lösen./ Er braucht nur einige Minuten, damit er die Aufgabe löst.
Номиналне групе речи са глаголском именицом као језгром
Der Roman wurde übersetzt. - Die übersetzung des Romans.
Das Medikament wird regelmäßig eingenommen. - Das regelmäßige Einnehmen des Medikaments.
Ред речи у реченици са тежиштем на положају глагола
– систематизација

Лексикологија
Идиоми, фразеологизми, туђице (деклинација)
Лексикографија
Енциклопедијски речници; најпознатије енциклопедије и служење њима.

ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИ СМЕР
II РАЗРЕД
– десета година учења –
(3 часа недељно, 105 часова годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са уобичајеним и новим активностима на часу.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста (приближног трајања око 5 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста) постави хипотезе у вези са:
(1) врстом усменог текста који слуша, нпр. обавештења, упутства и упозорења, анкетирање пролазника и друго;
(2) бројем саговорника, њиховим статусом и намерама;
(3) општим садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.).
Аудио /видео материјали: детаљно/селективно разумевање
1) после другог и по потреби наредних слушања (у зависности од сложености текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту и садржај усменог текста, на статус, намере и међусобне односе саговорника;
(2) разуме најбитније елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о познатим темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;
2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) идентификујући макротему и микротему/теме;
3) разуме општи садржај рекламних порука и радио емисија (до 12 минута) о темама из свакодневног живота и живота младих.
Медији: емисије забавног и уметничког садржаја
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују релативно познате теме;
2) разуме тему и делове песама које слуша;
3) слуша књижевне и уметничке текстове и повезујући знања стечена у настави матерњег језика и књижевности открива универзално и посебно у сфери емоција и идеја.
Спонтана интеракција
1) разуме фразе и реченице настале у спонтаној интеракцији у вези са познатим ситуацијама, уз отежавајуће околности природне комуникације (бука на улици, телефонски разговори, интервју лицем у лице, телефонским путем, преко скајпа).
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова, ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) уочава и препознаје разлику у структури и садржају текстуалних врста које користи у приватном и школском домену.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације дужих аутентничних, адаптираних и неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао;
2) разуме текстове дужине до 200 речи о конкретним темама из области непосредног интересовања (породични живот, свакодневница, школа, посао, слободно време, дневни догађаји), изводећи закључке о непознатим значењима на основу контекста, језичких знања и других предзнања;
3) разуме општи садржај краћих и дужих текстова разноврсне тематике у којима се појављују стандардној језичке, али и најфреквентније жаргонске, дијалекатске и стилски маркиране речи, изрази, фразе и формулације.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) разуме целину и појединачне делове обавештења и упозорења на јавним местима;
2) разуме описе догађаја, осећања, намера у мери која му омогућује редовну преписку с пријатељима и познаницима;

3) разуме главну нит аргументације у представљању неког проблема, чак и ако не разуме сваки појединачни детаљ;
4) разуме суштинске информације из неког информативног текста (нпр. вести, извештаја, биографије), написаног једноставним стилом, на релативно познате теме;
5) у писаним прототипским документима (писмима, проспектима) и другим текстовима (новинским вестима, репортажама и огласима) проналази и схвата релевантне информације и по потреби их повезује са другим познатим информацијама у циљу решавања неког комплекснијег постављеног задатка.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у уобичајеним писаним документима (писмима, проспектима, обавештења) пронађе и разуме већи број релевантних информација;
2) разуме садржај и процењује истинитосну вредност информативно-апелативних текстова попут брошура, проспеката, реклама и огласа.
Разумевање стручних текстова
1) разуме једноставна упутства и саветодавне текстове уколико су писана јасним језиком и/или праћена визуелним елементима, без великог броја стручних израза;
2) разуме краће текстове о савременој друштвеној проблематици, разазнајући ауторов генерални став или гледиште.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставне литерарне текстове различитих жанрова (поезију, прозу, драму), уколико у њима нема симболичких и интертекстуално специфичних елемената;
2) уме да идентификује естетску компоненту књижевног текста у односу на тематски сродан текст некњижевног карактера.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) на једноставан начин описује и извештава о различитим темама из домена личних интересовања користећи познате језичке елементе (лексичке и морфосинтаксичке структуре);
2) описује или репродукује, с приличном лакоћом, садржај мање компликованих прича и описа догађаја, ређајући хронолошки збивања и користећи одређене лексичке структуре;
3) опише неки стварни или измишљени догађај и говори о надањима, сновима и циљевима;
4) опише свакодневне радње и навике, говори о реализованим активностима као и о припремању и планирању неке будуће активности;
5) опише и упоређује ствари и догађаје користећи једноставне речи и изразе.
Аргументовање
1) аргументује личне ставове тако да га саговорник без потешкоћа разуме скоро током целог излагања;
2) укратко образложи и објасни шта мисли, планира и ради;
3) у излагању нагласи битне чињенице неког догађаја из личног искуства, укратко их образложи и објасни своје мишљење.
Излагање пред публиком
1) описује и излаже о темама из области личног искуства и образовања или струке, са претходном припремом и уз помоћ визуелних средстава која му олакшавају презентацију;
2) одговори на једноставна и непосредна питања која се односе на презентацију, под условом да се могу поновити и да му се пружи помоћ при формулисању одговора;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге и опише свој доживљај о њима.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) прати говор саговорника када му се обраћа разговетно, користећи уобичајене изразе, али понекад је потребно да му се искази понове ради појашњења одређених речи или израза.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) износи лични или затражи нечији став или мишљење о познатим темама из домена личних интересовања и образовања користећи познате језичке елементе;
2) снађе се у решавању одређеног проблема, нпр. сналажења у свакодневним ситуацијама, постављајући практична питања типа: Куда ићи? Шта радити? Како се организовати ? (планови за излазак и слично);
3) препозна тему неког разговора уколико се прича полако и разговетно;
4) изрази слагање или неслагање са саговорником;
5) предлаже и реагује адекватно на предлоге.
Формална комуникација
1) прати основни смисао формалне дискусије о познатим темама из домена личних интересовања, образовања или струке ако се говори стандардним језиком и користе познати језички елементи;
2) изрази лични став, али се тешко сналази у покретању расправе;
3) размени одређене информације и каже своје мишљење о неким практичним питањима, уколико се то од њега тражи на директан начин, под условом да му се помогне у формулисању исказа и да му се, ако затреба, понове најважнији делови;
4) сналази се у већини ситуација које су вези са неким путовањем или организацијом путовања (резервисање смештаја, куповина крата, тражење информација од других путника...);
5) захтева и добије, по потреби, додатна обавештења.
Функционална сарадња
1) прати шта се говори и, ако затреба, понови речи саговорника, како би се уверио да су се добро разумели;
2) пренесе једноставне и директне информације.

Интервјуисање
1) користи припремљени упитник за вођење организованог разговора, уз спонтано постављање неколико додатних питања.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) опише актуелна дешавања, теме из свог подручја интересовања, као и неки стварни или измишљени догађај;
2) у једноставном и везаном тексту може јасно и детаљно да опише осећања и реакције, као и да парафразира о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима и својим доменом интересовања;
3) у стању је да опише и резимира видео и аудио поруке у вези са познатим ситуацијама из свакодневног живота младих, као и садржаје информативног и документарног карактера.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише формалне и неформалне текстове (до 100 речи): извештаје, стандардне и конвенционалне форме који садрже објективне уобичајене информације и образложење неких радњи;
2) предложи нешто или прихвати предлог, позив и слично;
3) напише лично писмо да би изразио захвалност или извињење;
4) направи доста поуздан резиме на основу објективне базе података о темама из свакодневних активности, да о томе напише извештај и изнесе сопствено мишљење.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање елементарном лексиком и у вези са специфичним темама за одређене школске предмете, али долази повремено до грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) пише на теме у вези са одређеним школским предметима који су у вези са интересовањима ученика, филмовима, документарним и информативним емисијама;
3) јасно описује догађаје и активности;
4) употребљава једноставно и описно изражавање да би кратко писао о предметима и стварима које има и пореди их са другима;
5) описује своје утиске употребљавајући једноставне изразе, даје опис свакодневних радњи из свог окружења (људи, места, школско искуство и слично), описује активности из прошлости и лично искуство;
6) напише кратке извештаје, стандардне и конвенционалне форме, који садрже објективне уобичајене информације и образложење неких радњи;
7) правилно користи правопис, интерпункцију и организацију текста.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно реагује на формалност говорне ситуације;
2) изграђује позитиван став према самом појму културе и препознаје и користи основне комуникативне стратегије у остваривању контаката са особама из другог културног миљеа.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај дужег адаптираног текста, видео или аудио записа или краће интеракције на Л2 (страном језику);
2) у формалним, али блиским ситуацијама (нпр. посета школи у иностранству, или долазак гостију из иностранства и слично), консекутивно усмено преводи краће текстове (поздравни говор, упознавања итд.), под условом да се за то припремао, да се особе чије речи преводи изражавају спорије, да користе једноставније исказе и праве честе паузе;
3) сажима садржај кратког адаптираног писаног или усменог текста са старог на матерњи и обрнуто, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику) додајући, по потреби, објашњења и обавештења;
2) користи двојезичне речнике за писано преношење порука уз консултације се са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 на Л1 краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Род именица

Именице у функцији придева
Саксонски генитив
Члан (употреба и изостављање одређеног и неодређеног члана)
Заменице и детерминатори
Показне заменице
Присвојне заменице
Повратне заменице
Придеви и прилози
Грађење, врсте, место у реченици
Прилози учесталости
Компаративи и суперлативи
Везници
Повезивање елемената исте важности: for, and, nor, but, or, yet, so
Творба речи
Суфикси за именице које означавају занимања -er/-or, -ist, -ician
Префикси и суфикси за творбу глагола (dis-, mis-, re-; -ize, -fy)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена са посебним акцентом на употреби прошлих времена:
Past Simple, Past Continuous, Present Perfect, Past Perfect, Present Perfect Continuous
Used to/would за уобичајене радње у прошлости
Will/going to за предвиђање
Модални глаголи (may/might; must/have to; must/mustn't/needn't)
Пасивни глаголски облици и конструкције
Предлози
Време, место и кретање
Предлози после именица (нпр. reason for, difference between)
Предлози после глагола (нпр. talk to, look at)
Предлози са превозним средствима (by, on, get in/into/on/onto/off/out of)
Фразални глаголи са on, off, up, down… (нпр. go on, turn on/off, turn up/down …)
Реченица
Ред речи у реченици
Питања:
WH- questions (who/whom/whose/which/what као субјекат и објекат у питањима; WHAT/HOW са мерама, нпр. What size/ weight / length...? How big / heavy /long...?)
Tag questions (у потврдним, одричним и реченицама са Let's …)
Embedded questions
Погодбене реченице (потенцијалне, ирреалне)
Неуправни говор (са и без слагања времена)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Примењује се програм за гимназију општег типа уз продубљивање језичке грађе и уз следеће додатне наставне садржаје:
Синтакса
Валентност глагола и формирање основних реченичких модела, уз указивање на број и облик неопходних допуна глаголу које реченице чине граматичном (субјект + објект; допуна за место; објект у дативу + објект у акузативу; предложни објект)
Ich besuche meine Tante. Wir wohnen in Beograd. Er schenkte der Mutter Blumen. Sie fahren nach Italien. Sie warten auf den Bus.
Казивање радње у прошлости
– Перфект модалних глагола
Er hat das sagen müssen. Du hast das Buch lesen sollen.

III РАЗРЕД
– једанаеста година учења –
(5 часова недељно, 180 часова годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу, укључујући и сложенија упутства у вези са задацима, пројектима, испитима и друго;
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста, на пример вести (приближног трајања до 7 минута), постави хипотезе у вези са:
(1) темама и садржајем, усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључене речи, интонацију, говор тела и др.);
(2) структуром излагања;
(3) експлицитно исказаним ставовима.

Аудио /видео материјали: детаљно /селективно разумевање
1) после другог слушања провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту, садржај и исказане ставове;
2) разуме све битне елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) без припреме прати дужа излагања о разноврсним темама у којима се користи стандардни језик.
Медији: информативне емисије
1) разуме дуже информативне радијске и телевизијске емисије о разноврсним темама у којима се користи стандардни говор;
2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије и дебате, репортаже) у којима се обрађују актуелне теме;
3) под условом да је говор стандардан и артикулација јасна, разуме општи садржај и битне појединости дужих (до 20 минута) радио емисија и презентација на интернету о темама из сфере својих интересовања, као и о актуелним темама из области културе, спорта, екологије и сл.
Медији: емисије забавног и уметничког садржаја
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују актуелне теме;
2) разуме тему и већину делова песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме спонтану интеракцију изворних говорника у вези са разноврсним темама уз отежавајуће околности природне комуникације (бука, шумови итд.), под условом да је говор стандардан и да бука или шумови нису сувише јаки.
Упутства
1) разуме разноврсна и сложенија упутства за употребу одређених средстава, предмета или апарата уз мање присуство стручних елемената.
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) успоставља корелацију између текстуалне врсте и начина читања, прилагођеног читалачким намерама.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме шири спектар аутентичних, адаптираних и неаутентичних текстова с блиском и мање познатом, свакодневном тематиком;
2) разуме текстове дужине до 300 речи о разноврсним конкретним и делимично апстрактним темама, примењујући технике и стратегије читања које му омогућују инферирање непознатих значења.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) разуме приватну кореспонденцију о најширем спектру тема, као и увежбане структуре пословне кореспонденције;
2) разуме ток аргументације и њене основне закључке, уколико је прегледно изложена, уз повремено коришћење речника зарад разумевања специфичних детаља;
3) разуме највећи део садржаја и уме да одреди значај информација пронађених у различитим комплексним информативним и другим изворима.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у најразличитијим врстама текста пронађе готово све релевантне информације.
Разумевање стручних текстова
1) разуме нешто сложенија упутства о одржавању и употреби апарата, под условом да му је омогућено поновно ишчитавање делова које му представљају потешкоћу;
2) користи обавештења, идеје и размишљања из стручних текстова из домена свог интересовања и деловања.
Разумевање књижевног текста
1) разуме нешто сложеније савремене литерарне текстове писане претежно стилски неспецификованом лексиком, углавном самостално инферирајући непозната значења.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Монолошко излагање
Ученик треба да:
Описивање
1) са ограниченом прецизношћу опише и објасни неку потешкоћу или донесе конкретну тражену информацију;
2) говори о вестима и чланцима, излагањима, дискусијама, разговорима, документарним филмовима;
3) описује како се нешто ради и даје детаљна упутства;
4) говори исцрпно о својим искуствима уз опис сопствених осећања и реакција.
Аргументовање
1) износи мишљење о вестима и чланцима, излагањима, дискусијама, разговорима, документарним филмовима;
2) износи логичну и повезану аргументацију;
3) на методичан начин износи аргументе уз истицање значајних елемената и карактеристичних детаља.

Излагање пред публиком
1) преприча заплет неке књиге или филма и опише сопствене утиске у вези са тим;
2) на јасан начин излаже припремљено предавање, наводећи разлоге за или против неког посебног становишта и указујући на предности и мане.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) разуме довољно да би се, без претераног напора, сналазио у уобичајеним ситуацијама.
Неформални разговор
1) активно учествује у некој неформалној дискусији у познатом окружењу, коментаришући и јасно излажући своје ставове;
2) процењује у неформалном разговору предлоге других и реагује на предложена решења;
3) тражи и следи детаљна упутства.
Формална комуникација
1) изнесе са ограниченом прецизношћу конкретну тражену информацију у неком разговору или консултацији (нпр. описује симптоме болести);
2) одговара на питања комплементарне садржине и прави резимее;
3) води до краја припремљени разговор проверавајући и потврђујући саму информацију, иако понекад, при дужем или на брзину изговореном одговору или исказу, тражи од саговорника да понови шта је рекао;
4) са извесном сигурношћу размењује већу количину информација о уобичајеним темама из струке или из неке друге области интересовања.
Функционална сарадња
1) разуме без неког посебног напора довољно о свакодневним и блиским темама ради остваривања комуникације;
2) сналази се у свакодневним животним активностима у директном контакту, проналази и прослеђује неку објективну информацију;
3) поставља и одговара на питања о навикама и свакодневним активностима;
4) даје и следи упутства и обавештења.
Интервјуисање
1) саопштава своје мишљење у информативном разговору о блиским темама, под условом да му се дају одређена појашњења и пружи помоћ у формулисању израза.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) напише краће и једноставне есеје о темама од општег интереса;
2) пише јасно структурисане текстове из области личног интересовања и актуелних дешавања у вези са разноврсним темама (културни догађаји, спорт, екологија, савремене технологије, здравље и слично);
3) у писаним излагањима јасно истиче своје ставове и образлаже мишљење у вези са темама и проблемима савременог друштва, као и у вези са прочитаном причом, новинским чланком, филмом и слично.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише формалне и неформалне текстове (до 120 речи);
2) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима из свог домена интересовања и проблемима савременог друштва;
3) напише краће и једноставне есеје о темама од општег интереса;
4) направи поуздан резиме на основу објективне базе података о блиским темама из свог подручја, свакодневних или неких других активности, о томе да напише извештај и изнесе сопствено мишљење;
5) води преписку о личним стварима, дешавањима, доносећи сопствени суд о неким апстрактним садржајима или културним дешавањима.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање лексиком из различитих домена (приватно, јавно и образовно) те је тако у стању је да изрази сложеније мисли и идеје;
2) пише на теме у вези са одређеним школским предметима који су у вези са интересовањима ученика;
3) се служи стручним терминима из одређене области која је предмет ученикових интересовања (нпр. историја, географија, ликовна култура и слично);
4) описује своје утиске употребљавајући одговарајуће изразе, описује активности из прошлости и лично искуство;
5) опише радњу књиге или филма и да опише своје реакције;
6) образложи мишљење, планове и деловање;
7) опише снове и амбиције.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно реагује на најфреквентније стилове и регистре у вези са знањима из страног језика, али и из осталих области школских знања и животних искустава.
Комуникација по доменима, стиловима и регистрима
1) разуме и на адекватан начин користи основне врсте дискурзивих пракси у четири базична домена употребе језика (породични, образовни, административни и делимично професионални) препознајући и вреднујући карактеристике међуљудских односа у тим доменима

унутар културе језика који учи (интергенерацијски односи у породици, односи међу половима, базичне карактеристике међуљудских односа у образовању, према административним институцијама, и слично;
2) користи све досад наведене стратегије развоја комуникативних компетенција примењујући језик струке у складу са нивоом знања језика и потребама.
Решавање конфликтних ситуација и превазилажење
стереотипа
1) успешно превазилази површне комуникативне односе са особама из другог културног миљеа базиране на културним и социјалним стереотипима.
Интеркултурна знања и активности
1) поседује основна знања о култури заједнице или заједница чији језик учи (књижевност, музика, филм, позориште, сликарство);
2) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај краћег аутентичног текста аудио или визуелног записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај краћег аутентичног писаног или усменог текста са Л2 на Л1 и са Л1 на Л2, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику додајући, по потреби, објашњења и обавештења);
2) користи одговарајући компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу перифраза, парафраза и сл.;
3) користи речнике, посебно једнојезичне, за писано преношење порука;
4) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег превођења са Л2 на Л1 аутентичних текстова и са Л1 на Л2 краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Множина именица (посебни случајеви)
Pluralia tantum, singularia tantum
Збирне именице са глаголом у једнини и множини (нпр. people, police; family, team, orchestra …)
Члан (проширивање опсега употреба и изостављања одређеног
и неодређеног члана)
Заменице
Безлична употреба заменица (we, you, they, one)
Сложене заменице са some-, any-, no-
Неодређене заменице и придеви (each, both, all)
Употреба заменице IT (изрази за време, растојање, температуру…)
Придеви и прилози
Придеви и прилози истог облика (fast, early, late, hard)
Промена значења (нпр. hard/hardly, near/nearly)
Поређење једнакости и неједнакости (as … as, not so …, not as… as)
Појачавање значења придева и прилога (so, such, too, enough)
Везници
Везници у пару (as...as, both...and, so...as, either...or, neither...nor, not...only, but...also, though...yet)
Творба речи
Најчешћи суфикси (-hood, -ness, -ment, -ion/-ation) и префикси (co-, dis-, in-, mis-) за творбу именица
Одрични префикси (un-, in-, im-, ir-, dis-)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Изражавање будућности: Future Perfect, Future Continuous, Present Perfect, be about + infinitive
Causative have/get
Герунд (употреба после глагола enjoy, prefer, avoid ... и после израза It’s no use, I can’t help ...)
Модални глаголи са инфинитивом перфекта
Партиципи (садашњи и прошли)
Пасивне конструкције
Пасивни изрази (нпр. It is said that… He is believed to …)
Предлози
Предлози после придева и партиципа (нпр. angry about, fond of, disappointed with)

Предлози после глагола (нпр. congratulate on, borrow from, divide into …)
Фразални глаголи са објектом (Take off your coat. /Take your
coat off.)
Реченица
Релативне реченице (рестриктивне и нерестриктивне)
Погодбене реченице (обнављање сва три типа)
If only …/I wish … (за изражавање жеља, кајања/жаљења)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Поред утврђивања градива које је обрађено и систематизовано у претходним годинама, у овом разреду се обрађује:
Одредбе квалитета и квантитета
Описна компарација помоћу партикула:
ganz, besonders, höchst, sehr, überaus (апсолутни суперлатив) Sie ist eine sehr fleißige Studentin. Das war eine besonders /höchst/ angenehme Reise.
Потенцирање суперлатива
Seine Arbeit war bei weitem die beste. Sie ist das allerschönste Mädchen in der Schule.
Неуправни говор
За истовременост: Sie sagt: „Ich lese einen Roman von T. Mann..”
Sie sagt, sie lese einen Roman von T. Mann. Sie sagt, dass sie...
За радњу која се десила пре момента говора: Sie sagt: „Ich habe einen Roman von T. Mann gelesen.”
Sie sagt, sie habe /hätte einen Roman von T. Mann gelesen. Sie sagt, dass sie...
За радњу која се дешава после момента говора: Sie sagt „Ich werde einen Roman von T. Mann lesen.”
Sie sagt, sie werde/würde einen Roman von T. Mann lesen. Sie sagt, dass sie...
Инфинитивне конструкције
Изражавање модалитета
1. sein + zu + инфинитив
Dieses Problem ist zu lösen. Da ist dieser Vorgang am besten zu beobachten.
2. lassen + sich + инфинитив
Das lässt sich leicht erklären. Mein Computer lässt sich nicht mehr reparieren.
Пасив радње и пасив стања (у садашњости, прошлости
и будућности)
Im Wasser wird verschiedenes Material abgelagert. Das Auto wurde sehr billig verkauft.
Модални глаголи + инфинитив презента пасива
Dabei muss die Temperatur der Luft beachtet werden. Die Meinung der Gegner sollte in Betracht genommen werden.
Номиналне фразе са именицом као језгром и зависним
елементима.
Meine zwei älteren Brüder; Der Besuch bei den Eltern; Das Zimmer meiner Schwester.
Заменичке фразе са заменицом као језгром (личне заменице + jemand, niemand, nichts, etwas):
Du als Ordner; Jemand von uns; Nichts Gutes; Er, in der letzten Bank.
Лексикологија
Сложенице, префиксација и суфиксација
Стране речи и интернационализми, термини и терминологизиране речи из општег језика.
Лексикографија
Речник синонима, антонима, хомонима; фразеолошки речник.

IV РАЗРЕД
– дванаеста година учења –
(4 часа недељно, 128 часова годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу, укључујући и сложена упутства у вези са задацима, пројектима, испитима и друго.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста, уметничког или информативног (приближног трајања до 8 минута), постави хипотезе у вези са:
(1) темама и садржајем, усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључене речи, интонацију, говор тела и др.);
(2) структуром излагања;
(3) експлицитно и имплицитно исказаним ставовима.
Аудио/видео материјали: детаљно/селективно разумевање
1) после другог слушања провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту, садржај и исказане ставове;
2) разуме све елементе садржаја усменог текста потребне за реализацију циља слушања;
Монолошка излагања

1) без припреме прати дужа и сложенија излагања о разноврсним темама, без обзира на језички регистар који се користи.
Медији: информативне емисије
1) разуме дуже информативне радијске и телевизијске емисије о разноврсним темама, без обзира на стил и језички регистар;
2) прати све врсте телевизијских емисија информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије и дебате, репортаже, извештаји) у којима се обрађују актуелне теме;
3) разуме општи садржај и појединости радио емисија и презентација на Интернету о већини актуелних тема, без обзира на њихово трајање.
Медији: емисије забавног и уметничког садржаја
1) прати филмове, серије и све врсте телевизијских емисија забавног карактера у којима се обрађују актуелне теме;
2) разуме песме које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме спонтану интеракцију изворних говорника у вези са разноврсним темама уз отежавајуће околности природне комуникације (бука, шумови итд.), чак и када говор није у потпуности стандардан;
2) поред дословног, разуме и имплицитно значење одређене интеракције.
Упутства
1) разуме разноврсна и сложена упутства за употребу одређених средстава, предмета или апарата.
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и на контекст, разликује чињенице од мишљења, препознаје употребу метафоре, ироније и слично;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама, посебно о синтаксичкој структури исказа и прилагођава се варијетету говорника;
3) увиђа елементе које евентуално није у потпуности разумео и реконструише смисао на основу језичког контекста и других значењских елемената исказа и комуникативне ситуације.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) остварује значајну аутономију у читању, прилагођавајући стил, форму, начин и брзину читања врсти текста.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме општи смисао и релевантне информације најширег спектра аутентичних, адаптираних и неаутентичних текстова различите тематике у којима се користи неспецификована и уобичајена лексика;
2) разуме обимније текстове широког спектра конкретних и апстрактних тема дужине до 400 речи, успевајући да у кратком временском интервалу стекне представу о најважнијим аспектима њиховог садржаја.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) уме да чита готово сву кореспонденцију релевантну за свакодневни живот и различите професионалне домене, пратећи њен смисао и значење.
2) разуме прегледно изложену аргументацију и противаргументацију (нпр. у извештајима „за” и „против” неке активности, става, мишљења) у свим релевантним детаљима и општим закључцима, уз евентуално поновљено ишчитавање комплекснијих делова текста;
3) разуме садржај широког спектра информативних текстова (публицистичких чланака, репортажа, коментара) и уме да брзо и лако одреди садржај и значај информација, у оквиру различитих свакодневних и стручних тема и врста текстова, како би проценио да ли треба да настави са читањем.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у дужем тексту пронађе тражене информације и обједини их са информацијама из истог или неког другог текста, како би испунио одређени задатак.
Разумевање стручних текстова
1) разуме дужа и сложенија упутства о условима одржавања и примени апарата, евентуално уз поновно читање компликованијих делова;
2) разуме сложеније стручне текстове из најширег домена професионалних активности за које се припрема.
Разумевање књижевног текста
1) разуме различите врсте литерарних текстова у којима се јављају разнородни стилски поступци и богатија лексика, уз повремену помоћ наставника или консултовање речника/приручника.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Описивање
1) опширно описује или излаже о некој теми из широког делокруга познавања а која је у вези са личним интересовањем.
Аргументовање
1) износи јасну аргументацију, развијајући и потврђујући своје ставове додатном аргументацијом и одабраним примерима;
2) објасни неко становиште о одређеном проблему износећи предности и мане различитих опција;
3) истиче сопствено искуство и познавање ствари и аргументовано брани своје мишљење.
Излагање пред публиком
1) говори о темама апстрактне или културолошке садржине;
2) у излагању упоређује и супротставља алтернативе и истиче одређене предности и мане;
3) коментарише мишљења других о одређеним темама.

Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) разуме веома добро саговорника који говори стандардним језиком, чак и када бука омета разумевање;
2) комуницира са одређеном лакоћом и спонтаношћу што омогућава висок степен размене идеја са изворним говорником, а да притом не долази ни до каквих тензија.
Неформални разговор
1) активно учествује у некој неформалној дискусији у познатом окружењу, коментаришући и јасно излажући своје ставове, процењујући друге предлоге, износећи и реагујући на предложена решења;
2) изложи и изрази своја мишљења и да их постојано брани током дискусије, прилажући објашњења, аргументе и коментаре;
3) схвати суштину онога о чему се прича у његовом окружењу о општим темама, под условом да саговорници разговетно говоре и избегавају компликоване идиоматске изразе;
4) изрази мишљење о некој апстрактној или културолошкој теми као што је филм или музика;
5) кратко коментарише нечије мишљење;
6) упоређује и супротставља алтернативе, расправљајући о томе шта треба урадити, где треба ићи, кога одредити, кога или шта изабрати итд.
Формалне дискусије и састанци
1) прати неку живу расправу, јасно рашчлањујући аргументе за и против неког становишта;
2) излаже сопствена мишљења и ставове о сложеним питањима, с убедљивом аргументацијом и реагује на исти начин на аргументацију друге стране;
3) активно да учествује у различитим типовима формалних дискусија;
4) износи, заступа и брани сопствено мишљење, разматра нове предлоге, износи хипотезе и одговара на постављене хипотезе друге стране.
Функционална сарадња
1) поуздано разуме детаљна упутства;
2) убрза започети посао позивањем другога да му се придружи, да каже шта мисли итд.;
3) представи у широким цртама неко питање или проблем, разматра узроке и последице и процењује предности и мане у случају заузимања различитих мишљења;
4) прати оно што се говори, али ако се говори брзо и опширно, повремено има потребу да му се понове неки делови или појасне одређени изрази;
5) објасни због чега нешто представља проблем и да расправља о начинима његовог разрешавања, упоређивањем и супротстављањем одређених предлога.
Размена информација
1) преноси информације на поуздан начин;
2) направи синтезу информација и аргумената из различитих извора и да о томе поднесе извештај;
3) размењује са извесном сигурношћу знања о уобичајеним темама и темама из подручје струке;
4) објасни како нешто да се уради, дајући детаљна упутства;
5) направи резиме краће приче, новинског чланка, излагања, дискусије, интервјуа или неког документарног филма и изнесе своје мишљење.
Интервјуисање
1) преузме иницијативу у разговору, проширујући и разрађујући идеје, без значајније помоћи или подстицаја од стране саговорника;
2) води интервју, да спонтано избегне одговоре на унапред припремљена питања и да се фокусира на интересантна одговоре;
3) води унапред припремљен разговор, провери и потврди информације, иако му је понекад неопходно поновити оно што је речено, када саговорник говори сувише брзо или опширно.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) у стању је да напише краће и једноставне есеје о темама од општег интереса, као и у вези са специфичним темама нејезичких предмета који су предмет учениковог интересовања (историја, географија и сл.);
2) пише јасно и прецизно структурисане текстове из области личног интересовања и актуелних дешавања у вези са разноврсним темама (културни догађаји, спорт, екологија, савремене технологије, здравље, и слично);
3) у писаним излагањима може јасно и прецизно да изрази своје мишљење о актуелним темама из области културе, спорта, екологије и стручног домена.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише формалне и неформалне текстове (до 150 речи);
2) води белешке на основу којих је у стању да резимира предавање, радио и ТВ емисију, прочитану причу, новински чланак и слично;
3) парафразира о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима из свог домена интересовања, као и из јавног и стручног домена ;
4) напише краће есеје и презентације о темама од општег интереса и у вези са садржајем различитих школских предмета (историја, ликовна култура и слично);
5) направи доста поуздан резиме на основу објективне базе података о блиским темама из свог подручја, свакодневних или неких других активности, о томе да напише извештај и изнесе сопствено мишљење;
6) напише есеј или извештај аргументованим приступом, залажући се за одређено становиште и износећи предности и недостатке могућих различитих решења;
7) поседује шири репертоар језичких знања која му омогућавају да јасно описује догађаје, као и да износи сопствена гледишта и аргументације; изврши синтезу аргумената прикупљених из различитих извора из области културе, спорта, екологије и стручног домена.

Лексика и комуникативне функције
1) поседује богат и разноврстан лексички фонд који му омогућава да изрази сложеније мисли и идеје
2) описује своје утиске употребљавајући адекватне изразе, даје дужи опис свакодневних радњи из свог окружења (људи, места, школско искуство и слично), описује активности из прошлости и лично искуство;
3) напише кратке извештаје, стандардне и конвенционалне форме, који садрже објективне уобичајене информације и образложење неких радњи;
4) на разложан, прецизан и непосредан начин пише о великом броју блиских тема у оквиру свог подручја интересовања;
5) опише радњу књиге или филма и да опише своје реакције;
6) образложи мишљење , планове и деловање;
7) опише снове и амбиције;
8) аргументује свој став у вези са актуелним темама или догађајима из прошлости;
9) у оквиру корисподенције пише о својим емоцијама, наглашавајући садржаје важнијих делова из неког догађаја или искуства, коментаришући ставове особе са којом се дописује.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и користи специфичности стилова и регистара, уз јасно изражену свест о социо-прагматичкој динамици интеракције (преузимање речи, одржавање конверзације, формулација израза, препознавање и употреба идиоматских израза и спонтаност у изражавању и висок степен разумевања саговорника, чиме се остварује интеракција без пауза, понављања и додатних објашњења од стране изворних/високо компетентних говорника циљног језика).
Комуникација по доменима, стиловима и регистрима
1) препознаје и вреднује различитост комуникативних чинова у регионалном смислу (социолингвистичке одлике дијалеката страног језика, нпр. шпански у Шпанији и шпански у Хиспанској Америци; енглески у Великој Британији, САД, Канади, Индији, Јужноафричкој Републици; немачки у Немачкој, Аустрији и Швајцарској....).
Решавање конфликтних ситуација и превазилажење
стереотипа
1) успешно превазилази површне комуникативне односе са особама из другог културног миљеа базиране на културним и социјалним стереотипима.
Интеркултурна знања и активности
1) препознаје и адекватно реагује на социолингвистичке и прагматичке карактеристике хумора језика који учи;
2) поседује основна знања о култури заједнице или заједница чији језик учи (књижевност, музика, филм, позориште, сликарство);
3) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај кратког аутентичног текста аудио или визуелног записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај дужег аутентичног писаног или усменог текста, са Л2 (страног језика) на Л1 (матерњи језик) и обрнуто, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику додајући, по потреби, објашњења и обавештења;
2) користи одговарајући компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу перифраза, парафраза и слично;
3) користи речнике, посебно једнојезичне, за писано преношење порука;
4) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег превођења са Л2 на Л1 и са Л1 на Л2 краћих аутентичних текстова из области лепе књижевности и у области језика струке (уз познавање основних карактеристика терминологија различитих струка и научних области), уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Множина сложеница
Множина именица страног порекла
Члан (утврђивање и проширивање опсега употреба
и изостављања одређеног и неодређеног члана)
Инверзија после одричних прилога (Not only, No sooner, Seldom, Rarely, Never ...)
Везници

Повезивање зависне реченице са главном (when, that, while, because, although, though, since, after, as, if, until, as if, as though, so that, in order that)
Творба речи
Суфикси за прављење придева (-able, -ary, -ful, -less,-ous, -ic, -ical…)
Сложенице: именице (breakdown, software, passer-by…) и придеви (blue-eyed, short-sleeved …)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Simple and continuous forms (глаголи стања и акције: think, feel, look, see, smell, taste, appear)
Наративна глаголска времена (Past Simple, Past Continuous, Past Perfect, Past Perfect Continuous, used to/would за уобичајене радње у прошлости)
Future Continuous/Future Perfect/Future Perfect Continuous
Партицип перфекта
Глаголи праћени герундом или инфинитивом
Must have/ could have/can't have (спекулисање о прошлости)
Предлози у изразима за време
(нпр. on time/in time, at the end/in the end/at last …)
Фразални глаголи (од три дела, нпр. split up with, run out of, come up with...)
Реченица
Скраћивање реченица (временске, релативне, узрочне клаузе)
Неуправни говор:
1) са слагањем времена;
2) мешовити типови реченица (нпр. исказ + питање + наредба)
3) might, ought to, should, would, used to у неуправном говору
4) погодбене реченице 2. и 3. типа у неуправном говору
Мешовите погодбене реченице
Жеље које се односе на садашњост, прошлост, будућност (I wish/If only/It's time/I'd rather)
Cleft Sentences
Истицање субјекта или објекта са IT/WHAT
(нпр. It was Tom who received the promotion. What he thinks isn't necessarily true.)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Примењује се програм за гимназију општег типа уз следеће додатне садржаје:
Синтакса
Систематизовање валентности глагола;
Систематизовање реченичних модела;
Валентност најфреквентнијих именица и придева уз указивање на разлике у матерњем језику.

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ СМЕР ГИМНАЗИЈЕ
II РАЗРЕД
– десета година учења –
(2 часа недељно, 70 часова годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са уобичајеним и новим активностима на часу.
Аудио и видео материјали глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста (приближног трајања око 5 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста постави хипотезе у вези са:
(1) врстом усменог текста који слуша, нпр. обавештења, упутства и упозорења, анкетирање пролазника и друго;
(2) бројем саговорника, њиховим статусом и намерама;
(3) општим садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.).
Аудио и видео материјали детаљно и селективно разумевање
1) после другог и по потреби наредних слушања (у зависности од сложености текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту и садржај усменог текста, на статус, намере и међусобне односе саговорника;
(2) разуме најбитније елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о познатим темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;

2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) у којима се обрађују релативно познате теме;
3) разуме општи садржај рекламних порука и радио емисија (до 12 минута) о темама из свакодневног живота и живота младих.
Медији: забавне емисије
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују релативно познате теме;
2) разуме тему и делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме фразе и реченице настале у спонтаној интеракцији у вези са познатим ситуацијама, уз отежавајуће околности природне комуникације (бука на улици, телефонски разговори, интервју лицем у лице, телефонским путем, преко скајпа итд.);
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) уочава и препознаје разлику у структури и садржају текстуалних врста које користи у приватном и школском домену.
Препознавање и разумевање тематике текстова,
ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације дужих аутентничних, адаптираних и неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао.
2) разуме текстове дужине до 200 речи о конкретним темама из области непосредног интересовања (породични живот, свакодневница, школа, посао, слободно време, дневни догађаји), изводећи закључке о непознатим значењима на основу контекста, језичких знања и других предзнања.
Глобално разумевање у оквиру специфичних врста текстова
1) разуме целину и појединачне делове обавештења и упозорења на јавним местима;
2) разуме описе догађаја, осећања, намера у мери која му омогућује редовну преписку с пријатељима и познаницима;
3) разуме главну нит аргументације у представљању неког проблема, чак и ако не разуме сваки појединачни детаљ;
4) разуме суштинске информације из неког информативног текста (нпр. вести, извештаја, биографије), написаног једноставним стилом, на релативно познате теме.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у уобичајеним писаним документима (писмима, проспектима, обавештењима) пронађе и разуме већи број релевантних информација.
Разумевање стручних текстова
1) разуме једноставна упутства и саветодавне текстове уколико су писана јасним језиком и/или праћена визуелним елементима, без великог броја стручних израза;
2) разуме краће текстове о савременој друштвеној проблематици, разазнајући ауторов генерални став или гледиште.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставне литерарне текстове различитих жанрова (поезију, прозу, драму), уколико у њима нема симболичких и интертекстуално специфичних елемената.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) на једноставан начин описује и извештава о различитим темама из домена личних интересовања користећи познате језичке елементе (лексичке и морфосинтаксичке структуре);
2) с приличном лакоћом описује или репродукује садржај не превише компликованих прича и описа догађаја ређајући хронолошки збивања и користећи одређене лексичке структуре у ту сврху;
3) опише неки стварни или измишљени догађај и говори о надањима, сновима и циљевима;
4) опише свакодневне радње и навике, говори о реализованим активностима као и о припремању и планирању неке будуће активности.
Аргументовање
1) аргументује личне ставове тако добро да га саговорник без потешкоћа, готово током целог излагања, довољно разуме;
2) укратко образложи и објасни своје мишљење, планове и делатност.
Излагање пред публиком
1) описује и излаже о темама из области личног искуства и образовања или струке, с претходном припремом и уз помоћ визуелних средстава која му олакшавају презентацију;
2) одговори на једноставна и непосредна питања која се надовезују на презентацију, под условом да се могу поновити и да му се пружи помоћ при формулисању одговора;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге.
Интеракција
Разумевање изворног говорника

1) прати говор саговорника када му се обраћа разговетно, користећи уобичајене изразе, али понекад је потребно да му се искази понове ради појашњења одређених речи или израза.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) износи лични или затражи нечији став или мишљење о познатим темама из домена личних интересовања и образовања користећи познате језичке елементе;
2) се снађе у решавању одређеног проблема, нпр. сналажења у свакодневним ситуацијама, постављајући практична питања типа: Куда ићи? Шта радити? Како се организовати? (планови за излазак и сл.);
3) препозна тему неког разговора уколико се прича полако и разговетно;
4) изрази слагање или неслагање са другим.
Формална комуникација
1) прати основни смисао формалне дискусије о познатим темама из домена личних интересовања, образовања или струке ако се говори стандардним језиком и користе познати језички елементи;
2) изрази лични став, али се тешко сналази у покретању расправе;
3) размени одређене информације и каже своје мишљење о неким практичним питањима, уколико се то од њега тражи на директан начин, под условом да му се помогне у формулисању исказа и да му се, ако затреба, понове најважнији делови;
4) се сналази у већини ситуација које су у вези са неким путовањем или организацијом путовања (резервисање смештаја, куповина карата, тражење информација од других путника...).
Функционална сарадња
1) прати шта се говори и, ако затреба понови речи саговорника, како би се уверио да су се добро разумели;
2) пренесе једноставне и директне информације;
3) пренесе своје мишљење и реакције у односу на могућа решења и потезе које треба предузети, дајући кратка образложења и разлоге за тако нешто;
4) позове саговорнике да изнесу своје мишљење о томе шта треба да се уради.
Интервјуисање
1) користи припремљени упитник за вођење организованог разговора, уз спонтано постављање неколико додатних питања.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) пише на разложан и јасан начин о разноврсним темама из свог подручја интересовања и окружења;
2) у једноставном и везаном тексту може јасно да опише осећања и реакције;
3) је у стању да опише и резимира видео и аудио поруке у вези са познатим ситуацијама и садржајима из свакодневног живота младих, као и садржаје информативног и документарног карактера.
Текстуалне врсте и дужине текста
1) пише кратке формалне и неформалне текстове (до 100 речи) користећи стандардне и конвенционалне формуле писаног изражавања (писмо, обавештење, порука);
2) пише белешке у вези са свакодневним потребама и плановима;
3) води белешке и пише лична писма да би тражио или пренео информације и да на разумљив начин пише о елементима које сматра битним;
4) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање елементарном лексиком, али долази до честих грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) опише ствари које су му блиске;
3) употребљава једноставно и описно изражавање да би кратко причао о предметима и стварима које има и пореди их са другима;
4) описује своје утиске употребљавајући једноставне изразе, даје краћи опис свакодневних радњи из свог окружења (људи, места, школско искуство и слично), описује активности из прошлости и лично искуство, као и планове за будућност;
5) правилно користи правопис интерпункцију и организацију текста.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно реагује на формалност говорне ситуације.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
У ситуацији када посредује између особа (вршњака и одраслих) које не могу да се споразумевају, у неформалним ситуацијама, сажимајући и делом преводећи, ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај дужег адаптираног текста, аудио или видео записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај кратког адаптираног писаног или усменог текста, са Л2 на Л1 и са Л1 на Л2, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику) додајући, по потреби, објашњења и обавештења;
2) користи двојезичне речнике за писано преношење порука уз консултације са наставником;

3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 на Л1, краћих адаптираних текстова уз употребу речника, праћење литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.

Именице
Род именица
Именице у функцији придева
Саксонски генитив
Члан (употреба и изостављање одређеног и неодређеног члана)
Заменице и детерминатори
Показне заменице
Присвојне заменице
Повратне заменице
Придеви и прилози
Грађење, врсте, место у реченици
Прилози учесталости
Компаративи и суперлативи
Везници
Повезивање елемената исте важности: for, and, nor, but, or, yet, so
Творба речи
Суфикси за именице које означавају занимања -er/-or, -ist, -ician
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена са посебним акцентом на употреби прошлих времена:
Past Simple, Past Continuous, Present Perfect, Past Perfect, Present Perfect Continuous
Used to/would за уобичајене радње у прошлости
Will/going to за предвиђање
Модални глаголи (may/might; must/have to; must/mustn't/needn't)
Пасивни глаголски облици и конструкције
Предлози
Време, место и кретање
Предлози после именица (нпр. reason for, difference between)
Предлози после глагола (нпр. talk to, look at)
Фразални глаголи са on, off, up, down…(нпр. go on, turn on/off, turn up/down …)
Реченица
Ред речи у реченици
Питања (WH- questions, Tag questions)
Погодбене реченице (потенцијалне, ирреалне)
Неуправни говор (са и без слагања времена)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Негација
nirgends, nirgendwo, niemals, gar nicht , nirgendwohin, keinesfalls, keineswegs
Das war keinesfalls die richtige Antwort. Er wird keineswegs heute ankommen.
Глаголи
Казивање радње и стања у садашњости, прошлости и будућности
Пасив радње (презент, претерит, перфект), инфинитив пасива са модалним глаголом
Одредбе квантитета
– Основни, редни, децимални бројеви. Основне мере. Рачунске радње. Монете.
Tausend, Million, eine Hälfte, ein Viertel, eine halbe Stunde, zwei Liter Milch, 2,40 - zwei Meter vierzig, 2,40 E - zwei Euro vierzig.
Систематизација категорија којих у матерњем језику нема или се битно разликују:
Инфинитивне конструкције са zu, um... zu, ohne... zu, statt... zu
Er beschloß gleich nach Haus zu gehen.
Ich kam früher, um mit dir zu reden. Sie verliehen das Zimmer, ohne uns zu begrüssen. Statt zu regnen, began es zu schneien.
Казивање претпоставки, начина, жеље, поређења
Конјунктив у простој (не сложеној) реченици за изражавање жеље, могућности, сумње, претпоставки, нестварности
Ewig lebe unsere Freiheit! Möge er kommen! Beinahe wärest du zu spät gekommen. Hätte er das gewußt!
Реченице
Кондиционалне реченице
Потенцијалне реченице

Er wäre zutrieden, wenn du kämest. Ich würde dich besuchen, wenn ich Zeit hätte.
Ирреалне (рецептивно)
Везник: wenn, falls
Er wäre gekommen, wenn er die Einladung bekommen hätte.
Намерне реченице
Везници: damit, dass
Wir gehen so früh in die Schule, damit wir alles vorbereiten. Gib acht, dass du nicht zu spät kommst.
Начинске реченице
Везници: indem, ohne dass, statt dass
Er betrat den Saal, indem er alle herzlichst begrüßte. Sie ging an mir vorbei, ohne dass sie mich bemerkte. Statt dass du mich abholst, gehe ich zu Fuß nach Hause.
Поредбене/компаративне реченице (рецептивно)
Везници: wie, als, als ob
Sie ist so schön, wie man mir erzählte.
Alles endete viel besser, als ich erwarten konnte. Er sieht aus, als ob er krank sei.
Творба речи
Заменички прилози - грађење и употреба
(Wozu, womit, woran...; dazu, damit, daran...)
Woran denkst du? Ich denke immer daran.
Грађење сложеница
именица + именица; придев + именица, префиксација
Atomphysik, Wandtafel, Hochachule, Schnellzug, beantworten, begrüßen, ummöglich
изведене именице
Wohnung, Besichtigung, Heizung usw.
Лексикографија
Структура једнојезичних речника и служење њима.

III РАЗРЕД
– једанаеста година учења –
(2 часа недељно, 72 часа годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу, чак и ако час води непозната особа, под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста, на пример монолошког излагања о познатој теми (приближног трајања до 6 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста постави хипотезе у вези са:
(1) општом темом и садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.);
(2) структуром излагања.
Аудио/видео материјали: детаљно/селективно разумевање
1) после другог и по потреби трећег слушања (у зависности од сложености текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту, садржај и структуру усменог текста;
(2) разуме све битне елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати јасно структурисана излагања о актуелним друштвеним темама и о онима из сфере сопственог интересовања у којима се користи стандардни језик.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о актуелним темама у којима се користи стандардни говор;
2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) у којима се обрађују актуелне теме;
3) разуме тему радио емисија (репортажа, интервјуа и сл., до 15 минута), као и њихов садржај, под условом да је говор стандардан и артикулација јасна.
Медији: забавне емисије
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују актуелне теме;
2) разуме тему и делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме спонтану интеракцију изворних говорника у вези са темама из свакодневног живота уз отежавајуће околности природне комуникације (бука, шумови итд.), под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Упутства
1) разуме упутства за употребу одређених средстава, предмета или апарата, под условом да не садрже много стручних елемената.

Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) разликује фреквентне и мање фреквентне врсте текстова, познаје њихову макро и микро структуру и разуме њихову сврху и намену.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације сложенијих аутентничних, адаптираних и неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао;
2) разуме текстове дужине до 250 речи о конкретним темама из различитих области интересовања, са значајним степеном исправног поимања и тумачења садржаја.
Глобално разумевање у оквиру специфичних врста текстова
1) разуме општи смисао и појединачне детаље приватне кореспонденције свакодневне тематике, као и општи смисао и најфреквентније фразе карактеристичне за пословну кореспонденцију;
2) разуме главну нит и суштину образложења у представљању неког проблема у једноставнијим текстовима аргументационог типа (нпр. у новинским колумнама или писмима читалаца), али и у другим врстама текстова у којима се јавља аргументација;
3) разуме битне елементе и општи садржај ограничено комплексних информативних текстова, уз повремено коришћење речника и приручника или наставникову помоћ.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у познатим и мање познатим врстама текстова пронађе велики број релевантних информација.
Разумевање стручних текстова
1) разуме нешто дужа упутства о начину употребе техничких и других апарата, писана јасним језиком, поткрепљена примерима конкретне употребе и/или илустрацијама;
2) уме да прати специјализоване публикације и изван свог подручја активности, користећи повремено речник или неко друго помоћно средство.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставније савремене литерарне текстове писане уобичајеном и стилски неспецификованом лексиком, уз повремену помоћ наставника или консултовање речника / приручника.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) описује и извештава о догађајима и искуствима, служећи се ширим фондом израза које вешто примењује;
2) опише карактеристичне детаље неког догађаја;
3) исприча причу или изнесе неки опис једноставним «листањем» и ређањем елемената;
4) једноставним речима опише и укратко упоређује ствари и догађаје.
Аргументовање
1) аргументује ставове и мишљења тако добро да га саговорник, без потешкоћа и готово током целог излагања, разуме;
2) у излагању нагласи битне чињенице неког догађаја из личног искуства, укратко их образложи и објасни своје мишљење.
Излагање пред публиком
1) у презентацији, између осталог, изнесе свој вредносни став о темама везаним за лично искуство и интересовања;
2) је у стању да одговори, на непосредна питања која се надовезују, под условом да се могу поновити;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге и опише свој доживљај о њима.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) довољно добро разуме саговорника како би се, без претераног напора, сналазио у уобичајеним ситуацијама.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) на учтив начин изражава своја уверења, ставове, слагања и неслагања;
2) предлаже и реагује на предлоге;
3) прати дискусије/разговоре одређеног трајања, под условом да се говори разговетно и стандардним језиком.
Формална комуникација
1) активно учествује у једној уобичајеној формалној дискусији о познатим темама на стандардном језику и ако саговорник говори разговетно, где обично долази до размене информација, добијања упутстава или разрешавања неких практичних проблема;
2) прати промене тема у некој формалној дискусији о познатим темама из домена интересовања или струке, уколико се разговор води полако и разговетно;
3) се сналази у неуобичајеним ситуацијама на јавном месту, у продавници, пошти или банци (нпр. захтевати замену неке неисправне робе или производа);
4) тражи и добије додатна обавештења.

Интервјуисање
1) преузме извесну иницијативу током консултације или разговора (покретање нове теме), али у приличној мери остаје зависан од интерактивног деловања самог саговорника.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја
Ученик треба да:
Тема
1) да прецизно опише актуелна дешавања, неки стварни или измишљени догађај;
2) пише јасно структурисане текстове из области личног интересовања;
3) резимира прочитану причу, новински чланак, филм и слично и објасни свој став у вези са актуелним дешавањем, о апстрактним културолошким појавама и догађајима, као што су музика или филм.
Текстуалне врсте и дужине
1) пише формалне и неформалне текстове (до 120 речи);
2) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима и свог домена интересовања и образлаже своје ставове;
3) напише прегледан, целовит и разумљив текст од почетка до краја при чему су правопис, кохерентност и кохезија текста прилично добри.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање лексиком на вишем нивоу из приватног домена, као и у вези са специфичним темама за одређене школске предмете, али долази повремено до грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) описује своје утиске употребљавајући једноставне изразе, даје дужи и прецизан опис свакодневних радњи из свог окружења (људи, места, школско искуство и слично), описује активности из прошлости и лично искуство;
3) на разложан, једноставан и непосредан начин пише о великом броју блиских тема у оквиру свог подручја интересовања;
4) је у стању да опише своје планове за будућност;
5) опише радњу књиге или филма и да опише своје реакције;
6) образложи мишљење, планове и догађаје.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са знањима из страног језика, али и из осталих области школских знања и животних искустава.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
У ситуацији када посредује између особа (вршњака и одраслих) које не могу да се споразумевају, у неформалним ситуацијама, сажимајући и делом преводећи, ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај кратког аутентичног текста аудио или визуелног записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај краћег адаптираног писаног или усменог текста, са Л2 на Л1 и Л1 на Л2, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику додајући, по потреби, објашњења и обавештења;
2) користи речнике, посебно једнојезичне, за писано преношење порука уз консултације се са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 на Л1 краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Множина именица (посебни случајеви)
Pluralia tantum, singularia tantum
Збирне именице са глаголом у једнини и множини (нпр. people, police; family, team, orchestra …)
Члан (проширивање опсега употреба и изостављања одређеног
и неодређеног члана)
Заменице
Безлична употреба заменица (we, you, they, one)
Сложене заменице са some-, any-, no-
Неодређене заменице и придеви (each, both, all)
Придеви и прилози

Придеви и прилози истог облика (fast, early, late, hard)
Промена значења (нпр. hard/hardly, near/nearly)
Поређење једнакости и неједнакости (as … as, not so …, not as… as)
Везници
Везници у пару (as...as, both...and, so...as, either...or, neither...nor, not...only, but...also, though...yet)
Творба речи
Најчешћи суфикси (-hood, -ness, -ment, -ion/-ation) и префикси (co-, dis-, in-, mis-) за творбу именица
Одрични префикси (un-, in-, im-, ir-, dis-)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Causative have/get
Герунд (употреба после глагола enjoy, prefer, avoid ... и после израза It's no use, I can't help ...)
Модални глаголи са инфинитивом перфекта
Партиципи (садашњи и прошли)
Пасивне конструкције
Предлози
Предлози после придева и партиципа (нпр. angry about, fond of, disappointed with)
Предлози после глагола (нпр. congratulate on, borrow from, divide into …)
Фразални глаголи са објектом (Take off your coat. /Take your coat off.)
Бројеви (вишецифрени, децимални, разломци) и рачунске
операције
Реченица
Релативне реченице (рестриктивне и нерестриктивне)
Погодбене реченице (обнављање сва три типа)
If only …/I wish … (за изражавање жеља, кајања/жаљења)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Поред утврђивања градива које је обрађено и систематизовано у претходним годинама, у овом разреду се обрађује:
Одредбе квалитета и квантитета
Описна компарација помоћу партикула:
ganz, besonders, höchst, sehr, überaus (апсолутни суперлатив).
Sie ist eine sehr fleißige Studentin
Das war eine besonders /höchst/ angenehme Reise.
Потенцирање суперлатива
Seine Arbeit war bei weitem die beste. Sie ist das allerchönste Mädchen in der Schule.
Неуправни говор
За истовременост конјунктив презента или претерита
Sie sagt: "Ich schreibe einen Brief an meinen Freund."
Sie sagt, sie schreibe /schriebe/ einen Brief an ihren Freund. Sie sagt, dass sie...
За радњу која се десила пре момента говора; перфект
или плусквамперфект конјунктива.
Sie sagt: "Ich habe einen Roman von T. Mann gelesen.
Sie sagt, sie habe /hätte/ einen Roman von T. Mann gelesen. Sie sagt, dass sie...
За радњу која се дешава после момента говора: футур конјунктива или облик „würde"
Sie sagt: "Ich werde einen Roman von T. Mann lesen."
Sie sagt, sie werde /würde/ einen Roman von T. Mann lesen. Sie sagt, dass sie...
Инфинитивне конструкције
Изражавање модалитета
а) sein + zu + инфинитив
Dieses Problem ist zu lösen. Da ist dieser Vorgang am besten zu beobachten.
б) lassen + sich + инфинитив
Das lässt sich leicht erklären.
Diese Bruchspalte lässt sich bis nach Novi Sad verfolgen.
Пасив радње и пасив стања (презент, перфект, претерит
и футур)
Im Wasser wird verschiedenes Material abgelagert. Das Auto wurde sehr billig verkauft.
Модални глаголи + инфинитив презента пасива (рецептивно)
Dabei muss die Temperatur der Luft beachtet werden. Dabei sollte die Meinung der Gegner in Betracht genomen werden.
Лексикологија
– сложенице, префиксација и суфиксација
– стране речи и интернационализми, термини и терминологизиране речи из општег језика.
Лексикографија
Стручни речници и њихово коришћење

IV РАЗРЕД

– дванаеста година учења –
(2 часа недељно, 64 часа годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу, чак и ако час води непозната особа, под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста, на пример монолошког излагања о познатој теми (приближног трајања до 6 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста постави хипотезе у вези са:
(1) општом темом и садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.);
(2) структуром излагања.
Аудио/видео материјали: детаљно/селективно разумевање
1) после другог и по потреби трећег слушања (у зависности од сложености текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту, садржај и структуру усменог текста;
(2) разуме све битне елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати јасно структурисана излагања о актуелним друштвеним темама и о онима из сфере сопственог интересовања у којима се користи стандардни језик.
Медији: емисије информативног и научног садржаја
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о актуелним темама у којима се користи стандардни говор;
2) разуме емисије научно-популарног садржаја и најважније елементе емисија научног садржаја.
3) Прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) у којима се обрађују актуелне теме;
4) разуме тему радио емисија (репортажа, интервјуа и сл., до 15 минута), као и њихов садржај, под условом да је говор стандардан и артикулација јасна;
Медији: забавне емисије
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују актуелне теме;
2) разуме тему и делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме спонтану интеракцију изворних говорника у вези са темама из свакодневног живота уз отежавајуће околности природне комуникације (бука, шумови итд.), под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Упутства
1) разуме упутства за употребу одређених средстава, предмета или апарата, под условом да не садрже много стручних елемената.
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуални врста
1) разликује фреквентне и мање фреквентне врсте текстова, познаје њихову макро и микро структуру и разуме њихову сврху и намену.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације сложенијих аутентничних, адаптираних и неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао;
2) разуме текстове дужине до 250 речи о конкретним темама из различитих области интересовања, са значајним степеном исправног поимања и тумачења садржаја.
Глобално разумевање у оквиру специфичних врста текстова
1) разуме општи смисао и појединачне детаље приватне кореспонденције свакодневне тематике, као и општи смисао и најфреквентније фразе карактеристичне за пословну кореспонденцију;
2) разуме главну нит и суштину образложења у представљању неког проблема у једноставнијим текстовима аргументационог типа (нпр. у новинским колумнама или писмима читалаца), али и у другим врстама текстова у којима се јавља аргументација;
3) разуме битне елементе и општи садржај ограничено комплексних информативних текстова, уз повремено коришћење речника и приручника или наставникову помоћ.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у познатим и мање познатим врстама текстова пронађе велики број релевантних информација.
Разумевање стручних текстова

1) разуме нешто дужа упутства о начину употребе техничких и других апарата, писана јасним језиком, поткрепљена примерима конкретне употребе и / или илустрацијама;
2) уме да прати специјализоване публикације и изван свог подручја активности, користећи повремено речник или неко друго помоћно средство;
3) разуме различите врсте стручних текстова у којима се користе симболи, формуле и остали елементи научне апаратуре;
4) разуме упутства за монтажу и коришћење различитих инструмената, апарата, справа, предмета;
5) разуме најважније информације и главне појмове стручно специфичних текстова у којима се говори о техничким иновацијама, попут лабораторијских извештаја, описа компоненти материјала и/или производа, нових открића и достигнућа.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставније савремене литерарне текстове писане уобичајеном и стилски неспецификованом лексиком, уз повремену помоћ наставника или консултовање речника / приручника.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) описује и извештава о догађајима и искуствима, служећи се ширим фондом израза које вешто примењује;
2) опише карактеристичне детаље неког догађаја;
3) исприча причу или изнесе неки опис једноставним «листањем» и ређањем елемената;
4) једноставним речима опише и укратко упоређује ствари и догађаје.
Аргументовање
1) аргументује ставове и мишљења тако добро да га саговорник, без потешкоћа и готово током целог излагања, разуме;
2) нагласи током излагања битне чињенице неког догађаја из личног искуства, укратко их образложи и објасни своје мишљење.
Излагање пред публиком
1) у презентацији изнесе свој вредносни став о темама везаним за лично искуство и интересовања;
2) је у стању да одговори на непосредна питања која се надовезују, под условом да се могу поновити;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге и опише свој доживљај о њима.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) разуме довољно како би се, без претераног напора, сналазио у уобичајеним ситуацијама.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) на учтив начин изражава своја уверења, ставове, слагања и неслагања;
2) предлаже и реагује на предлоге;
3) прати дискусије/разговоре одређеног трајања, под условом да се говори разговетно и стандардним језиком.
Формална комуникација
1) активно учествује у уобичајеној формалној дискусији о познатим темама на стандардном језику уколико саговорник говори разговетно;
2) размењује информације, добија упутстава или разрешава неке практичне проблеме;
3) прати промене тема у некој формалној дискусији о темама из домена интересовања или струке, уколико се разговор води полако и разговетно;
4) се сналази у неуобичајеним ситуацијама на јавном месту, у продавници, пошти или банци (нпр. захтевати замену неке неисправне робе или производа);
5) тражи и добије додатна обавештења.
Интервјуисање
1) преузме извесну иницијативу током консултације или разговора (покретање нове теме), али у приличној мери остаје зависан од интерактивног деловања самог саговорника.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја
Ученик треба да:
Тема
1) пише јасно структурисане текстове из области личног интересовања, као и у вези са актуелним дешавањима истичући јасно своје ставове у вези са различитим проблемима савременог друштва (културни догађаји, спорт, екологија, савремене технологије и слично);
2) може резимира прочитану причу, новински чланак, филм и слично и објасни свој став у вези са неком темом која је предмет ученикових занимања, као и да прецизно парафразира одређене делове наративног текста, нечије ставове и слично.
Текстуалне врсте и дужине
1) пише формалне и неформалне текстове (до 120 речи);
2) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима из свог домена интересовања и проблемима савременог друштва;
3) је у стању да прецизно напише краће и једноставне излагање о темама од општег интереса;
4) може прецизно да пренесе информације, истичући релевантне чињенице и своје мишљење.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање лексиком на вишем нивоу из јавног и приватног домена, али долази повремено до грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) пише на теме у вези са одређеним школским предметима који су у вези са интересовањима ученика;
3) служи се стручним терминима из одређене области која је предмет ученикових интересовања (нпр. историја, географија, ликовна култура и слично);

4) прецизно и јасно опише радњу књиге или филма и да опише своје реакције;
5) образложи мишљење, планове и догађаје.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са знањима из страног језика, али и из осталих области школских знања и животних искустава.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
У ситуацији када посредује између особа (вршњака и одраслих) које не могу да се споразумевају, у неформалним ситуацијама, сажимајући и делом преводећи, ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај кратког аутентичног текста аудио или визуелног записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај краћег адаптираног писаног или усменог текста, са Л2 на Л1 и са Л1 на Л2, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 или на Л1 (на основу подстицаја на супротном језику додајући, по потреби, објашњења и обавештења);
2) користи речнике, посебно једнојезичне, за писано преношење порука уз консултације са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 на Л1, краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Множина сложеница
Множина именица страног порекла
Члан (утврђивање и проширивање опсега употреба
и изостављања одређеног и неодређеног члана)
Везници
Повезивање зависне реченице са главном (when, that, while, because, although, though, since, after, as, if, until, as if, as though, so that, in order that)
Творба речи
Суфикси за прављење придева (-able, -ary, -ful, -less, -ous, -ic, -ical…)
Сложенице: именице (breakdown, software, passer-by…) и придеви (blue-eyed, short-sleeved …)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Simple and continuous forms (глаголи стања и акције: think, feel, look, see, smell, taste, appear)
Наративна глаголска времена (Past Simple, Past Continuous, Past Perfect, Past Perfect Continuous, used to/would за уобичајене радње у прошлости)
Future Continuous/Future Perfect/Future Perfect Continuous
Глаголи праћени герундом или инфинитивом
Must have/ could have/can’t have (спекулисање о прошлости)
Предлози у изразима за време
(нпр. on time/in time, at the end/in the end/at last …)
Фразални глаголи (од три дела, нпр. split up with, run out of, come up with...)
Реченица
Неуправни говор (са слагањем времена; различити типови реченица)
Погодбене реченице (алтернативе за if, нпр. unless, provided (that), as long as)
Жеље које се односе на садашњост, прошлост, будућност (I wish/If only/It’s time /I’d rather)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Обнављати и утврђивати градиво обрађено у претходним разредима, са циљем да рецептивна употреба језика све више постаје репродуктивна.
Партицип I и II у:
а) атрибутивној употреби
das spielende Kind; die streikende Arbeiter; der ausgefüllte Antrag;
б) адвербијалној употреби

Sie gingen erzählend durch den Garten. Sie saß lesend am Tisch. Sie kam gut informiert an.
в) предикативној употреби
Die Reise war anstrengend. Die Fragen sind vorbereitet.
г) партиципи као део номиналне групе речи са редоследом елемената (рецептивно)
Die in der Luft schwebenden Staubteilchen; die gestern bestellten Bücher; die erzielten Arbeitsleistungen.
– препознавање еквивалентних атрибутивних реченица
Ein weinendes Mädchen. Ein Mädchen das weint. Der sich nähernde Zug. Der Zug der sich nähert. Die gestem gedruckte Zeitung. Die Zeitung die gestern gedruckt ist.
Инфинитив са zu, ohne zu, um zu, anstatt zu у функцији
еквивалентних зависних реченица
Es ist wichtig pünktlich zu sein. /Es ist wichtig, dass man pünktlich ist./ Er braucht nur einge Minuten um die Aufgabe zu lösen. /Er braucht nur einige Minuten, damit er die Aufgabe löst.
Ред речи у реченици са тежиштем на положају глагола
– систематизација
Лексикографија
Енциклопедијски речници и служење њима.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
Облици наставе
Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:
1) комуникативна настава страних језика уз примену облика рада у групама и паровима, додатних средстава у настави (АВ материјали, ИТ, игре, аутентични материјали, итд.), као и уз примену принципа наставе засноване на сложеним задацима који не морају бити искључиво језичке природе (task-based language teaching; enseñanza por tareas, handlungsorientierter FSU).
Место реализације наставе
1) Настава се реализује у учионици или одговарајућем кабинету.
Препоруке за реализацију наставе
1) Слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом намењеним развоју и провери разумевања говора;
2) Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.);
3) Активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу, организација тематских вечери и сл.);
4) Дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
5) Обимнији пројекти који се раде у учионици и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
6) Граматичка грађа добија свој смисао тек када се доведе у везу са датим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације;
7) Полазиште за посматрање и увежбавање језичких законитости јесу усмени и писани текстови различитих врста, дужине и степена тежине; користе се, такође, изоловани искази, под условом да су контекстуализовани и да имају комуникативну вредност;
8) У гимназијама општег типа и друштвено-језичког смера се планира израда четири писмена задатка за сваки разред.
9) У гимназијама природно-математичког смера за сваки разред су планирана два писмена задатка.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Матерњи језик, историја, историја уметности, музичко и ликовно образовање, информатика.

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

ЗАЈЕДНИЧКИ ДЕО ПРОГРАМА

Циљеви предмета
1) Овладавање комуникативним вештинама и развијање способности и метода учења страног језика;
2) Развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова;
3) Развијање општих и специфичних стратегија учења и критичког мишљења;
4) Развијање способности за самостално, аутономно учење, тражење, селекцију и синтезу информација до којих се долази самосталним радом и претраживањем изворника различитог типа (писани и електронски извори, самостална истраживања на терену, интервјуи итд.);
5) Стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика;
6) Усвајање знања из страног језика која ће ученику/ученици омогућити да се у усменој и писаној комуникацији компетентно и самосвесно споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, у оквиру формалног образовања и самостално, учење датог страног језика и других страних језика.
Нивои општих и појединачних постигнућа дефинисани су према Заједничком европском референтном оквиру за живе језике.
До краја четвртог разреда гимназије ученик/ученица треба да савлада први страни језик до нивоа Б1+, односно Б2 уколико се ради о енглеском језику, а други страни језик до нивоа А2+ код продуктивних вештина (говор и писање), односно Б1 уколико се ради о рецептивним вештинама (слушање и читање).
Напомена:
Истичемо да ће степен постигнућа по језичким вештинама варирати, односно да ће рецептивне вештине (разумевање говора и читање) бити на предвиђеном нивоу, док се за продуктивне вештине (говор, интеракција, медијација и писање) може очекивати да буду за један ниво ниже (на пример, Б1+ рецептивно, Б1 продуктивно; Б2 рецептивно, Б1+ продуктивно; А2+ рецептивно, А2 продуктивно, итд.)

Задаци наставе страног језика су да ученици:
1) буду оспособљени да у школској и ван школској свакодневници могу писмено и усмено да остваре своје намере, диференцирано и сходно ситуацији;
2)продубљују и проширују комуникативне способности и постављају основе за то да страни језик користе и после завршетка свог образовања, функционално, за студије, у будућем послу или даљем образовању;
3) стекну увид у језичку стварност и буду оспособљени да уоче контрасте и врше поређења у односу на сопствену стварност;
4) упознају текстове из књижевности одређеног језика који су погодни за тумачење на страном језику и који омогућавају интерактивне процесе;
5) буду оспособљени да се у усменој и писаној комуникацији компетентно и самосвесно споразумевају са људима из других земаља, усвајају норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који уче, као и да наставе, у оквиру формалног образовања и самостално, учење другог и трећег страног језика;
6) изграђују и унапређују индивидуалне афинитете према вишејезичности.
7) у оквиру или изван школе активно се нађу у ситуацијама са људима који говоре други језик и који су из друге културе.

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ
Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда гимназије. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелним збивањима у свету.
1) Свакодневни живот (организација времена, послова, слободно време);
2) Свет рада (перспективе и образовни системи);
3) Генерацијске разлике, вршњачке и друге социјалне групе; родна равноправност;
4) Интересантне животне приче и догађаји;
5) Живи свет и заштита човекове околине;
6) Научна достигнућа, модерне технологије и свет компјутера (распрострањеност, примена, корист и негативне стране);
7) Медији и комуникација;
8) Храна и здравље (навике у исхрани, карактеристична јела и пића у земљама света);
9) Потрошачко друштво;
10) Спортови и спортске манифестације;
11) Познати градови и њихове знаменитости, региони и земље у којима се говори циљни језик;
12) Европа и заједнички живот народа;
13) Регионалне специфичности језика (дијалекти, наречја);
14) Живот и дела славних људи (из света науке, културе, спорта, музике и друго).
КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ
Напомена: Комуникативне функције се прожимају и исте су у сва четири разреда гимназије. Оне се из године у годину усложњавају пратећи прогресију вокабулара, језичких структура и осталих компетенција.
1) Представљање себе и других
2) Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)
3) Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.)
4) Давање једноставних упутстава и команди
5) Изражавање молби и захвалности
6) Изражавање извињења
7) Изражавање потврде и негирање
8) Изражавање допадања и недопадања
9) Изражавање физичких сензација и потреба
10) Исказивање просторних и временских односа
11) Давање и тражење информација и обавештења
12) Описивање и упоређивање лица и предмета
13) Изрицање забране и реаговање на забрану
14) Изражавање припадања и поседовања
15) Скретање пажње
16) Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања
17) Тражење и давање дозволе
18) Исказивање честитки
19) Исказивање препоруке
20) Изражавање хитности и обавезности
21) Исказивање сумње и несигурности

ОБЈАШЊЕЊЕ ПРОГРАМА
Слушање
Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенција: дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука), референцијалну (о темама о којима је реч) и социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца: од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде, од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст, од особина онога ко говори, од намера с којима говори, од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују, од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.
Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру Наставног програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:
1) присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
2) дужина усменог текста;
3) брзина говора;
4) јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
5) познавање теме;
6) могућност/немогућност поновног слушања и друго.
У вези са тим, корисне су следеће терминолошке напомене:
1) категорије наслављене Аудио и видео материјали подразумевају све врсте снимака (ДВД, ЦД, материјали са Интернета) разних усмених дискурзивних форми, укључујући и песме, текстове писане да би се читали или изговарали и сл, који се могу преслушавати више пута;
2) категорије наслављене Монолошка излагања, Медији (информативне и забавне емисије), Спонтана интеракција, Упутства, подразумевају снимке неформалних, полуформалних и формалних комуникативних ситуација у којима слушалац декодира речено у реалном времену, то јест без могућности преслушавања/поновног прегледа аудио и видео материјала, као и реалне ситуације којима присуствује уживо у својству посматрача, гледаоца или слушаоца (предавања, филмови, позоришне представе и сл.).
Читање
Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.
На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте визуелне рецепције:
1) читање ради усмеравања;
2) читање ради информисаности;
3) читање ради праћења упутстава;
4) читање ради задовољства.
Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:
1) глобалну информацију;
2) посебну информацију,
3) потпуну информацију;
4) скривено значење одређене поруке.
На основу ових показатеља програм садржи делове који, из разреда у разред, указују на прогресију у домену дужине текста, количине информација и нивоа препознатљивости и разумљивости и примени различитих стратегија читања. У складу са тим, градирани су по нивоима следећи делови програма:
1) разликовање текстуалних врста;
2) препознавање и разумевање тематике – ниво глобалног разумевања;
3) глобално разумевање у оквиру специфичних текстова;
4) препознавање и разумевање појединачних информација – ниво селективног разумевања;
5) разумевање стручних текстова;
6) разумевање књижевних текстова.
Писање
Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације, есеје и слично.
Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.
Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру Наставног програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:
1) теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено – културног контекста као и теме у вези са различитим наставним предметима);
2) текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, парафразирање, есеји, личне белешке);
3) белешке у вези са предавањима, новинским чланцима и слично;
4) лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у доменима као што су приватни, јавни, образовни и стручни).
Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији монолошког излагања текста, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији интеракције, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.
Активности монолошке говорне продукције су:
1) јавно обраћање путем разгласа (саопштења, давање упутстава и информација);
2) излагање пред публиком (јавни говори, предавања, презентације разних производа, репортаже, извештавање и коментари о неким културним догађајима и сл.)
Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
1) читањем писаног текста пред публиком;
2) спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
3) реализацијом увежбане улоге или певањем.
Зато је у програму и описан, из разреда у разред, развој способности општег монолошког излагања које се огледа кроз описивање, аргументовање и излагање пред публиком.
Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остаривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример: размену информација, спонтану конверзацију, неформалну или формалну дискусију, дебату, интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.
Стога се и у програму, из разреда у разред, прати развој вештине говора у интеракцији кроз следеће активности:
1) разумевање изворног говорника;
2) неформални разговор;
3) формална дискусија;
4) функционална сарадња;
5) интервјуисање.
Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.
Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних модела и комуникативних узуса сопствене говорне заједнице ученика и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, професионални, образовни и административни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику. Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће (како у Л1 – матерњи језик, тако и у Л2 – први страни језик, Л3 – други страни језик, итд.). Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста (на Л1 или на Л2) и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.
Упутство за тумачење граматичких садржаја
Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.
Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта тј. од значења према средствима за његово изражавање (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити ка томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говорење и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, у овом случају у свим типовима гимназије, према јасно утврђеним циљевима и задацима, стандардима и исходима наставе страних језика.
Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво (од нивоа А2.2 до нивоа Б2.1) који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената, надоградђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језику и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

II РАЗРЕД
– шеста година учења –
(2 часа недељно, 72 годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу (говор наставника и другова, аудио и аудио-визуелни материјали у настави).
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста (приближног трајања 4–6 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста, постави хипотезе у вези са:
(1) врстом усменог текста који слуша, нпр. објава преко разгласа, интервју, рекламе и друго;
(2) бројем саговорника, њиховим статусом и намерама;
(3) општим садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију и др.).
Аудио /видео материјали: детаљно /селективно разумевање
1) после другог и по потреби наредних слушања (у зависности од тежине текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту и садржај усменог текста, на статус, намере и међусобне односе саговорника;
(2) разуме најбитније елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;
2) прати различите друге телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) у којима се обрађују релативно блиске теме;
3) разуме општи садржај рекламних порука и краћих радио емисија (до 10 минута) о темама из свакодневног живота и живота младих.
Медији: забавне емисије
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују релативно блиске теме;
2) разуме тему и једноставније делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме фреквентне фразе и реченице настале у спонтаној интеракцији уз отежавајуће околности природне комуникације (бука на улици, телефонски разговори, интервју лицем у лице, телефонским путем, преко скајпа итд.).
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) разликује најучесталије врсте текстова, упознат је са њиховом стандардном структуром и разуме њихову сврху и намеру.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме краће аутентичне, адаптиране и неаутентичне уџбеничке текстове, на нивоу општих и најупадљивијих појединачних информација, као и генералног значења;
2) разуме краће текстове о конкретним и свакодневним темама у којима се појављују уобичајене речи, изрази, фразе и формулације.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) разуме обавештења и упозорења на јавним местима;
2) разуме општи садржај, основну поруку и релевантне делове информативних текстова, разуме описе осећања, жеља, потреба у личним писмима и порукама (писмима, електронској кореспонденцији, смс-порукама);
3) разуме текстове утемељене на чињеницама, везане за домене његових општих интересовања.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у тексту о познатој теми пронађе, издвоји и разуме суштинску информацију/суштинске информације.
Разумевање стручних текстова

1) разуме једноставна упутства и саветодавне текстове уколико су писана јасним језиком, без великог броја стручних израза и/или праћена употребом
2) визуелних елемената;
3) разуме краће стручне текстове релативно блиске тематике.
Разумевање књижевног текста
1) разуме краће литерарне форме у којима доминира конкретна, фреквентна и позната лексика (конкретна поезија, кратке приче, анегдоте, скечеви, хумореске, стрипови).
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) даје дужи опис свакодневних радњи, дешавања и активности из свог окружења;
2) описује прошле активности, лично искуство, свакодневне обавезе, навике, планове и начин организовања;
3) говори о утисцима користећи једноставне изразе;
4) описује ствари које поседује или су му блиске и упоређује их са другим стварима.
Аргументовање
1) објашњава шта и зашто му се нешто допада или не, користећи једноставне изразе и фразе.
Излагање пред публиком
1) излаже о блиским садржајима, предвиђеним програмом, на елементаран и репетитиван начин;
2) одговори на једноставна и непосредна питања која се надовезују, под условом да се она могу поновити и да му се пружи помоћ при формулисању одговора;
3) представља припремљени рад користећи визуелна средства која му олакшавају презентацију (слике, кључне речи, шеме и графикони);
4) интерпретира песме, скечеве, имитације.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) разуме довољно добро једноставне и уобичајене разговоре, уколико се саговорник обраћа полако, директно и разговетно;
2) сналази се, без великог напора, у једноставном и уобичајеном разговору.
Неформални разговор
1) води разговор (поведе, настави и заврши) који се своди на размену једноставних и директних информација о блиским темама из свакодневног живота;
2) говори о свакодневним темама на једноставан начин, уколико му се саговорник обраћа директно и разговетно;
3) уз повремену помоћ саговорника буде схваћен у размени идеја и информација о блиским темама у предвидљивим ситуацијама.
Формалне дискусије
1) каже своје мишљење о стварима на неком формалном скупу, ако му се неко директно обраћа и, уколико затреба, понови оно што каже.
Функционална сарадња
1) користећи једноставне изразе и без великог напора, размењује уобичајене информација, а у случају да нешто не разуме, пита и тражи додатна објашњења;
2) у одређеним ситуацијама са релативном лакоћом води разговор уз помоћ саговорника или других невербалних средстава о свакодневним активностима, навикама, доживљајима и интересовањима;
3) говори о наредним потезима, предлаже и одговара на предлоге других, тражи и издаје упутства за рад;
4) оствари једноставну комуникацију приликом обављања уобичајених послова, како би нешто узео или дао, добио или узвратио неку информацију (обавештења о неком путовању, коришћење средстава јавног превоза, обављање једноставних послова у банци или пошти, наручивање у ресторану).
Интервјуисање
1) одговара на једноставна питања и реагује на једноставне изјаве у неком разговору.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) пише на разложан и једноставан начин о разноврсним темама из свог подручја интересовања;
2) у једноставном и везаном тексту може да опише осећања и реакције.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове, основна пословна коресподенција) и попуњава формуларе и упитнике;
2) пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу;
3) води белешке и пише лична писма да би тражио или пренео информације од тренутне важности;
4) у стању је да направи краћи резиме на основу прочитаних/ преслушаних текстова о блиским темама, о томе напише извештај и изнесе сопствено мишљење.
Лексика и комуникативне функције
1) може да опише детаљно неку особу или неки стварни или измишљени догађај;
2) може да прими и напише једноставну поруку саопштавајући на прегледан начин оно што сматра битним.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да :

Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) учествује у свим видовима модерне комуникације (електронске поруке, смс поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже).
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Усмена медијација
1) у неколико реченица препричава садржај краћег адаптираног писаног или усменог текста, видео или аудио записа, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 додајући, по потреби, објашњења и обавештења;
2) користи двојезичне речнике за писано преношење порука уз консултације се са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 на Л1 краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Род именица
Именице у функцији придева
Саксонски генитив
Члан (употреба и изостављање одређеног и неодређеног члана)
Заменице и детерминатори
Показне заменице
Присвојне заменице
Повратне заменице
Придеви и прилози
Грађење, врсте, место у реченици
Компаративи и суперлативи
Везници
Повезивање елемената исте важности: for, and, nor, but, or, yet, so
Творба речи
Суфикси за именице које означавају занимања -er/-or, -ist, -ician
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Past Continuous
Past Perfect
Модални глаголи (may/might; must/have to; must /mustn’t/needn’t; should)
Пасивни глаголски облици
Предлози
Време, место и кретање
Предлози после именица (нпр. reason for, difference between)
Реченица
Ред речи у реченици
Питања (WH- questions)
Погодбене реченице (реалне и потенцијалне)
Неуправни говор (без слагања времена)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Именице
Властите и заједничке (у облицима једнине и множине: Bild – Bilder, Kopf – Köpfe, Frau – Frauen), са одговарајућим родом изведене суфиксацијом: Faulheit, Bildung
Изведене префиксацијом: Ausbildung.
Сложенице: Sommerferien, Jugendliebe, Tomatensuppe.
Придеви
Изведени суфиксацијом од глагола и именица: fehlerfrei, liebevoll, sprachlos, trinkbar.
Сложени (steinreich).
Придевска промена компаратив и суперлатива (mein älterer Bruder, mit ders chönsten Frau).

Придеви са предлозима: zufrieden mit, reichan.
Члан
Одређени (der, die, das), неодређени (ein, eine), нулти, присвојни (mein, dein), показни (dieser, jener), негациони (kein, keine), неодређени (mancher, solcher, einige). Употреба члана у номинативу (субјект), акузативу и дативу (директни и индиректни објекат), партитивном генитиву (die Hälfte des Lebens), посесивном генитиву (die Mutter meiner Mutter).
Употреба одређеног члана уз географске појмове: називе земаља мушког и женског рода, река, планина (Sie waren am Schwarzen Meer. Er lebt in der Türkei) и уз имена годишњих доба, месеци и дана у недељи (Der Montag ist der erste Tag in der Woche. Der Sommer ist die heißeste Jahreszeit.).
Употреба нултог члана уз географске појмове, лична имена, називи земаља средњег рода, имена градова, континената, предикативно употребљени називи занимања, градивне именице, узвици и изрази (Serbien ist ein schönes Land. Berlin ist die Hauptstadt der BDR. Ich soll Milch, Brot und Butter kaufen. Hilfe!, Zu Wort kommen).
Бројеви
Основни и редни (der siebte erste; am siebten ersten).
Предлози
Са акузативом (Ich bin gegen dich), са дативом (Sie arbeitet bei einem Zahnarzt). Предлози са дативом или акузатвиом (Er ist in der Schule. Sie kommt in die Schule). Предлози са генитивом (während der Stunde, wegen der Grippe, trotz des schlechten Wetters, statt deines Bruders, innerhalb/ausserhalb der Arbeitszeit, aufgrund seiner Behauptung).
Глаголи
Глаголска времена: презент, претерит, перфект, плусквамперфект и футур слабих и јаких глагола, помоћних и модалних глагола. Глаголи са предлозима (warten auf, sich interessieren für). Конјуктив у функцији изражавања жеље и услова (Ich hätte gern... Ich möchte...Ich würde gern ...Wenn ich das wüsste...). Пасив радње: презент, претерит (Dieses Buch wird viel gelesen. Darüber wird oft gesprochen. Ihre Leisutungen wurden viel gelobt.)
Инфинитив са "zu" уз неке глаголе и изразе (Hast du noch viel zu lemen? Sie hat keine Lust /Zeit, keinen Wunsch, mit ihm darüber zu sprechen. Es ist gesund, viel Obst zu essen. Du brauchst dir keine Sorgen zu machen. Wann hat er aufgehört Fleisch zu essen?); um ...zu (Er spart, um ein neues Auto zu kaufen).
Везници и везнички изрази:
und, oder, aber; weil, da, wenn, als, während, bis, nachdem, bevor; damit.
Заменице
Релативне заменице у у номинативу, дативу и акузативу (Hast du meinen Bruder gesehen, dergeradeweggegangenist. Das Buch, von dem wir gesprochen haben.).
Прилози
За време (gestern), место (nebenan), начин (allein), количину (viel, wenig), узрок (deshalb, deswegen, darum).
Реченице
Изјавне реченице, упитне реченице; независне и зависно-сложене реченице.
Ред речи у реченици.

III РАЗРЕД
– седма година учења –
(2 часа недељно, 72 годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са уобичајеним и новим активностима на часу.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста (приближног трајања око 5 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста) постави хипотезе у вези са:
(1) врстом усменог текста који слуша, нпр. обавештења, упутства и упозорења, анкетирање пролазника и друго;
(2) бројем саговорника, њиховим статусом и намерама;општим садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.).
Аудио/видео материјали: детаљно /селективно разумевање
1) после другог и по потреби наредних слушања (у зависности од тежине текста и налога за слушање):
(1) провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту и садржај усменог текста, на статус, намере и међусобне односе саговорника;
(2) разуме најбитније елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;
2) прати различите друге телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) у којима се обрађују релативно блиске теме;
3) разуме општи садржај рекламних порука и краћих радио емисија (до 12 минута) о темама из свакодневног живота и живота младих.
Медији: забавне емисије

1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују релативно познате теме;
2) разуме тему и делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме фразе и реченице настале у спонтаној интеракцији у вези са познатим ситуацијама, уз отежавајуће околности природне комуникације (бука на улици, телефонски разговори, интервју лицем у лице, телефонским путем, преко скајпа итд.).
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) уочава и препознаје разлику у структури и садржају текстуалних врста које користи у приватном и школском домену.
Препознавање и разумевање тематике текстова – ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације дужих аутентничних, адаптиранихи неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао;
2) разуме текстове дужине до 200 речи о конкретним темама из области непосредног интересовања (породични живот, свакодневница, школа, посао, слободно време, дневни догађаји), изводећи закључке о непознатим значењима на основу контекста, језичких знања и других предзнања.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) разуме целину и појединачне делове обавештења и упозорења на јавним местима;
2) разуме описе догађаја, осећања, намера у мери која му омогућује редовну преписку с пријатељима и познаницима;
3) разуме главну нит аргументације у представљању неког проблема, чак и ако не разуме сваки појединачни детаљ;
4) разуме суштинске информације из неког информативног текста (нпр. вести, извештаја, биографије), написаног једноставним стилом, на релативно познате теме.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) пронађе и разуме већи број релевантних информација у уобичајеним писаним документима (писмима, проспектима, обавештења).
Разумевање стручних текстова
1) разуме једноставна упутства и саветодавне текстове уколико су писана јасним језиком и/или праћена визуелним елементима, без великог броја стручних израза;
2) разуме краће текстове о савременој друштвеној проблематици, разазнајући ауторов генерални став или гледиште.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставне литерарне текстове различитих жанрова (поезију, прозу, драму), уколико у њима нема симболичких и интертекстуално специфичних елемената.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) на једноставан начин описује и извештава о различитим темама из домена личних интересовања користећи познате језичке елементе (лексичке и морфосинтаксичке структуре);
2) описује или репродукује, с приличном лакоћом, садржај мање компликованих прича и описа догађаја, ређајући хронолошки збивања и користећи одређене лексичке структуре;
3) опише неки стварни или измишљени догађај и говори о надањима, сновима и циљевима;
4) опише свакодневне радње и навике, говори о реализованим активностима као и о припремању и планирању неке будуће активности.
Аргументовање
1) аргументује личне ставове тако да га саговорник без потешкоћа разуме скоро током целог излагања;
2) укратко образложи и објасни шта мисли, планира и ради.
Излагање пред публиком
1) описује и излаже о темама из области личног искуства и образовања или струке, са претходном припремом и уз помоћ визуелних средстава која му олакшавају презентацију;
2) одговори на једноставна и непосредна питања која се односе на презентацију, под условом да се могу поновити и да му се пружи помоћ при формулисању одговора;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) прати говор саговорника када му се обраћа разговетно, користећи уобичајене изразе, али понекад је потребно да му се искази понове ради појашњења одређених речи или израза.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) износи лични или затражи нечији став или мишљење о познатим темама из домена личних интересовања и образовања користећи познате језичке елементе;

2) снађе се у решавању одређеног проблема, нпр. сналажења у свакодневним ситуацијама, постављајући практична питања типа: Куда ићи? Шта радити? Како се организовати? (планови за излазак и сл.);
3) препозна тему неког разговора уколико се прича полако и разговетно;
4) изрази слагање или неслагање са саговорником.
Формална комуникација
1) прати основни смисао формалне дискусије о познатим темама из домена личних интересовања, образовања или струке ако се говори стандардним језиком и користе познати језички елементи;
2) изрази лични став, али се тешко сналази у покретању расправе;
3) размени одређене информације и каже своје мишљење о неким практичним питањима, уколико се то од њега тражи на директан начин, под условом да му се помогне у формулисању исказа и да му се, ако затреба, понове најважнији делови;
4) сналази се у већини ситуација које су вези са неким путовањем или организацијом путовања (резервисање смештаја, куповина крата, тражење информација од других путника...).
Функционална сарадња
1) прати шта се говори и, ако затреба, понови речи саговорника, како би се уверио да су се добро разумели;
2) пренесе једноставне и директне информације.
Интервјуисање
1) користи припремљени упитник за вођење организованог разговора, уз спонтано постављање неколико додатних питања.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја.
Ученик треба да:
Теме
1) пише на разложан и јасан начин о разноврсним темама из свог подручја интересовања и окружења;
2) у једноставном и везаном тексту може јасно да опише осећања и реакције;
3) у стању је да опише и резимира видео и аудио поруке у вези са познатим ситуацијама и садржајима из свакодневног живота младих, као и садржаје информативног и документарног карактера.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише кратке формалне и неформалне текстове (до 100 речи) користећи стандардне и конвенционалне формуле писаног изражавања (писмо, обавештење, порука);
2) пише белешке у вези са свакодневним потребама и плановима;
3) може да води белешке и пише лична писма да би тражио или пренео информације и да на разумљив начин пише о елементима које сматра битним;
4) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима и својим доменом интересовања.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање елементарном лексиком, али долази до озбиљних грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) може да опише ствари које су му блиске;
3) може да употребљава једноставно и описно изражавање да би кратко причао о предметима и стварима које има и пореди их са другима;
4) може да описује своје утиске употребљавајући једноставне изразе, даје краћи опис свакодневних радњи из свог окружења (људи, места, школско искуство и слично), описује активности из прошлости и лично искуство, као и планове за будућност;
5) правилно користи правопис, интерпункцију и организацију текста.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно реагује на формалност говорне ситуације.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Ученик треба да:
Усмена медијација
1) препричава садржај дужег адаптираног текста, аудио или видео записа и краће интеракције на Л2 (страни језик);
2) сажима садржај кратког адаптираног писаног или усменог текста, са Л2 (страног језика) на Л1 (матерњи језик) и обрнуто, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 додајући, по потреби, објашњења и обавештења;
2) користи двојезичне речнике за писано преношење порука уз консултације се са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 (страног језика) на Л1 (матерњи језик) краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Множина именица (посебни случајеви)
Pluralia tantum, singularia tantum
Збирне именице са глаголом у једнини и множини (нпр. people, police; family, team)
Члан (проширивање опсега употреба и изостављања одређеног и неодређеног члана)
Заменице
Сложене заменице са some-, any-, no-
Придеви и прилози
Придеви и прилози истог облика (fast, early, late, hard)
Промена значења (нпр. hard/hardly, near/nearly)
Везници
Везници у пару (as...as, both...and, so...as, either...or, neither...nor, not...only, but...also, though...yet)
Творба речи
Најчешћи суфикси (-hood, -ness, -ment, -ion/-ation) и префикси (co-, dis-, in-, mis-) за творбу именица
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Causative have/get (рецептивно)
Герунд (употреба после глагола enjoy, prefer, avoid ... и после израза It's no use, I can't help ...)
Модални глаголи (облици за прошлост и будућност)
Пасивне конструкције
Предлози (после глагола, придева и именица)
Фразални глаголи са on, off, up, down…(нпр. go on, turn on/off, turn up/down …)
Реченица
Релативне реченице
Погодбене реченице (иреалне)
Неуправни говор (са слагањем времена)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Именице
Изведене од глагола: aufstehen - Aufstand, absehen –Absicht, ankommen – Ankunft.
Род именица.
Придеви
Изведени суфиксацијом од глагола и именица: fehlerfrei, liebevoll, sprachlos, trinkbar.
Сложени (steinreich).
Придевска промена компаратив и суперлатива (mein älterer Bruder, mit der schönsten Frau).
Бројеви:
Основни и редни (der siebte erste; am siebten ersten).
Предлози
Са акузативом (Ich bin gegen dich), са дативом (Sie arbeitet bei einem Zahnarzt). Предлози са дативом или акузативом (Er ist in der Schule. Sie kommt in die Schule). Предлози са генитивом (während der Stunde, wegen der Grippe, trotz des schlechten Wetters, statt deines Bruders, innerhalb/ausserhalb der Arbeitszeit).
Глаголи
Глаголска времена: презент, претерит,перфект, плусквамперфект и футур слабих, јаких глагола, помоћних сложених, рефлексивних и модланих глагола. Глаголи са предлозима (warten auf, sich interessieren für). Конјуктив у функцији изражавања жеље и услова (Ich hätte gern... Ich möchte...Ich würde gern ...Wenn ich das wüsste...) Пасив радње: презент, футур, претерит и перфект, са модалним глаголом (Dieses Buch wird viel gelesen. Darüber soll oft gesprochen werden. Ihre Leisutungen sind viel gelobt worden.). Пасив стања: презент и претерит (Die Ware ist dem Kunden schon geliefert.)
Инфинитив са "zu" уз неке глаголе и изразе (Hast du noch viel zu lemen? Sie hat keine Lust /Zeit, keinen Wunsch, mit ihm darüber zu sprechen. Es ist gesund, viel Obst zu essen. Du brauchst dir keine Sorgen zu machen. Wann hat er aufgehört Fleisch zu essen?); um ...zu (Er spart, um ein neues Auto zu kaufen.), statt...zu, ohne...zu (Er hörte mir zu, ohne/statt etwas zu sagen.).
Везници и везнички изрази:
Wenn, falls; indem, anstatt, ohne dass, sodass/so...dass
Заменице
Релативне заменице у у номинативу, генитиву, дативу и акузативу (Hast du meinen Bruder gesehen, dergeradeweggegangenist. Das Buch, von dem wir gesprochen haben.).
Прилози
За време (gestern), место (nebenan), начин (allein), количину (viel, wenig), узрок (deshalb, deswegen,darum), намена и сврха (dazu, infolgedessen, folglich), заменички прилози (worauf, woran, damit, davon).
Реченице
Изјавне реченице, упитне реченице; независне и зависно-сложене реченице-уведене и неуведене (временске, узрочне, намерне, начинске, жељене, условне/реалне, иреалне). Ред речи у реченици.

IV РАЗРЕД
– осма година учења –
(2 часа недељно, 68 годишње)
Оперативни задаци на нивоу језичких вештина
СЛУШАЊЕ
Оспособљавање ученика за разумевање усменог говора.
Ученик треба да:
Говор у учионици
1) у потпуности разуме и реагује на усмене поруке у вези са активностима на часу, чак и ако час води непозната особа, под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Аудио и видео материјали: глобално разумевање
1) после првог слушања одређеног непознатог усменог текста, на пример монолошког излагања о познатој теми (приближног трајања до 6 минута), у зависности од степена познавања теме и контекста постави хипотезе у вези са:
(1) општом темом и садржајем датог усменог текста усмеравајући пажњу на релевантне језичке и нејезичке елементе (кључне речи, интонацију, говор тела и др.);
(2) структуром излагања.
Аудио /видео материјали: детаљно /селективно разумевање
1) после другог и по потреби трећег слушања (у зависности од сложености текста и налога за слушање):
(1)провери првобитно постављене хипотезе које се односе на врсту, садржај и структуру усменог текста;
(2)разуме све битне елементе садржаја усменог текста у зависности од циља слушања.
Монолошка излагања
1) уз евентуалну претходну припрему, прати јасно структурисана излагања о актуелним друштвеним темама и о онима из сфере сопственог интересовања у којима се користи стандардни језик.
Медији: информативне емисије
1) разуме општи смисао и битне појединости информативних радијских и телевизијских емисија о актуелним темама у којима се користи стандардни говор;
2) прати различите телевизијске емисије информативног карактера (документарци, интервјуи, дискусије, репортаже) у којима се обрађују актуелне теме;
3) разуме тему радио емисија (репортажа, интервјуа и слично, до 15 минута), као и њихов садржај, под условом да је говор стандардан и артикулација јасна.
Медији: забавне емисије
1) прати филмове, серије и различите друге телевизијске емисије у којима се обрађују релативно познате теме;
2) разуме тему и делове песама које слуша.
Спонтана интеракција
1) разуме спонтану интеракцију изворних говорника у вези са темама из свакодневног живота уз отежавајуће околности природне комуникације (бука, шумови итд.), под условом да је говор стандардан и јасно артикулисан.
Упутства
1) разуме упутства за употребу одређених средстава, предмета или апарата, под условом да не садрже много стручних елемената.
Стратегије
1) ослањајући се на општа знања и искуства, реконструише непознато на основу контекста и памти, репродукује и контекстуализује битне елементе поруке;
2) ослањајући се на своја језичка знања, поставља и проверава хипотезе о језичким формама;
3) увиђа које елементе није у потпуности разумео и у вези са њима тражи додатна обавештења.
ЧИТАЊЕ
Оспособљавање ученика за функционално читање и разумевање различитих, узрасно и садржајно примерених врста текстова ради информисања, извршавања упутстава и остварења естетског доживљаја (читање ради личног задовољства).
Ученик треба да:
Разликовање текстуалних врста
1) разликује фреквентне и мање фреквентне врсте текстова, познаје њихову макро и микро структуру и разуме њихову сврху и намену.
Препознавање и разумевање тематике текстова
– ниво глобалног разумевања
1) разуме појединачне информације сложенијих аутентничних, адаптиранихи неаутентничних текстова, као и њихов општи смисао;
2) разуме текстове дужине до 250 речи о конкретним темама из различитих области интересовања, са значајним степеном исправног поимања и тумачења садржаја.
Глобално разумевање у оквиру специфичних текстова
1) разуме општи смисао и појединачне детаље приватне кореспонденције свакодневне тематике, као и општи смисао и најфреквентније фразе карактеристичне за пословну кореспонденцију;
2) разуме главну нит и суштину образложења у представљању неког проблема у једноставнијим текстовима аргументационог типа (нпр. у новинским колумнама или писмима читалаца), али и у другим врстама текстова у којима се јавља аргументација;
3) разуме битне елементе и општи садржај ограничено комплексних информативних текстова, уз повремено коришћење речника и приручника или наставникову помоћ.
Препознавање и разумевање појединачних информација
– ниво селективног разумевања
1) уме да у познатим и мање познатим врстама текстова пронађе велики број релевантних информација.

Разумевање стручних текстова
1) разуме нешто дужа упутства о начину употребе техничких и других апарата, писана јасним језиком, поткрепљена примерима конкретне употребе и/или илустрацијама;
2) уме да прати специјализоване публикације и изван свог подручја активности, користећи повремено речник или неко друго помоћно средство.
Разумевање књижевног текста
1) разуме једноставније савремене литерарне текстове писане уобичајеном и стилски неспецификованом лексиком, уз повремену помоћ наставника или консултовање речника/приручника.
ГОВОР
Оспособљавање ученика за кратко монолошко излагање и за учешће у дијалогу на страном језику.
Ученик треба да:
Монолошко излагање
Описивање
1) описује и извештава о догађајима и искуствима, служећи се ширим фондом израза које вешто примењује;
2) опише карактеристичне детаље неког догађаја;
3) исприча причу или изнесе неки опис једноставним „листањем" и ређањем елемената;
4) једноставним речима опише и укратко упоређује ствари и догађаје.
Аргументовање
1) аргументује ставове и мишљења тако да га саговорник, без потешкоћа и скоро током целог излагања, разуме;
2) у излагању нагласи битне чињенице неког догађаја из личног искуства, укратко их образложи и објасни своје мишљење.
Излагање пред публиком
1) у презентацији, између осталог, изнесе свој вредносни став о темама везаним за лично искуство и интересовања;
2) одговори на непосредна питања која се надовезују, под условом да се могу поновити;
3) интерпретира радњу неког филма или књиге и опише свој доживљај о њима.
Интеракција
Разумевање изворног говорника
1) разуме довољно добро како би се, без претераног напора, сналазио у уобичајеним ситуацијама.
Неформални разговор (између пријатеља)
1) на учтив начин изражава своја уверења, ставове, слагања и неслагања;
2) предлаже и реагује на предлоге;
3) прати дискусије/разговоре одређеног трајања, под условом да се говори разговетно и стандардним језиком.
Формална комуникација
1) активно учествује у уобичајеној формалној дискусији о познатим темама на стандардном језику када саговорник говори разговетно и где обично долази до размене информација, добијања упутстава или решавања неких практичних проблема;
2) прати промене тема у формалној дискусији о познатим темама из домена личних интересовања или струке, уколико се разговор води полако и разговетно;
3) сналази се у неуобичајеним ситуацијама на јавном месту (у продавници, пошти или банци) када нпр. захтева замену неке неисправне робе или производа;
4) добије додатна обавештења.
Функционална сарадња
1) пренесе своје мишљење и реакције у односу на могућа решења и потезе које треба предузети, дајући кратка образложења и разлоге за тако нешто;
2) иницира саговорнике да изнесу своје мишљење о томе шта треба да се уради.
Интервјуисање
1) преузме извесну иницијативу током консултација или разговора (покретање нове теме), али у приличној мери остаје зависан од интерактивног деловања самог саговорника.
ПИСАЊЕ
Оспособљавање ученика за писање краћих текстова различитог садржаја
Ученик треба да:
Теме
1) прецизно опише актуелна дешавања, неки стварни или измишљени догађај;
2) пише јасно структурисане текстове из области личног интересовања;
3) резимира прочитану причу, новински чланак, филм и слично и објасни свој став у вези са актуелним дешавањем, о апстрактним културолошким појавама и догађајима, као што су музика или филм.
Текстуалне врсте и дужина текста
1) пише формалне и неформалне текстове (до 120 речи);
2) парафразира и резимира текстове о темама у вези са свакодневним животом, разонодом, путовањима, актуелним дешавањима и свог домена интересовања и образлаже своје ставове;
3) напише прегледан, целовит и разумљив текст од почетка до краја;
4) правопис, кохерентност и кохезија текста су прилично добри.
Лексика и комуникативне функције
1) исказује добро владање лексиком на вишем нивоу из приватног домена, као и у вези са са специфичним темама за одређене школске предмете, али долази повремено до грешака када се ради о изражавању сложенијих мисли и идеја;
2) може да описује своје утиске употребљавајући једноставне изразе, даје дужи и прецизан опис свакодневних радњи из свог окружења (људи, места, школско искуство и слично), описује активности из прошлости и лично искуство;

3) може да на разложан, једноставан и непосредан начин пише о великом броју блиских тема у оквиру свог подручја интересовања;
4) у стању је да опише своје планове за будућност;
5) може да опише радњу књиге или филма и да опише своје реакције;
6) може да образложи мишљење, планове и догађаје.
СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
Стицање и овладавање социокултурним компетенцијама неопходним за писану и усмену употребу језика.
Ученик треба да:
Вербална и невербална комуникација са представницима
других култура
1) препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са знањима из страног језика, али и из осталих области школских знања и животних искустава.
Интеркултурна знања и активности
1) гради сопствени идентитет као интеркултурна личност, јачајући свест о вредности различитих култура и развијајући способност за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.
МЕДИЈАЦИЈА И ПРЕВОЂЕЊЕ
Оспособљавање ученика за посредовање између особа ради споразумевања.
Усмена медијација
1) препричава садржај кратког аутентичног текста аудио или визуелног записа и краће интеракције на Л2;
2) сажима садржај кратког адаптираног писаног или усменог текста, са Л2 (страног језика) на Л1 (матерњи језик) и обрнуто, прилагођавајући га саговорнику.
Писана медијација и превођење
1) писано преноси поруке на Л2 додајући, по потреби, објашњења и обавештења;
2) користи речнике, посебно једнојезичне, за писано преношење порука уз консултације се са наставником;
3) користи општа знања из других области у циљу што успешнијег писаног превођења са Л2 (страног језика) на Л1 (матерњи језик) краћих адаптираних текстова уз употребу речника, пратеће литературе и информационих технологија.

ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења граматичких садржаја је обезбеђивање основе за успешну комуникацију на страном језику. Кроз наставу енглеског језика континуирано се обнављају језичке структуре обрађене у претходним разредима, али се знања проширују новим употребама, функцијама, значењем. Граматика се презентује у складу са нивоом учења, функционалном прогресијом и кроз лексички контекст. Ученици се подстичу на закључивање и откривање правила, а затим примену знања у разноврсним комуникативним ситуацијама.
Именице
Сложенице (нпр. breakdown, software, passer-by…)
Множина именица (посебни случајеви)
Члан (утврђивање и проширивање опсега употреба
и изостављања одређеног и неодређеног члана)
Везници
Повезивање зависне реченице са главном (when, that, while, because, although, though, since, after, as, if, until, as if, as though, so that, in order that)
Творба речи
Одрични префикси (un-, in-, im-, ir-, dis-)
Суфикси за прављење придева (-able, -ary, -ful, -less, -ous, -ic, -ical…)
Глаголи
Обнављање обрађених глаголских времена
Simple and continuous forms (глаголи стања и акције: think, feel, look, see, smell, taste, appear)
Наративна глаголска времена (Past Simple, Past Continuous, Past Perfect)
Used to/would за уобичајене радње у прошлости
Глаголи праћени герундом или инфинитивом
Must have/could have/can’t have (спекулисање о прошлости)
Предлози у изразима за време
(нпр. on time/in time, at the end/in the end/at last …)
Фразални глаголи (проширивање опсега)
Реченица
Неуправни говор (са слагањем времена; различити типови реченица)
Погодбене реченице (обнављање сва три типа)

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК
Именице
Изведене од глагола: aufstehen - Aufstand, absehen –Absicht, ankommen – Ankunf.
Поименичени партиципи: die Studierenden, der Angestellte.
Придеви
Изведени суфиксацијом од глагола и именица: fehlerfrei, liebevoll, sprachlos, trinkbar.
Сложени (steinreich).

Придевска промена компаратива и суперлатива (mein älterer Bruder, mit der schönsten Frau).
Партиципи у атрибутској употреби: das weinende Kind, der zerbrochene Spiegel.
Члан:
Одређени (der, die, das), неодређени (ein, eine), нулти, присвојни (mein, dein), показни (dieser, jener), негациони (kein, keine), неодређени (mancher, solcher, einige). Употреба члана у номинативу (субјект), акузативу и дативу (директни и индиректни објекат), партитивном генитиву (die Hälfte des Lebens), посесивном генитиву (die Mutter meiner Mutter).
Бројеви:
Основни и редни (der siebte erste; am siebten ersten).
Предлози
Са акузативом (Ich bin gegen dich), са дативом (Sie arbeitet bei einem Zahnarzt). Предлози са дативом или акузативом (Er ist in der Schule. Sie kommt in die Schule). Предлози са генитивом (während der Stunde, wegen der Grippe, trotz des schlechten Wetters, statt deines Bruders, innerhalb/ausserhalb der Arbeitszeit).
Глаголи
Глаголска времена: презент, претерит,перфект, плусквамперфект и футур слабих, јаких глагола, помоћних сложених, рефлексивних и модланих глагола. Глаголи са предлозима (warten auf, sich interessieren für). Конјуктив у функцији изражавања жељеи услова (Ich hätte gern... Ichmöchte...Ichwürdegern ...Wennichdaswüsste...) Пасив радње: презент, футур, претерит и перфект, са модалним глаголом (Dieses Buch wird viel gelesen. Darüber soll oft gesprochen werden. Ihre Leisutungen sind viel gelobt worden.) Пасив стања: презент и претерит (Die Ware ist dem Kunden schon geliefert.).
Инфинитив са „zu“ уз неке глаголе и изразе (Hast du noch viel zu lemen? Sie hat keine Lust /Zeit, keinen Wunsch, mit ihm darüber zu sprechen. Es ist gesund, viel Obst zu essen. Du brauchst dir keine Sorgen zu machen. Wann hat er aufgehört Fleisch zu essen?); um ...zu (Er spart, um ein neues Auto zu kaufen.), statt...zu, ohne...zu (Er hörte mir zu, ohne/statt etwas zu sagen.).
Везници и везнички изрази:
Wenn, falls; indem,anstatt, ohne dass, sodass/so...dass, двојни везници sowohl...als auch, weder .... noch, nicht nur....sondern auch, zwar.... aber, je.... desto, wie, als ob.
Заменице
Релативне заменице у у номинативу, генитиву, дативу и акузативу (Hast du meinen Bruder gesehen, der gerade weggegangen ist. Das Buch, von dem wir gesprochen haben.).
Прилози
Редослед прилога/прилошких одредби у реченици (време, узрок, начин, место)
Паритиципи у функцији прилога/прилошке одредбе: Er hörte schweingend zu. Von der Reise zurückgekehrt, traf er niemanden zu Hause an.
Реченице
Изјавне реченице, упитне реченице; независне и зависно-сложене реченице –уведене и неуведене (временске, узрочне, намерне, начинске, жељене, условне/реалне, ireалне)
Ред речи у реченици (место објекта у дативу и акузативу у реченици)

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
Облици наставе
Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:
1) комуникативна настава страних језика уз примену облика рада у групама и паровима, додатних средстава у настави (АВ материјали, ИТ, игре, аутентични материјали, итд.), као и уз примену принципа наставе засноване на сложеним задацима који не морају бити искључиво језичке природе (task-based language teaching; enseñanza por tareas, handlungsorientierter FSU).
Место реализације наставе
1) Настава се реализује у учионици или одговарајућем кабинету.
Препоруке за реализацију наставе
1) Слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом намењеним развоју и провери разумевања говора;
2) Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по уогама, симулације итд.);
3) Активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу, организација тематских вечери и сл.);
4) Дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
5) Обимнији пројекти који се раде у учионици и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
6) Граматичка грађа добија свој смисао тек када се доведе у везу са датим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације;
7) Полазиште за посматрање и увежбавање језичких законитости јесу усмени и писани текстови различитих врста, дужине и степена тежине; користе се, такође, изоловани искази, под условом да су контекстуализовани и да имају комуникативну вредност;
8) У сваком разреду планира се израда два писмена задатка.
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА
Матерњи језик, историја, историја уметности, музичко и ликовно образовање, информатика.

РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКУ ЗА 1, 2. И 3. РАЗРЕД ПО НОВОМ ПРОГРАМУ („Сл. гласник РС", бр. 11/16)

ОПШТИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА СТРАНЕ ЈЕТИКЕ

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ (облик, метод наставе, наставна средства)	ВРСТЕ АКТИВНОСТИ у образовно-васпитном раду при обради теме
Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

Cilj i zadaci

Cilj nastavnog predmeta računarstvo i informatika je sticanje znanja, ovladavanje veštinama i formiranje vrednosnih stavova koji doprinose razvoju informatičke pismenosti neophodne za dalje školovanje, život i rad u savremenom društvu, kao i osposobljavanje učenika da efikasno i racionalno koriste računare na način koji ne ugrožava njihovo fizičko i mentalno zdravlje.

Zadaci nastave računarstvo i informatika su da učenici:

– razviju svest o neophodnosti korišćenja računara u svakodnevnom životu i radu i značaju informatike za funkcionisanje i razvoj društva;
– ovladaju korišćenjem programa za obradu teksta i tabelarnih podataka i kreiranje dokumenata u kome su integrisani tekst, slika i tabela;
– efikasno koriste programski jezik zasnovan na prozorima za rešavanje različitih problema u daljem obrazovanju, profesionalnom radu i svakodnevnom životu;
– steknu znanja potrebna za podešavanje parametara operativnog sistema na nivou korisničkog interfejsa, korišćenje mogućnosti operativnih sistema i sistema datoteka konkretnog operativnog sistema;
– razumeju principe funkcionisanja interneta, lokalnih mreža i osposobe se za korišćenje mrežnih resursa, internet servisa i sistema za elektronsko učenje;
– jačaju sposobnost za precizno i koncizno definisanje problema; upoznaju se sa algoritamskim načinom rešavanja problema i osnovnim algoritmima;
– razviju sposobnosti pisanja programa vođenih događajima i razumeju principe kreiranja modularnih i dobro struktuiranih programa;
– upoznaju osnovni koncept i principe Veb dizajna i Veb programiranja, razumeju logiku animacije i ovladaju njenom upotrebom u kreiranju sopstvenih Veb projekata;
– upoznaju osnovne koncept i principe različitih paradigmi programiranja (proceduralno, objektno, funkcionalno, logičko);
– upoznaju principe predstavljanja i obrade crteža i slika na računaru i ovladaju tehnikama korišćenja jednog od grafičkih programa za obradu crteža i slika;
– upoznaju načine izrade prezentacija i osposobe se za izradu jednostavnijih prezentacija;
– upoznaju koncept baze podataka, njenu organizaciju, korišćenje upita za dobijanje traženih podataka iz baze, pravljenje izveštaja i distribuciju podataka;

– jačaju sposobnost rešavanja problema razvojem logičkog i kritičkog mišljenja;
– unaprede sposobnosti za brzo, efikasno i racionalno pronalaženje informacija korišćenjem računara, kao i njihovo kritičko analiziranje, skladištenje i prenošenje;
– razviju preciznost, racionalnost i kreativnost u radu sa računarom;
– unaprede strategije i tehnike samostalnog učenja koristeći mogućnosti računara i razviju spremnost za učenje tokom celog života;
– na adekvatan način koriste prednosti računara i društvenih mreža u udruživanju sa drugima i pokretanju akcija čiji je cilj širenje korisnih informacija ili pružanje pomoći i podrške onima kojima je to potrebno;
– primene stečena znanja i veštine u savladavanju programa drugih nastavnih predmeta;
– izgrade pravilne stavove prema korišćenju računara, bez zloupotrebe i preterivanja koje ugrožava njihov fizičko i mentalno zdravlje;
– upoznaju savremena ergonomska rešenja koja olakšavaju upotrebu računara i izgrade spremnost za praćenje novih rešenja u oblasti informatičke tehnologije.

Prvi razred
oba tipa gimnazije
(0+2 časa nedeljno, 74 časa godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

1. Osnovi informatike (10)

– Osnovni pojmovi informatike i računarstva (informacije, podaci, informaciono-komunikacione tehnologije, predmet i oblasti informatike i računarstva).

– Predstavljanje informacija u digitalnim uređajima (digitalizacija, predstavljanje slika, zvuka, teksta, brojevni sistemi, zapis brojeva, jedinice za merenje količine informacija).

– Razvoj informacionih tehnologija (prikupljanja, skladištenja, obrade, prikazivanja i prenosa podataka).

– Uticaj savremene računarske tehnologije na život ljudi (značaj i primena računara, karakteristike informacionog društva, uticaj korišćenja računara na zdravlje, bezbednost i privatnost).

2. Arhitektura računarskog sistema (6)

– Struktura i princip rada računara.

– Procesor.

– Memorijska hijerarhija.

– Ulazno-izlazni uređaji.

– Magistrale.

– Savremena hardverska tehnologija.

– Uticaj komponenti na performanse računara.

3. Programska podrška računara (4)

– Aplikativni softver.

– Sistemski softver.

– Operativni sistem.

– Distribucija softvera (verzije i modifikacije programa, vlasništvo nad softverom, zaštita prava na intelektualnu svojinu).

4. Osnove rada u operativnom sistemu sa grafičkim
interfejsom (6)

– Osnovni elementi GKI i interakcija sa njima (radna površina, prozori, meniji, dugmad, akcije mišem, prečice na tastaturi, ...).

– Osnovna podešavanja operativnog sistema (podešavanje datuma i vremena, radne površine, regionalna podešavanja, podešavanja jezika i tastature, korišćenje i podešavanje korisničkih naloga).

– Instaliranje i uklanjanje programa (aplikativnih programa, drajvera).

– Rad sa dokumentima i sistemom datoteka.

– Sredstva i metode zaštite računara i informacija.

5. Obrada teksta uz pomoć računara (12)

– Pristupi unosu i obradi teksta (tekst-editori, jezici za obeležavanje, tekst-procesori).

– Radno okruženje tekst-procesora i njegovo podešavanje.

– Unos teksta i njegovo jednostavno uređivanje (efikasno kretanje kroz tekst, kopiranje, premeštanje, pretraga, zamena teksta).

– Formatiranje i oblikovanje teksta (stranice, pasusa, karaktera).

– Posebni elementi u tekstu (liste, tabele, slike, matematičke formule, ...).

– Korišćenje i izrada stilova, generisanje sadržaja.

– Alatke integrisane u tekst-procesore (provera gramatike i pravopisa, redigovanje teksta, bibliografske reference, indeks pojmova, cirkularna pisama, ...).

– Korišćenje gotovih šablona i izrada sopstvenih šablona.

– Štampa dokumenata.

6. Slajd-prezentacije (6)

– Prezentacije i njihova primena (pravila dobre prezentacije, etape u izradi prezentacija).

– Radno okruženje programa za izradu slajd-prezentacija i njegovo podešavanje (pogledi na prezentaciju).

– Kreiranje slajdova (umetanje i formatiranje teksta, grafikona, slika, zvučnih i video-zapisa, ...).

– Skladno formatiranje slajdova (master slajd).

– Animacije (animacije objekata na slajdovima, animacije prelaza između slajdova, automatski prelazak između slajdova i snimanje naracije).

– Interaktivne prezentacije (hiperveze, akciona dugmad).

– Štampanje prezentacije.

7. Uvod u računarske mreže i internet (8)

– Pojam i vrste računarskih mreža.

– Organizacija uređaja u mreži (mrežna topologija, klijenti, serveri, p2p).

– Mrežni slojevi, mrežni hardver i mrežni softver.

– Globalna mreža (internet).

– Internet-provajderi i tehnologije pristupa internetu.

– Servisi interneta (elektronska pošta, veb, društvene mreže, blogovi, forumi, učenje, mape, elektronska trgovina i bankarstvo, audio i video komunikacija).

– Lepo ponašanje, pravo i etika na internetu. Bezbednost i privatnost na internetu.

8. Uvod u algoritme (20)

– Zašto učiti algoritme i programiranje?

– Pojam proceduralnog algoritma, struktura algoritma i načini opisivanja algoritama.

– Primeri algoritama.

– Vizuelno (blokovsko) programiranje.

Navedeni fond časova obuhvata obradu novog gradiva, utvrđivanje i obnavljanje i provere znanja.

Uputstvo za realizaciju

Nastava se izvodi u dvočasu, sa polovinom odeljenja u računarskom kabinetu.

Na početku nastave uraditi proveru nivoa znanja i veština učenika, koja treba da posluži kao orijentir za organizaciju i eventualnu individualizaciju nastave.

U uvodnom delu dvočasa nastavnik ističe cilj i zadatke odgovarajuće nastavne jedinice, zatim realizuje teorijski deo neophodan za rad učenika na računarima. Uvodni deo dvočasa, u zavisnosti od sadržaja nastavne jedinice, ne bi trebalo da traje više od 30 minuta. Nakon toga organizovati aktivnost koja, u zavisnosti od teme, podstiče izgradnju znanja, analizu, kritičko mišljenje, interdisciplinarno povezivanje. Aktivnost treba da uključuje praktičan rad, primenu IKT, povezivanje i primenu sadržaja različitih nastavnih predmeta, tema i oblasti sa kojima se susreću izvan škole. Aktivnosti osmisliti tako da povećavaju motivaciju za učenje i podstiču formiranje stavova, uverenja i sistema vrednosti u vezi sa razvojem jezičke i informatičke pismenosti, zdravim stilovima života, razvojem kreativnosti, sposobnosti vrednovanja i samovrednovanja.

Pri realizaciji programa dati prednost projektnoj, problemskoj i aktivnoj nastavi, kooperativnom učenju, izgradnji znanja i razvoju kritičkog mišljenja. Podsticati timski rad i saradnju naročito u oblastima gde nastavnik proceni da su prisutne velike razlike u predznanju kod pojedinih učenika. Ukoliko uslovi dozvoljavaju dati učenicima podršku hibridnim modelom nastave (kombinacijom tradicionalne nastave i elektronski podržanog učenja), pogotovo u slučajevima kada je zbog razlika u predznanju potrebna veća individualizacija nastave.

Pri realizaciji tematske celine Osnovi informatike učenici bi trebalo da se upoznaju sa predmetom izučavanja informatike i računarstva, sa osnovnim pojmovima kojima se ove oblasti bave (pojam informacija, podataka, znanja) i sa osnovnim oblastima informatike i računarstva.

Potrebno je zatim uvesti pojam digitalizacije (diskretizacije), objasniti kako se u digitalnim uređajima sve informacije predstavljaju (kodiraju) pomoću brojeva i prodiskutovati prednosti digitalnog u odnosu na analogni zapis. Učenici bi trebalo da steknu predstavu o tome kako se kodiraju tekstualne, grafičke i zvučne informacije. Uvesti pojam brojevnih osnova (pre svega binarne, dekadne, heksadekadne i oktalne) i prikazati kako je moguće broj zapisati u nekoj od navedenih brojevnih osnova i pročitati broj zapisan u nekoj osnovni (uz pomoć digitrona, ali i bez njega). Učenici treba da usvoje pojmove bit, bajt, i redove veličine za merenje količine informacija.

Razvoj informacionih tehnologija sagledati u kontekstu značaja razvoja ovih tehnologija za razvoj i širenje pismenosti i razvoj ljudskog društva uopšte. Podstaći učenike da povezuju razvoj IKT-a sa temama iz istorije, matematike, fizike i ostalim oblastima ljudske delatnosti. Iz ovog ugla sagledati značaj informatike, oblasti primene računara (i njihov razvoj) i karakteristike informacionog društva. Ne insistirati na preciznom poznavanju činjenica (ne analizirati detaljno performanse određenih računara, ne insistirati na tačnom poznavanju godina uvođenja određenih tehnologija), već ovu priču učiniti što zanimljivijom i prijemčivijom učenicima.

Skrenuti pažnju učenicima na društvene promene koje je izazvala informaciona revolucija i na pozitivne promene koje su IKT donele u sve segmente ljudskog života. Razviti kod učenika svest i o opasnostima i neophodnim merama zaštite zdravlja od preterane i nepravilne upotrebe računara kao i o pitanjima bezbednosti i privatnosti prilikom upotrebe uređaja, naročito u danas neizbežnom mrežnom okruženju.

Pri realizaciji tematske celine Arhitektura računarskog sistema potrebno je da učenici steknu znanja o strukturi (hardveru) i principu rada računara (ali bez upuštanja u detalje tehničke realizacije, elektronske sheme i slično), funkciji hardverskih komponenti računara i njihovom uticaju na performanse računara. Učenici bi trebalo da znaju da navedu i praktično prepoznaju iz kojih se komponenti sastoji stoni ili prenosni računar. Pri tom, prva, površna klasifikacija razlikuje kućište, monitor, tastaturu, miš, štampač, dok druga, iz stručne perspektive mnogo važnija, razlikuje procesor, memorije, ulazno-izlazne uređaje i magistrale koje ih povezuju. Učenici bi trebalo da umeju da objasne ulogu procesora u funkcionisanju računarskog sistema (da poznaju pojam radnog takta, da razumeju ulogu registara, aritmetičko-logičke i kontrolne jedinice, da budu upoznati sa pojmom procesorskih instrukcija i svođenju kompleksnih operacija na niz elementarnih instrukcija), da objasne vrste i ulogu različitih memorija u računarima i da razlikuju unutrašnje memorije (keš, RAM) od spoljašnjih, skladišnih memorija (hard-diskova, fleš-memorija, SSD uređaja, optičkih diskova). Insistirati na hijerarhijskoj organizaciji memorija i objasniti razliku u brzini, kapacitetu i ceni različitih oblika memorija. Objasniti osnovne vrste ulazno-izlaznih uređaja i načine komunikacije sa njima. Opisati i različite vrste magistrala i njihovu ulogu u ostvarivanju komunikacije između različitih komponenata unutar računara.

Sa učenicima zajedno prodiskutovati karakteristike u tom trenutku aktuelne hardverske tehnologije (na primer, analizirati detalje hardverskih konfiguracija koje se opisuju u oglasima za prodaju računara). Učenici mogu analizirati konfiguracije školskih računara (uz pomoć podataka dostupnih iz operativnog sistema) i za domaći im je moguće zadati da analiziraju konfiguracije svojih kućnih računara. Učenicima je moguće prikazati i postupak rasklapanja i sklapanja računara i ukazati im na jednostavne kvarove koje mogu sami prepoznati i otkloniti.

Učenicima je moguće prikazati i arhitekturu i hardverske komponente savremenih mobilnih uređaja (tableta, pametnih telefona).

Pri realizaciji tematske celine Programska podrška računara potrebno je da učenici steknu znanja o značaju programske podrške (softvera) za funkcionisanje računara i uticaju na mogućnosti računara. Sa učenicima prodiskutovati softver koji oni svakodnevno koriste i na osnovu toga formirati klasifikaciju aplikativnog softvera (na primer, softver za pristup uslugama interneta, kancelarijski softver, softver za kreiranje i obradu multimedijalnih sadržaja, računarske igre, ...). Uvesti zatim pojam sistemskog softvera i učenicima razjasniti pojam i uloge operativnog sistema (OS) iz malo dublje perspektive nego što je to samo korišćenje interfejsa OS za osnovno upravljanje radom za računarom (ne upuštati se u napredne detalje rada OS, poput detalja raspoređivanja procesora, organizacije virtuelne memorije i slično). Opisati i prikazati i uslužni softver (na primer, antivirusne programe, zaštitne zidove i slično).

Učenicima skrenuti pažnju na pojam vlasništva nad softverom, softverskih licenci i zaštite autorskih prava. Opisati razliku između vlasničkog i slobodnog softvera i softvera otvorenog koda. Opisati i različite oblike distribucije softvera (probne verzije, delimične verzije). Učenicima (i na ličnom primeru) razvijati pravnu i etičku svest o autorskim pravima nad softverom, ali i nad podacima koji se distribuiraju putem mreže. Posebnu pažnju posvetiti potrebi korišćenja licenciranih programa, zaštiti programa i podataka, virusima i zaštiti od njih.

Pri realizaciji tematske celine Osnove rada u operativnom sistemu sa grafičkim interfejsom učenik treba da stekne znanja, veštine i navike bitne za uspešno korišćenje osnovnih mogućnosti operativnog sistema. Može se pretpostaviti da učenici već umeju pokreću i koriste aplikativne programe (na primer, programe koji su u sastavu operativnog sistema za prikaz multimedijalnih sadržaja, uređenje teksta, crtanje i jednostavna numerička izračunavanja, ali i druge programe instalirane na računar). Kroz nekoliko primera prikazati postupak instalacije i uklanjanja aplikativnih programa, ali i upravljačkih programa (drajvera) za određene uređaje. Učenik bi trebalo da ume da podesi osnovne parametre operativnog sistema (izgled okruženja, datum i vreme, regionalna i jezička podešavanja, uključivanje i isključivanje prikaza skrivenih datoteka, čestih ekstenzija datoteka, podešavanje podrazumevanog programa za rad sa određenim tipom datoteka i slično).Detaljno prikazati rad sa sistemom datoteka (fajlova, dokumenata). Učenik treba da razlikuje namenu datoteka i direktorijuma (fascikli, foldera, kataloga) i da poznaje namenu tipova datoteka koji se najčešće koriste (.txt, .jpeg, .avi, .docx, ...), da ume da iz programa, korišćenjem standardnih dijaloga, učita i snimi svoje dokumente u odabranom formatu na željene lokacije, da prebaci dokumente sa jednog na drugi uređaj ili particiju diska, da hijerarhijski organize svoje dokumente korišćenjem direktorijuma, da razlikuje logički i fizički pogled na sistem datoteka (na primer, da poznaju položaj fascikle Desktop ili Documents u višekorisničkom okruženju, da umeju da koriste prečice i biblioteke), da primenjuje tehnike arhiviranja i kompresije podataka, da ume da izvrši osnovne operacije sa sistemom datoteka iz komandne linije operativnog sistema (promeni tekući direktorijum, pregleda njegov sadržaj, kopira, obriše ili premesti određene dokuemnte i slično).

Skrenuti pažnju na česte koncepte koji se javljaju tokom rada u okruženjima sa GKI i na nivou operativnog sistema i na nivou različitih aplikativnih programa (na primer, prikazati koncept selekcije i načine selektovanja mišem i tastaturom, koncept kliborda i

primenu na kopiranje i prebacivanje podataka). Učenik treba da zna da prati i da odreaguje na najčešće poruke operativnog sistema (pri brisanju datoteka i kataloga; pri zatvaranju programa, a da nije prethodno sačuvan dokument, itd.). Pažnju posvetiti i pitanjima zaštite (podešavanja antivirusnog programa i zaštitnog zida).

Neki elementi ove tematske celine se mogu prožimati sa drugim tematskim celinama. Na primer, program kalkulator (koji se nalazi u okviru operativnog sistema) se može koristiti kada se uče brojevni sistemi, struktura i performanse konkretnog računara se mogu sagledati korišćenjem podataka o uređajima dobijenih od operativnog sistema itd.

Pri realizaciji tematske celine Obrada teksta na računaru potrebno je da učenik stekne znanja, veštine i navike neophodne za uspešno korišćenje programa za obradu teksta. Učenicima prikazati nekoliko različitih pristupa obradi teksta (WYSIWYG pristup i jezike za obeležavanje kakvi su LaTeX ili HTML). Objasniti razliku između čistih tekstuelnih dokumenata kreiranih u tekst-editorima (.txt dokumenti, obeleženi tekstovi, izvorni kodovi programa) i formatiranih tekstualnih dokumenata kreiranih u tekst-procesorima. Naglasiti da su osnovni koraci u radu sa tekstom (unošenje teksta, kretanje kroz tekst, kopiranje, isecanje i premeštanje delova teksta, pretraga i zamena) zajednički za široku klasu programa koji rade sa tekstom (tekst-editore, tekst-procesore, razne aplikativne programe, uobičajene kontrole za unos teksta). Insistirati da učenici umeju vešto i efikasno vrše osnovne operacije sa tekstom, korišćenjem samo tastature (da se kreću kroz tekst karakter po karakter, reč po reč, pasus po pasus, da koriste tastere Home i End, da selektuju tekst pomoću tastera Shift i kretanja kroz tekst, koriste prečice za kopiranje, isecanje i lepljenje i slično). Skrenuti pažnju učenicima na veštinu slepog kucanja i motivisati ih da u samostalnom radu savladaju tu veštinu.

Obučiti učenike za rad u jednom konkretnom procesoru teksta. Učenik treba da ume da podesi radno okruženje tekst procesora, unese tekst (u ćiriličkom i latiničkom pismu), sačuva uneti tekst, otvori postojeći tekstualni dokument, zatvori aktivni dokument, premešta sadržaj između više otvorenih dokumenata. Učenik treba da ume da izvrši osnovno formatiranje teksta (da podesi dimenzije stranice, margine, da podesi svojstva pasusa, fontove, svojstva karaktera i slično). Učenik treba da ume da tekst organzuje korišćenjem lista (numerisanih i nenumerisanih), da u tekst umetne i formatira tabele, da organizuje tekst u sekcije i složi ga u više kolona, da umetne u tekst i ispravno pozicionira specijalne simbole, datum i vreme, slike, dijagrame, formule, itd.

Pre prelaska na rad sa dužim i kompleksnijim dokumentima, potrebno je objasniti razliku između logičke strukture dokumenata i njihovog vizuelnog i stilskog oblikovanja i formatiranja i uvesti stilove kao osnovnu tehniku logičkog strukturiranja dokumenata. Insistirati na tome da u svim dužim dokumentima moraju biti korišćeni stilovi (postojeći i korisnički definisani). U složenije dokumente učenik treba da ume da umetne automatsku numeraciju stranica, da podesi podnožja i zaglavlja stranica, da automatski generiše sadržaj, indeks pojmova, spisak bibliografskih referenci i slično. Učenike treba upoznati sa logičkom strukturom tipičnih dokumenata (molbi, obaveštenja, itd.), školskih referata, seminarskih i maturskih radova i u svim vežbanjima potrebno je koristiti dokumente kakvi se sreću u realnom životu i insistirati na njihovoj uniformnosti i preglednosti, a ne na usiljenim estetskim podešavanjima (izbegavati dokumente koji nemaju smislen sadržaj i koji služe samo da prikažu što više različitih mogućnosti tekst-procesora). Za vežbu se može od učenika tražiti da neformatirani duži tekst formatiraju na osnovu datog uzora (na primer, na osnovu datog dokumenta u PDF formatu).

Učenicima prikazati alat za ispravljanje gramatičkih i pravopisnih grešaka, za komentarisanje i obeležavanja izmena u tekstu i slično.

Učenik treba da ume da pregleda tekstualni dokument pre štampe, podešava parametre za štampu i štampa.

Na kraju, učenicima je moguće prikazati i rad u nekoliko različitih programa za obradu teksta (naročito, ako je neki od njih „u oblaku”) i naglasiti sličnost sa tekst-procesorom korišćenim u prethodnom toku nastave.

Pri realizaciji tematske celine Slajd-prezentacije potrebno je da učenici shvate prednosti korišćenja slajd-prezentacija u različitim situacijama, prepoznaju situacije u kojima se može koristiti slajd-prezentacija, planiraju i izrađuju adekvatne prezentacije. Pri tome je potrebno da znaju osnovne etape pri razvoju slajd-prezentacije, osnovne principe dobrog dizajna prezentacije (broj informacija po slajdu, estetika, animacija u službi sadržaja).

Učenike treba obučiti korišćenju bar jednog programa za kreiranje slajd prezentacija. Učenik treba da ume da podesi radno okruženje, bira odgovarajući pogled na prezentaciju, kreira slajdove, postavlja na njih tekst i netekstualne objekte (slike, tabele, grafikone) dosledno ih formatira (koristi master slajd). Učenik treba da ume da kreira i interaktivne prezentacije koje sadrže linkove i akcionu dugmad, da podešava animacije objekata na slajdovima i animacije prelaska između slajdova, ali te animacije treba da budu jedino u funkciji sadržaja (izbegavati animacije „po svaku cenu” koje opterećuju prezentaciju).

Primeri prezentacija treba da budu smisleni, iz realnog života (najbolje je da se koriste slajd-prezentacije u kojima se obrađuju teme iz nastave, kako informatike i računarstva, tako i drugih predmeta). Učenici neke prezentacije mogu da kreiraju i u sklopu domaćih zadataka, a na času je moguće analizirati prezentacije napravljene kod kuće.

Na kraju, učenicima je moguće prikazati još nekoliko programa za kreiranje slajd-prezentacija (naročito, one „u oblaku”) i podvući sličnosti sa programom koji je korišćen tokom nastave.

Pri realizaciji tematske celine Uvod u računarske mreže i internet potrebno je da učenici razumeju osnovne principe po kojima funkcionišu računarske mreže i internet i sistematizuju svoje poznavanje i korišćenje različitih servisa koje savremeni internet i veb nude.

Učenik treba da bude upoznat sa različitim vrstama računarskih mreža (lokalne mreže, mreže širokog raspona), njihovom topologijom i organizacijom (klijent-server, p2p2). Učenicima prikazati mrežni hardver (rutere, svičeve, habove, mostove, modeme, ...) i komunikacionu opremu (kablove i tehnike bežične komunikacije). Neformalno objasniti značaj slojevitosti mreža i opisati osnovne mrežne slojeve i protokole. Navesti i osnovne vrste mrežnog softvera. Polazna tačka pri upoznavanju lokalnih mreža treba da bude konkretna školska mreža, kao i male kućne mreže. Detaljni pregled računarskih mreža predviđen je tokom nastave u četvrtom razredu, tako da u ovom trenutku pregled računarskih mreža može da bude samo informativnog karaktera.

Učenici od ranije umeju da koriste pregledače veba (čitače, brauzere) da pristupe različitim veb stranicama i pretraživače veba da potraže stranice koje ih zanimaju. Na određenom skupu primera prikazati dobre strategije za pretragu interneta i odabir relevantnih stranica iz prikazanih rezultata pretrage. Ako već nisu, učenike naučiti da otvore i podese nalog elektronske pošte i koriste elektronsku poštu za razmenu poruka i dokumenata. Učenicima prikazati različite oblike veb-sajtova (društvene mreže, blogove, forume, edukativne sajtove, geografske mape, sajtove za elektronsku trgovinu i bankarstvo i slično). Ilustrovati upotrebu programa za audio i video komunikaciju preko interneta i koristiti je u grupnom radu učenika (na primer, tokom izrade domaćih zadataka učenici mogu da sarađuju korišćenjem nekog servisa za audio i video komunikaciju, na primer, Skype ili Google Hangouts). Upoznati učenike i sa pojmom veb-aplikacija (tj. aplikacija „u oblaku”).

Skrenuti učenicima pažnju na lepo ponašanje na internetu (netiquette), kao i na etička i pravna pitanja pristupa sadržajima (autorska prava, licence).

Takođe, prodiskutovati važna pitanja bezbednosti i privatnosti na internetu (naročito u kontekstu upotrebe društvenih mreža). Pri svemu ovome neophodno je permanentno raditi na razvijanju svesti o važnosti poštovanja pravnih i etičkih normi pri korišćenju Interneta, kritičkom prihvatanju informacija sa veba, poštovanju autorskih prava pri korišćenju informacija sa veba, poštovanju prava privatnosti.

Tematska celina Uvod u algoritme u prvom i zatim Uvod u programiranje u drugom razredu su osnova za dalju nadogradnju znanja iz programiranja u trećem razredu. Nastavu treba organizovati tako da se kod učenika razvija logičko i kritičko mišljenje prilikom rešavanja postavljenih problema.

Pre početka nastave programiranja, kroz par časova, učenicima treba objasniti važnost algoritamskog pristupa rešavanju problema i veštine programiranja u današnjem svetu za sve, pa i za učenike koji se neće profesionalno baviti programiranjem. Učenike treba upoznati sa pozitivnim uticajem nastave programiranja na razvoj preciznog, formalnog izražavanja i na razvoj logičkog mišljenja. Često se u životu dešava da treba da organizujemo neku grupu ljudi i da im objasnimo kako da urade neki posao, a poznavanje tehnika opisivanja algoritama će nam pomoći da tu uvek uradim na jasan i nedvosmislen način. IKT uređaji nas često zbunjuju čudnim ponašanjem, koje se ispostavlja kao sasvim prirodno i normalno, ako razumemo stroge principe po kojima funkcionišu. Dalje, potrebno je učenicima kroz seriju pažljivo odabranih, jednostavnih primera prikazati mogućnost upotrebe tehnika algoritamskog razmišljanja i programiranja na automatizovanje praktičnih zadataka sa kojima se učenici i inače sreću tokom obrazovanja i ličnog i kasnije profesionalnog života. Danas su okruženja za programiranje takva da je uz veoma malo truda moguće napraviti aplikacije za mobilni telefon koja omogućavaju i puštanje muzike i prikaz slika i video-materijala, lako se povezuju sa internetom, omogućavaju deljenje informacija i slično. Pored implementiranja zaokruženih aplikacija, tehnike programiranja se mogu primeniti za pisanje različitih skriptova koji olakšavaju rešavanje različitih oblika problema (komandni skriptovi operativnog sistema, skriptovi u veb-stranicama, skriptovi u matematičkom, tehničkom i statističkom softveru, skriptovi u kancelarijskom softveru i slično). Tako je učenicima, na primer, moguće pokazati kako uz veoma malo programiranja (praktično kroz programe linijske strukture) u pogodnim okruženjima (na primer, GNU Octave ili SciPython) mogu mnogo jednostavnije da reše zadatke iz fizike i grafički prikažu rezultate, nego kada se to radi na klasičan način, uz pomoć običnog kalkulatora. Navesti učenicima koliko poznavanje principa algoritama i programiranja može pomoći skoro u svakoj profesiji (na primer, budući psiholozi i sociolozi koriste napredan statistički softver za obradu svojih podataka i da im elementi programiranja mogu pomoći da prilagode taj softver potrebama svoji specifičnih analiza, a budući stručnjaci za jezik mogu pomoću relativno jednostavnih programerskih tehnika izvući potrebne delove jezičkih korpusa i statistički ih obrađivati).

U narednih par časova, učenike je kroz nekoliko jednostavnih primera potrebno neformalno upoznati sa pojmom (proceduralnog) algoritma i različitih načina da se neki algoritam opiše. Učenicima je potrebno prikazati algoritme opisane na prirodnom jeziku, algoritme opisane na pseudokodu i algoritme opisane različitim dijagramskim jezicima (na primer, blok dijagrami toka programa).

Poželjno je jedan isti algoritam opisati na različite načine. Učenicima razjasniti šta se smatra elementarnim korakom u algoritmu, kako se koraci sekvencijalno mogu ređati jedan iza drugog, kako se vrši uslovno izvršavanje određenih delova algoritma (grananje) i kako se određeni delovi algoritma mogu ponavljati (petlje tj. ciklusi). Uvesti i mogućnost skoka (tzv. GOTO) na obeleženi korak (na primer, na broj koraka u algoritmu predstavljenom u obliku numerisanog niza koraka) i ukratko na primeru prodiskutovati mane takvih rešenja.

U nastavku, kroz nekih šest časova, je poželjno sa učenicima prodiskutovati veliki broj primera algoritama iz realnog života (na primer, kuhinjski recepti, organizacija letovanja korišćenjem interneta, određivanje pobednika u igri papir-kamen- makaze, slaganje Rubikove kocke, slaganje Hanojskih kula, pogađanje nepoznatog broja polovljenjem intervala), ali i iz prethodnog matematičkog obrazovanja (na primer, algoritam za sabiranje brojeva potpisivanjem, algoritam za određivanje zapisa broja u datoj osnovi, množenje dva polinoma, Euklidov algoritam za određivanje NZD, algoritam za određivanje najvećeg od tri data broja). Algoritme opisivati na razne načine (govornim jezikom, pseudokodom, dijagramima). Insistirati na tome da svi učenici mogu da sprovedu zadati algoritam korak po korak, eksplicitno zapisujući (na primer u obliku tabele) stanje, tj. tekuće vrednosti promenljivih tokom izvršavanja algoritma, pre nego što pređu na sledeći nivo, a to je samostalno osmišljavanje i opisivanje algoritama. Analizirati sa učenicima više različitih rešenja istog problema. Raditi na razvijanju svesti kod učenika o tome da rešenje problema treba da bude obrazloženo jasno i precizno (najbolji test je to da je algoritam opisan tako da ga drugi učenik može sprovesti bez ikakvih dodatnih uputstava), kao i da je potrebno da se rešenja do kojih se došlo provere i procene u odnosu na druga rešenja.

U sklopu desetočasovne obrade vizuelnog programiranja učenike upoznati sa nekim sistemom za učenje programiranja koji podržava zadavanje algoritma slaganjem blokova (na primer, Code.org, MIT Scratch, Alice). Kroz veliki broj primera učenike provesti kroz algoritme različite složenosti (od najjednostavnijih sekvenci koraka, pa do algoritama koji sadrže i složenije oblike grananja i ponavljanja). U složenijim primerima insistirati na dekompoziciji i raščlanjavanju problema na delove koji se zasebno lakše rešavaju (pristup programiranju odozgo-naniže). Insistirati na detaljnom testiranju rešenja, pažljivom praćenju svih poruka o greškama, izvršavanju algoritama korak po korak, tehnikama debagovanja i pronalaženju i ispravljanju grešaka.

II razred
oba tipa gimnazije
(60 časova godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

1. Rad sa tabelama (18)

Objasniti osnovne pojmove o programima za rad sa tabelama (tabela, vrsta, kolona, ćelija,…) i ukazati na njihovu opštost u programima ovog tipa.

Pri unošenju podataka u tabelu, objasniti razliku između različitih tipova podataka (numerički formati, datum i vreme), kao i greške koje mogu iz toga da nastanu. Prilikom manipulacija sa podacima (označavanja ćelija, kretanje kroz tabelu, premeštanje, kopiranje,…), ukazati na opštost ovih komandi i uporediti ih sa sličnim komandama u programima za obradu teksta.

Kod transformacija tabele ukazati na različite mogućnosti dodavanja ili oduzimanja redova, ili kolona u tabeli. Objasniti pojam opsega.

Kod formatiranja prikaza podatka u ćeliji, prikazati na primerima mogućnost različitog tumačenja istog numeričkog podatka (broj, datum, vreme). Takođe, naglasiti važnost dobrog prikaza podataka (visine i širine ćelija, fonta, poravnanja) i isticanja pojedinih podataka ili grupa podataka razdvajanjem različitim tipovima linija i bojenjem ili senčenjem.

Ukazati na povezanost podataka u tabeli i mogućnost dobijanja izvedenih podataka primenom formula. Objasniti pojam adrese i različite mogućnosti referenciranja ćelija. Ukazati na različite mogućnosti dodeljivanja imena podacima ili grupama podataka i prednosti korišćenja imena.

Prikazati funkcije ugrađene u program i obratiti pažnju na najosnovnije funkcije, posebno za sumiranje i sortiranje.

Ukazati na različite mogućnosti automatskog unošenja podataka u seriji.

Posebnu pažnju posvetiti različitim mogućnostima grafičkog predstavljanja podataka. Ukazati na promene podataka definisanih u tabeli formulama, i grafikonu u slučaju izmene pojedinih podataka u tabeli. Ukazati na mogućnost naknadnih promena u grafikonu, kako u tekstu, tako i u razmeri i bojama (pozadine slova, skale, boja, promena veličine,…).

Ukazati na važnost prethodnog pregleda podataka i grafikona pre štampanja, kao i na osnovne opcije pri štampanju.

Sve pojmove uvoditi kroz demonstraciju na primerima. Od samog početka davati učenicima najpre jednostavne, a zatim sve složenije primere kroz koje će sami praktično isprobati ono što je demonstrirao nastavnik.

Preporučljivo je da se svi novi pojmovi uvedu u prvih 10 časova tako što će učenici raditi zadatke koje je pripremio nastavnik (tekstualnim opisom zadatka ili zadatom konačnom tabelom, odštampanom, bez uvida u formule) a zatim učenicima dati konkretne male projekte različite prirode: da naprave elektronski obrazac (na primer predračun ili nešto slično), prikupljanje i obradu podataka koji se odnose na uspeh učenika iz pojedinih predmeta, neku pojavu ili proces iz drugih nastavnih i vannastavnih oblasti rada i interesovanja učenika.

2. Računarska grafika (11)

Uvod u računarsku grafiku (preporuka: 1 čas)

Objasniti razliku između vektorskog i rasterskog predstavljanja slike, prednosti i nedostatke jednog i drugog načina. Objasniti osnovne tipove formata slika i ukazati na razlike među njima. Ukazati na postojanje biblioteka gotovih crteža i slika.

Pri uvođenju pojmova rasterske i vektorske grafike, neka učenici na svojim računarima paralelno otvore prozore programa za crtanje koji je u sastavu operativnog sistema i npr. tekst-procesor, reći im da u oba nacrtaju elipsu i maksimalno zumiraju, nacrtaju zatim obojeni kvadrat preko dela elipse i pokušaju da ga „premeste”, pri svemu tome zahtevati od njih da izvode zaključke u vezi sa karakteristikama jedne i druge vrste grafike. Napraviti paralelu između ove dve vrste grafike u odnosu na crteže vodenim bojama i kolaže od papira. Kod nastavne jedinice koja se odnosi na formate datoteka ilustrovati konkretnim primerima, urađenim od jedne fotografije, zumirati slike, porediti veličine datoteka.

Primer programa za kreiranje i obradu rasterske grafike (preporuka: 6 časova)

Pripremiti za časove digitalni foto-aparat ili mobilni telefon sa kamerom i na času praviti fotografije. Na prethodnom času dati učenicima zadatak da donesu fotografije koje će na času skenirati. Učenici mogu na svojim fotografijama da uvežbavaju tehnike osnovnih korekcija i obrade fotografije: uklanjanje „crvenih očiju”, retuširanje, foto-montažu, promenu rezolucije i formata slike, a zatim naprave foto-album svih radova.

Primer programa za kreiranje vektorske grafike (preporuka: 4 časova)

Posebnu pažnju posvetiti projektovanju crteža (podeli na nivoe, uočavanju simetrije, objekata koji se dobijaju pomeranjem, rotacijom, transformacijom ili modifikacijom drugih objekata itd.), kao i pripremi za crtanje (izbor veličine i orijentacije papira, postavljanje jedinica mere, razmere, pomoćnih linija i mreže, privlačenja, uglova, itd.).

Kod crtanja osnovnih grafičkih elemenata (duž, izlomljena linija, pravougaonik, kvadrat, krug, elipsa) objasniti princip korišćenja alatki i ukazati na sličnosti sa komandama u različitim programima. Slično je i sa radom sa grafičkim elementima i njihovim označavanjem, brisanjem, kopiranjem, grupisanjem i razlaganjem, premeštanjem, rotiranjem, simetričnim preslikavanjem i ostalim manipulacijama. Ukazati na važnost podele po nivoima i osnovne osobine nivoa (vidljivost, mogućnost štampanja, zaključavanje).

Kod transformacija objekata obratiti pažnju na tačno određivanje veličine, promenu veličine (po jednoj ili obe dimenzije), promenu atributa linija i njihovo eventualno vezivanje za nivo. Posebno ukazati na razliku otvorene i zatvorene linije i mogućnost popunjavanja (bojom, uzorkom, itd.).

Ukazati na važnost promene veličine prikaza slike na ekranu (uvećavanje i umanjivanje crteža), i na razloge i načine osvežavanja crteža. Kod korišćenja teksta ukazati na različite vrste teksta u ovim programima, objasniti njihovu namenu i prikazati efekte koji se time postižu.

Kod štampanja ukazati na različite mogućnosti štampanja crteža i detaljno objasniti samo najosnovnije.

Za uvežbavanje dati učenicima konkretan zadatak da nacrtaju grb škole, svog grada ili sportskog društva, naslovnu stranu školskog časopisa, reklamni pano i sl.

3. Multimedija (5)

Obradu ove teme zasnovati na iskustvima učenika, rezimirati njihova znanja, zapažanja i iskustva u radu sa zvukom i videom.

Napraviti uporedni pregled nekoliko programa za reprodukciju zvuka.

Pri upoznavanju sa osnovnim formatima zapisa zvuka, napraviti paralelu između rasterske i vektorske grafike sa jedne strane i snimljenog i sintetičkog zvuka sa druge strane. Dati učenicima priliku da snime sopstveni glas i reprodukuju ga. Povezati sa temom izrade prezentacija u prvom razredu i mogućnošću snimanja naracije uz slajdove.

Napraviti uporedni pregled nekoliko programa za reprodukciju video-zapisa.

Rad sa video-zapisima zasnovati na video radovima učenika napravljenih na času ili pripremljenih unapred (u vidu domaćih zadataka). Potrebno je da učenici savladaju osnovne tehnike montaže video materijala, zvuka, efekata i natpisa.

Posebnu pažnju obratiti na problematiku autorskih prava i etičkih normi pri korišćenju tuđih zvučnih i video zapisa, kao i na poštovanje prava na privatnost osoba koje su bile akteri snimljenih materijala i tražnje njihovih dozvola za objavljivanje.

4. Napredno korišćenje interneta (6)

Veb aplikacije i deljenje dokumenata (preporuka: 3 časova)

Upoznati učenike sa principima, prednostima i nedostacima upotrebe veb-aplikacija i radom „u oblaku” (engl. Cloud computing). Podsticati učenike na razmišljanje i navoditi da oni izvode zaključke o ovoj temi.

Predstaviti učenicima različite sisteme za rad sa veb aplikacijama i deljenje dokumenata, a učenicima pružiti priliku da rade u jednom od njih.

Blog, viki, elektronski portfolio (preporuka: 3 časova)

Prikazati učenicima konkretne primere bloga, vikija, i elektronskog portfolija, razmotriti mogućnosti primene, učenicima pružiti priliku da kreiraju sadržaje i komentare na vebsajtovima i portalima sa slobodnim pristupom ili u sastavu školskog veb-sajta ili platforme za elektronski podržano učenje. Aktivnosti osmisliti tako da podstiču timski rad, saradnju, kritičko mišljenje, procenu i samoprocenu kroz rad na času, primenu u drugim nastavnim oblastima i domaće zadatke.

Posebnu pažnju obratiti na problematiku autorskih prava, etičkih normi, poštovanje prava na privatnost, pravilno pisanje i izražavanje i pravila lepog ponašanja u komunikaciji.

5. Uvod u programiranje (20)

„Uvod u programiranje” u drugom razredu su osnova za dalju nadogradnju znanja iz programiranja u trećem razredu. Nastavu treba organizovati tako da se kod učenika razvija logičko i kritičko mišljenje prilikom rešavanja postavljenih problema.

Programiranje kao način rešavanja problema (2)

Pre početka nastave programiranja učenicima treba objasniti važnost algoritamskog pristupa rešavanju problema i veštine programiranja u današnjem svetu za sve, pa i za učenike koji se neće profesionalno baviti programiranjem. Učenike treba upoznati sa pozitivnim uticajem nastave programiranja na razvoj preciznog, formalnog izražavanja i na razvoj logičkog mišljenja. Često se u životu dešava da treba da organizujemo neku grupu ljudi i da im objasnimo kako da urade neki posao, a poznavanje tehnika opisivanja algoritama će nam pomoći da tu uvek uradim na jasan i nedvosmislen način. IKT uređaji nas često zbunjuju „čudnim” ponašanjem, koje se ispostavlja kao sasvim prirodno i normalno, ako razumemo stroge principe po kojima funkcionišu.

6. Uvod u programiranje u tekstualnim programskim jezicima (18)

Nastava u drugom razredu treba da pomogne učenicima da naprave prelaz sa neformalnih i dijagramskih opisa algoritama na potpuno precizne opise algoritama zadate u vidu koda u nekom programskom jeziku. Učenike je potrebno upoznati sa pojmom programskog jezika, a zatim i sa nekim programskim jezikom i odgovarajućim sistemom ili bibliotekom specijalizovanom za nastavu programiranja. Takvi su rani nastavni programski jezici Logo i Karel, ali i savremeni sistemi, poput sistema Greenfoot implementiranog u programskom jeziku Java ili sličnih sistema implementiranih u drugim programskim jezicima (na primer, Python, C#, Lazarus/Delphi ili JavaScript). Poželjno je da tekstualni jezik u kome se vrši ova početna obuka programiranja bude neki programski jezik koji se koristi u savremenom programiranju. Jedna mogućnost je da se taj jezik koristi u nastavi i tokom trećeg razreda (da učenici ne bi morali da u trećem razredu uče novu sintaksu).

Nakon izlaganja određenog broja primera, skrenuti učenicima pažnju na osnovne pojmove programiranja koji se javljaju u napisanim programima (naredbe, izrazi, promenljive, konstante, dodeljivanje vrednosti, operatori, deklaracije, definicije, potprogrami, objekti, atributi, metodi i slično) i insistirati na tome da učenici u gotovim programima mogu da razlikuju osnovne elemente sintakse i da navedu njoj odgovarajuću semantiku.

Insistirati na primeni konvencija koje programe čine što razumljivijim ostalim programerima (nazubljivanje koda, pažljivo imenovanje promenljivih, izbegavanja ponavljanja koda, pisanje adekvatnih komentara).

Pošto je u nastavi programiranja u trećem razredu predviđeno pokrivanje nekih osnovnih koncepata objektno orijentisane paradigme (pre svega kreiranje i korišćenje objekata koji su deo biblioteke okruženja koje se koristi), poželjno je da se u uvodnom pregledu algoritama i programiranja pokriju ti koncepti. Za to su veoma pogodni Greenfoot (pogodan za nastavu u drugom razredu). Ovaj sistem je zasnovan na programskom jeziku Java, koji je široko rasprostranjen i može se koristiti i u nastavi u trećem razredu.

III razred
oba tipa gimnazije

SADRŽAJI PROGRAMA

1. Programski jezici i razvoj programa (2)
2. Objektno orijentisano programiranje (2)
3. Kreiranje aplikacija u integrisanom razvojnom okruženju (4)
4. Pregled osnovnih elemenata programskog jezika (6)
5. Algoritmi i programi linijske strukture (4)
6. Algoritamska dekompozicija i primena potprograma (4)
7. Algoritmi i programi razgranate strukture (10)
8. Algoritmi i programi ciklične strukture (16)
9. Složeni tipovi podataka i njihova upotreba u programima (8)
10. Pristup datotekama iz programa (4)

Način realizacije programa

Realizacija programa računarstva i informatike postiže se dobrom organizacijom nastavnog procesa, što praktično znači:

– racionalno korišćenje raspoloživog fonda časova,

– dobra organizacija praktičnih vežbi na računaru,

– dobar izbor zadataka koji se rešavaju.

Primere, koji se koriste u realizaciji nastave kao i fond časova posvećen obradi pojedinih tema može se prilagoditi pojedinačnim smerovima gimnazije. Ukoliko učenici imaju poteškoća u savladavanju nekih predviđenih tema, predlaže se da se odvoji veći broj časova za njihovo uvežbavanje, pa i po cenu da se neke naprednije teme obrade u manjem obimu ili čak potpuno izostave (na primer, ako nastavnik proceni da je učenicima teško da savladaju jednodimenzionalne nizove, bolje je posvetiti veći broj časova njihovoj obradi, nego po svaku cenu insistirati da se obrade i višedimenzionalni nizovi).

U pogledu organizacije rada, značajno je obratiti pažnju na sledeće elemente:

– Teorijska nastava se izvodi sa celim odeljenjem i, po potrebi, nastavnik praktično demonstrira postupak rešavanja problema uz upotrebu računara. Ukoliko uslovi to dozvoljavaju, preporučuje se izvođenje i teorijske nastave u računarskom kabinetu.

– Za izvođenje vežbi odeljenje se deli na dve grupe. Uvežbavanje i praktičan rad izvodi se u računarskom kabinetu, pod kontrolom nastavnika. Učenici izvode vežbe samostalno ili u grupama, uz potrebna uputstva nastavnika. Tokom vežbe učenicima treba ponuditi zadatke različite težine. Određen broj zadataka za samostalno rešavanje treba da zahteva primenu algoritama i tehnika koje su prikazane tokom teorijske nastave (na primer, ako se na teoriji prikaže određivanje maksimuma, na vežbama se može zahtevati određivanje minimuma nekog skupa vrednosti).

– Ocenjivanje učenika treba obavljati sistematski u toku školske godine. Elementi za ocenjivanje treba da budu rezultati rada na praktičnim vežbama, usmene provere znanja, kao i ukupan učenikov odnos prema radu. Nastavnik može proveru znanja da vrši i kroz najviše dva jednočasovna pismena zadatka, po jedan u svakom polugodištu.

Tokom izvođenja nastave i ocenjivanja insistirati na disciplinovanom i urednom pisanju programskog koda (nazubljivanju, pažljivom imenovanju promenljivih, pisanju komentara, izbegavanju delova koji se ponavljaju), jer je jedan od glavnih ciljeva ovog predmeta da razvije jasnoću i preciznost u izražavanju.

Uputstva za realizaciju pojedinačnih tema

1. Programski jezici i razvoj programa (2)

– Kratak pregled razvoja programskih jezika

– Faze u razvoju programa

– Okruženja za razvoj programa, prevođenje i izgradnja programa

Učenike podsetiti na pojam algoritma i načine opisa algoritama, kao i na pojam programskog jezika kao izražajnog sredstva za potpuno preciznu specifikaciju algoritama. Prikazati nekoliko najčuvenijih programskih jezika (na primer, Fortran, Cobol, Lisp, Algol, C, Pascal, Prolog, Basic, C++, Java, C#, JavaScript, PHP) i prodiskutovati njihov značaj i upotrebu tokom istorije, ali i u današnjem svetu. S obzirom na to da učenici nemaju puno iskustva u programiranju, ne insistirati na karakteristikama tih programskih jezika, kao ni na razjašnjavanju programskih paradigmi. Nakon opisa jezika višeg nivoa, prodiskutovati i pojam asemblerskog i mašinskog jezika, kroz neki elementarni primer, ali bez ulaženja u detalje. Opisati i pojam prevođenja programa.

Ukratko i samo informativno opisati najznačajnije faze u razvoju složenijeg softvera.

Ukratko opisati i razvoj okruženja za razvoj programa i koncept savremenih integrisanih razvojnih okruženja. Navesti osnovne komponente integrisanog okruženja (editor, kompilator, linker, debager) i ukratko objasniti postupak izgradnje izvršnog programa, tj. objasniti šta se sve dešava kada se pritisne dugme za pokretanje programa (naravno, samo informativno, bez ulaženja u tehničke detalje).

2. Objektno orijentisano programiranje (2)

– Objekti, atributi, metodi

– Klase i odnosi među klasama i objektima

Tokom obrade ove teme učenike upoznati sa osnovnim konceptima objektno orijentisane paradigme, ali samo u meri koja je potrebna da bi učenici mogli da kreiraju i koriste objekte biblioteke programskog jezika (na primer, objekte koji odgovaraju elementima korisničkog interfejsa). Učenicima je potrebno detaljno objasniti koncept objekta, njegovih atributa i njegovih metoda. Navesti primere objekata iz stvarnog sveta i njihovih mogućih atributa i metoda (bez prikaza njihove implementacije). Takođe, navesti određeni broj objekata koji predstavljaju računarske apstrakcije (na primer, prozor, dugme, tok). Nakon uvođenja objekata, definisati pojam klasa, i razjasniti odnos između klasa i objekata. Definisanje klasa i njihovu implementaciju moguće je prikazati samo informativno i to u kasnijim fazama nastave, kada učenici detaljno ovladaju svim elementarnijim konceptima (tipovima podataka, potprogramima). Detaljno objašnjavanje naprednijih koncepata (nasleđivanja, polimorfizma, agregacije, asocijacije) nije potrebeno (učenici nemaju dovoljno predznanje da ih u ovom trenutku razumeju, a ni potrebu da ih koriste u svojim programima).

3. Kreiranje aplikacija u integrisanom razvojnom okruženju (4)

– elementi razvojnog okruženja

– aplikacije sa komandno-linijskim i grafičkim korisničkim intefejsom

– struktura programa i projekta

– dizajn korisničkog interfejsa; pojam kontrola i vrste kontrola

– pojam događaja i obrade događaja; programiranje obrade događaja

– grafika (crtanje po prozoru)

– debagovanje

Pokazati učenicima razvojno okruženje izabranog programskog jezika. Objasniti razvojno okruženje i elemente radne površine.

Objasniti razliku između programa sa komandno linijskim interfejsom (KLI) i sa grafičkim korisničkim interfejsom (GKI) i prikazati kako se u odabranom okruženju započinje razvoj i jedne i druge vrste programa. Objasniti pojam projekta i kako se projekat kreira, čuva i otvara. Tokom nastave insistirati na kreiranju aplikacija sa GKI, ali prikazati i kreiranje aplikacija sa KLI u manjoj meri i gde je to adekvatno (na primer, u programima koji samo učitavaju neke brojeve, obrađuju ih i prikazuju rezultat u obliku jedog ili više brojeva).

Prilikom kreiranja aplikacija sa GKI mogu se uočiti dve etape koje se prepliću: etapa dizajna korisničkog interfejsa i etapa kodiranja. Kroz veoma jednostavne primere aplikacija objasniti učenicima ovaj postupak.

Upoznati učenike sa osnovnim kontrolama koje će biti korišćene u programima (prozori, polja za unos teksta, natpisi, dugmad). Naprednije kotrole moguće je uvoditi i u kasnijim fazama nastave (ali uvek je poželjno eksplicitno ih uvesti i opisati, pre korišćenja u primerima).

Tok aplikacije sa GKI vođen je događajima, koji se događaju asinhrono (obično na osnovu akcija korisnika aplikacije, kakva je klik na dugme, pritisak tastera ili prevlačenje mišem). Objasniti koncept događaja i mehanizam obrade događaja. Navesti i razjasniti osnovne vrste događaja.

Na početku opisa faze kodiranja aplikacije učenicima dati neki grubi pregled strukture programa. Opisati datoteke koje čine projekat i njihovu ulogu kao i opštu strukturu automatski generisanog koda u datoteci koju će učenici modifikovati (pre svega dopunjavati implementacijama metoda obrade događaja). Nakon prevođenja i izgradnje izvršnog programa, prikazati učenicima izvršnu datoteku i demonstrirati da ju je moguće pokretati potpuno nezavisno od integrisanog razvojnog okruženja (insistirati na tome da se taj kod može pokretati i na računarima na kojem razvojno okruženje uopšte nije instalirano).

Upotrebiti raniji pregled objektno orijentisanog programiranja da bi se objasnio pristup interfejsu iz programa. Prikazati definiciju klase koja predstavlja prozor (formu). Prikazati objekte kojima su predstavljene kontrole. Objasniti postupak generisanja metode za obradu događaja i prikazati generisane kosture tih metoda u programskom kodu.

Prikazati kako je iz metoda za obradu događaja moguće pristupati i menjati određene atribute kontrola koje su postavljene na prozor (formu), kao i određene atribute samog prozora. Provežbati određeni broj jednostavnih primera aplikacija koje tokom obrade događaja samo menjaju svojstva kontrola (na primer, pritskom na dugme, menja se njegova pozicija ili boja pozadine prozora, klikom na prozor on se pomera, klikom na neko od tri radio-dugmeta menja se poravnanje teksta u nekom natpisu, uneti tekst se prepisuje iz unetog polja u naslov prozora i slično). Obratiti pažnju da učenici u ovom trenutku još nisu prešli pregled osnovnih elemenata programskog jezika (izrazi, naredbe), tako da u metodima za obradu događaja još nije poželjno pisati složeniji kod (na primer, program koji sabira dva uneta broja zahteva poznavanje niski i brojeva i konverzije među njima, tako da se može prikazati kasnije).

Prikazati učenicima kako se radi sa grafikom (crtanje i bojenje različitih oblika), jer zadaci sa grafikom mogu biti veoma interesantni učenicima i navode ih da razvijaju geometrijske sposobnosti i veštine projektovanja, pored programerskih veština rešavanja problema. Podsetiti učenike na pojam koordinatnog sistema, koordinata i geometrijskih oblika. U ovoj fazi moguće je prikazati jednostavne programe koji iscrtavaju neke crteže po prozoru (automobilčić, kućicu, Čiča Glišu, ...).

Još jedna veoma važna komponenta savremenih integrisanih okruženja je integrisani debager. Prikazati učenicima kako se koristi debager da bi se kod izvršavao korak po korak, da bi se izvršavao do tačke prekida, da bi se pregledale vrednosti promenljivih (u ovom primeru objekata kontrola i njihovih svojstava). Na ovu temu se vraćati stalno tokom nastave i insistirati na tome da korišćenje debagera mora učenicima da postane uobičajena praksa.

4. Pregled osnovnih elemenata programskog jezika (6)

– izrazi (promenljive, konstante, operatori), tipovi

– naredbe (dodela, grananje, petlje)

– potprogrami (prenos parametara i povratna vrednost)

Uvesti ukratko učenicima osnovne koncepte programskog jezika. Iako ovaj deo nastave treba da bude određena sistematizacija leksičkih i sintaksičkih koncepata jezika, trebalo bi nastojati da priča ne bude čisto enciklopedijskog karaktera i da izlaganje ne bude u stilu referentnog priručnika, već je poželjno važne koncepte uvesti prikazujući konkretne, jednostavnije primere programa i identifikujući u njima sve koncepte o kojima se priča. Pri tom, treba uzeti u obzir da su učenici tokom prvog i drugog razreda već stekli određeno iskustvo u programiranju (pa čak i programiranju u tekstualnom jeziku), tako da su se sa mnogim od koncepata koji se uvode već sreli (doduše na neformalan način). Rani pregled malo šireg skupa koncepata programskog jezika rešava problem cirkularnih zavisnosti i omogućava učenicima da dosta rano krenu da pišu programe koji imaju netrivijalnu funkcionalnost. Na ovom mestu je dobro povući paralelu sa učenjem stranog jezika gde se uvek istovremeno uvode svi sintaksički elementi (na primer, nezamisliv je pristup u kome bi se prvo do sitnih detalja proučavale imenice, bez ikakvog pominjanja glagola i prideva).

Uvesti osnovne leksičke (identifikatore, brojevne konstante, doslovne niske, komentare) i sintaksičke elemente jezika (izraze, naredbe). Skrenuti pažnju učenicima na leksičke konvencije koje su izrazito važne u programiranju (ispravno nazubljivanje koda, pažljivo imenovanje promenljivih, pisanje komentara) i insistirati na njihovoj primeni u svim zadacima koji slede (na primer, nije dopustivo elemente interfejsa nazivati Edit7 ili Button2).

Uvesti pojam izraza i precizno opisati postupak izgradnje složenih izraza (primenom operatora i funkcija na jednostavnije izraze, pri čemu su elementarni izrazi konstante i promenljive). Uvesti pojam tipova podataka tj. tipa izraza (tipa promenljivih, deklaracije promenljivih, definicije i tipa konstanti, tipa operatora i funkcija). Definisati brojevne tipove, logički tip, karakterski tip, tip niske karaktera (string), nabrojive tipove, intervalne tipove, skupovni tip. Složene tipove podataka (nizove, niske karaktera, strukture) pomenuti samo ukratko jer je njihova detaljna obrada predviđena kasnije. Za svaki tip opisati i osnovne operatore i najčešće korišćene funkcije koje operišu nad vrednostima tog tipa. Uvesti pojmove n-arnosti, prioriteta i asocijativnosti operatora. U jezicima sa bogatim skupom operatora ne insistirati na samom početku na veoma specifičnim operatorima (na primer, razliku između prefiksnog i postfiksnog operatora ++ nije potrebno opisivati u prvoj fazi priče o izrazima, već je moguće prodiskutovati je kasnije, kada učenici steknu određeno iskustvo i sigurnost). Prilikom pisanja izraza prednost dati razumljivosti početnicima, a ne jezgrovitost i što kraći zapis. Uvesti pojam implicitne i eksplicitne konverzije tipova.

Uvesti pojam naredbi i uvesti sintaksu i semantiku osnovnih tipova naredbi. Diskutovati posebno naredbu dodele, naredbe grananja i naredbe ponavljanja (petlje). Detaljnija razrada algoritama koji koriste ponavljanje i grananje predviđena je za kasnije i tada je moguće se opet vratiti na detaljniji pregled odgovarajućih naredbi, tako da ih je u prvom prolazu moguće uvesti potpuno informativno. Slično je moguće uraditi i sa potprogramima.

5. Algoritmi i programi linijske strukture (4)

– algoritmi zasnovani na primeni matematičkih formula

U okviru ove teme sa učenicima uraditi veći broj jednostavnijih primera programa linijske strukture u koji ma se učitavaju podaci (obično brojevi), obrađuju primenom jedne ili više matematičkih formula i prikazuje rezultat. Kroz ovu temu učenici vežbaju zapis izraza u programskom jeziku, rad sa brojevnim tipovima podataka i korišćenje jednostavnih kontrola (polja za unos teksta, natpisa, dugmadi). Preporučuje se da se sa učenicima prikaže i nekoliko primera kreiranja konzolnih aplikacija, a da se u aplikacijama sa grafičkim interfejsom primeni vizualizacija tj. crtanje, kada god je to primereno. Pogodni primeri koji se u ovoj temi mogu obrađivati su, na primer, izračunavanje obima, površina i zapremina geometrijskih figura i tela, različita preračunavanja jedinica, izračunavanja zasnovana na primeni trigonometrije, primena fizičkih formula (kretanje, horizontalni, vertikalni i kosi hitac) i slično. Naročito bitni su izrazi zasnovani na modularnoj aritmetici (određivanje cifara u zapisu broja, rad sa zapisima u osnovi 60 koja se koristi u zapisu vremena i pri merenju uglova i slično) i učenicima obavezno skrenuti pažnju na ove tehnike.

Savetuje se da se kroz ove primere uvežbava i proces modelovanja matematičkih i fizičkih sistema i njihovih rešenja, tako što se učenicima daju tekstualni zadaci u kojima učenici prvo treba da osmisle odgovarajući model, izvedu potrebne formule i tek onda ih predstave u obliku izraza programskog jezika i implementiraju. Na zadacima takvog tipa poželjno je insistirati i u kasnijim oblastima (grananju, petljama), ali uvek je potrebno prvo osigurati da učenici dovoljno vladaju tehnikom potrebnom da matematički model problema i algoritam koji osmisle umeju da pretvore u ispravan programski kod. Sposobnost modelovanja je poželjna, ali ne bi trebalo da presudno utiče na ocenu učenika (učenike koji ne vladaju dovoljno matematikom ili fizikom ne bi trebalo kažnjavati lošijom ocenom iz programiranja).

6. Algoritamska dekompozicija i primena potprograma (4)

– izdvajanje potprograma

– prenos parametara i povratne vrednosti

Izuzetno važna tehnika u rešavanju složenijih problema je njegova dekompozicija na jednostavnije potprobleme koji se onda jednostavnije rešavaju. Osnovna tehnika proceduralne algoritamske dekompozicije zasniva se na izdvajanju potprograma koji vrše određena izračunavanja (na primer, izračunava rastojanje između dve tačke zadate svojim koordinatama) ili određen ispis ili iscrtavanja (na primer, potprograma koji crta automobil ili kućicu date veličine i boje na datoj poziciji na ekranu).

Učenicima detaljno uvesti pojam potprograma, vrste potprograma, njihovu sintakstu i semantiku. Opisati parametre potprograma (objasniti razliku između formalnih parametara koji se koriste u definiciji potprograma, i stvarnih parametara tj. argumenata koji se navode u pozivu) i povratnu vrednost potprograma. Objasniti načine prenosa parametara i mogućnost da se preko parametara vrati više vrednosti iz potprograma (na primer, napisati potprogram koji na osnovu ugla u radijanima, određuje najbliži ugao zadat stepenima, minutama i sekundama). Objasniti razliku između običnih (globalnih ili statičkih) potprograma i metoda (koji pristupaju atributima klase). Objasniti pojam opsega (oblasti definisanosti promenljivih) i razlikovati lokalne i globalne promenljive (pri čemu korišćenje globalnih promenljivih treba izbegavati kada god je to moguće).

U saradnji između učenika i nastavnika određeni broj složenijih programa raščlaniti na jednostavnije potprobleme i svaki potproblem rešiti pomoću zasebnog metoda (učenici mogu da implementiraju jednostavnije metode, a najbolji učenici ili nastavnici mogu da implementiraju one komplikovanije). Insistirati kod učenika da, pre same realizacije potprograma, jasno definišu šta su ulazni podaci (lista parametara), a šta je izlazni podatak ili izlazni podaci. Napraviti razliku između potprograma koji vraćaju neku vrednost i onih koje to ne rade (void funkcije tj. metode ili procedure). Prikazati primere i jednih i drugih.

Prikazati kako se uvođenjem potprograma sprečava ponavljanje sličnog koda na više mesta u programu. Takođe prikazati kako se isti potprogrami mogu koristiti u rešavanju različitih zadataka (ako nastavnici proceni da je to primereno, on može učenicima prikazati kako se kreiraju biblioteke koje sadrže potprograme i kako se one uključuje i koristi u različitim programima).

Objasniti kako je uvođenje potprograma mehanizam koji pomaže da se interfejs programa veoma jasno razdvoji od njegove centralne funkcionalnosti (na primer, istu centralnu funkciju upotrebiti i u grafičkoj i u konzolnoj aplikaciji).

Nakon uvođenja algoritamske dekompozicije i potprograma, aktivno ih koristiti u svim programa koji slede (na primer, kada za to dođe vreme, uvesti potprogram za izračunavanje faktorijela ili proveru da li je broj prost).

7. Algoritmi i programi razgranate strukture (10)

– višestruko grananje i ugnežđene naredbe grananja

– grananje na osnovu diskretnog skupa vrednosti, grananje na osnovu pripadnosti intervalu, hijerarhijsko grananje

– kontrole izbora (radio-dugme, polje za potvrdu, ...)

U okviru ove teme sa učenicima je potrebno obraditi implementaciju programa složenije razgranate strukture.

Prikazati određen broj primera jednostavnog grananja (korišćenjem nepotpunog i potpunog oblika naredbe if-then-else). Na primer, prikazati izračunavanje apsolutne vrednosti broja, određivanje maksimuma dva, a zatim i tri broja i slično. Ako jezik to podržava, prikazati i ternarni operator grananja (obično je to operator ?:) i naglasiti razliku između grananja unutar izraza i naredbi grananja.

Prikazati da je višestruko grananje moguće postići i pomoću specijalnih naredbi (switch, case) ali i ugnežđavanjem prostih naredbi grananja (konstrukcijom else-if). Prikazati određeni broj primera grananja i klasifikacije na osnovu diskretnog skupa vrednosti (na primer, određivanje imena dana na osnovu rednog broja u nedelji), zatim klasifikacije na osnovu pripadnosti intervalu (na primer, određivanje agregatnog stanja vode ili određivanje uspeha učenika na osnovu vrednosti prosečne ocene). U određenom broju primera ilustrovati realizaciju potprograma koji vrše ovakvu klasifikaciju i korišćenje nabrojivih tipova za reprezentaciju konačnog skupa vrednosti (na primer, uspeh učenika bi trebalo da bude predstavljen nabrojivim tipom). Prikazati određen broj primera hijerarhijskog grananja (na primer, određivanje kvadranta u kojem se nalazi tačka ili klasifikacija na osnovu nekog stabla odlučivanja).

Mogući složeniji primeri uključuju rad sa datumima (određivanje prestupne godine, određivanje sutrašnjeg ili jučerašnjeg datuma i slično). Kada god je to pogodno uvoditi potprograme kojima se postiže razumljivost i jednostavnost koda (na primer, prilikom rada sa datuma veoma je korisno imati potprogram kojim se izračunava broj dana u datom mesecu date godine). Matematički primeri u kojima se koriste složeniji oblici grananja su diskusija broja i vrste rešenja i rešavanje linearnih jednačina, sistema jednačina, kvadratnih jednačina i slično.

Određene kontrole GKI se često koriste tako što program grananjem na osnovu njihovog statusa vrši izbor onoga što se računa (takva su radio-dugmad, polja za potvrdu i slično). Učenicima skrenuti pažnju na rad sa ovim kontrolama i koristiti ih tokom obrade naredbi grananja kada god je to potrebno.

8. Algoritmi i programi ciklične strukture (16)

– čitanje i prikaz serije elemenata; kontrole za unos i prikaz serija elemenata (lista, memo-polje, ...)

– algoritmi linearne obrade serije elemenata

– ugnežđene petlje

– jednostavniji algoritmi teorije brojeva

Sa učenicima se detaljno podsetiti različitih naredbi kojima se realizuju petlje u programima (brojačka petlja, petlja sa proverom uslova na početku, sa proverom uslova na kraju, naredbe za prekid petlje i tekuće iteracije petlje) i prodiskutovati veze između njih (mogućnost transformacije jednog oblika petlje u drugi) i adekvatnost njihove upotrebe. Pre prelaska na naprednije algoritme potrebno je osigurati da učenici razumeju semantiku svake vrste petlje, što se najbolje može proveriti insistiranjem na postupnom prikazu vrednosti promenljivih tokom svakog koraka izvršavanja petlje (na primer, u obliku tabele).

S obzirom na to da programi sa ponavljanjem često imaju potrebu za unosom ili prikazom serija elemenata (serija reči, serija brojeva i slično), prikazati kako se u programima sa GKI može vršiti unos i prikaz takvih serija (prikazati za to pogodne kontrole, poput liste, memo-polja i slično). Još jedna mogućnost je iterativno prikazivanje sistemskog dijaloga za unos i sistemskog dijaloga za prikaz poruka (MessageBox), kao i mogućnost postupnog unošenja serije korišćenjem običnog polja za unos teksta i dugmeta čijim se pritiskom uneti tekst učitava i obrađuje kao naredni element serije (i na primer, prepisuje u listu koja sadrži prethodno unete elemente).

Uvesti algoritme za linearnu obradu serija podataka. Sa učenicima obraditi algoritme generisanja serija elemenata (na primer, generisanje pravilno raspoređenih serija celih brojeva poput serije neparnih brojeva iz datog intervala, generisanje ekvidistantno raspoređenih tačaka nekog realnog intervala, generisanja serije nasumičnih elemenata, generisanja serije cifara zapisa datog broja i slično). Serije mogu biti prikazane u odgovarajuće kontrole, grafički prikazane na određeni način, upisane u nizove ili dodatno obrađivane.

Uvesti algoritam za filtriranje elemenata serije (na primer, izdvojiti sve parne brojeve među brojevima unetim sa ulaza). Uvesti algoritam za preslikavanje serije (na primer, prikazati tablicu korena svih brojeva od 1 do 100 ili tablicu konverzije milja u kilometre). Uvesti različite algoritme za agregaciju serije, tj. izračunavanje zbira, proizvoda, minimuma, maksimuma i sličnih statistika serije (na primer, izračunati faktorijel datog broja, stepen za datu osnovu i izložilac, najveći među unetim brojevima i slično). Uvesti algoritme za pretragu serije (na primer, proveriti da li među unetim ili nasumično generisanim elementima postoji neki negativan broj). Na kraju, prikazati primere u kojima se kombinuje više algoritama linearne obrade serije elemenata (na primer, odrediti zbir kvadrata neparnih cifara broja, u kojem se kombinuje algoritam generisanja serije cifara u zapisu broja, filtriranja serije na osnovu ispitivanja parnosti, preslikavanja dobijene serije u seriju kvadrata i na kraju agregiranja dobijene serije u njen zbir). Učenicima objasniti da opisani algoritmi ne zavise od toga odakle serija potiče niti od vrste petlje kojom se serija obrađuje (algoritam sabiranja se uvek može opisati sa „postavi zbir na nulu, a zatim iteriraj kroz elemente serije jedan po jedan i tokom iteracije uvećavaj zbir za tekući element", a jedino što se razlikuje je kako se ta iteracija kroz pojedinačne elemente ostvaruje, što nije zavisno od algoritma sabiranja, već od prirode samog zadatka). Serije elemenata koje se obrađuju mogu biti smeštene i u niz (metodički, sabiranje elemenata niza jednostavnije je od sabiranja cifara broja, jer drugo podrazumeva i algoritam određivanja cifara iz zapisa). Sa druge strane, nizovi se mogu odložiti i za kasnije i obraditi u sklopu obrade složenih tipova podataka. Poželjno je kroz nekoliko primera uvesti i serije u kojima se svaki sledeći element određuje na osnovu prethodnog ili nekoliko prethodnih (na primer, procena broja e sabiranjem reda se može uraditi efikasnije ako se primeti da se svaki novi član reda može jednostavno dobiti od prethodnog, Fibonačijevi brojevi se rekurentno zadaju i slično).

Sa učenicima uraditi i određeni broj klasičnih primera iz teorije brojeva (pre svega, određivanje delilaca broja, proveru da li je broj prost, rastavljanje broja na proste činioce i slično). Povezati ove algoritme sa opštim algoritmima obrade serija (na primer, provera da li je broj prost se zapravo zasniva na pretrazi serije potencijalnih delilaca broja i proveri da li ona sadrži stvarni delilac, tako da algoritam pretrage serije mora predthoditi algoritmu ispitivanja da li je broj prost). Ako nastavnik proceni da ovi algoritmi matematički predstavljaju problem učenicima (a to može da se desi na društvenom smeru), moguće ih je preskočiti.

Uvesti pojam ugnežđene petlje i veoma detaljno i postupno ga obraditi sa učenicima (poželjno je izvršavanje programa korak po korak uz korišćenje debagera). Mogući primeri su ispis tablice množenja, ispis svih minuta i sekundi u jednom satu i slično. Pokazati učenicima kako se višestruke petlje ponekad mogu izbeći izdvajanjem unutrašnjih petlji u posebne potprograme.

Још једна изузетно погодна група примера су примери у којима се користи графика и цртање разних правилних облика (на пример, пахуљица разних облика и величина, шаховског поља, зида испуњеног циглицама разне боје и слично).

9. Složeni tipovi podataka i njihova upotreba
u programima (8)

– nizovi

– niske karaktera (stringovi)

– višedimenzionalni nizovi (matrice)

– strurkture (slogovi)

– klase

Uvesti pojam niza, alokacije memorije potrebne za smeštanje elemenata niza, ali detaljno obraditi samo statički alocirane nizove (u jezicima u kojim nije podržana statička alokacija razmatrati dinamički alocirane nizove čija je dimenzija unapred poznata). Prodiskutovati prenos nizova u potprogram i vraćanje nizova iz potprograma.

Učenicima objasniti osnovne algoritme obrade nizova. Pošto nizovi predstavljaju serije elemenata, svi ranije uvedeni algoritmi obrade su direktno primenjivi i na nizove. Dodatno, potrebno je uraditi i specifične algoritme transformacije nizova. Na primer, izbacivanje elemenata na datoj poziciji, izbacivanje elemenata sa datim svojstvima i slično.

Izrazito važni algoritmi obrade nizova su algoritmi njihovog sortiranja. Učenicima je neophodno prikazati bar jedan elementaran algoritam sortiranja nizova. Sortirane nizove je moguće efikasno pretraživati korišćenjem binarne pretrage i taj algoritam je takođe potrebno prikazati učenicima.

Niske karaktera se mogu obrađivati na veoma sličan način kao o drugi nizovi. Važne operacije nad niskama su pretraga podniske i razbijanje niske na osnovu datog separatora (na primer, podeliti rečenicu na niz reči koje je sačinjavaju).

Višedimenzionalne nizove uvesti, a kompleksnost zadataka u kojima se oni koriste proceniti na osnovu ranije prikazanih rezultata učenika.

Uvesti pojam strukture i demonstrirati ga na određenom broju jednostavnih primera (strukture za reprezentovanje tačaka, razlomaka, učenika i slično). Definisanje jednostavnih klasa (na primer, klasa učenika ili klase razlomka ili kompleksnog broja) prikazati samo ako to vreme i do sada pokazani rezultati u radu učenika to dopuštaju.

10. Pristup datotekama iz programa (4)

– čitanje iz datoteke

– pisanje u datoteku

Učenicima objasniti pojam datoteke i pristup datotekama iz programa. Obraditi tekstualne datoteke (binarne datoteke eventualno obraditi samo sa naročito zainteresovanim učenicima). Objasniti postupak otvaranja i zatvaranja pristupa datoteci. Prikazati čitanje podataka koji su u datoteci jasno strukturirani i pravilno raspoređeni (na primer, čitanje liniju po liniju, čitanje linija takvih da se u svakoj nalazi isti broj podataka rastavljenih zarezima, čitanje niza brojeva i slično). Prikazati upis u datoteku i elementarne tehnike formatiranja. Ako ranije nisu korišćeni, u grafičkim aplikacijama je u ovom trenutku moguće demonstrirati upotrebu menija (File→Open, File→Save).

Na kraju prikazati i jedan veći primer aplikacije koji integriše sve obrađene elemente (na primer, primer telefonskog imenika, školskog dnevnika i slično).

ВЕРСКА НАСТАВА ПО НОВОМ ПРОГРАМУ („Сл. гласник РС“, бр. 11/16)

ОПШТИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА ВЕРСКУ НАСТАВУ

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТЕМЕ (облик, метод наставе, наставна средства)	**ВРСТЕ АКТИВНОСТИ** у образовно-васпитном раду при обради теме
Облик рада: комбиновани – индивидуални, групни и фронтални. Методе рада: комбиновано - активно учење и настава; дијалог; решавање проблема; илустративна метода. Наставна средства: Компјутер, Power-Point презентација, табла, уџбеници.	Активности ученика: стичу знања на часу - учење на часу помоћу Power-Point, уџбеника, одговарају градиво научено часу; постављају питања. Активности наставника: поставља задатке за учење; мотивише и усмерава рад ученика; оцењује научено на часу.

Наставни предмет: КАТОЛИЧКА ВЕРОНАУКА **Разред: I**

Ред. број наставне теме	**Н А С Т А В Н Е Т Е М Е**	Број часова по теми	Број часова за	
			обраду	остале типове часова
1	УВОД: УПОЗНАЈ САМОГА СЕБЕ <u>Циљеви:</u> Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. <u>Исходи:</u> - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	5	3	2

2	ЧОВЕК СЕ ОСТВАРУЈЕ У ЉУБАВИ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	4	2	2
3	НАШЕ ОСТВАРЕЊЕ ЈЕ И РАД Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	3	1	2
4	ЗАЈЕДНИШТВО – ДРУШТВЕНА ДИМЕНЗИЈА ЖИВОТА Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства	11	5	6

	Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.			
5	СУСРЕТ С ВАЊСКИМ СВЕТОМ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	3	2	1
6	ИСУС КРИСТ ЈЕ САВРШЕНО ОСТВАРЕЊЕ ЧОВЕКА Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	5	3	2
7	ДУХ СВЕТИ МИ ДАЈЕ СНАГЕ ДА ОСТВАРИМ СЕБЕ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе,	4	1	3

	младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.			
	У к у п н о	**35**	**17**	**18**

Наставни предмет: КАТОЛИЧКА ВЕРОНАУКА **Разред: II**

Ред. број наставне теме	**Н А С Т А В Н Е Т Е М Е**	Број часова по теми	Број часова за	
			обраду	остале типове часова
1	УВОД <u>Циљеви:</u> Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. <u>Исходи:</u> - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	1	1	
2	ЧОВЕК – МОРАЛНА ЛИЧНОСТ <u>Циљеви:</u> Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. <u>Исходи:</u> - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	4	3	1
3	ОБРАЋЕЊЕ – ТЕМЕЉ МОРАЛНОГ РАСТА ОСОБЕ	3	2	1

	Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.			
4	ОТУЂЕНОСТ – ГРЕШНО СТАЊЕ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	3	2	1
5	ОБРАЋЕЊЕ И ПОВРАТАК Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	7	3	4

6	СТОЖЕР МОРАЛА - КРЕПОСТИ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	5	3	2
7	СРЕДИШТЕ МОРАЛНОСТИ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	3	2	1
8	РАСТ У КРЕПОСТИМА – ЗАЈЕДНИЧКИ РАСТ ЦРКВЕ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	3	2	1
9	ОДНОС ПРЕМА ЧОВЕКУ И ПРИРОДИ	6	2	4

	Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.			
	У к у п н о	**35**	**20**	**15**

Наставни предмет: КАТОЛИЧКА ВЕРОНАУКА **Разред: III**

Ред. број наставне теме	**Н А С Т А В Н Е Т Е М Е**	Број часова по теми	Број часова за	
			обраду	остале типове часова
1	УВОД Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	1	1	
2	ТЕМЕЉ ОСОБНОСТИ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи:	7	6	1

	- да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.			
3	У СЛУЖБИ ЧОВЕКА <u>Циљеви:</u> Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. <u>Исходи:</u> - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	10	8	2
4	ИЗГРАДЊА КРЕПОСНОГ ЧОВЕКА <u>Циљеви:</u> Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. <u>Исходи:</u> - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	11	10	1

5	СВЕДОЧАНСТВО Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	6	4	2
	У к у п н о	**35**	**29**	**6**

Наставни предмет: КАТОЛИЧКА ВЕРОНАУКА **Разред: IV**

Ред. број наставне теме	**Н А С Т А В Н Е Т Е М Е**	Број часова по теми	Број часова за	
			обраду	остале типове часова
1	УВОД Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	1	1	
2	ИСУС КРИСТ – ВРХОВНА НОРМА ЖИВОТА Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на	4	3	1

	откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.			
3	ЉУДСКА ЗАЈЕДНИЦА – МЕСТО СУСРЕТА Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	5	4	1
4	СЛОБОДА – ИЗАЗОВ И ИЗБОР СЛОБОДНОГ ОПРЕДЈЕЛЕЊА Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	6	3	3

5	ЉУДСКА ОСОБНОСТ – ИЗВОР БОГАТСТВА Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	5	4	1
6	БРАК И ПОРОДИЦА – НАЈОДГОВОРНИЈИ ИЗБОР Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	3	2	1
7	ЗВАЊЕ - ЗАНИМАЊЕ Циљеви: Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. Исходи: - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве;	3	2	1

8	- да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе. МИР – ИЗВОР ЗАЈЕДНИШТВА <u>Циљеви:</u> Циљ наставе католичког вјеронаука је у функцији стварања заједништва, суживота и наглашеног одгоја за одговорност. Дивљење свијету, природи, Богу и ближњему младе ће навести на откривање и поштивање тих датости у себи и другима. <u>Исходи:</u> - да код ученика развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој; - да се ученици оспособе за препознавање димензија властите особе, младалачких проблема у свјетлу слободе, живота у заједници и егзистенцијалне димензије живота и смрти на темељу искуства Цркве; - да код ученика изгради и развије способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе.	5	3	2
	У к у п н о	**32**	**22**	**10**

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС – 1. РАЗРЕД

Р.бр.	Наставни садржај	Бр. часова	За обраду и систематизацију	За друге типове часа
1.	**Увод**	2	/	2
2.	**Бог Откривења**	7	5	2
3.	**Вера, знање и богопознање**	8	5	3
4.	**Хришћанин – човек Цркве**	6	4	2
5.	**Свето Писмо – Књига Цркве**	6	5	1
6.	**Хришћански живот**	8	5	3
	Укупно часова	**37**	**24**	**13**

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС – 2. РАЗРЕД

Р.бр.	Наставни садржај	Бр. часова	За обраду новог градива и систематизацију	За друге типове часа
1.	**Увод**	**1**	**/**	**1**
2.	**Стварање света и човека**	**7**	**5**	**2**
3.	**Прародитељски грех**	**7**	**6**	**1**
4.	**Свештена историја спасења (од Адама до Израиља)**	**6**	**6**	**/**
5.	**Свештена историја спасења (од Мојсија до Христа)**	**10**	**6**	**4**
6.	**Старозаветна ризница**	**6**	**3**	**3**
	Укупно часова	**37**	**26**	**11**

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС – 3. РАЗРЕД

Р.бр.	Наставни садржај	Бр. часова	За обраду новог градива и систематизацију	За друге типове часа
1.	**Увод**	1	/	1
2.	**Христос истинити Бог и истинити Човек**	5	4	1
3.	**Приближило се Царство Божје...**	7	5	2
4.	**Где је Христос ту је и Царство Божје**	9	7	2
5.	**Мој живот у Христу**	5	4	1
6.	**Светотајински живот Цркве**	4	4	/
7.	**Новозаветна ризница**	6	5	1
	Укупно часова	**37**	**29**	**8**

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС – 4. РАЗРЕД

Р.бр.	Наставни садржај	Бр. часова	За обраду новог градива и систематизацију	За друге типове часа
1.	**Увод**	1	/	1
2.	**За живот света**	9	5	4
3.	**Историја и есхатологија у Цркви**	12	10	2
4.	**Хришћанство у савременом свету**	8	7	1
5.	**Тачно изложење православне вере**	2	1	1
	Укупно часова	**32**	**23**	**9**

22.2. ПРОГРАМИ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ПО ПРЕДМЕТИМА

ПРОГРАМИ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ПО ПРЕДМЕТИМА

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

Разред	Одељење	Наставна тема	Месец	Дан, сат	Просто-рија
Гимназија Први	1/1, 1/2, 1/3, 1/5, 1/6	Унутрашња грађа Земље и геолошки развој Земљине коре	Септембар	Трећа субота, 09,00-12,15 h	Географски кабинет
		Рељеф Земљине површине	Октобар, Новембар		
		Атмосфера	Децембар, Фебруар		
		Хидросфера	Март, Април		
		Биосфера	Мај		
Гимназија Други	2/1, 2/2, 2/3, 2/4, 2/5, 2/6, 2/7	Карта и картографски метод у географији	Септембар	Трећа субота, 09,00-12,15 h	Географски кабинет
		Становништво и насеља	Октобар		
		Основне политичко-географске карактеристике савременог света	Октобар		
		Основне економско-географ-ске одлике светске привреде	Новембар		
		Политичко-географске, демографске и еономско-географске одлике појединих делова света	Децембар, Фебруар, Март, Април, Мај		
Гимназија Трећи	3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5	Природне одлике Србије	Септембар, Октобар	Трећа субота, 09,00-12,15 h	Географски кабинет
		Становништво и насеља Србије	Новембар		

		Привреда Србије	Децембар, Фебруар, Март		
		Регионалне целине Србије	Април, Мај		

Конкретне наставне јединице и време прилагођава се према потребама ученика и разреда.

ПРОГРАМИ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ ЗА ОСТАЛЕ ПРЕДМЕТЕ

У Прилогу број 1. (посебан фајл).

ПРОГРАМИ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ ПО ПРЕДМЕТИМА

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

Разред	Одељење	Наставна тема	Месец	Дан, сат	Просто-рија
Гимназија Први	1/1, 1/2, 1/3, 1/5, 1/6	Унутрашња грађа Земље и геолошки развој Земљине коре	Септембар	Четврта субота у месецу, 09,00-12,15 h	Географски кабинет
		Рељеф Земљине површине	Октобар, Новембар		
		Атмосфера	Децембар, Фебруар		
		Хидросфера	Март, Април		
		Биосфера	Мај		
Гимназија Други	2/1, 2/2, 2/3, 2/4, 2/5, 2/6, 2/7	Карта и картографски метод у географији	Септембар	Четврта субота у месецу, 09,00-12,15 h	Географски кабинет
		Становништво и насеља	Октобар		
		Основне политичко-географске карактеристике савременог света	Октобар		
		Основне економско-географ-ске одлике светске привреде	Новембар		
		Политичко-географске, демографске и еономско-географске одлике појединих делова света	Децембар, Фебруар, Март, Април, Мај		
Гимназија Трећи	3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5	Природне одлике Србије	Септембар, Октобар	Четврта субота у месецу, 09,00-12,15 h	Географски кабинет
		Становништво и насеља Србије	Новембар		
		Привреда Србије	Децембар, Фебруар, Март		
		Регионалне целине Србије	Април, Мај		

Додатне теме по избору ученика који похађају додатну наставу.

ПРОГРАМИ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ ЗА ОСТАЛЕ ПРЕДМЕТЕ

У прилогу број 2. (посебан фајл).

ПРОГРАМИ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ПО ПРЕДМЕТИМА

ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

Разред	Одељење	Наставна тема	Месец	Дан, сат	Просто-рија
Гимназија Први	1/1, 1/2, 1/3, 1/5, 1/6	Унутрашња грађа Земље и геолошки развој Земљине коре	Мај	Прва субота 09,00-12,15 h	Географски кабинет, друга слободна учионица
		Рељеф Земљине површине			
		Атмосфера	Јуни		
		Хидросфера			
		Биосфера			
Гимназија Други	2/1, 2/2, 2/3, 2/4, 2/5, 2/6, 2/7	Карта и картографски метод у географији	Мај	Прва субота, 09,00-12,15 h	Географски кабинет, друга слободна учионица
		Становништво и насеља			
		Основне политичко-географске карактеристике савременог света			
		Основне економско-географ-ске одлике светске привреде			
		Политичко-географске, демографске и еономско-географске одлике појединих делова света	Јуни		
Гимназија Трећи	3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5	Природне одлике Србије	Мај	Прва субота, 09,00-12,15 h	Географски кабинет, друга слободна учионица
		Становништво и насеља Србије			
		Привреда Србије	Јуни		
		Регионалне целине Србије			

Конкретне наставне јединице и време прилагођава се према потребама ученика и разреда.

ПРОГРАМИ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ОСТАЛЕ ПРЕДМЕТЕ

У Прилогу број 3. (посебан фајл).

22.3. ПРОГРАМИ РАДА СЕКЦИЈА ПО ПРЕДМЕТИМА

ПРОГРАМ РАДА ГЕОГРАФСКЕ СЕКЦИЈЕ
ЗАВИЧАЈНА ГЕОГРАФИЈА И ОРЈЕНТАЦИЈА

Месец	Датум	Час	Садржај рада	Место рада
Новембар	23.	9-12	Топографске карте	Географски кабинет
			Топографски знаци	
			Топографски знаци	
Децембар	7.	9-12	Размер и дужине на карти	Географски кабинет
			Положај тачке на километарској мрежи	
			Положај тачке на картографској мрежи	
Јануар	25.	9-12	Цртање попречних профила помоћу карте	Географски кабинет
			Цртање уздужних профила помоћу карте	
			Цртање уздужних профила помоћу карте	
Фебруар	8.	9-12	Одређивање азимута	Географски кабинет, градски парк
			Утврђивање задатих маршрута на карти	
			Утврђивање задатих маршрута на карти	
Март	8.	9-12	Кретање по задатој маршрути – 12 км: Упознавање споменика културе и других знаменотости Сенте	Улице насеља Сенте
Април	12.	8-12	Кретање по задатој маршрути – 10 км: Упознавање физичко-географских и друштвено-географских карактеристика алувијалне равни реке Тисе	Територија општине Сента северно од Сенте
Мај	11.	8-13	Кретање по задатој маршрути – 25 км: Упознавање физичко-географских и друштвено-географских карактеристика бачке лесне терасе и заравни	Територија општине Сента западно од Сенте
Јуни	7.	8-14	Кретање по задатој маршрути – 25 км: Упознавање физичко-географских и друштвено-географских карактеристика општине Сента	Територија општине Сента

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ РАЧУНАРСТВА И ИНФОРМАТИКЕ

Секцију ће похађати заинтересовани ученици свих разреда који желе да прошире своја знања и вештине у области информационих технологија.
Циљ рада секције: проширивање стечених и стицање нових знања у примени рачунара

	Активност / тема	Време реализације	Верификатор/ доказ
1.	Звук и обрада звучних записа	октобар	Мали дневници свих разреда
2.	Видео и обрада видео записа	новембар	
3.	Напредне могућности WORDa	децембар	
4.	Упознавање са програмима за рачунарско пројектовање	фебруар	
5.	Решавање нумеричких проблема на рачунару	март	
6.	Програми за решавање математичких проблема	април	
7.	Напредне могућности EXCEL а	мај	

ПРОГРАМ РАДА ЛИТЕРАРНЕ СЕКЦИЈЕ

Секцију ће похађати ученици свих узраста, као и заинтересовани наставници, склони читању и писању, са развијеним интересовањем за књижевност и мотивисани за размену мишљења и личних доживљаја књижевних дела ван оквира обавезне школске лектире, као и они који пишу и желе да своје радове и идеје презентују.
Време и место одржавања сталних састанака: библиотека, једанпут до два пута месечно, у трајању од 1 до 2 сата.
Циљ рада секције: Развијање љубави према књижевности, подстицање талентованих ученика на стварање самосталних литерарних радова.
Верификатори/докази: мали дневници, свеска праћења напредовања ученика и школски сајт.

	Предлог активност / тема
1.	Формирање Литерарне секције
2.	Усвајање плана и активности секције
3.	Разговор о жанровима које чланови клуба највише воле
4.	Стваралачки покушај
5.	Припреме за одлазак на Сајам књига
6.	Анализа посете Сајму књига
7.	Разговор о занимљивим штандовима на Сајму књига (штанд Лагуне, Алнарија, Евро Ђунтија)
8.	Бирање најактуелнијих романа по мишљењу чланова ради оргнизовања трибине на којој би они били представљени ученицима школе уз презентацију

9.	Да ли ученици воле да читају и шта читају ван школске лектире? (Анкета)
10.	Резултати анкете
11.	Анализа романа на предлог чланова секције
12.	Анализа нових и акутелних књижевних жанрова
13.	Филм и књижевност
14.	Стваралачки покушај
15.	Разговор на тему: шта је добра књижевност (Достојевски, Чехов, Андрић)
16.	Шунд литература
17.	Маспродукција – чему води?
18.	Сарадња са члановима осталих секција око Дана школе
19.	Покушај писања фантастичне приче
20.	Договор о организовању излета до Андрићграда
21.	Анализа песама Ђорђа Балашевића
22.	Анализа новокомпонованих хитова
23.	Израда паноа
24.	Анализа школског програма из књижевности
25.	Која дела би, по мишљењу ученика, било могуће обрадити у оквиру часова књижевности
26.	Стваралачки покушај на задату тему
27.	Написати песму на задату тему
28.	Поезија или проза?
29.	Анализа дела Паола Коеља
30.	Анализа романа са тематиком везаном за источне земље
31.	Представљање омиљених романа
32.	Представљање омиљених романа из школског програма
33.	Како приближити књижевност онима који не воле да читају
34.	Музика и књижевност
35.	Приказивање филмова који су настали на основу познатих књижевних дела
36.	Анализа рада секције
37.	План за наредну школску годину

ПРОГРАМ РАДА ЛИКОВНЕ СЕКЦИЈЕ

СЕПТЕМБАР	Почетак рада сликарске радионице ,,И Бог створи човека", одређивање дужности и прихватање плана
ОКТОБАР	Увод у цртање: оловка, туш, перо, четка
НОВЕМБАР	Оловка и акварел Туш-гваш четка, перо, оловка, комбинација
ДЕЦЕМБАР	Сликање: тема по избору Акварел: тема по избору Темпере: тема по избору
ЈАНУАР	Пастел: тема по избору
ФЕБРУАР	Сликање: пејзаж-мртва природа Пастел: пејзаж-мртва природа Уље: пејзаж-мртва природа
МАРТ	Графика: тема по избору Линорез: тема по избору Дрворез: тема по избору
АПРИЛ	Примењена уметност: тема по избору Накит, костим,

	керамика
МАЈ	Припрема за изложбу, дорада, рамљење
ЈУН	Изложба у кабинету за ликовно

ПРОГРАМА РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Секцију ће похађати заинтересовани ученици посебно 1-2. и 3-4. разреда (15-20).
Циљ рада секције: продубљивање интересовања и љубави према језику; бављење детаљима за које нема времена на редовним часовима; размена знања везана за савремени свакодневни језик и жаргон.
Верификатори/ докази: - припреме наставника
- мали дневници

	Активност / тема
1.	Договор око плана рада
2.	Test your vocabulary
3.	Test your grammar
4.	Funny stories
5.	Grammar through jokes
6.	Internet
7.	Quizzes
8.	Imagine that …
9.	Creative writing
10.	Crosswords
11.	Project making
12.	Project presentation

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА

Секцију ће похађати ученици посебно 1-2. и 3-4.. разреда, који желе да прошире интересовање за немачки језик и упознају ближе и даље земље немачког говорног подручја.
Циљ рада секције: Развијање љубави према немачком језику и развијање вештина комуникације, упознавање са географијом, културом, знаменитостима, навикама, обичајима и др. земаља немачког говорног подручја, промоција немаког језика и културе.

Верификатор/доказ: мали дневници, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика и припреме наставника.

	Активност / тема	**Време и место реализације**
1.	Упознавање ученика са планом рада, усвајање истог; конверзација	октобар; Кабинет за немачки ј.
2.	Посета Сајму књига	Октобар; посета Београду
3.	Читање и разговор о Божићу у земљама немачког говорног подручја и упознавање са обичајима	децембар; Кабинет за немачки ј.
4.	Срећивање кабинета за Нову годину	децембар; Кабинет за немачки ј.
5.	Разговор о проведеном зимском распусту	фебруар; Кабинет за немачки ј.
6.	Припрема за Вече страних јзеика и приредбу за Дан школе – одабир тачака	Септембар; Кабинет за немачки ј.
7.	Припрема за приредбу и Вече страних језика; слушање ЦД, плес, глума	март/април; Кабинет за немачки ј.
8.	Припрема, увежбавање тачака и одржавање Вечери страних језика	Март; Кабинет за немачки ј.
9.	Припрема, увежбавање тачака и одржавање приредбе за Дан школе	Септембар; Кабинет за немачки ј.
10.	Читање и превођење текстова, припрема за матуру	мај; Кабинет за немачки ј.
11.	Анализа оствареног плана	јун; Кабинет за немачки ј.

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ

Секцију ће похађати око 10 ученика свих година, посебно заинтерсованих за историју, који желе да прошире знања из историје.
Циљ рада секције: развијање интересовања код ученика за историјске теме које се не обрађују у настави, развијање хуманих друштвених вредности.

	Активност / тема	**Време, место реа-лизације**	**Верификатор/ доказ**
1.	Истраживања египатских пирамида	октобар библиотека	Свеска евиденције, мали дневник, припреме
2.	Грчки филозофи: Платон и Аристотел	новембар библиотека	Свеска евиденције, мали дневник, припреме

3.	Милански едикт	децембар библиотека	Свеска евиденције, мали дневник, школски сајт
4.	Церемонијал на двору краља Милутина	Март библиотека	Свеска евиденције, мали дневник, припреме
5.	Холокауст	април библиотека	Свеска евиденције, мали дневник, припреме, школски сајт

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ ФИЗИКЕ

Секцију ће похађати 20 ученика првог, другог, трећег и четвртог разреда, високо заинтересованих за природне науке, волонтерски рад, научни експеримент.
Циљ рада секције је укључивање ученика у ваннаставне активности, подстицање интересовања ка физици и експерименту, оспособљавање за самостални научни рад, развијање научне радозналости.
Верификатор/доказ: мали дневници, сајт НОУ фест-а.

	Активност / тема	Време реализације
1.	Функционално уређење простора у кабинету, подређено извођењу експеримената	септембар
2.	Припремање демонстрација по конкурсу	окотобар новембар децембар
3.	Припрема експеримената за учешће на Фимфесту и НОУ фесту	фебруар март април
4.	Учешће на НОУ фесту	април
5.	Организација и реализација Гимфеста у школи	Април/мај

ПРОГРАМ РАДА ХОРСКЕ СЕКЦИЈЕ

Секцију ће похађати око 20 чланова I, II, III и IV разреда, који који имају афинитета према певању.
Циљ рада секције је унапређивање различитих видова музичког развоја – опажајног, појмовног, вокалног, развоја музичких способности и музичког извођења, а све то у циљу општег развоја ученика.

	Активност / тема	**Време реа-лизације**	**Верификатор/ доказ**
1.	Провера музичких способности ученика, обрада лакше композиције	Септембар	Мали дневници
2.	Музичка репродукција, рад на ујеначавању звука	Октобар	Извештај са прославе

	групе, припрема за прославу Дана школе		Дана школе
3.	Формирање репертоара, припрема за Божићну приредбу	Новембар	Мали дневници
4.	Развијање вишегласног музицирања, Божићна приредба. припрема за Светосавску свечаност	Децембар	Мали дневници
5.	Неговање духовне музике, Светосавска свечаност	Јануар	Извештај са прославе Светог Саве
6.	Изражавање критичког става према наученом репертоару, припрема за фестивале	Фебруар	Мали дневници
7.	Рад на вокално – инструменталним песмама које треба јавно изводити; припрема за фестивале	Март	Мали дневници
8.	Припрема за фестивале; Учешће на хорским фестивалима; Заједничко музицирање	Април	Мали дневници
9.	Припрема за испраћај матураната; Извођење рок музике	Мај	Мали дневници
10.	Евалуација	Јун	Извештај о раду секције

ПРОГРАМ РАДА БИБЛИОТЕЧКЕ СЕКЦИЈЕ

Садржаји	Циљеви – задаци	Бр. ч.	Облик рада	Активност библиотекара	Активности ученика
Планирање програма рада и метода: анализа интересовања	Задовољавање и подстицање специфичних интересовања	1	дијалог	Сугерише, усмерава	Питају, предлажу, разговарају
Претраживање и избор тема за извођење активности поводом обележавања јубилеја. годишњица, међународних дана - припрема календара	Оспособљавање за самостално претраживање извора Подстицање смосталног рада	1	Индивид. или групни рад уз рачунаре	Упућује, предлаже, усмерава	Претражују ел. изворе, истражују, предлажу, врше избор
Библиотечка позајмица – поступак задуживања и раздуживања ученика	Стицање вештина у пружању услуга библиотечким корисицима	1	Игра парова (улоге)	Објашњава, помаже	Практично изводе поступак
Претраживање библ. грађе на основу познавања УДК класификације	Оспособљавање за коришћење библ. информ. апарата	2	Индивид. и групни рад	Даје задатке, помаже	Претражују фонд према задацима
Упознавање са библио-течким програмом: - евиденција коришћења - аналитичка обрада - претраживање каталога	Стицање знања, вештина, умења , развој информационе писмености	3	Индивид. рад уз коришће ње рачунара	Демонстри-ра, помаже, усмерава	Прате, увежбавају поступак, претражују каталог
Уређење фонда и система	Развој вештине	2	Индив. и	Усмерава,	Контролишу,

обавештавања - израда међаша, контрола и премештање публикација	коришћења библиотечко-информ. апарата		групни рад	даје упутства	израђују међаше
Обележавање значајних датума, годишњица значајних личности кроз израду паноа, припрему тематских изложби и активности	Развој естетичке компетенције, стварање навика за тимски рад	6	Рад у паровима	Сугерише, показује, припрема грађу	Осмишљавајуп рипремају материјал, израђују пано
Представљање сајтова великих библиотека ; претраживање библ. база и база пуног текста	Подстицање информационе писмености	1	Фронтални, индивид.	Демонстри-ра, објашњава	Слушају, питају, претражују
Заштита дотрајале књиге; изложба оштећених књига ; физичка обрада нове књиге ; уређење простора школске библиотеке	Развој љубави према књизи, подстицање креативности, естетске перцепције	4	Групни и индивид. рад дијалог	Сугерише, даје савете, упутства, усмерава	Изводе практичне радње, дају предлоге, осмишљавају
Пружање помоћи корисницима : издавање и проналажење публикације	Практична примена стечених вештина	Пов р.	Индив. рад	Сугерише, саветује	Практично раде
Анализа статистике о коришћењу фонда и осмишљавање графичког приказа : показатељи	Развој комп. за рад с подацима и за сарадњу	2	Групни рад	Објашљава, предлаже	Анализирају, израђују пано
Израда тематских библиграфија : чланци у периодици и несамостални делови књиге ; избор корисних тематских прилога у периодици	Стицање интелектуалних вештина, стварање навика за тимски рад	3	Индивид. рад и рад у паровима	Даје упутства, објашњава	Анализирају, израђују библиографи-ју, обрађују

22.4. ПЛАНОВИ РАДА ШКОЛСКИХ ТИМОВА

У установи директор образује нарочито следеће тимове:
1) тим за инклузивно образовање;
2) тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања;
3) тим за самовредновање;
4) тим за обезбеђивање квалитета и развој установе;
5) тим за развој међупредметних компетенција и предузетништва;
6) тим за професионални развој.

Тимови из претходног става који до сада нису образовани биће формирани на почетку школске 2018/2019. године

Планови рада школских тимова саставни су делови и Годишњег плана рада Сенћанске гимназије.

ОКВИРНИ СПИСАК ШКОЛСКИХ ТИМОВА И СМЕРНИЦЕ ЗА ЊИХОВ РАД

1) ТИМ ЗА БИБЛИОТЕКУ

Израда Годишњег плана рада Тима, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана тима.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана рада Тима, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Планирање часова обуке ученика за самостално проналажење и коришћење информација, као и коришћење библиотечко-информационог апарата.
Планирање обезбеђења додатних средстава за набавку нових књига.
Планирање посете Међународном сајму образовања.
Планирање структуре набавке књига на српском језику (поред осталих учесника у планирању).
Планирање обележавања јубилеја у школској библиотеци.
Анализа перспективног плана библиотеке и анализа могућности унапређења рада библиотеке.
Анализа могућности развоја медијатечке улоге библиотеке.
Праћење конкурса за доделу средстава и анализа могућности конкурисања.
Планирање структуре набавке књига на мађарском језику (поред осталих учесника у планирању).
Планирање реализације часова у библиотеци уз коришћење штампане грађе и електронских извора на основу оперативних планова.

Анализа реализованих активности.

2) ТИМ ЗА ДАВАЊЕ ПОДРШКЕ УЧЕНИЦИМА

Израда Годишњег плана за давање подршке ученицима, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Анализа досадашње подршке ученицима.
Предлагање потребних мера за унапређење подршке ученицима.

3) ТИМ ЗА ЕСТЕТСКО УРЕЂЕЊЕ ШКОЛЕ

Израда Годишњег плана естетског уређења школе, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Анализа изгледа школе.
Предлагање потребних мера за унапређење естетског изгледа школе.
Сарадња са осталим школама у истој згради у циљу унапређења естетског изгледа школе.

4) ТИМ ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА

Израда Годишњег плана заштите деце од насиља, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Анализа стања у области заштите деце од насиља.
Предлагање мера за унапређење заштите деце од насиља.

5) ТИМ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАМЕНАРИВАЊА

Израда Годишњег плана заштите од насиља, злостављања и занемаривања, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.

Оквирни задаци Тима:
 припрема програм заштите,
 информише децу и ученике, запослене и родитеље о планираним активностима и могућности тражења подршке и помоћи од тима за заштиту,
 учествује у обукама и пројектима за развијање компетенција потребних за превенцију насиља, злостављања и занемаривања,

 предлаже мере за превенцију и заштиту, организује консултације и учествује у процени ризика и доношењу одлука о поступцима у случајевима сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања,
 укључује родитеље у превентивне и интервентне мере и активности,
 прати и процењује ефекте предузетих мера за заштиту деце и ученика и даје одговарајуће предлоге директору,
 сарађује са стручњацима из других надлежних органа, организација, служби и медија ради свеобухватне заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања,
 води и чува документацију,
 извештава стручна тела и органе управљања,
 утврђивање постојећег на основу прошлогодишњег стања и разговора школског психолога и оделењских старешина са ученицима на часовима оделењске заједнице, узимајући притом у обзир број оделења то јест ученика као и запослених у Сенћанској гимназији,
 упознати ђаке и родитеље са програмом Сенћанског СУП-а о могућности да родитељи ученика Сенћанске гимназије организовано иду у обилазак града викендом ноћу заједно са полицијском патролом,
 формирање ђачког тима за борбу против насиља, злостављања и занемаривања у Сенћанској гимназији који укључује по једног ученика из сваког оделења,
 формирање школског тима за борбу против насиља, злостављања и занемаривања у Сенћанској гимназији састављеног од четири ученика (из сваког разреда по један) и четири родитеља,
 провера дежурстава професора,
 редовни састанци Тима за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања у Сенћанској гимназији.

6) ТИМ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ

Израда Годишњег плана стручног усавршавања запослених, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.

Оквирни задаци Тима:
• проучавање законске регулативе о стручном усавршавању, преглед приручника и расположиве грађе
• претраживање доступне електронске грађе ради успостављања документа о бодовању облика СУ у установи
• формирање предлога садржаја документа
• консултације око начина бодовања и формирање документа
• консултације са директором школе
• формирање коначне форме документа о бодовању, достављање директору и колективу
• прикупљање података из личних планова наставника – раздвајање облика стручног усавршавања (у установи, ван установе) из сваког појединачног личног плана, груписање према облику, формирање табеле – уношење података за сваког запосленог појединачно
• анализа акредитованих семинара ради давања предлога тима за случај да установа предузима мере за унапређење компетенција, сачињавање предлога семинара
• анализа података у личним плановима о планираним семинарима и формирање табеле са прегледом компетенција које су наставници планирали за ову годину
• консултације о начину формирања плана
• израда плана, организација грађе, техничко дотеривање, финализирање документа

• консултације о коначном изгледу и садржају документа – достављање.

7) ТИМ ЗА ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ПРАЗНИКА И ВАЖНИЈИХ ДАТУМА

Израда Годишњег плана обележавања празника и важнијих датума, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Обележавање 200 година од почетка Другог српског устанка у Такову.
Сарадња са осталим школама у истој згради и општини у циљу заједничког обележавања празника и важнијих датума.

8) ТИМ ЗА ОБРАДУ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА

Израда Годишњег плана за обраду статистичких података, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Анализа постојећег стања статистичких података.
Предлагање мера за унапређење обраде статистичких података.

9) ТИМ ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ УЧЕНИЧКИХ ЕКСКУРЗИЈА

Израда Годишњег плана за организовање ученичких екскурзија, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.

Током планирања екскурзија нарочито утврдити следеће елементе:
• путни правац
• образовно-васпитни циљеви и задаци
• садржаји којима се постављени циљеви остварују
• носиоци предвиђених активности
• планиран број ученика
• трајање
• начин финансирања
• време реализације
• излети
• студијска путовања.

10) ТИМ ЗА ПРАЋЕЊЕ ПОСЕТЕ ЧАСОВИМА

Израда Годишњег плана за праћење посете часовима, који је саставни део Годишњег плана рада школе.

Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.

Задатак тима је да:
- сачини план рада за праћење посете часовима за школску годину,
- врши надзор над спровођењем сачињеног плана,
- врши евалуацију плана и поднесе извештај о реализацији годишњег плана рада.

Садржај рада тима је:
- давање доприноса процесу самовредновања,
- унапређивање квалитета рада установе,
- унапређивање квалитета наставе увођењем иновација и коришћењем савремених метода и облика рада,
- рад на процесу подизања квалитета нивоа ученичких знања и умења,
- континуирано стручно усавршавање и напредовање у струци,
- развијање и ширење примера добре праксе,
- уочавање снага и слабости у области квалитета и активности које треба предузети да се превазиђу слабости и да се добре области развију у снагу,
- оснаживање наставника за тимски рад,
- редовно посматрање рада наставника и њихово упознавање са критеријумима на основу којих ће бити посматрани.

Време реализације садржаја рада тима је током целе школске године (континуирано).
Начин реализовања плана је кроз посету часовима и разговор са наставницима (тимски рад).

Носиоци активности су:
Тим за праћење посете часовима и наставници.

11) ТИМ ЗА ПРАЋЕЊЕ ПРОГРАМА И РЕЗУЛТАТА ТАКМИЧЕЊА УЧЕНИКА

Израда Годишњег плана за праћење програма и резултата такмичења ученика, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Сакупљање података о талентованој деци наше школе; организовање додатне наставе у школи.
Консултације са стручним већима у вези са такмичењима; консултације са локалном самоуправом у вези са путним трошковима за одлазак на такмичења.
Анализа табеле такмичења.
Учествовање и праћење такмичења која су ван организације Министарства просвете, науке и технолошког развоја; информисање о Међународним такмичењима.
Прикупљање информација о такмичењима и резултатима на којима учествују ученици.
Анализа постигнутих резултата.

12) ТИМ ЗА ПРАЋЕЊЕ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ И ЕВИДЕНЦИЈУ САКУПЉЕНИХ БОДОВА

Израда Годишњег плана праћења стручног усавршавања запослених и евиденцију сакупљених бодова, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Решавање начина праћења.
Формулисање и сачињавање обрасца за достављање података о стручном усавршавању.
Информисање запослених о начину достављања података.
Формирање табеле за унос података о облицима СУ изван установе и у установи.
Уношење достављених података у табелу.
Анализа прикупљених података.
Информисање директора школе о реализованим облицима СУ.
Сумарна анализа и састављање извештаја.

13) ТИМ ЗА ПРЕГЛЕД ШКОЛСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

Израда Годишњег плана за преглед школске документације, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Преглед школске документације.
Предлагање мера за унапређење школске документације.

14) ТИМ ЗА СПОРТСКЕ И КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ

Израда Годишњег плана спортских и културних активности, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.

Оквирни садржаји:

Књижевни фестивали
Дани града Сенте
Посета Сајму књига у Београду
Прослава дана школе
Обележавање јубилеја писаца
Посета СНП у Новом Саду
Наступ хора на дан „Микулаша“
Пригодни програм – Божићна свечаност
Светосавска свечаност

Дан поезије
Матурска свечаност
Сусрети поводом обележавања годишњица матуре
Спортска такмичења унутар школе, на новоу општине и шире.

15) ТИМ ЗА САРАДЊУ СА ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА

Израда Годишњег плана сарадње са државним органима, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Анализа досадашње сарадње са државним органима.
Предлагање мера за унапређење сарадње са државним органима.

16) ТИМ ЗА ПРАЋЕЊЕ БИЛИНГВАЛНЕ НАСТАВЕ

Израда Годишњег плана за праћење билингвалне наставе, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Посета часовима.
Преглед и анализа коришћених помоћних материјала.
Анализа посета.
Анкетирање ученика.

17) ТИМ ЗА РАЗРАДУ ПЛАНА И ПРОГРАМА НАСТАВНИЧКОГ ВЕЋА

Израда Годишњег плана за разраду плана и програма Наставничког већа, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.

Наставничко веће, у оквиру и поред послова из опште надлежности стручних органа, обавља посебно следеће послове:
 утврђује план рада и подноси извештаје о његовом остваривању;
 стара се о остваривању програма образовања и васпитања;
 анализира извршавање задатака образовања и васпитања у школи;
 планира и организује облике ваннаставних активности ученика;
 предлаже поделу разреда на одељења и број ученика у одељењима;
 даје мишљење директору за одређивање одељењских старешина;
 припрема календар такмичења ученика и обезбеђује услове за њихово припремање;
 врши надзор над радом других стручних органа;
 разматра извештаје директора, одељењских старешина и стручних органа;

 даје мишљења и предлоге о питањима из надлежности стручних органа (наставни планови и програми, уџбеници и др.);
 доноси одлуку о похваљивању и награђивању ученика;
 изриче ученицима васпитно-дисциплинске мере “укор наставничког већа” и “искључење из школе.”;
 доноси одлуку о ослобађању ученика од наставе физичког васпитања и од оцењивања из тог предмета, на предлог лекара;
 утврђује испуњеност услова за брже напредовање ученика;
 именује чланове стручног актива за развој школског програма;
 предлаже чланове школског одбора из реда запослених;
 предлаже чланове стручног актива за развојно планирање из редова наставника и стручних сарадника;
 даје мишљење школском одбору за избор директора;
 предлаже коришћење права на неплаћено одсуство, на захтев запосленог из реда наставног особља;
 врши и друге послове одређене законом и овим статутом.

18) ТИМ ЗА САМОВРЕДНОВАЊЕ

Израда Годишњег плана самовредновања школе, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Задатак Тима за самовредновање је да изврши вредновање квалитета рада установе на основу стандарда квалитета рада установе.

19) ТИМ ЗА ПРАЋЕЊЕ БЕЗБЕДНОСТИ УЧЕНИКА

Израда Годишњег плана за праћење безбедности ученика, који је саставни део Годишњег плана рада школе.
Конкретне смернице и критеријуме за рад Тима утврдиће Тим на свом првом састанку.
Праћење и евалуација реализације Годишњег плана.
Састављање извештаја о реализацији годишњег плана, који је саставни део Годишњег извештаја о раду школе.
Анализа стања безбедности ученика.
Предлагање мера за унапређење безбедности ученика.
Сарадња са осталим школама у истој згради и надлежним државним органима и циљу унапређења безбедности ученика.

23. П Р И Л О З И

ПРАВИЛНИК О НАСТАВНОМ ПЛАНУ И ПРОГРАМУ (ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА) ЗА ГИМНАЗИЈУ (ОПШТИ ДЕО)

Члан 1

Овим правилником утврђује се наставни план и програм општег типа и гимназије са друштвено-језичким и природно-математичким смером.

Наставни план и програм из става 1. овог члана саставни су део овог правилника.

I. ПЛАН ОБРАЗОВАЊА ЗА ПРЕДМЕТЕ 1. РАЗРЕДА ГИМНАЗИЈЕ

Члан 2

План образовања за предмете 1. разреда једнак је за гимназију општег типа и гимназију са друштвено-језичким, односно природно-математичким смером.

Члан 3

Број часова наставе српског језика и књижевности износи по четири часа седмично са 148 часова годишње.

У гимназији у којој ученици стичу образовање на језику народности, број часова српског језика и књижевности у 1. разреду износи по два часа седмично са 74 часова годишње.

Члан 4

У гимназији у којој ученици стичу образовање на албанском, мађарском, румунском, бугарском, русинском, односно словачком језику, број часова наставе језика народности износи по четири часа седмично са 148 часова годишње.

Члан 5

За први и други страни језик број часова наставе енглеског, француског, руског, немачког, шпанског и италијанског језика износи по два часа седмично са 74 часа годишње.

Члан 6

Број часова наставе латинског језика у 1. разреду износи по два часа седмично са 74 часа годишње.

Члан 7

Број часова наставе историје износи по два часа седмично са 70 часова годишње.

Члан 8

Број часова наставе географије износи по два часа седмично са 74 часа годишње.

Члан 9

Број часова биологије износи по два часа седмично са 74 часа годишње.

Члан 10

Број часова наставе математике износи по четири часа седмично са 148 часова годишње.

Члан 11

Број часова наставе физике износи по два часа седмично са 74 часа годишње.

Члан 12

Број часова наставе хемије износи по два часа седмично са 74 часа годишње.

Члан 13

Број часова наставе рачунарства и информатике у 1. разреду гимназије општег типа, друштвено-језичког смера и природно-математичког смера износи по два часа вежби недељно са 74 часа вежби годишње.

Члан 14

Број часова наставе музичке културе износи по један час седмично са 37 часова годишње.

Члан 15

Број часова наставе ликовне културе износи по један час седмично са 37 часова годишње.

Члан 16

Број часова физичког васпитања износи по два часа седмично са 74 часа годишње.

Члан 17

Програми образовања за предмете из чл. 3. до 16. овог правилника саставни су део овог правилника.

II. ПЛАН ОБРАЗОВАЊА ЗА ПРЕДМЕТЕ 2, 3. И 4. РАЗРЕДА ГИМНАЗИЈЕ ОПШТЕГ ТИПА

Члан 18

Број часова наставе српског језика и књижевности у 2. разреду износи по четири часа седмично са 140 часова годишње, у 3. разреду по четири часа седмично са 144 часа годишње и 4. разреду по четири часа седмично са 128 часова годишње.

У гимназији у којој ученици стичу образовање на језику народности, број часова наставе српског језика и књижевности у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду са два часа седмично по 64 часа годишње.

Члан 19

У гимназији у којој ученици стичу образовање на албанском, мађарском, румунском, бугарском, русинском, односно словачком језику број часова наставе језика народности износи у 2. разреду по четири часа седмично са 140 часова годишње, у 3. разреду по четири часа седмично са 144 часа годишње и у 4. разреду по четири часа седмично са 128 часова годишње.

Члан 20

За први страни језик број часова наставе енглеског, француског, руског, немачког, шпанског и италијанског језика у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по четири часа седмично са 144 часа годишње и 4. разреду по три часа седмично са 96 часова годишње.

За други страни језик број часова наставе енглеског, француског, руског, немачког и шпанског језика у 2. износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње.

Члан 21

Број часова наставе латинског језика у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње.

Члан 22

Број часова наставе устава и права грађана у 4. разреду износи по један час седмично са 32 часа годишње.

Члан 23

Број часова наставе социологије у 4. разреду износи по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 24

Број часова наставе психологије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње.

Члан 25

Број часова наставе филозофије у 3. разреду износи по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду по три часа седмично са 96 часова годишње.

Члан 26

Број часова наставе историје у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње у 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 27

Број часова наставе географије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње и 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње.

Члан 28

Број часова наставе биологије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 29

Број часова наставе математике у 2. разреду износи по четири часа седмично са 140 часова годишње, у 3. разреду по четири часа седмично са 144 часа годишње и 4. разреду по четири часа седмично са 128 часова годишње.

Члан 30

Број часова наставе физике у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по три часа седмично са 108 часова годишње и у 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 31

Број часова наставе хемије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 32

Број часова наставе музичке културе у 2. разреду износи по један час седмично са 35 часова годишње.

Члан 33

Број часова наставе ликовне културе у 2. разреду износи по један час седмично са 35 часова годишње.

Члан 34

Број часова физичког васпитања у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 35

Број часова наставе рачунарства и информатике у 2. разреду износи 60 часова вежби годишње.

III. ПЛАН ОБРАЗОВАЊА ЗА ПРЕДМЕТЕ 2, 3. И 4. РАЗРЕДА ГИМНАЗИЈЕ СА ДРУШТВЕНО-ЈЕЗИЧКИМ СМЕРОМ

Члан 36

Број часова наставе српског језика и књижевности у 2. разреду износи по четири часа седмично са 140 часова годишње, у 3. разреду по пет часова седмично са 180 часова годишње и 4. разреду по пет часова седмично са 160 часова годишње.

У гимназији у којој ученици стичу образовање на језику народности, број часова наставе српског језика и књижевности у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду са два часа седмично по 64 часа годишње.

Члан 37

У гимназији у којој ученици стичу образовање на албанском, мађарском, румунском, бугарском, русинском, односно словачком језику број часова наставе језика народности износи у 2. разреду по четири часа седмично са 140 часова годишње, у 3. разреду по пет часова седмично са 180 часова годишње и 4. разреду по пет часова седмично са 160 часова годишње.

Члан 38

За први страни језик број часова наставе енглеског, француског, руског, немачког, шпанског и италијанског језика у 2. разреду износи по три часа седмично са 105 часова годишње, у 3. разреду по пет часова седмично са 180 часова годишње и 4. разреду по четири часа седмично са 128 часова годишње.

За други страни језик број часова наставе енглеског, француског, руског, немачког и шпанског језика у 2. износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 39

Број часова наставе латинског језика у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње.

Члан 40

Број часова наставе устава и права грађана у 4. разреду износи по један час седмично са 32 часа годишње.

Члан 41

Број часова наставе социологије у 4. разреду износи по три часа седмично са 96 часова годишње.

Члан 42

Број часова наставе психологије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње.

Члан 43

Број часова наставе филозофије у 3. разреду износи по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду по три часа седмично са 96 часова годишње.

Члан 44

Број часова наставе историје у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по три часа седмично са 108 часова годишње и 4. разреду по три часа седмично са 96 часова годишње.

Члан 45

Број часова наставе географије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, и 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње.

Члан 46

Број часова наставе биологије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње и у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње.

Члан 47

Број часова наставе математике у 2. разреду износи по три часа седмично са 105 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 48

Број часова наставе физике у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 49

Број часова наставе хемије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часа годишње.

Члан 50

Број часова наставе музичке културе у 2. разреду износи по један час седмично са 35 часова годишње, у 3. разреду по један час седмично са 36 часова годишње и 4. разреду по један час седмично са 32 часа годишње.

Члан 51

Број часова наставе ликовне културе у 2. разреду износи по један час седмично са 35 часова годишње, у 3. разреду по један час седмично са 36 часова годишње и 4. разреду по један час седмично са 32 часа годишње.

Члан 52

Број часова физичког васпитања у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 53

Број часова наставе рачунарства и информатике у 3. разреду износи један час седмично са 36 часова годишње и 30 часова вежби.

IV. ПЛАН ОБРАЗОВАЊА ЗА ПРЕДМЕТЕ 2, 3. И 4. РАЗРЕДА ГИМНАЗИЈЕ СА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИМ СМЕРОМ

Члан 54

Број часова наставе српског језика и књижевности у 2. разреду износи по три часа седмично са 105 часова годишње, у 3. разреду по три часа седмично са 108 часова годишње и 4. разреду по четири часа седмично са 128 часова годишње.

У гимназији у којој ученици стичу образовање на језику народности, број часова наставе српског језика и књижевности у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду са два часа седмично по 64 часа годишње.

Члан 55

У гимназији у којој ученици стичу образовање на албанском, мађарском, румунском, бугарском, русинском, односно словачком језику број часова наставе језика народности износи у 2. разреду по три часа седмично са 105 часова годишње, у 3. разреду по три часа седмично са 108 часова годишње и 4. разреду по четири часа седмично са 128 часова годишње.

Члан 56

За први страни језик број часова наставе енглеског, француског, руског, немачког, шпанског и италијанског језика у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

За други страни језик број часова наставе енглеског, француског, руског, немачког и шпанског језика у 2. износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 57

Број часова наставе устава и права грађана у 4. разреду износи по један час седмично са 32 часа годишње.

Члан 58

Број часова наставе социологије у 4. разреду износи по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 59

Број часова наставе психологије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње.

Члан 60

Број часова наставе филозофије у 3. разреду износи по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 61

Број часова наставе историје у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње.

Члан 62

Број часова наставе географије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње и 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње.

Члан 63

Број часова наставе биологије у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по три часа седмично са 108 часова годишње и 4. разреду по три часа седмично са 96 часова годишње.

Члан 64

Број часова наставе математике у 2. разреду износи по пет часова седмично са 175 часова годишње, у 3. разреду по пет часова седмично са 180 часова годишње и 4. разреду по четири часа седмично са 128 часова годишње.

Члан 65

Број часова наставе физике у 2. разреду износи по три часа седмично са 105 часова годишње, у 3. разреду по три часа седмично са 118 часова годишње и у 4. разреду по пет часова седмично са 160 часова годишње.

Члан 66

Број часова наставе хемије у 2. разреду износи по три часа седмично са 105 часова годишње, у 3. разреду по три часа седмично са 108 часова годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 67

Број часова наставе музичке културе у 2. разреду износи по један час седмично са 35 часова годишње.

Члан 68

Број часова наставе ликовне културе у 2. разреду износи по један час седмично са 35 часова годишње.

Члан 69

Број часова физичког васпитања у 2. разреду износи по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и 4. разреду по два часа седмично са 64 часа годишње.

Члан 70

Број часова наставе рачунарства и информатике у 4. разреду износи један час седмично са 32 часа годишње и 30 часова вежби.

IVa ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Члан 70а

Број часова наставе верске наставе и грађанског васпитања, односно другог предмета етичко-хуманистичког садржаја у 1, 2, 3. и 4. разреду износи по један час недељно.

Верска настава и грађанско васпитање, односно други предмет етичко-хуманистичког садржаја остварују се као изборни предмети.

Изузетно од става 2. овог члана верска настава и грађанско васпитање остварују се као факултативни предмети за ученике који су уписани у први разред гимназије школске 2001-2002. године.

V. ФАКУЛТАТИВНЕ АКТИВНОСТИ

1. Факултативне наставне активности

Члан 71

Број часова наставе језика другог народа или народности са елементима националне културе у И разреду износи по два часа седмично са 74 часа годишње, у 2. разреду по два часа седмично са 70 часова годишње, у 3. разреду по два часа седмично са 72 часа годишње и у 4. разреду по два часа седмично и 64 часа годишње.

Број часова наставе трећег страног језика има исти фонд и распоред као и језик из става 1. овог члана.

Члан 72

Настава нацртне геометрије, астрономије, ликовне уметности, музичке уметности, социологије, културе, развојне психологије, етике, сценске уметности, демографије, геологије, класичног грчког језика и опште лингвистике предвиђена је по два часа седмично са 70 часова годишње без одређења разреда.

Настава историје уметности и педагогије предвиђена је по четири часа седмично са 140 часова годишње без одређења разреда.

Члан 73

Програм предмета из чл. 72. и 73. овог правилника саставни је део овог правилника.

Члан 73а

Број часова наставе из предмета Кошарка износи три часа седмично, односно у 1. разреду 111 часова, у 2. - 105, 3. - 108 и 4. - 96 часова годишње.

Број часова наставе из предмета Основе спортског новинарства у 3. разреду износи један час седмично, односно 36 часова годишње.

Број часова наставе из предмета Основе маркетинга у спорту у 4. разреду износи један час седмично, односно 32 часа годишње.

2. Факултативне ваннаставне активности

Члан 74

Екскурзије ученика предвиђене су до три дана у сваком од четири разреда, стваралачке и слободне активности ученика од 30 до 60 часова у сваком разреду, хор са два часа недељно, а културна јавна делатност школе са два радна дана у школској години.

6. ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

Члан 75

Осим наставе гимназије остварују додатни, допунски и припремни рад до 60 часова у сваком разреду, друштвено корисни рад од по два радна дана у сваком разреду и за рад са ученичком заједницом од 15 до 30 часова у сваком разреду.

ОПШТЕ ПЕДАГОШКО-ДИДАКТИЧКО УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ САДРЖАЈА ПРОГРАМА У ГИМНАЗИЈИ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Иновације у програмским садржајима наставних предмета у средњој школи неће довести до суштинских промена уколико се уз нову садржину не обезбеди нова стратегија наставе обогаћена разноврсним облицима, савременим моделима учења, динамичким методама рада, као и применом савремене образовне технологије (расположива АБ средства, филм, телевизија, компјутери и др.).

Циљ општег педагошко-дидактичког упутства јесте да наставнику пружи информације (значајне за програме свих предмета) који ће му користити у решавању дидактичко-методичких проблема у припреми, реализацији и вредновању реализације садржаја наставе. Но, оно није замена већ први корак у детаљнијем проучавању педагошке литературе.

У постављању структуре Упутства стављен је нагласак на два задатка: први, да се да сажет и потпун приказ узрасних карактеристика ученика средње школе до којих би наставници дошли тек преко обимнијег трагања у литератури и други, да се да преглед облика, метода и средстава рада који су у примени у различитим ситуацијама и фазама наставног процеса. Укратко су приказани облици организације који се често означавају као иновативна настава (индивидуализована, програмирана, проблемска настава, учење открићем). То су већ од раније познати облици рада који треба у пракси школа и наставника, да нађу више места. О њима има доста литературе коју наставници могу да консултују у оквиру припреме за овакав рад.

Поред тога у Упутству се обрађају и наставнику дају основне информације о: учењу моторних вештина што је значајно за наставу у целини а посебно практичну наставу; припремајући за непосредни рад са ученицима (планирање рада, писана припрема, тимски рад) вредновању рада и напредовању ученика. Такође се указује на најнужнију литературу из ове области.

Успешност васпитно-образовног рада зависи умногоме како је већ истакнуто, од стратегије наставе, односно разноврсности коришћења наставних облика, метода, средстава и система.

Зато Упутство треба да подстакне наставнике на коришћење богатства наставне технологије за веће активирање ученика у наставном процесу а самим тим и остваривање друштвених циљева и задатака васпитања и образовања у школи усмереног образовања. Као саставни део

овог упутства треба прихватити и објашњења која се дају уз програм сваког предмета, а у којима се ближе одређује примена појединих дидактичких захтева датих у овом Упутству.

При опредељивању за садржаје изнете у Упутству пошло се од чињеница да улога организатора васпитно-образовног рада суочава наставника са нужношћу да свакодневно доноси бројне и разноврсне одлуке. Из тих одлука произилази оно што се обично назива практични или непосредни рад са ученицима. Успостављање равнотеже између одлуке и њихових практичних консеквенци је једно од најпоузданијих мерила наставникове педагошке стручности. При доношењу својих педагошких одлука наставник нема увек исти степен слободе и самосталности у односу на прилично велики број фактора који одређују организацију и структуру његовог рада са ученицима. Релативно највећи степен самосталности наставник има у доношењу одлука на којим заснива **дидактичко-методичку организацију непосредног рада са ученицима**. Иако се и у тој области наставник суочава са мноштвом објективних ограничења и препрека на које не може да утиче својим одлукама, ту ипак постоји известан простор који му омогућава да изрази своје стручне способности, искуство и личне особине.

Стручни квалитет и општа ваљаност одлука којим наставник обликује организацију непосредног рада са ученицима зависи од тога у којој мери познаје: (1) **програмске циљеве, задатке и садржаје** које треба да реализује, (2) **савремене дидактичко-методичке моделе** који су примењиви у датој ситуацији, и (3) **узрасно-развојна својства ученика** са којим ради. Највиши домет педагошке стручности наставника огледа се у способности да успостави функционалну везу између програмских захтева, одабране организације рада и узрасно-развојних капацитета ученика.

Уобичајено је да се на стручност наставника гледа у првом реду кроз призму познавања "градива" које предаје. У нормативном погледу је тај захтев најпрецизније дефинисан: за сваку област васпитно-образовног рада прописана је врста и степен стручне спреме коју наставник мора да поседује. Дидактичко-методичка стручност се углавном подразумева, током праксе се ретко и узгред проверава и процењује. Познавање узрасно-развојних својстава ученика је у целости приватна ствар наставника, поготово уколико у току стручног школовања није дошао у додир са педагошким и психолошким дисциплинама. У пракси је потребно да се догоди ексцес великих размера, у неким срединама и да се више пута понови, да би се о том аспекту стручности уопште говорило. Управо то вредносно потискивање дидактичког и психолошког аспекта у склопу укупне педагошке стручности наставника, доводи до тога да се васпитно-образовни рад увелико своди на обраду "програмских садржаја". Треба имати у виду да су наставници, одлукама које су донесене у друштвеном и стручном окружењу школе (нпр. одлуке о структури и обиму програма, фонда часова, броју ученика у одељењу, уџбеницима, опремљености и укупном материјалном положају школе, систему праћења, извештавања и вредновања рада и сл.), објективно стављени у ситуацији да се првенствено усредсређују на то да обраде програмске садржаје и да обавежу ученике да те садржаје "усвоје", а дидактички и психолошки квалитети тако организованог рада су у другом плану.

Садржаји који у овом упутству даље следе, како је већ истакнуто, на једном месту дају приказ дидактичког и психолошког аспекта наставе и указују на неопходност повезивања програмских садржаја, дидактичко-методичке организације и својстава ученика у наставном раду.

ОСНОВНА ПСИХОЛОШКО-ПЕДАГОШКА ПИТАЊА

УЗРАСНО-РАЗВОЈНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ УЧЕНИКА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

У овом поглављу су приказана најзначајнија узрасно-развојна својства ученика средње школе. С обзиром да су особине ученика објективна околност од које зависи остваривање захтева и очекивања која чине улогу наставника, очигледно је да су то моменти које наставник мора имати у виду при доношењу одлука о организацији непосредног рада са ученицима. Непознавање или занемаривање узрасно-развојних специфичности и потреба ученика неизбежно ствара раскорак између педагошких намера и исхода педагошке праксе, између очекиваног и стварног ангажовања и понашања ученика у настави и осталим облицима рада у школи и у вези са школом. Уколико се добро познају и јасно увиђају њихове педагошке импликације, узрасне и развојне карактеристике ученика престају да буду "отежавајућа" околност практичног педагошког рада и постају веома моћан и значајан ослонац динамичког и продуктивног васпитно-образовног деловања.

У даљем излагању биће речи о следећим питањима:

1) у чему се огледа **принципијелна промена у динамици развоја у адолесцентском периоду,**

2) како се манифестују проблеми у неким **основним односима адолесцената и њихове социјалне средине,**

3) које је главно обележје **физичког развоја** у периоду адолесценције,

4) шта ново доноси **интелектуални развој** у периоду средње школе, и

5) која су главна **психолошко-социјална обележја** адолесцентског узраста.

Разматрање сваког од наведених питања има задатак да укаже на значај узрасно-развојних својстава ученика средње школе за њихово мотивисано и успешно ангажовање у настави и другим облицима васпитно-образовног рада.

I.

У средњу школу ученици долазе са 14/15 година, а средњошколско образовање завршавају са 18/19 година. То је узрасни период који се подудара са трајањем **средње адолесценције**. (**Рана адолесценција** траје од 11/12 до 14/15 године и укључује фазу пубертета; **позна адолесценција**, која се често идентификује као рана зрелост, траје од 19/20 до 24/25 године.)

С обзиром на знатне индивидуалне, полне и социо-културне разлике у брзини развоја и значају који се придаје развојним променама, у И разреду средње школе могу се наћи ученици који су у фази ране адолесценције, тј. у првим месецима постпубертетског периода, док у завршним разредима један број ученика већ показује особине типичне за позну адолесценцију или рану зрелост. Дакле, на средњошколском узрасту испољавају се све особине карактеристичне за адолесцентски развојни период или за доба младости. Индивидуалне разлике у развојним потенцијалима, брзини њиховог остваривања и степену достигнуте зрелости су такође део

објективних околности педагошког рада и отуда релевантан фактор у процесу педагошког одлучивања.

У основи развојних промена су процеси сазревања и учења. Онај аспект индивидуалног развоја који је првенствено под утицајем биолошких чинилаца називамо **сазревањем**, а онај на који пресудно утичу средински чиниоци називамо **учењем**. Посебан, у односу на биолошке и срединске чиниоце релативно аутономан скуп чинилаца који делују и на процес сазревања и на процес учења је лична **активност јединке**. Активност појединца, нарочито она која је израз његовог свесног ангажовања, је непосредни услов остваривања развојних могућности и основа јављања сложених, интегративних развојних промена.

Сазревање и учење су међусобно тесно повезани, те се ни једна развојна промена не може искључиво или без остатка приписати само једном од та два процеса. Под дејством биолошких развојних чинилаца јединка постепено "дозрева" за поједине активности (нпр. за ходање, баратање предметима, говор и саобраћање, једноставне и сложене мисаоне операције, систематско усвајање одређених знања и умења, полно-репродуктивну функцију, професионално и друштвено ангажовање итд.) али свака од тих активности као специфично људски облик понашања и доживљавања, јединка учи, усваја и развија под утицајем више или мање разрађеног система срединских подстицаја, захтева, ограничења и принуда и, коначно, путем сопственог спонтаног или намерног ангажовања. Средински чиниоци (својом густином, подстицајним квалитетима и снагом) и лична активност (својом ширином, разноврсношћу и континуитетом) значајно делују и у најранијим фазама индивидуалног развоја, међутим, са одмицањем развоја њихов релативни значај расте, да и после достизања органске зрелости остали главни покретачи даљег развоја, сваког значајнијег напредовања и социјално-психолошког сазревања јединке. Тај прелазни и за крајње развојне домете пресудни моменат у развојној динамици дешава се управо у периоду средње адолесценције.

За адолесцента се може рећи да се првенствено развија као социјални актер. То значи да у односима са другим особама настоји да стекне самосталност, да од осталих буде прихваћен као равноправни саговорник. Иако су породица и школа и даље главни оквир социјалног живота адолесцената, радијус социјалног простора у којем се они физички а нарочито симболички крећу нагло се повећава; круг питања која привлаче њихову пажњу постаје све шири, јављају се нови облици непосредног и посредног стицања социјалних искустава. Услед тога **ситуације социјалног учења** постају не само разноврсније и бројније него и знатно сложеније у погледу садржаја које укључују, активности које захтевају и/или изазивају и исхода до који доводе. Породици и школи је све теже да одрже онај степен увида у понашање, интересовање и искуства адолесцената који су углавном имали на претходним узрастима. Нужно долази до ширења социјалних искустава, до промена у односу адолесцента према средини у којој живи и свом положају у тој средини, и према себи као особи. Главни израз тих промена су све чешћи и упорнији покушаји да освоје положај самосталног и равноправног учесника у међуличним, групним, организацијским и другим врстама социјалних односа. Тако се из општег сазнања о постојању различитих социјалних односа издваја најтипичније адолесцентско питање - питање личне контроле над успостављањем одвијањем и исходима социјалних односа у које је укључен. Адолесцент постепено увиђа - и на практичној и на појмовној равни - да самосталност у социјалним односима, поред физичке зрелости, подразумева и самосталност у мишљењу и суђењу, емоционалну стабилност, познавање техника социјалног општења у различитим ситуацијама и одговорност за сопствене поступке и њихове последице.

Друштвени услови могу подстицати и награђивати тежњу адолесцента за личним ангажовањем у сопственом развоју, међутим, они је могу систематски осујећивати, отворено или прикривено сузбијати. У првом случају, иако критички и реформистички орјентисани, млади се по правилу залажу за основне друштвене вредности, у другом, постају веома пријемчиви на "сигнале" који наговештавају било какав пут за превазилажење стања осујећености, за освајање самосталности у сфери социјалног понашања. Такви сигнали могу долазити из појединих сегмената друштва који су и сами потиснути или споља, често из просторно и културно удаљених средина, из центара који смишљено делују на понашање и свест младих како би остварили своје нпр. економске или политичке циљеве.

II.

Учесталост различитих тема везаних за децу и омладину, породицу и школу, омладинске организације и друштвени положај младих, а који свакодневно срећемо у продукцији различитих медија масовног саобраћања, ствара утисак да су општепознати многи појмови битни за разумевање узрасних специфичности и развојних потреба ученика средње школе. Данас су широко познати такви термини као што су: пубертет, адолесценција, развојне сметње, младалачке кризе, сексуални развој и односи полова, социјализовано и несоцијализовано, девијантно и криминогено понашање, сукоб генерација, омладинска субкултура, дечје и омладинско тржиште и др. Упркос таквој популаризацији "омладинске тематике", читав низ суштинских питања, преломних развојних збивања и најзначајнијих узрасних својстава систематски се заобилази или, могуће је, још увек није познат ни онима који се професионално баве омладином.

У породици је однос према адолесценту најчешће амбивалентан. У неким ситуацијама допушта му се да испољи своју зрелост колико може а у неким му се не допушта да изађе из положаја детета. Та врста недоследности је природна појава, али само ако се не протегне у недоглед, тј. ако је пролазна фаза. Адолесценту је потребно извесно време да овлада својим новим улогама; и њему и родитељима је потребно извесно време да ускладе своје узајамне односе.

Више из емоционалних него из интелектуалних разлога, адолесценту је тешко да себе и своје понашање види из перспективе својих родитеља, да правилно процени њихове мотиве и намере. Емоционална отвореност и спонтаност, обострано право на изношење аргумената и тумачења стварају климу поверења и искрености, а адолесцента суочавају са нужношћу да покаже своју способност уочавања, мишљења и закључивања. Ако се успостави такав однос са родитељима, онда заокупљеност адолесцента својим интимним (у ствари, узрасно-развојним) проблемима, тешкоћама у изналажењу одговора на питања о себи, својој садашњости и будућности, стварањем дубоких емоционалних веза изван породичног круга, неће бити повод да се затвара у односу на родитеље, да се емоционално удаљава од своје породице и свега оног што је доскора било његов једини свет.

Непознавање или игнорисање адолесцентских преокупација осиромашује односе између родитеља и деце, онемогућује родитеље да без позивања на свој родитељски ауторитет и без принуде иоле значајније утичу на понашање адолесцената. У срединама у којима је практично отежано да се постигне ваљан увид у целокупно понашање адолесцента (нпр. у већим градовима, кад ученик путује у школу, живи у другом месту и сл.) то осиромашење или потпуно прекидање односа узајамне искрености и поверења је редовно један од симптома у синдрому као што су проблеми прилагођавања, склоност девијантном понашању и сл.

У школи, где постоји концентрација стручњака за васпитно-образовни рад, могло би се очекивати да ће узрасно-развојне потребе и својства ученика представљати околност о којој се јасно и прецизно мисли и с којом се рачуна у свакој организованој активности. Уместо тога, у школи чешће наилазимо на разне видове отвореног и прикривеног занемаривања развојних потреба и могућности ученика. Од ученика се тражи да се понашају као да не постоје питања и проблеми с којим их суочава њихов узраст и да сваки, па и најнетактичнији, гест наставника прихватају као једину праву педагогију. Услед континуираног осујећивања развојних потреба у традиционалистички организованој школи, ученици су објективно присиљени да њихово задовољење траже у ситуацијама које су изван педагошке контроле. Често је једини квалитет тих ситуација што не личе на школу, чиме стварају макар и привидно осећање слободног избора и самосталности. У ствари, ради се о својеврсном педагошком парадоксу, јер би само са променом у односу наставника и ученика, а која би била израз нових облика рада, многе интелектуалне и социјалне потребе адолесцената добиле адекватне подстицаје и задовољења у самој школи.

У друштву је однос према омладини средњошколског узраста крајње поједностављен. То је узрасна скупина коју су планери друштвеног стандарда углавном занемарили, препустили све њене потребе породици и школи. Ретки омладински домови и спортски објекти још увек се нису у свим срединама афирмисали као канал друштвеног улагања у здрав и продуктиван начин живота омладине. По својој инфантилности омладинско тржиште је продужетак дечјег тржишта, а по снази утицаја главни ослонац стварања потрошачког и статусно-симболичког менталитета. Шта се може рећи о утицају друштвене стварности на омладину, ако средњошколац живи у уверењу да његов социјални статус одређују марке модних артикала, при чему, већ и они скромнији коштају као све књиге за све четири године средње школе? Упирање прстом у младе занете туђим идеологијама и проблематичним вредностима је показивање у погрешном правцу. Деца се рађају да би одрасла, а у шта ће одрасти зависи чему их учи средина. Ту средину не чине само породица и школа, поготово када је њихова примарност објективно доведена у питање.

Ваља, међутим, имати у виду да један број стручњака разних профила природну и нормалну динамику развоја у периоду адолесценције неоправдано и сасвим непотребно драматизује и приказује у тамним и претећим тоновима. Често се понашања која су реакција на спољашњу ситуацију или неку развојну промену дефинишу као "поремећаји" и "проблеми", те се без нужне, етички, психолошки и педагошки неопходне "задршке" доводе у везу са патолошки и девијантним феноменима. Стручни и саветодавни рад са ученицима, родитељима и наставницима су потребни, али само у контексту укупног васпитно-образовног рада у школи, а не као његова супервизија, клиничка експертиза или чак алтернатива. Ни под којим се условима решавање нормалних развојних проблема и нормални васпитно-образовни рад не смеју заменити разним "терапијским третманима". Клиничко-психијатријске, криминалистичке, политизоване и сличне категоризације, етикете и методе треба оставити у доменима одговарајућих служби или установа. Чим се оне појаве као средство мишљења и деловања у самој школи, више није реч о примарној превентиви, тј. о организацији квалитетног васпитно-образовног рада, већ о специјализованим акцијама које није оправдано примењивати на целокупну школску популацију.

III.

У раној адолесценцији, која почиње са пубертетом, доминирају **органске, анатомско-физиолошке развојне промене**. Промене у телесном изгледу и укупном понашању

наговештавају да је доба детињства на измаку и да, уласком у доба младости, почиње фаза телесног, психичког и социјалног сазревања. Појачана хормонална активност условљава нагли телесни раст, појаву знакова полног сазревања и секундарних полних обележја, промену у сензибилитету и интересовањима девојчица и дечака. Услед неравномерног развоја појединих делова тела, истакнутости нових органских функција, тешкоћа у концентрацији пажње и интензивног доживљавања емоција, адолесцент лако губи контролу над својим понашањем, те саобраћање са физичком и социјалном околином постаје извор изненађења, унутар личних и међуличних сукоба, неспоразума. Још увек се повремено јављају интервали "правог" дечијег понашања и доживљавања, али временом они постају све ређи и краћи, понекад нису ништа друго до погодна "маска" за импулсе који изненађују и збуњују.

До поласка у средњу школу код већине ученика је завршен тзв. "пубертетски период". У средњој адолесценцији долази до консолидације телесног развоја: конституционални телесни склоп се стабилизује, сензомоторна координација добија максималне вредности, унутрашњи органи постижу пуну функционалност и међусобну усклађеност. Физички и интелектуални капацитети се постепено и равномерно повећавају. Психичке и психосоцијалне развојне промене које су у пубертету углавном само наговештене, до пуног изражаја долазе управо у периоду средње адолесценције, тј. на средњошколском узрасту.

Психофизички развој у периоду средње адолесценције пружа највеће могућности за ангажовање већ развијених сензомоторних способности у стицању и усавршавању различитих моторних активности, вештина и навика. Пошто су те активности суштинске компоненте техничке културе, неопходно је да се њиховом развијању и неговању посвети велика пажња.

IV.

У току средње школе **интелектуални развој ученика** достиже висок ниво. Могућности сазнајног функционисања адолесцената обухватају веома широк распон: од опажајно конкретних до апстрактноформализованих облика мишљења. Суштину квалитативне промене у сазнајној активности адолесцента чини способност да мисли о мишљењу. Адолесцент је у стању да из стечених знања, из појмова и симбола којим је овладао као средствима и садржајима мишљења, формира нове појмове и симболе без неопходног освртања на фактографску реалност, без позивања на практично искуство. У ствари, спонтано открива различите облике апстрактног или теоријског мишљења и уочава његову сазнајну и практичну надмоћност у односу на конкретно мишљење и ограниченост свакодневног искуства. Таква сазнајна усмереност, уколико има макар умерену подршку у активностима које доминирају социјалним учењем и социјалним понашањем, значајно утиче на све сфере психосоцијалног развоја адолесцената. Ако таква подршка недостаје, онда се само повећава број младића и девојака чија је обдареност у једном моменту блеснула, а затим се изгубила у просечности.

У оперисању искуственим садржајима код адолесцената се јављају **нове врсте интелектуалних операција.**

Експериментално мишљење долази до изражаја у једноставним или сложеним моделима узрочно-последичног закључивања. Оно се огледа у способности да се у размишљању о једној појави издвоје сви битни чиниоци и да се систематски варира њихово деловање како би се дошло до закључка који чинилац или скуп чинилаца изазива посматрани или претпостављени ефекат.

Комбинаторно мишљење испољава се већ крајем основношколског узраста а огледа се у способности сагледавања свих могућих комбинација или пермутација елемената неког скупа. У средњој школи овај облик мишљења постаје веома изражен и представља важну компоненту опште тенденције ка формализацији интелектуалних операција.

Пробабилистичко мишљење је способност да се уз помоћ принципа вероватноће и примене поступака скраћеног индуктивног закључивања изводе општи или релативно општи закључци о различитим природним и друштвеним појавама. Овај облик мишљења се испољава у спонтаној тежњи адолесцената да својим искуствима, проценама и претпоставкама дају егзактне облике и прецизан садржај. У ситуацијама које траже хитан одговор на неко важно питање, или када се не располаже свим неопходним подацима, или када се посматра пројекција неких појава у ближој или даљој будућности, овај облик мишљења служи као поуздан и економичан поступак. Код многих проблема који привлаче пажњу адолесцената, као и оних с којим се срећу у настави, то је једини расположив начин трагања за решењем.

Хипотетичко-дедуктивно мишљење се најпре испољава у виду спонтаних интерпретација узрока и последица различитих збивања која адолесцент посматра или у којим учествује. Искуствене чињенице су углавном мотив или подстицај за постављање пропозиција из којих се затим путем логичких поступака изводе хипотезе као теоријске могућности и објашњења дате појаве или одређеног проблема.

Формално појмовно мишљење је способност изграђивања сложених, хијерахијски уређених појмова система. Тежња ка интеграцији стечених сазнања је једна од лако уочљивих карактеристика адолесценског мишљења о природним и друштвеним појавама. Ако се правилно усмери, она може постати унутрашњи мотив за формирање погледа на свет.

Стваралачко мишљење се код већине адолесцената јавља као пролазна или релативно трајна комбинација интелектуалне имагинације и наведених својстава адолесценског мишљења. Испољава се у уметничким, научним, техничким и другим сазнајно орјентисаним амбицијама. Својство стваралачког мишљења је да ни један сазнајни садржај не посматра као нешто коначно и да не узмиче пред празнинама у знању, пред оскудношћу информација о питањима којим се бави. Уочене празнине се попуњавају новим концептима, пропозицијама, увиђањем односа међу емпиријским подацима и хипотетским конструктима. Са развојног становишта уопште није важно што те "новине" до којих долази адолесцент по свом садржају нису оригиналне у друштвено-историјском смислу; битно је да адолесцент своје интелектуалне капацитете почиње да користи на стваралачки и продуктиван начин. Уколико се систематски обраћа пажња на показатеље креативности, у средњој школи је могуће идентификовати ученике високе обдарености за поједине области рада и њихово додатно образовање усмерити у том правцу.

Наведени облици мишљења, по природи развојне динамике, требало би да доминирају у савладавању програмских задатака и садржаја у средњој школи. Да бисмо то заиста и постигли, нужно је узети у обзир следеће моменте. **Прво**, нове интелектуалне операције јављају се најпре у неразвијеној форми као спонтан одговор на проблемске ситуације било којег порекла. Тако нпр. сасвим узгредно запажање контура објеката у сумрак или снажан доживљај растанка са вољеном особом, или на изглед мирно и рутинско читање неког текста са филозофским, религијским, политичким или научним садржајем могу подстаћи адолесцента да формира низ нових појмова, развије принципе њиховог међусобног повезивања и на нов начин организује и структурише искуствене садржаје. Да ли ће се и у којој мери ће се из тих

неразвијених и спонтаних операција изградити нови облици мишљења и структурисати нова интелектуална способност, не зависи само од адолесцента него и од учесталости и квалитета проблемских ситуација с којим га његова околина суочава, односно од стварне практичне вредности коришћења тих операција и значаја исхода њихове употребе. Ако школске и социјалне ситуације не делују подстицајно, не траже ангажовање тих операција и не придају значај њиховим резултатима, оне ће се углавном свести на повремено спонтано јављање, на епизодне интелектуалне игре, да би се временом све више проређивале и сасвим изостале из структуре интелектуалних капацитета особе. Интелектуално динамична култура и добра школа погодују развијању управо ових најсложенијих и најделикатнијих интелектуалних операција. **Друго**, сваку нову интелектуалну операцију, једнако као и сваку нову развојну потребу, прати тежња да се она употребљава, испољава, практикује. Интелектуалне операције делују као унутрашњи мотиви; у додиру са подстицајним искуственим садржајима, и без спољашњих притисака, оне долазе до пуног изражаја. Адекватно интелектуално ангажовање ученика ослобађа наставника потребе да их мотивише спољашњим средствима. **Треће**, иако се мишљење адолесцената постепено еманципује од конкретних операција и постаје апстрактно, формализовано и све више окренуто општим људским проблемима, неопходно је да сваки педагошки уобличен задатак буде повезан са непосредним искуством адолесцента, са збивањима у његовој средини и у његовом времену. Пренаглашено бављење прошлошћу и друштвено деконтекстуализованим проблемима оставља адолесцента, који је по природи својих развојних потреба првенствено у садашњости, равнодушним или га чак покреће на "активну" незаинтересованост. **Четврто**, адолесцент настоји да формира неку врсту личног односа према основним сазнајним (научним) стратегијама, као што су нпр. експлорација, дескрипција, генетско-каузална анализа, експликација и сл. Из те његове тежње може произаћи подела наставних предмета на "више" и "ниже", при чему су виши и привлачнији они предмети који пружају прилику да се испоље интелектуалне способности, задовољи потреба за испољавањем интелектуалних функција којим је овладао и чије ефикасности је свестан, док ће нижи и непривлачни бити предмети у којим доминирају фактографија, дескрипција, класификација без експлицитних критеријума, статична и категорична тумачења и сл. Када се у настави првенствено или чак искључиво инсистира на рецепцији, меморији и репродукцији, кључне интелектуалне операције остају по страни. **Пето**, иако сами адолесценти, због наглог и емотивног укључивања у проблеме, још увек не праве доследно разлику између чињеница и вредности, веома су критични када такву "збрку" открију у уџбенику, у аргументацији наставника или у понашању било кога ко има амбицију да утиче на њих.

V.

Развој личности у периоду адолесценције карактерише усложњавање или диференцијација структуралних компоненти и функционалних својстава и њихово обједињавање у мање или више уравнотежен динамички систем. **Процеси усложњавања огледају се у томе што се углавном све интелектуалне, емоционалне и мотивационе функције својствене одраслим особама оперативно појављују у периоду адолесценције.** Практично испољавање тих функција представља основу формирања нових структуралних компоненти личности које спадају у категорије као што су способности, знања, потребе, мотиви, интересовања, ставови и вредности, и усмерава међусобно повезивање тих компоненти у сложеније структурно-динамичке склопове као што су нпр. црте личности, вредносне оријентације, типолошки синдроми и сл. Отуда **понашање адолесцената не одражава само тренутне ситуационе захтеве или тренутно актуализоване потребе него све чешће и све доследније изражава специфичну структуру карактерних црта, социјалних ставова и вредносних оријентација.** То ни у ком случају не значи да све развојне промене одмах

достижу своје максималне вредности, нити да се јављају у облику који би по друштвеним мерилима био "зрео" или "прилагођен". Чињеница је да се у понашању адолесцената почиње испољавати читав низ нових психичких функција и нових социјално-психолошких особина. Међутим, развој тих функција и формирање тих особина, као и њихово организовање у сложеније структурално-динамичке склопове, зависи од њихове социјалне релевантности и пожељности, од густине ситуација социјалног учења које их практично ангажују или спутавају, прихватају као постигнуће или као промашај, као нешто на шта се пажња обраћа редовно или никада.

Развој нових интелектуалних операција је основа не само наглом повећању сазнајних могућности адолесцената, него и квалитативних промена у сфери карактерних особина и темперамента. Нове, сложеније емоције и све израженије повезивање потреба, интересовања и мотива са општијим животним циљевима доводи до значајних промена у социјалном понашању и ангажовању ученика средњошколског узраста.

Основно обележје **емоционалног развоја** у периоду адолесценције је да емоције као одговор на искуствене садржаје или њихову антиципацију пролазе кроз мање или више темељну "когнитивну обраду". Услед тога оне постају сталоженије, често танано изнијансиране и све мање доступне једноставном спољашњем посматрању. **Селективно и контролисано испољавање емоција** је особина која се развија постепено, и то кроз њихово слободно испољавање, њиховим посматрањем кроз призму реакције других особа и анализовањем њихових последица. Сузбијање емоција, фалсификовање њихове експресије и цинично извитоперавање њихових стварних значења могу се спорадично појављивати као видови одбране од стварног или умишљеног неразумевања и непријатељства околине. Од става околине, од квалитета емоционалног живота значајних особа зависи како ће адолесцент сазнајно "обрадити" своје емоције. Оне све више постају начин оцењивања објекта, активности и ситуација које су их изазвале. Управо та спрега емоционалног и интелектуалног функционисања представља основу из које се током адолесценције формира тзв. емоционална зрелост тј. способност особе да контролише сопствене емоционалне процесе, стања и реакције. Самоконтрола ни у ком случају не значи сужавање емоционалног доживљавања него његово усклађивање са карактеристикама ситуација. Раскорак између објективних својстава ситуације и нпр. интензитета емоционалног реаговања је један од поузданих индикатора неуротских тенденција. То важи пре свега за одрасле особе, а само под одређеним околностима за старије адолесценте. Адолесцент постепено развија способност самоконтроле над сопственим емоционалним доживљавањем и понашањем. Изостанак или трајна недовољна развијеност самоконтроле код неких особа се испољава као емоционална инхибираност (немогућност да се доживи **квалитет емоције**), а код других као импулсивна афективност (немогућност **логичког резоновања** о ситуацији и понашању).

Квалитативно мењање интелектуалног функционисања, постизање релативне емоционалне зрелости и ширења дијапазона социјалних искустава доводи до промене у односу адолесцента према свему што опажа као детерминанту свог понашања, и своје ефикасности у односу са средином.

Тежња ка аутономности и равноправности у социјалним односима повећава осетљивост адолесцента на захтев, ограничења и подстицаје који долазе из ближе или даље социјалне околине. Спољашње детерминанте понашања се најчешће опажају као принуда и потцењивање, поготово ако су праћене ауторитарним држањем родитеља, наставника и других особа. Поред личних потреба, интересовања, жеља, мотива, намера и сл., као "своје"

адолесценти ће прихватити и социјалне стандарде, норме, вредности и сл. уколико се према њима могу односити слободно, преиспитивати их помоћу аргумената и кроз отворене расправе.

Тежња ка компетентности у односу на средину, на захтеве и препреке које она поставља, једна је од најизраженијих карактеристика адолесцентског узраста. Огледа се у бирању циљева, успостављању нивоа аспирација, избору стандарда поређења и стандарда успешности, улагању напора у започету активност и етапном организовању временске перспективе. То је карактеристика која никада не изостаје, која увек мора пронаћи садржаје кроз које ће се испољити. Она се, међутим, суочава са многим унутрашњим и спољашњим препрекама. Неке од унутрашњих препрека су недовољне способности, неадекватан мотивациони развој, недовољна емоционална самоконтрола. Знатно далекосежније последице изазивају препреке социјалног порекла јер се оне односе не толико на ретке појединце колико на читаве сегменте адолесцентске популације, а неке и на генерације у целини. Ту спадају нпр. нејасни професионални циљеви, ниска подударност између залагања на раду и материјалног положаја, снажно деловање неформалних односа на социјалну промоцију, подређен и зависан положај младих током целог развојног доба и сл. Снажна али погрешно усмерена тежња ка компетентности негативно делује на укупан развој личности адолесцента, умањује квалитет његовог личног и друштвеног живота. Што су такве појаве у редовима младих учесталије, то јасније указују на извесне неповољне процесе у друштву, и организацији која одређује његово функционисање.

Разрешавање вредносних антиномија налази се у основи избора животних циљева, нивоа аспирација и начина њиховог остваривања. Адолесцент лако увиђа да је дечја подела света на познато и непознато, лепо и ружно, добро и рђаво веома упрошћена и да захвата само део егзистенцијалних дилема које морају да се разреше како на сазнајном и вредносном тако и на нормативном и практичном плану. Тешко је, међутим, наћи пут у мноштву вредносних дилема које прожимају све области савременог живота. Прво, које ће вредносне антиномије привући пажњу највећег броја припадника једне генерације младих зависи од конкретне друштвене ситуације, од економске, политичке и културне климе, али и од њиховог стварног положаја у друштвеној структури и нивоа образовања које су стекли или који имају у виду. По правилу пажњу младих привлаче оне вредносне антиномије које су непосредни израз главних димензија социјалне диференцијације (нпр. економске, политичке, регионалне, националне, културне, језичке). Друго, како ће млади разрешавати вредносне антиномије које су постале њихова интимна и/или јавна преокупација, зависи од тога да ли се уопште у друштвеном животу воде отворене критичке и конструктивно интониране расправе о тим питањима, и да ли се објективно сагледавају стварне последице појединих општих вредносних опредељења.

Морално мишљење и морално суђење адолесцената карактерише напор да се схвати логика моралних правила или норми, разлози њиховог постојања и крајњи смисао њихове примене, да се уочи рационална основа правних система и принципа социјалне организације. Безрезервно поштовање правила и покоравање ауторитету нису више ваљани облици моралног понашања. Адолесцент настоји да пронађе или препозна принципе који на универзалан начин одређују шта је добро а шта рђаво и који, отуда, у истој мери обавезују и штите све људе, сваког појединца. Етичким принципима своје моралне савести адолесцент настоји да превазиђе релативизам, крутост и друге мањкавости моралних правила и пронађе пут за превазилажење моралних сукоба на унутарличном, међуличном и општедруштвеном плану.

Суочавање са питањем сопственог **идентитета** је својеврсна кристализација свих психолошко-социјалних тежњи карактеристичних за адолесцентски узраст. Адолесцент постаје истраживач и експериментатор, разматра идеје о људској природи, о једнакости и разликама, самосталности и припадању, о узорима и улогама које постоје око њега. Већим делом се сав тај истраживачки рад одвија у мишљењу, али се неки од мисаоних експеримената делимично пробију у понашање и у односе са другим особама. У свом доживљавању појединих узора и у реаговању околине на његове нове ставове и нова понашања адолесцент тражи информације о томе шта јесте и шта би могао да буде. Постепено увиђа да је свака особа јединствена и непоновљива али и да припада неком и негде. На свој идентитет почиње да гледа као на нешто што може бити веома једноставно али врло сложено, разгранато. Да ли ће и какву ће равнотежу успоставити између **личног идентитета** (слике о себи какав јесте и какав жели да буде) и социјалног идентитета (свести о припадању одређеним друштвеним групама) зависи од тога које је друштвене групе прихватио као референтне групе. Како се таква питања разрешавају зависи у првом реду од тога у којој мери ове групе којим млади објективно припадају уважавају њихове узрасне и развојне потребе.

Развојне тенденције које су сажето описане углавном се јављају спонтано. Да ли ће се из њих развити трајне особине зависи од тога колико и на који начин социјална средина подстиче њихово испољавање у свакодневним радним и животним активностима ученика, какви су модели понашања које она нуди и која постигнућа цени и награђује.

Уколико васпитно-образовни рад занемарује узрасне специфичности и развојне потребе ученика, они се суочавају са нужношћу да своје интелектуалне, емоционалне и мотивационе потенцијале инвестирају у неке друге ситуације, у активности у којим често само привидно имају статус аутономног и равноправног карактера.

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПЕДАГОШКИ ОРГАНИЗОВАНОГ ПРОЦЕСА УЧЕЊА

Учење је развојни процес, средишња компонента васпитно-образовног рада. Са становишта припреме, организовања и реализовања непосредног рада са ученицима, поставља се питање: које су то карактеристике учења које га чине развојним процесом, средством деловања на развој ученикове личности, на развој оних особина које ће бити конструктивна и стабилна основа индивидуалног и друштвеног понашања ученика.

У одговору на ово питање можемо поћи од уобичајене дефиниције која каже да је учење трајна или релативно трајна промена у особи и њеном понашању која је резултат претходне активности или искуства те особе. У нормативној варијанти ова дефиниција се допуњава одредницом да се ради о "прогресивним променама". Са становишта решавања проблема који се јављају у педагошкој пракси, суштински део наведене дефиниције је истицање да су ефекти учења "резултат претходне активности или искуства". Та, у дефиницији претходна, у педагошкој пракси је увек садашња активност. Дефиниција полази од ефеката, јер они су објективан доказ да је процес учења постојао, али пракса мора доћи до ефеката, а вероватноћа њиховог постизања зависи од квалитета педагошке организације процеса учења.

Када организовању процеса учења прилазимо са унапред утврђеним програмским циљевима, задацима и садржајима, као што је то редовно случај у школској пракси, онда морамо унапред имати слику основних и главних карактеристика процеса учења којим намеравамо остварити задане или очекиване ефекте. Логично је да се унапред задани ефекти не могу остваривати било којом активношћу, нити ма која активност појединачно, па ни она најбоља, може произвести све значајне и очекиване ефекте. Основано је претпоставити да међу циљевима и задацима васпитно-образовног рада има и таквих који се у датим околностима не могу остварити или не могу бити у потпуности остварени. У организованом педагошком раду, учења као свесно и стручно обликованог развојног процеса има онолико колико се могу унапред спецификовати и колико се стварно унапред, уз висок степен вероватноће, спецификују основне, кључне активности које поуздано у датим условима најрационалније воде остваривању задатих циљева.

То практично значи да уколико у оквиру једне целовите секвенце рада са ученицима планирамо да се усредсредимо на остваривање одређеног циља и пратећих задатака (нпр. усвајање одређених знања, развијање и устаљивање одређених облика понашања, формирање одређених особина личности), онда треба да унапред знамо које су то активности

које на поуздан и рационалан начин воде остваривању постављеног циља. Један општи или удаљен циљ може се остваривати само ако су поуздано и прецизно изведени етапни циљеви, а сам процес његовог остваривања отпочиње активностима усмереним на непосредне, етапно најближе циљеве. И онда када нисмо свесни значаја постављања таквих питања или их не постављамо из било којег другог разлога, ми ћемо ипак током планираног или расположивог времена запослити ученике одређеним програмским садржајима, ученици ће неизбежно упражњавати неке активности. Поново се суочавамо са истим питањем: зашто смо ученике довели у ситуацију да чине управо то што чине? Врло је вероватно да су нам наше крајње намере јасне, али питање је да ли структура стварних активности ученика, мимо које не постоји други пут за остваривање наших педагошких намера, заиста води оним ефектима који су задани или које очекујемо. Можемо ли стручно и прецизно, искрено и отворено, бар самима себи, одговорити на то питање?

Педагошко значење таквог гледања на процес учења је вишеструко. У даљем тексту најпре се наводе она значења која илуструју сложеност школског учења, а затим се указује на два међусобно повезана правца размишљања о унапређивању педагошке организације процеса учења и повећању његове ефикасности са становишта постављених циљева и задатака. Посебно се указује на процес учења моторних вештина.

Прво: у школи се ученици свакодневно срећу са новим **програмским садржајима** и захтевима да их усвоје. Отуда следи да је свака школска активност прожета учењем, стицањем нових искустава.

Друго: иако се у школи свакодневно јављају нови садржаји учења, **структура стварне ученичке активности** се веома мало мења. Ученици из дана у дан понављају исти, изразито ограничен репертоар активности, те иако су промене у садржајима сталне и прогресивне, укупна структура процеса учења се мало мења или, после неког времена, више се уопште и не мења. Тиме се ограничавају могућности учења, очекивани резултати се остварују само делимично.

Треће: учећи оно што му је задано, ученик **учи како да учи**. Ако се начину учења не посвећује пажња, ефекти те врсте биће неизвесни и вероватно код већине ученика скромни. Често садржаји који се уче и непосредни разлози учења имају ограничену, а понекад само школску вредност, међутим, учење учења увек има општу и трајну вредност, његов трансфер је практично без ограничења.

Четврто: посматрајући понашање наставника и других ученика, пратећи оно што се збива на часу, **ученик учи и оно што није намењено учењу**. Искуствени садржај ситуација учења је увек шири од тематског садржаја лекција због којих су те ситуације организоване. Организација рада на часу, коришћене методе и педагошки поступци нису само "техничке околности" већ су чиниоци који значајно одређују карактер ученичког ангажовања и квалитет његовог искуства. Нпр. фронтални, групни и појединачни рад, рад у кооперативној или компетитивној атмосфери, рад који тражи самосталност и иницијативу, начин праћења и оцењивања ученика све су то компоненте које на различите начине утичу на структурисање ситуација учења и активности које се у њима стварно одвијају.

Пето: кроз дуги низ година својег школовања ученик је изложен утицајима **организације живота и рада у школи као институцији** која има своје посебне норме, вредности, схватања, традицију. Такве ствари као што су стил руковођења школом, односи међу наставницима,

сусретања ученика различитих одељења и разреда, изглед амбијента у којем се ради, углед школе у непосредном друштвеном окружењу и многе друге, обично се не посматрају као садржаји учења, али познато је да утичу на понашање, интелектуално и емоционално доживљавање или искуство ученика.

Шесто: друштвена средина у којој се ученици крећу или која допире до њих путем средстава масовног комуницирања утиче на процес учења тако што активностима учења даје или одузима шири и трајнији смисао.

Седмо: улога школског учења **у развоју личности ученика** зависи од тога у којој мери су у њему заступљене активности које ангажују оне психичке функције које у датом периоду тек улазе у фазу сазревања и које омогућавају задовољење истакнутих узрасно-развојних потреба.

Настава се може посматрати са становишта активности наставника. У својој припреми за наставу наставник ће настојати да одговори не само на питање шта ће он да чини у току обраде одређеног програмског садржаја него и на питање шта морају да чине ученици да би се остварио постављени васпитно-образовни циљ. Наставник ће успешно водити процес учења уколико у ученику не види само објекат поучавања, већ и особу која може да сврсисходно утиче на сопствену активност.

Субјекатска позиција ученика је једна од основних амбиција педагошке организације рада са ученицима. Основни услов да би се остварио субјекатски положај ученика јесте његово поступно, све израженије и све доследније суочавање са **нужношћу да одлучује о свом раду и о ситуацијама у којим се тај рад одвија**. Тек када ученици почну **да одлучују може се говорити о развијању осећања одговорности за рад и показане резултате.** То нас опет суочава са једним питањем које тражи да се осврнемо на свој рад и ствари које се збивају око нас: **да ли и у којој мери ученици учествују у доношењу одлука које се тичу њиховог рада**, које одређују њихово стварно место и улогу у наставном процесу.

Ученик који из дана у дан долази у школу, улази у своју учионицу, седа на своје место и од наставника добија дефинитивне, у свим аспектима и до краја уобличене задатке, макар ти задаци били веома садржајни и занимљиви, не може бити ништа друго до њихов мање или више дисциплинован или одушевљен **извршилац**. Ученик који може не само данима него и годинама започињати, обављати и завршавати свој рад а да при томе не донесе ни једну одлуку битну по смисао, садржај, начин и исход тог рада, није ништа друго до **предмет** више или мање добронамерне и интелигентне "педагошке обраде". Педагошке одлуке на којим почива такав рад у ствари директно ограничавају да се развојне могућности ученика испоље у процесу учења као његов суштински део. Ако су тежња ка компетентности, аутономности, разрешавању вредносних антиномија и друге узрасне карактеристике ученика средње школе динамички повезане са њиховим понашањем, онда искључивање могућности да ученици одлучују о појединим аспектима свог рада у настави, усмерава их да своје нормалне и здраве развојне потребе задовољавају изван педагошки организованих ситуација. Са много већим интересовањем и упорношћу окрећу се активностима изван школе, чак и онда када су оне веома сиромашна замена за оно што би школа, уз нешто мало измењен однос према ученицима, могла да им понуди.

Да би ученик поступно освојио позицију субјекта у сопственом васпитању и образовању, потребно је да организација васпитно-образовног рада уважава његове узрасне и развојне потребе. Пресудан корак у остваривању тог циља јесте поступно увођење ученика у

одлучивање о свом раду и ситуацијама у којима се тај рад одвија. У почетку ученици могу доносити једноставне одлуке о избору између неколико понуђених алтернативних активности, да би временом дошли у ситуацију да доносе сложеније и далекосежније одлуке којима уобличавају план, садржај и организацију рада у оквиру веће програмске и временске целине.

Продуктивно ангажовање ученика треба да буде једна од главних карактеристика педагошко организованих ситуација учења. Основни услов продуктивног ангажовања ученика у васпитно-образовном процесу јесте њихово поступно увођење **у индивидуално и заједничко решавање сазнајних и практичних проблема и систематско коришћење рационалних облика рада.**

Када се у настави користе проблемске ситуације или проблемски задаци онда су најчешће такви да у првом реду траже **примену раније стечених знања или искустава**. Без обзира на многе разлике које постоје у садржају и форми проблемских задатака у различитим наставним предметима, та врста проблемских ситуација има неколико типичних обележја која их чине "**затвореним**" проблемима. Од ученика се тражи: (1) да до решења проблема дођу без помоћи **са стране**, (2) да у току рада **не користе изворе** који садрже релевантне информације, (3) да до решења **дођу директном применом** раније усвојених знања, (4) да **низ међусобно неповезаних** проблемских задатака реше **у ограниченом временском периоду**. Наведене карактеристике "затворених" проблема ма колико биле типичне за коришћење проблема у настави, нису ни типичне ни битне карактеристике реалних проблемских ситуација у професији и друштвеном ангажовању, или у личном животу.

Основна одлика проблемски оријентисане наставе је да се поједине тематске целине садржински и методички постављају као **низови међусобно повезаних проблемских ситуација**. Рад на једној програмској секвенци састоји се из различитих активности стицања и организовања знања која су неопходна за решење проблемске ситуације. Проблемски оријентисана настава не рачуна само са искуственом и интелектуалном готовошћу ученика него у првом реду **покреће низ интелектуалних и практичних активности којим се развија, проширује и обликује готовост за самостално, критичко и конструктивно понашање у свим проблемским ситуацијама које су у функцији остваривања проблемских циљева, задатака и садржаја.**

Тако усмерена настава је усклађена са савременим схватањима о развоју интелектуалних операција и природи процеса учења. Она је усклађена са сазнањем да практичне радње организују и структурирају интелектуалне процесе и стварају непосредну искуствену основу за интериоризацију интелектуалних и логичких операција које су у тим радњама учвршћене током историјског развоја друштвене заједнице и формирање њеног културног искуства. Интелектуални домети који се манифестују као друштвено-културне чињенице тако постају најпре садржај а затим и ефекат индивидуалног учења и индивидуалног развоја у целини. Поступно ученици долазе до оног нивоа интелектуалног функционисања на којем мисаони процеси воде практичне радње или их у већој или мањој мери замењују. Управо то је један од суштинских циљева васпитно-образовног рада, а његово остваривање је условљено увођењем проблемске оријентације **у настави из које резултира развојно подстицање структура стварних сазнајно-практичних активности ученика.**

Када ученике суочавамо са грађом у којој они наилазе на "отворене" проблеме, структура њихове стварне активности постаје разноврснија, развојно квалитетнија. **Прво**, суочавају се са потребом да самостално формулишу општи циљ рада на решавању уоченог проблема и да

поставе етапне циљеве. **Друго**, етапне циљеве морају да изразе у виду конкретних активности које треба обавити да би се остварио општи циљ. Те активности могу да се односе нпр. на изналажење извора информација, утврђивање начина њиховог коришћења, анализу уоченог проблема у светлости нових информација и сазнања, утврђивање операција које представљају могуће путеве у решавању проблема, поделу рада у оквиру сваке етапе, итд. **Треће**, наведене и сличне активности омогућују да се у наставу уведу методе које траже, подстичу и каналишу комуникацију међу ученицима и између ученика и наставника. Битно је да проблемска ситуација, као што је то најчешће у животу и професионалном раду, престаје да буде самоиндивидуална чињеница, она постаје предмет заједничког, групног или колективног ангажовања ученика. **Четврто**, проблемски оријентисана настава захтева али и омогућава да се ранија и нова знања организују у јединствену целину која одмах добија примену у процесу решавања проблема и процењивања вредности решења до којег се дошло.

Логика проблемски оријентисане наставе практично се испољава у следећем: (1) **у инструкцијама** које даје наставник, уџбеник или посебно припремљени материјал, (2) **у структури стварних активности ученика**, у практичним радњама које ученици заиста изводе у ситуацијама било индивидуалног било групног рада, (3) **у структури интелектуалних, емоционалних и мотивационо-вољних активности** (функција) које учествују у процесу решавања проблема и које формирају непосредни, искуствени доживљај педагошки организоване ситуације учења, и коначно, (4) **у својствима конкретног производа који представља решење програмске ситуације**, а која ученици утврђују, анализирају и оцењују са циљем да рекапитулирају цео радни процес, препознају чиниоце који су утицали на постигнути резултат и повећају степен своје контроле над деловањем тих чинилаца у даљем раду.

Обично се истиче да обимност наставних програма, статична и непроблемска обрада садржаја у уџбеницима и честа оскудна опремљеност школе не допуштају да се цело наставно градиво или његов већи део обради путем различитих модалитета проблемске наставе и проблемског учења. То, међутим, није ни неопходно нити би за све програмске секвенце било прикладно. **Педагошка суштина** оваквог структурисања активности ученика остварена је онда (1) када ученици почну да своја решења **проблемских ситуација препознају** као нова знања, (2) када увиде да та нова знања могу применити у новим проблемским ситуацијама, и (3) када схвате да **иза знања** која су систематизована у уџбенику стоје сазнајно-практичне активности и индивидуално-социјалне активности сличне или истоветне оним кроз које су и сами прошли.

Битно је уочити да су активности на решавању проблема и реконструисање активности које стоје иза решења која ученици упознају у завршној форми **комплементарни дидактичко-методички поступци**. Њихово комбиновање је поуздан и рационалан пут да се ученицима омогући да науку схвате као сталан процес организованог трагања за чињеницама, преиспитивања познатих чињеница и утврђених односа, провере раније изведених закључака и оцена. Праволинијско излагање градива као затвореног система информација и знања, схватања и тумачења, чак и онда када је садржински веома вредно и ученицима занимљиво, **недовољно користи интелектуалне, мотивационо-делатне и социјално интеракцијске потенцијале ученика, запоставља неговање нових облика мишљења и нових особина личности које се јављају и испољавају у понашању ученика средњошколског узраста**. Такође ваља имати у виду да добра "запосленост" и "заинтересованост" ученика нису увек и показатељи ширине и разноврсности њиховог ангажовања у наставном процесу. Битно је да се педагошком организацијом ситуација учења и рада уопште постигне да ученици ангажују цео

дијапазон развојних могућности и да то ангажовање, да би било благовремено и максимално ефикасно, треба да иде испред развоја а не да заостаје за њим.

У организацији процеса учења у школи усмереног образовања од значаја је **познавање процеса стицања моторних вештина** и то како за организацију остваривања програма практичне наставе, вежби и феријалне праксе тако и за наставу у целини.

Вештине су намерно и добро научене, стабилно организоване координисане моторне активности које омогућавају да се у односу на неки објекат или одређену ситуацију постигне циљ уз максималну продуктивност и са минимумом утрошка енергије и/или времена. Успешно овладавање моторним вештинама укључује читав низ сензорних, централних и моторних механизама.

Моторне вештине могу бити повезане у више или мање сложен склоп моторних покрета и научене до високог степена увежбаности (говори се о "аутоматизму"). Оне се, међутим, одликују и могућношћу мењања и прилагођавања у новој ситуацији, што говори о њиховој флексибилности и улози свесне контроле у току њиховог извођења. Ова својства одвајају вештине од сличних облика научених моторних радњи које се називају навике, а које карактерише крутост, сталност, непроменљивост извођења и везаност за релативно сличне ситуације.

Степен постигнуте **сензомоторне и моторне координације** је значајно обележје добро научене вештине. Стварање представе или слике о организацији моторне вештине је један од најважнијих задатака у процесу учења вештине. Та слика се мења, употпуњује и логички структурише, за време учења моторних покрета. Управо захваљујући тим променама долази до изградње саме вештине. Добро научена вештина се изводи лако, складно, без непотребних покрета, без напетости, код сваког појединца има специфичан општи изглед, усклађен са неким другим његовим карактеристикама.

Основу учења, развоја и извођења моторних вештина чине перцептивне и моторне способности, при чему долази најпре до спајања или садејства перцептивних и моторних фактора, а затим и до интеракције и са другим диспозицијама личности (интелигенцијом, мотивацијом и др.).

Да би се створила слика о организацији вештине, постигло оптимално трајање, координисање и повезивање покрета, треба обезбедити одређене услове:

1) **Обезбеђивање потребних информација** је нужан услов стицања моторних вештина. Информације се користе за стварање плана, шеме, представе моторне вештине, за утврђивање спремности и доношење одлуке да се она изведе, да се провери исправност њеног извођења итд. Важна ствар коју треба узети у обзир јесте физиолошка и психолошка ограниченост човека да региструје, прими и врши контролу информација, тј. ограниченост "капацитета" и "контроле" информација. Треба се чувати прекомерног броја информација при учењу и извођењу вештина, јер оне могу да доведу до повећања грешака, одлагања извођења или потпуног одустајања од учења. Стога наставник треба да поседује способност за селекцију правих и довољних информација, а онај који их прима треба да има висок степен пажљивости у одређеној ситуацији.

2) **Формирање одговарајуће представе** о структури покрета који треба учити је следећи важан захтев у поступку обучавања. То практично значи да онај који учи неку радњу извешће је онако како ју је у глави, у облику представе, уобличио. Развој и формирање представе иде од стварања визуелне, преко визуелно-моторне до моторне представе учене вештине.

Основни начин за стварање визуелне представе о некој моторној вештини је демонстрација извођења те радње. Демонстрирање радње може да се изводи на разне начине, који морају да задовоље одређене педагошко-психолошке захтеве:

- демонстрација треба да буде изведена на исти начин и у истом положају у каквом се налазе ученици;

- извођење треба да омогући да сви ученици добро виде све елементе и покрете радње;

- вештину треба извести у савршеном облику и у целини;

- цела вештина не сме да буде изведена сувише брзо тако да ученици не успеју да "ухвате" све покрете, редослед, положај тела итд.;

- водити рачуна да емоционални фактор не делује негативно. Ако је вежба сложена и тешка, а изведе се брзо и у целини, може да има негативне емоционалне ефекте, несигурност, збуњеност, неповерење у себе итд. Да не би дошло до евентуалних негативних емоционалних ефеката наставник треба да изведе вештину лагано по потреби више пута, а затим да је изведе и по деловима;

- треба користити мотивационе подстицаје: храбрење, бодрење, уливање сигурности итд.;

- демонстрирање вештине може да се изведе и помоћу филма, телевизије или других савремених визуелних средстава;

- поступак демонстрирања треба да прати вербални опис који допуњује и олакшава процес формирања вештине. Вербални опис, у облику различитих мисаоних процеса, изводи анализу неке вештине, даје објашњење зашто се тај покрет изводи на тај начин, какав положај тело треба да заузме, којим мишићима се започиње покрет, који су мишићи опуштени када се из једног покрета прелази у други итд. На вербалан начин треба саопштити оно што је васпитно и образовно најефектније и најприменљивије за ученике. Вербални опис је пут ангажовања мишљења и говора најпре у развоју визуелне представе моторне вештине, а затим и у процесу прелаза са визуелне на визуелно-моторне представе и касније само на моторне представе.

У стварању моторне представе, а затим и у извођењу вештина, одлучујућу улогу имају кинестезички или моторни осећаји. Кинестезичка осетљивост (мишићи, зглобови, тетиве) испољена у форми моторних опажаја, а затим моторних представа, омогућује извођење моторних покрета, али се истовремено у току процеса вежбања ова осетљивост побољшава и развија. Стварање визуелно-моторне и моторне представе је услов извођења вештине.

3) **Понављање је нужан услов** успешног учења моторне вештине. Међутим, "једноставно", "само" понављање, понављање ради понављања "дриловање", није врста понављања значајна за учење моторне вештине. Овакво понављање може да има и супротне ефекте. Ефекти понављања зависе од тога које психолошке активности прате понављање моторне

вештине и у каквим се условима одвија. Понављање као нужни део учења моторне вештине има повољне ефекте ако је планско, систематско, ако има јасно постављен циљ коме се свесно тежи. Такође у процесу понављања успешно је само оно вежбање (учење) које је праћено и другим важним чиниоцима учења: подстицање, разноврсност вежбања, значење оног што се учи, способност разликовања елемената у вештини итд.

4) **Знање резултата** тј. информација о резултату и извођењу (успеху или неуспеху) неке моторне вештине је не само значајно, већ је нужан услов за успешност у учењу. Да би имале позитиван ефекат на даље учење, информације о резултату треба да буду:

- што прецизније, тачније и на специфичан начин дате;

- непосредно по извршеној радњи саопштене;

- да делују подстицајно, да мотивишу ученике;

- у почетку учења, критике треба да буду ретке а подстицаји и похвале чешће.

5) Већи успех у учењу моторних вештина постиже се ако се учи **временски распоређено**, са паузама, него ако се учи концентрисано у непрекидном времену. Учење које је временски распоређено успорава јављање умора, спречава монотонију која је често присутна при извођењу репетитивних моторних покрета, а паузе између учења делују благотворно на оно што је претходно учено. За време паузе онај који је учио склон је да о томе размишља, да анализира, да доводи у везу са другим, да у "мислима вежба", што све има позитиван утицај на успешност учења.

Код моторних вештина краћи временски периоди учења дају успешније резултате. Значење појма "кратки период" у учењу моторних вештина одређен је природом и захтевима вештине, способношћу, мотивацијом и другим особинама личности значајним за учење. Кратке вештине захтевају краће време вежбања, али чешће. Време које се користи за вежбање у континуитету је ограничено, јер има ситуација када је даље практично вежбање некорисно, нпр. када се смањи интерес за даље вежбање, када се јави умор итд. Што се тиче дужине паузе, нарочито ако се ради о сложеним моторним вештинама и на ранијем ступњу учења, корисније је згуснуто учење са краћим паузама, а када се овлада "основним" ("правим") покретима онда периоди вежбања могу да буду распоређени у дужем временском периоду, а то значи са већим паузама. Треба се држати правила да пауза никада не буде толико дугачка да се заборави оно што се претходно учило.

Значи, већина моторних активности најбоље се учи у кратким периодима који су распоређени кроз дужи период времена, што доказује да је распоређено учење у сваком случају у предности над сконцентрисаним. Дужина интервала између два учења у зависности је од ступња учења, тежине и сложености вештине и особине оног који учи. Зато учењу сваке вештине треба прићи уважавајући индивидуалне разлике.

У вези питања да ли учити методом целине или по деловима, ваља рећи да и један и други начин имају предности и недостатака и да зависе од већег броја фактора: сложеност и дужина времена потребног за извођење моторне вештине, способности, претходно искуство, степен повезаности и координације делова у вештини итд. Претпоставља се да је најпожељније да се учење вештине почне методом целине, посебно ако та вештина захтева висок степен

координације и повећан напор за њено организовање у целину. Потом је потребно извесно време посветити савлађивању основних или "нижих" јединица, тј. појединих делова, међутим, што је могуће пре треба прећи на учење вештине у целини. Комбинована метода целина-делови-целина најпогоднија је за учење.

6) **Напредовање у учењу моторних вештина** најбоље је пратити: 1. мерењем времена (брзине) које је потребно да би се извела нека радња; 2. испитивањем тачности извођења вештине, 3. учинком који се постиже њеним извођењем.

За учење моторних вештина, посебно оних сложенијих, типично је да се после почетног напредовања јавља известан застој или плато. Узроци јављања платоа су различити: смањење мотивације, потреба да се научени елементи вештине повежу у целину (успостави координација покрета), умор, дуже паузе у вежбању (понављању). Плато може указивати и на релативно крајње достигнуће у извођењу радње посебно када се ради о једноставнијим. Међутим, код сложених вештина плато је обично један ступањ у напредовању у учењу, односно застој после кога долази до даљег напредовања. Када код ученика уочи појаву платоа у учењу наставник мора да размотри узроке и процени шта треба даље предузети: мотивисати ученика, захтевати додатно вежбање, скратити паузу у вежбању, продужити паузу (одмор), промени методологију сопственог рада са учеником и сл.